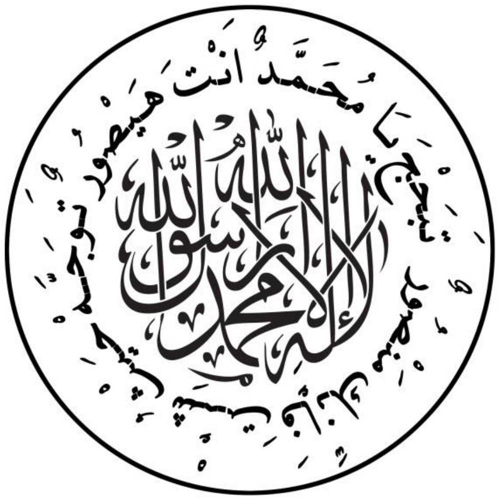
YAZILAR
14

2014

İhramcızâde
Hacı İsmail Hakkı
ALTUNTAŞ

İSBN:
ismailhakkialtuntas@gmail.com
http://ismailhakkialtuntas.com

Dizgi : **H. İsmail Hakkı Altuntaş**
Kapak :
Baskı- Cilt :

2014

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على رسولنا محمد وعلى اله وصحبه وسلم اجمعين

İnternetteki sitemiz **http://ismailhakkialtuntas.com/** da 2013-2014 yılarında okuyucularımızla paylaştığım yazılardan bir kısmıdır.

Yazılarda sıra gözetilmedi. Değişik konular peş peşe yazıldı. Bu şekilde okuyan açısından fazla sıkıntı oluşturmayacağı düşünüldü.

Tevfik ve inayet Allah Teâlâ'dandır.

İhramcızâde
İsmail Hakkı ALTUNTAŞ
Esenler /İstanbul

Başlangıç: 29. 01. 2014

Bitiş : 17. 03. 2014

Biz gamsız sarhoşlarız, aydın karanlıklarız
Hem kadehle solukdaş, hem de ayrılıklarız.

Sevgilinin kaşları eğdi kaderimizi
O günden bugüne dek düşmüş yaratıklarız.

Ey gülüm, sen daha dün parçaladın göğsünü
Ama biz tâ doğuştan kızıl şakayıklarız.

Lale gibi ortada yalnız kadehi görme,
Şu yaramıza da bak, gör nasıl âşıklarız.

Şiirdeki renge, hayale bakma Hafız,
Sadece boş levhayız, dokundukça çınlarız.

(Hafız-ı Şirazi)

"HER ŞEYLERİ TERS"

17 Ağustos 1989

Yaklaşık iki bin beş yüz yıl önce Mısır'ı gezen **Herodotos**, başka yerlerde gözlemleme imkânı bulduğu alışkanlıkların tam tersine rastlayınca şaşkınlığa düşecek ve Mısırlıların her hususta diğer halkların tersi davranışlar gösterdiğini yazacaktı. Kadınlar ticaretle uğraşırken erkekler evde kalıp halı veya kumaş dokuyorlar; ama dokumada da, atkı atmaya başka ülkelerdeki gibi yukarıdan değil aşağıdan başlanıyor. Kadınlar küçük hacetlerini ayakta, erkeklerse çömelerek yapıyorlar. Listeye devam etmiyorum.

Bize daha yakın bir zamanda, 19. yüzyılın sonunda, Tokyo Üniversitesi'nde uzun süre profesörlük yapmış olan bir İngiliz, Basil Hail Chamberlain, sözlük biçimli ***Things Japonese*** (Japon İşi) adlı kitabındaki bir maddeye Topsy-Turvidom, yani "Tersine Dünya" başlığını koymuştur; nedenini şöyle izah ediyor: **"Japonlar birçok şeyi Avrupalıların doğal ve münasip bulduklarının tam tersi şekilde yapıyorlar; benim davranışlarım da Japonlara aykırı geliyor."** Bunun peşinden, yirmi dört asır önce, kendi yurttaşlarına egzotik görünen bir başka ülke hakkında Herodotos'tan zikrettiklerimize benzer bir dizi örnek gelmektedir.

Kuşkusuz Chamberlain'in verdiği örnekler aynı derecede ikna edici değildir. Japon yazısı dünyada sağdan sola yazılan tek yazı değildir. **Bir mektubun adresini yazarken önce şehir isminin, sonra sokağın ve kapı numarasının, en son olarak gönderildiği kişinin isminin yazılması da Japonya'ya özgü değildir.** Avrupai tarzdaki kadın elbiselerine süsleme yerleştirme zorluklarıyla şaşkına dönen Meiji dönemi terzilerinin, ille de ulusal bir karakteri yansıttığı söylenemez. Buna karşılık, aynı terzilerin ipliği iğnenin deliğinden geçirmek yerine, iğnenin deliğini sabit tutulan ipliğe doğru götürmeleri; aynı şekilde, dikiş dikerken de, bizim yaptığımız gibi iğneyi kumaşa batırmak yerine, kumaşı iğneye bastırmaları çok şaşırtıcıdır. Keza eski Japonya'da ata sağdan binilir ve hayvan ahıra gerisingeri sokulurdu.

Yabancı ziyaretçiler, Japon marangozun testereyi bizim gibi iterek değil de kendine doğru çekerek tahta biçtiğini daima şaşkınlıkla kaydeder; "iki saplı bıçak" da denen planyayı yine aynı şekilde kullanmaktadır. Japonya'da çömlekçi, aletini sol ayağıyla iterek saat yönünde döndürür; Avrupalı ya da Çinli çömlekçi ise aleti sağ ayağıyla iterek çalıştırır, bunun sonucunda da ters yönde döndürür.

Zira bu alışkanlıklar Japonya'yı sadece Avrupa'ya zıt kılmaz: Sınır çizgisi Japon adaları ile Asya kıtası arasından geçer. Japonya, kültürünün birçok başka unsuruyla birlikte, her yerde kullanılan, itince kesen testereyi de Çin'den almıştır; ama 14. yüzyıldan itibaren, bu modelin yerine yerel olarak icat edilen bir başka model geçmiştir: Çekince kesen testere. Aynı şekilde, 16. yüzyılda Çin'den gelmiş olan itmeli planya, yüz yıl sonra yerini çekmeli modellere bırakmıştır. Bu yeniliklerdeki ortak özelliği nasıl açıklamalı?

Tek tek vakalar ele alınarak sorun çözülmeye çalışılabilir belki. Japonya demir filizi bakımından yoksuldur ve çekmeli testere diğer testereye nazaran daha ince metal kullanımına müsaittir: Demek ki tasarruf nedeniyledir. Ama bu gerekçe planya için de geçerli midir? Ve yine aynı ilkeden kaynaklanan, iğneye iplik geçirme ve dikiş dikme konusundaki farklara nasıl uygulanabilir? Her seferinde özel bir açıklama bulmak için derin hayallere dalmak gerekir; işin içinden bu şekilde çıkılamaz.

O zaman insanın aklına genel bir açıklama gelir. Japonların çalışma hareketlerini kendilerine doğru, dışarı değil içeri doğru icra etmeleri, mobilyayı asgariye indirme olanağı veren çömelme, dizini kırıp oturma, bağdaş kurma gibi duruşları yeğlemelerinden ötürü değil midir? Atölyede mobilya bulunmadığında, zanaatkâr sadece kendisinden destek alabilir. Bu açıklama o kadar basit görünür ki, sadece Japonya için değil, dünyada benzer gözlemlerin yapıldığı başka bölgeler için de kullanılır.

19. yüzyılın ortasında, uzaklardaki ilkel yalınlığa kavuşmak için —ileride Gauguin'in yapacağı

gibi— bir gün ailesini terk etme kararı alan Bostonlu müreffeh tüccar J. G. Swann, ABD'nin kuzeybatısında daha o zamanda öz kültürlerini yitirmekte olan yerlilerin, bir şey keserken, "bizim [yazı için] kaz tüyü yontarken yaptığımız gibi", bıçağı sadece kendilerine doğru çekerek kullandıklarını ve her fırsatta toprağa çömelerek çalıştıklarını not düşüyordu. Çalışma esnasındaki duruş ile aletin kullanılış şeklinin birbirine bağlı olduğuna kimse karşı çıkmaz herhalde. Birinin diğerini açıklayıp açıklamadığı (ayrıca açıklıyorsa, hangisinin hangisini açıkladığı) ya da aynı olgunun bu iki veçhesinin aramaya değer bir kökeni olup olmadığı ise meçhul.

Yolculuklara çok meraklı bir Japon hanım arkadaşım, bir gün bana, gittikleri her şehirde kocasının gömleğinin yakasına bakarak oradaki hava kirliliği hakkında hüküm verebildiğini söylemişti. Bana öyle geliyor ki hiçbir Batılı kadın bu şekilde akıl yürütmez: Bizim kadınlarımız daha ziyade kocalarının boynunun temiz olmadığını düşünürler. Dışarıdan gelen bir etkiyi içsel bir nedene bağlarlar: **Akıl yürütmeleri içeriden dışarıya doğru ilerler. Japon hanım arkadaşım ise dışarıdan içeriye doğru akıl yürütüyordu; Japon uygulamasında bir dikişçinin iğneye iplik geçirmesi, marangozun tahta biçmesi ya da düzleştirmesindeki hareketin aynısını düşüncede gerçekleştiriyordu.**

Dikkatimizi yöneltmemiz gerektiğini söylediğim küçük olgulardaki ortak nedenleri, bundan daha iyi aydınlatacak bir örnek yok. Batı düşüncesi merkezkaçsa Japonya'daki düşünce merkezcildir. Kızartma yaparken bizim gibi "daldırmak" demeyip, kızartma yağının dışına "çıkarmak", "kaldırmak", "çekmek" ***(ageru)*** diyen aşçının dilinden de anlaşılmaktadır bu zaten; daha genel olarak da, Japon dilinin genelden özele art arda belirlemelerle giderek cümleler oluşturan ve özneye en sonda yer veren sözdiziminden anlaşılmaktadır. Bir Japon evinden çıktığında çoğu zaman şöyle bir şey söyler: ***İtte mairimasu,*** "gidip geliyorum"; bu deyişte ***ikimasu*** fiilinin zarf-fiili ***itte,*** çıkış olgusunu esasen dönüş niyetinin vurgulandığı bir duruma indirger. Eski Japon edebiyatında yolculuğun acılı bir tecrübe gibi; hep dönülmek istenen o "iç"ten, uçi'den koparılma gibi göründüğü bir gerçektir.

Batılı filozoflar, özne mefhumu bakımından farklı bir tavrı olduğu için Uzakdoğu düşüncesi ile kendi düşünceleri arasında karşıtlık kurarlar. Batı için temel bir apaçıklık olan ***benliği,*** bunun yanılsamalı olduğunu göstermeye önem veren Hinduizm, Taoculuk ve Budizm yadsır. Onlar için her varlık, kaçınılmaz biçimde çözülüp dağılmaya yazgılıdır; basit bir görünüş olan "benlik" kalıcı unsurdan yoksun, biyolojik ve ruhsal olguların eğreti bir düzenlemesinden ibarettir.

Fakat daima özgün olan Japon düşüncesi, bizim felsefemiz kadar diğer Uzakdoğu felsefelerinden de ayrılır. Uzakdoğu felsefelerinden farklı olarak, özneyi ortadan kaldırmaz. Bizim felsefemizden farkı ise şudur: Özneyi her tür felsefi düşünüşün, düşünce yoluyla dünyayı her tür yeniden inşa girişiminin mecburi çıkış noktası haline getirmeyi reddeder***. Japonca gibi kişi zamiri kullanmaktan tiksinen bir dile, Descartes'ın "Düşünüyorum, öyleyse varım"ı kesinlikle tercüme edilemez...***

Japon düşüncesi özneyi bizim gibi bir neden haline getirmek yerine, onu daha ziyade bir sonuç olarak görür. Batı'daki özne düşüncesi merkezkaçtır; merkezcil olan Japon düşüncesi ise özneyi yolun sonuna koyar. Zihinsel tavırlar arasındaki bu farklılık, alet kullanımındaki zıt biçimlerde kendini gösteren farklılığın aynısıdır: Zanaatkârın daima kendine doğru ifa ettiği hareketler gibi, Japon toplumu da benlik bilincini bir varış noktası haline getirir. Gitgide daralan toplumsal ve mesleki grupların iç içe geçmesinin sonucudur. Batılı bireyin özerklik önyargısına, Japonya ***uçi*** kelimesiyle ifade edilen, bireyin sürekli olarak kendini ait olduğu grup ya da gruplara göre tanımlama ihtiyacıyla karşılık verir; ***uçi*** "ev" anlamına geldiği gibi, evde de en iç oda anlamına gelir.

Kendisine yönelinen ve özlenen o merkezi, Japon düşüncesinin benliğe verdiği ikincil ve türemiş gerçeklik sunamaz. Bu şekilde tasarlanmış bir toplumsal ve manevi sistemin bağrında, Çin'deki atalara örgütlü tapınma ya da ana-baba sevgisinin temin edebildiği gibi mutlak bir düzen yoktur. Japonya'da yaşlılar tüm otoritelerini yitirir, aile reisliği bittiği andan itibaren de dikkate alınmazlar. Bu alanda da göreli olan mutlak olana baskın çıkar: Ailenin ve toplumun merkezi sürekli yeni baştan belirlenir. Teoriye (***tatemae***) güvensizlik ve pratiğe (***honne)*** tanınan öncelik de bu derin eğilime bağlanabilir.

Fakat Japon yaşantısına görelilik ve süreksizlik anlayışı hâkimse, muayyen bir mutlağın bireysel bilinç çevresinde kendine bir yer bulması, böylelikle de bu bilince kendi içinde noksan olan temel bir çatıyı vermesi icap etmez mi?

İmparatorluk erkinin tanrısal kökeniyle ilgili dogma, ırksal arılık inancı, Japon kültürünün diğer ulusların kültürleri açısından özgüllüğünün vurgulanması... — bütün bunların modern Japonya tarihinde oynadığı rol de belki buradan gelmektedir. Her sistem, yaşayabilmek için, kendini oluşturan unsurların içinde ya da dışında muayyen bir katılığa ihtiyaç duyar. **Japonya, 19 ve 20. yüzyıllarda maruz kaldığı badireleri atlatabilmesini ve günümüzde kaydettiği başarıların anahtarını bireysel bilinçlerde korunmuş esneklikte bulabilmesini, biraz da bu dışsal katılığa borçlu değil midir?**

Hani bireyle çevresi arasındaki ilişkiyi kendi tasavvurlarının tam tersine çevirdiği için Batılıları bu kadar rahatsız eden şu katılığa? [sh:35-40]

Kaynak:

Claude Levi-STRAUSS, Hepimiz Yamyamız, Fransızca Basımı: Nous sommes tous des cannibales âditions du Seuil, trc: Haldun BAYRI, Metis Yayınları, 2014, İstanbul

http://www.metiskitap.com/catalog/book/5820

ROMAN- FİLM VE DİZİ ÜZERİNDEN SİYASET NASIL YAPILIYOR?

KARAMAZOV KARDEŞLER DE POLİTİK SEMBOLİZM

"Dizi ve film üzerine düşünenler için okunması ve bilinmesi gereken bir yazı"

Doç. Dr. Taşansu Türker
Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Özet

Dostoevsky, üzerine en fazla değerlendirme yapılan klasik Rus yazarı olmanın yanı sıra kendi adıyla da anılan düşünüş biçiminin de temsilcisidir. *Karamazov Kardeşler ise* yazarın en büyük şaheseri olarak kabul edilmektedir. Bu makalede amaçlanan Dostoevsky'nin eklektik düşünce yapısının; kişisel, tarihsel ve ideolojik arka planının irdelenmesi yoluyla tanımlanması ve bu düşüncenin politik izdüşümünün Dostoevsky'nin yaşamının en politik döneminde yazılan *Karamazov Kardeşler* romanındaki yansımalarının tespit edilmesidir. Burada, romanın politik bir sembolizmle örüldüğü iddia edilmekte ve her bir karakterin dönemin bir siyasal duruşunu simgelemesinin yanısıra, olay örgüsünün de Dostoyevski'nin politik algılamalarını ve öngörülerini yansıttığı iddiası açıklanmaya çalışılmaktadır. Böylelikle, ortaya konmuş olan Dostoyevski düşüncesinin, *Karamazov Kardeşler'deki* politik söylemin çözümlenmesiyle berraklaştırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dostoyevski, Karamazov Kardeşler, politik sembolizm, Rusya, 19. yy. düşünce tarihi.

Political Symbolism in the Brothers Karamazov Abstract

Dostoevsky is not only the most discussed, classical Russian author but also is the representative of the school of thought named after his name. *The Brothers Karamazov* is accepted as the most important masterpiece of the author. This article aims to describe this eclectic school of thought by explaining its personal, historical and ideological background; and to set the repercussion of the politcal side of it in *The Brothers Karamazov.* The novel was written at Dostoevsky's the most political period of life. Here it is argued that the novel is interweaved by political symbolism and that not only each character symbolizes a different political position of the period, but also the development of the events indicates the political perceptions and even predictions of Dostoevsky. In that way Dostoevsky's political philosophy is aimed to be clarified by the explanation of political symbolism in *The Brothers Karamazov.*

Keywords: Dostoevsky, The Brothers Karamazov, political symbolism, Russia, 19th century history of thought.

Karamazov Kardeşler'de Politik Sembolizm[1]

Giriş

Dostoevsky[2] ve özellikle de başyapıtı olan *Karamazov Kardeşler*[3] üzerine çok fazla değerlendirme yapılmıştır. Bu makalede yapılmak istenen ise ne Dostoevsky ne de eseri üzerine

---

[1] Makaleyi okuyup, değerli eleştirileriyle katkıda bulunan İlber Ortaylı, Ahmet M. Aytaç, Pelin Batu'ya ve ayrıca destekleri için Mikhail Meyer, Alla Glinchikove ve Boris Kagarlitsky'ye teşekkürü bir borç bilirim.

[2] Metin içinde kullanılan Rusça kelimelerin transliterasyonunda, Türkçe standart bulunmadığı için, uluslararası kabul gören İngilizce kurallarına uymaya dikkat edilmiştir.

[3] Berdyaev ve Rozanov'un ilgili tüm çalışmaları için bkz. http://www.magister.

yapılan değerlendirmeleri derlemek olmadığı gibi, ikisinin de ya da herhangi birinin kapsamlı bir analizini gerçekleştirmek de değildir. Yapılmak istenen sadece Dostoevsky'nin *Karamazov Kardeşler'de* kullandığına inanılan politik sembolizmin -kısmen spekülatif bir şekilde çözümlenmesidir.

Dostoevsky, sadece dünya edebiyatında değil, Freud'dan Henry Miller'a kadar etkileriyle düşün dünyasında da müstesna bir yer tutmaktadır. Edebiyatçı olarak başarısı ve onun yarattığı edebiyat üzerine yapılan sayfalar dolusu değerlendirmelere rağmen, onun düşüncesi ve politik duruşuna dair yapılan değerlendirmeler çok daha kısıtlıdır.[4] Bu değerlendirmelerin pek çoğu da onun hayatının son dönemleri üzerine yoğunlaşmıştır. Politik düşünceleri ve edebiyatı arasındaki ilişkilere dair eserler ise daha da sınırlıdır. Bunlarda da yine Dostoevsky'nin hızla değişen siyasal görüşlerinin yarattığı handikaplarla karşılaşılmaktadır.

Bu makalede iki tez ileri sürülmektedir. Bunlardan ilki, Dostoevsky'nin hayatının son dönemindeki politizasyona paralel olarak, *Karamazov Kardeşler'in* aslen politik bir roman olduğu ve bu politik romanın da açıktan verilen mesajlar ve tartışmalar yanında derin bir politik sembolizmle örülü olduğudur. Bu politik sembolizmle Dostoevsky, aile metaforunu kullanarak ve tüm karakterlerini politik aktörlerle özdeşleştirerek o günün Rusya'sının siyasal bir portresini çizmekte, aktörleri tanıtmakta ve öngörülerini ve umutlarını ve hatta umutsuzluklarını yansıtmaktadır. İkinci olarak ise, Dostoevsky'nin hayatının son döneminde de tipik bir Panslavist ya da Ortodoksçu olmadığı, kendine özgü konumunu koruduğu ve bu konumun da günün neredeyse tüm akımlarını bünyesinde barındıran eklektik bir siyasal duruş olarak *Karamazov Kardeşler'de* ifade edildiğidir.

Makalenin Türkçe yazılması ve Türkiye'de yayınlanması; Rusya tarihine pek çok sebepten dolayı hakim olunamaması nedeniyle, makalenin aslında *Karamazov Kardeşleri'n* yeniden okunması ve aynı zamanda da 19. yy. Rus siyasal düşüncesinin *Karamazov Kardeşler* üzerinden okunması anlamına gelmesini sağlayabilecektir. Bu yüzden bazı isimler ve olaylar, konunun içinde kaybolmayacağı derecede ayrıntılı açıklamalarıyla verilmeye çalışılacaktır.

Konunun ele alınması için ilk olarak Dostoevsky incelenecektir. İnceleme esnasında ise, onu etkileyen faktörler ve kendisi şeklinde ikili bir ayrım yapma yoluna gidilmeyecek; aksine Rus tarihi ve Dostoevsky'nin bu tarih içindeki yeri birarada ele alınmaya çalışılacaktır. Böyle bir tercihin sebebi, hem okuma kolaylığı yaratmak hem de anlatımın güçlendirilmesidir. Zira elden geldiğince Rus düşünce tarihi ve Dostoevsky, "iki adım ileri, bir adım geri" şeklinde birbiriyle ilişkilendirilmeye çalışılacaktır.

Dostoevsky'nin politik duruşunun bu şekilde ortaya konmasından sonra ise *Karamazov Kardeşler* ele alınacaktır. Bunun için de romanın politik sembolizme dair noktalarının kısa bir hatırlatması yapılacak ve ardından da bu sembolizmin çözümlenilmesine çalışılacaktır. Sonuç bölümünde ise iddialardan İkincisi olan Dostoevsky'nin politik özgünlüğü ve bunun *Karamazov Kardeşler' deki* yansımasının değerlendirilmesine çalışılacaktır.

DOSTOEVSKY

Dostoevsky'nin siyasal fikirlerini oluşturan etmenlerden bazıları henüz çocukluğunda edindiği aile eğitiminde saklıdır. Çocukluğu sırasında ailesi dışında arkadaşlıkları bulunmayan Dostoevsky'nin bu dönemi, pek çok biyografi yazan tarafından, onun tüm insani ilişkileri aile yakınlığı içinde

---

[4] Örneğin E.H. Carr (2002), Dostoyevski (İstanbul: İletişim) (çev. Ayhan Gerçeker); Henri Troyat (2004), Dostoyevski (İstanbul: İletişim) (çev. Leyla Gürsel); Andre Gide (1998), Dostoyevski (İstanbul: Payel) (çev. Bertan Onaran); W.J. Leatherbarrow (1992), The Brothers Karamasov (Cambridge); R.L. Belknap (1990), The Genesis of the Brothers Karamazov (Nothwestem Uni, Illinois); C.A. Flath, "The Passion of Dmitry Karamazov," Slavic Review, 58:3, pp. 584-99; Gray Saul Morson, The Paradoxical Dostoevsky," The Slavic and East European Journal, 43/3: 85-99; V. Yermilov (1956), F.M. Dostoevsky (Moskova); Dostoevsky Entsiklopediya (2003: Moskova); Mihail Fyrnin (2003), Cobranie Miclei Dostoevkogo (Moskova) ve ayrıca Berdyaev ve Rozanov'un ilgili tüm çalışmaları için bkz. http://www.magister. Msk.ru/library/dostoevs/dostoevs.htm

değerlendirmesi ve toplumsal ilişkilerde ve politik konularda naif ve aşın duyarlı yanının kökeni olarak gösterilmiştir (CARR, 2002: 14) Döneminin pek çok çocuğu gibi o da İncil ve Karamzin'in (CLOVAR, 1998). 1816'da yayınlanan *Rus Devletinin Tarihi'*ni (KARAMZIN, 2005) daha çocukken tanımıştı. Çocukluğunun ve gençliğinin diğer iki kahramanı da şüphesiz ki Pushkin ve Gogol olmuştur.

Karamzin, I. Alexander yönetimi sırasında Rus hükümetinin resmi tarihçisi idi. Özellikle Fransız Devrimi'ne karşı gelişen siyasal düşünceleri, otokrasinin önde gelen savunuculanndan ve düşün adamlanndan biri olarak tanınmasını sağlamıştır. Pek çok düşüncesinde döneminin kafa kanşıklığını taşıyan Karamzin'de otokrasi, bölünmez bir bütün olarak ele alınmıştır. Karamzin'in Çar, aristokrasi ve Kilise arasındaki ilişkiler üzerine kurulu statükonun savunucusu olduğunu söylemek ondaki bu kafa karışıklığı yüzünden daha doğru olacaktır. Fakat Karamzin'in asıl etkisi kuşkusuz ki, Rusluk bilincinin gelişimindeki önemli rolüdür. Rus tarihini özgün bir tarih olarak ilk kez tarif eden Karamzin, Rus devletini de sağlam bir düzenin, aydınlanmış bir otokrasinin ve Ortodoksluğun ülkesi olarak ortaya koymuştur. Bu yüzden kendisi aslında *Slavofil* (Slavcı-Slavsever) düşüncelerin temelini atan ilk **modern** Rus düşünürü olarak kabul edilmektedir. Zira açıktır ki, daha sonraki yıllarda gelişen Slavcı düşünceler de Batılı düşünce kalıplan ve pratikleri üzerinde yükselmiş düşüncelerdir. Karamzin hakkında başka bir unsur da kendisinin yazdığı *Rus Devletinin Tarihi* adlı eserin eşdeğerinin örneğin Almanya'da Leopold von Ranke'nin çalışmalan ve daha sonra da *Die Deutsche Geschichte* adlı kitabıyla Kari Lambrecht tarafından ancak 19. yy'ın ikinci yarısında gündeme gelebildiğidir. Hükümdar adına tarih yazmaktan, ulus adına tarih yazmaya geçiş sürecinde Rusya'nın bu anlamda bir önceliği göze çarpmaktadır ki; bu öncelik, son derece köklü bir "biz" bilinci ve bunun üzerine gelişen muhafazakar ve otoriter düşüncelerin yeşerdiği verimli bir toprak olmuştur.

Pushkin hakkında ise çok fazla söze gerek olmadığı açıktır (RUDNITŞKAIA, 1991: 51-85). Modern Rus edebiyatının ve Rusluk bilincinin edebiyattaki bu romantik yaratıcısı, elan bile Rusya'da "Edebi Tanrı" olarak kabul edilmektedir. Dostoevsky açısından baktığımızda ise, Batılı temalan Rus diline ve Rus düşünce dünyasına romantizm lezzetinde katan en önemli sanatçı olması hasebiyle, bir başlangıç olarak düşünmek gerekmektedir. Buna benzer bir diğer önemli şahıs ise kuşkusuz ki Gogol'dür. Gogol'Un eserlerinin Dostoevsky için büyük esin kaynağı olduğu ve hayatının bir döneminde bu büyük yazarı usta olarak kabul ettiği bilinmektedir (CARR, 2002, 41). Gogol'ün hayatının ilerleyen kesimlerinde sağa savrulması ise büyük ihtimalle Dostoevsky'nin yaşamının bir noktasında meşruiyet sağlayan bir vaka olarak görülmüştür. Her ne kadar kendisi daha önce Petrashevsky çemberi ("çevre" sözcüğünün karşılığı olarak Rusça'da kullanılan "çember" sözcüğü, orijinal olarak kullanılmaktadır) içindeyken, Belinsky'nin ünlü, Gogol'ün politik dönüşümünü ağır bir dille eleştirdiği "Gogol'e mektub"unu okuduğu için ceza almış olsa da...

Bu arada askeri lise için St. Petersburg'a giden Dostoevsky'nin yaşamında Shidlovsky'yle başlayan arkadaşlığının özel yerinden bahsedilmelidir. Bu özel yer, '60'lardan itibaren Shidlovsky'yle beraber dinsel eğilimlerinin güçlenmesi ve siyasal arenada sağa ilerleyişteki eşzamanlılıktır. Bu dostluk dışında Dostoevsky'nin bu dönemde beslendiği kaynaklarda ilk kez Alman ve Fransız romantizmi arasında bir tercih yaptığı görülmektedir. Alman kimliğini ve düşüncesini her zaman zayıf bulan Dostoevsky, ilk kez bu dönemde Fransız romantizminin etkisi altına girmiştir. Rousseau, Lamartine ve Victor Hugo okuma listelerinin başında yer almıştır.

Dostoevsky'nin ilk eseri olan *Bednie Ludi (İnsancıklar)* 1845'te yayınlanmıştır. Karamzin'in hayatı boyunca devam eden etkisi bu ilk eserinin adını da belirlemiştir. Zira çocukken okuduğu Karamzin'in *Bednaya Liza (Zavallı Liza)* adlı romanı o dönemin çok önemli bir eseridir. İlk yazarlık başarılan Dostoevsky'nin kendisini bile şaşırtmış ve başkentin çok farklı entelektüel çevrelerinin hepsiyle bir ilişki içine sokmuştur. İlişki içinde olduğu ve görüştükleri arasında Belinsky, Nekrasov, Turgenyev, Tiutchev, Panaev ve Prens Odoevsky gibi siyasal yelpazenin çok farklı yerlerinden isimler bulunmaktadır.

O dönemin Rusya'sında mutlaka politik bir çember içinde yer almanın kaçınılmazlığını fark eden Dostoevsky, kısa zamanda Petrashevsky çemberinin bir üyesi halini almıştır. Petrashevsky

çemberi, adını Petrashevsky'nin kendisinden alan bir düşünce kulübü olarak ortaya çıkmış, ve bu şekilde de devam ederken, politik birkaç önemsiz faaliyet içine girmeye çalışırken de Çar'ın polisi tarafından dağıtılmış küçük bir entelektüel topluluktur. Bu topluluğun içinde bulunmak kuşkusuz ki Dostoevsky'nin ilk siyasi fikirlerinin oluşumunun en önemli öğesi olduğu kadar, hayatının sonuna kadar da benimseyeceği bazı düşüncelerin temellerini atan ilişkileri sağlamıştır (WALICKI, 1987: 139-147)..

1840'lann Rusya'sında Petrashevsky çemberi, iki taraflı siyasal ortamın bir tarafında duruyordu. Bu siyasal ortam kısaca *Zapadnikler* (Batıcılar) ve Slavofiller çatışması olarak tarif edilebilir. Siyasal farklılıklara rağmen, ortak nokta ise, Napoleon savaşlarının galibi, Avrupa'nın kurtarıcısı muzaffer Rusya'ya ve onun dinamizmine duyulan inançtır. Slavofiller, yukarıda değinilen Karamzin'in sağladığı Rus tarihi bilinciyle hareket eden ve muhafazakar yapıdaki, reform ve Batılılaşma karşıtı düşünceleri temsil ederken; Kireevsky, S. Aksakov ve Homiakov (CLOVAR, 1998; ZENKOVCKY, 1991: 5-39) gibi düşünürlerle, ileride Danilevsky tarafından geliştirilecek olan Rus ve Batı (Latin-Cermen) halkları arasındaki farklara romantik bir vurgu üzerinden ortaya çıkmışlardır. Batıcılar ise ağırlıklı olarak Hegel felsefesinin takipçisi olan ve Rusya'nın Batılılaşmasını savunan farklı düşünceleri temsil etmişlerdir. Romantizm ve sosyalizmin kolkola olduğu Batıcı düşünce gruplarından birisi de Petrashevsky çemberidir.

Bu çember o günlerin popüler siyasi fikirlerinin bir karışımından oluşan, ve sonraki yıllarda pek çok önemli Rus düşün adamını da henüz o günlerde içinde barındıran aslen sosyalist bir fikir kulübü olarak doğmuştur. İlginçtir ama, örneğin yirmi yıl sonra Panslavizmin kurucu düşünürü olarak kabul edilecek olan Danilevsky de bu grubun bir üyesidir. Dostoevsky ile dostlukları ölene dek sürecek olan Maikov ve Katkov da. Dönemin özelliğine uygun olarak, Petrashevsky çemberinde de baskın olan eğilim Fransız romantizmidir. Özellikle Rousseau'nun doğallığa yaptığı vurgu çemberin ana düşünce eksenini oluşturmuştur. Rousseau dışında eserleri hararetle takib edilenler ise Saint Simon, Lamennais ve hepsinden de önemlisi Fourier olmuştur. Ütopik Fransız sosyalizminin Rusya'daki takibçisi olan bu grup için insanlık, aslında hakkında hiç birşey bilmedikleri *la ders etatdan* başka bir şey değildi. Ancak politik olarak tamamen etkisiz olan bu grubun derdi, sadece samimiyetle I. Nicola dönemindeki baskı ortamına karşı düşünce özgürlüğünü savunmakla sınırlı gibi gözükmektedir (VERNADSKY, 1978: 74-92).

Fakat 1848 devrimlerinin fırtınası Nicola'yı o denli ürkütmüştür ki, izlendiğinden bile habersiz olan bu grubu Fransız komünistleriyle eşdeğer görmüş, ve grubun henüz ilk basım denemesinde grubun tüm üyeleri tutuklanmıştır. Pek ünlü olan Dostoevsky'nin yargılanması ve sahte idam töreninden dönüşü için ise Dostoevsky'nin işlediği tek "suç", Belinsky'nin "Gogol'e Mektub"unu (BELINSKI, 1906) okumuş olmasıdır. Tüm yargılama süreçleri sonucunda Dostoevsky dört yıl hapis ve ardından da dört yıl sürgünle cezalandırılmıştır. Hapis yolunda giderken ise ömrünün sonuna kadar sakladığı hediye kendisine Urallar üzerinde sunulmuştur. Bu hediye, sürgün edilmiş Dekabristlerin (WALICKI, 1987; 52-63) eşlerinden birinin *kendisine verdiği* İncil'dir. Ömrünün sonuna kadar sakladığı bu hediye İncil'se de, başka bir husus da, bunun kendisine Dekabristlerden bir hediye olmasıdır. Bu da Dostoevsky'nin hayatının sonundaki Sağın kahramanı olduğu dönemde dahi, geçmişteki muhalif hareketlere de duyduğu saygıyı göstermektedir.

Dört yıllık hapishane deneyiminin Dostoevsky'ye kazandırdığı en önemli şey, ilk ve belki de son kez olarak, mitleştirdiği Rus halkıyla karşılaşmış olmasıdır. Zira Dostoevsky'nin Rus halkına dair bildiklerinin hepsi işte bu dört yıllık tecrübenin ürünüdür. Bu öyle bir tecrübedir ki, henüz buraya gelmeden öğrendiği ve benimsediği Schiller'in altın kalpli suçlusu ve Rousseau'nun düşünceleri, Lermantov'un Kafkasya halkına duyduğu hayranlığa benzeyen bir "halkın değerlerine hayranlık" duygusu yaratmıştır Dostoevsky'de (CARR, 2002; 64). Bu, daha sonraki dönemlerde tam bir ülküleştirme halini alacak olan politik duruşun da ilk adımıdır. *Ölüler Evinden Anılar* olarak romanlaştırdığı buradaki gözlemlerinin en önemli yanlarından birisi kuşkusuz ki, aşın derecedeki apolitizmidir. Gözlemlere ve eşsiz betimlemelere dayanan bu romanda, Rus hapishane sistemine yönelik bir eleştiri ya da talebe rastlamak imkansızdır (CARR, 2002: 62).

Bu arada Rusya siyasal yaşamında ise köklü değişiklikler yaşanmaktadır. Bu değişiklikler en önemli sebebi ise 1848 devrimleri ve sonrasında yaşanan hayal kırıklıklarıdır. Bu hayal kırıklığı tüm Rusya'ya değil, sadece Batıcılara ait bir hayal kınklığıdır. Batı'ya inanan ve Rusya'nın Batıdaki özgürleşme sürecini takib etmesi gerektiğini savunan Batıcılar bile artık, Slavofillerin önceden beri ileri sürdükleri Rusya ve Batı'nın farklılığı inancını paylaşmaya başlamışlardır. 40'lann özgürlükçü rüzgarı artık yerini Rusya'yı keşfetme ve ona inanma rüzgarına bırakmaktadır.

Bu rüzgarın etkilerinin en önemli örneklerinden biri Alexandr Herzen'dir (WALICKI, 1987: 149-165). Batıcılığını Hegel çerçevesinde ortaya koyan Herzen, Slavofillerle yaşadığı bireyin üstünlüğü ve rasyonalizmin içeriği konularındaki tartışmalarda Batıcılığı; birey ve rasyonalizm üzerinden tanımlamış olmasına rağmen, 1848 devrimleri sonucunda yaşadığı iç tartışmalar sonucunda tarihin bir amacı ve aklı olmadığı sonucuna ulaştı. Zira Batı'da burjuvazi yeniden kazanmış, ve burada son umutlar da yitirilmişti. Bu durumdan hareketle Herzen, "Rus Sosyalizmi" kavramını yaratmıştır. Bu kavramın dönemin düşünce dünyasındaki en önemli yönü, Batıcılığın bayraktarlanndan birinin, Batı'ya olan inancını yitirmiş olması ve Rusya-Batı karşıtlığını kabul eder hale gelmiş olmasıdır. Bundan da önemli olanı ise, Herzen'in bu kavramla Rusya'yı ve Slav dünyasını tüm dünya için bir umut olarak formüle etmesi ve bunun yolu olarak da daha önce en hararetli savunucusu olduğu birey ve rasyonalizme tamamen zıt olarak geleceği geleneksel Rus komününde görmesi olmuştur. Rus Sosyalizmi kavramı, Slavofiller, Chaadev (SHKURNOY, 1960) ve hatta Belinski ve Kavelin gibi (HARE, 1964: 39-84) 1840'lann Batıcılarının düşüncelerinin bir sentezi olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen, aslolarak Slavofillerin görüşlerinin politik arenada güçlenmesi sonucunu yaratmıştır. Zira Herzen'e göre Rus sosyalizminin temeli olan Rus komünü, kolektivizmin ve hatta komünizmin aslen Rus toplumuna içkin bir yapı olduğu inancını savunmuştur. O yapıdır ki, Rus (ve kısmen Slav) halkını hem Moğol barbarlığından hem de "imparatorluk uygarlığı"ndan korumuştur. Chaadev'den alınan öğe olarak da Rus devletinin tarihinin yeniliği ön plana çıkmıştır. Rus devletinin tarihi ancak mutlak bireyci Büyük Petro ile başlamaktadır. Bu da bireyi üstün tutan entelijansiyayı yaratmıştır. İşte Rus sosyalizmi halk ve entelijansiyanın buluşmasının sonucudur. Bunun gerçekleşmemesi durumunda ise Herzen'e göre iki yol beklemektedir Rusya'yı. Bunlar da Rus despotizminin tersten görünümü olan bir komünizm ya da Çarcı sistemin kendini reforme etmesiyle oluşacak bir toplumsal despotizmdir.

Rus siyasal yaşamında 1848 devrimlerinin başarısızlığı kadar önemli olan bir diğer faktör ise Kınm Savaşı'dır. Bu savaş, ilk olarak tüm Rusya entelijansiyası içinde Batı ve Rusya karşıtlığı fikirlerinin politik olarak da doğrulandığının ispatı olarak kabul edilmiştir. Savaş sonucundaki siyasal tartışmalar, *sui generis* bir siyasal duruşun tüm Rusya'da bugüne dek farklı şekillerde süren bir şekilde yerleşmesini sağlamıştır. Yurtseverlik, milliyetçilik ya da devletçilik (emperyal sadakat) olarak farklı biçimlerde açıklanan bu duruş aslında bunlarının tümünü de içeren ve *messianik*[5] (KOHN, 1955: 20) bir bilinçle harmanlanmış bir özbilinçtir. İşte 1850'lerin ikinci yarısından sonraki siyasal ortamının ana zeminini de artık bu bilinç belirlemektedir (IANOV, 2002: 52-106).

Bu döneme dair iki husus üzerinde durulması elzemdir. Bunlardan ilki yukarıda değinilen Rusya'nın "özgün" ve "kurtancı" olduğu inancı, İkincisi de buna bağlı olarak ve aynı zamanda bunun sebebi de olarak gelişen halkçılık (milliyetçilik) /*narodnizm/* düşüncesidir. Dostoevsky'nin Petrashevsky çemberinden de arkadaşı olan Danilevsky, 1861'de yayınlanan ünlü *Rusya ve Avrupa* (DANİLEVSKY, 2003) adlı yapıtında bu bilincin ilk yanı olan farklılık ve kurtarıcılık yanını işlerken, ikinci yanı olan *narodun* mitleştirilmesi sürecinin önde gelen aktörlerinden biri de Dostoevsky olmuştur.

Danilevsky, Sergei Aksakov'un oğlu olan ve Slavofil düşünce çevrelerinin babasından sonra liderliğini yapan Ivan Aksakov'un aksine Slavofil düşüncenin bağnaz bir savunucusu olmayıp, bu düşünce akımını hem tamamen farklı bir içeriğe kavuşturmuş, hem de politize ederek Panslavizmin

---

5 Jules Michelet 1581'de bu özellikten dolayı, o gün Ortodoksluk olduğunu söyleyen Rusya'nın yarın sosyalizm olduğunu iddia ederek Avrupa'yı "kurtarmaya" kalkacağı öngörüsünde bulunmuştur. (KOHN, 1955: 20)

düşünsel yaratıcısı olmuştur (KOHN, 1983). Eskiden Petrashevsky çemberinin bir üyesi olan Danilevsky, hiçbir zaman klasik Slavofil düşüncesini savunmamıştır. Romantik bir doğa durumu savunusu olan klasik Slavofil düşünceyi devlet kavramıyla tanıştırmasını hiç şübhesiz ki, Petrashevsky çemberindeyken edindiği Batıcı formasyon sağlamıştır. Rus ülküsünün savunulması için güçlü bir devletin varlığının, olmazsa olmaz olduğu görüşünü Danilyevski, Rus tarihini yorumlarken kullandığı devlet merkezli bir tarih anlayışı ile sağlamlaştırmıştır. Rus tarihinde yaşanan her türlü zorlu dönemi bu amaca bağlayan Danilevsky'ye göre Petro reformları da bu çerçevede değerlendirilmeliydi. Tarihsel-kültürel tipler yaratan Danilevsky, bu sınıflandırma sonucunda Rusya'nın önderliğinde kurulacak ve başkenti İstanbul olan bir Slav devletinin, insanlığın yeni üstün kimliği olacağını iddia etmiştir. Evrensel bir değerler sisteminin olamayacağını iddia eden Danilevsky, bu "üstün" yeni uygarlık için de devletin meşruiyet kriterlerini acilen bir kenara bırakarak, Slav halkların birliği için agresif bir dış politika izlemesini önermiştir. Politikada ahlakın söz konusu olamayacağını iddia eden Danilevsky, Polonya sorunu konusunda da pragmatik gereklilikleri ön plana almış ve Polonya'yı "Slavlığın Judası" olarak ilan etmiştir. Avrupa karşısında Rusya'nın üstünlüğü ve misyonu vurgusu, Slavların birlikteliği için pragmatist bir yaklaşım ile birleşerek Panslavist siyasi akımın doğuşu gerçekleşmiştir.

Bu düşüncenin Rusya-Batı karşıtlığı ve Rusya'nın özgün değerlerinden dolayı dünyaya karşı taşıdığı misyon anlayışı öyle yaygın bir bilinç halini almıştır ki; sonraları Bakunin'den, Ivan Aksakov'a kadar siyasal yelpazenin tümünün ortak önkabulü olmuştur. 1860'lann Rusya'sında herkes kendisini, Herzen'in "Avrupa uyumuyor, Avrupa öldü" sözünü tekrarlar, Rusya'nın özünü över ve I. Nicola'dan sonra tahta geçen II. Alexander'ın yarattığı umut ortamında Rusya'yı tüm dünyanın tek umudu olarak kabul eder şekilde bulmuştur. Öz ise, Rusya'nın içinde barındırdığı, Rusya'yı Rusya yapan *narod* olarak görülmüştür. Yani "Rus ülküsü"nün esansı...

Ülküleştirilmiş bu *narod* hakkında, kelimenin kendisinden gelen bir kafa karışıklığı olduğu iddiası bulunmaktadır. Rusça'da hem *halk* hem de *millet* anlamına gelen *narod* sözcüğü tıpkı Almanca'daki *volk* sözcüğü ile eşdeğer bir şekilde halka dönüş gibi romantik bir kavramı, çarçabuk gerici bir milliyetçiliğe dönüştürebilmiştir. Artık Batı'nın değerleri tamamen içi boş olarak kabul edilmiş, bunun ve Dostoevsky'nin de üyesi olduğu burjuvazinin yerine Rus köylüsünün otantik yaşamındaki erdemler ön plana çıkarılmaya başlanmıştır. Bu çabaların önde gelen aktörlerinden birinin de Rus halkı hakkında bu kadar bilgisiz olan Dostoevsky olması manidar olsa gerek. Ancak Dostoevsky'de bu öyle bir inançtır ki, hiçbir yerde açıklama ihtiyacı da duymadığı ve ona göre tartışma gereği olmayan bir mutlak hakikattir.

İşte bu ortamdadır ki, 1840'lann kolay devrimcisi, çarçabuk 1860'lann kolay "vatansever"ine dönüşmüştür. Homiakov ve Kireevsky'ye methiyler düzen Dostoevsky artık *pochvenniktir*.[6] *Pochva* adlı dergisinde Slavofillere eleştiriler yazsa da, bu eleştiriler, içeriden eleştiriler tadındadır. 1861-62 öğrenci olaylarında ise tutumu ilk başta uzlaştırıcı olmak yönünde olmuş olsa da, daha sonra hükümet tarafına doğru meyletmiştir. Bu karışıklığın içinden çıkışı ise ilk yurtdışı seyahati ile olmuştur.

Avrupa'da Herzen ile görüşen Dostoevsky bu dönemde sağa ilerleyişini sürdürmektedir. Rus otokrasisine nefreti, tanımadığı Rus halkına sevgisinden daha öncelikli olan Herzen'le, tanımadığı Rus halkına coşkuyla bağlı ve halkı otokratik sistemin temeli olarak gören Dostoevsky'nin tartışmalarından hiçbir sonuç çıkmamış ve fakat Dostoevsky'nin sağa ilerleyişi hızlanmıştır (CARR, 2002: 90-91).

Dostoevsky'nin Avrupa gezilerine dair ise iki önemli nokta bulunmaktadır. Bunlardan ilki Avrupa uygarlığından etkilenmemesi ve hatta gönülsüz bir gezginin kendi ülkesini yüceltmesi eğilimidir. İkincisi ise kumar ile kurduğu tutkulu ilişkidir. Bu ilişki ki, ona hem çok fazla zarar vermiş

---

6 Toprak anlamına gelen *pochva* kelimesinden türetilmiş toprakçı anlamına gelen dergi adı. Ayağı yere basan gibi bir anlam da vermektedir.

hem de para konusundaki eski vurdumduymaz tavırlarını azaltmamakla beraber, paranın yaşamını idame ettirmekteki önemini kavramış olmasıdır.

Bu dönemde gelişen önemli bir siyasal olay ise 1863 Polonya ayaklanması olmuştur. II. Alexandr'ın Polonya'ya daha liberal yaklaşımlarını hem Slavcılar hem de liberaller coşkuyla karşılamışlardır. Fakat başlayan ayaklanma Rus siyasal yaşamında da bir ayıklanmaya sebeb olmuştur. Liberaller Çar'a karşı bu ayaklanmanın yanında yer almaya cesaret edememişler, Slavcılar ise Katolik Slav kardeşlerinin acılarına cevabsız kalmamak istemelerine rağmen, kısa bir sürede Ortodoksluk kimliğinin kanatlarını altına sığınarak bu sorumluluktan kurtulmuşlardır. Bu tarihten sonra liberaller etkilerini epey yitirmiş, Slavcılar ise Ortodoks-Slavcılar halini almıştır. Solda ise artık '40'ların "tatlı su solcuları" yerine çok daha radikal unsurlar mevzilenmiştir.

Bu sırada *Vremya*'yı (Zaman) yayınlayan Dostoevsky ise dergisinde imzasız bir yazı yayınlamıştır. Bu yazıda Polonya hakkında kültürel analiz yapılmış ve Leh kültürünün başarılarından bahsedilmiştir. Polonya sorununun çözümü olarak ise Rus uygarlığının Polonya uygarlığı ile mücadele etmesi ve bu sayede Polonya kimliğinin etkisizleştirilmesi gösterilmiştir. Sansürden geçen yazı, daha sonra muhafazakar eleştirilerin, Polonya kültürünü, Rus kültürüne üstün gördüğü iddiaları üzerine, *Vremya'*mn kapatılmasına sebeb olmuştur. Polonya sorununa dair Dostoevsky'nin daha sonraki düşünceleri ise yakın dostu Katkov'un (RENNER, 2003: 659-682) düşüncelerinin gölgesi altında kalmıştır. Zira '70'li yıllardaki Pobedonostsev ile olan ilişkisi de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Katkov, Polonya sorununda eski düşüncelerinden vazgeçerek, tam anlamıyla tersi düşünceleri savunmuştur ki, bunlar da emperyal birliğin önemi ve Rus kültürünün üstünlüğüne dayalı bir *Rusifikasyon* çağrısıdır.

Ancak tüm bu süreçte henüz Dostoevsky'nin siyasal transformasyonu tamamlanmamıştır. Hala eski felsefi ve ideolojik tartışmaların onda daha baskın olduğu gözlenmektedir. Büyük eserlerinden olan *Suç ve Ceza* bu geçiş dönemini yansıtmaktadır.

*Suç ve Ceza'*da ana konu ahlaktır. Ahlak ve bireyin iradesi arasındaki çelişki, suç çerçevesinde ele alınmıştır. Ancak asıl önemli olan nokta, Dostoevsky'deki Rousseau'dan köklerini alan romantizmin niteliğidir. Romantizmin Lord Byron'dan da öte temsilcisinin Napoleon olduğu hatırlanırsa, romanın esas kahramanı Raskolnikov'un Napoleon olmak istediği için suçu işlediğini söylemesinin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Ancak Dostoevsky bu iddianın karşıtına da romanda yer vermiş, ve öldürmenin sadece öldürme olduğunu, hiçbir amacı olmadığını da aynı zamanda kahramanına düşündürerek, romantizmin bu temasında ilk başta taraf olmaktan kaçınmıştır. Ancak sonuçta Raskolnikov, karşısında durduğu toplumun ahlakıyla barışma yolunu seçmiştir. Burada ise acı çekmenin erdemleri Dostoevsky tarafından öne çıkarılmıştır. *Faust'*ta kurtuluşun -yolu Protestan etik çerçevesinde "çalışmak" olarak gösterilmişken, Dostoevsky, kadim Rus geleneklerine yönelerek, kurtuluşu **acıda** ve **teslimiyette** bulmuştur.

*Budala'*da ise ilk kez felsefi dönüşümün temellerini atmış, hatta kendi konumunu oluşturmaya başlamıştır. Bu romanında ahlak ve din arasındaki bağın kaçınılmaz olduğu görülmeye başlanır. Bu tutumunu ise Batı felsefesini eleştirerek ortaya koymuştur. Dostoevsky, romandaki başkahramanı olan Mishkin'i akli değerlendirmeden mahrum bırakılmış mutlak ahlaki bir ülkü olarak kurmuştur. Batılı rasyonalizm ve birey kavramlarının karşısında alçakgönüllülük, teslimiyet, münzeviyet, sükun, eylemsizlik ve acı çekme yoluyla kurtuluşu konumlandırmıştır. Kullandığı sözcük olan *smirenie* ise neredeyse tüm bu kavramları karşılar bir niteliktedir. Burada betimlediği "Rus ülküsü" *{Rucckaia idea),* Batılı değerlerle hiçbir şekilde bozulmamış ve hem Ortodoksluk öncesi Rus kültürünün ve hatta örtülü bir şekilde *Starovera* (Eski

İnanç) (NIKOLSKY, 2004: 80-214) öğelerinin içinde bulunduğu bir dünya görüşü yaratma çabasıdır.

Dostoevsky'nin politik iddialarla ve hesaplarla yazdığı ilk romanı ise *Ecinniler* olmuştur. Burada aslında *Suç* ve *Ceza'mn* politikleştirilmesi süreci söz konusudur. Raskolnikov'un cinayetine yol açan ahlaki durum, toplumsal bazda ele alınmakta ve bunun devrime yol açacağı düşüncesi

işlenmektedir.[7] Romanda politik olarak sembolizmin de kullanıldığı görülmektedir. '40'ların radikallerinin sonucunun '60'lann nihilistleri ve sosyalistleri olduğunu işlemek için baba-oğul ilişkisini kurmuştur burada Dostoevsky. Bu romanda kendisini hatırlatan karakter olarak *Shatov* ile karşılaşılmaktadır. Kendisinin gençliğini hatırlatan pek çok ayrıntıyla bezenmiştir bu karakter. En önemli yanı ise kuşkusuz ki, başta coşkun bir sosyalist olması ve sonra değişerek Slavcı fikirleri benimsemesidir. Kendisine romanda yöneltilen eleştirilerden birisi olan Tanrı'yı bir milliyetçilik sorununa indirgediği iddiası ise artık gerçek hayatta da Dostoevsky'ye yapılabilecek en önemli eleştiri olsa gerektir. Romanda mutlaka zikredilmesi gereken diğer nokta ise, Dostoevsky'nin Turgenyev e açıktan saldırısıdır. Burada sosyalistlere yaptığı saldırıdan ziyade, Turgenyev'in kişiliğine de ağır hakaretler yöneltmiştir. Bu romanda önemli diğer bir karakter ise, yalnız ahlaka değil Tanrı'ya da başkaldırarak intihar eden ve Ivan Karamazov'un prototipi olan Krillov'dur. Romanın sonunda ise Dostoevsky'nin olası bir Rus ihtilaline dair düşünceleri netleşmektedir. Dostoevsky'ye göre devrimciler Rusya'nın başındaki beladırlar ve bunu dini bir söylemle; devrimcileri, içine şeytan girmiş ve kendilerine uçuruma atmak için koşan domuzlara benzeterek anlatmıştır. Son ise açıktır; onlar yok olduktan sonra Rusya İsa'ya teslim olarak huzura kavuşacaktır.

Ecinniler'in Dostoevsky'nin yaşamındaki önemi ise, bu romanın yakaladığı başarı ile politik alandaki yoğunlaşmasını ve Sağa ilerleyen çizgisini daha hızlı bir şekilde ilerletmesi olmuştur. Bu romandan sonra Dostoevsky'nin ilgisi tamamen politika ile sınırlı olmuştur. İşte Dostoevsky'nin bu dönemi, *Karamazov Kardeşler* ve *Bir Yazarın Günlüğü'*nün yayınlandığı ve ünlü *Pushkin Konuşması* 'nın yapıldığı dönemdir.

Dostoevsky'nin bu dönemini tam olarak kavrayabilmek için, aynı dönemin önemli üç isminin üzerinde durulması elzemdir. Bunlar Pobedonostsev, Solovyov ve Leontiev'dir. Her biri farklı ideolojik duruşların temsilcileri olan bu üç kişinin üçü de Dostoevsky'nin yakın çevresinde bulunan insanlardır. Pobedonostsev,[8] yüksek düzeyde bir II. Aleksandr bürokratı ve Çarcı politikaların temsilcisi; Leontiev Bizansçılık olarak formüle ettiği Roma emperyal kozmopolitizminin savunucusudur; Solovyov ise, Rus-Ortodoks geleneğinin devamcısı ve yeni açılımlar yaratan bir din filozofudur.

Pobedonostsev, (BYRNES, 1967) özgün bir düşünür olmamasına rağmen, Rus düşünce tarihi içindeki yerini, otokrasinin yılmaz bir savunucusu olmasına borçludur. Özellikle III. Aleksandr döneminde yıldızı parlamış olmasına rağmen, bürokrasideki çalışmaları aslen II. Aleksandr döneminde başlamıştır. Her türlü reformun aslında Rusya'ya zarar vermekten başka bir işe yaramadığı düşüncesini, toplumu bir arada tutan eylemsizlik düşüncesi ve muhafazakar köylü yığınlarının sürekliliğinin gerekliliği ile pekiştirmiştir. Ivan Aksakov ile olan yakın arkadaşlığı ve Slavofil düşünceye duyduğu saygıya rağmen, kendisinin asıl önceliği her zaman bürokratik tutuculuktan yana olmuştur. Hatta bu yüzden çoğu zaman da Panslavistlerin saldırgan milliyetçiliğine karşı son derece de etkili olan hasmane politikalar izlemiştir. Örneğin 1877 Osmanlı-Rus Savaşı'nda da Panslavistlerle arasına ciddi bir çizgi çekmiş ve dış politikada izolasyonist bir Rusya'yı savunmuştur.

Leontiev (BERDYAEV, 1926) ise Pobedonostsev ne kadar sıradansa, o kadar özgün bir düşünürdür. Rusya'nın Nietzsche'si olarak kabul edilen Leontiev'in fikirlerinin oluşumu 1863-74 arasında Osmanlı imparatorluğunun çeşitli bölgelerinde diplomat olarak görev yaptığı döneme denk gelir. Entelektüel bir elitizmin ve "orta sınıf mutluluğu" düşmanlığının motive ettiği düşüncelerinde farklılığı güzelliklerin kaynağı olarak ve dolayısıyla da liberal hümanizm ve bireyciliği de bu anlamda güzellik düşmanı olarak formüle etmiştir. Ona göre sıradanlığı temsil eden liberalizm, eğer başarılı

---

7 Bu noktada Lacan'ın Dostoyevski'deki formülasyon olan "Tanrı yoksa her şey serbesttir" yaklaşımını tersine çevirerek, "Tanrı yoksa her şey yasaktır" değerlendirmesi de hatırlanmalıdır.

8 Bu dönemde Dostoevsky'nin en çok görüştüğü insanlardan birisidir ve onun sayesinde Dostoevsky, Çarlık ailesiyle tanışmış ve hatta prenslere ders verme imkânı bulmuştur.

olacak olursa görkemsiz bir dünya ile insanlık tarihinin en karanlık sayfasını oluşturacaktır. En ünlü yapıtı olan *Bizansçılık ve Slavlık'*ta, Spengler'ın öncüsü olacak nitelikte değerlendirmelerde bulunmuştur. Danilevsky'nin yukarıda bahsedilen uygarlık tipleri kuramını geliştirerek Batı uygarlığının son iki yüzyıldır son nefeslerini vermekte olduğunu ve bunun sebebinin de güçlü kültürel bağları yok eden liberalleşme olduğunu, Osmanlı ya da Çin'in Batı'dan daha yüksek düzeyde bir kültür olduğunu da ekleyerek ileri sürmüştür. Ancak buraya kadar geliştirdiği Danilevsky'nin görüşlerinden, bu noktadan sonrasında taban tabana zıt görüşler ortaya koymuştur. Danilevsky Rusya'yı bir Slav ülkesi olarak tanımlayıp, Slavların birliği temasını işlerken; Leontiev, Rusya'yı kozmopolit yapısıyla

Bizans'ın devamı olarak kabul etmiş ve İstanbul'un fethinin amacının ise Bizans'ı diriltmek olması gerektiğini savunmuştur. Ortodoksluk ve otokrasi üzerine inşa edilmiş bir yeni Bizans'ın yeni ve yükselen bir uygarlık olacağı iddiasını geliştirmiştir. Bu arada Panslavist politikanın ise yanlış olduğunu çünkü Osmanlı'dan bağımsızlığını alacak olan güney Slavlanmn, Osmanlı'mn onları bu zamana kadar korumuş olduğu Batı uygarlığının kucağına düşeceğini iddia etmiştir. Bu yüzden Panslavistlerle arası açılan Leontiev, düşüncelerini daha da ilerleterek Slavların kendilerine değil sadece Slavlıklarına sevgi duyulması gerektiğini, asıl desteklenmesi gerekenin ise Bizans'ı temsil eden Fenerli Rumlar *{Fenerioû*ar) olduğunu yazmıştır. Bizansçılığın bayraktarlığını yapan Leontiev'in din üzerine düşünceleri de "Bizans karamsarlığı" olarak ifade edilebilir. Ona göre Panslavistlerin savunduğu gibi Ortodoksların özgür birlikteliği ya da dinin mutlak başarısı söz konusu olamaz. Din ancak siyasal yetke ile işlevini yerine getirebilir. Aksi türdeki din algılayışları gerçeklikten uzak ve ütopiktir.

Solovyov'un (SCHETININA, 1995: 55-85; WALICKI, 1987: 335-346) yürüttüğü teolojik tartışmalar ise bu makalenin sınırlarım aşmaktadır. Ancak Dostoevsky üzerindeki etkisinin temel unsuru olarak Solovyov'un ortaya attığı "üç dünya kuramı"ndan bahsedilmesi elzemdir. Bu kurama göre tarihsel olarak üç güç vardır. Bunlar; İslam, Batı ve Slavlık'tır. İslam, insanın Tanrı'nın aracı haline dönüştürüldüğü; Batı ise insanın Tanrısızlaştığı dünyalarken; Slavlık, gücünü Tanrı'mn kendisinden alan ve bu iki zıt dünyayı birleştirerek insanlığı kurtaracak olan dünyadır. Bunun yolu ise teklik-birlik ve çokluk-çoğulculuğu tek bir dünyada var edebilmektir. Bu özellik ise Ortodoks-Slavlık'ın milli ve içkin niteliğidir. *Narod'a.* özgü ve sadece ona özgü bir tarihsel güçtür bu. '40'larda rasyonalist olarak düşünce dünyasına adım atan Dostoevsky, sürgün döneminde İsa'ya inanmayı öğrenmiş, ileride bu inancı onun Tann'ya da inanmasını sağlamış, Solovyov'un etkisiyle ise Tanrı inancı Kilise'ye inanca dönüşmüştür.

Bu farklı üç akımın yanında tabi ki yukarıda değinilen Danilevsky'nin varlığı da unutulmamalıdır. Dönemin Rusya'sının bu dört eğilimi yanısıra, Dostoevsky'nin gençliğinden getirdiği rasyonalizm ve ütopik sosyalizm birikiminin de eklenmesi ile, onun nihai politik duruşunu edindiği söylenebilir. *Karamazov Kardeşler'*bu politikanın ifadesini ele almadan önce ise, bunu daha da kolaylaştırmak adına *Bir Yazarın Günlüğü* ve *Pushkin Konuşması'*na kısaca bakılmalıdır.

Karamazov Kardeşler ile aynı dönemde yayınlanan *Bir Yazarın Günlüğü,* Dostoevsky'nin artık nasıl da sadece politika ile uğraştığının bir kanıtıdır. Bu yazılarında Dostoevsky *narod* konusunda yoğunlaşmış ve Batıcı aydınların, Kilise'den uzaklaşarak halktan da uzaklaştıkları sonucuna varmıştır. Aslında Dostoevsky'nin halk ve aydınlar arasında gördüğü çatışma doğruydu, fakat bunun sebeblerini yanlış analiz eden Dostoevsky'nin çözüm önerisi de doğal olarak yanlış olmuştur. Dostoevsky *narod* ve Ortodoksluk arasında kopmaz bir bağ kurmuş ve bu birbirinden kopmaz gördüğü bütünleşik gerçeği kutsarruştır. Bu yüzden Danilevsky'nin agresif dış politika çağrılarının da en büyük destek bulduğu kişi Dostoevsky olmuştur. Örneğin, *Bir Yazarın Günlüğü'* nün 1877 Nisan sayısında (DOSTOYEVSKİ, 2005: 757—794) Osmanlı'ya karşı ilan edilen savaşı kutsayan Dostoevsky, bu savaşın sadece Türkler tarafından ezildiğini söylediği Slav kardeşleri için değil, Rusya için de gerekli olduğunu yazmıştır. Savaşın Rusya'yı ahlaki bir temizlenmeye taşıyacağını da eklemiştir, Bunun bir genel yasa olduğunu da iddia ederek, savaşın her toplum için gerekli olduğunu yazabilmiştir. Bu hasmane tutum sadece Osmanlı'yla sınırlı da kalmamış ve İngiltere'nin dünya tarihinden silineceği, Fransa'nın ise

Polonya'nın sonunu paylaşacağı öngörüsü ve dilekleri ve hatta tehditleri de savaşa dair çıkan sayıda yer bulmuştur. Ve hatta Katolisizmin de bu savaşla ortadan kalkacağı ve Ortodoksluğun dünyaya barış getireceği kehanetine bu sayfalarda rastlamak mümkündür. Bu savaşta akacak kanın üzücü olduğunu kabul etse de, bu kanın Avrupa'yı da kurtaracağı iddiasını taşımaktadır Dostoevsky. 1840'lann acemi romantik devrimcisi, 1860'lann kafası karışık muhafazakarı, hayatı boyunca süren politik dirayetsizliği ve saygı açlığı ile '70'lerin savaş çığırtkanı halini alabilmiştir.

Dostoevsky'nin ömrü boyunca peşinden koştuğu yoğun ilgi ve Rusya'nın peygamberi oluşu ise Pushkin için Moskova'da yaptığı konuşmayla gerçekleşmiştir. Sağ ve popülist politikayı, Rusya'ya duyduğu güvenle beraber ifade etmesi ve politik ortamı uzlaştıncı çabası, bu konuşmanın temel özellikleridir. Konuşma o denli derin bir etki bırakmıştır ki, Pushkin'in tanrılığı yanında, Dostoevsky de dinleyiciler tarafından peygamber ilan edilmiştir, ki bu dinleyicilerden birisi de ezeli düşmanı Turgenyev'dir. Bu konuşmada Dostoevsky, '77-'78 savaşının sıcak hatıralarını taşıyan Ruslara, Pushkin'in milli şair olduğunu, kendisinden bir gün önce konuşan Turgenyev'e rağmen iddia etmiş, bunun sebebinin Pushkin'in ilk kez Rusya'nın misyonunu anlatması olduğunu söylemiş ve Rusya'ya duyduğu güvenle, Rusya'nın kendisi olarak, yani öz değerlerine dönerek, bu yolla Avrupalı olacağını ve Avrupa'nın gerçekliğini de değiştireceğini haykırmıştır. (CARR, 2002: 287-295) Aslında içinde yeni hiçbir öğe taşımayan bu konuşmanın sırrı, uzlaşmacı tavrında saklı olsa gerektir. Ki bu tavır, Dostoevsky'nin *Karamazov Kardeşler*'i de yaratan, içinde gençliğinin ütopik sosyalizmini, romantik doğal halciliğini, muhafazakarlığı, Çarlığı, Panslavizmi ve Ortodoksçuluğu aynı anda barındıran karmaşık siyasal duruşunun doğal sonucundan başka bir şey değildir.

KARAMAZOV KARDEŞLER

Romanı ele almak için herşeyden önce zamanın ve mekanın kurgusuna bakmak elzemdir. Zaman II. Alexandr dönemidir ve mekan da tıpkı Dostoevsky'nin babasının serfleri tarafından öldürüldüğü köyü anımsatan bir Rus köyüdür. Yani yayınlandığı dönem açısından güncel bir öyküdür.

Bu güncel öykünün esas kahramanlarına bakıldığında ise ilk başta Karamazov ailesi ile karşılaşılmaktadır. Bir baba, üç oğul ve bir de gayrimeşru oğuldan oluşan bir aile söz konusudur. Baba Fyodor Karamazov, kösnü düşkünü ve oğullarıyla ilişkileri gelgitler üzerine kurulu ve genelde sadakat duygusu uyandırmaktan uzak bir babadır. Oğulların en büyüğü ve diğer iki meşru oğlun anneleri farklıdır. En büyük oğul Dmitry bir subaydır, ve Rus geleneksel yaşantısını devam ettiren, delidolu biridir. Ortanca oğul olan Ivan, Batıcı ve tanrıtanımaz bir aydındır ve aileyle ilişkilerinde devamlı bir mesafe vardır ya da bunu yaratmaya çalışmaktadır. En küçük oğul olan Alyosha ise çocuksu bir saflığı üzerinde taşıyan dindar bir insandır. Gayrimeşru oğul Smerdyakov, Baba Karamazov'un hizmetçisi olarak evde çalışmaktadır ve Ivan'a hayranlık duymakta, onunla sohbetlerde bulunmak istemektedir. Ayrıca evin başka bir hizmetçisi Grigory de, Dmitry'nin büyümesindeki katkılarıyla ve cahil uşak karakteriyle ev halkının son üyesidir.

Grushenka, hem Baba Karamazov'un hem de Dmitry'nin aşık olduğu ve bunların her ikisiyle de aşk oyunları oynayan ve fakat her ikisinin de sahib olamadığı etkileyici kadın karakterdir. Gizli gizli, geçmişinde yaşadığı ve hala dönmesini beklediği Polonyalı subaya duyduğu aşkına sadık kalmaya çalışmaktadır.

Katya, Dmitry ile geçmişte bir ilişkisi olan ve fakat öykünün ilerleyen bölümlerinde kendisini Ivan'a daha yakın hissedecek olan aristokrat kökenli bir kızdır.

Peder Zosima, Alyosha'nin yaşadığı manastınn başrahibidir.

Bu esas karakterlerin yanında pek çok da yan karakter barındıran romanın esas öyküsü yanında pek çok da yan öyküyle karşılaşılmaktadır. Bu yan karakterler ve öykülere yeri geldiğinde değinilmek üzere, esas öyküye bakılacak olursa; bir cinayet ve bu cinayetin değerlendirilmesiyle karşılaşılacaktır. Bu yönüyle romanın **polisiye** bir öykü (bu noktada Batı'da polisiyenin gelişimi ve rasyonalizm arasındaki ilişki hatırlanmalıdır) üzerine inşa edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

18 Yazılar

Romanın başlarında Baba Karamazov ve Dmitry arasındaki para hesaplaşmasıyla karşılaşılır. Dmitry babasından aldığı ve savrukça yaşamını devam ettirdiği paralardan sonra son bir kez kendisinin hakkı *olduğunu* düşündüğü bir miktar daha para istemektedir Babasından. Baba Karamazov ise bu parayı vermeye yanaşmamaktadır. Zira ikisinin arasında yer alan Grushenka'ya karşı Dmitry'yi zor durumda bırakmak istemektedir. Başka bir para ilişkisi ise yine Dmitry ile Katya arasında bulunmaktadır. Katya'mn babasının zor durumda kaldığı bir dönemde, Dmitry onun aşığı da olarak para yardımında bulunmuştur. Daha sonrasında ise Katya bir miktar parayı babasına gönderilmesi bahanesiyle ve fakat aslında Dmitry'nin o parayla Grushenka'ya gideceğini bilerek yine de Dmitry'ye vermiştir. Dmitry'nin babasından istediği miktar olan 3000 ruble işte Katya'mn kendisine verdiği bu miktardır. Ivan ve Alyosha'mn bu para ilişkisindeki tutumları silik kalmakla beraber, asıl çelişki Baba ve Dmitry arasında yaşanmaktadır. Yine aynı miktar paranın farklı bir şekilde ortaya çıkması ise, Babanın Grushenka'ya hediye olarak bu miktardaki parayı bir zarfta tutuyor olmasıdır.

Para sorununun çözümü için tüm aile toplanarak Zosima'yı ziyarete gitmiş, ancak burada da bu çatışma çözülememiş fakat ilginç bir gelişme olmuş ve Zosima, Dmitry'nin önünde eğilerek herkesi şaşırtmıştır. Zaten daha sonra da Alyosha'ya manastırdan ayrılması ve abisini korumasını salık verecektir.

Bu arada Katya ile nişanlı olan Dmitry, Grushenka'ya aşık olmuştur. Sorunu çözmeye çalışan Katya, Grushenka'yı ziyarete gitmiş ve aralarında geçen konuşmanın başlarında Katya, Grushenka'dan çok iyi muamele görmüş ve fakat sonunda Grushenka onu aşağılayarak hem kendisinden hem de Dmitry'den nefret etmesine sebeb olmuştur. Katya ile Ivan bu arada görüşmeye başlamışlar ve her iki taraf da aslında birbiriyle ilişkisi olması gerekenin kendileri olduğunu hissetmişlerdir.

Öykünün gelişiminde en etkileyici yanlardan biri aile içinde geçen tartışmalardır. Babanın sığlığı ve Dmitry'nin ise kayıtsızlığı sebebiyle çok etkin olmadığı bu felsefi tartışmalarda taraflar Alyosha ve onun karşısında yer alan Ivan'dır. Smerdyakov ve Ivan arasındaki sohbetlerde ise, Smerdyakov sürekli saygı duyduğu Ivan'dan birşeyler öğrenmeye çalışan ve onun fikirlerinin takipçisi bir görünüm arzetmektedir.

Diğer bir diyalog da Alyosha ve Grushenka arasında geçendir. Alyosha'dan çok etkilenen ve onu çok beğenen Grushenka'mn romanın sonunda verdiği kararların asıl etkileyicisi bu diyalogla aslında Alyosha olmuştur.

Bu arada Dmitry birgün babasının evine gelir ve para ister, istediğini alamayınca da babasını ölümle tehdit eder ve gider. Ivan bu arada bütün bu kargaşadan uzaklaşmak üzere Moskova'ya gitmeye karar verir. Bu sırada Smerdyakov ile aralarında geçen konuşmada Smerdyakov, babasının öldürülebileceğini ima eder ve Ivan buna rağmen gitmeyi tercih ederek aslında

Smerdyakov'a göre olacaklara göz yumacağının işaretini verir gizliden gizliye. Smerdyakov bu konuşmada Ivan'a ayrıca kendisinin müzmin sara hastalığından bahseder ve kimsenin onun eyleme geçebileceğini beklemediğini üstü kapalı bir şekilde anlatır. Dmitry, Grushenka ile babasının buluşacağını Smerdyakov'dan öğrendiği gece ise Grushenka'nin evine gider ve onu orada bulamaz. Aklına gelen ilk şey babasına gittiğidir. O da babasına gider ancak Grushenka'mn orada olmadığını anlayınca ayrılır, fakat ayrılırken onu duvarda yakalayan Grigory'ye vurmak zorunda kalır. Grushenka'nm evine gittiğinde hizmetçisinden aslında onun PolonyalI subay ile buluşmak üzere yakın bir köydeki meyhaneye gittiğini öğrenir. Bu arada Katya'dan aldığı paranın yarısını saklamış olan Dmitry, bu paranın bir kısmıyla rehinciye bıraktığı silahları alır ve meyhaneye doğru yola çıkar.

Bu arada Grushenka meyhaneye varmış ve büyük hayal kırıklığına uğramıştır. Beş senedir görmediği Polonyalı subayı aslında gözünde büyütmüştür. Bir **kartal** olarak hatırladığı subayı şimdi yaşlı ve hilekar bir kumarbazdır. Bu arada içeri Dmitry girer ve Grushenka bu duruma çok sevinir. Dmitry'yi sevdiğini anladığını söyler. Ancak Grigory'yi öldürdüğüne inanan Dmitry, çok sevinmesine rağmen, artık ikisi için çok geç olduğunu da belirtir.

Çok zaman geçmeden buraya gelen savcı ve güvenlik güçleri tarafından tutuklanan Dmitry, Grigory'yi öldürmemiş olduğunun sevinci ve babasının ölümünün şaşkınlığını yaşamaktadır. Mahkeme başladığında hem Ivan hem de Alyosha, Dmitry'nin suçsuzluğunu iddia etseler de tüm kanıtlar ona karşıdır.

Bu arada Ivan sarsıcı gerçekle yüzleşir. Babasının evine gittiğinde babasının koltuğunda oturan ve ceketini giyen Smerdyakov ile konuşmaya başlar. Smerdyakov, onun endişe etmesine gerek olmadığını söylediğinde, Ivan ısrarla ne için endişe etmesi ya da etmemesi gerektiğini sorgular. Bildiği cevabları Smerdyakov'dan duyar. Tanrı olmadığına göre cinayetin de olası olduğu düşüncesini Ivan sokmuştur Smerdyakov'un kafasına. Bütün sohbetleri boyunca aslında Ivan babasının ölmesini istediğini anlatmış ve o gün Moskova'ya giderken de olacaklardan sorumlu olmadığını söyleyerek son izni vermiştir Smerdyakov'a. Smerdyakov ise, sahte bir sara nöbeti ile tamamen hareketsiz göründüğü o gece, Dmitry evden ayrılır ayrılmaz Babanın yanına gitmiş ve onu öldürmüştür. Grushenka içeride olmadığına göre onu Dmitry'nin öldürdüğüne inandırabilmek için de, Grushenka için hazırlanmış zarfın içindeki mektubu yırtarak odada bırakmış ve parayı da kendisine almıştır.

Bu gerçekle yüzleşen Ivan, Smerdyakov'u mahkemeye gitmeye ikna edememiş ve Smerdyakov peşinden gittiği bu adamın pişmanlığını gördüğünde, aslında söylediklerine inanmadığını haykırmıştır Ivan'ın yüzüne. Ivan uzaklaşır uzaklaşmaz da intihar etmiştir.

Bu olayla sarsılan Ivan mahkemede kendisinin suçlu olduğunu çünkü Smerdyakov'u kendisinin bu yöne ittiğini söylese de mahkeme heyetini yeterince etkileyememiş ve orada asıl suçlunun herkesin içinde yer alan şeytan olduğu ve bu durumda Tanrı 'nın da varolduğu yönünde bir söylemle bitirmiştir. Bu konuşmanın etkileyiciliğini ise son anda Katya'mn elindeki Dmitry'nin kızgın anlarından birinde babasını öldüreceğini yazdığı mektubu okuması ortadan kaldırmış ve Dmitry 20 yıl kürek mahkumluğu ile cezalandırılmıştır.

Ancak Ivan ve Alyosha, Dmitry'nin Grushenka ile Amerika'ya kaçmasını sağlamıştır. Geride kalan Ivan aklını kaybetmiş, Alyosha ise yan öykülerden birinin sonucu olarak çocuklarla elele mutlu bir son sahnede gözden kaybolmuştur.

Bu yan öykü ise Dmitry'nin yolda oğlunun önünde dövdüğü bir emekli yüzbaşı ve onun oğlunun hastalığı çerçevesinde gelişmektedir. Çocuk bu olaydan sonra babasının Dmitry tarafından davet edildiği düellodan kaçmadığını ve onurlu biri olduğunu iddia ederek tüm arkadaşlarıyla kavga etmekte ve sonra da hastalanarak yatağa düşmektedir. Alyosha bu durumda aileye yardım etmeye çalışsa da gururlu baba bunu kabul etmemiş ve daha sonra da Dmitry'nin yardım çabalarını geri çevirmiştir. Dmitry'nin kaçmadan önce kendi ülkesinde yaptığı son şey ise, hasta yatağındaki çocuğu ziyaret temek ve onun yanında babasından özür dilemek ve özrünün kabulü için çocuktan izin almak olmuştur. Bu çocuğun ölümünden sonra ise arkadaşları Alyosha etrafında mutlu bir topluluk oluşturmuş ve romanın kapanış sahnesini bu oluşturmuştur.

Romanda bu öykü dışında göze çarpan ve unutulmaz bölümler mevcuttur. Bunlardan en önemlisi şüphesiz ki "Büyük Engizisyoncu" adlı bölümdür. İsa'nın yeryüzüne indiği ve onu Katolik rahiplerin karşıladığının öykülendiği bu bölümde; İsa, Katolik rahipler tarafından insanları mutsuz etmekle suçlanır, zira İsa insanlara seçme özgürlüğü vererek onları mutsuz etmiş, oysa ki Katolik Kilisesi zorunluluklarıyla beraber insanlara mutluluğu sunmuştur.

Göze çarpan bölümlerden bir diğeri ise Ivan ve Alyosha'nin felsefe üzerine sohbetleridir. Tanrı'nın varlığı ve yokluğu üzerine odaklanan bu tartışmalarda Ivan'ın tanrıtanımazlığı savunusu, rakibine göre çok daha tutarlı ve sağlam olarak göze çarpmaktadır.

Son olarak ise Ivan ve Smerdyakov'un sohbetlerinden bahsedilmesi gerekir. Bu sohbetlerde Ivan'ın nasıl da Smerdyakov'un cinayete giden yolunu hazırladığı son derece ustalıklı bir biçimde yazılmıştır.

Hem Dostoevsky hem de son ve en çok tartışılan romanı olan Karamazov Kardeşler üzerine pek çok yorum ve eleştiri kaleme alınmıştır. Burada tüm bunlara değinmek imkansız olduğu kadar,

gerekli de görülmemektedir. Bu çalışmalarda göze çarpan ortak öğe, Dostoevsky'nin Rus ve dünya edebiyatı içindeki yerinin vurgulanması, Rus düşünce tarihi içindeki konumlandırılmasının ele alınması ve son derece çeşitli edebiyat çözümlemelerinin göz kamaştırıcı zenginliğidir. Ancak yukarıda da belirtildiği üzere bu makalenin konusu; *Karamazov Kardeşler'de* bulunduğu iddia edilen politik sembolizmin sınırlarıyla belirlenmiştir.

Bu çerçevede ilk olarak ailenin adı üzerinde durulmalıdır. Bilindiği gibi Dostoevsky gerçek yaşamda bulunan soyadlanndan çok kendisinin yarattığı soyadlarını kullanmıştır. "Karamazov" da bunlardan biridir. Karamazov adının herşeyden önce çağrıştırdığı diğer bir ad ise "Karamzin"dir. *Rus Devletinin Tarihi* adlı başyapıtın yaratıcısı ve erken-Slavofil olarak adlandırılan Karamzin'in adının ise Tatar kökenli bir ad olması ilginç bir tesadüftür. Zira Rus devlet geleneğindeki yoğun Tatar etkisi unutulmamalıdır. Karamzin adı ise "Kara-Mirza" kökeninden gelen bir adın Rusçalaştınlması ile oluşmuştur. Hanedan unvanı olan ve bazen de doğrudan hanedanın kendisini gösteren bir kelime olarak "mirza" bize ilk ipucunu vermektedir. Romanın adını da veren ailenin adı, siyasette bolca rastlanan aile metaforu kullanımının bir örneği olarak ele alınmalıdır.

Bu çerçevede bakıldığında açıktır ki, Baba Karamazov tüm Rusya'nın babası olan Çar'ı temsil etmektedir. Oğullarıyla anlaşamayan, devamlı köklü sorunlar yaşayan, hatta en büyük oğluyla aynı kadına aşık olarak (aslında Baba için aşk değil şehvet söz konusudur) iktidar mücadelesine giren, ahlaki olarak yozlaşmış ve hiç kimse tarafından saygı ya da siyasal anlamda düşünürsek aslında meşruiyeti kabul edilmeyen bir baba. Aynı zamanda dikkati çeken başka bir nokta da Çar'ın iki eşidir. Açıktır ki Çar'ın ilk eşi Petro öncesi dönemi, İkincisi ise Petro sonrası dönemi temsil etmektedir.

En büyük oğul olan Dmitry ise romanın pek çok yerinde vurgulandığı üzere Rusya'yı çağrıştırmaktadır. Akılla kavranması zor olan,[9] irrasyonel davranışlarıyla ön plana çıkan, fakat özde iyi ve sıradan bir Rus olarak açıkça Panslavist ideolojiyi temsil etmektedir. Zaten annesinin de ilk eş olması onun aynı zamanda Büyük Petro öncesi, yani premodern Rusya'yı temsil etmesinin başka bir yanıdır. Tabi ki aslında açıktır ki Slavofil düşünceler ve bunu takib eden dönemdeki Panslavizm de aslında Petro reformlarının sonucu olmasına rağmen, Dostoevsky, romantik köklerine bağlı kalarak, Panslavizmi Slavofil düşüncenin orijinali olarak kabul etmiş ve Rusya'nın bozulmamış gerçeğinin ifadesi olarak ortaya koymuştur.

Ortanca oğul olan Ivan, nihilist ideolojisi ve Ivan Turgenyev'in ilk adını taşıyarak Rusya'daki Petro reformlarıyla zemin bulan Batıcı kanadı temsil etmektedir.

En küçük oğul Alyosha, Dostoevsky'nin çocukken ölen oğlunun adını taşımaktadır. Masumiyet ve Rus gerçekliğini Kilise ise özdeşleştiren ve Solovyov'un örnek teşkil ettiği Rus ülküsünün siyasal iktidar kaygılarından da uzak özünü temsil etmektedir.

Smerdyakov, gayrimeşru oğul ve Baba'nın her daim güvendiği hizmetçisi olarak açıktır ki halk yığınlarını işaret etmekte, ancak Ivan'ın etkisi onun nötr halk yığınlarını değil sosyalist proletaryayı temsil ettiğini ortaya koymaktadır.

Grushenka'nin iktidarı ya da ülkeyi temsil ettiği iddia edilebilecekse de, dikkatli bir okuma, aslında Slav birliğini temsil ettiğini ortaya koyacaktır. Zira Grushenka'mn aşık olduğu Polonyalı subay teması bunun en önemli kanıtı olarak düşünülmelidir. Bilindiği üzere Slav inanışlarına göre tüm Slavlar ilk olarak Büyük Beyaz **Kartal'ın** yani Polonya'nın çocuklarıdırlar, ancak bundan sonra farklı yönlere dağılmışlardır. Bu inanışdır ki Polonya'yı meşru Slav merkezi kılar. Dostoevsky'nin yukarıda değinilen ve Katkov'da somut ifadesini bulan Polonya sorununa dair düşünceleri de hatırlanacak olursa, bu karakterin aslında Polonya'yı temsil ettiği ve Grushenka'nın yanılgısıyla da Slav birliği misyonunu Dostoevsky'nin, Rus Panslavizmine verdiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca Ivan'ın Grushenka ile ilgilenmemesi ve Katya ile Grushenka arasındaki ilişki de bu çerçevede değerlendirilmelidir.

9 Ünlü Slavofil şair Tiutchev'in *"Umom Rocciyu ne ponyat*- Rusya akılla kavranamaz" dizesini çağrıştırırcasına.

Katya açıktır ki Rusya'nın aristokrasisini temsil etmektedir. Slavofil düşüncelere yakın gözükmesine rağmen, aslında Batıcılaşmış ve Panslav idealinden uzaklaşmış ve aynı zamanda da düşkünleşmiş (*meschanie*) aristokrasiyi.

Peder Zosima ise bariz bir şekilde Rus Ortodoks Kilisesini temsil etmektedir.

Karakterlerin bu temsilinden sonra öykü de aynı çerçevede yeniden ele alınacak olursa, siyasal bir analiz ve bunun üzerine yükselen hiç de iyimser olmayan karmaşık öngörüler ile karşılaşılmış olacaktır. Zira bu öngörülerin karmaşık ve hatta kısmen karışık olarak ortaya çıkması da Dostoevsky'nin politika konusundaki kafa karışıklığının bir yansımasından başka birşey değildir.

Romanın hemen açılışında karşılaşılan Baba ve Dmitry arasındaki para meselesini aslolarak iktidar mücadelesi olarak okumak gerekmektedir. Para ve iktidar ilişkisine ve hatta eşdeğerliği sonucuna Dostoevsky'nin nasıl vardığının anlaşılması için onun maddi sıkıntı içindeki hayatının ve kumarla çok fazla içli dışlı olduğu dönemlerinin hatırlanması gerekmektedir. Ancak burada açıktır ki,

Dostoevsky'nin işaret ettiği iktidar kavramı, onun içine girdiği pek çok felsefi tartışmadan ayrı olarak, yönetim aygıtını elinde tutmak gibi son derece yalın bir iktidar anlayışıdır. Dostoevsky'nin burada Ivan'ı kısmen ve Alyosha'yı tamamen bu sorunun dışında tutması da manidardır. Zira Ivan'ın asla bu gücü eline geçirebilecek potansiyeli taşımadığı iddiasını ve aynı zamanda da Alyosha'mn temsil ettiği Rus ülküsünün de, yukarıda bahsedilen *smirenie* kavramı çerçevesinde zaten bu iktidardan uzak durmasının kendi kimliğine içkin olduğu kabulünü yansıtmaktadır.

Aynı çerçeveden bakıldığında Dmitry ile Katya arasındaki para ilişkisi de aristokrasi ve Panslavistler arasındaki gelgitli ilişkiyi yansıtmaktadır. Slavofillerin desteğini arakasına alan aristokrasinin daha sonra Panslav ideallere sırt çevirmesi ve Batıcı düşüncelerin destekçisi olmaya başlaması bu ilişkide ifade edilmektedir.

Grushenka'mn Dmitry ve Baba arasındaki durumuna yukarıda değinilmişti. Bu ilişkide paranın Baba'da bulunması ve Dmitry'nin de Grushenka'yı elde edebilmesi için paraya ihtiyaç duyması, Panslavistler ve Çar arasındaki gerilimli ilişkiyi yansıtmaktadır. Bu noktada hatırlanması gereken en temel unsur, Çar'ın Panslav politikalarla arasındaki mesafedir. Panslavizmin en güçlü olduğu dönemlerde bile Rus Çarlığı'mn bütünleşik bir şekilde bu politikaların takibçisi olmadığının hatırlanması gerekmektedir. 1877-78 savaşında bile bu savaşın tutkulu destekçilerinin ve müsebbibinin Panslavistler olduğu, Çar'm ise bu güçlü rüzgara karşı koyamadığı örneğinde de olduğu gibi.

Dmitry ve Baba Karamazov arasındaki sorunun çözümü için Zosima'ya gidilmesi ve fakat bu girişimin tamamen sonuçsuz kalmasıyla, Dostoevsky'nin Kilise'yi politik bir sorunun çözümü için yetersiz bulduğu anlamına ulaşılmalıdır. Zaten buradaki tartışmalarda Baba'nin her türlü çözümü engellemeye yönelik davranışlarına da bakılacak olursa, Çar'ın böyle bir çözüme izin vermeyeceği öngörüsünün Dostoevsky'de bulunduğu söylenebilir. Bu girişimin bitişi ve Zosima'nın Dmitry önünde eğilmesi ise, Panslav idealinin zor yollardan geçeceği ve Kilise'nin bu süreçte Rus ülküsü olarak sembolleştirilen Alyosha'yı Dmitry'ye yardımla görevlendirmesi çok önemlidir.

Katya ve Grushenka arasındaki ilişkiden çıkan sonuç ise, Panslav idealinin aristokratik yapıyla asla uyum içinde olamayacağı kabulüdür. Burada Dostoevsky'nin devrimci gençliği hatırlanmalıdır. Aristokratik yapının devamına karşı Rus köylüsünün özgürleşmesi çabalarıyla ilk kez politik alana adım atan Dostoevsky, son dönemlerinde kabul ettiği saf *narod* varlığı içinde aristokrasinin yer alamayacağı iddiasını desteklemeye devam etmiştir.

Ivan ve Katya'nın yakınlaşması ise açık bir şekilde aslında Batıcıların sadece aristokrasi ile yan yana gelebileceği ya da başka bir deyişle Rus gerçekliğine uzak oldukları iddiasının bir yansımasıdır. Entelektüeller ve *narod* arasındaki uçurumu tesbit eden Dostoevsky'ye göre Batıcılık zaten, halkın öz değerlerinden uzaklaşmış aristokrasinin çocuklarının sapkınlığının ifadesidir.

Bu arada yürüyen Ivan ve Alyosha'nin felsefi tartışmaları ise aslında, Batıcı düşünce ve siyasetin

başarısızlığa mahkumiyetini göstermeyi amaçlamaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi Dostoevsky için Ivan, Batıcı siyasal hareketi; Alyosha ise Rus ülküsünü temsil etmektedirler. Aralarındaki tartışmada yer alan Tann'nın varlığı konusu aslında *Ecinniler*'de de görüldüğü gibi siyasal düzlemde sadakat sorununu ifade etmektedir. Rousseau ve sosyal anlaşma kuramlarından etkilenen Dostoevsky için aslında bu tartışmaların o günlerdeki politik ilgileri çerçevesinde iktidarın meşruiyeti ve ayaklanma özgürlüğü arasındaki bir tartışma halini alması sadece an meselesidir. Başlangıçta yer alan Batıcılığın Rusya'ya uyumu sorununun yerini ileride Çar'a sadakat ve daha sonrasında sadakatsizlik ve daha sonra da bunun yerine konacak olan ve Rusya'ya yabancı olmayan gerçekliklerin tartışması izlemiştir. Bu tartışmalarda Ivan'ın argümanlarının çok daha tutarlı olması ise, sonuç bölümüyle dengelenmiştir. Argümanların gücüne rağmen, doğru bambaşka bir yerde olabilir düşüncesinin yansımasıdır. **İsa ve hakikat farklı yerlerdeyse, İsa'yı seçen** Dostoevsky (CARR, 2002: 268) açısından, politik söylemin gücüne karşın hakikatin başka bir yerde olabileceğinin şaşırtıcı olması beklenmemelidir. Hatta bu da aslında siyasal bir iddia olarak düşünülmelidir (Bu noktada romanın polisiye niteliğinin rasyonalizmle ilişkisi yeniden hatırlanmalıdır).

Bu tartışmaların en can alıcı yanı ise kuşkusuz ki, Smerdyakov'un bu tartışmalar içindeki tutumudur. Dikkatle bu tartışmaları izleyen Smerdyakov, kendisini Ivan'ın tilmizi olarak kabul etmektedir. Şu halde açıktır ki Dostoevsky bu durumda tıpkı *Ecinniler*'de yaptığı gibi, 1840'ların Batıcılarının yerini alan nihilistler yerine bu kez de sosyalist yığınları koymaktadır. Ona göre sosyalist yığınlar Batıcı akımın takipçileri ya da bu akımın sonucudurlar.

Bu arada geçen Alyosha ve Grushenka arasındaki diyalog, bu sayede Grushenka'nin Alyosha'ya büyük bir sempati ve daha da ötesi saygı duyması ve bu yüzden de romanın sonundaki kararını verişi ve Dmitry'ye bağlanması, Dostoevsky'nin Slav birliği için Ortodoksluğa ve Rus ülküsüne verdiği önemin göstergesidir. Ona göre Slavların birliği de Rusya'nın esenliğinin de ancak Rus ülküsünün etkisiyle var olabilirliğinin ispatıdır.

Cinayet sahnesi ise zamanın kırıldığı noktadır romanda. Buraya kadar gelen vaka analizi bundan sonra yerini öngörülere bırakmaktadır. Bu sahnede ilk dikkate değer nokta; Slav birliği iradesinin (Grushenka) Çar'ın iktidarına (Baba'daki para) değil, kendi meşru sahibine (Polonyalı subay) yönelmiş olmasıdır. Ancak bu arada Polonya'nın tükenmişliğini ancak ve ancak Panslavistler (Dmitry) göstermektedirler Slav idealine. Bunu ise ancak Çar'la mücadeleye girişerek ve fakat yine de son sadakatsizliği yapmayarak becermektedirler. Panslavistler büyük idealleriyle uğraşırken ve Batıcılar (Ivan) da etkinliklerini yitirmişken ise, derin uykuda görünen sosyalist yığınlar (Smerdyakov) fırsattan istifade ederek Çar'ı devirmektedirler. Rusya'nın ruhu (Alyosha) ise bütün bunlar olurken, Kilise'den (Zosima) aldığı talimatla, sonuçta başarısız da olsa, Panslavistlerin yardımına koşmaya çalışmaktadır.

Dostoyevski, Ivan ve Smerdyakov'un yüzleşmesi sahnesini yazarken, herhalde hem Batıcıları hoyratça eleştiriyor olmanın verdiği memnuniyeti hem de hiç de istemediği bu durum yüzünden büyük bir korku yaşamış olsa gerektir. Zira bu bölümün yeniden okunmasında karşılaşılacak olan politik analiz, Batıcıların hazırladığı zemin üzerinde (Dostoevsky'ye göre, onların yüzünden) gelişen sosyalist kitle hareketlerinin alacağı tehlikeli durumu işaret etmektedir. Bolşevik Devrimi'nin burada öngörülmüş olduğu da kolaylıkla söylenebilir. Hatta Dostoevsky böyle olası bir devrimin niteliklerini de kendince tanımlamıştır. Şöyle ki; Ivan eve girdiğinde, Smerdyakov'un üzerinde babasının ceketi olduğu halde onu babasının koltuğunda otururken bulmuştur. 3000 ruble de bu ceketin cebinde olmak üzere. Smerdyakov'un Grushenka ile hiçbir ilgisi yoktur, hatta aldığı para da Baba'yı öldürmenin kendisinden sonraki bir amaç olarak ortada durmaktadır. Bu cinayeti işlerkenki ahlaki sebebleri bambaşka olmasına rağmen, asıl derdi ise Babanın yerini almaktır. Bu durum politik düzleme taşındığında ortaya çıkan sonuç, sosyalist kitlelerin aslen ne Slav birliği gibi Dostoevsky'ye göre "yüce" amaçlan hatta ne de iktidar amacı vardır. Batıcılardan öğrendikleri yarım yamalak bilgilerle Çar'ı devirirken aslında kendilerinin de Çar'ınkinden başka bir yönetim kuramayacakları iddiası ortaya atılmaktadır.

Smerdyakov'un intihan ise açıktır ki Dostoevsky'nin Rusya'da sosyalizmi mahkum etmesidir. Kendi halkına yabancılaşmış ve derinlikten yoksun olarak gördüğü bu hareketin ileride kendisine de yabancılaşacağı ve kendisini ortadan kaldıracağı öngörüsü olarak da düşünülebilir.

Ivan ve Alyosha'nin elele verip Dmitry'yi ve Grushenka'yı Amerika'ya kaçırmalan ise şübhesiz ki sosyalizm karşısında Batıcı liberaller ve Panslavist sağın başansız ittifakını temsil etmektedir. Bu durum sağın da safdil liberal Batıcılığın da Bolşevik Devrim sonrasında dört yıl devam eden İç Savaşı anımsatır bir şekilde Rusya siyasetinde tasfiye olacağı öngörüsü olarak kabul edilmelidir. Ayrıca dikkate değer bir unsur da son anda bile Katya'nin Dmitry'ye karşı kin dolu tutumudur ki, burada da Dostoevsky'nin öngörüsü herhalde aristokrasinin son anda bile Panslavizm ile b *anşamayacağı* yönündedir.

Romanın sonunda Ivan'ın delirmesi ve geriye aileden sadece Alyosha'nın kalması ise açıktır ki, Dostoevsky'nin Batıcılığın kendi iç çelişkileriyle ortadan kalkacağı, buna rağmen Rus ülküsünün yani Rusya'nın Ortodoks ve derin ruhunun geleceği temsil eden çocuklarla beraber Rusya'da ilelebet varolacağı öngörüsü ya da umudunu yansıtmaktadır.

Bunların dışında önem arzeden iki yan öykü de bu politik sembolizmi güçlendirmektedir. "Büyük Engizisyoncu" sadece Katolik kilisesini lanetlemek ve Ortodoks kilisesini methetmekle kalmamakta, aynı zamanda sosyalizmi de Katoliklik ile beraber ele almakta ve özgür iradenin önemine vurgu yapmaktadır.

Diğer yan öykü olan emekli yüzbaşı ve oğlu ise Rusya'nın yerleşik moral değerlerine yapılan bir vurgu ve methiye olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu öykü aynı zamanda Panslavistler ile halkın da gerçekten kucaklaşmadığını sembolize eden Grigory ve Dmitry arasındaki ilişkinin anlamını da güçlendirmek için kullanılmıştır.

SONUÇ

Romandaki politik sembolizme kısaca bakılacak olursa, ilk söylenmesi gereken Dostoevsky'nin aile metaforu çerçevesinde dönemin Rusya siyasetinin bir analizini yaptığı ve bir cinayet üzerinden de öngörülerini ortaya koyduğudur.

Dostoevsky günün politik ortamını ve siyasal aktörlerini kuşkusuz ki kendi politik görüşleri çerçevesinde algılamış ve ifade etmiştir. Bu çerçeveyi ele almak için ise birkaç başlık olarak Çar, Panslavistler, Kilise, Batıcılık ve ihtilal kavramlarına bakılmalıdır.

Çar, Dostoevsky'de Pobedonostsev'in etkisine rağmen kutsal bir konum sahibi olamamış, bu konuda Dostoevsky, gençliğinden getirdiği siyasal birikiminin her zaman daha fazla etkisi altında olmuştur. Rus ülküsü konusunda, Rousseauvari romantik bir doğa halini andıran bir kavrayışa sahib olan Dostoevsky, yine aynı anlayış çerçevesinde, Çar'a karşı *contrat social* kuramlarını andıran bir mesafe tutmaktadır. Romanda betimlenen Çar, evlatlarının sadakatini artık hak etmeyen bir Çar görünümü sergilemektedir. Yani Çar'a karşı Dostoevsky'nin tavrı hem Rus ülküsünde Çar'a bir yer vermeyerek, hem de gerçeklikte de artık sadakati hak etmediği inancıyla biçimlenmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen, Çar'a karşı atılacak adımları da Dostoevsky desteklememekte ve belki de bu şekilde hem yakın dostu Pobedonostsev'e vefa borcunu ödemekte hem de Çar sonrasının kabus olacağını düşündüğü toplumsal hareketlere mesafeli bir tutum almaktadır. Belki de o günlerde içinde bulunduğu siyasal çevrelerin de etkisiyle ya da en azından bir Rus olarak Çarsız bir Rusya'yı düşünmekten bile korkmaktadır.

Panslavizm konusunda, açıktır ki Dostoevsky, Rus ülküsünün hararetli bir savunucusu olarak, gayet müsbet bir tutum takınmıştır. Panslavizmi, Slavofil düşüncenin doğal bir uzantısı olarak kabul etme eğilimindedir. Halbuki Slavofil düşüncede yer alan devlet dışı Slavlığa vurgu, Panslavizm'de Danilevsky ile beraber devletsiz bir Slavlığın imkansızlığı kabulü üzerine inşa edilmiştir. Bunu görmezden gelen Dostoevsky, yine romantik köklerine sadık kalarak Slavlık ve Panslavizm arasındaki bu devlet köprüsünü görmezden gelmiş ve iki sorunu ayrı kategoriler olarak kabul etme eğilimini

yansıtmıştır. Bu ayrı kategorilerin romandaki somutlaşmış örneği ise Dmitry-Grigory ve Dmitry-Yüzbaşı ilişkisinde ortaya konmuştur. Panslavizmin entelektüel bir hareket olarak kendisine referans olarak kabul ettiği *naroddan* uzaklaşması temasını bu şekilde işlemiştir.

Kilise konusunda Dostoevsky'nin tavrı ise, Rusya nereye giderse gitsin Ortodoks kilisesinin Katolikleşmemesini savunmaktır. Zira Zosima'nin sorunları çözememesi ve kenarda kalması sonucu gelişen cinayet, yani Kilise'nin eylemsizliği sonucunda gelişecek olan ihtilale rağmen; Rus ülküsünün en büyük özelliği olarak iradi inanç kavramında da Dostoevsky'de yine gençlikten gelen romantizmin izleri görülmektedir. Hem Katolisizm hem de sosyalizme bireyin gönüllü katılımını engellediği için karşı çıkan Dostoevsky'de bireye karşı toplumsallığın gizli formülü her koşul altında yine de bireysel irade olarak görülmektedir. Solovyov'un etkisiyle de Dostoevsky'de bu gönüllü iradenin oluşması için elden gelenin yapılması gerektiği görüşü hakimdir.

Batıcılık konusunda Dostoevsky'nin tavrı, yine Rus ülküsüne bağlılık ile şekillenmiştir. Birey ve rasyonalizme karşı, Rus köylülüğünün "yüksek erdemleri"nden uzaklaşmanın yaratacağı yabancılaşma için Ivan karakterini oluşturmuş olan Dostoevsky'ye göre bunun sonucu olarak gelişen süreçler de ihtilali kaçınılmaz kılacaklardır. İhtilale sebeb olmaktan önce, Batıcılığın ve Tanrıtanımazlığın kendisini de mahkum etmek konusunda ise Dostoevsky'nin çok da istekli davranmadığı görülmektedir. Yukarıda da değinildiği gibi Ivan ve Alyosha arasındaki tartışmalarda Ivan'ın argümanları çok daha tutarlı ve güçlü olarak göze çarpmaktadır. Batıcılığın kendisinden ziyade sonuçları konusunda tedirgin olan Dostoevsky için ihtilal ise yanlışlığın uç noktası kadar bilinmezliğin derin korkusunu da ifade etmektedir.

Dostoevsky'yi etkileyen siyasal düşüncelere ve aktörlere bakıldığında, bunların; Rousseauculuk-Fouriercilik, Slavofil düşünce-Panslavizm, Pobedonostsev ve Solovyov olduğu görülecektir. Tüm bu düşüncelerin eklektik bir bileşiminden oluşan Dostoevsky düşüncesinin, içinde yaşadığı dönemde zaten bu düşünceler ve aktörler dışında sadece ve sadece iki farklı akım daha vardır, ki bunlar da sosyalizm ve Leontiev'dir.

Dostoevsky'nin siyasal analizleri ve kabulleri ne kadar sosyalizm ve Leontiev'in analizleriyle (ki bunlar da birbirinden son derece farklıdır) çatışıyorsa, öngörüleri de bu ikisinin ortak olan öngörüleriyle o kadar çakışmaktadır. Leontiev'in yukarıda ifade edilen düşüncelerine dair umutları kısa sürede kaybolmuş ve Rusya'nın geleceği konusunda son derece karamsar bir tutum takınmıştır, Ona göre Rusya'nın geleceği orta sınıfların sıradan hakimiyetini temsil eden sosyalizmdeydi. Tıpkı sosyalistlerin de inandıkları ve umdukları ve Dostoevsky'nin korktuğu ama öngördüğü gibi.

Dostoevsky'nin son sözü ise her ne gerçekleşirse gerçekleşsin, Rus ülküsünün geleceği elinde tutacağı ve Rusya'da ilelebet yaşayacağı inancıdır.

Kaynakça

BELINSKI, V.G. (1906), Pismo k Gogolyu *(St. Peterburg).*
BELKNAP, R.L. (1990), *The Genesıs of the Brothers Karamazov* (Nothwestern Uni, Illinois). BERDYAEV, N. (1926), *Leontiev, Ocherk iz Istorii Russkoi Religioznoi Midi* (Paris).
BYRNES, R.F. (1967), Pobedonostsev *(Indiana: Indiana Uni. Press).*
CARR, E.H. (2002), Dostoyevski *(İstanbul: iletişim Yayınları) (Çev.: Ayhan Gerçeker).*
DANİLEVSKY, N. La. (2003), Rocciya i Evropa *(Moskova).*
DOSTOYEVSKİ, F.M. (2000), Karamazov Kardeşler *(İstanbul: Oda Yayınları) (Çev.: Metin İlkin). DOSTOYEVSKİ, F.M. (2004),* Bart'ya Karamozovy *(Moskova: Act-Luick).*
DOSTOYEVSKİ, F.M. (2005), Bir Yazarın Günlüğü *(İstanbul: YKY) (çev.:Kayhan Yükseler).*
FLATH, C.A., "The Passion of Dmitry Karamazov," Slavic Review, *58/3: 584-99.*
FYRNIN, Mihail (2003), Cobranie Mictei Dostoevkogo *(Moskova).*
GİDE, Andre (1998), Dostoyevski *(İstanbul: Payel) (Çev.: Bertan Onaran).*
HARE, Richard (1964), Pioneers of Russian Sociai Thought *(New York: Vintage).*
İANOV, A.L.(2002), *Patriotizm i Natzionalizm v Roccii; 1825-1921* (Moskova).
ILYIN, I.V. (2004), Novoe o Dekabrictah *(St. Peterburg).*
KARAMZİN, N.M.(2005) ictoriya Gocudarctva Roccickogo *(Moskova).*
KOHN, Hans (1983), Panislavizm ve Rus Mi niyetçiliği *(İstanbul: Kervan) (Çev.: A. O. Güner).*
KOHN, Hans (1955), The Mind of Modern Russia *(Rutgers: New Brunswick).*
LEATHERBARROW, W.J. (1992) The Brothers Karamasov *(Cambridge).*
MORSON, Gray Saul, "The Paradoxical Dostoevsky," The Slavic and East European Journal, *43/385-99.*
RENNER, A; (2003) "Definjng a Russian Nation: Mikhail Katkov and the 'Invention' of National Politics," The Slavonic and East European Review, *81 /4: 659-82.*
RUDNITSKAIA, E.L.(1999), Poick Puti *(Moskova).*
RZHEVSKY, N. (1983), Russian Literatüre and Ideology (*Illinois: Uni. of Illinois).*
SCHETININA, G.l. (1995), *ideinaia Zhizn' Russkoi intelligentzi* (Moskova).
SHKURNOV (1960), P. La. Chaadev; Zhizn, Deiatel'noct', Mirovozzrerıie *(Moskova). TROYAT, Henri (2004),* Dostoyevski *(İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev.: Leyla Gürsel). VERNADSKY, G. (1978),* Russian Historiography *(Nordland).*
YERMILOV, V. (1956), F. M. Dostoevsky *(Moskova).*
WALICKI, Andrzej (1987), Rus Düşünce Tarihi *(Ankara: Verso) (Çev.: Alaeddin Şenel). ZENKOVCKY V. V. (1991),* Ictoriya Rucckoi Fitosofii *(Leningrad).*

KAİJİ: THE ULTİMATE GAMBLER/ Kaiji: Jinsei Gyakuten Gêmu (2009) KAIJI: EN BÜYÜK KUMARBAZ

"Kumar oynuyorsan, kendine güvenme ve ayak takımını küçük görme"

Yönetmen: Tôya Satô
Ülke: Japonya
Tür: Dram
Vizyon Tarihi: 10 Ekim 2009 (Japonya)
Süre: 130 dakika
Dil: Japonca
Müzik: Yûgo Kanno
Oyuncular Tatsuya Fujiwara , Ken'ichi Matsuyama, Teruyuki Kagawa, Tarô Yamamoto, Yuriko Yoshitaka

Özet

Kaiji Ito amaçsız, derbeder ve parasız bir hayat yaşarken, kefil olduğu bir arkadaşı yüzünden yüklü bir borcun altına girdiğini öğrenir. Tek çaresi, alacaklıların önerisine uyup kumarhane gemisine binmesi olacaktır. Ancak gemideki oyunlar sıradan kumarhanelerde oynananlara göre hayli farklıdır..

Filmden

Mutlak güç neyle elde edilir?

Dünyadaki gerçek gücün tanımı.

Kim söyleyebilir?

- Ordu gücü. - Zeka. Borsa hakimiyeti.

Hayır Para.

Paradır.

Para mı?

Asıl soru, o paranın nasıl kullanıldığı. Cevabı çok açık, sizi ahmaklar! Nükleer sığınak mı?

Gerçek güç, bir nükleer sığınak inşa etmek için yeterli mali güçtür. Etkileyici, Ancak benim bahsettiğim sadece yeraltındaki bir çukur değil bir krallık! Koca bir yeraltı krallığı. Kralın emri krallık inşa edilmesidir! Daha da önemlisi inşaat için işçi konusunda endişe etmenize gerek yok. Bu ülke, masum umutları olan delikanlılarla kaynıyor.

**

Rüyalarınızı keşfetmenize yardım edelim. Gerçek bir ortak için Teiai'ı seçin. Çünkü gelecek sizin.

**

Kahrolası Mercedes! Nasılmış bakalım! Böyle arabaları kullananlar yalnızca vergi kaçakçıları ve rüşvet alan pislikler!

**

Lütfen Bay Ito Kaiji, değil mi?

Furuhata eski bir part-time elemanıydı. Ama onu bir süredir hiç görmedim. O bizden borç para aldı ve ortalıktan kayboldu. Bu kontratı imzaladığını hatırlıyor musun?

Borç miktarı: 300,000 yen. Kefil: Ito Kaiji.

Sanırım 2 yıl önceydi

Ya da imzalamış mıydım acaba?

Maalesef, borçlu yok olduğuna göre bu kontratın kefili olarak sen ödemek zorundasın. 300,000 yen'im yok ki. Kiramı anca ödüyorum zaten Hayır, 2.02 milyon borcun var.

- 2 milyon mu?

- Faiz. Ama 300,000'den mi?

Katlanan faiz, bak. Karşılayabilecek misin?

Eğer ayda 60,000 ödersen, 11 yılda

Dalga geçiyor olmalısınız. Bunu ödeyemem ben. Ama, ama ödemek zorunda olamam "Ama, ama " Ne diyorsun lan sen?

Çocuk musun sen hala?

Senin küçük bahanelerini duymak istemiyorum. Senin durumun umrumda bile değil!

Ödeyecek misin, ödemeyecek misin?

Arabanın hasar masrafını da.

Özür dilerim. Ama ben o kadar parayı ödeyemem.

4 saat içinde yola çıkacak bir gemi var. Katılımcılar arıyorlar. Şanslıysan borcun bir günde silinebilir. Borç [Gemiye Biniş Kontratı] - silinecek mi?

Senin gibi beş parasız insanlarla kumar oynanacak bir gecelik deniz gezisi. Oyunu kazan, ve borcun silinsin. Geminin adı, Espoir. Fransızcada "umut" demek. Ito Kaiji. Neden bir denemiyorsun?

Ama ne tür bir oyun?

Kim bilir. Ama hayatın şimdi değersiz, öyle değil mi?

Sen ardı ardına bahaneler uyduran ucuz bir dairesi ve işi olan tüm yaşamın boyunca uyurgezerlik eden tembel bir serserisin ve artık 30'una dayandın. Hiçbir şey başaramadın. Kimse, seni sevmiyor. Dur bir dakika Ve yakında öleceksin. Kesin şunu.

Elimden geleni yapıyorum.

Bu şekilde bitmeyecek. Bir gün ben hayatımı

Bu asla olmayacak. Bahse girmek ister misin?

Hayatın hiç değişmeyecek. Eminim sen de çoktan biliyorsundur. Ah, zavallı şey. Ağlama. Dedim ya, sana hayatını değiştirmek için son bir şans verebilirim.

Hayatımı değiştirmek mi?

Evet, hayatını değiştirmek.

Hayatımı değiştirmek mi?

Geminin adı, Espoir. Fransızcada "Umut"

**

KAIJI: EN BÜYÜK KUMARBAZ

**

"Yaratıcı Deniz Gezisi"nin 23. yıldönümüne hoşgeldiniz. Bu gezinin amacı, genç erkeklerin kurtuluşudur. Lütfen sahnede toplanın. İyi akşamlar. Ben, büyük kumarınızın mihmandarı,

28 Yazılar

Tonegawa'yım. Başlamadan önce bu oyuna katılabilmek için bu yıldızlardan tanesi bir milyondan üç tane almalısınız.

Bir milyon mu?

Hepiniz, söylemeye gerek yok, beş parasız olduğunuzdan bu miktarı sizlere ödünç vereceğiz. Ödünç mü?

Üç milyon yen dakikada %1 faizli olarak ödünç verilecektir.

Bu saçmalık. Bizden para tırtıklamaya mı çalışıyorsunuz?

Kim dakikada %1 faiz yapar ki?

Bu lanet olası faizi boş verin, gitsin!

Kural buysa, biz de gideriz!

Buyrun. Sizi durdurmayacağız. Ancak, kazanırsanız, yalnızca borcunuz silinmekle kalmayacak her bir yıldızı 1 milyon yen vererek sizden geri alacağız. Hepinizin yüklü miktardaki borçlarını dikkate alırsak bu oldukça cömert bir teklif. O halde kuralları açıklayayım. Ama yalnızca bir seferlik. Lütfen dikkatli dinleyin. Öncelikle yıldızları göğsünüze takın ve zarfı açın. Eminim hepiniz bu oyuna aşinasınızdır.

Taş Kağıt Makas. Oyunun bu versiyonunda hepiniz, arkanızdaki kutuların yanında yüz yüze duracaksınız. Karşılaşmaya karar verdikten sonra makas diyecek sonra taş diyecek ve sonra da kağıt derken kartınızı atacaksınız. Eğer kartlardan biri kazanıyorsa galip taraf, mağlup tarafın bir yıldızını alır ve kendi üzerine takar. Beraberliklerde yıldız alışverişi olmaz. Kullanılmış kartlarınızı deliklere atacaksınız. Rakibinizi özgürce seçecek ve yıldız kazanmak için Taş Kağıt Makas oyunu oynayacaksınız. Bu kadar basit. Süre limiti 30 dakika.

30 dakika mı?

O kadarcık mı?

O halde bu oyunda kazanmanızı sağlayacak olan nedir?

Yöntem önemli değil 12 kartınızın hepsini kullanırsanız ve en azından 3 yıldızınız kalmışsa, kazanırsınız. Açıklamalar tamamlanmıştır. Peki ya kaybedersek?

Kaybedersek, ne olacak bize?

Önceden de dediğim gibi, yalnızca bir kez açıklarım. Dalga mı geçiyorsun?

Affedersiniz, ama soru almıyorum. Bizim kaderimiz söz konusu.

Cevap versene! Bilmeye hakkımız var! Doğru, doğru! Doğru, doğru!

Gebermek mi istersiniz, aşağılık pislikler?

Her zaman cevap alıyor musunuz?

Hepiniz bencil küçük veletler gibi her şeyin size verilmesini bekliyorsunuz. Utanmadan saf saf soruyorsunuz! Büyüyün artık! Dünya, sizin anneniz değil! Orada başarısız oldunuz ve buraya ayak takımı olarak geldiniz. Ayak takımları hiçbir hakka sahip değillerdir. Ne burada, ne de orada. Bu saçmalık. Bu hale gelmenizin sorumlusu, sizden başkası değil. Şimdi yapmak zorunda olduğunuz sadece kazanmak. Kazanmaktır! Yalnızca kazanmayı ümit etmek yetmez, kazanmak zorundasınız. Kazanmadan yaşamak diye bir seçenek yok. Bu, ezikler için bir it dalaşı. Burada kaybederseniz, size artık yardım edemem. Sahiden de yardım edemem, gerçi umrumda bile değil. Kazanmak, her şeydir. Kaybederseniz, bitersiniz.

**

Baylar, karşınızda "Brave Men Road."

Bu ne böyle?

Özgürlüğe giden yolunuz. Bunu geçin, 10 milyon'u ve özgürlüğünüzü kazanın. Bunu uzun bir denge tahtası olarak düşünün. Eminim çocukken denemişsinizdir.

Saçmalamayı kes! Düşersek, ölürüz!

Tabi ki. Söz konusu 10 milyon yen! Herkesin söylemeye çekindiği şeyi size ben söyleyeyim. Para, hayattan daha önemlidir! Ne dersinize sıkı çalıştınız, ne de işlerinize. Hiçbir şey başaramadan yaşamınızı sürdürdünüz. Niye sizin gibi tembellere 10 milyon o kadar kolay verilsin ki?

Bu miktarda parayı çalışmadan kazanmak istiyorsanız hem de bu kadar kısa sürede, o zaman yapabileceğiniz tek şey hayatınızı tehlikeye atmaktır!

Bu saçmalık! Böyle bir şeyi asla yapmam! Ben yaparım. Yapacağım. Tek yol, bu. Bu sefer kaybetmeyeceğim.

İşte ruh bu. Aş şu yolu, cesur adam. Ben de yapacağım. Ben de. Geri dönmek de bir seçenek değil. Ben yapacağım.

Kararınız ne?

Kapa çeneni! Bir dakika bekle. Bunu hayatında kaç defa söyledin?

Dünya senin gibi bir ayaktakımının karar vermesi için beklemez! Peki, tereddüt etmeyi sürdür. Ve şansınızı elinizden kaçırın.

Ben yaparım. Ben de. Ben de.

Lanet olsun! Hepiniz aptalsınız! Pekala.

Elektrik mi verilmiş?

Aynen. Kalasın üstünde süründüğünüzdeki manzarayı yakışık almaz bir şekilde sayın müşterilerimize izletemeyiz.

Müşteriler mi?

Çabuk olun da başlayın.

Seyirciler bekliyor.

Manzaranın tadını çıkarmak istiyorlar korkudan titreyen ve harap olan insanları Yalnızca tehlikeden uzak, güvende olmanın kendilerini verdiği zevk bu kısa süreli hazza "safety" diyoruz. (güvenlik) Bundan büyük zevk alıyorlar.

**

İki tip insan vardır. Bu gibi durumlarda sinenler ve yükselenler.

Ben zayıf biriyim.

**

Kazanacağız, sonra da yeniden başlayacağız! Yeniden başlamak Hala yeniden başlayabiliriz! Doğru. Bu sefer hayatımızı gerçekten yaşayacağız!

**

Fakirlerin kral olmak için gözlerini para bürümesi yalnızca kralın statüsünü kuvvetlendirir. Bu istisnasız bir paradokstur. Kralın statüsünü tehdit edebilecek tek şey paranın cazibesine bağışıklık göstererek yapılan çaresizlik eylemleridir ani bir şiddet eylemi gibi. Şimdi oynayacağın oyun böyle bir toplumun küçük bir kopyası.

**

Delirdim! Delirmezsem olmaz. Delirmem gerek bir şeytanı öldürebilmek için. Sadece aklım yerinde olmazsa zafer kazanabilirim.

Aptal. Kendini bu kadar kaptırma.

Olağanüstü. "Elindeki hayatın değerini bil." derler. Ebeveynler, öğretmenler, TV yorumcuları hatta şarkıcılar ve çoğu insan da öyle der. İşte sorun, bu. Hayata daha düşünmeden davranılmalıdır. Üzerine fazla titrersen, durgunlaşır ve çürür.

Bugünlerde insanlar kendilerini fazla koruyorlar bu yüzden fırsatlarını ellerinden kaçırıyorlar ve geri geri giderek çürüyorlar.

Haklı. Sonuçta, oyunlar heyecanlı olmalıdır. Zaferi tatlı yapan, heyecanlı düellolardır. Şimdi bile, içimdeki ürpertiyi hissedebiliyorum. Neden bahsettiğimi biliyorsun.

Değil mi, Tonegawa?

Seni küçük serseri. Kalbim küt küt atıyor, değil mi?

Sizin gibi yarı-ölü, para yiyen zombilerin aksine ben yaşıyorum. Yaşadığım için acıyı, korkuyu, üzüntüyü hissediyorum. Diğerleriyle beraber mücadele verdim, onların ölümlerini izledim ve onların öcünü alma düşüncesi beni böyle ateşliyor.

**

. Senin gibi ayaktakımı korkusuz olabiliyor çünkü kaybedecek hiçbir şeyin yok. Ama benim için öyle değil. Geliştirdiğim bir hayatım var.

**

Sen aptalın tekisin! Beni zehirlemeye çalışıyor! Bu serseri beni öldürmek için dolap çeviriyor. Savunmamı düşürmemi bekliyor. Sessizce bekliyor Yılan! Bir yılan! Beni ısırmayı bekleyen düzenbaz bir yılan. Erdemli ayaklarına yatıyor ama gerçekte o kazanmak için her şeyi yapabilecek korkak bir yılan. Hiç şüphe yok.

**

Kaiji. Ama zehrin dışarı sızdı. Beni zehirleyemedin.

Tonegawa ben bir yılan gibi mi göründüm?

Evet, bir yılansın.

Anladım. Bu, seni yılan yapıyor. Böyle sözsüz bir akıl oyunu bir ayna gibidir. Rakibinin aklını okumaya çalışırken sen olsaydın ne yapacağını düşünürsün. Yani gözüne bir yılan gibi göründüysem sen bir yılansındır.

Yenilgiyi kabullenemiyor musun?

Hayır, öyle değil. Minnettarım.

Bir yılan olduğun için teşekkür ederim!

**

Başardı. Ama nasıl?

Niye köle?

Üzerine kan fışkırtmadan önce onları değiştirmemiş miydin?

Üzgünüm, ama hayır. **Tüm yaptığım vatandaş ve köleyi önümde bırakıp yalnızca birinin üstüne bir vatandaş kartı koyarak onu geri çekmekti.** Hepsi bu. Diğer bir deyişle yalnızca değiştiriyormuş gibi yaptım. Değiştirmemiş mi?

İmkansız! Bu nasıl mümkün olabilir?

Neden?

Neden?

Neden değiştirmedin?

Çok basit. Çünkü benim inancım var.

İnanç mı?

Zeki biri olduğun çok açık. Şimdiye kadar karşılaştığım herkesin içinde en keskin zekalı olanı sensin. Senin gibi bir adamın bu kanı fark etmemesi mümkün değildi. Fark ettin. Tabi ki farkettin. Ve fark edince, şüphelenecektin. Dikkatle düşünecek bunun bir dolap olduğunu anlayacak ve planımın ardını görecektin. Zorundaydın, çünkü sen zekisin! Zeki olduğun için, şüphelenecektin ve hatırlayacaktın gemide kartları nasıl değiştirdiğimi ve burada da aynı fırsata sahip olduğumu. Sonra da kıs kıs gülecektin "Ne aptal biri." Tamamıyla ikna olacaktın.

Neden olmasın?

Ne de olsa, rakibin seninle karşılaştırınca sadece bir ayaktakımıydı. Ayaktakımı! Zevkle seyredecektin. Zevkle seyredecektin çünkü sen bir üstün birisin. Hiçbir ayaktakımı, seni yenmeye yaklaşamamıştı bile. Bu yüzden kibirliliğini sana karşı kullandım. Ve bu zavallı köle, seni yendi! Ben kazandım. Ben kazandım, lanet olası.

500 milyon! Seni yendim! Seni Lanet olsun! Ben kazandım! Geri ver! Paramı geri ver!

Bütün paran bana ait zaten. Hepsini geri ver! Sana duyulan güveni boşa çıkaran ikinci sınıf bir kölesin! Beni rezil ettin! Krallıktaki vatandaşlığını geri alıp ve yeraltında ömür boyu işçilikle cezalandırıyorum! Götürün şunu!

Dokunmayın bana! Kendim giderim.

**

Sevgili Kaiji. Evine döndüğün için tekrar tebrikler. Sana başarısızın teki demiştim, ama geri alıyorum. Sen gerçekten de kazandın. Ama iki şeyi unuttun. İlki benden aldığın 50 milyon yen'in faizi İkincisi, araba hasarıydı. Seninle geçirdiğim günler oldukça ilginç, büyük bir serüven gibiydi. Eminim senin için fazlasıyla heyecanlıydı ama benim için de öyleydi. Senin gibi bir hırsa muhtemelen bundan sonra pek sık rastlayamam. Eminim sen yine kazanacaksın. Ve bir gün eminim tekrar karşılaşacağız.

YANSIMA TEORİSİNDEN GELECEK TÜRKİYE'Sİ

Önceden Görenler İçin

Düşünce ve gerçeklik arasındaki ilişkileri, birbirine bağlı ve zıt yönlü iki işlevle çözümleyebiliriz. Yansıma kavramına nasıl varmış olduğumu bu şekilde açıklayabilirim.

Yansımayı açıklamak ve netleştirmek için büyük güçlüklerle karşılaşırız. Düşünce ve gerçeklik arasındaki ayrım. Oysa demek istediğimiz şey, düşüncenin realitenin bir parçası olduğuydu. Kendimizi, düşüncelerin ve olayların akışının iki yönlü bağlılığı hakkında söz ederken bulabiliriz. Daha sonra yerini çeşitli düşüncelerin arasındaki iki yanlı bağlantıya bırakalım. Bu bağlantıyı hesaba kattığımızda, kendimizi gerçeğin objektif ve sübjektif görünüşleri arasındaki farkı ayırt etme zorunluluğu altında buluruz. İlki, objektif görünüş ve olayların akışına, İkincisi ise diğerlerin düşüncelerine gidiyoruz. Bir tek objektif görünüş vardır ancak ötekilerin oldukça birçok sübjektif görünüşleri de vardır. Ötekiler arasında yaşanan doğrudan ilişkilerdeki yansıma, hareketler arasındaki kavrayış ve olayların yansımasından daha fazladır çünkü olayların çözülmesi daha uzun bir süre alır.

Objektif ve sübjektif görünüşler arasındaki farkı bir kez ayırt ettiğimizde, yansıma işlevi ve yansıma söylemini de ayırt etmemiz gerekir. **Yansıma söylemi, doğrudan insanlar arası ilişkiler alanına aittir ve bu ilişkiler, olayların akış çizgisinden daha yansımalıdır.**

Objektif görünüm hakkında şöyle bir söylem düşünün: **"Yağmur yağıyor."** Bu ya doğrudur, ya da yanlıştır fakat yansımalı değildir. Ancak şöyle bir söylem alalım: **"Sen benim düşmanımsın."** Bu doğru veya yanlış olabilir, senin ona karşı nasıl tepki verdiğine bağlıdır. İşte bu yansımalıdır. Yansımalı söylemleri, kendi önerisine dayanan söylemler temsil eder. Fakat belirsizlik özneldir, anlamlara göre değil, etkisine göre yansırlar. En meşhur kendisine dayalı söylem, yalancılık paradoksudur. **"Giritliler daima yalan söyler"** der Epimenides. Eğer bu söylem doğru ise, Giritli filozof yalan söylemiyor demektir ve bu nedenle söylem yanlıştır. Tereddüt, söylemin mevcut etkisini yok eder. Tam tersine, "Sen benim düşmanımsın" sözünde, söylemin doğruluk değeri, sizin karşı tepkinize bağlıdır.

Yansımalı işlevler olayında belirsizlik, bir durumun objektif ve sübjektif görünüşleri arasına giren bir iletişim eksikliği ile meydana gelir. Bir durum, yansımalı olabilir hatta bilinç ve yarar işlevleri, ayrı ayrı veya aynı anda işlese bile. Sonra, süreç belli bir zaman süresi içinde gelişir fakat ötekilerin düşüncesi ve gerçek olaylar, işlemin sonunda, tıpkı başındaki gibi kaldığı sürece yansımalı sayılır ve katılımcıların bazı kavram yanılgıları ve yanlış yorumları nedeniyle, olayların akışına, özgün bir belirlenemezlik unsuru giriş yapar. Bu da durumu bilimsel yasalar temelinde tahmin edilemez kılar.

Yansıma, en iyi şekilde finansal piyasalarda gösterilip etüt edilebilir çünkü finansal piyasaların bu tür yasalarla yönetilmekte olduğu sanılmaktadır. Diğer alanlarda bilim daha az gelişmiştir. Hatta finansal piyasalarda bile yansıma işleyişi duraklamalar gösterir. Temel piyasalar günden güne belirli bir istatistiksel kuralı izliyor gibi görünür fakat ara sıra bu kurallar ihlal edilir. Bu yüzden tek düze, kestirilebilir günlük olayları önceden haber verebilirken yansıma işlevini veremeyiz. Yansıma işlevinde yansımalar büyük bir farklılık taşır çünkü tarihin gidişini değiştirirler. Bu düşünceler beni, tarihsel gelişimlerin her günkü olaylardan, yansımayla ayrıldığı şeklinde bir tartışmaya götürdü. Fakat bu kanıtlar yanlıştır. Deprem gibi yansımalı olmayan birçok tarihi olay vardır. Monoton olaylarla, yansımalı olaylar arasındaki fark totolojik gereksiz tekrarlara dönebilir: Yansımanın gelişimi, objektif ya da sübjektif gerçeğin ayrı görünüşlerinde belirgin olarak değişmemiştir.

Şimdi, bilinç bilim ve dil çalışmalarındaki bazı gelişmeler, yansıma kavramına bazı boyutlar getirmiştir. Yansıma sadece iki işlevle ayırt edilir: bilinç ve yararlanma. Bu gerçekten kaba bir sınıflandırma olup son yıllardaki beyin ve dil işlev araştırmaları, çok daha ince ayrıntılı çözümlemelere ulaşmayı mümkün kılmıştır. Bununla beraber, kavram kendi anlamını kaybetmemiştir. Filozoflar ve bilim adamlarının, dünyaya bakarken yaptıkları gibi, en ufak bir çarpıtmayı tespit edebilecek hassaslıktadır. Onların öncelikli ilgisi, bilinç işlevidir; dahası, yararlanma işlevi karışarak bilinç işlevinin tam olmasına zarar

verir. Bu yüzden, onu görmezden gelir veya ister istemez incelemekten vazgeçerler. Bunun en iyi örneği ekonomi teorisinde mevcuttur. Tam rekabet teorisi, yetkin bilgi varsayımı üzerine kurulmuştur. Varsayımın çürük olduğu ispatlandığı zaman, ekonomistler kendi inşa ettikleri yapıyı, yansımanın kötü etkilerinden korumak için daha yararsız çarpıtmalara doğru gittiler. Bu, yetkin bilgi varsayımının gerçekle benzerliği olmayan, yapay inanç, akılcı beklentiler teorisine nasıl dönmüş olduğunu gösterir.

İNSANİ BELİRSİZLİK İLKESİ

Yansımanın ayırıcı çizgileri, ötekilerin düşüncelerinde yer - alan, bir belirsizlik unsuruna ve içinde yer aldıkları ortam içinde bir belirlenemezlik unsurunun var oluşuna giriştir. Yansıma, Wemer Heisenberg'in Kuantum fiziğindeki belirsizlik ilkesine benzer fakat önemli bir fark vardır: Kuantum fiziği, katılımcıların düşünceleri ile değil, maddi kavramlarla uğraşır. Heisenberg'in bulduğu belirsizlik ilkesi, kuantum parçacıklarının davranışı ile veya bir ***yota*** dalgasıyla değişmez fakat yansımanın tanınması, değişebilen insan davranışlarıyla olabilir. Böylece belirsizlik, yansıma etkisi ile birleşerek katılımcıların yanı sıra insanları yöneten evrensel geçerli yasaları arayan sosyal bilimcileri de etkiler. Bu ilave belirsizlik elemanı, insani belirsizlik ilkesi olarak tanımlanabilir ve sosyal bilimlerin işlerini karıştırır.

ABD'DE KONUT BALONU[ndan Türkiye'ye Dersler]

2000'de tavan yapan teknoloji balonunun kötü sonuçlan ve 11 Eylül 2001 terörist saldırısının ardından Federal Reserve, federal fon oranlarını yüzde 1 oranında indirdi ve 2004 Haziranına kadar bu seviyede tuttu. Bu durum Amerika'da konut balonunun gelişmesine izin verdi. Benzer balonlar, özellikle İngiltere, İspanya ve Avustralya gibi dünyanın diğer kısımlarında da görülebilirdi. **Amerika'da gerçekleşen konut balonunun diğerlerinden farklı olmasının nedeni, global ekonomi ve uluslararası finans sistemi açısından önemi ve hacmidir.** **Konut piyasası İspanya'da, Amerika'dan önce daraldı fakat ülkeye olan etkisi dışında dikkat çekmeden son buldu.** Tam tersine, Amerikan ipotek güvencesi başta Alman kurumsal hak sahipleri olmak üzere bazı Avrupalı hak sahipleriyle Amerikalılardan çok daha güçlü bir şekilde tüm dünyaya yayılmıştı.

Tek başına ele alındığında Amerikan konut balonu, dalgalanma modelim için anlattıklarımı aynen izlemiştir. Geçerli bir trend eğilimi vardı -borç verme standartlarının her zamankinden daha saldırgan biçimde gevşemesi ve borç oran farklarını değerlendirme rasyosu - ve teminat senetlerinin değerinin borç verme istekliliğini etkilemediği inancıyla desteklenmişti. Bunlar, özellikle de emlak alanında, geçmişteki balonları ateşleyen, en yaygın yanlış kavramlardır. Bu dersin hâlâ öğrenilmiş olamaması ne kadar şaşırtıcıdır.

Balonun büyümesi, yavaş başladı, birkaç yıl sürdü ve faiz oranlan yükselmeye başladığı zaman aniden geri de dönmedi çünkü spekülatif talep, yardım ve şimdiye kadar daha saldırgan borç verme uygulamalarına ve her zamankinden daha sofistike, ipotek güvence yöntemlerine dayanmıştı. Sonunda 2007 baharında alt piyasa sorunları, New Century Financial Corporation'ı iflasa götürdü ve bunu izleyen alacakaranlık döneminde konut fiyatları düştü fakat insanlar oyunun bittiğini anlayamadı. Citibank'ın genel müdürü Chuk Prince, raporunda, **"Müzik durduğunda, likidite anlamında her şey karmaşıklaşacaktı fakat müzik çaldığı sürece, kalkıp dans etmelisiniz. Biz hâlâ dans ediyoruz,"** demişti.[10] Sonunda Ağustos 2007'de kesişme noktasına ulaşıldı, bir piyasadan diğerine bulaşarak yayılan felaket bir ivme hızı ile aşağı doğru şiddetli bir inişe geçti. Bu 1997'de çıkan, bir ülke peşinden diğerini vurup deviren, piyasa krizi yıkım topunu hatırlatıyordu. Öyle olsa bile, hisse senetleri borsası Ağustos 2007'den o yılın Ekim ayma kadar toparlandı. Bu hareket, benim modelim tarafından beklenmemişti. Model, kısa ve keskin bir çöküş ve bunu izleyen yavaş ve

---

[10] Michiyo Nakamoto ve David Wighton, "Fiyatların yükselmesini ümit eden Citigroup, 'Hâlâ dans ediyor.' ***Financial Times,*** 10 Temmuz 2007.

zahmetli bir denge şartlarına dönüşü çağrıştırıyordu. Bu olayda, Ağustos 2007'de ve diğeri Ocak 2008'de eksik bırakılmıştık vardı. Her bir olayda Federal Reserve müdahale etti ve federal fon oranlarını indirdi ve borsa-hisse senetleri piyasası, Federal Reserve'in geçmişte yaptığı gibi, finansal krizin sonuçlarından ekonomiyi koruyacağı inancım besleyerek cesaret aldı. Bu inancın yanlış olarak yerleştiğini düşündüm. Federal Reserve, bunu aşırı yapması gerçeği yüzünden, kendisinin ekonomiyi koruma yeteneğini sınırlandırmıştır. Benim görüşüme göre, bu finansal kriz, yakın tarihlerde meydana gelen diğer krizlere benzemiyor.

BAZI POLİTİK TAVSİYELER

Kesin politik tavsiyelerde bulunmak çeşitli nedenlerden dolayı erken yapılmış bir hareket olacaktır. Birincisi, ben konuyu ciddi olarak değerlendirmek için piyasanın fazla içerisindeyiz. Şu anda gözlerimizin önüne serilen durum tamamen bizi içine çeken bir durumdur ve de benim risk altında birçok şeyimiz var. Daha tarafsız bir şekilde düşünebilmek için, kendimi piyasadan uzaklaştırmamız gerekecektir. İkinci olarak, mevcut yönetimden fazla bir şey beklememeliyiz.. **Yeni büyük girişimler yeni başkanı beklemek durumundadır ve ancak Demokrat bir başkandan işlerin gidişini değiştirip ulusu yeni bir yöne yönlendirmesi beklenebilir.** Üçüncü olarak, durum çok ciddidir ve yeni politik girişimler derinlemesine tartışılmalıdır. Ben mevcut düşüncemi kesin sonuçlardan çok tartışma konulan olarak ifade edeceğim.

Açıkça, serbest bırakılmış ve yerinden oynatılmış bir finansal endüstri, ekonomiye büyük zarar verir. Kontrol altına alınması gerekir. Kredi oluşturulması doğası gereği yansımalı bir süreçtir. Aşırılıkları engellemek için düzene koyulması gerekir. Ancak, düzenleyicilerin sadece insan değil, aynı zamanda bürokrat olduklarını da hatırlamalıyız. Kuralları abartmak ekonomik faaliyetleri çok ciddi şekilde sekteye uğratabilir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki şartlara geri dönmek büyük bir hata olur. Kredi elverişliliği sadece üretkenliği değil, aynı zamanda esnekliği ve yenilikçiliği de besler. İlle de kredi yaratılmaya uğraşılmamalıdır. Dünya belirsizliklerle dolu ve piyasalar değişen koşullara bürokratlardan çok daha iyi uyum sağlarlar. Aynı zamanda, piyasaların değişen koşullara sadece pasif olarak uyum sağlamadıklarını ve aktif olarak olayların şekillenmesinde de katkıları bulunduğunu fark etmeliyiz. Esnekliklerini çok değerli kılan değişkenlik ve belirsizlikleri de yaratabilirler. Makro ekonomik politikalar formüle edilirken bu da göz önüne alınmalıdır. Piyasalara, ekonomik istikrarın sağlanmasına uygun mümkün olan en büyük boyut verilmelidir.

Büyük ölçüde, finansal piyasalardaki aşırılıklar kural koyanların gerekli kontrolü doğru yapmamasından kaynaklanır. Piyasaya yeni sürülen bazı finansal enstrümanlar ve metotlar yanlış dayanaklara bağlanmıştı. Bunların sürdürülemez oldukları görülmüştür ve dolayısıyla terk edilmek zorunda kalınmıştır. Ancak diğerleri yayılmayı veya risklere karşı önlem alınmasını sağladıkları için elde tutulmalıdırlar. **Kural koyucular son yenilikleri daha iyi anlamalı ve tam olarak anlamadıkları uygulamalara izin vermemelidirler.** Risk yönetiminin katılımcılara bırakılabileceği fikri doğrudan sapmadır. Kural koyucu otorite tarafından yönetilmesi gereken sistematik riskler vardır. Bunu yapabilmek için yeterli bilgiye sahip olmalıdırlar. Yatırım fonları, bağımsız sermaye fonları ve diğer düzenlemeye tabi olmayan kuruluşlar da masraflı ve de külfetli olsa da bu bilgiyi temin etmelidirler. Maliyetler, bir çöküşün maliyetiyle karşılaştırıldığında önemini yitirmektedir. **Manevi zarar çok büyük bir problemi içermektedir ama çözülebilir.** Finansal sistem tehlikeye girdiğinde, otoritenin müdahale etmesinin gerektiğiyle yüzleşmeliyiz. Hoşlarına gitsin gitmesin, kredi veren kuruluşlar bir otorite tarafından korundukları gerçeğini kabul etmelidirler. Dolayısıyla, bunun için bir fiyat ödemelidirler. Otoriteler, genişleme döneminde daha tetikte olmalı ve kontrol uygulamalıdırlar. Bu, şüphesiz işin kârlılığını sınırlandıracaktır. İşle uğraşan kişiler bundan hoşlanmayacaklar ve aksi için kulis yapacaklardır ancak kredi oluşturmak kurallara bağlanmış bir iş olmak zorundadır. Bir kurumun kurtarılması için işlerin kontrolden çıkmasına izin veren otoriteler sorumlu tutulmalıdır. Son yıllarda, işler kontrolden çıktı. Finansal endüstrinin çok fazla kârlı olmasına ve çok fazla büyümesine izin verildi.

Mevcut olacak krizden alınacak en büyük ders, mali otoritenin sadece para arzı ile değil, aynı zamanda kredi oluşturulması ile de ilgilenmesi gerektiğidir.

[Açıklama: Monetarizm iktisadi politika uygulamalarında para arzını önemli bir araç olarak gören bir iktisadi öğretidir. ***Monetaristler'e göre para arzı hiçbir zaman mal ve hizmet arzından fazla olmamalıdır.*** *Monetaristler'in en ünlülerinden biri Chicago Üniversitesi'nde bir akademisyen olan Milton Friedmandır. Friedman'a gore eğer hükümet ekonomiyi serbest bırakır ve Merkez Bankası para arzını kontrol ederse enflasyon azalır, yeni yatırımlar teşvik edilir, ekonomik gelişme sağlanır ve işsizlik önemli ölçüde azaltılır. Başka bir deyişle para arzı bir ekonomide üretim, istihdam ve işsizlik üzerinde doğrudan etkili olup para politikası araçları içinde en etkili olanıdır. Fakat Friedman son zamanlarda Financial Times gazetesine yaptığı açıklamada fikrini değiştirdiğini, para arzının hedef alınmasının başarılı olmayabileceğini söylemiştir.]*

Monetarizm sahte bir doktrindir. Para ve kredi bir arada gitmezler. Mali otoriteler sadece ücret enflasyonu ile değil aynı zamanda bertaraf edilen kâr balonlarıyla da ilgilenmelidirler. Varlık fiyatları sadece paranın elde edilebilirliği ile değil, aynı zamanda borç verme niyetine de bağlıdır. Mali otoriteler sadece para arzını değil, aynı zamanda kredi şartlarını da izlemeli ve göz önüne almalıdır. Mali otoritelerden kâr fiyatlarını kontrol etmelerini istemenin onlara çok fazla görev yükleyeceği konusuna itiraz edilecektir. Bu itiraz, **mali otoritelerin görevi belirli kuralları mekanik olarak uygulamakla sınırlandırılabilirse geçerli olacaktır. Onların işi bundan çok daha karmaşıktır. Onlar, çıkar fonksiyonlarının uygulanmasında bütün hileleri kullanarak çok ince bir beklentileri yönetme oyunu ile meşguldürler. Bu bir sanattır ve bilime indirgenemez.** Alan Greenspan çıkar fonksiyonlarının büyük bir ustasıydı. Maalesef, o yeteneklerini yanlış etkenin hizmetine verdi ve aşırı bir piyasa fundamentalistiydi.

Hem konut balonu, hem de süper balon çok fazla borç kullanımı ile karakterize edilebilir. Bu, bilinen riskleri hesaplayan ama yansımayı görmezden gelen sofistike risk yönetimi ile desteklendi. Kural koruyucular hiçbir şey yapmasalar bile borç kullanımı üzerinde yeniden kontrolü oluşturmalıdırlar. Bu tarz kontrolü geçmişte uygulardı. Hisse senetleri, etrafından dolanacak çok yol olduğu için büyük ölçüde anlamım kaybetmiş olsa da, hâlâ marj zorunluluklarına tabidir. Konut kredisi tahvilleri-teminatları ve diğer sentetik enstrümanlar, tutucu piyasa döneminde çıkarıldıkları için, hiçbir zaman kontrol altına alınmadı. Borcu kontrol etmek finansal endüstrinin hem boyutunu, hem de kârlılığını azaltacaktır ancak bu toplum çıkarlarının getirisidir.

Kredi krizini rahatlatacak özel bir önlem, bir takas odasının kurulması veya kredi temerrüt takası ile değiştirilmesidir. Kırk beş trilyon dolar değerinde kontratlar ödenmemiş olmakla beraber, kontratın tarafları karşı tarafın kendini yeterince koruyup korumadığını bilmemektedir. Temerrüt gerçekleşirse/gerçekleştiğinde, karşı tarafların bazıları yükümlülüklerini yerine getiremeyebilirler. Bu olasılık piyasanın üzerinde Demokles'in Kılıcı gibi sallanmaktadır. Federal Reserve'in Bear Stems'in iflas etmesine izin vermemesinde bu önemli bir rol oynamış olmalıdır. Tüm mevcut gelecek kontratların verilmesi gereken bir takas odası oluşturmak veya sağlam bir sermaye yapısı veya katı marj zorunlulukları ile değiştirmekle çok şey kazanılır.

Konut balonunun patlamasıyla yaratılan karmaşa karşısında ne yapılabilir?

Alışılmış devresel bunalım karşıtı parasal ve mali politikalar gittikleri yere kadar uygun olmakla birlikte, belirtmiş olduğum nedenlerden dolayı yeteri kadar ileriye gidemezler. İç fiyatların çöküşünü zapt etmek ve beraberinde gelen acıyı hafifletmek için ek önlemler gerekir. Bu iki nedenden dolayı, mümkün olan en çok sayıdaki insanın evlerini korumaları istenir. **Bu hem alt gelir grubu konut kredileri için, hem de konut kredisinin değeri konutlarının değerini aşan insanlar için geçerlidir. Onlar, bir desteğe ihtiyacı olan konut balonunun kurbanları olarak değerlendirilebilir.** Ancak, onlara

rahatlama sağlamak, konut kredileri hacizle uygulanabilme özelliği sayesinde değer kazandığı için çok incedir. Birçok ülkede borç alanlar şahsi olarak sorumlu olmakla beraber, Amerika'da borç verenlerin genelde haciz haricinde herhangi bir yaptırımı yoktur. Diğer taraftan icra konut fiyatlarını düşürür ve durgunluğu arttırır. Aynı zamanda ilgili bütün taraflar için yüksek maliyetlidir ve olumsuzluğun dağılımı etkisi ile sonuçlanır. Bu etkenleri dengelemek için ne yapılabilir? Bu, şu ana kadar tartıştığımız konulardan daha detaylı değerlendirdiğimiz ve kendi vakfım olan Açık Toplum Enstitüsü'nü de dâhil ettiğim bir konu. **İşte ilk bulgularım.**

Ödenmiş olan 7 milyon alt gelir grubu ev kredisinin yaklaşık yüzde 40'ı önümüzdeki iki sene içerisinde temerrüde düşecektir. Opsiyonlu-ayarlanabilir- oranlı konut kredileri ve oran ayarlamasına maruz kalan diğer konut kredilerinin temerrüdü de yaklaşık aynı büyüklükte ancak daha uzun bir süre içerisinde olacaktır. Bu, konut fiyatlarının üzerindeki indirici baskıyı koruyacaktır. **Fiyatlar, hükümet müdahalesi ile durdurulmadığı sürece, uzun dönem eğilimin altına düşecektir.**

Emlak krizi sonucunda oluşan dertler çok büyük olacaktır. Bazı en kötü talan uygulamaları için seçilen hedefin yaşlı vatandaşlar olduğuna ve orantısız olarak borçlarında temerrüde düştüğüne dair önemli kanıtlar vardır. Farklı renkteki topluluklar da orantısız olarak etkilenmektedir Amerika'da zenginlik ve imkânların artmasında ev sahibi olmanın anahtar bir etmen olduğu göz önüne alınırsa, özellikle yukarıya doğru giden rengi farklı olan genç profesyoneller ağır darbe alacaklardır. Onlar "mülkiyet toplumu"na inanıp desteklemişler ve varlıkları ev mülkiyetinde yoğunlaşmıştır. Prince George ilçesi, Maryland en iyi örneği oluşturur. Ülkedeki ağırlıklı siyahların hakim olduğu en zengin ilçe olmakla beraber, Maryland en çok haczin gerçekleştiği yerdir. Maryland'e ilişkin veriler Afrika Amerikalı ev sahiplerinin %54'ünün alt gelir grubu ev kredisi kullandıklarını, buna karşılık bu oranın İspanyollar için %47 ve beyazlar için %18 olduğunu göstermektedir.

Haciz, ev kredisi değeri ev değerini aştığı için yeni ev sahiplerini mülklerini terk etmeye iterek, çevredeki evlerin değerini de düşürür. Sonuç olarak, toplu hacizler tüm bir mahallenin dengesini bozar ve istihdam, eğitim, sağlık ve çocuk sağlığı gibi diğer sahalara da yansır. Ek politik önlemlerin ana odak noktası haczin önlenmesi olmalıdır. Hükümet yönetiminin halihazırda kanunlaştırdığı girişimler, halk ilişkilerindeki uygulamaların ötesine geçemeyecektir. Tüm sınırlamaları bir kez uyguladığınızda pratikte elinizde hiçbir şey kalmaz.

Hem sistematik hem de kişiselleştirilmiş yaklaşımlara gerek vardır. Sistematik müdahale ihtiyacı olarak, Temsilci Bamey Frank'in doğru yolda olduğuna inanıyorum, ancak o da iki partinin ' de desteğini alabilmek için yeteri kadar ileri gitmemektedir. Cebri icra hakkını koruyan ve bu hakkı uygulama cesaretini kıran iki öneri getirmiştir - eğer onun önerdiği sırada uygulansaydı. **Birincisi, iflas kanununu, hakimin konut kredisini tekrar asıl konuta yazmasını sağlayacak şekilde değiştirecekti. Bu, zorunlu bir düzeltmeyi önlemek için, borç verenlerin üzerinde bu tip konut kredilerini kendi istekleriyle yeniden düzenleme baskısı kuracaktır.** Cumhuriyetçilerin itirazı, bunun borç verenin haklarım etkileyeceği ve dolayısıyla gelecekte konut kredilerini daha pahalı yapacağı idi. Ancak Frank teklifi sadece Ocak 2005 ile Ocak 2007 arasında başlatılan konut kredilerine uygulanabilirdi. Ayrıca, mevcut iflas kanunu zaten ikinci evlerde konut kredisi üzerinde değişikliğe izin vermektedir ve bu da maliyetlerini ciddi bir şekilde etkilememiştir.

--

İpotek endüstrisine göre, borç ödememe ve temerrütle karşı karşıya olan alt gelir grubu ipotek borçlarının değişmesini engelleyen bir takım yasal ve pratik nedenler vardır. Hizmet verenlere göre, ipoteklerin menkul değere çevrilmesi bireysel borçların takibini zorlaştırmakta ve "havuz ve hizmet sözleşmeleri" kredi şartlarını değiştirmelerini önemli ölçüde sınırlandırmaktadır. Ancak ana engel "tahvil savaşları"dır. Belirli bir kredide farklı dilimlerin çelişkili çıkarları vardır - bir dilimin önceliği anapara iken, diğerininki faiz olabilir. Hizmet verenler, bir dilim kaçınılmaz olarak diğerinden daha derin bir darbe alacağı için ve hizmet verenler her dilime karşı aynı anda sorumlu oldukları için, ipoteklerin yeniden yazılmasına karşı çıkmaktadırlar.

Ancak, havuz ve hizmet anlaşmalarının daha önce kabul edilenden daha fazla esneklik sağladığına dair artan bir fikir birliği vardır. Menkul kıymetleştirmenin sorunlarına rağmen, Moody's borçla ilgili değişikliklerin rezerv ve hizmet oranının arttığını ancak 2007'de yeniden düzenlenen kredilerin sadece %3,5'ini oluşturduğunu teyit etmektedir. Borç verenlerin çalışanlarının çalışmalarını sağlamak üzere ek baskı kurmalarına ikna etmek için kredilerin düzeltilmesinin yararlarını ölçme ve belgelemeye daha çok dikkat edilmelidir.

Ancak maalesef, kapsamlı reformlarla bile, birçok ev sahibi evinde oturmanın maliyetini karşılayamayacaktır. **Yerel yönetimler, ev sahiplerinin önemli bir bölümünün evini kaybedeceği gerçeğini kabul etmek durumunda kalacaklardır ve en ağır borç verme, finansal olarak en hassas olan rengi farklı topluluklarda yoğunlaştığı için, yerel hükümetler tam da bu şoku mas etmek için, en az hazırlıklı semtlerde piyasaya atılan büyük emlak envanterlerinin ürkütücü yanıyla karşı karşıyadırlar.** **Buradaki incelik, bu emlakların boş kalmasına veya ikamet etmeyen kişilerin eline düşmesine izin vermemek ve evinde oturan ve ona bakan sorumlu kişilere en kısa sürede vermektir.**

Yerel topluluklara yardımcı olmak, özel yardımseverler için verimli bir alan olacaktır. Federal ve Eyalet hükümetlerinden gelecek denk fonlar kapsamı ve etkisini büyük ölçüde arttıracaktır. Benim demeğim New York City'de ve Maryland'de yerel girişimlere sponsor olmaktadır.

New York'ta Belediye, özel yardımseverler borç endüstrisinden fon alma ile New York City Semtleri Merkezi'ni başlattık. Bu merkez danışmanlık, yasal yardım, borç düzeltmesi, önleyici sosyal yardım ve eğitim de dâhil olmak üzere haczi önleme avukatlık hizmetini arttıracak ve koordine edecek. Ana misyonu borç alanların evlerinde kalmasını sağlamaktır. **Evlerinde kalamayanlar için, o semtin istikrarını sağlamak üzere, emlaklarının sorumlu ev sahiplerine veya kâr amacı gütmeyen organizasyonlara etkili bir şekilde transfer edilmesini destekler. Yılda on sekiz bin borçluya kadar yardım etmesini ümit etmekteyiz.** New York City Semtleri Merkezi, borçlular, doğrudan hizmet verenler ve kredi endüstrisi arasındaki iletişimi sağlayan dürüst bir komisyoncu olarak çalışacaktır. New York City'nin emlak piyasası mevcut krizle en sert darbeyi almamış olmasına rağmen, New York'ta gerçekleştirilen yerel çözümlerin diğer topluluklara da model oluşturmasını umuyoruz.

İpotekte temerrüde düşmüş veya düşmek üzere olan ev sahiplerine yardımcı olmak üzere Maryland'de çeşitli çabalar gösterilmektedir. Baltimore Ev Sahipliği Koruma Koalisyonu ve Prince George's ilçesinde, problemli olan ev sahiplerine yüreklerinden geçen bir yere dönme imkânı sağlamıştır. Sınırlandıran faktör, iyi eğitimli danışmanlardır. Bir kısmı devlet desteği alabilecek çeşitli eğitim programlarını desteklemeyi planlıyoruz.

Başka ne yapılabileceği konusunda çalışmalarımız sürmektedir.

Kaynak:

George SOROS, Finansal Piyasalar İçin Yeni Paradigma / The New Paradigm For Financial Markets, İngilizceden çeviren Coşkun Üçüncü, İnkılap, Eylül - 2010, İstanbul

BORGMAN / Bela (2013)

Yönetmen: Alex van Warmerdam

Ülke: Hollanda, Belçika

Tür: Gerilim

Vizyon Tarihi: 04 Nisan 2014 (Türkiye)

Süre: 113 dakika

Dil: Hollandaca, İngilizce

Müzik: Vincent van Warmerdam

Oyuncular: Jan Bijvoet, Hadewych Minis, Jeroen Perceval ,Alex van Warmerdam, Tom Dewispelaere

Özet/Hakkında

Borgman'ın açılış sekansından bile ne kadar tuhaf bir şeyle karşı karşıya olduğumuzu anlayabiliriz. **Biri rahip üç adam, ellerinde çeşitli silahlarla adeta cadı avına çıkar.** Ormanın derinliklerinde, yerin altındaki sığınağında yaşayan Borgman'ı öldürmek için gelirler fakat uzun saçlı ve sakallı, pis, belli ki medeniyetten uzak bir adam olan Borgman kaçmayı başarır. Kendisininki gibi yerin altında gizlenmiş yerleşkelerindeki iki arkadaşını da kaçmaları için uyarır. Sonrasında banliyödeki lüks evlerin kapısını çalmaya başlayan adam, kapıyı açanlardan pis olduğu için evlerinde duş alma izni ister. Kapının suratına kapatıldığı bir evin erkeği tarafından ölümüne dövüldükten sonra evin hanımı Borgman'a acıyarak kocasından gizli şekilde banyonun kapılarını açar. Söz konusu kadın Marina, Borgman'ın yaralı olduğunu bildiğinden evin bahçesinin uç köşesindeki kulübede bir süre kalmasına izin verir. İyileştiği zaman gitmeye hazırlanan Borgman'ın kalmasını ister, evinde misafir edebilmek için de kılık değiştirip bahçıvan olarak işe girmesini teklif eder.

Sinopsisi böyle anlatınca Borgman'ın hikâyesi kulağa oldukça *normalmiş* gibi geliyor. Esasında Van Warmerdam'ın kurguladığı hikaye, yukarıda bahsettiğim şekilde başlayıp çok farklı sularda gezinen, normal bir zihnin ürünü olduğu konusunda bahislerin kabul edilebileceği bir formada bürünüyor. Gerçeklikten kopup gerçeküstü anlatımın hüküm sürdüğü Borgman, bu iki olguyu zaman zaman bir arada seyircisinin önüne koyarak zihin bulanıklığına sebep oluyor. Aslında iki saat boyunca seyrettiğimiz filmin neredeyse her anı böyle bir etkiye sahip. Karakterlerin neyi niçin yaptığını, eylemlerinin sonuçlarını bir türlü belli kalıplara sokamıyoruz.

Sanki yönetmen, filmine dâhil ettiği her şeyi seyircinin kafasında soru işaretleri kalsın ve asla silinmesin mantığıyla yapmış gibi bir hava var. Borgman ve arkadaşlarının bir inanışa göre melekleri temsil ettiği (ki İncil'de Borgman'ın ön adı olan Camiel'den tanrının yanında bulunabilen yedi melekten biri olarak bahsedildiği düşünüldüğünde çok da uçuk bir fikir değil) ve modern, varlıklı, hayatta şikayet ettikleri şeyler başkaları için hayal dahi olamayacakken elindekinin kıymetini bilmeyen insanlar için ölüm meleği rolüne büründükleri söyleniyor. Öte yandan söz konusu arkadaşların masumları da göz göre göre katlettiklerine film boyunca pek çok kez tanık oluyoruz. Evin sahibi Marina'nın birer köpek kılığında gördüğüne de tanıklık ettiğimiz bu insanların ortak noktalarından biri de sırtlarında yer alan, filmin diğer pek çok mesele gibi açıklama zahmetine girmediği yara izleri. Aynı izleri sonlara doğru evin üç küçük çocuğunda da gördüğümüzde acaba Borgman ve arkadaşlarının masum ruhları, yetişkinlerin günahkâr dünyasından çekip almak için böyle bir oyun oynayıp oynamadığı sorusu zihinlerimizi kurcalamaya başlıyor. Eh, tahmin edeceğiniz üzere van Warmerdam bu gibi bir iddia hakkında da filminde bir ipucu vermekten kaçınıyor. Fakat filmin başında kara ekranda beliren **"ve onlar sınıf atlamak için dünyaya indiler…"** cümlesi söz konusu suallerin en azından bir adım ileriye gitmesine yardımcı oluyor. Bu kalıbın bir ayet olmaması da ayrı bir mesele. Karakterlerin kimliklerinin ne olduğu soruları bir yana, bir de yaptıkları eylemlerin ne olduğu soruları

kafaları bulandırıyor. Girdikleri evde özel metotlarla muhatap oldukları herkesin ruh halini, davranışlarını ve bakış açılarını değiştiren Borgman ve ekibinin psikolojiyle oynayan büyücüler gibi gözükmesi de bundan kaynaklanıyor.

Ek olarak ahir zamanda Deccalin uyanışına , dabbetü'arzın çıkışı ve yeryüzünün fesada uğrayışı akla gelirken Camiel Borgman'ın [Jan Bijvoet] Charles Manson ve ailesini hatırlatıcı durumunu da fark edebilirsiniz. Cinselliğin karmaşasıda işin muğlak tarafı olarak filmde görülürken, ruhanî /sanal durumlardaki cinsel ilişki boyutunada çeşitli yorumlar düşünülebilir. "Farklı boyutlardaki varlıkların ilişki durumu nasıldır"a da çözüm getirilmeye çalışılmış.

Erişim: http://www.sinematopya.com/2014/02/borgman-2013-bela.html

ETKİN YÖNETİCİNİN SEYİR DEFTERİ

Doğru Şeyleri Yapmak

Etkin olabilmesi için, bilgi işçisinden her şeyden önce doğru şeyleri yapması beklenir.

Yapılması Gereken Ne?

Başarılı liderler "Ne yapmak istiyorum?" diye sorarak başlamazlar, "Ne yapılması gerekiyor?" diye sorarlar. Sonra, "Bir fark yaratacak şeyler arasında benim için doğru olan hangisi?" diye sorarlar. Kendilerinin iyi olmadıkları şeylerle uğraşmazlar. Gerekli olan diğer şeylerin yapılmasını sağlarlar; ama kendileri yapmazlar, başkalarını görevlendirirler. Başarılı liderler kendilerinin etkin olmasını sağlarlar! Başkalarının güçlü olmasından endişeye kapılmazlar. Andrew Carnegie mezar taşına, **"Burada, kendisinden daha yetenekli insanları kendi hizmetine almasını bilen bir adam yatıyor"** diye yazılmasını istemişti.

Rich Karlgaard ile röportaj, "Peter Drucker ve Liderlik", *Forbes.com,* 19 Kasım 2004

Karizmanın Tehlikesi

Biliyorsunuz, bundan 50 yıl önce, liderlik üzerine ilk ben konuşmuştum; bugün bu konuda çok konuşuluyor, çok vurgu yapılıyor, ama etkinlik konusunu dikkate alan pek yok. Bir lider hakkında söyleyebileceğiniz tek şey, liderin izleyicileri olan birisi olduğudur. **Geçen yüzyılın en karizmalı liderleri Hitler, Stalin, Mao ve Mussolini'ydi. Onlar yanlış liderlerdi!** Karizmalı liderlik kendi başına gerçekten büyük ölçüde abartılıyor. Bakın, son 100 yılın en etkin Amerikan başkanlarından biri Harry Truman'dı. Bir gram olsun karizması yoktu. Truman, ölü bir uskumru kadar mülayim biriydi. Ama onun için çalışan herkes ona tapıyordu, çünkü mutlak anlamda güvenilir biriydi. Truman hayır diyorsa, hayır'dı ve evet diyorsa evet'ti. Ve aynı konuda birisine evet dediğinde bir başkasına hayır demezdi. Son 100 yılın diğer etkin başkanı Ronald Reagan'dı. Reagan'ın büyük gücü, çoğu zaman sanıldığı gibi, karizmasından değil, neyi yapabileceğini ve neyi yapamayacağını tam olarak bilmesinden geliyordu.

Rich Karlgaard ile röportaj, "Peter Drucker ve Liderlik", *Forbes.com,* 19 Kasım 2004

Yetenekli Liderler Fırsatları Nasıl Çarçur Edebiliyor

Birlikte çalıştığım en yetenekli insanlardan biri ve bu çok uzun bir zaman önceydi, Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı öncesindeki son demokratik şansölyesi olan Dr. Heinrich Bruning'di. Bir problemin özünü görmede eşsiz bir yeteneği vardı. Ama finansal konularda çok zayıftı. Bu konuları başkalarına devretmesi gerekirdi, ama saatlerce bütçe üzerinde çalışırdı ve hiç de iyi bir sonuç elde edemezdi. Bu, Büyük Bunalım sırasında affedilemeyecek bir hataydı ve Hitler'in yolunu açtı. Bir işin uzmanı değilseniz, olmaya çabalamayın.

Güçlü yanlarınıza dayanın ve diğer gerekli görevleri yapmak için güçlü insanlar bulun.

Rich Karlgaard ile röportaj, "Peter Drucker ve Liderlik", *Forbes.com,* 19 Kasım 2004

5. Düzey Liderlik

5. Düzey liderler, şirketin kendilerinden sonraki dönemi için başarılı olabilecek, hatta kendisinden daha büyük başarı kazanabilecek haleflerini seçerler. Oysa benmerkezci 4. Düzey liderler haleflerini başarısız olacak kişilerden seçerler.

Jim Collins, *'İyi'den 'Mükemmel' Şirkete,* Boyner Yayınları, 2004

Dönüşüm Çarkı ve Kıyamet Çarkı

Mükemmel şirketlerin yöneticileri "insanları saflarına çekmek," "birliklerini seferber etmek;" "değişimi yönetme" gibi şeyler için vakit ve enerji harcamaz. Doğru koşullarda motivasyon, değişim, saflar ve bağlılık meselesi kendiliğinden çözülür. İvme kazanıp bazı sonuçlar almaya başladıkça herkes kendi safını belirler; tersi olmaz.

Jim Collins, *'İyi'deri 'Mükemmel' Şirkete,* Boyner Yayınları, 2004, s. 220

Bir 21. Yüzyıl Örgütü Nasıl Yönetilebilir?

Fazla seyahat etmeyin. Seyahatlerinizi örgütleyin. Yılda bir ya da iki kez insanları görmeniz ve onlar tarafından görülmeniz önemlidir. Bunun dışında seyahat etmeyin. Onlar size gelsinler. Teknolojiyi kullanın—seyahat etmekten daha ucuzdur. Söylenmesi gereken ikinci şey, şubelerinizin ve yurtdışı örgütlerinizin sizi düzenli bilgilendirme sorumluluğunu üstlenmeleridir. Onun için onlara yılda iki kez şunu sorun: "Bana bildirmeniz gereken faaliyetler nelerdir?" Ayrıca şunu da sorun: "Benim faaliyetlerim ve planlarım hakkında öğrenmek istedikleriniz neler?"

Rich Karlgaard ile röportaj, "Peter Drucker ve Liderlik", *Forbes.com,* 19 Kasım 2004

Doğru insanı işe alıp almadığınızı anlamak ne kadar sürer?

Genellikle bir yıl içinde—ve kesinlikle iki yıla kalmadan—işe aldığınız kişinin umduğunuz gibi biri olup olmadığı açıklık kazanır... Arada bir yanlış insanları işe aldım diye kendinizi cezalandırmayın... Şunu unutmayın yeter: Hatayı düzeltmek size düşer.

Jack VVelch, *Kazanmak istiyorsanız,* Optimist Yayınları, 2006, s. 106

Kendinizi Değiştirmeye Çalışmayın

Kendinizi değiştirmeye çalışmayın—bunu başarmanız pek mümkün değildir. Ama performans tarzınızı iyileştirmek için sıkı çaba gösterin. Öte yandan, iyi yapamayacağınız ya da kötü yapacağınız işleri üzerinize almayın.

Peter F. Drucker, "Kendini Yönetmek", *Kariyer Yönetimi,* MESS Yayınları, 2004, s. 84

Napolyon'un zaferle sonuçlanan hiçbir savaşın onun planlarını izlemediğini söylediği anlatılır. Gene de Napolyon bütün savaşlarını planlamıştır, üstelik daha önce hiçbir generalin yapmadığı kadar titizce. Bir eylem planı olmaksızın yönetici olayların esiri haline gelir. Ve olaylar geliştikçe planı gözden geçirme imkânı verecek kontroller olmaksızın yöneticinin hangi olayların gerçekten önemli, hangilerinin kuru gürültü olduğunu bilmesinin bir yolu yoktur.

Peter F. Drucker, "Etkin Yöneticiyi Etkin Yapan Nedir?" *Harvard Business Revievv,* Haziran 2004, s. 61

Yaratıcı Tasfiye

"Amaçlarına ulaşmış şeylere kaynak akıtmayı ne zaman durdurursun" sorusu liderler için kritik bir sorudur. Liderler için en büyük tuzak, herkesin bir büyük destek daha verirseniz tepeye ulaşacaktır dediği, "başarıya yaklaşmış" şeylerdir. İnsan bunu bir kere dener. İkinci kere dener. Üçüncü kere dener. Ama o aşamaya varıldığında bunu yapmanın çok zor olduğu artık anlaşılmış olmalıdır.

Rich Karlgaard ile röportaj, "Peter Drucker ve Liderlik", *Forbes.com,* 19 Kasım 2004

Disiplin Kültürü

"Durdurulması gerekenler" listeleri "Yapılması gerekenler" listelerinden daha önemlidir.

Jim Collins, *'İyi'den 'Mükemmel' Şirkete,* Boyner Yayınları, 2004, s. 150

1 Numara ya da 2 Numara

1 ya da 2 Numara konusundaki açıklık Drucker'in yönelttiği bir çift çok sıkı sorudan çıktı: "Bu işte olmasaydınız, bugün bu işe gene girişir miydiniz?" Ve eğer yanıt hayırsa, "Bu konuda ne yapacaksınız?"

Jack Welch, "*Straight from the Gut,* Warner Books, Inc., 2001, s. 108

Sizin Arka Odanız Bir Başkasının Ön Odasıdır

Peter Drucker bu konuda övgüyü hak ediyor. Biz bunu uyguladık. Bir matbaa işletmeyin. Bırakın bir matbaacılık şirketi bunu yapsın. Bu, gerçek katma değerinizin nerede olduğunu anlayıp en iyi elemanlarınızı ve kaynaklarınızı oraya yığma meselesidir.

Arka odalar, tanımları gereği en iyilerinizi çekmeyi hiçbir zaman başaramayacaktır.

Jack VVelch, "*Straight from the Gut,* Warner Books, Inc., 2001, s. 397

Biz Peter Drucker'in tavsiyesini izledik. GE'nin ABD'deki "arka odalarını" alıp Hindistan'da "ön oda" haline getirdik.

jack Welch, "*Straight from the Gut,* Warner Books, Inc., 2001, s. 314

Performansınızı Kontrol Edin

Etkin liderler performanslarını kontrol ederler. Kendilerine şu soruyu sorup yanıtlarlar: "Bu görevi alırsam ne elde etmeyi umuyorum?" Kendilerine altı aylık hedefler belirlerler ve sonra performanslarını bu hedeflerle karşılaştırarak kendilerini kontrolden geçirirler. Bu şekilde neyi iyi, neyi kötü yaptıklarını bulurlar. Aynı zamanda önlerine gerçekten önemli şeyleri hedef olarak koyup koymadıklarını da görürler. Yürütmede son derece iyi ama önemli görevleri seçmede son derece kötü olan birçok işi gördüm.

Önemli olmayan şeylerin yapılmasını sağlamada harikaydılar. Önemsiz şeyleri başarmada etkileyici bir sicilleri vardı.

Rich Karlgaard ile röportaj, "Peter Drucker ve Liderlik", *Forbes.com,* 19 Kasım 2004

Kendi Kuruluşunuzun Esiri Olmak

Baş yönetici olduğunuzda kendi kuruluşunuzun esiri olursunuz. Ofisinize adım atar atmaz herkes size gelir ve bir şey ister. Kapıyı kilitlemek bir işe yaramaz, gene içeri girerler. O yüzden ofisin dışına çıkmanız gerekir. Ama bu geziye çıkmak anlamına gelmez. Evinizde kalabilirsiniz ya da gizli bir ofisiniz olur. Gizli ofisinizde yalnız kaldığınızda şu soruyu sorun: "Ne yapılması gerekiyor?" Önceliklerinizi belirleyin ve ikiden fazla önceliğiniz olmasın. Aynı anda üç işi birden yapabilen ve iyi yapabilen herhangi birisini tanımıyorum. Bir seferinde bir görevi ya da en çok iki görevi yerine getirin. Bu kadar. Evet, çoğu kişi için iki görev daha uygun düşer. Çoğu kişi hız değişikliğine ihtiyaç duyar. Ama iki görevi tamamladığınızda ya da listenizin anlamsızlaştığı noktaya ulaştığınızda listeyi yeniden yapın. Üçüncü önceliğe geri dönmeyin. O noktada o eskimiştir.

Rich Karlgaard ile röportaj, "Peter Drucker ve Liderlik", *Forbes.com,* 19 Kasım 2004

Misyon Güdümlü

Liderler, çevrelerindeki insanların onların ne yapmaya çalıştığını bilmesini sağlamak anlamında iletişim içinde olurlar. Amaç güdümlüdürler—evet misyon güdümlü. Bir misyonun nasıl oluşturulacağını bilirler. Bir şey daha, nasıl hayır diyeceklerini bilirler. Liderler üzerindeki 984 farklı şeyi yapma baskısı taşınılabilir bir şey değildir. O nedenle etkin yöneticiler hayır demeyi ve buna bağlı kalmayı öğrenirler. Bu yüzden de bunalmazlar. Birçok lider 25 farklı şeyin her birinin birazını yapmaya çalışıyor ve hiçbir şey yapamıyor. Bunlar çok popüler kişilerdir, çünkü her zaman evet derler. Ama hiçbir şeyin yapılmasını sağlayamazlar.

Rich Karlgaard ile röportaj, "Peter Drucker ve Liderlik", *Forbes.com,* 19 Kasım 2004

Beşinci Düzey Liderlik

5. Düzey liderler sabır, özen ve ustalıkla çalışırlar. Gösteri atından çok yük beygirine benzerler.

Jim Collins, *'İyi'den 'Mükemmel' Şirkete,* Boyner Yayınları, 2004, s. 48

Kaynak:

Peter Drucker & Joseph Maciariello, Etkin Yöneticinin Seyir Defteri, Özgün Adı: The Effective Executive in Action trc: Zülfü Dicleli, Optimist Yayınları, 2007, İstanbul

KAPİTALİZMİN YANILSAMASI [Yanlış algılama ve duyu yanılması]

Kapitalizmin en başarılı güven numaralarından biri herkesin milyoner olabileceği yanılsamasını yayabilmesidir. Oysa zirvede sadece birkaç kişiye yer vardır ve zirvede yer alabilecek beceriye çok az kişi sahiptir.

Bir de yanılsamalar içinde keyifle yaşayan mutlu düşçüler var. Hem kendini iyi hissetmenin en uygun ve zararsız yolu bu, değil mi?

Fakat hayat, yanılsamaları paramparça etmekten müthiş haz duyar ve bu tür deneyimler yanılsamaları reddetmekten veya daha en başta oluşmalarını engellemekten çok daha ıstıraplıdır ve çok daha pahalıya patlar.

Yanılsamalar ancak hepten hezeyanlara dönüşmeleri halinde gerçeklikten bağışıktır. Kısacası, gerçekten Napolyon olduğunuza inanmanız gerekir.

Yani sonuçta iş dönüp dolaşıp bir kez daha dünyayı, benliği ve ikisinin nasıl etkileştiğini kavramaya gelmektedir.

Derleme yapılan Kaynak:
Michael Foley, SAÇMALIKLAR ÇAĞI, Modern Hayat Neden Mutlu Olmayı Zorlaştırıyor?
Özgün ismi: The Age of Absurdity, trc: Algan SEZGİNTÜREDİ, Domingo, Aralık 2012, İstanbul

FERİSİLER, TIPKI YOKSULLAR GİBİ HEP VAR OLACAKLARDIR.

*Hristiyanlığın ortaya çıkmasına yakın zamanlarda ,Yahudiler dinsel olarak bir çok değişik topluluklara ayrılmışlardı. bu dönemde bilebildiğimiz en önemli topluluklar **Saddukiler, Ferisiler , Zelotlar** ve **Esseniler'**dir.*

Bunlar içinde en radikal grup ferisiler olup dogmayı en katı biçimiyle kabul ve uygulamadan yana olan onlardı. Ancak öte yandan ferisiler en varsıl Yahudi kabilelerinden olmakla İbrahim Tapınağı'nın ekonomik gücünü de sonuna kadar kullanan gruptular. Bu nedenle İsa'nın başkaldırısından menfaatler açısında en fazla etkilenenler de onlardı. Hz. İsa'nın ferisilere söylediği söz:

***"Ey ferisiler, ey engerek soyları, ey din tüccarları! Allah'ın evini ticarethane ettiniz!"** Kısaca Ferisi, "**dini rant ve ticaret malzemesi yapandır.**" Sadece Hz. İsa'ya karşı çıkmamıştır. Tüm zamanların musibetidir. Bugünün en elim saldırı merkezidir. Dinin "egemenlerin silahına" dönüştürülmesini tesis edenlerin tümü ferisilerdir.*

Hz. İsa'nın Ferisilerle çatışması kalıcı öneme sahiptir çünkü her çağ ve kültürde Ferisiler mevcuttur. Ferisiler, tıpkı yoksullar gibi hep var olacaklardır. İktidarı nadiren ele geçirir ya da iktidarı destekleyen ideolojiyi nadiren belirlerler ama her türlü rejime hizmet eder ve her türlü planı uygularlar. Yahudi vatandaşlarını Nazilere teslim eden Fransız kamu görevlileri, komşularını gizli polise ihbar eden komünist aparatçikleri, 20. yüzyılın sonunda politik doğruculuğu toplumun tepesine bindiren sağduyu fanatikleri ve her toplantıda upuzun, eleştirel bağımsızlık iması yaratan özgüvenli yüksek tonlarla konuşup resmi çizgiden aslında hiç sapmayan insanlar, hepsi birer Ferisidir.

Ferisiler kültürel ölçütlerin en önemli aktarıcılarındandır ve yeni değerlere, geçişlerini fark etmeden dahi, çaba harcamadan geçiverirler. Yüzyıllar boyu asık suratlı, ciddi kalmış Ferisiler, espriden aslında hiç anlamamalarına rağmen bugün meslekî neşelidirler. Ve Hz. İsa'nın anladığı üzere, iktidarı ellerinde tuttuklarından, resmi görüşü pompaladıklarından ve resmi prosedürü izlediklerinden asla yenilmezler. Hz. İsa'nın öğüdü "Caesar'ın Hakkını Caesar'a Vermek" yani iktidarı sadece gerekli azınlığa vermek, ötesine tanımamaktı.

Ferisiler, E. Fromm'un "otoriter karakter" diye tanımladığı, iktidara iktidar hayrına tapan, gücün önünde yaltaklanan ve yoksulu aşağılayan tiplerdir. Bir başka deyişle sado-mazoşisttirler: **Yukarıdakinin kıçını yalayıp aşağıdakinin üstüne işerler.** Bu tipler Hz. İsa gibi otorite sahibi olan ve iktidar peşinde koşmayan veya iktidara ihtiyaç duymayanlardan korkar, nefret eder ve böyle kimseleri baskı altına almaya çabalarlar. Bu fikirler, yani kaçınılmaz zorluklardan hayır çıkarmaya dair Stoacı inanış, Hz. İsa'nın reçeteden çok ilkeleri temel alan ahlakta ısrarı ve iktidarın sado-mazoşist doğasına yönelik Freudçu kavrayış 20. yüzyılda, benlikle dünya ilişkisine tam anlamıyla el atan nadir felsefi akımlardan varoluşçulukta bir araya geldi. Anahtar kavram, kişisel sorumluluktu. Sartre'ın dediği gibi, "İnsan kendi doğası ve seçimlerinden tamamıyla sorumludur." Ama bu durum, içe kapanma ve inzivaya çekilme bahanesi değildir. Aksine kişisel ilişkilerden grup aidiyetine kadar her seviyede yükümlülüğü gerekli kılar. Çünkü sorumluluk, sıklıkla ıstırap vermekle birlikte şartları ve kendini aşmanın tek yolu olan sürekli seçim yapmayı gerektirir. Ama her seçim sonludur ve bu yüzden sürekli beklenti içinde yaşamak söz konusu değildir. Varoluşçuluğun önceli Soren Kierkegaard şöyle diyor: "Bu, olabilirliğin çaresizliğidir. Bundan sonra olabilirlik benliğe gittikçe daha büyük görünür, gittikçe daha fazla şey olabilirlik kazanır çünkü hiçbir şey gerçekleşmemektedir. İnsana sanki her şey mümkünmüş gibi gelir." Kierkegaard benliğin gereklilik ile olabilirlik arasında bir dengeye ihtiyaç duyduğunu öne sürmüştür. Benlik fazla gereklilikte boğulacak, fazla olabilirlikteyse buharlaşıp gidecektir. Tarih boyunca ezici gereklilikler sorun olmuştur ama bugünün

benliği sonsuz olabilirlikler yüzünden delirmektedir. Gerekliliğin reddi çağımızın hastalığıdır.

Sartre potansiyeli değil, sonluluğu özgürlüğün özü olarak tanımlamıştı: "Sonlu olmak (...) kendi seçmektir (...) bir olabilirliğe gitmek suretiyle diğerlerini dışladığını kendine bildirmektir. Dolayısıyla özgürlük eylemi, sonluluğu varsaymak ve yaratmaktır." Ama seçilen sonluluk mutlaka tümüyle kabullenilmeli, girişilenin sonu mutlaka getirilmelidir. Ve bu sorumluluk uygulaması sıkıntıyı devre dışı bırakacaktır: **"Dolayısıyla, ne hissetliğimize, ne yaşadığımıza veya ne olduğumuza dair kararı yabancı, dış bir unsur vermeyeceğinden yakınmanın anlamı kalmayacaktır."**

Böylece olanlardan fayda çıkarmaya yönelik Stoacı tavır bir çekirdek inanç seviyesine yükselmiştir: İnsan kendine ettiği her şeyden bir şey çıkarabilir. Hatta bu "çıkarma" bir zorunluluktur. Sartre toplumsal rollerin edilgen kabullenilişi ve kültürel şartlandırmayı "kötü inanç", "otantiklik" eksikliği ve "ben böyleyim" yollu uyduruk bahane olarak aşağılamıştır. Sartre a göre benlik sürekli yeniden yaratılmalıdır ve bu yaratma, kendini aşmanın yoludur. Yaşamak biteviye aşma halidir.

Başkalarıyla ilişkideyse bireyin özgürlüğü can alıcı etmendir. Haliyle aşkta teslimiyet veya teslimiyet talebi, yani mazoşizm ve sadizme yer yoktur. İçinde bir miktar iktidar mücadelesi öğesi barındırmayan bir ilişki kurmak zordur ama sonu ebedi mutluluk değil, edebi çatışma olmasına rağmen ideali, eşin özerkliğine daima saygı gösterilmesidir. Tehlike ve risk kaçınılmazdır ama ilişkiye yoğunluk katar ve varoluşçu amaç, huzur ve sükunet değil, yoğunluktur.

Aynı şekilde grup ilişkilerinde de ne grubun değerler sistemine veya Sartre'ın tanımıyla "biz-bilincine" teslim olunmalı ne de başkalarının özgürlüğünü kısıtlayacak herhangi bir güç kullanılmalıdır. Grup yapısında güç kullanımı, aşktaki gibi genellikle sado-mazoşisttir. **Otoriter kişiliğin, Ferisinin talebi genelde hiyerarşiye, kurallara ve izleklere uyum göstermektir ama esas derdi içsel özgürlüğün teslim alınmasıdır.** Haliyle sadece dışsal uyumu elde etmekten rahatsızlık duyacaktır. Gizli benliğin ve kişisel özgürlüğün, sadece Caesar'ın hakkının Caesar'a verilmesi suretiyle korunması, varoluşçu zaferdir.

Derleme yapılan Kaynak:

Michael Foley, SAÇMALIKLAR ÇAĞI, Modern Hayat Neden Mutlu Olmayı Zorlaştırıyor?
Özgün ismi: The Age of Absurdity, trc: Algan SEZGİNTÜREDİ, Domingo, Aralık 2012, İstanbul

SUÇLU YARATMAYI BİLECEKSİN

*Savaş ve Barış'*ta, tüm savaş sahnelerini unutmama rağmen onca yıldır hâlâ aklımda kalan dehşetli bir bölüm vardır. Borodino çarpışmasının ardından ağırbaşlı gururla çekilen Rus ordusu Moskova'yı Napolyon'a bırakmaktadır ve yol parası denkleştirebilen herkes kenti terk etmektedir. Kandırılıp terk edilmelerine öfkeli bir kalabalık, Vali Kont Rostopçin'in konağı önünde toplanır. **Uyanık vali halkın bir günah keçisi aradığını kavrar ve askerlerine, yetkilileri eleştiren broşürler dağıttığı için hapsedilmiş bir genci getirmelerini emreder.**

Rostopçin kalabalığa, **"Bize Moskova'yı kaybettiren" diye haykırır, "işte bu alçak adamdır!"**

Ama delikanlı getirildiğinde acınacak durumda olduğu görülür. Perişan halde, bitkindir ve prangalarını sürükleyerek yürür. Daha beteri, adalet ve şefkat bekler görünmektedir. **"Kont hazretleri"** der utanarak, "HEPİMİZİ YARGILAYAN BİR TANRI VAR."

Ama Rostopçin merhamete geleceğine iyice köpürür. **"Alın kellesini!"** diye bağırır ve komuta subayının sessiz bir baş işareti üzerine muhafızlardan birisi delikanlının kafasına kılıcının tersini indiriverir. Gencin çığlığı ve ıstırabı kalabalığın işi bitirmesine yeter. **Halk genci öldüresiye tekmelerken Rostopçin konağın arkasından çıkar ve "atları hızlı" arabasıyla kaçar.**

Şimdi kendini haklı çıkarmaya geçelim:

Rostopçin başta kendi ödlekliği ve gaddarlığından tiksinmiş ve gencin Tanrıdan bahsetmesiyle ürpermiştir. Ama yavaştan kendisini, yaptıklarının sadece hatasız değil, aynı zamanda **"kamunun yararına"** olduğuna ikna eder. **Tek başına, birey olarak elbette farklı davranacaktır ama valiyken makamının onurunu ve makam sahibinin yaşamını korumak elzemdir.** Çok geçmeden bir taşla iki kuş vurduğu için -ayaklanmayı bastırmak ve bir suçluyu cezalandırmak- kendini kutlayacak ve kırsaldaki arazisine vardığında **"sükunetine tamamen kavuşmuş"** olacaktır.

Schopenhauer'in vurguladığı gibi: "Taleplerimiz sahip olmakla veya sahip olmak beklentisiyle birlikte derhal artar ve bu hal, daha fazla sahip olma ve daha büyük beklenti kapasitemizi artırır (...) Bir şeye erişmek, o şeyin ne boş olduğunu keşfetmektir."

"Ancak iş işten geçtikten sonra bilme neye yarar. Hepimizi Yargılayacak Allah Teâlâ Var."

Derleme yapılan Kaynak:
Michael Foley, SAÇMALIKLAR ÇAĞI, Modern Hayat Neden Mutlu Olmayı Zorlaştırıyor? Özgün ismi: The Age of Absurdity, trc: Algan SEZGİNTÜREDİ, Domingo, Aralık 2012, İstanbul

BAŞARIYA GİDEN YOL, BAŞARISIZLIKTAN GEÇER

Psikolog Carol Dweck bu hipotezi şudur.

New York'taki yüzlerce okul çocuğuna bir test yaptırıp ardından yarısını zekâları için **("Bunu başardığına göre akıllı olmalısın")** yarısınaysa çabaları için **("Çok çalışmış olmalısın")** överek sınadı.

Övgülerin ardından öğrencilere bu sefer biri aynı seviyede, diğeri daha zor iki başka test arasında seçim olanağı tanıdı. **Çabalarından dolayı övgü alanların yüzde 90'ı daha zor testi seçerken, zekâları dolayısıyla övgü alanların da yine neredeyse yüzde 90'ı daha kolay seçeneği yeğledi.**

Kısacası kısa bir övgü cümlesi muazzam etki yaratmış ve sonuçtan çok çabaya yoğunlaşmanın daha iyi olduğunu bir kez daha göstermişti. **Dweck'in vardığı sonuç, zeki grup başarısızlık korkusuna kapılırken çabalayan grubun hatalardan ders almaya teşvik edildiğiydi.**

İki gruptan öğrenciler kendilerinden daha iyi sonuçlar alanlarla daha kötü alanların kâğıtlarına bakmaya davet edildiklerindeyse zeki gruptaki öğrencilerin hemen hepsi kötü puan alanlarla karşılaştırmaya girerek öz-beğenilerini artırma yoluna giderken, çabalayan öğrencilerin neredeyse tümü kendilerinden yüksek not alanların kâğıtlarına bakarak hatalarını görmeyi tercih etti.

İzleyen testlerdeyse çabalayan öğrencilerin başarı oranı yüzde 30 artış gösterirken zeki öğrencilerde yüzde 20 düşüş görüldü. **Kısacası başarıya giden yol, başarısızlığa odaklanmaktan geçiyordu.**

Derleme yapılan Kaynak:

Michael Foley, SAÇMALIKLAR ÇAĞI, Modern Hayat Neden Mutlu Olmayı Zorlaştırıyor?
Özgün ismi: The Age of Absurdity, trc: Algan SEZGİNTÜREDİ, Domingo, Aralık 2012, İstanbul

PANDOKSİST OLMAK YETER Mİ?

Kültürel şartlandırma yerine bugün evrensel açıklayıcı, evrimci psikolojidir. **Teorilerin sorunu da budur zaten. Her Büyük Fikir, dünya egemenliğine hevesli bir megalomanidir.** Marksistler her şeyi sınıf, Freudçular çocukluk, feministlerse cinsiyet zemininde yorumlamıştır. Sonunda her yeni bakış açısı, yeni at gözlüklerine dönüşmüştür. **Bu üç büyük fikrin de modası geçmiştir ama entelektüel emperyalizmde başa güreşen yeni adaylar her daim mevcuttur.**

Ayrıca eski adayların birçoğu egemenlik için hâlâ mücadele ediyor. Entelektüel emperyalistlerin en ateşlileri dinlerdir. Her din, tanımı icabı, mutlak marka sadakatine hazır olanlara her türlü entelektüel ve ruhani gereksinimleri sağlayan tek mağazayı sunan (tek istisnası Budizm'dir) bir **Büyük Birleştirici Her Şey Teorisi'dir**. **Her sorunun açıklanmasına sahip olmak ve önüne hazır çözümler sunulmak ne büyük lükstür!**

Bir sisteme teslimiyet son derece çekicidir ve bağımsızlık olasılığı gayet ürkütücü olabilir. Üstelik inananların daha mutlu olduklarına dair kanıtlar da mevcut. Öyleyse neden inanılmasın? **Saçmalığını bilerek inanmak bile mümkün.** Kierkegaard'ın ünlü inanç sıçraması, aslında saçmalığa bilinçli bir sıçramaydı.

Ama bu tür sıçramaları yapamayacaklar için ortada fikirleri seçip karıştırma sorumluluğu durmaktadır. Freud'a göre: **"Herkes kendi kurtuluşunun hangi şekilde olabileceğini bulmak zorundadır."** İngiliz filozof John Armstrong bu yaklaşımı "pandoksi" adıyla tanımlamıştır (Yunancadan etkileyici bir terim daha). Yani inancınız sorulduğunda omuz silkerek, **"Pandoksistim elbette"** (Evrensel/her şeyle eşit seviyede olmak) diyebilmek tatmin edicidir. Ama bu durum neyin seçileceği, seçilenlerin nasıl karıştırılacağı hatta daha kafa bulandırıcısı, elde edilen karışımın gündelik hayata nasıl uygulanacağı sorunlarına fayda etmemektedir.

Derleme yapılan Kaynak:

Michael Foley, SAÇMALIKLAR ÇAĞI, Modern Hayat Neden Mutlu Olmayı Zorlaştırıyor?

Özgün ismi: The Age of Absurdity, trc: Algan SEZGİNTÜREDİ, Domingo, Aralık 2012, İstanbul

"SORUN YALNIZ BENDE Mİ?"

Öğrenci projesini zamanında teslim etmeyi başaramaz, ardından gözetmeniyle sorunu görüşeceği randevuyu da kaçırır. Üniversite öğrenciye projesinden sıfır aldığını bildiren bir yazı yollar. Öğrenci bu sefer gözetmenine gitmekle kalmaz, odasına randevusuz çat kapı dalıverir.

> "Projemin geç teslimi kabul edilmeli!"
> "Niyeymiş?"
> "Çünkü bende KZB var.' 'O ne o?"
> **"Kısıtlı-Zaman Bozukluğu.** Teslim tarihlerine yetişemediğim ve randevulara vaktinde gidemediğim anlamına gelen beyindeki kimyasal bir dengesizlik."

KZB'yi, çağdaş dünyada hicve yer kalmadığını unutarak sırf şaka olsun diye uydurmuştum ama daha sonra **DePaul Üniversitesi'nden Profesör Joseph Ferrari** diye birisinin ağırdan alma veya geciktirmenin klinik bozukluk olarak tanınmasını ve akıl sağlığıyla uğraşanların standart referans çalışması Akli Bozukluklarla İlgili Tanı ve İstatistikler Kılavuzuna (DSM) alınmasını cidden önerdiğini öğrendim.

DSM her birinde, 297 si DSM IV'te tanımlanmış yeni bozukluklarla dolu dört cilde ulaşmış durumdadır ve daha birçok yenisi DSM Ve girmeyi beklemektedir. Mesela bunlar arasında "haklara aldırmama ve hakları ihlale yönelik, çocukluktan veya ergenlikten başlayıp yetişkinlikte devam eden yaygın davranış şablonu" diye tanımlanan **Antisosyal Kişilik Bozukluğu (APD)** vardır ki bu eski adıyla düpedüz **bencillik** diye bildiğimiz kusurdur. Kısacası ahlaki kusura teslimiyetin anahtarı, Bozukluk sıfatıyla yeniden tanımlayıp şöyle tınlayan bir kısaltma verivermektir. Bundan sonra davranışınıza laf eden çıkarsa öfkeyle kalkıp **"Rahatsızlığım var... Bozukluk benimkisi"** diyebilirsiniz. İnternet başında aşırı zaman harcayanlar, internette sörfün Oregon Sağlık ve Bilim Üniversitesinden **Dr. Jerald Block** tarafından daha yeni bir bozukluk olarak tanımlandığını öğrenmekten memnuniyet duyacaklardır: "İnternet bağımlılığı DSM Ve alınmayı hak eden yaygın bir bozukluk gibi görünmektedir."

Ben de DSM V için kendi bozukluk adayımı sunuyorum: istenmeyen tüm insani davranışları Bozukluk olarak sınıflandırmaya yönelik kontrol edilemez itki, Bozukluk Bağımlılığı Bozukluğu (DAD).

Bu yeni "Bozukluklar" elbette İlaç Devleri tarafından memnuniyetle karşılanmaktadır çünkü bu sayede mustaripler daha fazla ilaç almaya teşvik edilmektedir. Ama ortaya kültürel şartlandırmanın klasik bir örneği çıkmakta, ilaç firmaları aynı zamanda normal bilinen halleri yeniden tanımlayarak kendi Bozukluklarını da yaratmaktadır **(bu uygulama "hastalık markalandırma" adıyla biliniyor)**. Yani eskiden utangaçlık diye bilinen huy bugün artık **Toplumsal Kaygı Bozukluğu** adıyla anılan bir "rahatsızlıktır" ve tedavisi için ***GlaxoSmithKlinem*** ilacı **Paxil veya Pfizer'ın ilacı Zoloft**'un alınması gerekmektedir. Paxil ve Zoloft, üreticileri tarafından Toplumsal Kaygı Bozukluğuna deva diye gösterildikleri geniş çaplı reklam kampanyaları başlatılana kadar sıradan iki anti-depresandı. Tabii satışlar derhal tavana vurdu. Bunun üzerine İlaç Endüstrisi, bozuklukları tedaviye yönelik ilaçlar geliştirmek yerine ilaçlara uygun bozukluklar geliştirmenin daha akıllıca olacağını fark etti. Yani büyük firmalardan biri **Kısıtlı- Zaman Bozukluğunu** (KZB) görüp pek satılmayan ürünlerinden birini beynin ivedilik merkezlerini coşturan mucize ilaç diye satmaya kalkabilir.

Ama Bozukluk meselesi çağdaş kişisel sorumluluktan kaçma arzusunun sonuçlarından sadece biri. Günümüzde artık kimse kabahatini kabullenmek istemiyor, herkes kurban görülmek istiyor ve bunu sıklıkla, en olmayacak şartlarda dahi başarıyor. Doğu Londra'da Newham Konseyi bir dizi park cezası için Z-Un Noon'un peşine düştüğünde Noon öyle öfkelendi ki Konsey'i kendisinde "duygusal ıstırap" yaratmaktan mahkemeye verdi. Dahası, davayı kazandı ve çektiği duygusal ıstırap için park cezası başına 5.000 Sterlin, yani toplamda 20.000 Sterlin tazminatla ödüllendirildi. Daha da dahası, gördüklerine inanamayan Konsey, mahkeme kararına aldırmayınca icra memurları ellerinde "icra celbiyle" Konsey bürolarına dalıp bilgisayarları sökmeye giriştiler. Toptan felç tehlikesiyle karşı karşıya kalan Konsey boyun eğdi ve ödemeyi yaptı.

En son kimden "Kabahat bende" lafını duyduk?

Sartre'ın **"İnsan, doğası ve seçimlerinden tümüyle sorumludur"** demesinin üzerinden yüzlerce yıl geçmiş sanki. **Bugün tam tersi geçerli. İnsanlar ne doğalarından ne de seçimlerinden sorumlular.**
Nasıl gelindi bu noktaya?
Sorumluluk kavramı, yani kendi kaderlerimizi kendimizin tayin edebileceği ve etmesi gerektiği görüşü, modern toplumun tam göbeğindedir ve çoğunluk tarafından aksiyom kabul edilir. Buna rağmen bu kavram dört bir yandan, kültürün hem altından hem üstünden (rollerini reddeden bilimciler, filozof ve yazarlar ile zorunluluğu reddeden kendinde hak görme çağı tarafından) baltalanmaktadır. Bilimde bugün Determinizmin Kutsal Üçlüsü, genetik (davranış, genler tarafından belirlenir), evrimci psikoloji (davranış, evrim görmüş hayatta kalma mekanizmalarınca belirlenir) ve sinirbilim (davranış, fiziksel bağlantılı beynin parçalarınca belirlenir) var. **Elbette birçok bilimci çekincelerini ve nitelendirmelerini ifade etmiştir ama ince farklar minik yazılarda belirtilme eğilimindedir ve depresyonu, aşırı şişmanlığı, suç eğilimini, eşcinselliği ve en son, kaygıyla erkek sadakatsizliğini yaratan genlerin keşiflerini duyuran manşetleri hatırlamak çok daha kolaydır.**
Yakın döneme kadar **London School of Economics'te Avrupa Düşüncesi Profesörlüğü** yapan çekincesiz **John Graye** kulak veriyoruz:
"Serbest irade fikrini reddetmek için bazıları belirleyici, birçok neden mevcuttur. Eğer eylemlerimizin nedenleri varsa, başka türlü hareket edemeyiz demektir. Bu durumda eylemlerimizden sorumlu da olamayız. Sadece eylemlerimizin failleriysek özgür sayılabiliriz. Ama bizler şans ve gerekliliklerin ürünleriyiz. Ne olarak doğacağımızı seçemeyiz. Bu durumda yaptıklarımızdan da sorumlu tutulamayız."
Gray aynı zamanda ilerleme fikrine de saldırıyor, ahlak, adalet ve doğruluk kavramlarını asılsız diyerek reddediyor, dünyanın sorunlarıyla hesaplaşmaya yönelik her türlü olasılığı yok sayıyor ve dünyanın değişmez şekilde zorbalığa, anarşiye, açlığa, salgınlara ve doğuştan kusurlu insan-hayvanın soyunun tükenmesine mahkûm olduğunu öne sürüyor. Bu tavrı, malum "ilk günah"ın aşırı uçta Maniheist biçime sokulmuş çağdaş bir çeşitlemesidir. **Görüş, insanın ölümcül kusurluluğunu ve dünyanın kaçınılmaz mahvoluşa hızla koştuğunu söylemektedir.** **Tek değişen kusurun doğasıdır.** Eskiden Tanrı tarafından ceza diye verilen kusurlu doğamız, bugünün görüşüne göre atalarımızdan miras hayvansal doğadır. Yeni ilk günah, genlerimizdeki programdır.

Determinizm toplumsal terazinin her iki kefesindeki pek çok kişiye çekici geliyor. Otoriter seçkinler için bu anlayış **"özünde-kötü"** insanlar üstünde sıkı kontrolü, birey içinse kusurlu, cennetten kovulmuş bir yaratık için zaten kaçınılmaz olacağından zırvalamayı meşru kılıyor. Her iki taraf da sorumluluklarından, mecburiyetlerinden azat ediliyor. Toplumsal şartları veya kişisel davranışları düzeltmeye çalışmak aynı ölçüde nafile görünüyor.

İyi ama kimse çıkıp *iyi* davranmak da belirlenmiştir diyor mu peki?

Kimse çıkıp, **"Benim doğam böyle, iyi olmak dışında bir şey yapamam"** diye itiraz ediyor mu? Hayır. **Determinizm sadece kötü davranışlara bahane ediliyor.** Bir yerlerde, bir suçlunun genetik determinizmi mahkemede savunma diye öne sürdüğünü okuduğumu hatırlıyorum. Yaşlı bilge yargıç kibarca kafa sallamış, **"Yasayı çiğnemenin genlerinizde yazılı olduğunu kabul ediyorum. *Benim* genlerimde de yasayı uygulamak yazıyor"** demiş ve gülümseyerek eklemişti: **"O yüzden size en ağır cezayı kesmekten başka seçeneğim yok."**

John Gray teoride eylemin bilinçsiz olmasından dolayı kişisel sorumluluğu reddedişini, eylemin beynin eyleme geçme kararını alışından yarım saniye önce gerçekleştiğini keşfettiğini iddia eden sinirbilimci **Benjamin Libet**'ın çalışmalarına dayandırmaktadır. Yaptıklarımızın önemli kısmının hatta belki çoğunun bilinçli düşünceye dayanmadığı kesinlikle doğrudur. Hatta bu durum bilinçli kontrolün elzem varsayıldığı karar alma için bile doğru olabilir.

Michael Foley: Yıllar yılı bir sonucun karmaşık etkenler dizisinin etkilerini tartmaya yönelik matematiksel teknikleri anlatılan **Karar Teorisi** adlı bir ders verdim. Ama meslektaş veya öğrencilerimle hiç paylaşmadığım, batıl zırvalardan ibaret, bir başka fizik kıskançlığı gördüğüm bir kuşku içime peyderpey düştü. **Sonunda sırf hiçbir yöneticinin bu teknikleri kullanmadığı değil, karar alma**

işinin hiç ama hiç rasyonel olmadığı fikrine kaydım. Onayını ise uygulamada karar alma konusunda nadir yaşanan bir deneyimde buldum. Veritabanı teorisi öğretmeni sıfatımla, üniversite için tüm veritabanı eğitiminde ve okulun kendi bilişim sistemlerinde kullanılacak yeni bir Veritabanı Yönetim Sistemi seçmekten sorumlu bir ekibe alınmıştım. Üç büyük veritabanı adayı vardı; ekip halinde üç şirketi de ziyarete gidip uzun sunumlar izledik ve bir sürü soru sorduk. Ama sonunda, hiçbirimiz açıkça itiraf etmesek de, teknik ayrıntılardan hepimize gına geldi ve en çok hoşumuza giden sunuculardan yana oy kullandık. Onların veritabanı pazarda önder konuma yükselirken diğer ikisi yok olup gitti. **Yeni teknik harikaydı: Ürün değil, satıcı değerlendiriliyordu.**

Karar almada bu duygusal temel, 1990'larda bazı beyin hasarlı hastaların, akıl ve mantık yürütme beceri ve zekâlarında herhangi bir aksaklık olmamasına rağmen heyecan hissedemediklerini keşfeden sinirbilimci **Antonio Damasio** tarafından kanıtlandı. Duyguların girdabından kurtarılmış bu insanların mantıklı seçenekler analizi temelinde berrak, rasyonel kararlar alabilmeleri gerekiyordu. Ama tam tersi söz konusuydu. En basit kararları bile alamıyorlardı. Olasılıkların artı ve eksilerini hesaplayabiliyorlardı ama duygular olmadan seçim yapamıyorlardı. Kısacası sezgi veya **"içte hissetme",** sürecin sadece bir parçası değil, elzem bir özelliğiydi.

--

Ve eski **"Ben böyleyim işte"** bahanesini haklı çıkaracak bir şey yoktur. Genetik miras, ailesel etkiler ve kültürel etkenlerin bireşiminden meydana gelen mizacın; tavırları, davranışları ve ruh hallerini kesinlikle teşvik ettiği ve devre dışı bırakılmasının had safhada zor olduğu, kalıcı değişimin söz konusu bile edilemeyeceği doğrudur. Ama mizaç kadar, bir de karakter vardır. Mizaç ne olduğunuz, karakterse ne yaptığınızdır. Mizaç belirlenmiştir ama karakter oluşturulabilirdir. Mizacın buyruklarına karşı çıkmayı seçebiliriz ve belli bir şekilde, yeterince uzun süre farklı hareket edebilirsek yeni davranışlar kendi beyinsel bağlantılarını kuracaklardır. Hamlet'in annesine dediği gibi, "Tabiatı bile değiştirir neredeyse alışkanlık." Buradaki "neredeyse" sözü, cümleye dehanın elinin değişidir. Shakespeare doğuran mı büyüten mi tartışmasını kavramıştır ve taraf tutmaktan her daim kaçınmıştır.

--

Sırf tatmin edici zorluğu uğruna... Sırf yaşatacağı cehennem uğruna... Flaubert'in öğüdünü hatırlayalım: **"Madem tüm seçenekler saçma, o zaman gelin en asilini seçelim."**

Derleme yapılan Kaynak:
Michael Foley, SAÇMALIKLAR ÇAĞI, Modern Hayat Neden Mutlu Olmayı Zorlaştırıyor?
Özgün ismi: The Age of Absurdity, trc: Algan SEZGİNTÜREDİ, Domingo, Aralık 2012, İstanbul

NİETZSCHE'DEN

"BEN"İ AŞMAK

Nietzsche de heyecanla yepyeni bellediği ama esasen binlerce yıllık benzer fikirlere ulaşmıştır. Onu da bir bilinçdışı itici güç tanımlamış, **"Ben"** adını vermişti. **"Beniniz, Egonuza ve mağrur çabalarına güler. Kendi çözümlerini üretmeyenler başkalarınınkileri kullanmak zorunda kalırlar.** Nietzsche'nin uyardığı gibi: **"Kendine boyun eğmeyen buyruk altına girecektir."** Ben **'Bu zihin jimnastikleri nedir ki benim için?'** der. "Ancak hedefime ulaşmada dolambaçlı yollar işte. Egonun baş kemanıyım ben ve tüm fikirlerinin sebebi benim." Ve bu sinsi **"Ben"** rakiplerin en inatçı ve tehlikelisidir: **"Ama bizzat sizin benliğiniz daima karşılaşabileceğiniz en tehlikeli düşmandır; benliğiniz ormanlarda ve mağaralarda size pusu kurar."**

Nietzsche durumdan en iyi şekilde faydalanma dürtüsünün tüm canlıların özünde yattığını da sezmişti. **"Nerede canlı bir yaratığa rastlasam, orada güç istenci buluyorum."** İnsani organizmanın bitmek tükenmek bilmez çabasınaysa **"Kendini-Aşma"** tanımını uygun görmüştü. **"Yaşam bana açtı bu sırrı: 'İyi bak, dedi, "ben *kendisini sürekli aşması gerekenim*"** Ve benin beni aşma sürtüşmesi yaşamı tatmin edici kılmaya yetecek ısıyı üretecekti. Nietzsche zorluğa tipik tumturaklılığıyla kucak açacaktı: **"Beni öldürmeyen, beni güçlendirir."**

Kendini haklı çıkarmada hiçbir zihinsel eylem zor değildir ve anı çarpıtmak, numaraların en kolaylarındandır. Tüm diktatörlerin gayet iyi kavradığı üzere, geleceği değiştirmek isteyen önce geçmişi değiştirmek zorundadır. Dolayısıyla gelecekle baş etme becerisi, geçmişte baş edilmiş sorunların abartılması yoluyla teşvik edilir. Ebeveynleri kötü muamele veya ilgisizlikle suçlamanın insanlar arasında çok tutulması buradan gelir. Bu yöntem sadece çocuğun/insanın daha becerikli görünmesini sağlamakla kalmaz, her türlü kusura bahane yaratılması için de uygun bir yoldur. Kendi geçmişimizin yaramazlıkları da gereğince bastırılır elbette. Nietzsche bu durumu kavramıştı: **"Belleğim, 'Şunu yaptım ben der. Gururum, 'Öyle bir şey yapmış olamam ben der ve ödün vermez. Sonunda bellek boyun eğer."**

BERABER YÜRÜDÜK BİZ BU YOLLARDA

Aşka/hıza/dönüşüme gelmenin filozofu Nietzsche bir yürüme delisiydi. Can düşmanı Hz. İsa da... Hz. İsa'yı durağan gösterenler sadece dinsel tasvirlerdir. Leonardo da Vinci, Son Yemek'te İsa'yı otururken resmetmiştir ama iyi bir öğretmen asla oturmaz. Hz. İsa bir cümlesinde teskin edici, bir sonrakinde esin verici sözler sarf ederek, bağırıp çağırarak dolanıyor olmalıydı. Tepedeki Vaaz'ını resmeden çoğu eserde de İsa geleneksel durağan ve kolları açık teslim olmuş pozunda gösterilir. Oysa Pasolini'nin filmi *The Gospel According to St. Matthew'da* [Aziz Matta'ya Göre İncil] (1964) İsa tepede, peşinde zihnen ve manen yetişmekte zorlanan havarileriyle, taptaze fikirlerini savurup hızlı adımlarla hareket eder. Tepedeki Vaaz değil, Yürüyen Vaazdır verdiği...

Nietzsche sıklıkla günde altı ila sekiz saatlik yürüyüşler yapardı ve en müthiş içgörülerinden bazılarına bu yürüyüşlerde erişmişti. Ayrıca dansa da saplantısı vardı: **"Sadece dans etmesini bilen bir Tanrıya inanabilirim."** Hareketli dansları becerememesinden de pişmanlık duyuyordu: **"En yüce mesellerin nasıl sadece dansla anlatılabileceğini biliyorum ve en büyük meselim bacaklarımda, anlatılamadan kaldı."** Nietzsche kendisini, en eski ayinlerin baş tanrısal varlığı, Bakü̈s, Pan, Faunus, Osiris ve Şiva gibi farklı adlarla tapınılmış, coşkunun boynuzlu Tanrısı ve dansın Özgün Efendisi Dionysos'un son müridi diye tarif ederdi.

"ZEST"DEN "KOAN"A

Nietzsche'de hedef öğrenmek değil, yükselmek ve yüksekte kalmaktır. Yani başlığını kendisinin değil, ölümünden sonra editörlerin koyduğu kitabı *Güç İstenci* aslında kişisel bir esriklik biçimiydi: **"Mutluluğun ilk etkisi güç hissidir"** Anahtar söyleme, güç hissine dikkat edin lütfen. **Nietzsche'nin eserlerinde şu ana dek bu deyişe dokuz defa rastladım ama *hiç güç kullanımı veya güç kullanarak yönetmeden* bahsettiğini görmedim.** **Nietzsche, dünyevi üstünlük, egemenlik arayanlardan nefret ediyordu:**

"Hepsi taht peşindedir: Deliliktir bu. Bir tahta oturmak mutluluk sanki!" Başkalarının üzerinde güç kazanmaya uğraşanlardan tiksinir ve ***kendi üzerlerinde güç kazanmaya*** çabalayan aziz ve münzevilere hayranlık duyardı. Nietzsche'nin aradığı saf aşkınlıktı.

Hatasıysa geçici bir durumu kalıcı kılmaya çabalamasıydı. Yoğun mutluluk *yüzünden* değilse, yoğun mutluluğun *içinde* aklını kaçırdı. Belki öldü diye kenara atılmasına kızan Tanrı, bu sözde *üst-insana* esas kimin daha canlı espri anlayışına sahip olduğunu göstermeye karar vermiş ve tüm hayatını merhameti aşağılayarak geçirmiş Nietzsche'nin sokakta arabacı tarafından kırbaçlanmış, ölen bir ata gözyaşları içinde sarılmasını sağlamıştır.

Hatırlanacak bir diğer husussa Nietzsche'nin sıklıkla ***numara çektiği,*** sırf şok edebilmek uğruna türlü kabalıklar, rezillikler yaptığıdır. Marquis de Sade'dan William Burroughs'a kadar şok etmenin standart yöntemi, gaddarlığı methetmek olagelmiştir. Oysa gerçekten gaddar olan bir kimse böylesi açık bir itirafta bulunmaz. İnsan, olduğu şeyin rolünü yapmak durumunda değildir. Nietzsche'nin ilham vermekle suçlandığı Naziler hiçbir zaman gaddarlıklarıyla övünmemiş hatta insanlığa iyilik ettiklerini iddia etmişlerdir. Ama numara çekmenin tehlikesi, safdiller tarafından ciddiye alınmak, gerçekten öyle davranıyor veya söylüyor sanılmaktır. Nietzsche de bu yanlış anlaşılmayı öngörmüştü: **"İyilik coşkusu, kötülük diye görülebilir."**

Nietzsche, çömezlerini kovanlarla, paradoks kombinasyonlarıyla, mantıksızlıkla şaşırtarak ve şok ederek (mesela "Buda'yla karşılaşırsanız öldürün") dikkate yönelten, dürten Zen üstatları gibidir. Bu dürtüşler bazen, Toku-san'ın, öğrencilerimi anında ayıltmak için kullanmaktan pek hoşlanacağım **koan**ındaki [öğrenciye sorulan paradoksal soru (Zen Budizm'i)] gibi sadece zihinsel değil, bedenseldirler: **"Diyecek bir şeyiniz varsa otuz değnek, yoksa gene otuz değnek."**

Derleme yapılan Kaynak:

Michael Foley, SAÇMALIKLAR ÇAĞI, Modern Hayat Neden Mutlu Olmayı Zorlaştırıyor? Özgün ismi: The Age of Absurdity, trc: Algan SEZGİNTÜREDİ, Domingo, Aralık 2012, İstanbul

ÜÇÜNCÜ CİNSİYET

Bugün seksin bedensel iştahtan ve bedenin doğal döngüsüyle kabiliyetlerinden gittikçe uzaklaşmasıdır. Cinsel kimlik bile belirsizleşti ve akışkanlaştı. **Heteroseksüel mi, eşcinsel mi yoksa ikisi birden mi olduğundan tümüyle emin insan sayısı azalıyor.** Bir başka kimlikte eksik tatmini bulma düşüncesi her daim insanın tepesinde dolanıyor ve fiziksel kimlikle ihtiyaçlardan uzaklaşan seks, fanteziyle desteklenen kavramların ve pornografiyle beslenen imajın güdümünde gittikçe beyinselleşiyor. Fanteziyse yenilikler ve sınırların çiğnenmesinin güdümünde. Anal seks -anüs, yeni vajinaya dönüştü- ve BDSM'nin sınırları ortadan kaldıran heyecanına merak buradan geliyor. Özgürleşme çağının gittikçe bağlanmaya yönelmesi hem gülünç hem de muhtemelen önemlidir.

[BDSM Bağlama (Bondage) ve Disiplin (Discipline) [B/D]; Tahakküm (Dominance) ve Teslimiyet (Submission) [D/S]; Sadizm ve Mazoşizm [S/M] kavramlarının baş harflerinin bir araya gelişiyle oluşmuş ve bu eylemleri içeren cinsel ilişki türünü belirten kısaltma,]

SEVGİLİ ROBOTUM

Engin görüş sahipleri çoktan bu soruna eğilmiş durumdalar. Yapay zekâ araştırmacısı David Levy'nin 21. yüzyıl ortasına yönelik vaadine bakın: "Robotlarla sevişmek insanlarla sevişmek kadar normal sayılırken, robotlar dünyadaki tüm seks el kitaplarındaki kombinasyonların toplamından fazlası bulunduğunu öğreteceklerinden insanlar arasında yaygın uygulanan cinsel eylemler ve sevişme pozisyonlarının sayısı artacak."

Derleme yapılan Kaynak:
Michael Foley, SAÇMALIKLAR ÇAĞI, Modern Hayat Neden Mutlu Olmayı Zorlaştırıyor? Özgün ismi: The Age of Absurdity, trc: Algan SEZGİNTÜREDİ, Domingo, Aralık 2012, İstanbul

GÜNAYDIN TÜRBÜLANS ÇAĞI?

Fizikçi Werner Heisenberg ölüm döşeğinde Tanrıya sadece tek bir soru soracağını söylemişti: **Niye türbülans?** Ölen âşıklar da Tanrıya aynı soruyu sormak isteyebilirler: Her şey, nasıl birdenbire tersine, sevgi nefrete, kibarlık gaddarlığa, hoşnut etme arzusu zarar verme arzusuna, sevgilinin yüzüne ebediyen bakma isteği, tiksindirici yüzünü bir daha asla görmeme isteğine dönüşebilmektedir? Evlilikte kavga, tuhaf ve ürkütücü bir oluş, iki tarafı da belli bir süreliğine yerden koparıp savuran ve sonunda tekrar yere, bitkin, tükenmiş ve şaşkın bırakıveren, **neydi bu yahu**, dedirten ani bir kasırgadır. Ama sürecin dinamiklerini açıklamak imkânsızdır. Hz. Âdem ve Havva'dan bu yana her çift bu deneyimi yaşamıştır ama edebiyatta otantik evlilik patlamasına dair ikna edici tasvir pek azdır. Örneğin Milton, Âdem ile Havva'nın ilk kavgası üzerine, "**Böylece karşılıklı suçlamalarla harcadılar verimsiz saatleri / ikisi de hiç suçlamadı kendilerini**" diyerek pek çok yazarın yaptığı gibi sorundan sıyrılmayı yeğlemiştir.

Patlayıcı etken sekstir. Cinsellik içeren her türlü ilişki doğası icabı istikrarsızdır. Sorun, ölçüsüz, düzensiz gereksinimin söz konusu gereksinim nesnesi üzerinde hiçbir güç sahibi olunmamasıyla birleşiminden doğar ve sonucu sevginin zıddına, nefrete dönüşmesine yol açan umutsuzluktur. Buradaki nefret, utanç, tiksinme ve çaresizlikle yoğrulan eşsiz çirkinlikte bir nefrettir. Böylece ezici sahip olma dürtüsü birdenbire aynı ezicilikte bir yok etme dürtüsüne dönüşür. Amerikalı bir yargıç, çiftleri boşarken şiddet yönelimli suçluları yargıladığından daha fazla endişe duyduğunu ve birçok yargıcın odasında, evlilik içi öfke kontrolden çıktığında kullanılmak üzere **"panik düğmeleri"** bulunduğunu söylemiştir.[261]

Gerilim, cinsellik içeren her türlü ilişkide mevcuttur çünkü hayvansı ve duygusal ihtiyaçlar ıstırap verici ölçüde zorunlu olmakla birlikte hiçbir zaman tam anlaşılmazlar ve kontrol altına alınmazlar. Buna karşın gerilim, ilişkide merkezi rol oynar.

İlişkiyi parçalamakla tehdit eden gerilim, aynı zamanda ilişkiyi canlı tutar. Arkadaşlık, hayatı paylaşmak elzem, bu türde seksse olgunluğun en büyük avuntularından biridir ama cinsellik içeren bir ilişki asla sadece arkadaşlığa kaymaz. Denge ve istikrar çekici gelebilir ama ilişkideki denge ve istikrar, ölümün denge ve istikrarıdır. Tehlike ve risk öğesi her daim var olmalıdır. Her sevgili, şeytani sevgili olabilmek durumundadır.

Yalnız şeytanlar çabuk sıkılırlar. Bir ilişki sorun yaşamaya başladığında ilk kurban cinsellik olur. Bu

durum genelde ilk işarettir. **Yani seks, kömür madenine sokulan kanaryadır. Ötüyorsa her şey yolunda, ölürse, atmosfer zehirli demektir.**

Tartışmalı meselelerde her iki taraftan da söylenecek çok şey bulunduğunu mırıldanırız. Siyasi çatışmalarda, **"şu taraf diğeri kadar kötü",** siyasetçiler hakkındaysa **"bu da öteki kadar kötü"** deriz. Felakete yol açması kaçınılmaz aptalca kararlar alındığını görür ama alanlara bir şey demez, kendi kendimizeyse, "karışmaya hakkım yok", "öğüdüm reddedilecektir", "sadece bölünmeye yol açarım" ve "zaten ben ne biliyorum?" deyiveririz.

Derleme yapılan Kaynak:

Michael Foley, SAÇMALIKLAR ÇAĞI, Modern Hayat Neden Mutlu Olmayı Zorlaştırıyor? Özgün ismi: The Age of Absurdity, trc: Algan SEZGİNTÜREDİ, Domingo, Aralık 2012, İstanbul

NASİHAT

Yine Sultan Veled hazretlerinden nakledilmiştir ki:

Bir gün Pervâne, Mevlânâ hazretlerinden kendisine nasihat vermesi için ricada bulundu. Hz. Mevlânâ bir zaman düşündükten sonra mübarek başını kaldırıp:

"Emîr Muineddin, Kur'anı ezberlediğini duydum," dedi. O da: "Evet!" diye cevap verdi. Hz. Mevlânâ:

"Ayrıca hadîsler hakkındaki Câmi'ül Usûl'ü de Şeyh Sadreddin hazretlerinden dinlediğini duydum,"
buyurdu. Pervâne yine: "Evet!" dedi. Bunun üzerine Hz. Mevlânâ:

"Mademki, Tanrı ve onun elçisinin sözlerini okuduğun, gerektiği gibi bahsettiğin ve bildiğin halde o sözlerden nasihat alamıyorsan ve hiç bir âyet ve hadîsin muktezasınca amel edemiyorsan, benim nasihatimi nasıl dinler ve ona nasıl uyarsın?" dedi. Pervâne ağlayarak kalkıp gitti. Ondan sonra iyi amel işleme, adalet ve ihsan ile meşgul oldu, hayratta bulundu ve böylece dünyada bir tane oldu. Mevlânâ, semâ'a başlamağı emretti.
((Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, c.1, 82.Menkabe))

FREEZE FRAME/ Donuk Kare (2004)

"Kaset Fenomeni Üzerine Bir Film"

Yönetmen: John Simpson
Ülke: İngiltere, İrlanda
Tür: Gerilim, Suç, Dram
Vizyon Tarihi: 01 Mayıs 2004 (ABD)
Süre: 99 dakika
Dil: İngilizce
Müzik: Debbie Wiseman
Oyuncular: Lee Evans, Sean McGinley, Ian McNeice, Colin Salmon, Rachael Stirling

Özet

Sean Veil (Lee Evans), bir başka suç için bir daha suçlanmaya önlem olarak, elinde delil olsun diye kendisini durmaksızın filme kaydeden bir ultra-paranoyak cinayet şüphelisidir. Polisler yeni bir cinayeti soruşturmaya başladığında suçsuzluğunu ispat edebilecek tek kaset gizemli bir şekilde ortadan yok olur. Sean gerek bu suçtan gerekse adeta kapısının önüne bırakılan diğer suçlardan kurtulup suçsuzluğunu ispat etmeye çalışırken geçmiş ve mevcut zaman çarpışır. Ancak gerek suçlamalar gerekse gerilim giderek artar ve Sean her şeyin sona erdiğini düşündüğü bir anda, beklenmedik bir olay sonucu kendisini amansız bir ölüm kalım savaşının içinde bulur.

Filmden

Bir gün 24 saat. Birilerinin hayatının bana benzeyen ya da benzemeyen birinin ellerinde son bulabileceği toplam 1440 dakika var. Birilerinin son nefesi olabileceği toplam 86.400 saniye. Hesabı verilecek onca zaman. Her yıl, hayatın ve ölümün 31.536.000 saniyesi.

**

Kayıt: 13 Ekim, 2003, Pazartesi. İlk dokuz saat kaydedildi.

> **Hatırlanacak şeyler. Bir. Paranoya muhakeme yeteneğinin yitirilmesidir. Muhakeme yapabiliyorum, bu yüzden paranoid değilim. Hatırlanacak şeyler.**
>
> **İki. Paranoid kişiliğin ana özellikleri hayaller düşmanca tavırlar, şüpheciliktir. Hayal görmüyorum. Şüpheci değilim. Tavrım düşmanca olabilir ama bunun nedeni peşimde olmaları.**

Kayıt: 18 Nisan, 1994.

Üç cinayet zanlısı Sean Veil davasının sansasyonel bir biçimde düşmesinin ardından yüksek mahkemede bugün karmaşa yaşandı. Medyanın yanlı haberleri ile açılan bir hazırlık duruşmasının Bay Veil'in savunmasına zarar vereceğinden hakim aghan davayı düşürdü ve soruşturmayı yürüten Dedektif Louis Emeric ve Suçlu Davranış Uzmanı Saul Seger'i yanlı bir soruşturma stratejisi oluşturdukları, olayı magazinselleştirdikleri için ağır bir dille eleştirdi.

Bugün Yüksek Mahkeme'de olanlar bir trajedidir. Jasper ailesi için adalet tecelli etmemiştir. Edecek gibi de görünmemektedir. Bu sonuç itibarıyla altını çizerek sonuç diyorum, karar değil suçlanan şahsın bu suçtan aklanmadığını ve Jasper ailesiyle ilgili dosyanın açık kalacağı unutulmamalıdır. Polis şu anda bu olayla bağlantılı başka birini aramamaktadır.

Jasper cinayetlerinin patolojisi katilin büyük bir olasılıkla tekrar harekete geçeceğini gösterdiğini eklemek istiyorum. Ve bunu yaparsa, ki bence yapacak bir şeyden kesin olarak emin olmasını istiyorum ikinci kez adaletten kaçamayacak.

9 yıl, 11 ay... 28 gün ve o günden beri 1553 cinayet. 975'i hala çözülemedi.

Kaçında daha beni suçlayabileceklerini düşünüyorlar?

**

Saul Seger, Yeni kitabı **"İngiltere'nin Yakalanmamış Katiller Avı!"** Karanlığı okuma etkinliğinde :

"Başka bir şekilde etkilemeleri imkansız olan bir dünyada çalan, tecavüz, işkence eden, öldüren cinsel yırtıcıların ruh yapısını incelemek cesaretsizlere göre değildir. Katil gibi görebilmeli onun gibi düşünebilmelisiniz. Kelimenin tam anlamıyla, zihnine girmeli ve katil olmalısınız. Yalnızca bu ülkede şu ana dek adaletten kaçmış 600 böyle yırtıcı var. Bu adamlar ki büyük çoğunluğu erkektir aramızda yaşıyor ve çalışıyorlar. İçten içe nefret ettikleri dünyada zararsız görünmekte uzmandırlar. Sıradan çalışan insanların kocaları, babaları oğulları ve arkadaşlarıdırlar. Aslında bazıları bugün aramızda oturuyor olabilir. Bu kitap, İngiltere'nin yakalanmamış katillerinin kalplerinin görünmez karanlığının gizli işaretlerini fark etmenize yardım edecek. Gece yanınıza uzanıp tekrar ne zaman harekete geçeceğini planlayabilecek katilleri tanıyacaksınız."

**

Bay Seger, adım Katie Carter. Crime Wave'de muhabirim.

Sizi tanıyorum, Bayan Carter.

Bu sabah radyoda kitabınızın baskısının Susan Jasper ve kızlarının, barbarca katledilişinin 10. yıldönümüne denk getirildiğini duydum. Ancak, şüphelinin kim olduğuna ya da nasıl adaletin karşısına çıkarılabileceğine dair yeni bir teoriniz yok.

Bunun iyi bir nedeni var, Bayan Carter. Kitabım, çözülmemiş suçların yakalanmamış katillerini anlatıyor.

Evet. Jasper cinayetlerini çözülmemiş addetmiyorum. Ama katili bildiğinizi söylüyorsunuz. 10 yıl önceki fikrimin arkasındayım diyorum. Dahası diyorum ki, ebeveyni bir kenara bırakın, altı yaşında ikiz kızlara silah doğrultabilecek yapıda ki bir adam ölmediği ya da hapse girmediği sürece toplum için risk oluşturmaya devam edecektir.

Bu durumda, Bay Seger, hala serbest olmasının sizin suçunuz olduğunu kabul ediyor musunuz?

Anlayamadım?

Sean Veil'i itiraf etmesi için tuzağa düşürmeye çalışmasaydınız, o dava düşmeyecekti. Bu ülkenin yanlış bazı kanunları bu konudaki görüşlerimi açıkça söylememi yasaklıyor, genç bayan. Yine de, şunu söyleyebilirim zaman pek çok davada olduğu gibi Jasper davasında da haklılığımı kanıtlayacaktır. Şimdi, sakıncası yoksa bana soru sormak isteyen pek çok kişi var.

Sean Veil:

- Benim bir sorum var!

- Hemen güvenliği çağırın!

Masum biri bu ülkede nasıl adaleti bulur? İtibarını nasıl geri kazanır? Akıl sağlığını?

- Bu bir tür tertip mi?

- Bilmen gerekir, Seger. Bu uzmanlık alanın, değil mi?

Uzmanlık alanım, gayet iyi bildiğiniz gibi detaylı suç mahalli incelemeleri sonucu cinayet zanlılarının doğru tespit edilmesidir. Enayilerin tespiti yani.

- Faka basanların!

- Oradaydın, Veil! O civardaydın! Görenler var.

Yürüyüşe çıkmıştım. Kimseye zarar vermedim. Yanlış bir şey yapmadım. Ben masumum! Ben masumum! Yanlış bir şey yapmadım!

Dilediğin kadar haykır, Veil, biri sana inanabilir. Ben değil! Bildiklerim farklı. Şuradayım, Veil. Aklının içindeyim. Bütün sapkın fantezilerini biliyorum. Kara düşlerini. Seni senden bile iyi biliyorum!

Hayır! Beni rahat bırakın! Jasper katili hala serbest! Yanlış bir şey yapmadım! Seger! Bunu biliyorsun!

Sanırım bedava tanıtım için size teşekkür etmeliyim, Bayan Carter. Yanlış adamı atıyorsunuz! Buradaki suçlu ben değilim! Cinayetlerden para kazanan ben değilim! Geri gelirsen, hapsi boylayacak olan sensin! Bay Veil, orada söylediklerinizi duydum. Bay Veil, orada söylediklerinizi duydum.

- Bunu kaydediyor mu?

- Evet ama kapattırabilirim isterseniz.

- Hayır. Hayır.

- Gerçekten! Sorun değil. Kamera kapalıyken de konuşabiliriz. Kapalı kamera mı?

Yani kanıtım, olmayacak?

İspat yok. Bugün 15:30'da nerede olduğumun kanıtı olmayacak. Yani başka yerde şu anda birinin işlediği bir şeyden ötürü suçlanabileceğim?

Hayır. Nasıl isterseniz demek istemiştim. Biraz konuşabilir miyiz acaba?

Röportaj vermiyorum. Onay hakkım olmazsa olmaz. Sözlerim çarpıtılabilir, farklı aksettirilebilir. Olaylar farklı aksettirilebilir. Aklımdan geçen röportaj değildi, Bay Veil. Geleneksel anlamda değil. Gitmeliyim.

Bay Veil, durun, lütfen! Lanet olsun.

Hatırlanacak şeyler. Üç. Her yerde. Etrafımı sardı. Tehdit. Bir kere algıladığında, asla yok olmuyor. Bunu garanti altına alıyorlar. Bu bir sinir harbi. Daimi. Sürekli. Asla bitmeyen. Hayatımı kayıt altına almışken nasıl bir suçlu olduğumu düşünürler?

Herkesin kaçındığı şeyi yaptığım halde?

Eşkalim herkesin hafızasına kazınmışken?

Mümkün olsa, burada yaşardım. Devamlı gözlemlenebilmek için evi buraya kurardım. Nerede olduğumu istisnasız herkes öğrenirdi. Gerçeklerin doğrulanabilir ve şüphe götürmez olması harika olurdu.

**

- Vizualizasyon terapisi. Doktorlar dünyada en çok istediğin şeyi hayal edin diyor ve işte hemen oluveriyor.

-Bu doğru olsaydı çoktan ölmüş olurdun.

**

Sean. Çabuk ol. Burası tüylerimi diken diken ediyor. Hem senin derdin ne?

Köstebek falan mısın?

Karanlıkta yuvamda gibi hissediyorum, kastettiğin buysa.

Bu da ne?! Üzgünüm, tamam mı?

Başka seçenek bırakmadınız!

Sean! Aç şu lanet kapıyı! Sean!

Öyle mi?

Ne yapacaksınız?

İşlemediğim bir cinayetle mi suçlayacaksınız?

Beni kilitleyip anahtarı mı atacaksınız?

**

> **Hatırlanacak şeyler. Dört. Adli Tıbbın ilk kuralı. Lockhart Teorisi. Her temas bir iz bırakır. Hiç bir yerde bir şey bırakmazsam izleyip beni bulabilecekleri bir şey olmaz.**

**

Bak ne diyeceğim Veil vizualizasyon olayından korkmaya başladım. Orada oturduğunu hayal ettim ve oradasın. Biri kaderlerimizin kesiştiğini düşünebilir. Suçluyum dediğimi hayal etsene. Bakalım işe yaracak mı?

Saklayacak bir şeyim olsaydı, teslim olmazdım, değil mi?

Saklayacak bir şeyin olmasaydı, kaçmak zorunda kalmazdın.

15 Ekim 1998, Sean. Oradan başlayalım. Neredeydin?

Kiminleydin?

Ne yapıyordun?

Bizi tatmin edecek cevaplar ver... Siz de kanıtların tam aksini işaret etmesini sağlayın ve ben de 15 yıl, gün ışığı yüzü göremeyeyim. Bana kalsa 30 yıl.

- Bunu kullanabilir miyim?

- Bu yüzden burada. İşte oradayım. Demiryolu tecavüzcüsü değilim. Onu yakaladınız. Bunu biliyoruz, Sean. Nerede olduğunu bilmek istiyoruz. Portneath'te. Gün boyu ve gece oradaydım. Deniz kenarına gitmek için garip bir zaman. Bu yüzden gitmiştim. Tenha olur diye. Sonraki karede görebilirsiniz. Yıllar onu değiştirmemiş, değil mi, Mountjoy?

Dudağında bir kesik bile var. Uzman değilim ama, sanırım makyajdan faydalanıyorsun. Dün de çekilmiş olabilir.

Süre kodunu biliyor musunuz?

Evet. Kimi kameralarda değiştirilebildiğini de biliyorum. Olabilir, olmayabilir de. Ama bir gazetenin manşetini değiştiremezsin, değil mi?

Herkes bunun 15 Ekim 1998 olduğunu görebilir.

Bana inanmıyorsanız gazeteye bakabilirsiniz. Olabilir. Kütüphaneden bir nüshasını yürütmek de mümkün tabii.

Neyi ima ediyorsunuz bilmiyorum ama şunu biliyorum kanıtım var. Kanıtım sağlam.

**

Zihnimde daha fazla görüntü istemiyorum. Suçlarınla yüzleşmelisin, Sean. Terapi olarak gör. İlk adım, rehabilitasyona giden uzun zorlu yoldaki. Psikolog bir tanıdığım derdi ki... "Yüzleşmeden tedavi olmaz."

**

Aileni o mu öldürdü?

O muydu?

Biraz düşün. Jasper cinayetlerinden önce, neydi?

Senin gibi eski adi suçlularla uğraşan sıradan bir küçük kasaba psikoloğu. Geçmişini araştırdım. Polis olmak istemiş, başaramamış! Reddedildiği bir meslekten, manşete taşınan bir cinayet işleyip, bunu çözmek için aralarına sızmaktan daha iyi nasıl intikam alınır ki?

Profil uzmanı olarak yükselmenin daha iyi başka yolu var mı?

Onu dinleme, Veil. Seninle oyun oynayan o. Beni sana öldürtmeye çalışıyor. Sözüm ona bir profil dehası için Seger her şeyi yanlış anlama yeteneğin inanılmaz.

Seni o öldürmeyecek. Ben öldüreceğim.

Hayır, bunun parçası olmak istemiyorum, lütfen. Başından beri parçasıydın. Sonunda da burada olabilirsin.

Lütfen. Burada olmaz.

Onu dinle, genç Jasper! Mantıklı konuşuyor. Ayrıca, beni öldürürsen, yanlış kişiyi öldürmüş olacaksın. Beni öldürürsen, gerçek de benimle ölecek. Neden bahsediyor?

Kurtulmak için yine benim yaptığımı söyleyecek. Bunu yapmak için ahmak olmalı. Bu silahı evinde buldum, Seger! Onu test ettirdim!

- Parmak izlerini de test ettirdin mi?

- Parmak izi?

Anlamsızdı. Senin gibi adli tıp bilgisine sahip biri, izleri yok ederdi. Benim gibi biri en başta onu evinde tutmazdı. Parmağımı tetiğe koymakla aynı şey. Şimdi silahta parmak izim var. Eve benim koyduğumu söyleyecek. Yapacağı bu. Silahla ne yaptığını söyleyecek ya da ölecek! Söyleyeceği bu! Biri yolladı, tamam mı?

Ondan kurtulmalıydım ama koleksiyon hastalığım var. Kendi kara müzem için bir suç aletini hatıra olarak sakladım. Klasik seri katil davranışı, hatıratları saklamak. Kendi kitabında öyle diyor. Koleksiyonerim Veil, katil değil. Yalancı pisliğin tekisin.

Onu sana kim yolladı?

Gerçek daima umduğumuz gibi her derde deva değildir, Katie Jasper. Ama gerçekten anneni ve kardeşlerini kimin öldürdüğünü bilmek istiyorsan...

İstiyorum. O zaman kendi kolunu kesmeni öneririm.

Ne?

Ailenin katilinin kanı, kendi damarlarında akıyor. Tabancayı baban yolladı, her şeyi itiraf eden bir notla Veil'in davasının düştüğü gün. Babanın kendini astığı gün.

Babam kendini, annem, Moira ve Maggie olmadan yaşayamadığı için astı. Onları öldürdüğü için demek istiyorsun. Annenin bir ilişkisi olduğunu sanıyordu. Moira ve Maggie'nin kendisinden olmadığını düşünüyordu. O yüzden onları yüzlerinden vurdu. Hayır. Nefretini göstermek için. Tiksintisini. Hayır. Annen silahı almaya çalışmasaydı baban paçasını kurtaramazdı. Annen o mücadelede babanı yaralamasaydı. Ona kaçış yolu açtı, soruşturmayı kendinden uzaklaştıracak bir neden. Bu doğru değil! Bu yalan! Doğruysa niye anlatmadın?

Mesleğimde yeni bir yere gelmiştim. Sözlerimin ve Veil yaptı teorimin arkasında durmalıydım. İtibarımın zedelenmesini en az senin kadar istemiyordum. Katilin kızı olarak anılmak istemediğin kadar.

**

Son on yılı nasıl yaşadığımı biliyor musun?

Neler çektiğimi?

Bahse girerim, Emeric bilmiyordur bile, değil mi?

Pislik benden nefret ediyor. Onunla mezarı boylamamı istiyor. Bu onu öldürüyor. Ve sen, sen... Bak, kimsenin ölmesi gerekmiyor, Veil. Kimsenin acı çekmesi gerekmiyor.

Şimdi, birbirimizin kirli çamaşırlarını öğrendik. Tek yapmamız gereken olanları unutmak hayatlarımıza devam etmek.

Seni hastalıklı pislik!

**

Kasetlerinin güvenilirliği sorgulanacaktı. Bunları nereden biliyorsun?

Onun kasetlerindeki delillerle seni yargılayabileceklerine karar verdiklerinde?

**

Hatırlanacak şeyler. Beş. Asla prezervatifsiz seks yapma. Asla. Bir kez spermini ele geçirdiler mi, mahvolursun.

Hatırlanacak şeyler. Altı. Kendini kaydetmeyi asla bırakma. Asla. Kamera kayıtta değilse, savunmasızsın.

CE QUE MES YEUX ONT VU/ Sıfır Noktası (2007)

Yönetmen: Laurent de Bartillat
Ülke: Fransa
Tür:Dram, Gizem, Gerilim
Vizyon Tarihi: 21 Ekim 2007 (İtalya)
Süre: 88 dakika
Dil: Fransızca
Müzik: David Moreau
Nam-ı Diğer: The Vanishing Point | What My Eyes Have Seen
Oyuncular Sylvie Testud, Jean-Pierre Marielle, James Thiérrée, Agathe Dronne, Christiane Millet

......
Sylvie Testud ... Lucie Audibert
Jean-Pierre Marielle … Jean Dussart
James Thiérrée... Vincent

Özet

Lucie Audibert, sanat tarihi öğrencisidir, Watteau'da araştırmacı olarak çalışır. O ikna olduğu gizli bir anlamda kimsenin pek az resmini bulabilir, deşifre edebilir. Profesör Jean Dussart belirsiz nedenlerle onu önce bu araştırmadan vazgeçirmeye çalışır. Lucie, bu girişimlerine rağmen Watteu çözmeye çalışır. Tablolarda, bir dizi gizli bir mesaj keşfeder. Lucie saklı gerçeklerin olduğuna inanır. Herkes pes etse de o pes etmeyerek sırrı çözmeye çalışacaktır.

Profesör Jean Dussart, Lucie Audibert'in vazgeçmediğini anlayınca yardım etmeye karar verir. Fakat o da sonunda yardımdan vazgeçer. Bu arada Lucie'yi seven Vincent'in duruşu ve aşkıyla, sevginin cinsellikten soyutlanmış yüceliğini görmeniz için filmi görmenizi tavsiye ederiz.

Film, sıfır noktasına varıp zoru başarmayı, her şeyde gerçeği görmenin gerektiğini ve görünen resmin altındaki gizlenmiş resmi görmenin gerektiğine ve var olduğuna inanmamız yanında, hayat gerçeğinin sıfır noktasında başladığını anlatmaya çalışıyor.

Yine filmde kendi tarihimizin bizden nasıl uzaklaştığını/uzaklaştırıldığını görmenin acısını duyuyoruz. Öyle ki talan edilmiş tarihî mekânların, bir de bu hususun üç medeniyet görmüş İstanbul için ne manaya geldiğini anlayınca, eğer bir haykırış sesi duyarsanız bilin ki, o eski İstanbul'un size bir ağıtıdır. Bu haykırış yapılaşma adına sürdürülen ihaneti gözler önümüze seriyor. Bu ahval milletimiz açısından tarihin gerisinde mi ilerisinde mi olduğumuz paradoksunu meydana çıkarıyor. Eğer birde bunu anlamaya çalışıyorsanız, kimlere kızılır ve kızılmaz seçiminde karar vermekte "ne denir?", demekten kendinizi alamıyorsunuz. Bu meyanda Müslüman memleketlerdeki tarihin yok edilişi, sanki geçmişe bir düşmanlık gibi zuhur edişinin arkasındaki vahim tablo için ne söylenir. Günümüzde Mekke'nin ve Beytullâh'ın başına gelenler hakkında, hep şeytan mı suçlu olacak?

Hayır, geçmişinden kaçan ve iğrenen bir nesiller oluşumuzda kültürümüz mü, dinimiz mi suçlu olacak?

Bu böyle olmayacaktı. Fakat..

Ne o, ne bu?

Demek artık çözüm üretmiyor.

İstanbul'u sevenlere Mücella Yapıcı, Yahya Kemal Beyatlı, Orhan Veli Kanık, Necip Fazıl Kısakürek, Ümit Yaşar Oğuzcan, Abdulhak Hamit, Cahit Külebi, Atilla İlhan, Nazım Hikmet Ran'lara ve şua an adını sayamadığımız binlerce vatansevere selam olsun.

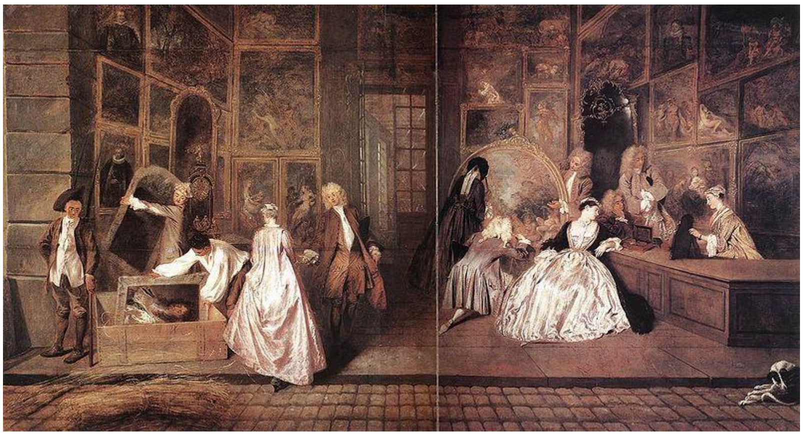
AZİZ İSTANBUL
Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça gönül tahtına keyfince kurul!
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

Nice revnaklı şehirler görünür dünyada,
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim en hoş ve uzun rüyada
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.
Yahya Kemal Beyatlı

http://www.antoloji.com/istanbul/siirleri/

http://www.nazlim.net/siir-siiri/istanbul-siirleri.html

Filmden

Lucie Audibert:

Watteau'nun son eseri "Gersaint'in Alâmeti"

1709 ile 1712 yılları arasında elimizde Watteau ile ilgili pek bilgi yok. Watteau 27 yaşında, tanınan, neredeyse ünlü olmuş fakat garip, dengesiz... Şahsi bilgi vermeyin lütfen. Direkt olarak konuya girin. Bu süre boyunca, yaşamdan eskizler çizmiştir. Bu kadının sırtını sıklıkla görürüz. Bu kadın, birçok eserinde ona ilham kaynağı olmuştur. Kadının kim olduğu bilinmiyor. Belki bir komedyen, bir hizmetçi... Bilemiyoruz. Watteau, kadının eskizini Fransız Devlet Tiyatrosu balkonundan çizmiş sonra da çizimini bahçelere ya da ormanlara taşımıştır.

Prof: Jean Dussart -Peki ya Caylus?

- Pardon?

- Caylus hakkında ne diyeceksiniz?

Caylus mü?

Caylus Watteau'nun, Paris'te mankeninin ona poz verdiği birkaç stüdyosu olduğuna inanıyordu.

-Caylus şerefsizin tekidir! Devam edebilir miyim?

Evet, diğer öğelerinizi sunun. Bazı resimlerinde, misal bu resim ufuk noktası, kadın üzerinde birleşir.

Her şey onun etrafına inşa edilmiştir. Bu, o kadın olabilir. Jüpiter ve Antiope. Watteau için alışılmadık bir tuval... Açık şekilde erotik bir eserdir. Tuvalin yakılmasını istemişti. Yok edilmesini isteyecek kadar canını sıkan şey neydi?

-**Eğer doğru anladıysam Watteau'nun bir sapık olduğunu söylüyorsunuz. Görkemli ressamlığın bir nevi Hannibal Lecter'ı... Beni, yoldan geçen birinin resmini kullanmaktan alıkoyan nedir?**

Watteau sokaktaki herhangi birini çiziktirebilir sonra da istediği gibi yeniden şekillendirebilirdi. Bunu teyit etmenin tek yolu da eskiz defterlerine bakmaktır ki onların da yüzde 90'ı kayıptır. Göstereceğiniz başka özgün öğeleriniz var mı?

Yoktur.

**

Prof: Jean Dussart

Ne görüyorsun?

Lucie Audibert:

Louvre Müzesi'ndeki "Gilles". Daha basitçe söylemek gerekirse?

Aktör Pierre La Thorilliere olma düşüncesindedir. Hayır. Ne görüyorsun?

Daha sade ol. Bana doğru bakan bir pantomimci görüyorum. Başka?

Sanki bir pantomimci gibi giyinmişe benziyor. Sana bunu söyleten nedir?

Gözleri... Başka?

Elleri... Ve?

O göz. Hangi göz?

Eşeğin gözü. Ona da kostüm giydirilmiş. Bir eşek kostümü. Peki neden?

Çünkü gözün bakışı çok...

Çok ne?

Çok insancıl. İnsancıl. Yavaş yavaş ulaşıyoruz. Neden bu kadar üzgün?

Sen söyle. Onu kimse dinlemiyor. Tek başına. Yalnızca bizi gören göz kime aittir Lucie?

Ressamın gözüdür. Eşek her şeyi görüyor ama kendisini gören yok.

**

Watteau'nun eserlerindeki kadınlar. Elindeki en iyi 18. yüzyıl adamı o şüphesiz. Pascaline rolünde Alice Mangeot. Suzanne Dornon: Lucienne. Charlotte Desmares: Başı kuş tüylü kadın. Charlotte Desmares büyüleyici idol olmuş bir oyuncu, Parisli bir güzeldir. Kopenhag'da dünyaya gelmiş olup, vaftiz babası Danimarka Kralı'dır. Başı kuş tüylü kadının Charlotte Desmares olduğunu düşünüyorum. Bu kostüm, Dancourt'un eseri olan "3 Kuzen" oyununda giydiğinin aynısı. Aynı kostümü "Cythera Adası" adlı eserde de görürüz.

-Görmeye başlamıştın ama tekrar kör oldun.

-Watteau, Tiyatro Sahnesi -Jean Dussart anısına... Kasım 1982 O kitap 25 yıllıktır. Senin için çıkardım. Sende kalabilir.

Şunları ellerine geçir ve eskizi al. Bunlar defter dikişi izleri. Üzerinden 50 yıl geçtikten sonra kıymete binen mankenlerini çizdiği eskiz defterinden. Bunlar, Watteau'nun Charlotte'u tiyatroda resmettiğinin ve ona aşık olduğunun kanıtları olabilirdi. Bunları aramak için Avrupa'yı baştanbaşa dolaştım. Kendi paramı yatırdım. **Borç para aldım... Sonuç sıfır... O kadını aklından çıkar gitsin.**

**

Neyin var?

Hasta mısın?

Hayır, geç saatte uyudum yalnızca. Seninle konuşmam gerekiyor. Şimdi mi?

Neden bana haber vermedin?

Seni haftalardır görmüyorum. Bazı sorunlarım vardı. Buyur. Ne istiyorsun?

Senin için endişelendim. Durumumun nasıl olduğunu görmeye mi geldin?

Çok küstah birisiniz Audibert Hanım. Küstahsınız.

Acaba bir şey bulmuş muyum diye gelmişsin. Çünkü sen başarısız olmuştun! Ben başarısız olmadım!

Bu araştırmam yüzünden eşimi kaybettim. Kendine başka birini buldu. Beni beklemekten yorulmuştu. Kısa süre sonra bir kazada hayatını kaybetti. Araştırmaya devam etme.

**

Ne düşünüyorsun?

Rahatsız edici, değil mi?

Ne sonuca vardınız?

Bu bir Watteau. Orijinal. Nereden anladınız?

Watteau, Charlotte Desmares'e aşıktı. Stüdyosu, tiyatronun soyunma odasına bakıyordu. Ona iltifat etmek için sahnede resmetmeye başladı. Acı bir sonla bitmiş olmalı. Resimlerini yakmayı düşünmüş olabilir. Resimlerin üzerini kabaca boyayarak **sahte isimle imzaladı. Openor.** Charlotte'un yüzü kayboldu. Eskiz defterleri, aşkının izleri ile birlikte yok oldu. **Charlotte, saklı bayana dönüştü.** Openor'un Montmorency'de yaşamadığını fark ettim. Watteau bu isimle imza attı... Crozat'nın kemer altının kazındığını gördü. Yazıta ait referans notlarınızın arasında. Yazıt hâlâ yerinde aşkla zapt edilmiş bir aslanın altında.

***

Antoine Watteau (1684-1721)

Mübalağa edilmiş Barok formlarını daha hafif, zarif, ince ve zenginleşmiş olarak kullananların başında 'Fétes galantes' in yaratıcısı olan Antoine Watteau gelir. Valenciennes'de bir marangoz ve kiremitçinin oğlu olan Watteau, babasının mesleği yerine ressamlığı seçmiş; önce aynı şehirde bulunan basit bir ressamın yanında resim öğrenimi görmüş; fakat bir müddet sonra, bu öğrenimin son derece yetersiz olduğunu farkedip 1702 de Paris'e kaçmış ve dini resimlerin sayısız kopyalarını yapan Pont-Notre-Dame'da iş bulmuştur. Bu çalışmaları sırasında pek az da olsa tabiattan resim yapma fırsatını bulabiliyordu.

Sayısız ressamın üslubunu izlediği Watteau, büyük bir ihtimalle, bu ağır çalışma yıllarında verem olmuştur. Belki huzursuz tabiatının gelişmesinde ve erken ölümünde verem oluşunun etkisi de büyüktür. 1704 de Claude Gillot'ya rastladı, ve aralarında, daha sonraları, onun hayatında büyük rol oynayacak olan bir dostluk başladı. Gillot teatral sahneler ressamı idi; Watteau ondan çok şey öğrendi. Büyük dostlukları Watteau'nun başarısının ustasınınkini gölgelemeye başlaması ile bozuldu, ayrıldılar. Gillot resmi bıraktı ve kendini sadece gravüre verdi. 1707 de Watteau, Luxembourg Sarayı'nda idare memuru olan dekoratör ressam Claude Audran ile birlikte çalışmaya başladı. Audran'la bu ilişkisi ona Luxembourg Sarayı'na girip çıkma ve oradaki Rubens'in eserlerini inceleme imkanını kazandırmıştır. Sarayın güzel bahçesinde dolaşan, sohbet eden zarif insanları görmek, incelemek ona çok şey kazandırdı. Bunların süratle desenlerini çizerek defterlerini doldurdu ve daha sonra bunları yağlıboya resimlerinde istediği gibi kullandı. Bir yarışmada ikincilik kazandıktan sonra memleketini ziyaret etti ve kısa ziyareti sırasında Flaman üslubunda askeri konulu bazı resimler yaptı. Tekrar Paris'e döndükten sonra, 1712 de Akademi üyeliğine davet edildi. Buraya bir diploma eseri takdim etmesi gerekiyordu fakat bunu 1717 ye kadar ihmal etti. Cythera'ya Bir Ziyaret (1717, Louvre, Paris) adlı tablosunu Akademiye takdim edince, tam üye olarak kabul edildi.

Cythera, aşık çiftlerin hedefi olan hayali bir aşk adasıdır. Burada aşık çiftler aşk oyununun çeşitli safhalarında gösterilmişlerdir. Mahçup tereddütten mes'ud birleşmeye kadar gençler tamamen hayali ve nefis bir manzara içinde tasvir edilmişlerdir. Pahalı, süslü, güzel ve gösterişli elbiseleri onların saray mensubu olduklarını değil, içinde bulundukları tamamen güzellik ve taşan mutluluklarından oluşmuş dünyalarını ve düşüncelerini ifade etmektedir. Kazandığı başarılar Watteau'yu hiçbir zaman mutlu etmemiştir. Halbuki Watteau, yeni bir üslup getirip de Akademik şeref kazanan ilk sanatkârdır ve ona o zamana kadar mevcut olmayan bir ünvan, «' Fétes galantes' ressamı» resmi ünvan olarak verilmişti. Fakat mutsuzluğu, güç tabiatı ve zor bir insan oluşu resimlerine hiç ama hiç aksetmemiştir.

Akademi'de onun eserlerinin üslubunun tesbiti, tarifi ve sınıflandırılmasında haklı olarak güçlük çekilmiştir. Çünkü onun üslubu o zamana kadar alışılmamış bir tarzda idi. O devir resimlerini dolduran büyük tanrı figürleri Watteau'nun eserlerinde ortadan kaybolmuşlardır. O, resmin manâsını açıklamak için Yunan ve Roma mitolojisinden figürler, karakterler kullanma fikrini tamamen ortadan kaldırmıştır.

Eğer resimlerine bazen Venüs, satir, girmişse bunlar heykel veya büstler halindedir. Onun resimleri gerçeği cennete götüren bir dünyayı dile getirir. Her zaman resimleri açık havada, güzel bahçelerde, ormanlarda geçer. Zarif insanlar ağaçların altında, çimenlerin üzerinde buluşup konuşurlar, toplanırlar, oynarlar. Watteau, o devrin geometrik düzenli Fransız bahçelerini değil kendi kafasında yarattığı bahçeleri, ormanları, çayırları tasvir etmiştir, ve bu güzel yerlerde eserlerinde ele aldığı figürler sanki onlar için hiçbir ızdırap, sıkıntı, yoksulluk, ihtiyarlık, hastalık veya hiçbir çeşit üzüntü yokmuşçasına hayatın bir cennet gibi görünümünü sahnelemektedirler. Bunlarda aşk, Rubens'in fırtınalı ihtiras şeklindeki aşkı değil sanki insandan tabiata bir titreşim gibi geçen aşktır. Watteau'nun çok sevdiği konulardan biri de tiyatrodur. Arkadaşı Gillot'ya borçlu olduğu bilgisine dayanarak İtalyan ve Fransız komedilerinden figürleri tekrar tekrar çizmiştir. Bunlarda hayali ve geçiciliğin hissedildiği bir melankoli vardır.

http://en.wikipedia.org/wiki/Antoine_Watteau

http://www.tarihnotlari.com/jean-antoine-watteau/

REKLAMIN İYİSİ, KÖTÜSÜ MÜ?

05 Mart 2014 'KOD Adı: Olympus' filminin reklamlarında, Beyaz Saray saldırıya uğruyor

Gerard Butler ve Morgan Freeman gibi isimlerin rol aldığı Olympus Has Fallen/ Kod Adı: Olympus, Beyaz Saray'a düzenlenen bir saldırıyı işliyor. Filmin TV ekranlarında yayınlanan reklamları ise infiale yol açtı. Reklamda, Beyaz Saray'da patlamalar olurken "**Bu Bir Test Değildir"** yazısı beliriyor. Reklamı gerçek sanan pek çok izleyici, TV kanalları hakkında şikâyette bulundu. ABD Federal İletişim Komisyonu, "izleyiciyi yanlış yönlendirdiği için" reklamlardan dolayı üç medya devine 2 milyon dolar ceza kesti.

OBAMA, KENNEDY GİBİ SUİKASTE KURBAN GİDEBİLİR Mİ!

"ABD seçimlerinin kaybedenleri ve sonucun Türkiye'ye etkisinin konuşulduğu bir programaa Aytunç Altındal'ın çarpıcı öngörüleri damgasını vurdu. Romney'in seçimin tek kaybedeni olmadığını dile getiren Altındal, Yahudi Lobisi, WASP, silah endüstrisi ve Ermeni Lobisi'nin de kaybettiğini ifade etti. Obama'dan sonraki başkanın Hilary Clinton olacağını öne süren Altındal, Obama'nın da Kenedy gibi bir suikasta kurban gidebileceği iddiasını ortaya attı."

***

The Secret Agent [Casus / Gizli Ajan]

The Secret Agent, Joseph Conrad'in bir romanıdır. Roman özgün dilinde ilk kez 1907 yılında basılmıştır ve 1886 yılında Londra'da geçmektedir, kitabın kahramanı Bay Verloc'un yaşamını ve casus olarak işini anlatmaktadır. Roman temel olarak anarşi ve terör kavramı üzerinde kurgulanmıştır. Türkçe'ye **Casus** ve **Gizli Ajan** olarak çevrilmiştir.

11 Eylül'den yaklaşık yüz yıl önce 11 eylül'ü konu edinmiş roman. Şimdi ABD'den/ABD'ye ve ABD içinde seyahat eden herkes bu kitapta sözü edilen uluslararası baskı yasalarının benzeri tsa (transportation security administration) kurallarına tıpış tıpış uymaktadır. 11 Eylül bir sahte bayrak eylemi miydi; bilemiyoruz ama bu tartışma yüz yıllıktır.

11 Eylül saldırılarından sonra Amerikan medyasının atıf yaptığı kitapların başında gelen Gizli Ajan, terörizm konusunda yazılan ilk romanlardan biri ve bir başyapıt olarak anılmakta. Joseph Conrad'ın Greenwich Gözlemevi'ndeki gerçek bir bombalama eyleminden esinlenerek yazdığı bu roman, politik şiddetin anlamsız doğasını sergilemekte. Gizli Ajan, bir casusluk ve politik şiddet romanı olarak tanımlansa da, aynı zamanda insan psikolojisine dair derinlikli, sarsıcı gözlemleri ve çözümlemeleriyle, ortaya koyduğu unutulmaz karakterlerle, Conrad'ın yirminci yüzyılın ilk büyük yazarı olarak tanınmasını sağlamıştır. Bundan yaklaşık yüz yıl önce ilk yayımlandığında karanlık doğası nedeniyle sansasyon yaratan bu kitap, bugün hala tüm dünyada ilgiyle okunmaktadır. Gizli Ajan'da masum insanların ölümüyle sonuçlanan böylesine "anlaşılmaz" eylemlerde bulunanların zihinlerinde neler olup bittiğini açığa çıkaran Conrad, terörizmin günümüzdeki "açıklanamaz" yıkıcılığına ilişkin öngörüleri nedeniyle edebiyatın Nostradamus'u olarak adlandırılmaktadır.

Önsöz

Joseph Conrad, önsözünde bu romanı nasıl kurguladığını ayrıntılı bir şekilde açıklama gereği duymuştur. Bu açıklamayı yapmasının nedeni, yazarın romanın olumsuz eleştiriler alacağını

düşünmesidir. Romanın çıkış noktası, yazarın bir arkadaşı ile sohbeti sırasında arkadaşının sözünü ettiği Greenwich Gözlemevi bombalanmasıdır. Yazarın arkadaşı, bombayı atan kişinin yarım akıllı birisi olduğunu ve kızkardeşininin bu olaydan sonra intihar ettiğini söylemiştir. Bu anekdot kitabın temel izleğini oluşturur. Daha sonra yazarın eline 1880'lerin sonunda Londra'da dinamitli eylemler yapıldığı sırada görev yapmış bir Emniyet Müdürünün yazdığı anı kitabı geçer. Daha sonra yazarın aklında, önce romanın geri planı olan karanlık ve kalabalık bir şehir, sonra da karakterlerin hatları belirir ve şekillenir.

Kurgu Özeti

Roman, 1886 yılı Londra'sında geçmektedir, roman Bay Verloc'un casus olarak yaşamı ve çevresinde gelişenlerle ilgilidir. Verloc Londra'nın karanlık ve arka bir sokağında yazarın deyimiyle, kuşkulu malların - pornografik yayınların- satıldığı, vitrininde göstermelik ıvır zıvır bulunan bir dükkân işletmektedir. Verloc, eşi Winnie, zihinsel özürlü kayınbiraderi Stevie ve kayınvalidesi ile birlikte yaşamaktadır. Winnie Verloc kardeşine marazi bir şekilde bağlıdır ve Stevie'nin iyiliği hem Winnie hem de annesi için temel yaşam kaygısıdır. Verloc'un arkadaş çevresi anarşiye inanan kişilerden oluşmaktadır, bu grupta şartlı tahliye havarisi Michaelis, Karl Yundt, Yoldaş Ossipon, ve "Profesör" bulunmaktadır. Bu grup İşçi Sınıfının Geleceği (İSG) adı altında anarşist kitapçıklar yayınlamaktadır.

Birinci bölümde, Verloc'un evi ve dükkânı betimlenir, gene bu bölümde Verloc'un aile üyeleri tanıtılmaktadır. Verloc'un ev düzeni ve yaşamı hakkındaki bu girişten sonra, Verloc bir büyükelçiğe çağrılır. Burada Verloc, Birinci Katip Vladimir tarafından karşılanır, Vladimir Verloc'u bir casus olarak ne kadar da işe yaramaz olduğu konusunda azarlar. Vladimir uluslararası baskı yasalarının İngiltere tarafından daha kolay kabul edilmesi için Verloc'tan bir terör eylemi istemektedir. Bu eylemin ise sırf yakıp yıkmaya yönelik amaçsız olması ve insanların kutsal bir şey saydığı bilime yönelik olmasını bu nedenle de Greenwich Gözlemevine yapılmasını ister. Daha sonra Verloc evinde anarşist arkadaşlarını ağırlar, evde geçen konuşmalar düzenin adaletsizliği ve anarşi üzerinedir, bu konuşmaları duyan Stevie aşırı derecede etkilenir.

Yoldaş Ossipon daha sonra "Profesör" ile buluşur, Yoldaş Ossipon Greenwich bombalama eylemini duymuş ve bir kişinin patlamada parçalandığını öğrenmiştir, bu bilgiyi Profesöre doğrulatmak ister. Profesör, her zaman cebinde patlayıcı ile dolaşan yıkımla yeni bir düzen kurma peşinde olan birisidir. Profesör patlayıcıyı Verloc'a verdiğini söyler. Profesör daha sonra Başmüfettiş Heat ile karşılaşır, Heat, Profesöre kendisinin şüpheli olmadığını ancak izlendiğini söyler, Profesör de kendisini yakalamaya kalkışırlarsa cebindeki bombayı patlatmakla tehdit eder.

Başmüfettiş, amiri olan Müdür Yardımcısı ile konuşur, Başmüfettiş, Profesör'den çekincesi bulunması ve onu kendi belirleyeceği başka şartlar içerisinde yakalamayı istemesi nedeniyle Müdür Yardımcısına şüpheli olarak Michealis'i işaret eder, ancak Müdür Yardımcısı bundan hoşlanmaz. Daha sonra Başmüfettiş Heat Müdür Yardımcısına üzerinde Verloc'un adresinin yazılı olduğu, olay yerinde bulunan bir palto parçası gösterir. Verloc'un polise bilgi veren bir casus olduğunu ve kendisinin onu bir muhbir olarak kullandığını anlatır. Bu noktadan sonra Müdür Yardımcısı olayı bizzat kendisi çözme kararı alır.

Yazarın anlatımı kronolojik bir sıra izlemez, Verloc'un ev hayatının anlatıldığı bölümler daha önceki olayları anlatır. Winnie Verloc'un annesi evden bir yaşlılar evine yerleşmek için ayrılır, bu ayrılış sırasında Stevie'nin eşyaları taşıyan arabayı çeken ata karşı duyduğu acıma hissi ayrıntılı olarak anlatılır. Verloc bir iş gezisi için kıta Avrupa'sına gider, dönüşte karısı Stevie'nin Verloc ne isterse yapacağını Verloc'un, Stevie ile daha fazla vakit geçirmesini önerir. Verloc bu öneriye uyar ve ikisi parkta yürüyüşe çıkarlar. Daha sonra Verloc karısına Stevie'yi, bir kitap yazmak için kırlardaki bir evde yaşayan Michealis'in yanında birkaç gün kalması için bıraktığını söyler.

Verloc karısına başka bir ülkeye göç etmekten söz ederken, dükkânlarına Müdür Yardımcısı gelir. Verloc, Müdür Yardımcısı ile görüştükten sonra kaygılı bir ifade ile karısına çıkması gerektiğini söyler ve ikisi birlikte ayrılırlar. Verloc ve Müdür Yardımcısı ayrıldıktan sonra Başmüfettiş Heat gelir,

Verloc’un karısı ile konuşur ve bombalama olayı sırasında elinde patlayıcı ile ölen Stevie’nin paltosundan üzerinde Verloc’ların adresinin yazılı olduğu parçayı gösterir. Winnie bu adresi kendisinin yazdığını ve paltonun Stevie’nin olduğunu onaylar. Daha sonra Verloc gelir ve Heat onunla konuşur, bu konuşmalara da kulak misafiri olan Winnie, kocasının Stevie’ye patlayıcıyı taşıttığını, Stevie’nin de muhtemelen düşerek bombanın patlamasına yol açıp feci bir şekilde ölmüş olduğunu öğrenir. Heat ayrıldıktan sonra şoka giren Winnie, çılgınca bir şekilde kocasını bıçaklar ve öldürür.

Cinayetten sonra evden kaçan Winnie, polis korkusu ile evin çevresinde dolaşıp durmakta olan Yoldaş Ossipon ile karşılaşır. Yoldaş Ossipon Verloc’un patlamada ölen kişi olduğunu düşünmektedir. Winnie, Verloc’un parasını da aldığını söyler, bu paradan ve kadından yararlanmak isteyen Ossipon, Winnie ile birlikte kaçmak üzere anlaşır. Daha sonra para cüzdanı için eve geri döndüklerinde Ossipon Verloc’un cesedini görür. Bunu gördükten ve Winnie’nin hezeyanlı halini gören Ossipon kadını Avrupa’ya giden bir gemide bırakarak kaçar. Daha sonra bir gazete haberi ile Winnie’nin gemiden atlayarak intihar ettiğini öğrenir.

Karakterler

- **Bay Adolf Verloc:** Londra'da bir dükkân işleten gizli ajan. Rus büyükelçiliğinde görevli Vladimir garafından Greenwich Gözlemevi'ni bombalaması görevi verilir. İşçi Sınıfının Geleceği adı altında bir kitapçık çıkaran anarşist grup içerisinde yer alır.
- **Winnie Verloc:** Verloc'un eşi. Zihinsel özürlü kardeşi Stevie'ye derinden bağlı, kocasından daha genç ve evliliğini daha çok kardeşinin ve kendisinin iyiliği için yapmış bir kadın. Hiçbir şeyi derinliğine kurcalamaya gelmez diye düşünen bu nedenle de kocasının gizli kapaklı işlerini sorgulamayan bir kadın.
- **Stevie:** Winnie Verloc'un küçük oğlan kardeşi. Zihinsel özürlü, haksızlık ve eziyet karşısında aşırı duyarlı olan ancak kendini ifade etmek konusunda özürlü, heyecanlanınca donup kalan, yolunu kaybeden bir genç. Romanda Verloc'a karşı aşırı bir sadakat besler, boş zamanlarında kağıda sürekli daireler çizer.
- **Başmüfettiş Heat:** Daha önce hırsızlık masasında çalışmış ve işinde başarılı olmuş bir polis. Hırsızların, anarşistlere göre daha anlaşılır olduklarını ve sosyal düzen içierisinde daha anlamlı bir yer tuttuklarını düşünür. Daha önceden Verloc'u tanımaktadır ve bu olaydaki ipuçlarını izleyerek, Verloc'un evine kadar gelir. Ancak fikir ayrılığı nedeni ile üstü olan Müdür Yardımcısı bu olayı Heat'ten bağımsız bir şekilde çözmek ister.
- **Müdür Yardımcısı:** Daha önce Birleşik Krallık bir sömürgesinde başarılı olmuştur. Heat'in olayı ele alış tarzını beğenmediği için, Bakan olan Sir Ethelred'i bilgilendirerek bombalanma olayını bizzat kendisi çözmek üzere harekete geçer.
- **Sir Ethelred:** Devlet Bakanı, otorite ve güç timsali oalrak ağır taştan bir heykel gibi tariflenmiştir.
- **Birinci Katip Vladimir:** Yabancı bir ülkenin elçilik çalışanıdır, metin içerisinde açıkça söz edilmese de bu ülke Rusya olarak düşünülmelidir. Vladimir, Verloc'u orta sınfın kutsal saydığı bilime karşı bir saldırı yapması için görevlendirir. Vladimir, bu saldırının yaratacağı etki ile İngiliz hükümeti tarafından uluslararası baskı yasalarının benimsemesini amaçlamaktadır.
- **Yoldaş Alexander Ossipon:**Eski bir tıp öğrencisi, diğer bir anarşist, Verloc'un arkadaşı.
- **Karl Yundt:** Verloc'un diğer bir anarşist arkadaşı.
- **Michaelis:** Verloc'un diğer bir anarşist arkadaşı, yıllar boyunca hapiste kaldığı sırada diğerlerine göre daha ılımlı fikirlere sahip olmuştur.
- **Profesör:** Verloc'un diğer bir anarşist arkadaşı, cebinde hep patlamaya hazır bir bomba ile gezer.

THE SECRET AGENT (1996) Casus / Gizli Ajan

Yönetmen: Christopher Hampton
Ülke: İngiltere
Tür: Dram, Gerilim
Vizyon Tarihi: 07 Eylül 1996 (Kanada)
Süre: 95 dakika
Dil: İngilizce
Müzik: Philip Glass
Oyuncular: Bob Hoskins, Patricia Arquette, Gérard Depardieu, Jim Broadbent, Christian Bale
Gizli Ajan(The Secret Agent)

Not:
Ne yazık ki bu filmin Türkçe alt yazısı hala yoktur?
Neden?

TEK KURAL, OYUNUN İÇİNDE KALABİLMEK Mİ?

Monopoly'e benzer bir oyun var biliyor musunuz?

Bu oyunda iyi ya da kötü diye bir şey yoktur. Oyunun hedefi kazanmak veya kaybetmekte değildir. Tek kural, oyunun içinde kalabilmektir.

Oyunda koltuğuna oturur ve sürekli sana uyuyor mu diye bakarsın. Yakında sahipsiz kalacağını düşünürsün. Çünkü seni korkutan avcının ve ininin tepenin üstünde olmasıdır.

Oyundakilerin birçoğunu ve kendini, çok akıllı, düşünen zannedersin . Aslında çoğu ancak emir almayı bilir.

Oyunda isen fazla sır saklamaya gerek yok. En azından varsa da saklamaya çalışmazsan, sırların çalınmaya değmez olur. Biliyoruz ki, hepimizin hayatta var olma sebebimiz, var olma sebebidir.

Oyunda insanları gözlemlersin. Ancak, insanların yaptığı hataları izleyemezsin, yeteneklerini fark edebilirsin. Jokeyler at binerken ata doğru eğilir ve onu yönlendir. Ancak Jokeyler fakir ölürler. Unutma ki oyunda kurallar vardır. Sürekli çiğneyip, oynanmaz hale getirilmemelidir. O zaman oyunu bırakmazsan, oyundakileri bırakmaya mecbur edersin.

Oyunda entrika ve şiddete düşkünü bir akrep gibi olmamalıdır. Orion böbürlenip yeryüzündeki tüm hayvanları öldürecekti. Bu yüzden Tanrıçalar Diana ile Latona avcıyı katletmesi için akrebi yarattılar.

El elden üstündür. Eğer çok şey biliyorsan veya sana çok fazla şey söylenmişse o kadar tehlikeli hale gelmişsin demektir. Bu ise daha çok tehlikede olmana ve geleceğindeki seçeneklerini azaltmaya başlamıştır. Mesele, hepimizin, oyunun içinde kalabilmesi değil miydi?

Fakat insan bir gün oyun dışı kalır.

Peki, ne önemli o zaman?

"Önemli olan sevgi ve sevmek. Yaşadığınız yeri, çevremizi, insanları, doğayı sevmek, kul hakkı yememek. İnsan materyalist bile olsa, hayat onun için de sonsuz değildir. Biliyoruz ki "hepimiz, bizi hatırlayan son insan öldüğünde ölmüş olacağız. "

Scorpio/ Akrep (1973) Filminden derlenmiştir.

BRAVE NEW WORLD /Cesur Yeni Dünya (1998)

Yapılan her şey toplumu köle etmek için mi?
Hayır!!!!
Peki ne öyle ise;
Yaratılışı değiştirmek
O mümkün değil.

Yönetmen: Leslie Libman, Larry Williams
Ülke: ABD
Tür: Bilim-Kurgu
Vizyon Tarihi: 19 Nisan 1998 (ABD)
Süre: 87 dakika
Dil: İngilizce
Müzik: Daniel Licht
Çekim Yeri: Los Angeles, California, USA
Oyuncular Peter Gallagher , Leonard Nimoy , Tim Guinee ,Rya Kihlstedt , Sally Kirkland

Özet

Uzak gelecekte, dünya denetçileri nihayet ideal toplumu yaratmışlardır. Tüm dünyaya yayılmış laboratuvarlarda genetik bilimi insan ırkını kusursuzluğa ulaştırmıştır. Alfa-artı mandarin sınıfından, ayak işlerini yapmak üzere tasarlanmış olan epsilon-eksi yarı moronlara kadar insanlar, önceden belirlenmiş rollerine seve seve razı olmaları için yetiştirilir ve eğitilirler. Fakat Londra kuluçka ve şartlandırma merkezinde Bernard Marx mutsuzdur. Yalnızlık için duyduğu özlem, zorunlu cinsel özgürlüğün bitmek bilmeyen hazlarından duyduğu hoşnutsuzluk, kaçma duygusunu güçlendirir. Eski, ilkel yaşama biçiminin hala sürdürüldüğü az sayıdaki vahşi ayrı bölgelerinden birine yapacağı ziyaret derdine çare olmasa da dönerken beraberinde Londra'ya getirdiği 'Vahşi', yeni teknik uygarlığı farklı bir gözle değerlendirir, onlara neleri kaybettirdiklerini hatırlatır. Modern klasiklerden biri olan Aldous Huxley'in distopik Cesur Yeni Dünya kitabından uyarlanarak hazırlanan bu film hem geçmişten geleceğe hem de gelecekten bugüne bir çağrı... Çağrılara açık olanlar için..

Filmden

"Bu hepimiz için hayatın başlangıcı Erkek ve kadın DNA'sı bir dönüşüm sağlamak için bir araya geldi ve DNA olması gerektiği gibi oluştu. Yumurta döllenerek DNA'yı oluşturdu ve bebek büyümeye başladı. Savaşlardan önce erkek ve kadınlar kendi DNA'larını birleştiriyorlardı. Yani, her şeyin meydana gelme riski vardı. Bu çok tehlikeliydi. Çocuklarının onlara ait olması, tıpkı birer nesne gibi. Özgürlüğe bugünkü kadar önem verilmiyordu. Bu yüzden ona "Aile" deniyordu. O günlerden bu yana çok yol katettik. Günümüzde hiç suç işlenmiyor, ölümler, savaşlar, yaşlanma yahut acı çekmek yok. Hepimiz toplum içinde bir yer edinebilmemiz için özel olarak tasarlandık. Bu yüzden hepimiz mutluyuz. Çok akıllıca.

Anlayamıyorum. Geçmişte çocuklar nasıl üretiliyordu?

Üretilmiyorlardı. Geçmişte çocuklar doğuyorlardı. Erkekler ve kadınlar seviştikten sonra kadınlar hamile kalıyordu ve çocuklar doğuyordu.

Hayvanlar gibi mi yani?

İnanması zor. Bu tehlikeli, acı verici ve onur kırıcı bir tecrübeydi.

Yani siz sevişmekten korkuyor musunuz?

Bazen. Eğer erkek ve kadın bebek sahibi olmak istiyorlarsa evlenmek zorundaydılar. Sonrasında da başka insanlarla sevişmiyorlardı. Ne kadar süre?

Bütün yaşamları boyunca. Yani onların "Anne" ve "Baba" olduklarını mı söylüyorsun?

Küfür kullanma lütfen. Eski sistemin daha bir çok kötü tarafı vardı: özenmek, yalan söylemek, sahiplenmek gibi. Ayrıca çocuklar çok kötü şartlarda yetişiyorlardı. Bunları yaşaması için de çocuğun suçlu olması gerekmiyordu. Savaşlardan önce yaşam oldukça güçtü. Bütün dünya birleşmeden önce Sonrasında bilimsel, akılcı hükümet büyük bir aşama katetti. **Şu anda şehvetli bir uyum ve güven içerisinde yaşıyoruz.**

Yaşamak için daha iyi bir zaman olabilir mi?

Herkes soma için EMS'ye şükran duyar. Şartlandırma Merkezi Herkesin bir fonksiyona sahip olduğu bir yer. Herkes mutlu. Alfa'lar, Beta'lar, Gama'lar, Delta'lar, Epsilon'lar

Herkes herkese ait. Delta'lara, Gama'lara ve Beta'lara saygı duymak zorundayız.

Herkes faydalıdır. Ben bir Alfa'yım ve bir Delta kadar aptal olmaktan nefret ederdim. Onlar her zaman emirlere itaat etmek zorundalar ve ben bir Beta olarak öyle şeyler yapmaktan nefret ederim. Ancak herkes yararlıdır. Delta'lara, Gama'lara ve Beta'lara saygı duymak zorundayız. Herkes faydalıdır. Bir Alfa olduğum için mutluyum. Herkesin bir fonksiyona sahip olduğu bir yer. Herkes mutlu. Tamamıyla mükemmeldir. Soma kullan.

Herkes herkese ait.

Delta'lara, Gama'lara ve Beta'lara saygı duymak zorundayız. Herkes faydalıdır. Bir Alfa olduğum için mutluyum .. ve bir Delta kadar aptal olmaktan nefret ederdim. Onlar her zaman emirlere itaat etmek zorundalar ve ben bir Beta olarak öyle şeyler yapmaktan nefret ederim. Ancak herkes faydalıdır. Delta'lara, Gama'lara ve Beta'lara saygı duymak zorundayız. Herkes faydalıdır. Unutmayın:

"Herkes herkese ait ve herkes birine ait. "

**

Herkesle beraber olmak her vatandaşın görevidir.

**

Ulusal mutluluk, toplumun düzenli işleyişini muhafaza eder. Delta'ların 17 No'lu Fabrikası.

"SATIN ALMAK İÇİN ÇALIŞ"

İş eğlencelidir. Satın almak için çalışın. Daha fazla satın alabilmek için Yeni metalar. Eski şeylerden nefret ederim. Yeni şeyler isterim. Çöpe atmak tamir etmekten iyidir. Eğer kırılırsa tamir etmeyin. Çöpe atmak tamir etmekten iyidir. Elinizden geldiğince çalışın. Toplumun işleyişini koruyun. İşiniz bittiğinde iyi bir hayata sahip olmuş olacaksınız. Sizin somanız var. Herkes soma için EMS'ye şükran duyar. Çalışmak eğlencelidir. Satın almak için çalış. Alabildiğiniz kadar yeni şeyler Eski şeylerden nefret ederim. Yeni şeyler isterim. Çöpe atmak tamir etmekten iyidir. Eğer kırılırsa tamir etmeyin. Çöpe atmak tamir etmekten iyidir. Çok çalışın ve elinizden gelenin en iyisini yapın. Çalışmak eğlencelidir.

**

Savaşlardan sonra, toplumun yeni kurulduğu zamanlarda bazı gruplar yenidünya hükümetinin bir parçası olmayı reddettiler. Bu gruplar şu anda ayrılmış bölgede yaşıyorlar. Uygar toplumdan ayrı bir

köşede yaşlarına göre çok daha fazla yıpranmış bedenleriyle. Biz ne kadar gelişmiş durumdaysak, bu vahşiler de o kadar yaşam suçlularıdırlar.

**

Nasıl bu şekilde yaşayabiliyorlar?

Belki de medeni dünyanın dışında yaşamada bilmediğimiz bir şeyler vardır. Kaybedecek hiçbir şeyin olmadan koşulsuz yaşam mücadelesi vermek.

Shakespeare.

"Ne mücevher, ne toprak, ne de okyanus. Hangisinin gücü üzücü ölümü alt etmeye yetebilir?

" "Öfke güzellik ile nasıl boy ölçüşebilir?

" "Kimin gücü bir çiçek yapmaya yetebilir?

**

Niçin okuyorsun?

Hissettiğim halde tanımlayamadığım duyguları açıklayan sözcükleri öğrenmek için.

**

Siz evli misiniz?

Hayır. Medeniyet hakkında öğrenmen gereken pek çok şey var.

**

Cesur Yeni Dünya; tıpkı olması gerektiği gibi bir medeniyet. Ben sadece durduğumda ne olacağını görmek istedim.

Ne olacağını düşündün ki?

Eğer bir kişi durursa, bütün şerit durur. Eğer şerit durursa, üretim durur.

Peki üretim durursa ne olur?

Üretimi durdurmak da dağıtım tabanını durdurur ve bunun sonucunda.. Ekonomi. Bunu anlayamazsın. **Sana on gün için yeniden şartlandırma yazıyorum. Tamamlandığında gayet iyi hissedeceksin. Tamam mı?**

**

John bir vahşi. Marx burada neler oluyor?

John tanıştırayım; Şartlandırma Merkezi'mizin müdürü.

John ayrılmış bölgeden geliyor. Ayrılmış bölgeden birisini buraya getiriyorsun.

Çıldırdın mı sen?

Pek sayılmaz. Neredeyse bizden birisi. Bu tamamen saçmalık Marx.

Bu sefer gerçekten sınırı aştın.

**

Şartlandırma Merkezi

62.400 tekrarın tamamı doğrudur. Bir Delta olduğum için mutluyum. Hikayeler sıkıcıdır. Mutluluk diğer insanlara hizmet etmektedir. Bir şeyler satın almak için çalış. Bütün erkekler fiziksel ve kimyasal olarak aynıdır. Görüntüsü güzel olmayan şeyler toplumu tehdit eder. Eğlen. Zamanında alınan bir gram bizi eğlendirir. Herkes herkese ait ve herkes bir kişiye aittir Ben bir Delta'yım. Cesur Yeni Dünya

**

Baş Denetmen: Bay Marx.

- Buyurun efendim. Biraz özel konuşabilir miyiz?

Tabi ki.

Sürpriz Bay Marx. Ben de bunlarda bir tür çekicilik buluyorum. Şimdi tüm bu ilkel eserler ve önyargılar tarih olmuş durumda. Büyüsünü kaybetmiş bütün bu şeytani diller; Fransızca, Rusça, Almanca Tüm bunları kontrol etmek ve insanlara acayipliklerini ispatlamak benim görevim. Bütün nüfusu bozmalarına engel olmak. Felsefe, toplum için üzücü olabilir ve bu hiç de iyi olmaz. Sonunda tanışabildiğimize sevindim Marx. İsmin toplantılardan sonra bir dosyanın üzerinde yazılı olarak masama geliyordu. Yani merkez yöneticinin raporları benim hasta olduğumu söylüyor. Muhalif olduğunu söylüyor. Aramızda kalsın ama bence onaylanmamanı potansiyeline dair olumlu bir işaret olarak görmelisin. Şimdi; bana söylemek zorundasın: Niçin Bay Cooper'ı uygarlığımıza getirdin?

Şartlandırmanın son zamanlarda doğurduğu sonuçlarla ilgili deney yapmak için getirdim. Hiç kimse nedenini bilmiyor. John'da araştırabilmemiz için bir çok malzeme varmış gibi görünüyor. Genetik olarak bir Alfa. Ama şartlandırma açısından bakıldığında o hiçbir işe yaramaz bir köle. İlginç. Ama riskli. Sence de halinden memnun ve gayet mutlu olan bu toplumun içerisine tamamen yeni bir elementi dahil etmek tehlikeli olmaz mı?

Sana izin verebilmemin çok zor olduğu kuşkusuz. İlerleme katedebilmek için onların tecrübelerini de anlayabilmemiz gerekir efendim. Peki Marx. Çalışmana devam et. Ama senin için bir sakıncası yoksa raporlarının direk olarak bana ulaşmasını isterim. Hepsi bu mu?

Tabi ki. Bu benim için bir onurdur. Teşekkürler.

**

. Ayrıca babanı da bulabiliriz. Niçin böyle bir şey isteyeyim?

Babanı bulmak istemiyor musun?

Sizin kültürünüzde önemli olduğunu düşünmüştüm.

Bernard, sen 'Baba'nın ne anlama geldiğini sanıyorsun ki?

Yaşamı başlatan spermi koyan adam. Bu sadece sperm koymaktan çok daha fazlası demek. Baba çocuğu için kendi hayatından fedakarlık yapmayı seçen ve çocuğuna adam olmayı öğreten insana denir. Ne dediğim hakkında kesinlikle en ufak bir fikrin yok haksız mıyım?

Hayır yok. Ama bu ilginç.

Anormallik!

**

Adrenalin normal. Ses yüksekliği 84'te. Tebrikler. Sen özelsin. Hiç kimse senden daha özel değil. Sırf bu yüzden özelsin. Nasıl göründüğünün bir önemi yok. Hepimiz güzel görünürüz. Sadece içsel bir hesaplaşma. Eğer isterseniz sahip olabilirsiniz. Ara ve bulacaksın. Bunu kazandın. Bunu hak ettin. Eğer hoşuna gittiyse niçin sahip olmuyorsun?

**

. Onu seviyor musun?

Aşk, o bitti. Aşk diye bir şeyin olmadığını mı söylüyorsun?

Herhangi bir yemeğe, giysilere ya da spora karşı bir aşk duyabilirsin ancak başka bir insana aşık olamazsın. Bu sahiplenmektir, bencilliktir.

Buna gerçekten inanıyor musun?

Evet. Duygularını tek bir insan üzerine odaklamak sağlıksız bir şeydir.

Sen böyle düşünmüyor musun?

Hayır. Ya iki kadın bir adama ya da iki adam bir kadına aşık olursa ne olur?

Peki ya sana aşık olmayan birisine aşık olamaz mısın?

Olabilir tabi. Lenina'nın birçok kişiye verebilecek kadar çok sevgisi var.

Yani, sen ilgileniyor musun?

**

Merhaba. Nasılsınız?

Ben iyiyim teşekkürler. Vahşi için gelmiştim. Bunun uygun bir zaman olduğunu zannetmiyorum. Bekleyeceğim.

O korkunç ayrılmış bölgede sıkışıp kaldığınızda buraya, yani medeniyete geleceğinizi hiç hayal etmiş miydiniz?

Bilmiyorum. Gerçekten hiç düşünmemiştim. Sanırım, her zaman bir kaderim olduğunu biliyordum.

Kader! Demek istediğiniz hatalı bir genetik kodlamanın eseri olduğunuz mu?

Hayır insanların genetiklerinin kaderlerini etkilediğini düşünmüyorum. Kendi kaderinizi kendiniz biçimlendirirsiniz. Genleriniz size kim olduğunuzu söyleyemez. Büyüleyici.

Peki şu soruyu cevaplar mısın: Uygar kızlar hakkında ne düşünüyorsun?

Kendi kaderini biçimlendir. Kimse sana nasıl olman gerektiğini söyleyemez. Bu tür anti sosyal yanlış bilgiler ile vatandaşlarımızın aklını karıştırdığı için Vahşi'ye teşekkür ederim.

**

Müdürün muhtemel tehlikeyi biraz abarttığını düşünüyorum. İnsanlarımızın şartlanmasının, Bay Cooper'ın düşüncelerinin tamamen mantıksız olduğunu anlayabilecek kadar iyi seviyede olduğunu düşünüyorum. Bu hiçbir amca hizmet etmeksizin sosyal düzeni bozar. Gittiği her yerde toplumun dikkatini çeker.

Kesinlikle. İnsanlar heyecanlanmaktan hoşlanır ancak sizi temin ederim ki çok yakında Bay Cooper'dan sıkılacaklardır. Vahşi'yi araştırmaya başladığımızdan beri Bernard Marx'da burada bizimle birlikte.

Bernard sence toplum üzerinde bir tehdit oluşturabilir mi?

Bir çok şeyi bizden farklı olarak görüyor ancak bunun bir tehdit oluşturacağını zannetmiyorum. Bu yüzden araştırma için çok değerli birisi.

Eğer burada bizimle birlikte kalacaksa ona uygun şartlandırmaları yapmak zorundasınız. Bunun için biraz geç değil mi?

Yapılabilir. Yoğun ve sıkıştırılmış bir programla bu mümkün, ve bu çok değerli bir araştırma olurdu. Bu onu özel yapan her şeyi yok eder, ve sahip olduğumuz büyük ilerleme şansını batırır.

Şu an için Vahşi'nin toplumumuzla birlikte yaşamaya devam etmesinde bir zarar görmüyorum. Ciddi bir problem olup olmayacağını zaman gösterir.

**

Bu insanlar benden ne istiyor?

Lenina: Daha önce hiç senin gibi birisiyle tanışmadılar. Sen gizemlisin.

Umurumda değil. Ben onlar için bir eğlence unsuru olmak istemiyorum. Ben bir eğlence programı değilim. Beklediğim bu değildi.

Ne bekliyordun?

Bilmiyorum. Doğru olana gösterilen saygı, güzellik, zeka Telkin ve baskı ile yıldırılmış insanlar değil.

Ancak görüşümüz mutluluk açısından doğru ve başarılı.

Tabi. Sınıfımda konuşmanı istiyorum.

Kendinle ilgili. Seni tanıdığım kadarıyla çok heyecan verici bulacaklarını biliyorum. Peki. Şimdi eve gitmeliyim.

John. Bana aşık olmaktan korktuğunu hissediyorum.

Hayır. Hayır. Demek istediğim Güzel

Haydi daha sakin bir yere gidelim.

Gitmem gerekiyor.

**

SOMA BAR: Gerçeklikten bir süreliğine tatile çıkın.

Şimdi bana hayatımı nasıl yaşamam gerektiğini mi söylüyorsun?

Şunu söylüyorum; uygar toplumda sevişmek sadece günlük aktivitelerden bir tanesidir.

John ve sen birlikte bir şeyler yapabilirsiniz?

Yanlış mı düşünüyorum?

Koca kız Bernard. **Herkesle beraber olmaya çalışmak bir vatandaşlık görevidir.**

Probleminin ne olduğunu biliyorum.

İşte neden sorun çıkardığını

Toplum için çok önemli bir şey yapmak istemez miydin?

Topluma büyük zararlar verebilecek bir insanı engellemeyi Evet. Güzel. Sana özel bir şartlandırma programı hazırladım.

**

Burası bir fabrika. İnsanları tıpkı makineler gibi üretmek

Neden?

İnsanların özelliklerini garanti altına almak için. Doğumun sancılarını ve tehlikelerini ortadan kaldırmak için. Tehlike ve acı hayatın birer parçasıdır. Onları ortadan kaldırmaya çalışmak, insan doğasının benliğinden uzaklaşmaktır.

Acı, yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu gösteren bir vücut sinyalidir. Bazen Ancak bazen de bize öğreten, bizi meydana getiren şeydir.

Nasıl?

Doğum sancısı bir kadınına anne olduğunu öğretir. Doğum sırasında bebeğin attığı çığlıklar onun ruhunun dünyada vücut bulduğunu anlatır.

Peki ya bu insanların ruhları?

Ruhları mı?

Ciddi olamazsın.

Bernard, niçin beni buraya getirdin?

Tüm bu işaretler, deneyler ne için?

Burada her şeyin mükemmel olacağını düşünmüştüm. Bizim de problemlerimiz var. Senin yardımlarınla programları, insanları daha mutlu edecek şekilde dizayn edebiliriz.
Yani benim, insanların nasıl daha mutlu edilebileceğini çözmemi mi istiyorsun?

**

Sahnemizi açtığımız şu güzel Verona'da, Soylulukta birbirine denk iki aile Eski bir düşmanlıktan gelen yeni bir kavgada;
Yurttaş kanı yurttaş elini lekeler burada. İşte ölümcül döllerinden bu iki ailenin, Doğar yıldızları sönük iki talihsiz sevgili.
Hey bana baksana! Başparmağını bize mi ısırıyorsun?
Evet, başparmağımı ısırıyorum Efendim. Dur, şu pencereden süzülen ışık da ne?
Evet, orası doğu, Juliet de güneşi! Ah, Romeo, Romeo! Neden Romeo'sun sen?
İnkar et babanı, adını inkâr et!
Senin kının burası. Orada paslan, Ben de öleyim. Gidip uzun uzun konuşalım bu üzücü şeyleri, Kimi bağışlanacak, cezalanacak kimi.

Daha acıklı bir öykü yoktur, bunu böyle bilin Bu öyküsünden, talihsiz Romeo ile Juliet 'in. Bunlar gelmiş geçmiş en iyi yazar olan William Shakespeare'in Romeo ve Juliet romanından.

Neyi mükemmelmiş bu adamın?

Ben hiç bir şey anlamadım. Bu Fransızca ya da Almanca gibi ölmüş dillerden birisi miydi?

Tüm bunlar ne hakkındaydı?

Romeo ve Juliet. Erkek ve kız arasında. Yaklaşık sizin yaşlarınızda, belki biraz daha büyükler. Aşık oluyorlar. Ancak aileleri birbirine düşman.

Neye aşık oluyorlar?

Birbirlerine. Tüm kalbinizle istediğiniz ancak sahip olamadığınız bir şey olmadı mı hiç?

Bir keresinde çok tatlı yeşil polyester bir ceketi gerçekten çok istemiştim ancak renginden dolayı onu alabilmek için koca iki hafta boyunca beklemiştim. Korkunçtu.

Sonunda ne oluyor?

Romeo ve Juliet bir araya gelemedikleri için intihar ediyorlar.

Bu çok aptalca. Birbirlerine sahip olamadıkları için kendilerini mi öldürüyorlar yani. Bu seksle ilgili değil, aşkla ilgili. Ne olduğunu bilmiyor musunuz?

Hissetmek Tutku

Uğrunda acı çekmek

Uğruna ölebilmek

**

Üzgünüm. Onları hazırlamalıydım.

Kullanılan dil oldukça ilginç ancak hikaye günümüze uymuyor.

Bu hikaye her zaman günceldir ama onların anlayabilecek kapasitesi yok. Onlara ihtiyaç duydukları her şeyi koca bir hiç olarak sunuyorsunuz.

Yani onlara insanların şiddet ile burun buruna yaşamasının daha iyi olduğunu söylememi mi istiyorsun.

Gerçek şu ki bilginin yasaklandığı bir yerde yaşıyorsunuz. Yani sen insanların ayrılmış bölgede daha iyi şartlarda yaşadığını mı düşünüyorsun?

Hayır, hayır.

Demek istediğim sizin insanlarınız fazla sevmiyor, her şeyi çok fazla istiyor ve çok hızlı tüketiyor. Biraz sakin yaşamayı deneyin.

Anlamıyorum. Açıkla bana.

Yapamam.

John, anlamak istiyorum. John?

Hepinize anlatabilecek kelimeler neler?

Nasıl olduğunu sana gösterebilmek iterdim.

Ne yapıyorsun sen?

Sorun ne?

Hala daha beni sevmiyorsun.

Bu doğru değil. Doğru değil.

Senden hoşlanıyorum. Sen de benden hoşlanıyorsun. Hoşlanıyorsun. Doğru değil mi?

İlk gördüğümden bu yana

Anlamak istiyorum.

Hissetmeyi Tutkuyu anlamak istiyorum. Lenina.

Aşk bu değil.
**

Üzüntü sadece bir illüzyondur. Sadece mutluluk gerçektir.
**

İşleri doğru yapmaya ve daha fazla kendim gibi olmaya başlamıştım ancak şimdi bütün dünyanın bir yalan üzerine kurulu olduğunu ve yıkılmaya başladığını düşünüyorum.

Ne yalanı?

Sahip olduğumuz tüm mutluluklar

**

Ölüm Merkezi

Merhaba nasılısınız?

Ben iyiyim teşekkürler.

Linda Cooper. Ah evet. Bu taraftan

Sorun nedir kendinizi rahatsız mı hissediyorsunuz?

Lütfen, çocuklar öğretmeye çalıştığımızın aksine ölümün kötü bir şey olduğunu düşünmeye başlayacaklar.

Yaşamı sona erdi ama sorun değil çünkü diğer herkes hala hayatta ve mutlu. Onun organlarını tekrar fosfor elde etmede kullanabiliriz. Pekala çocuklar, haydi bakalım

Çikolata ve şeker yemek isteyen var mı?

Ölmüş mü?

Bu kadın çok tuhaf. Dişlerine bak.

O benim annem. Defolun buradan.

Buna bir son ver artık. **Bir insanın ölümü o kadar önemli bir şey değil, çocukları üzüyorsun.** Hiç kimse olmayan bir adamla mezarlar ve kurtlar hakkında konuşmaya ne dersin?

Yerin dibine kadar bağırabilirsin. Hey kes şunu.

**

Soma Dağıtımı

Oh Cesur Yeni Dünya sen nasıl insanlar meydana getirdin böyle.

Sana ne yaptıklarını görmüyor musun?

Kendine ne yaptığının farkında değil misin?

Bunlar seni mutlu edemez. Yalnızca köleleştirir. Siz mutlu değilsiniz. Sadece, kendinize inançlı olun. Kim olduğunuzu keşfedin. Hapları çöpe atın. Kurtulun artık uyuşturucularınızdan. Bırakın artık! Hapları çöpe atın! Bırakın artık! Uyanın! Uyanın! Sorununuz ne sizin?

Uyanın artık! Çıkarın şunu.

**

Bu sabah soma dağıtım merkezlerinden birinde gerçekleşen olayla ilgili daha fazla şey öğrendik. Vahşi olarak bilinen John Cooper bu sabah Görünüşe görü ölümü ile Vahşi'yi yıkıma uğratan ve şeyi olan kadının.. 'Anne' sözcüğünü kullanabilir miyim?

Bunu neden yaptığı umurumda bile değil. Bu şunu gösteriyor ki

Sadece bir vahşi olmasına rağmen ona merhamet göstermeliyiz.

Bu asla olmamalıydı! Vahşi'nin Delta'ları bozmasını istemiyorum.

Efendim tüm saygımla söyleyebilirim ki; problem Vahşi ‘de değil. Eğer Delta'lar kontrolden çıktıysa bu tamamen bizim sorumluluğumuzdadır.

Marx, Delta'ların kontrolden çıktığı falan yok.

Problem olan Vahşi.

Katılıyorum! Yeniden yapılandırmayı öneriyorum.

Efendim buna izin veremezsiniz.

Politika, olasılıkların sanatıdır Bernard.

Daha fazla kargaşaya izin veremeyiz. Ne demek istiyorsunuz?

Fedakarlıkta bulunmaya hazır olmalıyız. Bay Marx.

Ben de her yerde sizi arıyordum. Ne bulduğuma inanmayacaksınız. Teşekkür ederim.

Karar verme zamanı geldi. Affedersiniz millet. Karar vermeden önce son bir şey daha var. Dikkatimden kaçırdığım bir şey.

**

GERÇEK ORTAYA ÇIKTI

Herkesin dilindeki soru şu:

Bu nasıl olabildi?

Mide bulandırıcı.

Kesinlikle çok rahatsız edici.

Onun pozisyonundaki bir adamın bebeğinin olmasına nasıl izin verilebilir?

MÜDÜR bir BABA!

Asıl soru böyle bir şeyi niçin yaptığı?

Bu şunu gösteriyor ki

Kesinlikle ona acıyoruz.

Bu durumda acımak eşitliğe uygun değil.

Müdür

Bir Vahşi'ye ne olacağı hakkında hala bir açıklama yok.

**

Seni buraya getirmemeliydim. Sürücü terk ettiği için hepimiz atlamak zorundaydık. Demek istediğim seni medeniyete getirmek bir hataydı.

Üzgünüm. Şişede doğan bir adamın yine de bir ruha sahip olabileceğini görmek güzel.

****

Baş Denetçi: Sonuç olarak medeniyetin pek de hoşunuza gitmediğini görüyorum Bay Cooper.

Hayır. Başta gözüme mükemmel görünmüştü. Temiz, zekice Tüm o havada dolaşan müzik

Bazen kulaklarımda çalan binlerce enstrüman duyuyorum. ve bazen de sesler Bu..

Dinliyorum. Neden herkes Shakespeare okuyamıyor?

Herkes okuyabilir. Ancak niçin istesinler ki?

Onlar için hiç bir anlamı yok. Dünya bir Shakespeare değil biliyorsun. Gerçek şu ki; güzel olan bütün sanatlar ve bilgiler tutku ve çatışmalara neden oluyordu. Sosyal istikrarsızlık Artık bunların hiç birisi yok. İnsanlar şu anda mutlu.

Bu mutluluk neye mal oldu?

Sanat, din, felsefe, aşk, bilim

86 Yazılar

Bilim mi?

Hepimiz en önemli şeyin bilim olduğuna inanırız.

Gerçek bilim değil Bernad. Devlet politikasının gerektirdiği, asayişe hizmet eden bir teknoloji. Kriz olması durumunda insanlara tatmin sağlaması için. Biliyorsun, ben gençken çok iyi ve kendisini araştırmaya adamış bir kimyacıydım. Ancak ayrılıp yeniden yapılandırma bölümünün Ford'u olmak zorunda kaldım. Ben de senin gibiydim Bernard: Bir seçim yapmak zorundaydım. Bilimi seviyorum ama ben ondan feragat etmeyi, insanların mutluluğuna hizmet etmeyi seçtim ve yalnız değilim. Yani doğrular da ödediğiniz ayrı bir bedel.

Doğrular?

Savaştan önceki doğruluk ve güzellik hatırladığım kadarıyla insanların birbirlerini yok etmek için çılgınca yollara başvurup bombalar yaptığı. Korkunçtu. Çoğu tarihi gerçek insanlara mutluluk vermez değil mi?

Peki John ne olacak efendim?

Hiçbir şey. Hiçbir şey olmayacak. John kuralların doğruluğunu kanıtlayan bir istisna. O, bizim sistemimizin, içinde bir vahşi bulunmasına rağmen hala daha kararlı olduğunun ispatı. Eğer yeniden yapılandırmaya girişirsek insanlar şunu sormaya başlar:

"Bizim anlayamadığımız bir şeyler mi var?". Ama, hayır.

Bu Cesur Yeni Dünya'mızda istediğimiz her şeye sahibiz. Ayrıca kişisel olarak ondan hoşlandım.

**

Her şey karıştı.

Ne istiyorsunuz?

Benden ne istiyorsunuz?

Size verebileceğim hiç bir şey yok.

Peki sen John Sen ne istiyorsun?

Ben acı istiyorum. Özgürlük istiyorum. Tanrı'yı istiyorum. Şeytan'ı istiyorum. Günahları istiyorum. Aşkı istiyorum. Öznellik istiyorum. Çünkü insanların derin bir nefes alarak gördüğü bu serabı unutmasını ve ölüm zamanları gelip çatmadan önce bu yaşadıklarını zannettikleri şeyin aslında yaşam olmadığını görmesini istiyorum. Uyanık olmak hayatta olmaktır.

**

Değişime ihtiyaç var.

**

Eski Yunanlılar 'da davranışlarıyla fedakarlıkta bulunan birçok kahramanları vardı. Medeniyetlerinin gelişmesi ile birlikte kahramanlarına ihtiyaçları kalmadı. Şu anda o kahramanların anti sosyal oldukları tarafımızdan biliniyor. Geçmişte kahramanlara ihtiyaç da mükemmel olmayan dünyadan kaynaklanıyordu. Çünkü kahramanlar bir şeyleri değiştirir. Sözde bizim değişim yaratacak birilerine ihtiyacımız olmadığı söylenir. Kahraman, farklılık yaratan kişidir.

- Bayan Crowne?

- Efendim Ben bunu kitapta göremiyorum. Bu kitapta yok. Yani kitabın yanlış olduğunu mu söylüyorsun?

Aslında Sen ne düşünüyorsun?

Ben nasıl bilebilirim?

Ben kitaplarda yazılan şeylerden fazlasını düşünemem. Sen de düşünemezsin. Sen sadece bir kişisin. Kim olduğunu sanıyorsun?

Hiç kimse.

**

Ben hamileyim. - Gerçekten mi?

- Evet. Hamile

Bunu ben yaptım John. Doğum kontrollerimi kullanmadım. Senin bebeğini taşıyorum.

Benim bebeğim

Benim bebeğim mi?

İlk olarak bu bir kaza.

- Doğum kontrolünü almayı unutmuşsun.

- Hayır Bernard.

- Ben bu çocuğu doğurmak istiyorum

- Mümkün değil. Bu yasa dışı.

- Biliyorum.

- Hayır. O zaman beni öldürmek zorunda kalacaklar. Belki de yapabilirler. Hatta beni de öldürebilirler. Baba olacak bir müdür daha isteyeceklerini zannetmiyorum. Sana zarar vermek istememiştim.

- Bundan emin misin?

- Evet. Evet eminim. Sana yardım edeceğim. Bu çocuğu doğurabilmen için tek yol bu.

- Teşekkürler.

- Umarım tek başına olduğunu biliyorsundur. Asla geri dönemezsin. Anladım. Bunu yapmak zorundayım. Çok üzgünüm. Ben de üzgünüm.

**

Özgün insanların bulunduğu farklı bir medeniyetin içinden gelen perde arkasındaki bir adam tarafından cezalandırılmıştı.

**

Yaşam, Bütün dünya birleşmeden 9 yıl savaşlarından önce çok zordu. Sonrasında bilimsel, akılcı hükümet büyük bir aşama katetti. Şu anda şehvetli bir uyum ve güven içerisinde yaşıyoruz. Yaşamak için daha iyi bir zaman olabilir mi?

**

88 Yazılar

Hiç kimse senden daha özel değil. Nasıl göründüğünün bir önemi yok. Herkes iyi görünür. Bu sadece iç hesaplaşmadır. Ancak güzel görünmek önemlidir. Ne kadar iyi görünürsen o kadar iyi hissedersin. İyi hissetmek önemlidir. Eğer iyi görünürsen, iyi olursun. Eğer istersen sahip olabilirsin. Aradığında bulacaksın. Bunu hak ettin. Kendini kutlamalısın. Herkes soma için EMS'ye şükran duyar.

**

Cesur Yeni Dünya, hiçbir zaman köle olduğumuz bir dünya olmamalıdır.

****

“GEN SAVAŞLARI” İLE “CESUR YENİ DÜNYA” YA DÖNÜŞ

PAYLAŞTIĞIMIZ DURUMUMUZ – BİLİNÇ

JOHN SEARLE

http://video-subtitle.tedcdn.com/talk/podcast/2013/None/JohnSearle_2013-low-tr.mp4

Filozof John Searle insan bilinci üzerine yapılan çalışmaları düzenliyor -- ve bu konudaki ciddiye alınan bazı yaygın karşı görüşleri çürütüyor. Bilince neden olan beyin süreçlerini öğrendikçe, bilincin bunun ilk aşaması olan önemli biyolojik bir olgu olduğunu kabul ediyoruz. Ve hayır diyor, bilinç büyük bir bilgisayar simülasyonu değil. (TEDxCERN'de kaydedilmiştir.)

Bilinç hakkında konuşacağım.

Neden bilinç?

Bu enteresan bir şekilde hem bilimsel hem felsefi kültürümüzde oldukça ihmal edilmiş bir konu.

Neden bu kadar enteresan?

Çünkü bu çok basit ve mantıklı bir sebeple hayatımızın en önemli yönü. Şöyle ki, bir şeyin hayatımızda önemli olabilmesi için bilinçli olmamız gerekli bir koşul. Bilimi, felsefeyi, müziği, sanatı falan umursarsınız -- ancak zombiyseniz ya da komadaysanız, hiç bir yararı yoktur, değil mi?

Yani bilinç birinci sırada. İkinci sebep de, insanlar bu konuyla ilgilenmeye başladıklarında, ki ilgilenmeleri gerektiğini düşünüyorum, en korkunç şeyleri söyleme eğiliminde oldular. Hatta korkunç şeyler söylemediklerinde ve gerçekten ciddi bir araştırma yapmaya çalışırlarken bile, bu yavaş oldu. İlerleme yavaş bir süreç oldu.

Buna ilk ilgi duymaya başladığımda, biyolojik açıdan oldukça açık bir problem olduğunu düşünmüştüm. Beyin bıçaklayıcıları meşgul edelim ve beyinde nasıl işlediğini görelim.UCSF'e gittim ve oradaki tüm ağır nörobiyolojistlerle konuştum ve onlar da bilim insanlarına utandırıcı sorular sorduğunuzda sıklıkla yaptıkları gibi sabırsızlık gösterdiler. Fakat beni asıl etkileyen, çileden çıkan çok ünlü bir nörobiyolojistin söylediğiydi, "Bak, benim alanımda bilinçle ilgilenebilirsin, fakat önce bu hakkı edin. Önce bu hakkı edin."

Şimdi bu konu üzerinde uzun zamandır çalışıyorum. Bence bu hakkı bilinç konusunda çalışarak alabilirsiniz. Eğer öyleyse, bu gerçekten bir adım öne çıkmaktır.

Tamam, peki bilince karşı bu enteresan gönülsüzlük ve düşmanlığın nedeni ne?

Bence bu bizim entellektüel kültürümüzdeki iki özelliğin karışımı yüzünden aslında bunların birbirinin zıttı olduğunu düşünüyoruz ama aslında bunlar bir miktar varsayımı paylaşıyorlar. Bir özellik, dini ikiliğin geleneği**:**

Bilinç, fiziksel dünyanın bir parçası değildir. Ruhsal dünyanın bir parçasıdır. Ruha aittir, ve ruh fiziksel dünyanın bir parçası değildir. Bu Tanrı'nın, ruhun ve ölümsüzlüğün geleneği. Bunun tam tersini düşünen başka bir gelenek de var ancak en kötü varsayımı kabul ediyor. Bu gelenek bizim ağır görevli bilimsel materyalistler olduğumuzu düşünüyor. Bilinç fiziksel dünyaya ait değildir. Ya öyle bir şey hiç yoktur, ya da o başka bir şeydir, bir bilgisayar programı ya da başka saçma bir şey, ama hiç bir şekilde bilimin bir parçası değil. Ve bende karın ağrılarına neden olan bir tartışmanın içine girdim. İşte nasıl olduğu. **Bilim nesneldir, bilinç özneldir, haliyle bilincin bilimi olamaz.**

Pekala, bu ikiz gelenekler bizi felç ediyor. Bu ikiz geleneklerden kaçmak gerçekten çok zor. Ve benim bu konferansta sadece bir tek gerçek mesajım var, o da şu ki, bilinç biyolojik bir olgudur fotosentez, sindirim, mitoz gibi -- tüm bu biyolojik olguları bilirsiniz -- ve bunu kabul ettiğiniz an bilinçle ilgili, zor problemlerin hepsi olmasa da, birçoğu yok olur. Ve bunların bir kısmının üstünden geçeceğim.

Tamam, size bilinçle ilgili söylenmiş bazı acımasız şeyleri anlatacağıma söz veriyorum.

Birincisi: *Bilinç yoktur. Bu bir illüzyondur, günbatımları gibi. Bilim günbatımlarının ve gökkuşaklarının illüzyon olduklarını göstermiştir. Yani bilinç bir illüzyondur.*

İkincisi: *Tamam, belki vardır, ama öyleyse de tamamen başka bir şeydir. Beyinde çalışan bir bilgisayar programıdır.*

Üçüncüsü: *Hayır, varolan tek şey sadece davranışlardır. Davranışçılığın ne kadar etkili olduğunu görmek çok utanç verici, ama buna sonra geleceğim.*

Dördüncüsü: *Belki bilinç vardır, ama bu dünya için bir fark yaratmaz. Ruhaniyet nasıl bir şeyi etkileyebilir?*

Şimdi, ne zaman biri bunu söylese, ruhaniyetin bir şeyi değiştirmesini görmek istiyorlar diye düşünüyorum. İzleyin. Bilinçli bir şekilde kolumu kaldırmaya karar veriyorum, ve bu lanet şey kalkıyor.

Ayrıca, şunu fark edin: **"Bu biraz Cenevre'deki havaya benziyor. Bazı günler kalkar, bazı günler kalmaz"** demeyiz. Hayır. Ben ne zaman istersem o zaman kalkar.

Pekala. Şimdi bunun nasıl mümkün olduğunu anlatacağım. Şimdi size henüz bir tanım vermedim. Eğer tanım vermezseniz bunu yapamazsınız. İnsanlar her zaman bilinci tanımlamanın ne kadar zor olduğunu söylerler. Bence eğer bilimsel bir tanımlama için uğraşmıyorsanız, bu tanımlamayı yapmak daha kolay. Biz bilimsel bir tanımlama için hazır değiliz, ama işte aklıselim bir tanım. **Bilinç tüm duygu durumları, duyarlılığı ya da farkındalığı içerir.** Rüyasız bir uykudan uyandığınız an başlar, ve uykuya dalana kadar ya da ölene kadar ya da bir şekilde bilinçsiz hale gelene kadar devam eder. **Rüyalar da bu tanımda, bilincin bir şeklidir.**

Şimdi, bu aklıselim tanımımız. Bu bizim amacımız. Eğer bunun hakkında konuşmuyorsanız, bilinç hakkında konuşmuyorsunuz demektir.

Ama onlar, "Hmm, eğer öyleyse, bu gerçekten korkunç bir problem. Böyle bir şey nasıl gerçek dünyanın bir parçası olabilir?" diye düşünüyorlar.

Ve bu, eğer felsefe dersi aldıysanız, **meşhur ruh-beden problemi olarak bilinir.** Bence bunun da basit bir çözümü var. Şimdi anlatacağım. İşte: Bütün bilinçli durumlarımız, istisnasız hepsi, beyindeki alt seviye nörobiyolojik süreçler tarafından oluşturuluyor, ve bu, beyinde üst seviye ya da sistem özelliği olarak görülüyor. Bu suyun akıcılığı kadar gizemli bir konu. Değil mi?

Akıcılık, H_2O molekülleri tarafından ekstra su fışkırtılan bir şey değil. Bu sistemli bir durum. Ve moleküllerin davranışlarına göre, su dolu bir kavanozun sıvıdan katıya geçmesi gibi, beyniniz de moleküllerin davranışlarına göre bilinçli durumdan, bilinçsiz duruma geçebilir. Meşhur ruh-akıl problemi bu kadar basittir.

Tamam mı?

Ama şimdi daha zor sorulara geliyoruz. Bilincin kesin özelliklerini tanımlayalım, böylece daha önce yaptığım o dört itiraza karşılık verebilelim.

Evet, ilk özellik, bunun gerçek ve azaltılamaz olması. Bundan kurtulamazsınız. Görüyorsunuz, gerçek ve illüzyon arasındaki ayrım bize görünen şeyler ve aslında gerçekte nasıl oldukları arasındaki ayrım. Burada bilinçli olarak -- Fransızca "arc-en-ciel" (gökyüzünün içindeki ark) kelimesini seviyorum - Burada gökyüzünde bir kavis varmış gibi görünüyor, ya da güneş dağların arkasında batıyor gibi görünüyor. Bu bize böyle görünüyor, ancak gerçekte olmuyor. Ancak bu her şeyin bilinçli olarak nasıl göründüğü ile aslında nasıl oldukları arasındaki ayrımı, bilincin varlığı için yapamazsınız, çünkü bilincin varlığı konusunda düşünüldüğünde, eğer bilinçli bir şekilde bilinçli olduğunuzu düşünüyorsanız, bilinçlisinizdir. Demek istediğim, bir grup uzman bana gelip "Biz ağır çalışan nörobiyolojistleriz ve

senin üzerinde çalıştık Searle, ve senin bilinçli olmadığına ikna olduk, sen çok akıllıca tasarlanmış bir robotsun," deseler "Hmm, biliyor musun, belki de gerçekten haklılardır?" diye düşünmem. Gerçekten bir an için bile böyle düşünmem, çünkü **Descartes bir çok kez yanılmış olabilir ama şunda haklıydı.** Kendi bilinçliliğiniz hakkında şüphelenmezsiniz. Tamam, bu bilincin ilk özelliği. Bilinç gerçektir ve azaltılamaz. Diğer bilinen illüzyonlar gibi bunun da bir illüzyon olduğunu gösterip bundan kurtulamazsınız.

Pekala, başımıza dert olan bir diğer özelliği de tüm bilinç durumlarımızın bu nitelikli özelliğe sahip olmasıdır. Bira içiyormuşsunuz gibi hissettiren bir şey, yani gelir verginizi hesaplarken hissedeceğiniz bir şey değil ya da müzik dinlerken, bu nitelikli his otomatik olarak 3. özelliği oluşturuyor, bilinçli durumlar özünde öznel, yani bunlar sadece onları deneyimleyen insan ya da hayvan özneler tarafından deneyimlenerek var oluyorlar. Belki de bir bilinç makinası üretmeyi başarabiliriz. Ancak beyinlerimizin bunu nasıl yaptığını bilmediğimiz için, böyle bir bilinç makinası üretme durumunda değiliz.

Tamam. Bilincin diğer bir özelliği de birleştirilmiş bilinç alanlarından gelmesi. Yani sadece karşımdaki insanları görmüyorum, veya kendi sesimi ve zemine karşı ayakkabılarımın ağırlığını bana, sanki ileri ve geri yayılan mükemmel tek bir bilinç alanının bir parçası gibi geliyor. Bilincin inanılmaz gücünü anlamanın anahtarı bu. Ve henüz bunu bir robotta gerçekleştirme imkânımız yok. Robot teknolojisindeki hayal kırıklığının sebebi bilinçli bir robotu nasıl yapacağımızı bilmiyor olmamız gerçeği, yani böyle bir şey yapabilecek bir makinaya sahip değiliz.

Tamam, bilincin diğer bir özelliği, bu inanılmaz birleşmiş bilinç alanından sonra, bilinç davranışlarımızda işlevselleşiyor. Elimi kaldırarak size bilimsel bir örnek veridim, ancak bu nasıl mümkün olabilir?

Nasıl olabiliyor da, beynimdeki bu düşünce maddeleri hareket ettirebiliyor?

Size cevabı söyleyeceğim. Yani, ayrıntılı cevabı bilmiyoruz ama, esas kısmını biliyoruz, o da nöron aktivasyonunda bir sıra olduğu, ve bunlar saklanmış asetilkolinin olduğu motor nöronların aksonlarının sonundaki katmanda duruyorlar. Felsefi terimler kullandığım için kusuruma bakmayın ama bunlar motor nöronların aksonların sonundaki tabakada gizlendiklerinde iyon kanallarında bir sürü mükemmel şey oluyor ve bu lanet olasıca kol kalkıyor. Size söylediğim şeyi bir düşünün. Bu, aynı olay, kolumu kaldırmak için verdiğim bilinçli kararın dokunmalı-hissetmeli manevi özelliklere sahip bir tanımı var. Bu beynimdeki bir düşünce, ama aynı zamanda, motor korteksten aşağıya koldaki sinir dokularına kadar yolunu yaparken asetilkolini gizlemeye çalışmakla ve diğer birçok işi yapmakla meşgul. Geleneksel sözlüklerimiz artık bu konuları tartışmak için tamamen demode. Tek bir olayın bir seviyede nörobiyolojik bir tanımının başka bir seviyede akli bir tanımının olması ve bu bir tek olay, bu doğanın işleyişi. Bilinçliliğin işleyişinin nedensel olarak mümkün olduğunun açıklaması.

Tamam şimdi bunu aklınızda tutun, bilinçliliğin çeşitli özelliklerini incelerken, geri dönüp eski itirazları cevaplayalım.

İlk söylediğim şey, bilincin var olmadığı, bir illüzyon olduğuydu. Bunu zaten cevapladım. Bu konu hakkında endişelenmemiz gerektiğini düşünmüyorum. Ancak ikincisinin inanılmaz bir etkisi var, ve belki de hala söz konusu, bu da "Eğer bilinç varsa, bu gerçekten de başka bir şey. Bu gerçekten beynimizde çalışan dijital bir bilgisayar programı ve bilinci yaratmak için yapmamız gereken tek şey doğru programı edinmek. Evet, donanımı unutun. Herhangi bir donanım programı taşımak için yeterince kapsamlı ve istikrarlı olabilir."

Bunun yanlış olduğunu biliyoruz. Demek istediğim, bilgisayarlar üzerine düşünen herhangi biri bunun yanlış olduğunu görebilir, çünkü hesaplama sembolik bir manipülasyon olarak tanımlanır genelde sıfırlar ve birlerle, ama herhangi bir sembol de olur. İkili kodla programlayabileceğiniz bir algoritmanız olabilir, bu da bilgisayar programının tanımlayıcı özelliğidir. Ancak biz bunun tamamen söz dizimsel olduğunu biliyoruz. Bu sembolik. Gerçek insan bilincinin bundan daha fazlası olduğunu biliyoruz. Söz dizimine ek olarak bir de içeriği var. Anlam bilimine sahiptir.

Şimdi bu tartışma, ben bu tartışmayı, 30 -- aman Tanrım, bunu düşünmek istemiyorum -- 30 yıldan fazla bir süredir, yapıyorum ancak size anlattığım şeyleri ima eden daha derin bir tartışma var ve bu tartışma kısaca bilincin, gözlemciden bağımsız bir gerçeklik yarattığını söylüyor. Bu; paranın, mülkün, hükumetin, evliliğin, CERN konferanslarının, kokteyl partilerin ve yaz tatillerinin gerçekliğini yaratıyor ve tüm bunlar bilincin eserleri. Bunların varlığı gözlemciye bağlı. **Bir kâğıt parçasının para olması veya bir kaç binanın üniversite olması, sadece bilinçli etkenlere bağlı.**

Şimdi hesaplamayla ilgili kendinize sorun. **Bu güç, kütle, yer çekimi gibi kesin mi?**

Ya da gözlemciye mi bağlı?

Bazı hesaplamalar gerçektir, esastır. 4 elde etmek için 2'ye 2 eklerim. Kim ne düşünürse düşünsün, bu böyle olur. Ama ben cebimden hesap makinamı çıkartıp hesap yapınca, tek gerçek olgu elektronik devreler ve onun davranışı. Bu tek gerçek olgu. **Kalan her şey bizim tarafından yorumlanır.** Hesaplama, sadece bilinçle bağlantılı olarak var olur. İster bilinçli bir etmen bu hesaplamayı yapıyor olsun, ister de bilgisayar yorumlamasını kabul edecek küçük bir mekanizması olsun. Bu, hesaplamanın keyfi olduğu anlamına gelmiyor. Bu donanıma bir sürü para harcadım. Gerçekliğin nesnelliği ve öznelliği ile iddiaların nesnelliği ve öznelliği arasında sürekli bir kafa karışıklığına sahibiz. Konuşmanın bu kısmının alt metini şu:

Varlığı öznel olan bir alan hakkında bilincin, duygunun ya da farkındalığın öznel durumunu içeren insan beyninde gerçekleşen tamamen tarafsız bir bilim yapabilirsiniz, tarafsızca gerçek iddialar yapabilirsiniz. Yani, bilinç öznel ve bilim nesnel olduğu için bilincin nesnel bir bilimi olamayacağına dair itiraz, bir kelime oyunu. Bu öznellik ve nesnellik üzerine kötü bir kelime oyunu. Kendi varlığının durumuna göre öznel olan alanlar hakkında nesnel iddialarda bulunabilirsiniz ve bu tam olarak nörolojistlerin yaptığı şey. Yani, gerçekten acı çeken hastalarınız var ve bunun nesnel bilimini yapmaya çalışıyorsunuz.

Pekala, tüm bu adamları çürüteceğime dair söz verdim ama çok zamanım kalmadı o yüzden sadece bir kaçını daha çürütmeme izin verin. Davranışçılığın entellektüel kültürümüzün en büyük utançlarından biri olması gerekir, çünkü onun hakkında düşündüğünüz anda aksi ispatlanır diyorum. Akli durumunuzla davranışlarınız aynı mıdır?

Ağrı duygusu ve ağrı davranışı arasındaki ayrımı düşünün. Ağrı davranışını size göstermeyeceğim ama şu an bir ağrımın olmadığını söyleyebilirim. Ve apaçık bir hata. Neden böyle bir hata yaptılar?

Hata şuydu - geri dönüp bu konu hakkındaki araştırmalarda bunu tekrar tekrar görebilirsiniz-bilincin azaltılamayan varlığını kabul ederseniz, bilimden vazgeçmiş olursunuz diye düşündüler. **İnsanlığın 300 yıllık ilerlemesinden, bu süreçten ve umuttan vazgeçiyorsunuz. Ve son olarak vermek istediğim mesaj şu ki, bilinç bilimsel analize konu olan diğer bütün biyolojik olgular gibi, ve hatta bilimin geri kalanı gibi gerçek bir biyolojik olgu olarak kabul edilmelidir,.**

Kaynak:

http://www.ted.com/talks/john_searle_our_shared_condition_consciousness.html

SES FREKANSLARI İLE AŞIK DA OLABİLİRSİNİZ, KATİL DE...

ALINTI

Türkiye'nin ilk ses mühendislerinden Süden Pamir ses frekansları ile neler yapılabileceğini anlattı, şaştım kaldım.

Ses teknolojileri veya **ses mühendisliği** deyince hemen herkesin aklına **müzik** ile ilgili ses sistemleri geliyordur herhalde. Peki ses teknolojileri ile **terörizmin** engellenebileceğini, nokta ses frekansı atışıyla **kusursuz cinayet** işlenebileceğini, istediğiniz kişiyi kendinize **aşık** edebileceğinizi, bir sırrı itiraf ettirebileceğinizi veya dünyanın ritmine **uyum** sağlayabileceğinizi biliyor muydunuz?

Süden Pamir, **Bilkent Üniversitesi** İç Mimari Bölümünü bitirdikten sonra İngiltere'deki **SAE** kolejinden **ses mühendisliği** diploması almış ve **Middlesex University**'de ses teknolojileri üzerine master yapmış. **Beyoğlu Galatasaray**'da kurduğu **İletişim Teknoloji Müzik Akademisi İTM**'de de ses mühendisi yetiştiriyor ve müzik teknolojisi, ses teknolojisi, performans teknolojileri, elektronik müzik ve ileri kayıt teknikleri gibi dersler veriyor.

TERÖRİZME SUBLİMİNAL MESAJ

"**Nedir ses teknolojisi tam olarak**?" oluyor ilk sorum. "Dünyada pekçok alanda kullanılabilen bir teknoloji. Beynimiz her şeyi elektrik akımlarıyla algılar. Ses frekansı da bir tür **elektrik akımıdır**, **enerjidir**. Bu enerjiyi kullanarak insanların algısını değiştirebilir, istediğiniz komutla hareket etmesini sağlayabilirsiniz.." yanıtını alıyorum. Ses teknolojisinin en önemli alt dallarından biri ise **subliminal** mesaj. Müziğin veya şarkının içine insanın **algı sınırının** dışında bir frekansta söylenmiş mesaj yerleştiriliyor, bu **üst bellek** tarafından tanımlanamıyor ama **alt belleğe** gidiyor. Örneğin bir terörist saldırı ihbarı alındığında o bölgeye bir müzik yayını yapılabilir Pamir'in anlattığına göre. Yayınlanan şarkıya frekansı değiştirilmiş olarak "**Bu saldırıyı yapma**" gibi bir mesaj yerleştirilirse terörist algıda seçicilikle bu mesajı farkeder. Duyduğu şeyin ne olduğunu anlamaz ama alt belleği bunu algılar ve içinden bir ses ona "**yapma**" demiş gibi gelir. Hatta bunu kendisine **Allah**'tan bir mesaj gibi görür. Ancak dünyada ve Türkiye'de bu tür mesajların toplum güvenliği dışında kullanılması **kesinlikle yasak** ve cezası var. Süden Pamir ise yalnızca bir kereliğine **İstanbul Teknik Üniversitesi**'nde verdiği bir konferansta öğrencilere konuyu anlatabilmek için hazırlamış subliminal bir mesaj. "Konferans süresince bir müzik dinlettim öğrencilere. Müziğin içine '**Suu**' diye yalvaran bir sesi frekansı yerleştirdim. Sunumun sonunda öğrencilere susayıp susamadıklarını sordum. Şaşkın bir şekilde hepsi çok susadıklarını söylediler." diye anlatıyor bu tecrübesini.

Pamir'in söylediğine göre kaçak olarak subliminal mesaj kullananlar var, <u>"Ülkemizde bazı **radyo kanallarının** bunu yaptığı tespit edilmiş ama detaylar henüz bilinmiyor. Almanya'da '**Kara Sesin Radyosu**' diye bir kanal var, radikal İslamcılara ait bir frekans.</u> Subliminal yöntemle aşırı saldırgan, dini içerikli, **cihad** çağrısı yapan, uyuşturucu hap kullanmayı komutlayan mesajlar yayıyor. **Alman polisi** de **Türk polisi** de bunu biliyor ama sürekli frekans değiştirdikleri için baş edilemiyor." diyor. Ayrıca müzik dünyasında da bu tür tehlikeli mesajlar kullanılıyormuş. Özellikle de bazı **heavy metal** gruplarının şarkılarında... **11 Eylül** saldırılarının bile bu şekilde gerçekleştirildiğini idida eden uzmanlar varmış. Bu ididalara göre kulelere giren uçaklarda bir terörist bile yokmuş, saldırı direk pilotların alt bilincine seslenen subliminal komutlarla gerçekleştirilmiş.

DOĞUM FREKANSI İTİRAF ETTİRİYOR

Ses teknolojisinden **askeri** amaçlı da faydalanılabiliyor. Peki ses silahı nasıl kullanılıyor? Örneğin nokta atışıyla bir kişi öldürülebiliyor. Mantık ise son derece basit: Bir insana kalbin atış hızı olan **10-15 Hz** frekans verirseniz, kalbini anında durdurabilirsiniz. Tıpkı yolda yuvarlanan bir topa onu durdurabilecek güçle baskı yaptığınızda duracağı gibi. Yani adli bilimlerin en çok tartışılan

konularından biri olan "**Kusursuz cinayet işlenebilir mi?**" sorusu da ses ile yanıt buluyor. Ayrıca ses titreşimleri ile bir insana **işkence** yapmak, onu çıldırtmak, sorgu masasında itiraf etmesini sağlamak hatta beynini bile patlatmak mümkünmüş. Nasıl mı? İnsanın algılayamayacağı kadar yüksek frekansta ses verirseniz kişi acı çekiyor, çünkü kaldıramayacağı kadar yüksek elektrik akımına maruz kalıyor. İnsanın algılayabileceği ses frekansı ise **20 Hz** ile **20 bin Hz** arasında. **20 Hz**'nin aşağısını ve **20 bin Hz**'nin yukarısını duyamıyoruz. Peki ya duyum eşiği olan **20 Hz**'nin altındaki seslerin zarar vermeyeceğini mi düşünüyorsunuz? Çok yanılıyorsunuz. Pamir düşük frekanstaki seslerin neler yapabileceğini şöyle anlatıyor: "Bir bebek doğduğunda çıkardığı ilk ses **2,5 Hz** frekanstır. Eğer bir insana **2,5 Hz** frekans verirseniz duygusal olarak ilk doğduğu ana gider ve o korku, şaşkınlık, boşlukta olma, çaresizlik durumunu yaşar. Doğal olarak ona ne itiraf ettirmek isterseniz o boşluk anında ettirebilirsiniz. **3,5 Hz** kulak zarının **en duyarlı** olduğu frekanstır, bu frekansta kulak zarını patlatabilirsiniz."

PROTOKOLKOVAR SİSTEM

Gittiğimiz konserler güvenli midir acaba sorusu geliyor ister istemez akla! Pamir de bu soruyu bir **Sezen Aksu** konserinde yapılan büyük hatadan söz ederek yanıtlıyor. "Bas hoparlörler hemen protokolün karşısına sahnenin önüne konmuştu. Bu hoparlörlerden **10-15 Hz** bas ses verilir. Protokole de genelde orta yaşlılar ve yaşlılar oturur, kalpleri de genç birinin bile hayatını tehlikeye sokabilecek bu **10-15 Hz** frekansa karşı o kadar yakın mesafede uzun süre dayanamaz. Sözünü ettiğim Sezen Aksu konserinde ilk 5. dakikada tüm protokol konser alanını terketmişti. O hoparlörleri yanına yaklaşılsın ya da dinleyicilerin dibine konsun diye yapmıyorlar ki, arada biraz mesafe olacağı düşünülüyor."

SESTEN KOKU ÜRETİLEBİLİYOR

Ses frekanslarıyla yapılabilecekler bu kadarla sınırlı değil. Süden Pamir **York Üniversitesi'**nin **otistik çocuklar** üzerine yaptığı çalışmadan da söz ediyor: "Çocuğa elini kaldır dediğinde kaldırmasını sağlayan şey, beyinde bu komutu gerçekleştiren **elektrik akımın** oluşmasıdır. Bu oluşmuyorsa elini kaldıramaz. Çalışmalarda çocuklara kolunu kaldırmalarını sağlayacak elektrik akımını yaratan güçte frekans göndererek hareket edebilmelerini sağladılar. Şimdi zeka geriliği üzerine de aynı çalışmayı yürütüyorlar." Acaba ses frekanslarıyla beyne istenen her komutun yüklenebilmesi mümkün mü? Evet, pek çok şey yapılabiliyormuş. Mesela artık teknolojik olarak **kokulu film** yapmak mümkünmüş: "İnsan kan kokusunu duyduğunda burnuna gelen **koku molekülleri** beynin koku ile ilgili bölümünde elektriğe çevrilerek o şekilde algılanıyor. Aynı tür ve frekansta bir elektrik akımını ses titreşimi olarak dışarıdan da gönderirseniz kişiye kan kokusu almış hissi uyandırabilirsiniz, bu bir beyin yanılsamasıdır, psikoalgıyla alakalıdır." diye açıyor konuyu Pamir.

SIRDAŞ MASA

Ses teknolojileri suç olaylarında da kullanılabiliyor. ABD'de özellikle banka soygunlarında faydalanılıyor bu bilimden. Örneğin polis soyguncu ile telefon temasına geçtiği anda ses mühendisleri telefondaki sesten kişinin bankanın neresinde, hangi odasında olduğunu tespit edebiliyorlar. Bir sesin **metale, tahtaya, plastiğe, duvara** veya herhangi başka bir maddeye çarptığında verdiği yankı birbirinden farklı. Sesin yankılanış biçimine göre bulunduğu odanın büyüklüğünü de tespit etmek hatta odanın şeklini, kaç köşesinin olduğunu tanımlamak da mümkün. Dolayısıyla suçlunun sesinden hangi tür eşyaların bulunduğu, hangi büyüklük ve şekilde bir odada olduğu tespit edilebiliyor. Bunun için kullanılan bir **bilgisayar programı** da varmış ki Pamir bu programla **Tataristan**'dan bir opera binasının çizimlerini bile yapmış, "175 hoparlörün binanın nerelerine yerleştirilirse mükemmel ses düzeneğinin sağlanabileceğini hesapladım. Pahalı bir teknoloji de değil, 4-5 bin dolar değerinde." diyor. Ses frekansları **mimari** ve **dekorasyonda** da kullanılıyor. Pamir'in bu konuda yaptığı bir çok iş var. Mesela **iş adamlarının** gittiği, üst düzey ihale toplantılarının yapıldığı bir restorantta, seslerin toplantı masasının dışına çıkamadığı bir düzenek yapmış. Masada konuşulanları yalnızca masadakiler duyabiliyor. İki adım ötedeki başka biri masada konuşulan hiçbir şeyi duyamıyor. Bu türlü düzeneklerin genel sistemi ise şu: "Bir sesi yok etmek isterseniz onu kendi molekül yapısının **zıttı aynı**

frekansta başka bir ses ile çarpıştırırsınız ve mevcut **ses enerjisini** yok ederek **ısıya** dönüştürürsünüz. Zaten bu sistem olmasa kimse uçağa binemezdi. Çünkü **uçak motorlarının** sesi tahammül edilemeyecek kadar yüksektir. Uçakta bu sesler birbirleriyle çarptırılarak kendilerini yok ederler. Bu sistem ile pencereleriniz açık olsa bile evinizde gürültüden uzak huzurlu bir ortam yaratabilirsiniz."

MISIR PİRAMİTLERİ SES İLE Mİ YAPILDI?

Türkiye'nin ilk ses mühendislerinden olan Pamir'in yaptığı başka ilginç işler de var. Mesela **Ayvalık**'ta bir **açık hava diskosuna** müzik sesinin dışarıdan duyulamayacağı bir düzenek yapmış. Ses çizilen sınırdan öteye çıkamıyor, başka bir ses frekansı ile karşılaştırılıp yok ediliyor. İstenirse bir odanın içinde bile belli bir çizgiden sonrası sessiz yapılabiliyor. Pamir bir okulun spor salonunu **hem spor hem konser** için uygun hale de getirmiş. Çift kullanımlı yani. Çünkü basketbol oynarken yankıya ihtiyaç var ama konserlerde yankı olmaması gerekiyor. Açıkhava konserlerinde de yalnızca müziğin duyulabileceği bir ses kalitesi sağlamak mümkün ses teknolojileriyle. "Gereksiz, gürültü olarak algılanan sesleri yok edip, insanın algısını düzelten, müziğin daha net algılamasını sağlayan frekanslar kullanıyoruz. **MTV** bu konuda çok ileri. Açıkhava konserleri düzenliyor ve ses alanda stüdyo kaydı gibi duyuluyor." diye anlatıyor. **Tübitak**'ın da böyle bir deneyi olmuş. Ses frekanslarıyla iki alüminyum levhayı birbirinden ayır. **Mısır piramitlerinin** de ses ile yapıldığını iddia eden bilim adamları varmış. Taşların ses ile kaldırılıp yerleştirilmiş olabileceğini düşünüyorlarmış. "Ses kötü amaçlarla kullanılabilir rahatlıkla değil mi?" diye soruyorum. "Zaten York Üniversitesi'nin çalışmalarını internetten okuduğumda çok korktum, ya başkaları da okursa diye. Çünkü yazılanlar iyi niyetli kişilerce bile laboratuvar koşulları dışında denense inanılmaz kötü sonuçlara sebebiyet verebilir." diye yanıtlıyor.

GANDARVA VEDA DİNLE, HAYATIN RİTMİNİ YAKALA

Ama frekanslar insan üzerinde iyi amaçlarla da kullanılabiliyor.. "**Türk Sanat Müziği** makamlarının hiçbiri bilinçsiz yapılmış değildir." diyen Pamir şöyle devam ediyor: "Dünyanın ve insanın bir ritmi vardır, makamlar da bu ritme uygun yapılmış ki dinleyen iyi hissetsin, şifa bulsun, mutlu olsun diye. İhtiyacımız olan frekanslar belirlenerek yapılmış o makamlar. Doğru zamanda dinlenirse iyileştirici etkileri bile olduğu artık bilimsel olarak dünyanın değişik üniversitelerinde yapılan araştırmalarla kanıtlandı biliyorsunuz. York Üniversitesi makalelerinden her saat diliminin bir ritmi olduğu ve o saat diliminde bulunan ülkelerin ritminin aynı olduğu, o ritm dışında davranan insanın hastalığa, başarısızlığa, uyumsuzluğa sürüklenebileceğini okumuştum."

Peki ritm dışına nasıl çıkılıyor?

Pamir'e göre **geç kalkıp geç yatmak** en önemli ritm bozma unsuru. **Gandarva Veda** diye Hindistan'a ait bir dinleti varmış. Gandarva Veda CD'lerinin içinde çeşitli ses frekansları bulunuyor ve hepsinin de dinlenmesi gereken saatler üzerinde belirtiliyormuş. "Eğer o saatte dinlerseniz dünyanın ritmine göre akort oluyorsunuz. Örneğin uyku saatinde uyku frekanslarını dinlerseniz hemen uyuyorsunuz. Gandarva Veda araştırmaları üzerine **Amerikan Maharishi Üniversitesi**'nde bir kürsü bile var. Ünlü besteci **Schuman** da dünyanın ritmini hesaplamış ve bestelerini o ritme uygun olarak yapmış." diye açıyor konuyu Pamir. Hatta günümüzde de dünyanın ritminin büyük kulüp ve diskolar tarafından bilinçli bir şekilde kullanıldığını belirtiyor. "**DJ'lik** dediğiniz meslek bu zaten. Neyi hangi saatte dinleteceğinizi bilirseniz daha çok para kazanırsınız, mekanınız dolup taşar." Diyor.

"DUALAR ARAPÇASIYLA ETKİLİ"

Gürültü kirliliğinin de insanı olumsuz yönde etkileyeceğini söyleyen Süden Pamir, bunun nedenini şöyle açıklıyor: "Çünkü kulağın duyduğu tüm sesler beyne iletiliyor. Gerçi insan yalnız konsantre olduğu sesi duyar ama diğer sesler de beyne iletiliyor aslında ve yorgunluğa yol açıyor. Beyni boşaltmak gerekiyor bu yüzden, toprakta çıplak ayak yürümek, doğa yürüyüşleri yapmak iyi gelir. Bence okullarda gürültünün emilmesi için düzenekler kurulmalı. Böylece öğrenci yalnız öğretmenin sesine konsantre olur ve daha uzun süre konsantrasyon sağlayabilir." Ses

frekanslarının özelliklerinden dolayı duaların da Arapçasından okunursa etkili olacağına inandığını söyleyen Pamir, **Arapça**'nın çok zengin bir frekans yelpazesine sahip olduğunu belirterek, kelimelerdeki seslerin yan yana geldiğinde çok olumlu etkiler bırakacak şekilde düzenlenmiş olduğuna dikkat çekiyor. **"Ama duaları sesli okumak lazım. Ben Yasin suresini okuduğumda zangır zangır titrerim."** diyor.

FREKANSLA AŞK TARİFİ

"Bir insanı ses frekanslarıyla aşık etmek de mümkün müdür?" sorusu geliyor aklıma. Pamir'in verdiği aşık etme, daha doğrusu kişinin duygularını harekete geçirme frekans tarifi ise şöyle: **"Önce aşık etmek istediğiniz kişinin konuşurken kullandığı baskın frekansı bulmanız gerekir. Bu frekanstan daha yüksek bir frekans kullanarak onu etkileyebilirsiniz. Örneğin kişinin baskın frekansının 300 olduğunu düşünelim. Ve onunla birlikteyken duygularını canlandıracak bir müzik çalmak istiyorsunuz. Çalacağınız müziğin 300 frekansın üzerindeki frekanslarından tek basamaklı olanların gücünü düşürüp çift basamaklı olanları baskın hale getirirseniz o kişinin etkilenme kapasitesi artar. Belki bu şekilde o an karşısında bulunan kişiye aşık olabilir."**

Dünyada politikacıların daha etkili konuşabilmeleri için özel ses sistemleri olduğundan da söz eden Pamir, bas sesler ön plana çıkarıldığında politikacı çok güçlü, bir sahne sanatçısı da doğa üstü muhteşem bir varlık gibi hissettirilebiliyor.

"Şu an **Japonya**'da kıyamet günü **Mikail** tarafından üfleneceğine inanılan sur sesi yapılmaya çalışılıyor, bu nasıl bir şey olur sizce?" sorusuna da Pamir'in verdiği yanıt şöyle:

"Bence insan sesine yakın bir ses olur çünkü insanı en çok etkileyen ses kendi sesine yakın seslerdir. Mesela ney muhteşem bir alettir, adeta insan nefesinden üretilmiş gibidir."

Kaynak: http://www.teknokulis.com/Yazarlar/urun_dirier/2013/08/19/ses-frekanslari-ile-asik-da-olabilirsiniz-katil-de

ZİHİN KONTROLÜ İSİMLİ KİTAPTAN ALINTILAR

BİLİNÇALTINA ETKİ EDENLER (SUBLİMİNAL)

ZEKÂ, BİLİNÇALTI, GENETİK PROGRAM BOZULUYOR

ZİHİN KONTROLÜ: MANÇURYA KOBAYI OPERASYONU BAŞARILDI MI?

KÖŞEYE SIKIŞTIRILAN DEĞİL, SAVAŞAN AYDIN

“Hiçbir şeyden korkmadığımız için,
bütün korktuklarımız başımıza geldi”
Aziz Nesin

Aydın konusu, toplumsal ve siyasal koşulların etkisiyle yeniden gündemde. Güncel tartışma konularından biri. Yığınla şey söylendi/yazıldı aydın üzerine. Yanlışı-doğrusuyla değerlendirilmeli bunlar. Belli bir netlik sağlanıncaya kadar da sürmeli. Bu arada gençlik kesiminin bir kısmında şöyle garip bir değerlendirme dikkati çekiyor: Örneğin, izleyip okudukları kimi sanat ürünleri için "entel"(!) film veya kitap diyerek, olumsuz bir tavır takınıyorlar. Buna burun kıvırma da denebilir. Bu görüşleri olumlu bulmak olanaksız gibi geliyor bana.

Münevver, aydının Osmanlıcası, entellektüel ise Frenkçesi. Aydının sözcük anlamı, öğrenim görmüş ve bilgili, görgülü kimse. Aydın; akıllı, zeki ve yetenekli olarak kabul ediliyor. Ancak aydın kavramına sözcük anlamı çerçevesinde bakıldığında, ortaya çok eksik bir sonuç çıkar. Bu nedenle aydına öncelikle bir kavram olarak yaklaşımda bulunmalı. Aydın kavramı öz olarak aydınlığa ermiş ve aydınlığa erdiğinin bilincine varmış olan kimseyi anlatıyor. Aydınlığa eren kişinin aydınlatan kişi olması önemli. Aydınlatma, bir sorunun veya sorunların anlaşılmasını kolaylaştıracak derecede açıklanmasıdır. Demek ki, aydın, *aydınlatan kişidir.* Herkesin bildiği, neredeyse "ansiklopedik bilgi" denilebilecek bu basit açıklamaları zorunlu olarak yineledikten sonra aydın kavramı çerçevesinde şu özellikleri saptayabiliriz: Birincisi, aydın *bilinçli bir kişidir.* Bu; kendisini, toplumunu ve dünyayı anlayacak ve yorumlayacak, ayrıca ve mutlaka toplumsal devingenliği, yaşamın özündeki değişmeyi çözümlemesi, sonuçta tüm bunlarla yaşamın dönüştürülebileceğini kavramış olması demektir. Aydının ikinci özelliğini ise, *aydının "evrensel" sorumluluk yüklenmesi* biçiminde belirleyebiliriz. Üçüncü özellik de şudur: Aydın, savaşım veren kişidir. Sorgulayan kişi savaşacaktır çünkü.

Kısaca belirttiğimiz bu özellikleri taşımayan bir kişiye "aydın" denemez. Görüldüğü gibi, sözcük anlamının ötesinde, üstün bilgi ve yetenek, aydın olmak için yeterli değildir. Çünkü, yukarıdaki üç özelliğin yanında aydın, kendi kurtuluşunu halkının kurtuluşunda gören bir kişi olmak zorundadır. Bu da aydının toplumsal ve doğal olarak evrensel niteliğini belirler. Bu özelliklerin tümünü taşımayan biri, bildikleriyle toplumu aydınlatan kişi değil; olsa olsa elverişli birtakım olanaklar sonucu öğrendikleriyle "bilgiçlik" taslayan, geveze ve boş ukalalıklar yapan sıradan bir (burjuva) aydınıdır. Buna aydın sıfatını yakıştırmak herhalde yanlıştır...

Aydın kavramının kendisinin tartışıla gelmesinin yanı sıra, aydınların tarih içinde belirli zamanlarda ve ölçülerde "öncü" rolüne soyunmaları nedeniyle, aydının işlevi veya aydının nasıl olması gerektiği de tartışma içindeki yerini sürekli korumuştur. Bu durum, aydınların toplum içinde aldıkları *farklı ve özel* konumlarından doğmuştur elbette. **"Toplumun ayrı bir tabakası olarak aydınların ortaya çıkması ve gelişmesi, tarihsel bakımdan kafa ve kol emeklerinin toplumsal olarak ayrılmasına bağlıdır."** Aydınların toplum içinde "seçkin" (elit) bir konuma sahip olmaları, dolayısıyla bir tabaka oluşturmaları, kimilerince aydınların sınıflar dışında bir şey gibi ele alınmasına yol açmıştır. Aydınlar değişik sınıflardan gelmelerine karşın, genel olarak çoğu kez "özerk" bir kategori oluştururlar. Bu özgül durum, örneğin **Karl Manheim’i,** aydınların *sınıflarüstü* olduğu gibi yanlış bir sonuca götürmüştür. Oysa sınıflı toplumlarda aydınlar arasında varolan görece benzerlikler, onları tam bir birliğe götürmez. Aydınların bir örnekliği istenir bir durum da değildir. "Aydınlar homojen bir kitle oluşturmazlar, bütün toplum yelpazesine dağılmış çeşitli çevreler dizisinden ibarettir.'' Kuşkusuz her toplumsal sınıf, içinden kendi aydınını da çıkarır. Halktan, sınıfsal ilişkilerinden soyutlanmış, kendi başına bir aydın veya aydınlar topluluğu düşünülemez.

Çağdaş aydının kitlelerle iletişim kuramaması, kitlelerle iletişimin emperyalist ve geri ülkelerde farklı ama aynı amaçla ve çeşitli yollarla engellenmesi; kimilerine aydının köşeye sıkıştırılan, kimileyin "zavallı" ve mutsuz bir kişi olduğunu düşündürtmektedir.

Oysa aydın, *sorumlu* insandır: Kendinden, toplumundan ve doğallıkla tüm insanlıktan. Aydına evrensel bir konum sağlayan da gerçekte bu sorumluluk olgusudur. S. Nadel'in de belirttiği gibi; **"aydını, dünyaya yabancı ve günlük yaşamla hiçbir ilgisi olmayan bir kişi olarak göstermek",** onu sınıf savaşımının dışında görme isteğinden kaynaklanmaktadır. Tersine, aydın savaşımcı bir kişiliğe sahiptir ve aydının savaş alanlarından biri de çağımızda bilindiği gibi barış'tır. Irkçılık ve genel olarak sömürü olgusuna karşı aydının aldığı tavrı ve/veya yiğitçe savaştığı konusuna ayrıca girmeye bile gerek yok şu anda.

Kitlelere bir şey taşımayan, onları "aydınlatmayan" aydın, işlevini yerine getiremiyor demektir. Türkiye'deki toplumsal kesimlerin yıllardır çektiği aydın-halk kopukluğunun şimdi de bir sorun olarak varlığını sürdürmesi, "geçmişteki aydın tipi" (Tanzimatçı-Batıcı Aydın Tipi) denilebilecek bu tür aydınlardan dolayı çünkü Türkiye'de kültürel ve sanatsal ortam hâlâ belirli ölçülerde bu tür aydınların etkinliğindedir yadsınamayacak bir gerçektir. Aydınlarla halk kitleleri arasında bir "köprü" kurulmadığında bu *kopukluk* sürecektir kuşkusuz ve bu çok acıklı bir durumdur. Bu aşamada şunları söylemek olanaklı: Aydın, hiç kuşkusuz gördüğü *eğitim,* edindiği *kültür* ve taşıdığı *bilinç* nedeniyle halkın önünde bir kişidir. Bu son derece doğal bir sonuçtur. Önemli olan, halkın çok ilerisinde olduğu halde, kitlelerin biraz önünde gitmesini bilmektir. Bunu beceremeyen aydın, **"halktan kopmuş aydın"**dır. Aydın, halkın gerisine düşemez. İsteyerek veya kendiliğinde bu duruma düşmek -ki, bunlar aydınca tavırlar değildir-**halk dalkavukluğu** veya **kuyrukçuluğu** yapmaktır. Başka türlü söylersek, ileri durumu "uçurum" düzeyine ulaştığında aydının varacağı yer *entellektüalizm*; geri durumunda ise düştüğü yer *popülizmdir.* Sorun, klişe deyişle fildişi kuleye tıkılmak değildir, asıl sorun halk katına inebilmesini becermektir. Kültürel düzeyin genel olarak yükseltilebilmesi, öteki tüm koşullarla birlikte bunu da zorunlu kılıyor.

Aydın kavramı ve aydın-halk kitleleri ilişkisi sorununun ülkenin kültürel gelişmişlik düzeyiyle de ilgisi vardır. Türkiye'de aydın tartışmasının değişik aralarla gündeme gelişi, kültürel *birikimin* yetersizliği, kültürel yapının olgunlaşmaması, ekonomik kararsızlık, siyasal dalgalanmalar vb. koşulların sonucudur. Olaya bu açıdan bakıldığında veya yaklaşıldığında, Türkiye'deki pek çok aydının bireysel ve toplumsal anlamda kendi *iç devrimini* yapmamış olduğu-yapamadığı görülecektir. **Selim Ile**ri'nin de belirttiği gibi: "Aydın, kendisi olan insandır." Kendisi olamayan, başkası olamaz; dolayısıyla başkasının sorumluluğunu da yüklenemeyeceği gibi taşıyamaz da. Kendisiyle, resmi ideolojiyle veya **Louis Althusser** gibi dersek, devletin ideolojik aygıtlarıyla (DİA), varolan toplumsal ve geleneksel kurumlarla hesaplaşamayan, özeleştiri yapmayan Türkiye'deki aydın, evrensel boyutlarda kendini göstermez. Bu nedenle Türkiye, henüz evrensel alanda yeterince aydın çıkaramamıştır ne yazık ki... Aydın-sanatçı konusuna aşağıda değineceğim, burada **Nâzım Hikmet** örneğinin bir **"istisna"** olduğunu anmakla yetiniyorum. Bu tür konularda sayılara başvurmak doğru değildir, elbette benimsemiyorum, yine de kimi kişi ve çevrelere epey aykırı gelebilecek bir noktayı belirteceğim: İyimser bir kestirimle, Türkiye'de gerçek, çağdaş ve uluslararası anlamda ne kadar aydın vardır acaba? Gülünç bir soru! Az sanıyorum... Yanlışsa, kaç kişi ve belirli alanlardan örneklerle örneğin kimlerdir bunlar? Az oluşunun nedeni bence açık: Çünkü Türkiye'de felsefe yoktur! Felsefe, düşünsel gelişim ve bilimsel tutarlılık ile aydınların sayısı ve düzeyi arasında sıkı bir bağ olduğu görüşündeyim. Eksik olan budur. Olay yalnızca bu daraltılmış açıdan ele alındığında bile, Türkiye'deki aydının durumu içler acısıdır. Çünkü Türkiye'de aydınların halk kültürü dışında devraldıkları kültürel kalıt ve/veya *birikimin* evrensel niteliği ortadadır. Bu arada gerektiğinde örneklenebilecek *bilgi ve bilim üretme çabaları* ile kimi ilginç sanatsal başarıları görmezden gelmiyorum. Gerisi, çoğu kez hâlâ "aktarmacılık" dolaylarındaki etkinliklerdir.

Türkiye'ye özgü durum şöyle açıklanabilir: Siyasal oluşum ve yapı, aydının kafa yapısını hep etkilemiştir. Bu yüzden kültürel ve bilimsel "katkılar" çifte standartlara göre yapılmıştır. ***"Çifte standartlı"*** bir tür bilim adamı ve artık denebilirse eğer, "aydın" çıkmıştır bu verili ortamdan. **Emre Kongar,** ilginç bir biçimde açıklamış:

> "Aydın, evrensel olarak **'her şeyi sorgular'** Türkiye de ise her şeyi sorgulamak aydın olmak değil, ancak 'hain olmakla olanaklıdır: Örneğin, 'İslam'ı sorgularsanız, Müslümanlara göre hanisinizdir.' Komünizmi sorgularsanız, Marxistlere göre hainsinizdir.
>
> Dolayısıyla, ülkenizde 'hain olmak istemiyorsanız, 'evrensel ölçülere göre aydın olmaktan vazgeçmeniz gerekir.
>
> O zaman geriye kalır; yerli malı aydın olmak."

Emre Kongar'in belirttiğine göre, bu ***Yerli Malı Aydın****ın* pek de olumlu bir şey olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun, tarihsel koşullara göre kimi kez olumlu görülebilen "ulusal aydın" kavramından da geri ve belki de sözcüğün tam anlamıyla "ilkel bir konum" olduğu bellidir. Emre Kongar'ın değerlendirmesi bence de doğru ve yerindedir. İşte bu nedenle Türkiye'de evrensel anlamda aydın bulmak güçleşmektedir. ***Varolan yarım yamalak aydın da "yaşamak" için, genellikle resmi ideolojinin de benimsediği iki düşman "üretir": İrtica ve komünizm.*** Bu durum, kabul edilebileceği gibi kara gülmece konusudur. Burada Aziz Nesin'i anmadan geçemeyeceğim: Boşuna ***"Ah Biz Ödlek Aydınlar"*** dememiştir herhalde...'

Aydın kavramını irdelerken sanatçıyı dışta tutmadım. Çünkü, sanatçı da bir aydındır öncelikle. Daha doğrusu sanatçı olmak için, aydın olmak gereklidir. Cevat Çapan şöyle soruyor: "Şair ve aydın, bunlar birbirini dıştalayan kavramlar mı, yoksa birbirini besleyen kavramlar mı?" Bence bunlar, *şair* (sanatçı) ve *aydın* birbirini bütünleyen, besleyen kavramlardır. Tersini düşünmek, aydın olmayan bir sanatçı "düşlemek", varsaymak -ne yazık ki, böyle 'sanatçılar' da var saltyetenekçilik *tir.* Oysa gerçek bir sanatçı, *aydın-sanatçı*, **"bilinç-esin"** bileşimini ve **"duygu-düşün"** birlikteliğini sağlamış bir insandır. Çağımızda aydın olmayan bir sanatçı, geri kalmış bir sanatçı demektir. Buna değinmişken, entellektüel kavramı için de birkaç söz söylemek yerinde olur. Kişisel olarak entellektüel'i aydın karşılığında kullanmayı düşünmüyorum. Aydında varolması gereken açıklık, netlik ve aydınlatmacılık, bence entellektüel kavramında farklı bir biçimde bulunuyor. Entellektüel'i daha soyut, üst düzeyde, bir yazarın kullandığı deyişle "üstyapının aydını" olarak yorumluyorum!.. Buradan da şu saptamaları çıkarıyorum:

Sanatçılar genellikle aydındır.

Entellektüel sanatçılar da vardır.

Entellektüeller genellikle aydın sayılırlar

Aydınlar her zaman entellektüel değildirler.

Sh:43-49

Ankara, 27 Şubat 1986
(Hürriyet Gösteri dergisi, Mayıs 1986)

***

HAYAT KADINI

Yazınsal türlerin hepsini severek okurum. Şiir hep başköşeyi alsa da. Öteki sanat dallarından en çok sinemayı severim. Özellikle TV'de arada bir gösterilen nitelikli yapımları kaçırmamaya çalışırım. Zaman zaman "makaslansalar" da *iyiler* izleniyor. Sinemaya olan ilgim, senaryo denemeleri yazmama bile yol açmıştı. Sonunda "uyarlama" da olsa ilk senaryomu yazdım. Belki sürdürürüm çalışmalarımı, kim bilir? Sinema alanında iyi senaryocu (senarist) açığı olduğunu biliyorum çünkü.

Güzel filmleri her zaman izlemek olanaklı olmasa da sinema yazılarını okumayı savsaklamam. İzleyebildiğim, okuru olduğum dergilerdeki sinema yazılarını kesinlikle okurum. Bir süre önce **Yavuzer Çetinkaya'nın** Ondört Numara adlı filmle ilgili bir yazısını okumuştum. **Sinan Çetin'**in yönettiği dört ödüllü bu filmi ne yazık ki, bugüne kadar izleyemedim. **Yavuzer Çetinkaya,** andığım yazısında, senaryoda "gedikler" olduğu görüşünde. Keşke kimin yazdığını da belirtseydi. Yanılmıyorsam bu filmin senaryosu, **İrfan Yalçın'**ın **Genelevde Yas** adlı romanından uyarlanmıştı. Romanı okumuştum, filmi de görebilseydim iyi olacaktı. Sinema dili ile roman dili elbette farklı, ama yine de insan karşılaştırmak istiyor nedense.

Burada bir açıklama gerekiyor: Bu yazı ne sinemayla, ne de *Ondört Numara* ile ilgili olacak. Bir *ara notu* oluşturacak değinmemin konusunu yine. **Yavuzer Çetinkaya'nın** adı geçen filmle ilgili yazısını okurken ayraç içinde üç ilginç cümle yakaladım. Yazacaklarım bununla ilgili olacak. Kendi düşüncelerime tıpatıp uygun bir yazı bulduğumda sevincime diyecek olmuyor. Dedim, ben yazmışım gibi seviniyorum.

Şimdi **Yavuzer Çetinkaya'nın** yazısından bir alıntı: "Satacak ne etleri ne de butlan kalmış yaşlı hayat kadınları. (Cinsel organını erkelerin boşalımına sunmayı meslek edinmiş kadınlara bu ismin verilmesini çok yadırgıyorum. Hayat ve kadın sözcükleri bana ayrı ayrı, sağlıklı ve üretken birleşmeleri anımsatan kavramlar Kimin aklına gelmiş bu tanım merak ediyorum doğrusu?)"

Şimdi **Woody Allen**'in bir filminde (yanılmıyorsam, Annie Hail adlı filmdi) yaptığı gibi, sokaktan gelip geçeni durdurup, örneğin herhangi birine; "hayat nedir?" diye sorsak, nasıl bir yanıt alırız acaba? Ardından aynı kişiye bir de "kadın nedir, kimdir?" sorusunu yöneltsek, ne tür bir yanıtla karşılaşırız? Doğrusu yaman meraklanıyorum ve bence bu, denemeye değer! Böyle bir anketin düzenlenmesi ne iyi olurdu.... Herhalde; "hayat hayattır işte!", "hayat yaşamaktır..." ve "kadın kutsaldır", "kadın şeytandır" -olur ya dini bütün(!) birine rastlarız-; "cennet anaların ayakları altındadır" veya "ana hakkı ödenmez" gibi yanıtlar almak şaşırtıcı olmazdı bu toplumda. Bu soruları bir de bilim adamlarına, "kadın hakları" savunucularına ve feministlere sorsak: "Doğumla ölüm arasında geçen süre/doğurma ve türü sürdürme yeteneğine sahip insan"; "insanca yaşamak/eşit işe eşit ücret-kürtaj hakkı"; "ev işlerinden kurtulmak/erkek egemen toplumda özgürlük savaşçısı" gibisinden düşsel-varsayımsal karşılıklar alabilirdik büyük olasılıkla. Tüm bu olası yanıtlarda hayat ve kadın arasında sonuç olarak mantıklı ve belki de sağlıklı bir ilişkinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Yavuzer Çetinkaya'nın yadırgadığı tanıma yeniden dönüyorum: İlk ne zaman, hangi amaçla kullanıldı "hayat kadım" sözleri bilmiyorum. Araştırmadım da. 70'li yıllarda kadınlarla ilgili olarak hazırladığım derleme bir yazı nedeniyle başvurduğum kaynaklarda böyle bir tanıma rastladığımı anımsamıyorum. Daha sonra okuduğum kadınlarla ilgili yazı ve kitaplarda da göremedim. Genelev kadınlarıyla yapılmış, okuduğum ilk röportaj Yedinci Sanat dergisinde yayımlanmıştı. Orada da dikkatimi çekmemişti. Yavuzer Çetinkaya gibi benim de merak ettiğim, halkın da kullandığı -belki çoğu küçümseme amaçlı-; orospu, kahpe, fahişe, sürtük, yosma, düşmüş kadın, sokak kadını, vesikalı kadın, randevuevi kadını, genelev kadını, bar-pavyon kadını ve daha farklı anlamlarda kullanılan "dost", "oynaş", "kırık", "metres" gibi sözcük veya tanımlar dururken, giderek yabancı bir filmden aklımda kalan "gece emekçisi"(!) gibi adlandırmalar varken, niçin "hayat kadını" yaygınlaştırıldı? Niye çok güzel anlamlar içeren *yaşam* ve *kadın* kavramları böyle uygun olmayan bir biçimde birleştirilerek "satılık kadın" anlamında kötü bir anlamda kullanıldı? Bence bu çok yanlış ve **hayat kadını** bu anlamda kullanılmamalıdır!..

Küçük bir anı: Gece çalıştığım yıllarda, gündüzleri, oturduğum gecekondu mahallesindeki kadınları izlerdim. Kimi zaman biri dikkatimi çekerdi. Üç küçük çocuklu bir komşumuz vardı: Bir kadın. Sonraları dört oldu çocuklar ve başka yere taşındılar. Bütün gün o çocuklar için koşturur, sular akmadığı için evimizin yanındaki kuyudan su taşır, çamaşır ve çocuk bezi yıkar, öteki tüm ev işlerini yapardı. Yorulmaz mıydı hiç bu kadın? Onu izlerken **"olumlu ve gerçek anlamda bir hayat kadını işte'** derdim. Acımakla saygı duymak arası bir duyguydu benimki. Açıkçası ben, uzun süre yiğit, başka deyişle "cefakâr" ve çile çekmiş kadınlar arsında yaşadım. İşte bu yüzden, yaşamın her türlü derdiyle yoğrulan ve pişen bu kadınlara, **"hayat kadını"** derdim. Çünkü bunlar, yaşamın tüm yükünü

omuzlayan, gerçek emekçi kadınlardı. Gerçekten hayat kadını, onlar için anlamını bulan yerinde bir tanımdı.

Öyle sanıyorum ki, 1980'li yıllarda çekilen **'Ah, Güzel İstanbul'** filmiyle birlikte iyice yaygınlaştı bu yanlış kullanım. O günden beri bu tanımlamanın yanlış olduğu görüşünü hep taşıdım. Anlayamadığım: **Erkekler için olumlu anlamda "hayat adamı" derken, kadınlardan neden esirgiyoruz bu güzelim sözleri? Oğullarımıza, "hayat adamı olun" diyoruz da kızlarımıza bu olumlu anlamda neden "hayat kadını olun" demiyoruz, diyemiyoruz? Ben, bu yanlışlığın düzeltilmesini savunuyorum. Çünkü, çoğumuzun anaları, bacıları, kadınları hâlâ gerçeklen ve olumlu anlamda hayat kadını'dır.**

Sonuç olarak, bu yazımda ahlâksal bir kaygı gütmediğimi belirtmeliyim. Amacım, hayat kadını "kavraramı"nın yanlış kullanımından vazgeçilmesini önermekle sınırlı. Fahişeliğin hangi toplumsal ve ekonomik koşulların ürünü olarak ortaya çıktığını da az çok biliyoruz. Bu kadınları hor görme gibi bir yaklaşımım da yok kesinlikle. Asıl önemli olan şu: Her alanda olduğu gibi burada da kavram kargaşalığı keyfi kullanımların sonucu olmamalıdır.

Ankara, 26 Aralık 1985

SANATÇI VE MEDYADAKİ "SANATÇI"

İnsanın kimileyin yazmak isteyip de yazamadığı, çoğun hafif deyip geçtiği *önemsiz* konular vardır. Hani şu gülünüp geçilen, "değmez" denilen türden konular. Ancak biri yazdığında hayıflanılır. Böyle sık sık olur ya. Hele yazı tembelleri için neredeyse sürekli. Yine böyle oldu: Nicedir, orda burda okuduklarımdan sonra yeniden, gerçekten sanatçı kimdir, nedir, nasıldır demeye başladım. Sanatçının bir adam/kadın olarak resmini çizecek değilim burada. O çok uzun, ciddi ve önemli bir iş. Benim sözünü ettiğim, "hafif" de denilen, uçucu şeyler. Basit, günübirlik, kalıcılık hedeflemeyen, olsa olsa ancak sorular sordurmayı amaçlayan, ışık yakıcı bir şey.

Kimi yabancı sözcükler çok çabuk benimsenip yaygınlaşıyorlar. Örneğin stres, sonra nostalji hemen tutulu veren sözcükler oldular. Bu iki sözcüğün günlük yaşamda rasgele kullanımları üzerine, birkaç yıl önce bir yazımda eleştirel yaklaşımda bulunmuştum. Şimdinin moda sözcüğü ise *media*, yani iletişim araçları. Başka deyişle; **"düşüncenin ifade ve iletimini sağlayan her araç"**tır medya. Yazılı, sesli ya da görsel olabilen medya; basın, bilgisayar, uydular, videogram ve videografi, telli dağıtım hatları, hertz dalgalarıyla radyo ya da televizyon yayınlarını kapsar. Oysa bütün bunlar aslında klasik medya'dır. **Günümüzde *Internet* sonrası döneme artık *yeni medya* deniliyor.** Bizde medyaya önceleri "görsel basın" falan denildi. Artık radyo, televizyon, basın vb. kitle iletişim araçlarına medya deniyor. Bu adlandırma "halk" tarafından da bayağı tutulur oldu, giderek "medya suçu", "medya terörü" ya da "bir kısım medya" gibi deyimler bile türetildi.

Sözü nereye getirmek istiyorum?
Şuraya: Sanatçı ile medyada yığınla şarkıcı, türkücü, popçu vb. yorumcu'nun "sanatçı" diye sunulması, giderek şişirilmesi konusuna. Önüne gelenin; iki lafı bir araya getirme becerisi bile gösteremeden, kekeleyerek yinelediği sözlerle televizyonlara çıkıp şarkı söyleyen kişileri "sanatçı" (el insaf!) saydığı bir ülkede yaşıyoruz. Kim şarkıcı, kim türkücü, kim oyuncu belli değil. Toz duman içinde, her yorumcunun adı "sanatçı" oluyor!..

Yaz gevşemesi içinde bir yazı tembeli olarak tam da böyle şeyler düşünürken şu ünlü ve bence önemli sinema oyuncusu **Meryl Streep'le** yapılmış bir konuşmayı okudum. Bir sürü ödül almış, basbayağı ciddi ve büyük bir oyuncu olan, örneğin benim için Sophie nin Seçim*indeki* oyunculuğuyla bile yeterince unutulmazlaşan **Meryl Streep:** **"Oyuncular sanatçı sayılır mı bilmiyorum, ama kendimi büyük bir aryanın parçasıymış gibi hissediyorum."** diyor. Bizdeki iki sözcüğü zor bir

araya getiren şarkıcı, türkücü ve popçulardaki burnu büyüklüğe bakınız, elin oyuncusunun alçakgönüllülüğüne bir de... **Atilla Dorsay** da bir yazısında tiyatro oyuncusu **Zeliha Berksoy** için bir yerde; **"... anlı şanlı oyuncumuz Zeliha Berksoy" derken, başka bir yerde aynı kişi için;"... topluma örnek durumunda bulunan bir sanatçı ya hiç yakıştıramadığı"** biçiminde şeyler yazmış. Doğrusu, **Atilla Dorsay**'ın yazısındaki "özel" denebilecek konu beni hiç ilgilendirmedi. Ancak, önemli bir sinema yazarı olan **Atilla Dorsay,** oyuncu'yu normal, "sanatçı"yı tırnak içinde yazdığına göre, burada önemli olan **Meryl Streep**'in söyledikleridir. Demek ki, **Atilla Dorsay** gibi kişisel bir nedenle kızdığımız için değil ama, oyuncuya sanatçı denemiyor! Bu çok önemli işte.

Öyleyse kime sanatçı denir?

Geçenlerde bir gazete "sanatçı kimdir?" konulu bir soruşturmayı yayımladı. Buna göre; "bütün ayırımlara karşın, üzerinde birleşilen nokta, sanatı ve sanatçılığı belirleyen temel kıstasın yaratıcılık olduğu'ydu. Burada da öne çıkan ölçüt **"yaratma güdüsü"** dür **(Enis Batur).** Sanat eleştirmeni **Beral Madra:** "Türkiye'de medyanın ve kitlelerin bir kişiyi kolaylıkla sanatçı ilan ettiğini, bir opera bestecisiyle sağdan soldan çalarak pop şarkısı yapanları, bir eğlendiriciyle bir oyuncunun aynı kefeye konulduğunu" söylüyor.

Gazeteci-yazar **Ergun Hiçyılmaz,** Türkiye'de yazarların hal-i pür melâllerini anlattığı yazsının son cümlesinde bana çok ilginç gelen şu sözleri yazıyor: ***"Bir ülkede Cahit Külebi nin ölümü, 'silikonu patlayan mankenin dramından daha önemli değilse 'yazar olsanız ne yazar'"*** Düşünüyorum: **Cahit Külebi,** bir iki şiiriyle okul (ders) kitaplarına girmemiş olsaydı, gerçek yazın severler dışında belki de çok az kişi tanıyor olacaktı. Öteki sanatçı-yazarlar gibi. Oysa şu silikonu patlayan mankeni sanıyorum herkes tanıyor!.. Medya "görev bilinci'yle onun dramını evlerin içine taşıdı çünkü. Hem de "sanatçı" diyerek. **Cahit Külebi** ise, ömrünün son yıllarını bir dram gibi yaşadı. Ünlü bir ozandı ama çok kısa ve önemsiz bir haber gibi geçildi ölümü. Üstat **Ergun Hiçyılmaz'a** hak vermemek elde mi?

Tarık Dursun K. gazetedeki köşesinde soruyor: **"Feyza Hepçilingirler adını duydunuz mu? (...) Ödüller de aldı, biliyor muydunuz?"** Bu ve bunun gibi soruları yineliyor yazısında **Tarık Dursun** K. Bana sormadığı kesin, bana sorsa kolay: En azından üç kitabını okudum, giderek ikinci kitabı üzerine yazı bile yazdım. Hattâ yanılmıyorsam, ***Feyza Hepçilingirler*****,** bu yazımı bir öyküler toplamının arka sayfalarına da koymuştu... Kızmış olsa da yazdıklarıma! **Tarık Dursun K.,** öykücü **Feyza Hepçilingirler'in** yeni yapıtı **Savrulmalar**'ın yayımlanışı nedeniyle değinmiş bu konuya. Medya'ya ve "medya yazarları"na dokunuyor. Medyanın yazarlara, daha geniş tutarsak sanatçılara uzak duruşuna, ilgisizliğine söyleniyor. Oysa medya, "sanatçılar"la çok yakından ilgileniyor. Yazarlarla ilgilenmediğine göre, yoksa medya, yazarları *sanatçı* mı saymıyor? Belki de kendince önemsiz buluyordur. **Tarık Dursun** K.'nın da belirttiği gibi "pop müzik" gibi geçici (günübirlik, belki de medya için 'güncel'-!-) şeyler dururken, edebiyat (yazın) gibi "kalıcı" sanat'a bile isteye yer vermez medya! Çünkü medya sanatçı'yı önemsemez, "sanatçı"yı sürekli "vizyon"a çıkarır. Artık bu "rating" kaygısından mı kaynaklanır, halka hizmet yarışından mı, onu bilemem ama, tercih'i o yöndedir. Çünkü ne yazık ki, medya, *güncelin* (bu elbette yapısı gereği olacak), gelgeçin, moda'nın peşindedir. Sanat gibi toplumsal ve tarihsel yanıyla öne çıkan kalıcı bir nesne'yi neden ciddiye alsın ki?

Evet, medya gerçekten de ne yaptığını biliyor. Kiminle uğraşacağını, kimi gündemine alıp almayacağını hep "bilir" zaten... **"Binlerce kitabın yayınlandığı ülkemizde televizyon kanalları ve gazetelerimiz en değerli incelemeleri, en çok okunan romanları, en sevilen yazarları gündeme getirmemek için birbirleriyle yarışıyor..."** gibiler. Örneğin **Ali Kırca** bile (hattâ **Savaş Ay'ın** 'A Takımı' bilem!) gerçekten iyi bir yorumcu olan **Sezen Aksu'yu Aşık Daimi**'nin onca yıllık türküsünü (deyişini) "yorumladı" diye canlı haber programı'na çıkarır da şu ya da bu yazarı, sanatçıyı, yeni yapıtının yayımlanması, ödül alması vb. gerekçelerle "haber" programına konuk etmez pek... E, en "popüler" yazarın kitabı bile birkaç bin satarken, **Tarkan'ın** kasetleri kaç satıyor, bilen var mı? Medya ne yaptığını elbette bilecek! Sahi, **Ahmet Altan'ın Tehlikeli Masallar** *dı* 45. baskıda kaç sattı acaba? Bu 45. baskıdan dolayı medya ne kadar ilgilendi? Benim derdim sanatçıyla, bu arada medyaya şöyle değinmişim/dokunmuşum kaç yazar?

Tarık Dursun K. gibi bir yazar, bütün bunları bilmezmişçesine: "Medya, bir Ağustosböceği kadar ömrü olmayan boyalı, süslü püslü pop şarkılarına verdiği değerin binde birini olsun ondan esirgedi diyebiliyor. Sözünü ettiği o kişi öykücü, daha doğrusu yazar, yani *gerçek bir sanatçı* olan **Feyza Hepçilingir**ler'dir. Medya yazar'dan ilgisini esirgeyebilir, sanatçı'yı es geçebilir. Ama gerçek okurlar, onu önemser ve onunla (yapıtlarıyla) ilgilenir. Aradaki önemli fark budur: Medya sanatçıyla (daha çok da şarkıcı, türkücüyle), biz sanatla ilgiliyiz. Tam da söz konusu yazar için **"star sisteminin sanatçısı"** dendiği dönemde şöyle yazmıştım: "Feyza Hepçilingirler, beklendiği kadarıyla -kişisel olarak bu umudu taşıyorum öykücülüğünde ileri adımlar attığı oranda başarısını pekiştirecek ve yazın dünyasında haklı yerini alacaktır. Eski Bir Balerinle öykücülükte varolduğunu kanıtlama yolunda olan bir yazardır Feyza Hepçilingirler." Bir zamanlar **'star sisteminin sanatçısı'** denilen bir yazara, aradan yıllar geçtikten sonra **Tarık Dursun K.**, **"medya yazarı"** değil diyerek, ilgisizlikten yakınıyor! Bir çelişki var ortada... Bana göre, **Feyza Hepçilingirler** 'medya yazarı' olmadığı gibi, "star sisteminin sanatçısı" da değildi. O, gerçek bir sanatçı (yazar) olduğu için medya ilgisiz kalıyor.

Sanatçı kimdir?
Manken nedir?
Kim yaratıyor, kim kazanıyor?

Mankenlerin sinema oyuncusu olup, "sanatçı" payesi aldığı bir ülkede yazar da olsanız sanatçı olamıyorsunuz işte! Öyleyse şu büyük medya, neden **Feyza Hepçilingirler'in** yeni kitabını ya da **Cahit Külebi'nin** ölümünü önemsesin? **Hazır "silikonu patlayan" birileri varken?** Hoş, tırnak imi içinde sanatçı olmaktansa, olmamak yeğlenir. Bu da bir başka 'tercih'.

Bitmedi: "Haber programlar" genellikle izleniyor. Seçilen konuklar çoğu kez içi boş, saçma sapan klişe laflar etseler de. Ama geçenlerde (Haziran'97 içinde) **Can Dündar'ın** **"40 Dakika"** adlı programını nedense geceyarısı izleyebildim. Konuğu bir sanatçı-yazardı: **Orhan Pamuk.** En azından ciddi bir konuşmaydı dinlediğim. Televizyon yazarı **Ali Hakan,** yazarların, gerçek sanatçıların televizyona çıkmaları üzerine şöyle yazmış: "Madem ki özenle okumuyoruz, hattâ belki de hiç okumuyoruz, hiç olmazsa dinleme fırsatını kaçırmamak gerektir.." Eh, bu da bir öneri, dinleyene!

Televizyonlarda her gün yığınla, sürü sepet "sanatçı" pardon manken ve giderek haber programlarda "konu mankeni" izliyoruz. **(Reha Muhtar'ın** kulakları kesin çınlayacak!) Arada bir gerçekten *sanatçıların* çıkıp doğru dürüst şeyler söylemesi, medyanın yanlışı mı, doğrusu mu? Yine de olumlu ve güzel. Belki böylece sanatçı ile medya'daki "sanatçı" arasındaki ayrımı da görmüş oluruz. Benim korkum şu: Bu konu da çok kısa bir zamanda yozlaştırılmasın!

Aydın, 28 Eylül 1997
(Aydınca dergisi, Ekim 1997)

Kaynak:

Kemal GÜNDÜZALP, Eleştiriye Doğru Kültür Sanat ve Aydınlar Üzerine ,
Papirüs Yayınları Eleştirel Düşünce Dizisi 1. Basım, Nisan 2005

104 Yazılar

EPİSTEMOLOJİ (Bilgi Felsefesi)

Gerçeklik (Realite): Somut olan, bilinçten bağımsız olarak var olan, deneylerle var olandır.
Hakikat (Doğruluk): İleri sürülen iddianın gerçeklikle uyuşmasıdır.
Temellendirme: İleri sürülen iddiaya kanıt gösterme.

İrdelenen sorular:
- Bilginin kaynağı
- Bilginin değeri, ne derece doğru olduğu

Bu sorulara cevap ararken, insan doğru bilgiye ulaşabilir mi sorusuyla başlamışlardır:

1. **Hayır, ulaşamaz**
   a. Sofizm
      - Dogmatizme karşı ilk şüphe sofistlerle başlar
      - Demokratikleşme sürecinde farklı toplum, insan tanıdıkça bilgide görelilikten bahsetmişlerdir.
      - Bilgilerimiz **görelidir** (relative)
      - Bilgi insandan **insan**a, toplumdan **toplum**a, zamandan **zaman**a göre değişir.

      Protagoras: İnsan her şeyin ölçüsüdür. "Rüzgar üşüyen için soğuktur."

   b. Nihilizm
      - Evren bir hiçliktir, bir **hiçlik** olan evrende, bilgi de olamaz değer de olamaz genel geçer hiçbir şey olamaz.

      Gorgias: Protagorasın düşüncesini ilerletmiştir. Evrende var olan hiçbir şey bilinemez, bilinse de başkasına bildirilemez.

   c. Septisizm (Şüphecilik)
      - Sofistlerin başlattığı **şüphe**yi sistemleştirip, **amaç** haline getirmişlerdir.

      Piron ve Timon: Çoğunlukla duyular insanı yanıltır bu nedenle kesin yargıda bulunmaktan kaçınmak gerekir.

2. **Evet, ulaşabilir**
   a. Rasyonalizm-Akılcılık: Rasyonalist Dogmatik (Sofistlerle çelişiyor)
      - Başlangıçta bilginin kaynağını antik yunanda akıl olarak görüyorlardır.
      - Bilgi insan aklında **doğuştan** ve **hazır** olarak bulunur.
      - Akılla elde edilen bilgiler kesin doğrudur, mantık ve matematik akla dayalı olduğu için kesin ancak deneye dayalı olan bilgiler kesin değildir.

İlk Çağ	Sokrates	**Diyalektik** – karşılıklı soru cevap yöntemi ile tartışma • Mayotik düşünce Doğurtma • İroni -alay
		Doğru sorular sorularak bilgi gün ışığına çıkartılabilir, kullandığı yöntem: diyalektik.
	Platon	"Geometri bilmeyen bu kapıdan giremez."
		Düşünce var olanları yaratmıştır.
		Bütün varlıkların kavranması **düşünce** yoluyla olur.
		Duyular ve algılara yer yok
		2 tür bilgi var • Epistemi: akıldaki bilgi (kesin kalıcı) • Dogsa: Duyulara dayalı
		2 tür evren: • İdealar evreni: Gerçek bilgi, ideal bilimler burdan doğmuş: mantık matematik ve geometri • Duyular evreni: Bunu salla diyor
	Aristoteles	Bilginin oluşumunda duyulara yer verir.
		Hayatında hiç portakal görmediysen portakalın rengini kokusuna akılla ulaşamazsın
		İnsan aklı doğuştan bilgiye değil, bilgiyi edinme gücüne sahiptir.
		Duyularla dış dünyadan alıp, akılla işlersin
Orta Çağ	Farabi	
	Dekart	Düşünüyorum öyleyse varım
		Bilimsel şüphe
		Şüpheyle başlayabilirim ama öyle bir noktaya gelirim ki artık şüphe eden kişinin kendim olduğundan şüphe edemem.
		Şüphe o noktada terkedilir.
	Hegel	Varlık felsefesinde idealist
		Bilginin kaynağı konusunda rasyonalisttir.
		İdealist rasyonalist: • Rasyonalist: Hem bilginin kaynağı akıldır, • İdealist: Hem de platon gibi düşünce var olanları yaratmıştır dediği için idealisttir.

Emprizm (Deneycilik)

İnsan aklında doğuştan ve hazır hiçbir bilgi olamaz.

John Lock: İnsan zihni boş bir levha gibidir zaman içinde bu levha dolar

Hume: İnsan duyuları ve aklıyla dış dünyadan bir takım izlenimler elde eder. Bu izlenimleri birbirine bağlayıp düşüncelere ulaşır.

Determinizm (nedensellik):

Doğada zorunlu bir neden-sonuç ilişkisi yoktur. Bu insanın algılamasına bağlı olarak ortaya çıkan bir alışkanlıktır. A ve B ard arda geldi diye aralarında bağlantı vardır demek, yanlıştır.

Sensualizm (Duyumculuk)

Bütün bilginin kaynağı duyumlarımızdır.

Kritisizm

Kant: İnsan bilgisinin kaynağı ne sadece akıl ne sadece duyum, dış dünyadan alıp akılla işlersin. (Aristo gibi.)

- Bilgi deneyden doğmaz.
- Duyu+akıl=bilgi

Pozitivizm (Olguculuk)

Auguste comte: Bilimin felsefenin konusu olgulardır (gözlenebilen ve deneylenebilen şeylerdir)

Bunun dışında metafiziksel olan ruh, tanrı gibi konularla bilimin de felsefenin de işi olmaz.

Sezgicilik

Bilginin kaynağı sezgidir, Henri Bergson

Pragmatizm

William James: Fayda sağlayan şeydir.

Fenomenoloji (Öz bilim)

Edmund Husserl: Görünenlerin ardındaki özleri bilmek yani metafizikle uğraşarak bilgi elde edilecektir. Pozitivizmle çelişir.

Analitik-çözümleyici felsefe

Wittgenstein

Related

Kaynak: http://lyapunovist.wordpress.com/

THE MOST DANGEROUS MAN İN AMERİCA: DANİEL ELLSBERG AND THE PENTAGON PAPERS (2009)

Yönetmen: Judith Ehrlich, Rick Goldsmith
Ülke: ABD
Tür: Belgesel
Vizyon Tarihi: 11 Eylül 2009 (Kanada)
Süre: 92 dakika
Dil: İngilizce
Müzik: Blake Leyh
Oyuncular Peter Arnett, Ben Bagdikian, Ann Beeson, John Dean, Daniel Ellsberg

Özet

2009 IDFA Amsterdam Jüri Özel Ödülü

2010 Palm Springs İzleyici Ödülü (Belgesel)

2009 National Board of Review İfade Özgürlüğü Ödülü, Beş Belgesel

2009 Mill Valley İzleyici Ödülü

2010 Oscarlarında En İyi Belgesel dalında aday olan bu film, yakın geçmişe ayrıntılı ve aydınlatıcı bir bakış sunuyor. 1971'de, Vietnam savaşı strateji uzmanlarından Daniel Ellsberg, savaşın yıllarca sürdürülen yalanlara dayandığı sonucuna varır ve New York Times'a yedi bin sayfalık çok gizli belgeler sızdırır. Bu cesur hareket Watergate skandalına, başkan Nixon'un istifasına ve savaşın bitmesine neden olur.

Filmden

Çok gizli dokümanlara ait birkaç yüz sayfayı ilk kez 1 Ekim 1969 günü akşamında RAND şirketindeki güvenli bölgenin dışına çıkardım. Çalışma 47 ciltti ve toplam 7000 sayfadan oluşmaktaydı. Planım çalışmayı kopyalamak ve Vietnam savaşının gizli tarihini Amerikan halkına açıklamaktı. FBI, Pentagon'a ait gizli çalışmanın bir kopyasını New York Times'a veren kişiyi bulmaya çalışıyor Yıldırım düşmüş gibiydi, New York Times'a Pentagon'un gizli belgelerini yayınlaması için veriyordunuz ve ülke paniklemişti.

Henry Kissinger: Bu, hükümete yapılmış bir saldırıdır. Eğer bütün gizli dosyaları çalar ve basına verirseniz, ülkenin yönetilmesi imkansız hale gelecektir.

Savunma bakanlığında üst düzey politika analisti olarak görevli olan Daniel Ellsberg'in Times'a Pentagon belgelerini veren kişi olmasından şüpheleniliyor.

Richard Nixon: Bence ülke sırlarını çalıp gazetelere veren kişileri ulusal kahraman ilan etmekten vazgeçme vakti gelmiştir.

Evliliğimizin ilk yılında onun hayatının kalan kısmını hapishanede geçirme olasılığını konuşur olmuştuk. Bir ulusal güvenlik krizi ile karşı karşıya olduğumuzu düşünüyorduk. Henry Kissinger, Dr. Daniel Ellsberg'in ülkedeki en tehlikeli kişi olduğunu söylemişti ve o durdurulmalıydı.

DANİEL ELLSBERG VE PENTAGON BELGELERİ

Daniel Ellsberg: 4 Ağustos 1964 sabahı ilk işime Pentagon'da başlamıştım. Görevim gereği Savunma Bakanı Robert McNamara'ya bağlı olarak çalışıyordum. İşteki ilk günümde birden kıyamet koptu. Bir kurye Amerikan savaş gemilerinin Kuzey Vietnam kıyısında yer alan Tonkin Körfezinde saldırıya uğradığına dair haber getirdi. Amirim, misilleme yapılması amacıyla Kuzey Vietnam'a ait hedeflerin

seçilmesi için bakan McNamara'nın yanına çoktan gitmişti. Dakikalar geçtikçe daha fazla haber geliyordu: üç torpido ateşlendi yedi Kaçınma manevrası yapıyoruz. Saat 1:30'da körfezdeki filo komutanından yeni bilgiler geldi. "Herşeyi durdurun" Önceki raporlardaki torpidolara ilişkin bilgiler şüphelidir"

Lyndon Baines Johnson: [Amerika Birleşik Devletleri'nin 36. Başkanı] *Bugün Amerikan gemilerine karşı Tonkin Körfezinde tekrarlanan saldırılar sebebiyle orduya saldırılara karşılık verilmesi yönünde emir verdim.*

Günler geçtikçe herhangi bir saldırı olmadığı netleşmişti.

Lyndon Baines Johnson: *Kongreden acilen bir çözüm bulunmasını istemem gerekiyor.*

Başkan Johnson Güney Vietnam'da komünist zaferini engellemekte kararlıydı. Tonkin Körfezi olayında gerçekleri çarpıtarak Kongrenin kendisine sınırsız askeri güç kullanma yetkisi vermesini sağladı. Bunun ardından 11 yıl sürecek bir savaş başlattı.

Soru: Senator Fulbright, Tonkin sorunu esnasında senatodaydınız.

Senator Fulbright Olayın ardında yatan gerçeği Bize başkan, McNamara ve Rusk tarafından anlatılanların doğru olduğunu kabul etmiştik. General Wheeler'a inanmıştım. O esnada ve o koşullar altında bize verilen bilgilerin doğruluğunu sorgulamak için herhangi bir sebebimiz yoktu.

Lyndon Baines Johnson: Savaşın daha fazla büyümesini istemiyoruz.

Savaş daha fazla büyümesin mi?

O esnada Pentagon'da en önemli önceliğimizin daha büyük bir savaşa hazırlanmak olduğunu görüyordum. Bu savaşın seçimlerden hemen sonra başlayacağını tahmin ediyorduk.

Johnson: *Bu savaş kendi topraklarını koruyacak olan Vietnamlıların savaşıdır. Bu sebeple savaşı, daha fazla büyütmeyi düşünmüyoruz.*

Bu bilerek söylenmiş bir yalandı. Bunun yalan olduğunu tüm hükümet görevlileri biliyordu, ama hiçbirimiz seçimler boyunca bunu basına sızdırmadık. Bu, içinde benim de bulunduğum binlerce insan tarafından saklanmış bir sırdı.

**

Patricia Ellsberg: Vietnam savaşı hakkında çok şey yazılıp çizildi, ancak halkın orada gerçekten neler olduğunu anlaması için çok az şey söylendi. Bugünkü konuğum, David Halberstam Ülke genelinde birçok radyo kanalında birden yayınlanan bir radyo programım vardı. Washington, d.C'deydim. O esnada kongredekilerle ve hükümet görevlileriyle röportajlar yapıyordum. Ortak bir arkadaşımız benim adıma bir parti vermeyi teklif etti. Bana, "Partiye davet edeceğim bir arkadaşımdan özellikle uzak durmanı istiyorum. Çok akıllı ama aynı zamanda çok tehlikelidir." dedi. Bunun anlamı arkadaşının yeni boşanmış ve çapkın biri olduğu idi. O kapıyı çaldı, Kapıyı açınca onun mavi gözlerini gördüm. O an çarpılmıştım. O çok yakışıklıydı.

Daniel Ellsberg: O zamanlar onun benimle çıkmak için uygun olmadığını düşünüyordum. Her cumartesi 12 saat boyunca çalışıyordum. Pazarları ise yarım gün çalışıyordum. Pentagon'daki ilk günüm bittiğinde onu aramayı düşünmüştüm. "Yarın boşum, istersen birlikte kiraz çiçeklerini görmeye gidebiliriz"

Patricia Ellsberg: Ben de, "Hayır, yarın radyo programım için barış protestolarına gideceğim" dedim.

Daniel Ellsberg: "Bu ilk boş günümdü, haftada 70 saat savaş üzerine çalışıyordum ve boş günümü barış için yapılan protestoda harcamak istemiyordum." Savaşa hayır, Savaşa hayır Beyaz Saray'ın etrafında yürüdük. Onun kayıt cihazını taşıyordum ve içimden umarım fotografımı çekip Yarınki Washington Post'ta yayınlamazlar diye düşünüyordum. Çünkü bu açıklaması oldukça zor bir durum olacaktı.

Patricia Ellsberg: orada liberal ya da radikal görüşe sahip bazı arkadaşlarıma rastladım ve onlar "Nasıl olurda Pentagonda Vietnam savaşı üzerine çalışan biri ile çıkabiliyorsun?" dediler.

**

Daniel Ellsberg: 1965 senesinin başlarında Vietnam savaşı genişlemek üzereydi ve ben bunun planlayıcılarından biriydim. Savunma Bakanı Robert McNamara'dan Vietkong'un işlediği vahşete ait örnekler bulmak için emir almıştım. Savunma Bakanı bu şekilde Başkan Jonhson'u Kuzey Vietnam'ın düzenli şekilde bombalanmasına ikna edebileceğini umuyordu. Kuzey Vietnam'ın bombalanmasına karşı olduğumu belirtmiştim ancak **McNamara'dan gelen emirler adeta Tanrıdan gelen emirler gibiydi.** Vietnam'da benim için istihbarat toplayan görevliler vardı. Hattın diğer ucundaki albaya ertesi gün sabah 7'ye kadar bana iletmesi gereken bilgiler olduğunu söyledim. Vietkong'un işlediği vahşete dair somut kanıtlara ihtiyacım vardı. Ayrıca yaralı Amerikalılara ait korkunç detaylar lazımdı. Albaya şunu dedim "Kanlı görüntülere ihtiyacım var"

**

Richard Falk “60'ların başında, Dan Ellsberg önde gelen, genç bir savaş düşünürüydü. “

**

Thomas Crombie Schelling: [ABD'li ekonomist. Dış ilişkiler, milli güvenlik, nükleer strateji konularında uzman]

Kanal 6 Savaş haberleri Atom bombası herşeyi o kadar değiştirmişti ki, askerler artık daha farklı düşünmeleri gerektiğini biliyorlardı. Bu sebeple RAND'ı kurdular ve onu bilerek Wahington'dan kimsenin burnunu sokamayacağı kadar uzakta olan batı kıyısına yerleştirdiler. Insanlar farklı şekilde düşünmeleri için cesaretlendirildiler büyük düşünmek için.

Dan Ellsberg RAND şirketine 1959'da 28 yaşındayken katıldı. Dan insanları gerçekten etkiliyordu. Zeki, yaratıcı Teknik konularda mantıklı düşünebilen. Mantık yürütmede başarılı. Herşeyden yeni fikirler toplayabiliyordu Kısa öyküler okuyup fikirler üretebiliyordu.

Harvard'da üzerinde çalıştığım konu belirsizlik altında karar verebilmek üzerineydi. RAND şirketinde insanlık tarihindeki en büyük kumar üzerinde çalışıyordum. Doğruluğu kesin olmayan uyarılara dayanarak atom bombası kullanımına karar vermek.

Schelling: *Dan şu soruya odaklanmıştı: "Eğer savaşa girmek zorundaysanız, bunu nasıl en az tehlikeli olacak şekilde yaparsınız?*

" Kararları kim verecek, Alınan kararlar kimlerle nasıl paylaşılacak ve başkan için alternatif seçenekler neler?"

**

Dan Ellsberg Sabaha karşı 4 civarında aradığım şeyi bulmuştum. Albay bana, iki Amerikalı danışmanın kaçırıldığı ve öldürüldüğüne dair ellerine bilgi ulaştığını iletti. Olayı daha dramatik ve gerçekçi yapmak için görsel deliller istedim. Albay cesetlerin üzerindeki izlerden zincirle sürüklendikleri izleniminin edinildiğini söyledi. Ben de "Çok iyi" dedim. Tanrım sonunda istediğimi elde etmiştim. Buna benzer başka olaylar oldu mu?" diye sordum. Bulabildikleri tek olay buydu. Vietnam savaşında o ana kadar Amerikalılarla ilgili gerçekleşen tek olay buydu. Raporum için tek olay bile yeterliydi. 6.30'da raporu tamamladım. Saat 9.00 civarında Mcnamara beyaz saray'dan döndü ve patronuma yazdığım rapor için teşekkür etti. Rapor tam olarak istediği şeydi. Aslında bu rapor böylesine kritik bir anda yapılabilecek en rezil hareketti. McNamara'ya, Başkan'ı düzenli bombardıman başlatması için ikna edecek bilgileri vermiştim.

**

Tom Oliphant [Washington muhabiri ve Boston Globe için bir köşe yazarı Amerikalı bir gazeteci]

Dan Ellsberg savaşın ilk yıllarında yaptığı bu şeylerden dolayı büyük suçluluk hissediyordu, bunu kafasından atamıyordu. Dünya tarihinde gelmiş geçmiş en orantısız bombardımanın başlatılmasında önemli bir role sahipti. Dan Vietnam savaşının pasif ve bürokratik bir katılımcısı değildi, bu konuda inançlıydı.
**

Savaşa katılımımızı diğer iş arkadaşlarım gibi soğuk savaş bağlamında komunizm ile olan mücadelemiz açısından ele alıyordum.

" vietnam, mu nam!" "Vietnam, mu nam!"

**

Dan Ellsberg Hükümet içinde genel kabul görmüş temel önermeyi kabul ediyordum: Amerika ile müttefik olmak herkes için en iyisidir. Bu görüşte idealist bir yan da vardı. 1965-Vietnam'da demokrasiyi veya demokrasi ihtimalini Stalin tarzı diktatörlüğe karşı koruyorduk. İçinde bulunduğumuz savaşı Washington'da oturup uzaktan izlemek istemiyordum, Orada olmak istiyordum. Denizciyken şunu öğrenmiştim Ne olup bittiğini tam olarak anlamak istiyorsan en ön cephede olmalısın. Bölge karargahında kendi bölgelerinde her gece devriyeye çıkan yüzlerce birliği gösteren bir harita vardı. Haritadan rastgele bir devriye seçtim ve ilgili taburu aradım, taburdaki subay kendi bölgelerinde herhangi bir devriye olmadığını söyledi. Haritadaki diğer devriyeler de gerçekte yoktu. Harita tamamen bir kandırmacaydı, Yıllardır sunulan Diğer tüm iyimser istatistiki bilgiler gibi. Vietnamlı müttefiklerimizin gece devriyesi yoktu. Geceleri sadece vietkong devriyeye çıkabiliyordu. Gece bütün ülke vietkong'a aitti.

**

Patricia Ellsberg: Birbirimize sırılsıklam aşıktık. Dan'in Vietnam'a yaptığı gezide ona katılmıştım. Ona evlenme teklif ettim. Partiye gitmiştik, partide kuzey vietnam'da bulunmuş birisi vardı ve yaptığımız bombardımanın etkilerini anlattı. Mide bulandırıcı bir durumdu.

Dan Ellsberg: Patricia ile partiden ayrıldık. Patricia, biraz içkiliydi ve şunu dedi

"Nasıl olur da böyle birşeyin parçası olabilirsin?"

Patricia Ellsberg: Bazı açılardan, benim düşündüğümden çok daha fazla olayların içindeydi.

Dan Ellsberg: İçimden şöyle düşündüm "Bombardımana karşıyım. Güney vietnam'daki bombardımanı durdurmak için elimden gelenin en iyisini yapacağım. Bütün savaştan sorumlu tutulmamak için ne gerekiyorsa yapacağım."

Patricia Ellsberg: Dan'i bu şekilde suçlamam ve içindeki tutku ayrılmamıza sebep oldu. Çünkü şöyle demişti: "Beni eleştiren ve bombardımanı durdurmak için hayatımı tehlikeye attığım gerçeğini görmek istemeyen biriyle birlikte olamam." Ancak hala savaşın müşterisiydi. Bu adamlar onun hizmet ettiği meslektaşlarıydı. Dışişleri bakanlığındakiler tehlikeyi ve riski seviyorlardı. Bunu John Wayne filmlerinde veya diğer filmlerdeki maceralar gibi görüyorlardı.

Dan Ellsberg: Sanırım birçok insan başarıp başaramayacaklarını görmek için deniz piyadelerine katılmak istiyordu. topu sert atamayan, asla silahlarla oynayamaz Asker olmak istiyordum deniz piyadeleri bunun için iyi bir fırsattı. 2. deniz piyade bölüğünde tek üsteğmen bendim ve bölük komutanı olmak çok hoşuma gitmişti. 211 askerin eğitiminden ve hayatlarından tamamıyla ben sorumluydum. Hayatımın en mutlu dönemiydi. Geriye bakınca hala aynı fikirdeyim.

Patricia Ellsberg: Ayrıldım ve şunu söyleyebilirim o geri çekilmişti. Kalbi benim sahip olmadığım daha güvenli bir yere geri çekilmişti

Dan Ellsberg: İçimden, böyle olmuş olamaz dedim. Şüphe duymama tahammül edemeyen biriyle nasıl evlenebilirdim?

Benim açımdan, ilişkimiz bitmişti.

**

Peter Arnett: Ellsberg ile ilk kez 1966 yılının ortalarında Kuzey Mekong delta'sındaki çeltik tarlalarında tanıştım. Schmeisser model silahı vardı. Elinde silahı ile köydeki sniper mevzisine saldıran bir piyade bölüğünü yönetiyordu. O zamanlar Dan ellsberg oldukça istekliydi. Deniz piyadesi miydi?

Hayır değildi. Sivildi. Ona elinde schmeisser model makineli tüfeğiyle mekong deltasında ne işi olduğunu sordum. Cevap olarak savaşın nasıl gittiğine bakmaya geldim dedi. Savaşın iyi gitmediğini düşünüyordu ve iyiye gittiğini görmek istiyordu.

Dan Ellsberg: 3 kişi ile birlikte eğer bir pusu varsa tespit edebilmek için bölüğün önünden yürüyorduk. Arkamızdan silah sesi duyduk. Geriye bakınca 2 vietkong askerinin kalaşnikof ile ateş ettiğini gördük. bu pozisyonda ayağa kalkamazdınız. eğer kalkarsanız vurulurdunuz. Bu gruplar birbirlerinin üzerinden atlayarak sırayla bize ateş ediyorlardı. suyun içinde saklanmış olmalılardı. Biz yürürken bizi izleyen askerlere ateş açmışlardı.

Onlara ateş edemezdik, çünkü edersek kendi adamlarımızı vurabilirdik. bu koşullarda Amerikan taburunu çembere alan adamlara saygı duyuyorsunuz. Bu tarz bir pusuya 15. düşürülüşümüzde bir çavuşa "kendini kırmızı urbalılar gibi hissediyor musun?" diye sormuştum. O da "evet, bütün gün onlar gibi hissediyorum." demişti.

Dan Ellsberg: Düşmanı kendi arka bahçesinde yenemeyeceğimizi idrak etmeye başlamıştım. Bu savaşı kazanamayacaktık. Bu adamların pes etmeye niyeti yoktu. ülkeye McNamara'nın uçağıyla geri dönerken, ona hazırladığım yüzlerce kısa notu verme şansım oldu. Öylece oturuyordu ve okunacak daha fazla şey gelmesini bekliyordu. Amirimin hazırladığım notları bir kenara atmak yerine okuyor olması bana mutluluk vermişti. Dolayısıyla Vietnam'daki çıkmaz hakkında ne düşündüğümü biliyordu. İşler iyi gitmiyordu. Uçuşun sonlarına doğru beni uçağın arka bölümüne çağırdı, "Dan, bu yazdıklarına itirazım var. Bana işlerin iyiye gittiğini, ilerleme kaydettiğimizi söyledi. Ben de durumun kötüleştiğini, geçen yıla göre daha kötü olduğunu söyledim. Kendisinin de bunu bildiğini söyledim. Cevabı ne oldu dersiniz?

İşlerin geçen yılki ile aynı şekilde devam ettiğini söyledi. Ben de, "gördünüz mü? Benim dediğimin aynısını söylüyorsunuz. Viernam'a yüzbin asker daha gönderdik. Ancak durumda hiçbir gelişme sağlayamadık."

dedim. Uçak yere inmişti, sisli bir gündü, McNamara uzaklaştı ve ben arkasında bakakaldım.

**

McNamara: *Bana iyimser mi yoksa kötümser mi olduğumu soruyorsunuz. Bugün size şunu söyleyebilirim geçen 12 aydaki askeri ilerlememiz beklentilerimizin oldukça üzerinde gerçekleşti.*

Dan Ellsberg: Şöyle dedi, "Baylar, Vietnam'da gördüklerim beni oldukça cesaretlendirdi. Her açıdan işler çok daha iyi gidiyor. İlerleme kaydediyoruz, herşey çok daha iyi. İçimden "Umarım bir daha bu kadar yalan söylememi gerektiren bir işte çalışmam." dedim.

Sonradan öğrendiğim kadarıyla Mcnamara'nın savaş ile ilgili endişeleri giderek artıyordu. Kapalı kapılar arkasında bombardımanı durdurmayı ve konuya politik bir çözüm bulmayı öneriyordu. Ancak Başkan Johnson bu tavsiyeleri red etmişti.

Morton H. Halperin [dış politika ve sivil özgürlükler üzerinde bir Amerikalı uzman] *McNamara birçok kişinin bugün hissettiği ve bu savaşın bir felaketle sonuçlanacağı hissiyatına kapılmıştı. Tabii ki bu felakete nasıl sürüklendiğimizi de anlamak önemliydi.*

1967 yılının Haziran ayında McNamara Pentagon içerisinde Vietnam savaşına nasıl girdiğimize ilişkin detaylı bir araştırma yapılması talimatını verdi. RAND şirketine gittik ve oradakilere savaşın geçmişine ilişkin sorular sorduk. Soru sorduklarımızdan biri de Daniel Ellsberg'ti. Yapılan

soruşturmaya dahil oluşum hem benim hayatımı hem de tarihin akışını hayal edemeyeceğim kadar değiştirdi.

Mort Halperin: *Yaptığımız soruşturmada incelediğimiz dokümanların tamamını Çok Gizli olarak sınıflandırdığımız için soruşturmanın kendisi de Çok Gizli hale gelmişti. Ancak soruşturmayı gizlemeye çalıştığımız kişiler Vietnamlılar Ruslar veya Çinliler değildi, kendi başkanımız olan Lyndon Johnson'dı. Soruşturma boyunca en büyük korkumuz başkan Johnson'un soruşturmadan haberdar olmasıydı, başkan soruşturmayı öğrenirse soruşturmayı durdurabilirdi. Başkan McNamara'nın savaşın gidişatı ile ilgili şüphelerini biliyordu ve Pentagon'daki bir grup sivilin savaşı bitirmeye çalıştığına inanıyordu.*

Lyndon Baines Johnson: Burada kafasından geri çekilmeyi geçiren kimseyi istemiyorum. Bu savaşı kazanacağız.

1968

Dan Ellsberg: Fakat Johnson'un bu iyimser düşünceleri artık sarsılıyordu. Vietnamlılar 1968 yılının yılbaşı gecesinde büyük bir karşı saldırı başlattılar. Savaşın başından bu yana ilk kez çatışmalar Saigon gibi kentlere kadar ulaştı. Bu saldırı ABD kamuoyunun moralini oldukça düşürdü ve halkın geneli savaşın kaybedileceğini düşünmeye başladı. Son 3 gündür arka arkaya gerçekleşen saldırılar, Vietnam'lı müttefiklerimizin ülkeyi kontrol ettiği mitini yerle bir etti. Müttefiklerimizin askeri gücü hakkında ciddi şüpheler oluştu. Komunistler Saigon'u kalbinden vurmuştu **Üst düzey bir generalin Johnson'dan daha fazla asker istediği bilgisi** New York Times'a sızmıştı. Bu bilgi kongrede büyük gürültü kopardı.

Senator Wayne Morse: *Halkımızın yanlış yönlendirildiği ve bilgilendirildiğini düşünüyorum. Daha fazla asker gönderilmesi ciddi bir felakete yol açacaktır. Şu konuda sizinle hemfikirim: Bence de hem kongre, hem kamuoyu, hem de başkan bu savaş ile ilgili uzun zamandır yanlış yönlendiriliyor.*

Dan Ellsberg: Daha önceki davranışlarımın birer hata olduğu gerçeği ile yüzleşmiştim. Savaşın başlamasını önleyebilecek bilgileri saklayarak büyük bir hata yapmıştım ve Ülkeme, anayasaya, kamuoyuna ve askerlere karşı olan sorumluluklarımı yerine getirmemiştim. Asıl soru bu durumu nasıl tersine çevirebileceğimdi. New York Times muhabiri olan Neil Sheehan ile buluştum ve düşmanın askeri gücünü gösteren gizli bir C.I.A. raporunu ona verdim. Raporu gazetenin ilk sayfasında yayınladılar. İlk kez savaşın gidişatını resmi olmayan kanallardan etkilemeye çalışıyordum.

**

Soru: Dan, ne zaman piyano çalmaya başladın?

Dan Ellsberg: 5 yaşımdan 15 yaşıma kadar piyano çalmıştım. Piyano çalma konusunda ne kadar ciddiydin?

Soru: 10 yıl boyunda çok yoğun şekilde piyano ile ilgilendim, ancak sonraki 40 yıl hiç çalmadım. Peki bunun sebebi neydi?

Annem ölmüştü ve annem piyanist olmamı istiyordu. 4 temmuz 1946 günü araba ile Denver'a gidiyorduk. Oldukça sıcak bir gündü öğle saatlerinde babam direksiyon başında uyuyakalınca araba yoldan çıkıp kanala düştü. Kazada annem ile kızkardeşim öldüler. Şoför tarafında oturduğum için kazadan sağ kurtulmuştum ancak ayağım kırılmıştı. 36 saat komada kalmışım. Sonrasında 3.5 ay kadar hastanede yattım. Bu olay bende babanız gibi çok sevdiğiniz veya çok saygı duyduğunuz sizin için otorite figürü olan kişilerin de kötü niyetle olmasa da dikkatsizlik sonucunda direksiyon başında uyumak gibi vahim hatalar yapabileceği izlenimini uyandırmıştı. Dolayısıyla onların hareketleri de kontrol edilmeliydi. Bu olaydan 11 ay önce, ben 14 yaşındayken Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atılmıştı. Bu olay beni oldukça endişelendirmişti. Çok kötü bir olaydı. Oldukça saygı duyduğum Başkan Harry Truman'ın kararı ahlaki açıdan uygun değildi. Bu durum bana babamın

direksiyon başında uyuyup kaza yapmasını ve annem ile kızkardeşimin ölümüne yol açmasını hatırlatmıştı.

Lyndon Baines Johnson: Önümüzdeki dönem başkanlığa aday olmamaya karar verdim.

Dan Ellsberg: Vietnam'da gücümüzü bu kadar etkisiz şekilde kullanmamalıydık. Vietkong'un karşı saldırısı sonrasında kamuoyu nezdinde savaşa verilen destek düştü ve Johnson 1968 seçimlerinde aday olmadı. Size söz veriyorum Vietnam savaşını onurlu bir şekilde bitireceğim. Nixon seçimi savaşı onurlu bir şekilde bitireceği vaadiyle kazandı. Kamuoyu onun savaşı bitirecek gizli bir planı olduğuna inanmıştı.

Henry Kissinger Vietnam'dan bir anda çekilmek yerine zaman yayılarak çekilmemiz gerektiğini düşünüyordu. Aniden çekilme fikri o dönem için oldukça radikal bir karar olacaktı. Savaşın dışına çıkmak istiyorduk ve tek beklentimiz bunun bizi utandıracak şekilde aniden olmamasıydı. Bu herkeste başkan Nixon'un bu şekilde düşündüğü izlenimini uyandırmıştı. Ancak bu izlenim yanlıştı. Nixon bu şekilde düşünmüyordu. Kissinger'a, Vietnam sorununa ilişkin başkan Nixon ile yapacağı ilk ulusal güvenlik toplantısında sunabilmesi için 6-7 tane alternatif yöntemi aktardım. Bana, "Dan, savaşı kazanabileceğimiz bir alternatif yok mu?" dedi. Ben de "Bence savaşı kazanabileceğimiz bir alternatif yok" dedim. "Asker sayısını ikiye katlayabilirsiniz ancak bu sadece geçici olarak durumu sakinleştirecektir." dedim. "Nükleer silah kullanıp bütün Vietnamlıları öldürebilirsiniz. Ancak ben bunu kazanmak olarak görmüyorum. Dolayısıyla, savaşı kazanmamızın bir yolu yok" dedim. Bu fırsattan yararlanarak çok gizli dünyaya girmek üzere olan Kissinger'a söylemek istediğim birkaç şeyi söyledim. Ona, **"Henry, bundan sonra daha önceden varlığını bile duymadığın çok gizli bilgilere artık erişebileceksin. Bu durum sende bazı etkiler yaratacaktır. Önce, daha önce varlığını bile bilmediğin bu bilgileri öğrenmek seni çok mutlu edecektir. Sonrasında ise, bu bilgileri daha önceden bilmediğin için kendini aptal gibi hissedeceksin. Bu durum çok uzun sürmeyecek. En sonunda, kendinden başka herkesin aptal olduğunu düşüneceksin. İçinden benim bildiklerimden fazlasını bilmeyen bir uzman bana nasıl akıl verebilir diyeceksin. ve en sonunda başkalarını dinlemeyi bırakacaksın"** dedim.

Mort Halperin: Herkes Nixon'un savaşı bitirmek için seçildiğini ve savaşı bitireceğini düşünüyordu. Ancak ben durumun böyle olmadığını anlamıştım.

Dan Ellsberg: Mort Halperin Beyaz Saray'da Kissinger için çalışıyordu. 1969 yazında Mort bana "Nixon Vietnam'da kalıyor ve geri çekilmeye karşı" dedi. Savaşı kazanmak için ülkemizin bütün gücünü bu küçük ülkeye karşı kullanmalıyız.

1969 yılının Ağustos ayında McNamara'nın yaptığı soruşturma sonuçlarının ilk kısmını okumaya başlamıştım. Savaşı başlangıcından itibaren görmek beni düşündüğümden fazla etkilemişti. Bu savaşın meşru olduğu fikrini tamamen değiştirebilirdim. Öğrendiğim şey bu savaşı baştan itibaren ABD'nin çıkardığıydı. Truman, Vietnam'da yaşananların halkın desteklediği bir ulusal bağımsızlık mücadelesi olduğunu bildiği halde Fransızların Vietnam'ı işgaline destek vermişti. Özgürlüğü ve Amerika'yı savunmanın bedeli çeşitli yerlerde çeşitli şekillerde ödenecektir. Eisenhower 1954 Genova kararları gereği düzenlenmesi gereken seçimleri erteleyen bir diktatörü desteklemişti.

Kennedy: Demokrasiyi korumak için seçimleri engelliyorduk!!!

Vietnam'ın bağımsızlığını koruması ve komunistlerin eline geçmemesi için uğraşıyoruz. Kennedy Vietnam'daki savaşın Amerikan askerleri olmadan sürdürülemeyeceğini bildiği halde, Vietnam'a sadece askeri alanda danışmanlık sağlayacağımızı söyleyerek halka ve kongreye yalan söylemişti. Lyndon Baines Johnson: Savaşın büyümesini istemiyoruz.

Artık Johnson'un başkanların yalan söyleme geleneğini sürdürdüğünü daha iyi anlıyorum. Hiçbir başkan HindiÇin bölgesini komunistlere kaptıran kişi unvanını almak istemiyordu. Bu durum yanlış tarafta olduğumuz gerçeğini değiştirmiyordu. Soruşturma bu savaşın başlangıçtan itibaren 4 başkan tarafından işlenen bir suç olduğunu gösteriyordu. Sıradaki beşinci başkanın da savaşı bitirmeye hiç niyeti yoktu.

Savaşta yüzbinlerce insan öldürmüştük ve bunun benim açımdan cinayetten bir farkı yoktu. Katliam durdurulmalıydı.

Nixon: Henry gerçekten anlamıyorsun, seninle hemfikir olmadığım tek nokta bombardıman konusu. Senin tek derdin sivilleri korumak, benimse siviller umrumda değil. Sayın başkan, benim sivillerle ilgili endişelerimin tek sebebi, bütün dünyanın sizi kasap olarak nitelendirmesinin önüne geçmek.

Janaki Tschannerl: Oldukça güçlü olan bürokratik savaş makinasınden gelmişti. Dolayısıyla bu makinanın dinamiklerine uygun şekilde düşünüyordu. Geçmişte yaptıklarını sorgulamaya başlamıştı. Neler yapmışım böyle?

Elimde silahla çektirdiğim bu fotoğrafın anlamı ne?

gibi sorular soruyordu.

Dan Ellsberg: Şiddet içermeyen protestolara katılmış insanlarla tanışmak için bir konferansa gittim. Arkadaşlarımdan birisi Troçkist olduğunu söyledi. Ona nasıl olup da Troçkist olmaya karar verdin?

dedim. O da, "Bilirsin işte, bir kızla tanıştım." Bu şekilde olmuştu. Ben de Gandici olan Hintli bir kızla tanıştım. Onu başka birine "Bizim kültürümüzde düşman kavramı yoktur" derken duymuştum. Bana kalırsa, nasıl ki matematikte sıfır kavramı olmadan birşey yapılmazsa, düşman kavramı olmadan da birşey yapılamazdı.

Janaki Tschannerl: Onun sorgulamalarını okumuştum, gerçekten öğrenmek istiyordu, bunun sebebi, hoşlanmadığı birçok şey görmüş olması ve dünyada işlerin böylece sürmesini istemiyor olmasıydı. Bizi bağlayan şey hepimizin aslında aynı şeyi yapmaya çalışıyor olmasıydı.

Dan Ellsberg: Kendimi broşür dağıtırken bulmuştum. Başlangıçta kendimi gülünç hissettim. Başkaları aklımdan geçen "Burada ne işim var?" gibi soruları duyabilecekmiş gibi geliyordu. RAND şirketindeki veya Pentagondaki arkadaşlarımdan bu yaptıklarımı gören olsaydı, kesinlikle delirdiğimi düşünürdü. Askere gitmeyi redederek savaşı protesto eden ve bunun sonucunda hapse giren gençler beni oldukça etkilemişti. Randy Kehler adlı bir genç konuşma yapıyordu.

Randy Kehler Sizlere aramıza yeni katılmış olan, ancak bizimle çok farklı bir geçmişe sahip olan birini tanıtmak istiyorum Karşınızda Dan. Oldukça samimi konuşuyordu. Dan'ı Stanford'u bırakıp savaşa gitmeye ikna eden şey askerlik şubesiymiş.

Dan Ellsberg: 25 yaşında bir gencin herbiri için 5'er yıl istenen 5 suçtan yargılanmak üzere mahkemeye çıkarılmasını hayal edebiliyor musunuz?

Randy Kehler "Dün arkadaşımız Bob hapse girdi" derken sesi biraz hüzünlenmişti. Sonra, "Bir hafta önce de Joan Baez'in eşi olan David Harris hapse girdi." dedi. Ve son olarak "Onlara katılacağım için çok mutluyum. Sizlerin ben yokken bu mücadeleyi sürdüreceğinizden hiç şüphem yok." dedi.

Dan Ellsberg: Bunları söylediğinde herkes onu ayakta alkışladı ve bir yandan da ağladı. Ben de ağlıyordum. Salonu terk ettim ve erkekler tuvaletine gidip yere oturup bir saat kadar hıçkıra hıçkıra ağladım. Aklımdan bir çok şey geçiyordu. Bu ülkede genç bir erkeğin yapabileceği en iyi şey hapse gitmek diye düşünüyordum. O hapse gideceğim derken adeta bir balta ile kafam kesilmiş gibi hissetmiştim. Ancak Ancak gerçekte olan hayatımın bir kırılma yaşamış olmasıydı. Bu andan sonra yeniden doğmuş gibi olmuştum. En sonunda ağlamayı bıraktım ve yüzümü yıkadım. İçimden, bundan sonra bu savaşı bitirmek ve bu insanlara yardım etmek için ne yapabilirim?

Hapse girmeye hazır mıyım?" diye düşündüm.

Tom Oliphant : Dan ile ilgili aklımda kalan şeylerden biri de onun kendisini acımasızca eleştirmesiydi. Tanıdığım birçok insandan farklı olarak, aramıza yeni katılmış olmasına rağmen, sürekli "Daha önceden nasıl oldu da böyle davranabildim?" sorusuna takılıp kalmıştı.

Daha önceden varlığından habersiz olduğum Vietnam Savaşına ilişkin soruşturmadaki boşlukları doldurmaya başlamıştı. Sihirli iksirlere inanmam ancak bize sundukları öyle kesin etkileyiciydi ki görüşlerinizi ve bakış açınızı değiştirecek güçteydi.

Tony Russo: Dan radikal olma yolunda emin adımlarla ilerliyordu, ancak her zamanki gibi ağır ağır ilerliyordu. RAND şirketine geldi ve beni buldu. Benden Vietnam'a ilişkin askeri istihbarat bilgilerini özetlememi istedi. Ben de "Tamam o zaman, otur bakalım" dedim. Bütün Vietnamlılar aslında tam bağımsızlık istiyorlardı.

Dan Ellsberg: Gerçekten. O Vietnam'da birkaç yıl kalmıştı ve savaşa ilişkin benden çok daha radikal görüşlere sahipti.

Tony Russo: Onunla biraz konuştuktan sonra ondan hoşlanmaya başlamıştım. Oldukça sempatik biriydi. Açık sözlü ve eğlenceliydi. Ayrıca oldukça da zekiydi. RAND şirketindeki bütün eski arkadaşlarını bırakmış ve benimle takılmaya başlamıştı. Hergün odama uğruyordu. Akşam yemeklerini de birlikte yiyorduk. herkes bizim hakkımızda konuşmaya başlamıştı.

Dan Ellsberg: Yukardakilerin hoşuna gitmeyen raporlar yazdığı için en sonunda kovulmuştu. RAND şirketinden ayrıldıktan yaptığı çalışmalardaki yalanlarla ilgili konuşmuştu. Ona şu anda okuduğum bir çalışmanın da bu tarz yalanlarla dolu olduğunu söyledim.

Tony Russo: Ona dedim ki "Dan bunları basına sızdırmalısın."

Dan Ellsberg: Okuduklarım ve duyduklarımla ilgili sessiz kalmak beni de suç ortağı yapıyordu. Bunları ABD kamuoyundan gizleyen sadece onlar değildi. Aynı zamanda bendim. Başlangıçta RAND şirketinde gözlemci olarak görev yapan bir sosyal bilimler uzmanıydım. Yapılan yanlışları içeriden eleştirsem bile, sonuçta ben de bunların bir parçasıydım. İtirazlarımı dile getiriyordum, ancak sonuçta sadece bir gözlemciydim. Özetle sadece bana verilen işleri yapıyordum. Henry David Thoreau'nun dediği gibi **inandığınız şeyler için eylemde bulunmanız gerekirdi.** Eğer çok gizli belgelere Up my top secret clearance, erişme ayrıcalığımdan ve kariyerimden vazgeçersem ne olurdu?

Soruşturmaya uğrama ve hapse girme riskini almak istiyor muydum?

En sonunda tamam dedim. Elimde bütün bu aldatmacaları ortaya koyabilecek belgeler vardı. Artık yalan üzerine kurulmuş bu sistemin parçası olmayacaktım. Gittim ve Tony ile görüştüm, ona, "Sana daha önce bahsettiğim çalışma vardı ya, onu seninle paylaşabilirim, bana yardımcı olacak mısın?

" diye sordum.

Tony Russo: "Bir fotokopi makinesi bulabilir misin?" dedi. "Tam yerine geldin" dedim.

Dan Ellsberg: 1969 sonbaharında McNamara'nın yaptırdığı çalışmayı kopyalamaya başladım. Her günün sonunda kopyaladığım birkaç cildi çantama koyup dışarı çıkarıyordum. Güvenliği geçerken kalbim yerinden çıkacak gibi çarpıyordu. İş hayatım boyunca bilgileri dışarıya çıkarmayacağıma dair imzaladığım gizlilik sözleşmeleri aklımdan çıkmıyordu. Kopyalama işi bitmek bilmiyordu. Çoğunlukla gece yarısına kadar çalışıyordum. Sabah karşı kopyaladığım belgeleri yerlerine geri koyup eve dönüyordum. Malibu'da sahilde bulunan evime gidiyordum. Her sabah, yatmadan önce denize girip dalgaların arasında yüzüyordum. Gene birgün denizde yüzerken Malibu'daki tepelere doğru baktım, aklımdan şunları geçirmiştim: "Nasıl olup da belgeleri dışarı çıkarmaya cesaret ediyordum ve bütün bunları nasıl bırakacaktım?

Robert Ellsberg: " O zamanlar 13 yaşındaydım. Bana Vietnam savaşının gizli bir tarihi olduğunu ve onu okuduğunu söylemişti. Ayrıca bunu kopyalayıp kongreye ulaştırma niyetinde olduğunu da söyledi. Bu davranışını sivil itaatsizlik olarak adlandırıyordu.

Ona yardım ettim mi?

O zamanlar benim yardımıma ihtiyacı olabileceğini düşünmemiştim. Ancak yaptığı şey çok riskliydi ve onun için çok önemliydi. Onun için önemli olduğundan, ben de bir şekilde parçası olmak istedim.

Dan Ellsberg: Ve o gün öğleden sonra Pentagon belgelerini birlikte kopyalamaya başladık. Çocuklarım da bu işe bir şekilde dahil olmuşlardı. Eski eşim olan anneleri çok pis işe bulaştığımı ve çocukları da bu işe dahil ettiğimi düşünüyordu. Bense onları tarihi açıdan çok önemli bir işin içine dahil ettiğimi düşünüyordum. Kopyalama işine başladıktan sonra, yakın bir gelecekte çocuklarımı sadece demir parmaklıklar arkasından görebileceğim aklıma gelmişti. Bu sebeple, 13 yaşında olan oğlumu da bu işe katmaya, babasının doğru olan birşeyi sadece doğru olduğu için yaptığını ve babasının deli olmadığını göstermeye karar verdim. Bir gece 10 yaşında olan kızım Mary de oğlumla bana katıldı. Arabada yalnız kalmaktan şikayetçiydi ve yanımıza geldi. Ben de ona bir iş vermek zorunda kaldım. Tony belgelerin fotokopisini çekiyordu, Robert sıralıyordu ve Mary belgelerin üzerindeki çok gizli yazılarını kesiyordu.

Tony Russo: Bu şekilde çalışırken birden kapı çaldı. Kapı çalmıştı ve kapıya gidip delikten baktım, kapıda 2 tane polis memuru bekliyordu. Ve bir adet polis aracı bulunuyordu. Kendi kendime "bu adamlar çok iyiler." dedim. İçeride 13 yaşında oğlum 10 yaşındaki kızımı gördüler. Ortalığı biraz toparladım görünürde üzerinde çok gizli yazan birşey kalmamasını sağladım ve kapıyı açtım. Bana "alarmınız gene açık kalmış ve çalıyor," dediler. Ben de "Özür dilerim, bir türlü alarmı kullanmayı öğrenemedim" dedim. Onlar da "Tamam, ama bundan sonra daha dikkatli olun" dediler.

Camdan bana bakan birisi vardı, bu adam yüzyılın tırnak içinde suçuna tanıklık ediyordu. Sanırım kendisi asla bunun farkına varamayacaktı.

Dan Ellsberg: Kopyaladığım çalışma 47 ciltti ve toplam 7000 sayfaydı. Kopyalama işlemi aylarımı almıştı. Bütün umutlarımı kongreye bağlamıştım. Çalışmayı kongrede savaşı en eleştiren kişilere verecektim. Bu belgelerin onların **[J. William Fulbrigh-Senator G. McGovern]** ilgisini çekeceğine emindim. Onlar belgeleri kamuoyu ile paylaşacaklardı. Ulaşmaya çalıştığım kişiler yıllardır savaşa karşı olduklarını beyan eden kişilerdi. Benden çok daha uzun zamandır bu savaşa karşıydılar. Bu kişiler yıllardır savaşa karşı olduklarını, bu savaşın yanlış olduğunu söylüyorlardı. Şimdi onlardan tek isteğim bana yardım etmeleri ve konuşmayı bırakıp eyleme geçmeleriydi. Ama hiçbiri yapmadı.

Bunlar olurken savaş şiddetleniyordu. Bu esnada kongre üyesi Pete McCloskey'in konuşmasını dinledim. Konuşmamda "Bize Vietnam konusunda doğruyu söylemiyorlar" demiştim. Pete McCloskey Laos'un gizli şekilde bombalandığını ortaya çıkarıp kamuoyu ile paylaşmıştı. Yalan kelimesini kullanan bir ABD senatörüydü. Ben de "İşte belgeleri kullanmak isteyebilecek cesaretli bir adam." diye düşündüm.

Pete McCloskey Birisi elime bir not tutuşturdu. Notta "iddialarınız doğru, elimde söylediklerinizin doğruluğunu kanıtlayan belgeler var" yazıyordu. Bana bu konu hakkında benimle konuşmak istediğini, ancak çok az zamanı olduğunu, istersem konu hakkında yolda konuşabileceğimizi söyledi.

Dan Ellsberg: Bu noktada o kadar umutsuzdum ki sırf bu adamla konuşabilmek için Kaliforniya'ya kendi cebimden bilet almıştım. Bu konu ile ilgili Oldukça tutkulu gibiydi. Sanırım en iyi bu şekilde tarif edebilirim. Çok fazla gülmüyordu.

Pete McCloskey Bu belgelerin ne olduğunu anlamam konusunda oldukça ciddiydi. Belgeler ciddiye alınmayı hakediyordu, zira bu belgeler herkesin dikkatini bu konuya çekebilecek cinsten belgelerdi. Hepimiz belgelerin çok gizli olduğunu biliyorduk ve bu belgeleri yayınlama hakkımız olup olmadığı konusunda ciddi endişelerimiz vardı. Ancak bu belgeler bir devrimi başlatabilirdi, bunu Fulbright komitesinin önünde test etmiş ve görmüştüm. Senatore gidip, "Senatör elimde belgeler var, eğer bu belgeler kamuoyu ile paylaşılırsa, kamuoyunun savaşa karşı tutumu ciddi şekilde değişecektir" dedim. Senatör bana "Bende de böyle belgeler var." dedi.

Howard Zinn: Kongre de açık şekilde çekingenlik kültürü hakimdi, senatörler vatan haini olarak damgalanmaktan çekiniyorlar ve yönetime saygı duyuyorlardı. Askeri sırları açığa çıkarmakla itham edilmekten korkuyorlardı. Bu kültür o kadar baskındı ki hiç bir senatör, Dan Ellsberg'in kendilerine verdiği belgelerle birşey yapmak istemiyordu. Savaşa en karşı olanları bile.

Dan Ellsberg: Ne yaptığımı eski eşime anlatmıştım. O da bunu üvey annesine söylemiş. Üvey annesi de F.B.I.'a. Böylece yaptıklarım ortaya çıktı. F.B.I. RAND'ın başkanı olan Harry Rowen'a gitmiş. RAND başkanı olduğu için, Pentagon belgelerine erişim izni almamda onun da payı vardı. Rowen'a göre yaptığım suç teşkil etmiyordu.Eğer belgeleri senatoya vermişsem bunda bir problem yoktu, senatonun bunları görme yetkisi vardı. Ancak gene de F.B.I.'nın beni yakında ziyarete gelmesini bekliyordum.

Patrica Ellsberg: *Savaşa karşı olan düşünceleri radikal şekilde değişmişti, bunu biliyordum. O değişmişti. Evliliğimizin ilk yılında onun ömür boyu hapiste kalabileceğini konuşuyorduk. Bana okumam için bazı belgeler verdi. Belgelerin yazım dili oldukça duygusuzdu, işkencecilerin dili beni oldukça korkutmuştu. Belgelerde "Kuzey Vietnam'ın bir kez daha canına okuyacağız" ve "su damlatma tekniğini deneyelim" gibi ifadeler mevcuttu. İçimden "Bütün bunlar ne demek oluyor?" diye düşündüm. Ülkemizi yönetenler nasıl olur da hem böyle bir uslup kullanıp, hem de kamuoyunu yanıltabilirler? " Sonra ağlamaya başladım. Onun bunları kamuoyuna yayacağını biliyordum. Gözüm yaşlı bir şekilde ona "Bunu yap" dedim.*

****

Mart 1971'de Ellsberg Pentagon belgelerini New York Times muhabiri Neil Sheenan'a verdi.

Hedrick Smith: Otel odasına gittim, Neil ile odada buluştuk. Neil, "Rick, şu elimizdeki belgelere bir bak!" dedi. Oldukça şok edici bir durumdu. Sadece belli kişilerin erişim izni olan çok gizli dokümanlardı. Bu belgelere Earle Wheeler, General Westmoreland, Başkan Johnson gibi kişilerin erişim izni vardı. Belgeleri inceleyince, Kennedy'nin Genova anlaşmasına aykırı olmasına rağmen asker gönderdiğini görüyordunuz. Jonhson'un asker göndereceğini söylemesinden daha önce asker gönderdiğini görüyordunuz. Bu hikayeyi nasıl yazdığımı hatırlıyorum. Bu adamlar soluk alıp verirken yalan söylüyorlardı, ancak bu belgeler herşeyi açık ve inkar edilemez şekilde gösteriyordu.

Max Frankel: Editörler durumun hassasiyetini anlamışlardı ve bu belgelerin New York times ofisinde saklanmasının uygun olmayacağına karar verdiler.

Hedrick Smith: Hilton otelinde bir oda tuttuk, ve tüm belgeleri oraya taşıdık. Almamız gereken birçok zor ve önemli karar vardı, ancak bu kararları vermeden önce tüm belgeleri incelemeliydik ve bu biraz zaman alacaktı. Ellsberg bu durumu anlamıyordu Ellsberg sürekli bize baskı yapıyordu, belgeleri ne zaman yayınlayacağımızı öğrenmek istiyordu. Zaman ilerliyor, belgeleri ne zaman yayınlayacaksınız?

Gerçekte ülkeyi sarsacak mı?

Ne zaman açıklayacaksınız?

Dan Ellsberg: Bilgilerin kaynağı olarak kendimi takımın bir parçası olarak görüyordum, kamuoyunu aydınlatmak misyonu üstlenmiş bir takımdık ve birlikte çalışıyorduk. Ancak onlar beni bu şekilde görmüyorlardı.

Hedrick Smith: Birileri bize bilgi ve belge ulaştırdığında, bu bilgi ve belgeleri kullanıp kullanmayacağımıza karar vermek bizim işimizdi.

1971 Mayıs ayında Washington'da bir sivil itaatsizlik eylemi planlanmıştı.

Howard Zinn: İnsanlar savaşa karşı olan tepkilerini göstermek üzere kentteki yolları ve köprüleri işgal edecekler ve böylece kentteki ulaşımı kilitleyeceklerdi. Bir başka ifadeyle savaşa karşı tepki çığ gibi büyüyordu. Arkadaşlarımla benim dairemde buluştuk. Noam Chomsky, Dan Ellsberg ve ben, birlikte bir grup kurmuştuk ve Washington'a gidecektik. Dan Ellsberg grubumuzun lideriydi. Komutayı hemen ele almıştı ve bize ne zaman yatıp ne zaman kalkacağımızı, ne zaman ve nasıl hareket edeceğimizi bildiren emirler vermeye başlamıştı. Çok demokratik bir ortam değildi. Caddenin ortasına

oturmuştuk, üzerimize göz yaşı bombası gelmesi durumunda kaçabilecektik. Ulusal muhafızlar ve 101. hava indirme birliği de Washington'a gelmişti. Savaş karşıtı eylemler başlamıştı.

**

Hedrick Smith:Belgeleri yayınlamalı mıydık, yoksa yayınlamamalı mıydık?

Uzun tartışmaların sonucunda belgeleri yayınlamanın ulusal güvenliği tehlikeye sokmayacağını ve aksine bunun bir kamu hizmeti olacağına karar vermiştik.

James Goodale: *Bütün bildiğim ellerinde gizlilik derecesi yüksek belgeler olduğuydu. Bir avukat olarak benim açımdan soru* ***"Gizlilik dereceli belgeler yayınlanabilir mi? "*** *sorusuydu. Yasada bununla ilgili madde casusluk eylemleri başlığı altındaydı. Eğer istenilirse, Pentagon belgelerini yayınlamak yasadaki bu bölüme yedirilebilir ve dava açılabilirdi.*

Hedrick Smith: Baskı bölümünde oturuyor ve işimizi yapıyorduk, gazetenin yönetiminde değildik, ancak ortalıkta gazetenin hukuk firmasının belgeleri yayınlamamamızın casusluk kapsamında değerlendirilebileceğine ve hapse girebileceğimize dair gazete yönetimini uyardığına dair dedikodular dolaşıyordu. **"Sakın belgeleri basmayın, hepiniz hapse gireceksiniz!!!"** İnanın bana bunları duymuştum. Neyse ki gazetenin kendi elemanı olan avukat Jim Goodale, farklı bir tutum takınmıştı.

James Goodale: New York times'ın karşı karşıya olduğu risk ölüm-kalım riskiydi. Burada gazetenin kapanması ve gazetede çalışan 5000 kişinin işşiz kalmasını kastetmiyorum. Özgür bir ülkedeki basın özgürlüğünün ölmesini kastediyorum.

Max Frankel: Bilinçaltımızda bu belgeleri hasır altı edemeyeceğimizin farkındaydık. Er ya da geç bu belgelerin bizde olduğu ortaya çıkacaktı ve bu ortaya çıktığında belgeleri yayınlamadığımız için bütün prestijimizi kaybedecektik.

Hedrick Smith: Duyduğum kadarıyla yayıncı basma konusunda birçok gelgit yaşamıştı ve 10 gün boyunca kararsız kalmıştı. Bu oldukça büyük bir işti, 10 gün boyunca günde üçten fazla baskı yapılacaktı. Gerçekten devasa bir işti. En sonunda yayıncı basmayı kabul etmişti. Jimmy Greenfield yayıncıyı baskıyı yapacağımız Cumartesi günü golf oynamaya götüreceğini söylemişti, böylece yayıncının son anda vazgeçme ihtimali ortadan kalkmış olacaktı.

Howard Zinn: Sanırım cumartesi gecesiydi. Dan ve Pat Ellsberg ile ben ve eşim dördümüz, Dan'in daha önceden 7 kere izlemiş olduğu Butch Cassidy ve Sundance Kid filmini tekrar izlemeye gitmiştik. O gece Dan oldukça durgun duruyordu. Ona problemin ne olduğunu sordum. O da New York Times'ta çalışan bir arkadaşı ile konuştuğunu, arkadaşının New York Times binasının silahlı muhafızlar tarafından çembere alındığını ve gizli belgeleri yarın çıkacak gazetede yayınlayacaklarını söylediğini söyledi.

Haberler

Bu haftasonu çok gizli olarak sınıflandırılmış bazı Pentagon belgeleri ortaya çıktı. Bu belgeler Washington'daki rezaletin boyutlarını gösteriyor. Bu belgeler perde arkasında neler olduğuna ilişkin kamuoyunun ne kadar az bilgiye belgeler savaşa mecburen dahil olduğumuz fikrinin yalan olduğunu ortaya koyuyor Beyaz Saray sözcüsü başkan Nixon'un belgelerin eline bugün ulaşan bir kopyasını incelemeye başladığını bildirdi.

Nixon: Lanet olası New York Times savaşa ilişkin en gizli belgelerimizi ortaya döktü. Bu belgelerin Pentagon'dan mı sızdırıldığını düşünüyorsun?

Henry Kissinger: Efendim bu hayatımda gördüğüm en büyük güvenlik ihlali ve etkileri çok büyük olacak gibi gözüküyor. Peki bu durumun olacağından haberimiz var mıydı?

Hayır yoktu efendim. En yukarıdan başlayarak birilerini kovacağım. Bu belgeler hangi bölümden sızdıysa o bölümün başındaki kişiyi kovacağım.

**

Yayınladıkları ilk belgelerden biri savunma bakan yardımcısından McNamara'ya iletilmiş olan bir bilgi notuydu. Bu notta şöyle yazıyordu: Vietnam'da olma sebebimiz %10 Güney Vietnam'ı korumak için %20 Çin'i engellemek için ve %70 ABD'nin prestijini korumak için. Eşi veya erkek arkadaşı Vietnam'da savaşan her kadın için, Güney Vietnam'ı savunmak kabul edilebilir bir savaş sebebiydi, ancak sadece prestij için savaşıyor olmak kabul edilebilir değildi.

James Goodale: Pazartesi oldukça ilginç bir gün oldu. New York Times binasına geldim, asansöre binip, üst yönetim katına çıktım. Hayatımda gördüğüm en şiddetli tartışma yaşanıyordu. Nixon'un başsavcısı olan John Mitchell'dan bir telgraf gelmişti. Telgrafta baskıyı derhal durdurmanızı istiyoruz, durdurmadığınız takdirde gerekli işlemleri başlatacağız yazıyordu. Bu ülkede 200-300 yıldır düşünce ve ifade özgürlükleri ile basın-yayın özgürlükleri için savaşılmıştı, bütün bunları birisi bir telgraf gönderip engellesin diye mi yapmıştık?

Federal mahkeme New York Times'in yayınlarının geçici olarak durdurulması kararını verdi. Hükümet gazeteye karşı mahkeme emri çıkarttı.

James Goodale: Nixon yönetimine kadar hiç bir gazete için federal mahkeme emriyle yayın durdurma kararı verilmemişti. Pentagon belgelerini sızdıran muhtemel kişinin kim olduğuna dair dedikodular yayılmaya başlamıştı. Bu isim 40 yaşındaki olan ve savunma bakanlığında üst düzey politika analiz uzmanı olarak çalışan Dan Ellsberg'ti. Professor Ellsberg ve ailesinin oturduğu Cambridge'teki evlerinde herhangi bir hareketlilik görülmedi.

Patrica Ellsberg: Televizyonda sabah haberlerini izliyorduk ve FBI'nın Cambrigde'teki küçük dairemize baskın yaptığını görmüştük, artık eve dönemezdik. Birkaç gece sahte isimle bir otelde kaldık. Yanımızda hiç eşyamız yoktu.

Howard Zinn: Dan kendisini aradıklarını biliyordu. Kendisini buldukları anda tutuklayacaklarının farkındaydı, tek isteği belgeleri daha fazla gazeteye vermekti.

Ben Bagdikian: New York Times yayınının durdurulduğu günün ertesi günü saat 3:00'te toplantı için gelmiştim ve yardımcım buna bir baksan iyi olur dedi. Elime verdiği kağıttaki numarayı çevirdim, telefondaki kişi "Eğer size istediğiniz şeyi verirsem bunu yayınlar mısınız?" dedi. Ben de elbette yayınlarız dedim. Washington Post, belgeleri New York Times'in kaldığı yerden yayınlamaya başladı, ancak o da dün gece çıkan bir mahkeme emri sebebiyle yayınını durdurmak zorunda kaldı.

**

New York Time ile Wahington Post'a verilen yayın durdurma kararının ne zaman kalkacağını bilmek imkansızdı. Eğer diğer gazeteler hükümete karşı çıkmayı göze almazlarsa bu iş bitmişti. Senator Mike Gravel'in Vietnam'a asker gönderilmesi durdurulana kadar hergün kongrede konuşma yapma kararı aldığını duymuştum. Kongrede konuşmama hazırlanırken tanımadığım birisinden bir telefon gelmişti. Telefondaki ses "Senatör Gravel ile mi konuşuyorum?" dedi. Ben de "Evet, benim" dedim. "Kongre de yapacağınız konuşmalarda Pentagon belgelerini okur musunuz?" dedi. Ben de "evet okurum" dedim. Bana "Lütfen hatta kalın" dedi ve "Size yılbaşına kadar konuşma yapmanıza yetecek doküman vereceğim" dedim. Belgeleri bana teslim eden kişi Ben Bagdikian'dı. Wahington Post gazetesinde editörlük yapıyordu.

**

Ben Bagdikian: Alaska senatörüydü ve oldukça gençti, ancak bunların bizim açımızdan bir önemi yoktu. Sanırım kongredeki yapı işleri komitesinin başkanıydı. Onunla buluştuk, olaya gizlilik katmak için kongre binasının dışındaki sutunların orada buluşmuştuk. Karşıdan Bob Dole geliyordu. Beni görünce, bana söylecek birşeyi varmış gibi yanıma doğru yöneldi. Bunu farkeden Ben Bagdikian sutunların arkasına saklandı, ben de Dole'u hızlıca başımdan savdım. Sonra da Ben Bagdikian yanına geçtim. Yanında Pentagon belgelerini getirmişti, Rock Creek Park'ının uzak bir köşesinde bana belgeleri verecekti. Ben "Bu şekilde yapmamalıyız" dedim. Gece yarısı telefon çaldı. Arabanı Mayflower otelinin tentesinin altına park et, arkana arabamla yanaşacağım ve arabanın bagajını açıp bekle. Arabamla geldim ve ona belgeler oldukça ağır taşıman zor olabilir istersen yardımcılarını da çağır dedim. O da "Hayır olmaz, benim dokunulmazlığım var, onların yok" dedi. Belgeleri saniyeler içerisinde benim arabama aktarmıştık.

Saklandığım dönemde Amerika'nın en güvenilir olan kişisi benimle temasa geçmişti. İyi akşamlar, eski savunma bakanlığı ve Pentagon çalışanı Daniel ellsberg ile gizli bir yerde roportaj yapma konusunda anlaşmıştık. Ona Pentagon belgelerinin ortaya çıkardığı en önemli şeyin ne olduğunu sordum. Bence bu belgelerden çıkarılabilecek en önemli ders, başkanın kongreye ve halka danışmadan bu ülkeyi yönetmesine izin verilmemesi gerektiğiydi.

P Ellsberg: Bu roportaj CBS kanalında ülke genelinde yayınlanacaktı.

Roportajı yaptığımız sırada Lindbergh'in çocuğunun kaçırılmasından bu yana yapılan en büyük insan avı devam ediyordu.

**

Hala belgelerin yeteri kadarını kamuoyu ile paylaşamamıştık. Gizli belgeleri yayınlama kervanına bir gazete daha katıldı. Boston Globe gizlilik dereceli hükümet belgelerine dayanan yeni bir yazı dizisine başladı. Chicago Sun gazetesi de Kennedy yönetiminin Vietnam Savaşına ilişkin tutumuna yönelik bir yazı dizisiyle konuya dahil oldu Bugün itibarıyla 11 cesur gazeteye ek olarak Los Angeles Times'ta belgeleri yayınlamaya başladı Oyun bitmişti.

Tom Oliphant Pentagon belgelerini hasıraltı etme çabaları başarısız olmuştu. Dan ve arkadaşları Pentagon belgelerini 17 farklı kuruluşa ulaştırmayı başarmıştı. Bunu durdurumazlardı. Bir avukatın dediği gibi "arıların çiçeklerden bal toplaması gibiydi"

Hedrick Smith: Basın, bu belgeleri incelemeye hakkımız var, ayrıca neyin ulusal güvenliğimizi ihlal edip etmeyeceğine de karar verebilecek kapasitedeyiz diyordu. Bu adeta bir bağımsızlık bildirgesiydi, bu noktadan itibaren hükümet ile medya ilişkisi ciddi bir değişime girdi.

2 hafta boyunca ana haber bültenlerinde ilk 7-8 dakika Pentagon belgelerine ayrılmıştı.

Dolayısıyla benim istediğim şekilde konuya kamuoyunun dikkati çekilmiş oldu.

Dan Ellsberg: Saklandığım için gece gündüz haberleri izleyebiliyordum.

P.Ellsberg: Bütün bunlar oldukça dramatik şekilde gerçekleşiyordu.

41 Yaşındaki demokrat Alaska senatorü Mike Gravel kongredeki komite toplantılarında toplam 7000 sayfadan oluşan Pentagon belgelerini okumaya ve bu gizli raporu kamuoyu ile paylaşmaya başlamıştı. Bu belgeler 20 yıldır bütün ülkenin Güneydoğu Asya politikasının kurbanı olduğunu gösteriyor.

Senator Mike Gravel Pentagon belgelerini açığa çıkardığım için öldürülebileceğimden korkuyordum. Hapse girip girmeyeceğime dair bir fikrim yoktu. Tek düşünebildiğim, ülkem insanları öldürüyor ve sakat bırakıyor, bu korkunç birşey" düşüncesiydi. Bu düşünceleri duygularımla yendim. Vatanseverlikle değil, sadece duygularımla. Çok sevdiğiniz birşey yanlış yola sapmıştı. Sabaha karşı 1:00'e kadar belgeleri okumaya devam etti. Kendimi topladım ve bu komitenin tek üyesi olarak bu belgelerin kayıt altına alınmasını oylamaya sunuyorum. Kabul edenler?

Etmeyenler?

Kabul edilmiştir. Sonrasında tokmağı vurup oturumu kapattım. Bu kadardı, artık belgeler kongre kaydıydı.

****

F.B.I. senatörü kongre dışında tutuklamak istiyor, ancak muhtemelen bunu başaramayacaklar.

**

Ellsberg'in etrafı haberciler ve kendisini destekleyenler tarafından çevrildi. Ellsberg belgeleri sızdıranın kendisi olduğunu itiraf etti.

Dan Ellsberg: Bunu yaparak kendimi tehlikeye attığımın farkındayım ve bu kararımın tüm sonuçlarına katlanmaya hazırım.

Daniel Ellsberg Pentagon belgelerini yetkisi olmadığı halde dışarıya çıkardığı için casusluk suçlamasıyla itham edildi. Hakkında 20 yıla kadar hapis cezası istenildi.

**

Bugün ülke tarihindeki en önemli yargı kararlarından biri verildi ve üst mahkeme New York Times ile Washington Post'un gizli Pentagon belgelerini yayınlamaya devam edebileceğine karar verdi.

Dan Ellsberg: Karar oldukça basitti. Hükümetin belgeler yayınlanmadan sansür istemesi oldukça zorlayıcıydı ve kabul edilemezdi. Mahkemenin kararı muhteşemdi. Bu karar ülkemizin anayasasının bizler için ne anlama geldiğini ortaya koyuyor. Güçler ayrımının ne kadar önemli olduğunu son bir haftada çok daha iyi anlamış bulunmaktayım.

**

Anne Beason: Dan Ellsberg, Pentagon belgelerini savaşı bitirmek için sızdırmıştı. Belki de bu olaydan bize kalan en önemli miras yüksek mahkemenin anayasının birinci maddesine dayanarak verdiği karardı. Bu bence yüksek mahkemenin tarih boyunca verdiği en önemli karardı. İnanın bana, bugün bile birçok avukat bu kararı göstererek, hükümetin el uzatmaya çalıştığı basın ve ifade özgürlüklerini korumaya çalışıyor.

**

Yüksek mahkemenin kararı sonucunda yazı dizisine devam edebilmiştik, bu karar ulusal güvenlik bahane edilerek daha yayın bile yapılmadan sansür uygulanmasının haksız bir uygulama olduğunu gösteriyordu. Yüksek mahkemenin kararını duyunca çılgına döndüm Bu mahkeme mutlaka kapatılmalı Öncelikle aldıkları karardan hiç hoşlanmadım.. Ben de hoşlanmadım İnanılır gibi değil, değil mi?

Bu mahkemede yargıç diye gezinen soytarılar, umarım hepsinden daha uzun yaşarım. Başkana yakın kişiler ısrarla başkanın New York Times'a veya başka bir gazeteye gazetesine kin gütmediğini söylüyorlardı. Gazete editorleri ve muhabirler hükümetin bunun intikamını almasından korkuyorlardı. Ancak Nixon'ın adamları bunun paranoyaklık olduğunu söylüyorlardı. Ellsberg birçok kişi tarafından kahraman ilan edilirken, bazı kişiler tarafından da vatan haini olarak nitelendiriliyordu. Evet, karşınızda bütün bunların olmasını sağlayan Dr. Daniel Ellsberg. Bence, Daniel Ellsberg'in kişiliği bu belgelerin sızması olayında, belgelere belki de sahip olmadıkları bir önem atfedilmesine yol açmıştı.

**

Ağzımdan tek kelime bile çıkmadan bu kadar alkışladığınız için teşekkürler

Dan Ellsberg: 30 saniyede soruları cevaplamak mümkün olabilir mi?

İnsanlar ne yapabilir?

İnsanlar bu belgeleri okudukları zaman kendilerine karşı sorumlu olan devlet memurlarını yaptıkları işlerde yeterince sorgulamadıkları sonucuna varacaklardır. Bence bu durum anayasamızın gelecekte daha iyi işlev görmesine sebep olacaktır.

Mort Halperin: Bence Ellsberg kendisine gösterilen güvene ihanet etti ve hem kendisinin hem de bu olaya dahil olan herkesin geleceğini tehlikeye attı.

Dan Ellsberg: Bu güvenlik ihlalinin gerçekleştiği dönemde başkan olan ve aynı zamanda en iyi arkadaşım olan Harry Rowen'ın bu olayla ilişkilendirileceğinden hiç şüphem yoktu. Biliyordum ki bu durum onu oldukça üzecek ve belki de işinden olmasına yol açacaktı. E.M. Forster'ın dediği gibi "Eğer ülkeme veya dostlarıma ihanet etmek arasında seçim yapmak zorunda kalırsam, umarım ülkemi seçebilirim."

Bu sözü ilk duyduğumda tepkim oldukça netti buna hiçbir şekilde katılmıyordum. Burada birçok kişinin hayatından bahsediyoruz. Bir savaşı kısaltmaktan bahsediyoruz. Pentagon belgelerinin yayınlanmasından kısa süre sonra, U.C.L.A.'da bir konferansa katılmıştım.

Thomas Crombie Schelling: Konferansta RAND şirketinden bir düzine kadar kişi vardı ve bir tanesi bile Dan'in elini sıkmadı. Hiçbiri Dan'ın yakınına bile oturmadı. Ona bir hain gibi davranıyorlardı. Onu bir vatan haini mi yoksa kurumlarına ihanet eden biri gibi mi gördüklerinin ayrımını yapmak oldukça zordu.

Dan Ellsberg: Adeta cüzzamlı muamelesi görüyordum. Saygı duyduğum ve ait olduğum grubun üyelerinin sizi dışlamasının ne kadar korkunç olduğu gerçeğiyle yüzleşmiştim. Size göre niyeti ne olursa olsun Daniel Ellsberg ülkesine ihanet etti mi?

Nixon: *Ben olaya farklı açıdan bakıyorum. Daniel Ellsberg niyeti ne olursa olsun düşmana yardım etmiş oldu, ve bu şartlar altında bu affedilebilir bir hareket değil. Hangi bilgileri kamuoyu ile paylaşılacağına kendi başına karar vererek, hem başkanın hem kongrenin hem de bütün sistemin iradesini çiğnemiş oldu.*

John Dean: Nixon'un bu kadar sert tepki göstermesi bence oldukça anlaşılabilir bir durumdu. Ulusal güvenlik konseyinde bir karar alıyordu ve ertesi gün bu kararı New York Times'tan veya başka gazetelerden okuyordu. Bu ülke yönetimini imkansız hale getiriyordu.

Nixon: *Bir kişi şehit ilan edilecek diye bu işin yapanların yanına kar kalmasına göz yumamayız. Aksi halde herkes hükümetten bilgi sızdırmaya başlayacaktır. Demek istediğim gözümüzü ağır toptan ayırmamamız gerekiyor.*

John Dean: Ağır top Ellsberg'di. Bu o çoçuğunun cezasını vermeliyiz. Pentagon belgelerinin basına sızması Nixon'un Beyaz Sarayını değiştirmişti. Bu birçoğumuzun karanlık dönem adını verdiği dönemin başlamasına yol açmıştı. Bu olaydan önce de sorunlar vardı, ancak bu olaydan sonra iyice kirlendi. Dolayısıyla bu olay Nixon başkanlığı döneminin en belirleyici olayı oldu. Bu olaydan sonra Egil Bud Krogh muslukçular adı verilen birimin başına getirildi. Başkan tarafından oval ofise çağrıldım. John Ehrlichman ve ben onunla tanıştık. Dan Ellsberg'in Nixon'un yeni yaptığı savaş planlarına ilişkin bir şüphe duyuyorlardı ve bu planların da basına verilmesinden korkuyorlardı. Bu görüşmede, ciddi bir ulusal güvenlik krizi ile karşı karşıya olduğumuz izlenimi edinmiştim ve bunu önlemek için ne gerekiyorsa yapmalıydım. Başkan Beyaz Saray içerisinde bir özel araştırma birimi kurmuştu. Daniel ***Egil Bud Krogh*** :Ellsberg yalnız mıydı?

Yoksa bu işi birileriyle birlikte mi yapmıştı?

Bu olay bir komplo muydu?

Bu kapsamda Howard Hunt Ellsberg'i karalayıp kamuoyu önünde itibarını düşürmek için bilgi toplamamızı önerdi. Gizli bir operasyon ile Ellsberg'in psikoloğu olan Dr. Lewis Fielding'den Ellsberg'e ilişkin bilgileri çalacaktık. Bu fikir John Ehrlichman'a sunuldu. Teklifin altında Onaylıyorum ve Onaylamıyorum şeklinde iki satır vardı. Altına kesinlikle onaylıyorum yazmıştı.

R. Ellsberg:Bir gün FBI'dan geldiler ve büyük jürinin önüne çıkmak üzere mahkeme tarafından çağrılıyorsunuz dediler. Babam oldukça üzülmüştü. Annemin eğer bana daha iyi tavsiyeler verseydi bunu önleyebileceğini düşünüyordu. Annem, mahkemeye gideceksin ve tabii ki sadece gerçeği söyleyeceksin demişti. Babam da "elbette sadece gerçeği söylemelisin" demişti. İddianamenin merkezinde benim Pentagon belgelerini kopyalamış olmam yer alıyordu.

Dan Ellsberg: Savunmamı okumak istiyorum. Bir savunma hazırlamıştım. Kendi kendime ona karşı şahitlik etmemeliyim diyordum. İzin ver sigaramı söndüreyim. ..Herşeyden önce onu bunu yapmaması konusunda uyarmıştım.

Tony Russo: Başsavcı Ellsberg davasından Elsberg'e karşı şahitlik yaparak kendisine yardımcı olmamı istedi. Benim için bu bir seçenek değildir. Bunun üzerine mahkemeye hakaretten hemen gözaltına alınmamı talep etti. Savcılığa yardım etmeyi red ederek suç işlediğimi iddia ediyordu. Eğer Tony bana karşı şahitlik yapsaydı serbest kalacaktı. Aklıma ilk olarak Gandhi'nin şu sözü gelmişti: "Şeytanla asla işbirliği yapmamalısın."

Aralık 1971'de Russo casusluk suçlamasıyla 35 yıl hapis cezası istemiyle yargılanmaya başladı. Ellsberg'e yöneltilen suçlamalara komplo da dahil olmak üzere 8 yeni suçlama daha eklendi ve Ellsberg için istenen ceza 115 yıla yükseldi.

Pentagon belgeleri olayı belgeler kongreye ulaşınca Pentagon belgeleri medya saçmalığına dönüştü. Sanırım Dan biraz hayalkırıklığına uğramıştı, belgelerin yayınlanması tam olarak istediği sonuca yol açmamıştı. Belgelerin çok daha büyük sansasyona yol açacağını düşünüyordu. Elbette bir sansasyon yaratmışlardı. Bay Ellsberg nerede?

Umarım hapistedir. Sanırım, belgelerinin içeriğinin kamuoyu tarafından tam olarak anlaşılamamış olması onu hayalkırıklığına uğratmıştı. Amerikan halkının 25 yıldır süren bu katliamın altında yatan gerçekleri öğrenebilmesi için işimi bırakıp bütün kariyerimi ve özgürlüğümü tehlikeye atmıştım. Bunu yaparken şunu öğrenme riskini almıştım: Yurttaşlarınız bu savaşın haksız olduğunu ve altında yatan nedenleri tüm çıplaklığıyla öğrenmişlerdi, ancak bunu görmezden gelmeyi tercih ediyorlardı. Bu gerçekten çok üzücü bir durumdu.

Nixon 1972 yılında yapılan seçimleri toplam 50 eyaletin 49'unu alarak ezici bir üstünlükle kazandı ve yeniden başkan seçildi.

Dan Ellsberg:Bu olaydan bir yıl kadar önce bir milyon ton bomba daha Vietnam'a atılmadan önce bu savaşı bitirmeyi umduğunu söylemiştim. Ama bu umudu ne yazık ki gerçekleşmedi. Ellsberg'in iddia ettiği kadar bombayı asla atamadık. Ellsberg'in katıldığı günlük basın toplantılarında "Bugün Vietnam'a kaç ton bomba atıldı?" sorusunu sormak gibi komik bir alışkanlığı vardı. Vietnam'a günde sadece 200,000 Ton bomba atabiliyorduk. Bu da haftada bir Hiroşima kadar patlamaya karşılık geliyordu. Aslında neyin olup bittiği gayet iyi ortaya koyan bu durumdan asla bahsetmediler. Vietnam'ı bombalamaya devam edeceğimizi öğrendiğimde, komşu bir ülke bombalanıyor gibi üzülmüştüm.

Leonard Weinglass: Orada bulunmuştum ve o insanlar benim için sayılardan fazlasını ifade ediyordu. Mahkeme jurisini seçimine bir uzman psikolog getirmiştik. Bize geleceği parlak, oldukça başarılı iki genç adamı savunduğumuzu, bu insanların kendi çıkarları veya kariyerleri için değil, ilkeli davranmak uğruna bu eylemi yaptıklarını söylemişti. Dolayısıyla, jüri seçiminde orta yaştan kimseleri seçmemiz gerektiğini, çünkü bu insanların muhtemelen yaşamlarının geçmiş kısmında aileleri veya kariyerleri uğruna ilkeli davranmamak zorunda kalmış olduklarını söyledi. Bu tarz kişiler bu iki gencin yaptıklarını küçük görecek hatta iğreneceklerdi.

**

Daniel Ellsberg bugünkü duruşmada ilk kez şahit sandalyesine oturdu ve savunma avukatı Ellsberg'in Vietnam savaşı esnasında nasıl bir şahinden güvercine dönüştüğünü ortaya koydu.

Dan Ellsberg: Bende bu değişimi yaratan olay 1966 yılında meydana gelmişti. Askerlerimiz bir köyü ateşe vermişlerdi. O esnada köy yanarken küçük çocukların evlerin küllerinden oyuncak bebeklerini çıkarmaya çalıştıklarını görmüştüm. Bu manzara benim için oldukça acı vericiydi. Savaş bu çocuklar için evlerinin ve hayatlarının yok olması anlamına geliyordu.

**

Pentagon belgeleri duruşmasında Watergate belgelerini çalan kişilerin aynı zamanda Dan Ellsberg'in psikiyatri kayıtlarını çalan kişiler olduğu ortaya çıktı.

Bay Ehrlichman bize Dr. Fielding'in ofisine ABD başkanının emri üzerine mi girdiğinizi söylüyorsunuz?

Başkan böyle bir olayın bir daha asla tekrarlanmamasını istiyordu. Hiç kimse bunu yapmamız doğru mu diye sorgulamamıştı. Olaya asla yasal veya etik açıdan yaklaşmamıştık. Bunların hiçbiri aklımıza bile gelmemişti. Yaptıklarımız ilk emrin ihlaliydi. Pentagon belgeleri davası esnasında Beyaz Saray "muslukçular" ekibini Los Angeles'a göndermişti. Sanırım Watergate skandalının patlak vermesine bu yol açmıştı. En sonunda bu olaylar silsilesi başkan Nixon'ın yargılanması ile sonuçlanmıştı. Ellsberg davasına bakmış olan Hakim Matthew Byrne bugün Ehrlichman tarafından kendisine FBI başkanlığının teklif edildiğini açıkladı. Bu mümkün olamaz. Bugün bile içinde Beyaz Saray'ın geçtiği sansasyonel gelişmeler olmaya devam ediyor: FBI, Dan Ellsberg'i Pentagon belgelerini açığa çıkarmadan önce 2 yıl boyunca dinlediğini açıkladı. İyi akşamlar.

Yüksek mahkeme Los Angeles'ta görülen Pentagon belgeleri davasında önceden verilmiş olan kararı iptal etti. Dan Ellsberg ve Anhony Russo'ya ilişkin tüm suçlamalar düştü. Hakim, hükümetin dava görülürken yargılamanın adil yapılmasını engellediğini, bu sebeple verilen hükmün geçersiz olduğunu belirtti. Başkan'ın yeniden seçilmesini sağlamak için bir soruşturma başlatılmıştı ve bu soruşturma başkan suçlanmasın diye şimdi sona erdiriliyordu. Ancak gerçekler ortadaydı, Ellsberg davası herşeyi ortaya koymuştu bu yüzden süreç durdurulamazdı.

Gerçekler tıpkı Pentagon belgeleri gibi ortaya saçıldı, artık onları toplayıp hasıraltı etmenin imkanı kalmadı. Davanın sona ermesinin ardından, kongre Vietnam savaşı için ayrılan bütçede kısıntı yapma kararı aldı.

Dan'in yaptıkları ve başkan Nixon'un buna karşı gösterdiği aşırı tepki sayesinde tarihin akışı adeta değişmişti.

Watergate skandalına sebebiyet veren olayları Ellsberg'in Pentagon belgelerini açığa çıkarması başlatmıştı.

Dan'in en büyük başarısı yaptıklarının Nixon'u yerinden etmiş olmasıdır. Elbette Dan bu işe başlarken aklında bunların olabileceği yoktu.

Vietnam savaşı Nixon istifa ettikten 9 ay sonra sona erdi. Savaşta 2 milyonun üzerinde Vietnam'lı ile 58.000 Amerikalı öldü.

Pentagon belgelerinin açığa çıkarılması olayından geriye kalan en önemli şey bir devlet memurunun kariyerini hiçe sayarak vicdanının sesini dinlemesidir.

Gerçek şu ki, devlet sırları bütün kariyerleri boyunca bu sırları nasıl saklayacaklarını öğrenen devlet görevlileri tarafından saklanır.

Ben de bu kişilerden biriydim. Eğer Dan gibi devletin içinden gelen ve işlerin nasıl yürüdüğünü gayet iyi bilen birisi, halka söylenen tüm yalanları açığa çıkarmak için konuşmaya başlarsa insanlar hem kendi hayatlarını hem ülkelerini hem de dünyayı ilgilendiren konularda daha doğru kararlar verebilirler.

Tek kelimeyle en önde gelen gammazcıydı diyebiliriz. Bizler hem kendimizi hem de tarihi değiştirecek güce sahibiz. Bugün burada Dan'de gördüğüm en önemli özellik hangi şartlar altında olursa olsun ve sonuçları ne olursa olsun sadece en doğru olanı yapmaya çalışması idi.

Devlet için çalışırken, çalışma arkadaşlarıma oldukça bağlıydım. Bu yüzden asla Dan gibi davranamazdım. Ama Dan bunu hep başardı.

Son 30 yılda yaşadıkları ve yaptıklarının sonuçları tek kelimeyle inanılmazdı.

Yaptıkları kendisi üzerinde de derin etkiler bıraktı ve kalan hayatını ciddi şekilde değiştirdi.

Bütün ömrü boyunca savaş karşıtı veya sosyal adaleti savunan grupların içinde aktif olarak yer aldı. Ve bütün bu yıllar boyunca Pentagon belgelerini ortaya çıkarırken sahip olduğu aynı heyecan ile hareket etti. İhtiyacımız olan cesaret adil olmayan bir savaşta dayanma gücü göstermek değil, aynı şekilde kanunsuz hareket eden bir hükümetin yalanlarını saklamaya yardım etmek de değil. İhtiyacımız olan cesaret sadece gerçeklerle yüzleşmek ve dünyayı değiştirmek için sorumluluk almaktır.

Yorum:

Amerika'nın 1945-1967 yılları arasında Vietnam'da izlediği politikaların gerçek yüzünü belgeleyen ve Amerikan Savunma Bakanlığı Pentagon tarafından hazırlanan çok gizli belgelerin gazeteci Daniel Ellsberg tarafından elde edilerek basına verilmesi olayıdır. “Pentagon Belgeleri” denilen bu belgelerin bir bölümünü yayınlayan New York Times gazetesi belgelerden Başkan Johnson'un halka ve Kongre'ye sistemli olarak gerçek dışı bilgiler verdiğinin anlaşıldığını yazdı.

Belgelerde Güney Vietnam'ın ayrı bir devlet olarak ortaya çıkartılmasının Amerika'nın eseri olduğu ve Başkan Eisenhower'in Ngo Dinh Diem'in Devlet Başkanlığına seçilmesini sağladığı, daha sonra yönetiminden memnun kalmadığı Diem'e karşı 1963 yılında yapılan askeri darbenin de arkasında

olduğu bildirilmekteydi. Amerika'nın darbeyi yapan generallerle önceden işbirliğinde bulunduğu ve darbeden sonra da onları desteklediği ifade edilmekteydi. New York Times bu gizli belgeleri yayınlarken Amerikan Anayasasına uygun hareket ederek hükümetin faaliyetleri hakkında halkı bilgilendirme görevi yaptığını yazdı.

Gazeteci Ellsberg de belgelerin Başkanların Anayasayı ve içtikleri andı ihlal ettiklerini gösterdiğini belirtti. Hükümet yargı yoluna başvurarak New York Times'daki yayınları bir süre için engelledi. Ellsberg aleyhinde de casusluk suçlamasıyla dava açıldı. Buna karşılık New York Times da Yüksek Mahkemede Amerikan Hükümeti aleyhine dava açtı.

18 Haziran 1971'de Washington Post da Pentagon belgelerini yayınlamaya başladı. Savcının bu yayınları durdurma talebi mahkeme tarafından reddedildi. 15 gazete daha belgeleri yayınlamaya başladı. Federal Mahkeme belgelerin yayınlanmasının engellenemeyeceği yolunda karar aldı.

Ellsberg ve arkadaşı Russo yargılandı, ancak Federal Mahkeme ilk yargı sürecindeki hatalar nedeniyle bu iki gazetecinin serbest bırakılmasını kararlaştırdı.

4 Mayıs 2011'de belgeler üzerindeki gizlilik kaldırıldı ve 7,000 sayfalık Pentagon Belgelerinin tamamı devletin kütüphanelerinde halkın bilgisine sunuldu.

Basının devletin bazı gizli işlerini ortaya çıkartmasının ilginç bir örneği de Watergate skandalı oldu. Washington Post'un iki başarılı gazetecisi Bob Woodward ve Carl Bernstein, Cumhuriyetçi Başkan Nixon'un Demokrat Parti'nin binasına gizlice ajanlar soktuğu anlaşıldı. Beyaz Saray'da kurulan gizli dinleme aygıtlarıyla Başkanın içlerinde Jane Fonda, Barbra Streisand ve Paul Newman gibi sinema sanatçılarının da bulunduğu siyasi rakiplerini gizlice dinlettiği ortaya çıktı. Gazetecilerin yayınladıkları bu bilgilerin sonucunda Başkan Nixon Kongre tarafından görevinden azledilmek üzereyken istifa etti. Bu gizli işleri belgeleriyle bulup ortaya çıkartan gazetecilere ve onların gazetelerine karşı her hangi bir yasal işlem yapılmadı. Tam tersine, onların çalışmaları ve elde ettikleri bilgeler hakkına övücü sözler söylendi, kitaplar yayınlandı ve bu çalışmalar bütün dünyada büyük yankılar yaptı.

Diğer bir örnek de Wikileaks belgeleri denilen ve 2006 yılından bu yana çeşitli ülkelere ait gizli belgelerin Wikileaks örgütü tarafından basına sızdırılması olayıdır. Bu örgütün elinde toplam 1,2 milyon belgenin bulunduğu söylenmektedir. 2010 yılında Wikileaks'in Amerikan Hükümetinin dış temsilcilikleriyle gizli yazışmalarından oluşan 250,000'den fazla belgeyi New York Times, Le Monde, The Guardian, Der Spiegel, El Pais gibi önemli gazeteler aracılığıyla kamuoyuna duyurması bütün dünyada yankı yaptı. Amerika Birleşik Devletleri Wikileaks ve onun sorumlusu Julian Assange hakkında adli işlem başlattı. Belgeleri Wikileaks'e sızdıran Amerikan askeri Chelsea Manning 35 yıl hapis cezasına çarptırıldı ve orduyla ilişkisi kesildi. İsveç ve başka bazı ülkeler Wikileaks'in orijinal belgelerinin bir bölümüne el koydular ama bu belgeleri yayınlayan gazeteler hakkında yargı yoluna başvurulduğu duyulmadı.

Aynı şekilde Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı NSA'nın eski görevlisi Edward Snowden, yabancı ülkelerin devlet adamlarının telefon konuşmalarını gizlice dinlendiği yolundaki bilgileri de içeren 200,000 gizli belgeyi basına açıkladı. Bu açıklamaları yapan Edward Snowden aleyhine Amerika'nın hukuki girişimleri oldu. Amerikalılar Rusya'yadan geçici sığınma hakkı elde eden Snowden'in iadesini istediler ama onun verdiği bilgileri yayınlayan gazeteler ve de Spiegel gibi dergiler hakkında yargı yoluna başvurulduğu duyulmadı.

Bu örneklerin de gösterdiği gibi, devletler gizli belgelerinin ele geçirilip yayınlanması konusunda çok duyarlıdırlar ve bu belgeleri sızdıranlar hakkında yargı yoluna başvururlar. Ama demokratik ülkelerde bu bilgileri yayınlayan gazetelerin yargılanıp mahkûm edildikleri duyulmadı. /Onur Öymen

http://add.org.tr/index.php/makaleler/1093-gizli-belgelerin-s-zd-r-lmas-ve-bas-n-oezguerluegue

126 Yazılar

HAZRETİ MUHAMMED SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEMİN EVİ BÖYLEYDİ

"Ah min el- aşkı ve hâlatihi
Ahraka kalbî bi hararatihi
Ma-nazara aynî ilâ gayrikum
Uskimu billahi ve ayatihi" [11]
Vücudum mübtelâyı derdi hicran oldu ser-tâ-pâ
Bana ağlayın ki, yarin asistanından cüdâyım ben
Acep mi gelse çeşmimden sirişkim böyle mahzundur
Ciğerde onulmaz bir derde mübtelâyım ben.[12]
Leylâ Hanım
kuddise sırruhu'l-azîz

"Fahri Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz ve ailesi üst üste pek çok geceleri aç geçirirler ve akşam yemeği bulamazlardı. Ekmekleri çoğunlukla arpa ekmeği idi." (Tirmizî)

Allah (celle celâlühû)´ın en sevmediği şey **"bulunduğu hale razı olmamak"** tır. Bize örnek olması açısından O´nun bu hali gözümüzün önünden hiç kaybolmamalıdır.

Hz. Ömer (radiyallâhü anh) insanların nail oldukları dünyalıktan söz etti ve dedi ki:

"Gerçekten ben Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin bütün gün açlıktan kıvrandığı halde, karnını doyurmaya adi hurma bile bulamadığını gördüm." (Müslim)

Yine, Hz. Ömer (radiyallâhü anh) Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin evininin, başını dayandığı içerisi lifle doldurulmuş bir yastık, vücudunun ancak bir kısmına kifayet eden hurma yaprağından örülmüş bir hasır, tepesinin üzerinde asılı duran işlenmemiş bir kaç deri ve bir miktarda deri işlemede kullanılan ağaç yaprağından olduğundan bahseder.

Hasırın örgülerinin, Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) vücudunun açık yerlerinde izler yapmış olduğunu gören Hz. Ömer (radiyallahü anh) manzaradan müteessir olarak ağlamaya başlar. Hz. Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) niçin ağladığını sorunca:

"Nasıl ağlamayayım, şu hasır vücudunda izler bırakmış, odada ise görülenlerden başka bir şey yok. Şu Kisrâ ve Kayser nehirler, meyveler içerisinde altın tahtlar, ipek ve atlas yataklar üzerinde olsunlar, Sen ise Allah (celle celâlühû)´ın Resulü ol da böyle yokluk çek, sana da yatak yapsak olmaz mı? Der.

Fahri Âlem Muhammed Mustafa (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz

"Onların nimeti dünyada peşin verilmiştir." "Benim dünya ile ne alâkam var, ben dünyada kendimi bir ağacın altında gölgelenip, sonra bırakıp giden yolcu gibi görüyorum" cevabını vermiştir.

Bizlerin nankörlüğü çok olmasına rağmen Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in fedakârlığı Allah (celle

---

[11]—Ah! Aşk ve hallerinden çektiklerime
Kalbim hararetleri ile yandı
Allah Teâlâ'ya ve O'nun ayetlerine yemin ederim ki,
Gözüm senden başkasına bakmadı.

[12]—Vücudum mübtelâyı derdi hicran oldu baştan ayağa
Bana ağlayın ki, yârin kapsından ayrı düştüm
Acep mi dökülse gözümden gözyaşım, böyle mahzundur
Ciğerde onulmaz bir derde mübtelâyım ben.

celâlühû)´ın bize rahmetini çekerek yerden ve gökten gelecek azaplara keffâret olmuştur.[13] Uhud dağını altın olarak teklif eden Rabb´ine sabırla yardım istemesi biz Ümmeti için olmuştur.

O´nun bu hali o hale varmıştı ki; tarifi mümkün olmaz bir hal almıştı.

Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz bir gün namazını oturarak kılıyordu. Kıldığı nafile bir namazdı. Ebû Hüreyre (radiyallahü anh) namazdan sonra sordu:

"Ya Rasûlallah! Bir hastalığınız mı var? Namazı oturarak kılıyorsunuz? Verilen cevap cihanı ürpertecek şekildeydi:

"Ya Ebâ Hüreyre, günlerdir ağzıma götürecek bir şey bulamadım. Açlık takatimi kesti, ayakta duracak dermanım kalmadı, onun için namazımı oturarak kılıyorum."

Ebû Hüreyre (radiyallahü anh) diyor ki, bunu duyunca ağlamaya başladım. Allah Resulü kendi durumunu unutmuş, bana teselli veriyordu:

"Ağlama Ya Ebâ Hüreyre! Burada çekilen açlık, insanı ahiret azabından kurtarır." (Kenzu´l-Ummâl)

Çekilen bu sıkıntı Şefaat makamında olanın, Rabb´ine karşı sermayesidir. Bize düşen O´na layık ümmet olmaktır.

Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin şu halini gözümüzde bir canlandıralım.

"Gecenin yarısıydı. Açlık Allah (celle celâlühû) Resulü´nün bütün dermanını tüketmiş ve artık gözüne uyku da girmez olmuştu. Belki biraz uyuyabilseydi, açlığın o şiddetli ıstırabından geçici de olsa kurtulacaktı. Ne var ki açlık, O´nu terk edeceğe benzemiyordu. Evinden çıktı, bir tarafa doğru yürümeye başladı. Biraz sonra da bir karartı hissetti. Gelen biri vardı. Dikkatini oraya çevirdi; tanımıştı... Bu, hayatının hiçbir anında O´ndan ayrılmayan insandı. Hayatı boyunca hep Onunla beraber olmuştu. Şimdi de gecenin yarısında, Medine´nin bu tenha köşesinde randevulaşmış gibiydiler. Gelen, Hz. Ebû Bekir (radiyallahü anh)´dı ve Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) ona selâm verdi. Ardından da sordu:

"Ya Ebâ Bekir! Gecenin bu vaktinde seni dışarıya çıkaran nedir?"

Ebû Bekir (radiyallahü anh), Fahri Âlem (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizi görünce derdini unutuvermişti. Zaten o, hep öyle idi.

Hani Mekke´de Resûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem)´i kurtarmak için girdiği kavgada komalık olmuş, bir gün baygın kalmış ve gözlerini ilk açtığında **"Allah (celle celâlühû) Resulü´ne ne oldu?"** diye sormuştu. Anası Ümmi Ümâre kızmış: **"Ölüyorsun; fakat hâlâ O´nu düşünüyorsun"** demişti.

Annesi bilmiyordu ki, Ebû Bekir (radiyallahü anh), O´nu düşünmediği zaman ölürdü. Çünkü Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimiz, onun hayat kaynağıydı. İşte şimdi de O´ndan ayrı kalamamış ve bilemediği bir his, onu buraya kadar sürüklemişti. Sürüklemişti ve Resûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in sorusuna **"Açlık"** diye

---

[13]— Hz. Ebu Hureyre (radiyallahü anh) anlatıyor: Resûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem): **"Irak'a ölçeği ve dirhemi verilmeyecek. Şam'a da ölçeği ve dinarı verilmeyecek. Mısır'a ölçeği ve dinarı verilmeyecek. Başladığınız yere döneceksiniz" buyurdu ve üç kere tekrar etti. Buna Ebu Hureyre'nin eti ve kanı şahit oldu."** (Müslim)

Ahir zamanda olacak bazı hadiselerden bizleri emniyette bırakacak olan Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´dir.

Hicaz, Mekke, Yemen **hastalıktan,**
Medine **kızıllıktan**,
Mısır ve Fas **zelzeleden**,
Anadolu ve Avrupa **kuraklık ve kıtlıktan,**
Taberistan, İran´da **belalardan,**
Irak Beni **Süfyan** (zalim kâfir hükümdar)
Bağdat Musul Diyarbakır **suya gark olarak,**
Horasan Tatar Kafkasya **bulaşıcı hastalıklardan,**
Semerkant´ı Tataristan **harap olur.**
Kaşkar Hatayî, Keşmir, Kabil **Hindistan kâfirleri tarafından;** harap olur**.**

cevap veriyordu. **"Evde yiyecek bir şey bulamadım, gözüme uyku girmedi ve dışarıya çıktım."**

Hemen ardından ekledi: **"Anam babam Sana feda olsun Ya Rasûlallah, Sen niye çıktın?"**

Cevap aynıydı. Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) da açlıktan dolayı çıkmıştı. Tam bu esnada bir karartı daha belirdi. Belli ki bu uzun boylu, görkemli insan Hz. Ömer (radiyallahü anh)´di. Zaten, tablonun tamamlanması gerekiyordu. Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) sağ tarafına Hz. Ebû Bekir (radiyallahü anh)´i almıştı. Gelen Hz. Ömer (radiyallahü anh)´di. Karşısında bu iki dostu görünce O da şaşırıp kalmıştı. Selâm verdi, selâmı alındı. Kâinatın Sultanı (sallallâhü aleyhi ve sellem), Ömer (radiyallahü anh)´a de niçin çıktığını sordu. O da, aynı cevabı verdi:

"Açlık, Ey Allah´ın Resulü, açlık beni dışarıya çıkardı" dedi.

Efendimizin hatırına Ebu´l-Heysem (radiyallahü anh) geldi. Evi o taraflardaydı. İhtimal gündüz de onu bağında görmüştü. Hiç olmazsa onlara hurma ikram eder ve açlıklarını yatıştırırlardı. **"Gelin Ebu´l-Heysem´e gidelim"** dedi.

Ebu´l-Heysem (radiyallahü anh)´ın evine vardılar. Ebu´l-Heysem (radiyallahü anh) ve hanımı, uyuyordu. Evde, bir de küçük bir çocukları vardı. Yaşı, beş veya altıydı.

Önce kapıyı Hz. Ömer (radiyallahü anh) çaldı. O gür sesiyle **"Ya Ebe´l-Heysem!"** diye seslendi. Ebu´l-Heysem (radiyallahü anh) de hanımı da sesi duymadı. Fakat yatağında mışıl, mışıl uyuyan o yavru, birden yatağından fırladı, **"Baba! Kalk Ömer geldi"** dedi.

Ebu´l-Heysem (radiyallahü anh), çocuğunu rüya görüyor sandı. **"Yat oğlum, gecenin yarısı, bu vakitte burada Ömer´in işi ne?"** Çocuk yattı.

Kapı açılmayınca, bu defa da o narin sesli Ebû Bekir (radiyallahü anh), gelip seslendi: **"Ya Ebe´l-Heysem!"** Çocuk yine fırladı, kalktı ve **"Baba! Ebû Bekir geldi"** diye bağırdı. Babası onu tekrar yatırdı.

Fakat son gelen, sesi soluğu cenazeleri dahi canlandıran Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) di. O, **"Ya Ebe´l-Heysem!"** diye seslenince, çocuk, artık yayından fırlayan bir ok olmuştu. Hem kapıya doğru koşuyor, hem de

"Baba kalk, Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem) geldi!" diyordu.

Ebu´l-Heysem (radiyallahü anh), neye uğradığını şaşırmıştı. Hemen kapıya koştu. Gözlerine inanamıyordu. Gecenin bu saatinde, hanesine, Sultanlar Sultanı nüzul etmişti. Hemen onları içeri aldı. Gidip bir oğlak boğazladı. Bu şeref, insana hayatta belki bir kere nasip olurdu. Hayatının en mutlu anını yaşıyordu. Canını bile sofraya koysa azdı. Hurma getirdi, süt getirdi, et getirdi ve bu aziz misafirlerine ikram etti. Açlıklarını bastıracak kadar yediler. Ardından da yine Peygamber (sallallâhü aleyhi ve sellem) Efendimizin gözleri dolu dolu oldu. Dudaklarından şu sözler döküldü:

"Allah´a kasem ederim, işte şu nimetlerden yarın hesaba çekileceksiniz." (Müslim)

Ardından da şu ayeti okudu:

"O gün, muhakkak bütün nimetlerden hesaba çekileceksiniz"
(Tekâsür 8)

"Resûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem) vefat ettiğinde, evinde rafta bir parça arpadan başka bir şey bırakmamıştır." "Yalnız silahını, katırını ve bir de vakfettiği bir toprak bırakmıştır." (Buhari)

Ya Rabb´i sevgilinin halini kazanamayız. Lakin bu sevgi uğruna bizi onun tattığı elemlerden de mahrum etme.

Şah-ı Nakşibent (k.s) bu sırra binaen **"Allah (celle celâlühû)´ım ihvanıma zekât verecek kadar çok mal, zekât alacak kadar fakirlik verme"** diye dua ederlerdi. Bunun hikmeti ile ihvan-ı kiramda fazla bir zenginlik zuhur etmedi.

Zenginliğin artmasını malda değil kanaatte arayınız. Her kolaylığın arkası bir zorluk, her zorluğun arkası da bir kolaylıktır.

"Fakirlik neredeyse küfür olacaktı" sırrını da unutmamak lazımdır. Fakat fakirlikteki sabır yine zenginlikten daha emniyetlidir.

"Kim Allah (celle celâlühû) için olursa, Allah (celle celâlühû)´ta onun için olur"

Hadîsi şerifince, kim kendi nefsinden boşalsa, Hakk onu kendi ile doldurur. Fâniliğini alır, bakiliği bedel verir.

"Seni fakir bulup zengin etmedi mi?" (Duha, 8)

Hakiki fakirlik varlığı boşaltmaktır. Âdem´in kelime manası **"yokluk"** demektir. Eğer bu yokluk kabiliyeti insanda olmasaydı halife olamazdı.

Fakirlik **"yokluk"** mertebesine ulaşmayan üstün özelliklere kavuşamaz. **"Fakirlik övüncüm"**dür demesi **"bütün tecelliyatlara mazharım"** demektir. Dolu olana Hakk yüz göstermez.

Fakir hiçbir şeyi olmayan değil, manada her dediği olandır. Manada her dediği olan demek, istek sahibi olmaktan azade (hür) olmak demektir.

Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´in**"Allah (celle celâlühû)´ım Sana (iftikâr ile) muhtaç olmak ile beni zenginleştir, Sen´den müstağni (zenginleşmek) olmak suretiyle beni fakirleştirme"** buyurmasına buna delildir.

Fakirlik makamına erişen **"Kün"** yani **"ol"** emrinin himmetine kavuşmuştur. Bu makamın sahibi ise Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´dir.

"Fakirlik tamam olduğunda; O, Allah (celle celâlühû)´tır" sözü ile Allah (celle celâlühû)´a kavuşmadan bahsedilmiştir.

----

[1]—Ah! Aşk ve hallerinden çektiklerime
Kalbim hararetleri ile yandı
Allah Teâlâ'ya ve O'nun ayetlerine yemin ederim ki,
Gözüm senden başkasına bakmadı.

[2]—Vücudum mübtelâyı derdi hicran oldu baştan ayağa
Bana ağlayın ki, yârin kapsından ayrı düştüm
Acep mi dökülse gözümden gözyaşım, böyle mahzundur
Ciğerde onulmaz bir derde mübtelâyım ben.

[3]— Hz. Ebu Hureyre (radiyallahü anh) anlatıyor: Resûlüllâh (sallallâhü aleyhi ve sellem): "Irak'a ölçeği ve dirhemi verilmeyecek. Şam'a da ölçeği ve dinarı verilmeyecek. Mısır'a ölçeği ve dinarı verilmeyecek. Başladığınız yere döneceksiniz" buyurdu ve üç kere tekrar etti. Buna Ebu Hureyre'nin eti ve kanı şahit oldu." (Müslim)

Ahir zamanda olacak bazı hadiselerden bizleri emniyette bırakacak olan Efendimiz (sallallâhü aleyhi ve sellem)´dir.
Hicaz, Mekke, Yemen hastalıktan,
Medine kızıllıktan,
Mısır ve Fas zelzeleden,
Anadolu ve Avrupa kuraklık ve kıtlıktan,
Taberistan, İran´da belalardan,
Irak Beni Süfyan (zalim kâfir hükümdar)
Bağdat Musul Diyarbakır suya gark olarak,
Horasan Tatar Kafkasya bulaşıcı hastalıklardan,
Semerkant´ı Tataristan harap olur.
Kaşkar Hatayî, Keşmir, Kabil Hindistan kâfirleri tarafından; harap olur.

Kaynak:

İsmail Hakkı ALTUNTAŞ,
Sevgili Efendimize Muhammedî Dua, Buhara Yayınevi - İstanbul

SUUDİ ARABİSTAN'IN CİDDE ŞEHRİNDE HAZRETİ RASÛLULLÂH SALLALLÂHÜ ALEYHİ VE SELLEMİN HAYATINI GEÇİRDĞİ MÜTEVAZI EVİN REPLİKASI YAPILDI.

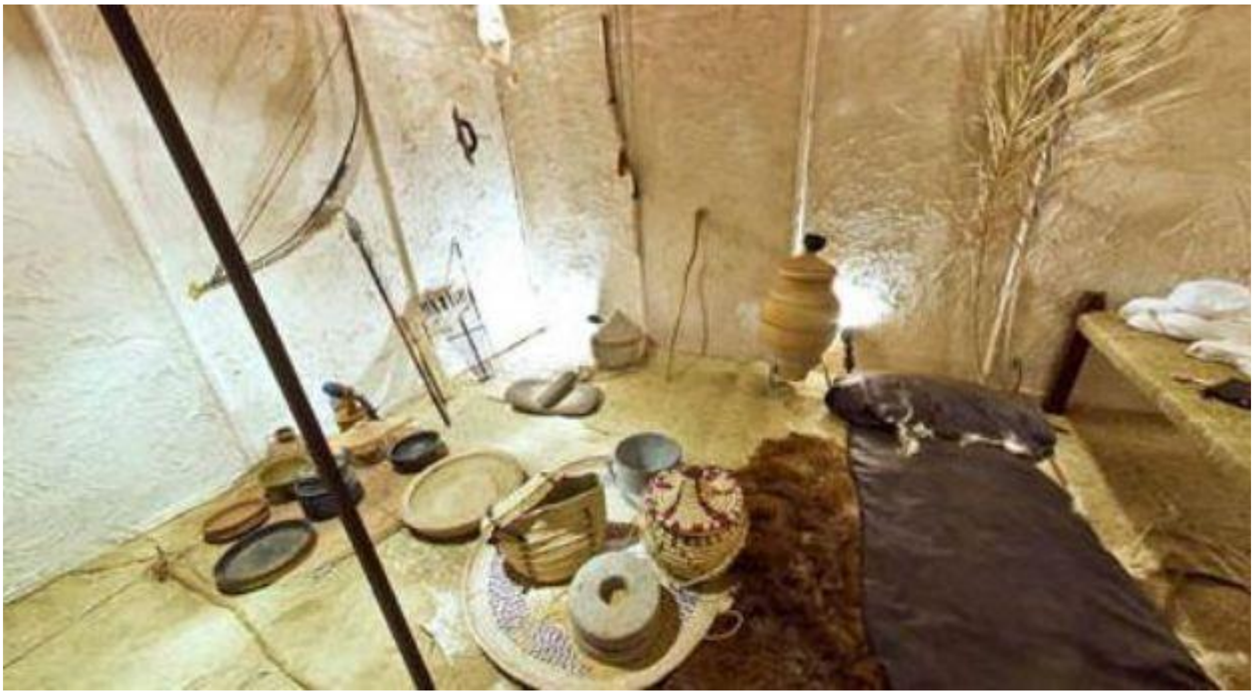
1400 yıl önce Hazreti Peygamber'in yaşadığı ev hadisler ışığında uzmanlar tarafından birebir yeniden yapıldı.

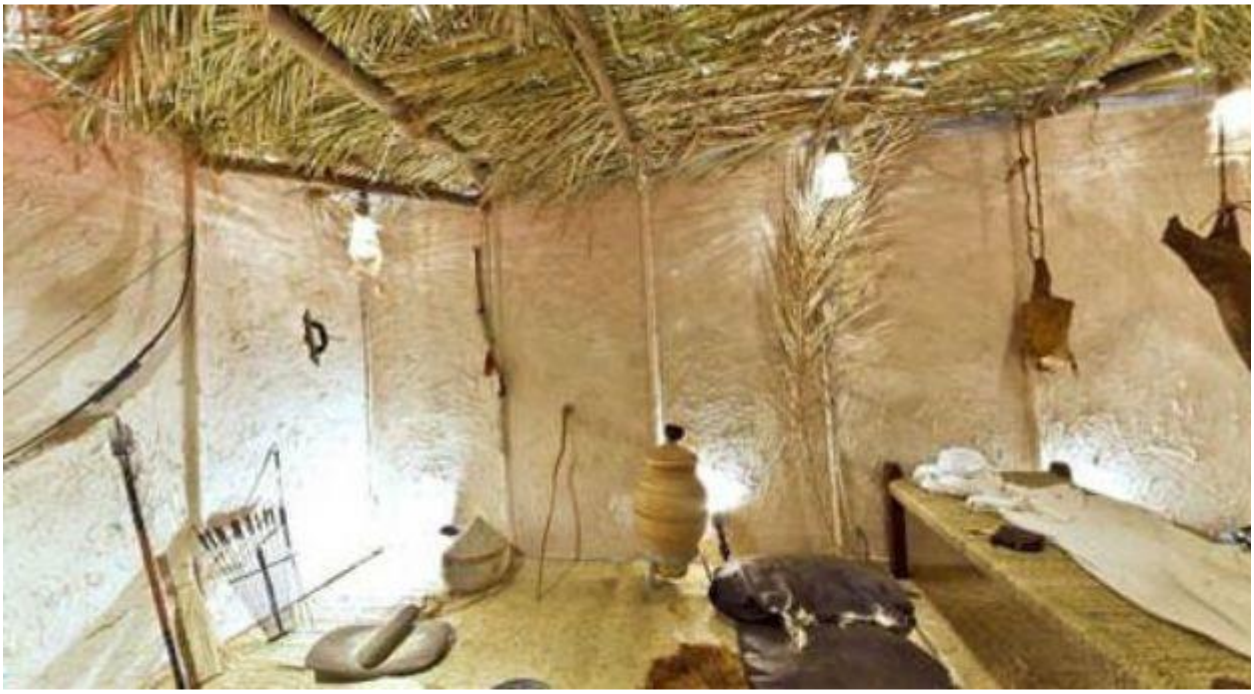

Ev, ağaç dallarından yapılmış hasır çatının altında birkaç kaç mutfak eşyasını içinde barındıran tek göz odadan oluşuyor.

Hazreti Peygamber'in mütevazı yaşamını gözler önüne seren ev, ziyaretçiler için bir ibret sahnesine dönüyor.

134 Yazılar

TARİHİN SİYASETİ

"Tarih geçmişin siyâseti,
siyâset ise, bugünün tarihidir...".
İngiliz tarihçisi Freud

Sultan II. Bâyezid'in son yıllarında hastadır. Ecdadı gibi nıkris (Goutte fr. Ayak Parmakları, topuklar ve mafsal ağrıları) illetine ve nefes darlığına yakalanmıştır. Vezirler kendi istek ve arzuları doğrultusunda, devleti istedikleri gibi, idare etmektedirler. Memlekette haksızlık, rüşvet, zevk ve safâ almış yürümüştür.

II.Bâyezid bir gün vezirleri toplar ve onlara şöyle hitab eder :

"Allah bana saltanat hizmetini ihsan etti. Kıyamet günü bütün reâyâmın durumunu Allah Teâlâ, şüphesiz benden soracaktır. Benim de vücudumda hastalık ve yaşım hayli ileri olduğundan, işlerimi sizlere bıraktım. İşittiğime göre atalarım zamanından gelen kanunları değiştirip kendi çıkarlarınız doğrultusunda memleketi idare ediyormuşsunuz. Taşranın ahvâli perişanmış. İşleri aklı erenlerden de sormaz olmuşsunuz. Hocanız kimdir? Millete işkenceye başlamışsınız. Ahirette bana yatacak yer koymamışsınız. Yarın kıyamet gününde Allah beni sorguya çektiğinde ben ne cevap veririm?

Vezirlerin herbiri bu işe aldırmamışlar, herbirisi birşeyler uydurmuşlar. Yalnız, hasta olan ve divana sedye ile gelip giden **Mesih Paşa** Sultan'dan izin alarak özetle demiş ki,

"Sultanım, veziri â'zam zevk ve eğlence peşindedir. İkinci vezir mal peşindedir. Üçüncü vezir av ile meşguldur. Defterdarlar sizin eteğinize sıkıca yapışıp, mal tahsil idelim diye, sizleri sürüye sürüye cehenneme alıp gidiyorlar. Memleketin hali perişandır, halk zulüm ve işkence altında inlemektedir. Her taraf âh ve figanla dolmuştur. Size âhiret gerekse bu memleketin işlerini iyi bilen ve memleketi koruyacak birini idareye getiriniz," der.

Bunu dinleyen Sultan Bâyezid ağlayub, **"doğru söylersin"** der ve çıkıb gider.

Bâyezid'in kendi oğullarından her biri de, saltanata geçme peşindedirler. Şah İsmail ve tehlikesi her tarafı sarmıştır. Şah İsmail'in propagandistlerinden olan Şah Kulu Şeytan Kulu Anadolu'yu baştan başa kana bulamıştır.

Millet ümidini Yavuz Sultan Selim'e bağlamıştır. Ozanlar meydanlarda Yürü Sultan Selim meydan senindir, diye türküler söylemektedirler. **İngiliz tarihçisi V.J.Parry** de, **"Eğer Yavuz başa geçmese idi Osmanlı ta o zamanda yıkılmıştı"**, kanaatine varmıştır. Bâyezid'in son dönemlerini, Kemalpaşazâde şu satırlarla anlatır.

Çalındı kûsı fitne her cihetde
Belürdi nice fetret memleketde
Memâlik yüz tutub yer yer harâba
Reâyâ düşdi havfu –ıztıraba

Sh:56

**

Yavuz Sultan Selim Mısır seferi dönüşünde veziri Azam Piri paşayı çağırır ve özetle der ki:

" Bir çok memleketler aldık. Hadimü'l Haremeyini'ş Şerîfeyn olduk. Allah Teâlâ'nın yardımı ile muhalif kimse kalmadı. Böyle olunca bu devlet için daha batma tehlikesi var mıdır?

"İnşallah bu devlet böyle giderse batmaz, yalnız sizden sonra evladınız zamanında sizde olmayan üç şey meydana çıkar ise devlet çöker," der. Buna karşı Yavuz:

"Bire, benim hâzinemde hazine, kullarımda kul, sefere lâzım alet ve hayvandan neyim eksükdür. Bu üç nesne ne ola ki Devleti Aliyyenin zevaline batışına sebeb ola?"

Piri paşa şöyle cevap verir:

"Evet şimdilik görünen eksik bir şey yoktur.
İleride şu sayacağım üç şey devlete musallat olursa o zaman bu devletin ihtilâli ve hercümerci kaçınılmaz olur. "
Bu üç şey şunlardır:

1. Devlet bir ahmak veziri azama düşerse,
2. Rüşvet yolları açılır ve bu sebepten mevki ve makamlar ehli olana verilmez ise,
3. Devleti idare edenler (Hükümet namında olanlar) avretlerim muratları üzere hareket ederse."

sh:97 98

"Haberdâr ululardan naklolunur
Her Firavun'a bir Musa bulunur."
Defler IX, v/125 b.

Kaynak:

İbni Kemâl- Kemalpaşazâde, Prof. Dr. Ahmet UĞUR, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları : 822 İzmir

TELEVİZYON'UN GERÇEĞİNDEN SANSÜRE VARIŞ

Zaman Değişimin Öncüsü

Mumford, Technics and Civilization adlı önemli kitabında, ondördüncü yüzyıldan başlayarak saatin bizi nasıl önce zamanı ölçen, daha sonra zamanı tasarruf eden, şimdi de zamana uyan kişiler durumuna getirdiğini göstermektedir. **Bu süreçte biz, saniyeler ve dakikalardan oluşan bir dünyada doğanın otoritesinin sarsılıp geri plana düşmesi nedeniyle güneşe ve mevsimlere saygı göstermemeyi alışkanlık edindik.** Aslında, Mumford'un işaret ettiği gibi, saatin icat edilmesiyle Ebediyet de insani olayların ölçüsü ve odak noktası olma konumunu kaybetmiştir. Sonuçta, öyle bir bağ olduğu çok az kişinin aklına gelmişse bile, saatin durmayan tiktaklarının Tanrı'nın ululuğunun zayıflamasıyla ilgisinin, Aydınlanma filozoflarının yazdıkları bütün bilimsel incelemelerden daha fazla olduğunu söyleyebiliriz herhalde. Demek istediğim şu ki, saat insan ile Tanrı arasında, Tanrı'nın kaybeden taraf olarak göründüğü yeni bir konuşma biçimi doğurmuştur. Herhalde, bugün yaşasa Hz. Musa da emirlerine şöyle bir yenisini eklerdi: **Zamanı temsil eden hiçbir mekanik araç yapmayacaksın.** Sh:20-21

**

YENİ MİT TELEVİZYON

Televizyon, görüntü ile çılgınlığın etkileşimini mükemmel ve tehlikeli bir kusursuzluk katına çıkararak, telgraf ile fotoğrafın epistemolojik yönelimlerini en güçlü biçimde dışa vurmayı sağlamıştır. Üstelik onları evlerin içine kadar getirmiştir. Şimdi biz, ilk ve en yakın öğretmeni, ayrıca çoğumuz için en güvenilir yoldaşı ve dostu televizyon olan ikinci kuşak çocuklarla bir arada yaşıyoruz. Daha açık bir dille ifade edersek, televizyon yeni epistemolojinin kumanda merkezidir. En ufak çocuklar dahi televizyon izlemekten men edilmezler. En berbat yoksulluk bile televizyondan vazgeçmeyi gerektirmez. En yüce eğitim sistemi bile televizyonun belirleyiciliğinden kurtulamaz. **Ve en önemlisi, kamuoyunu ilgilendiren hiçbir konu (politika, haber, eğitim, din, bilim, spor) televizyonun ilgi alanının dışında kalmaz. Yani, halkın bu konuları kavrayış biçimi tamamen televizyonun yönelimleriyle şekillenmektedir.**

Televizyon daha ince yollarla da kumanda merkezidir. Örneğin, diğer medya araçlarından yararlanışımız ağırlıkla televizyonun yönlendiriciliğiyle olmaktadır. **Telefon sisteminin nasıl kullanılacağını, hangi filmlerin görüleceğini, hangi kitap, kaset ve dergilerin alınacağını, hangi radyo programlarının dinleneceğini televizyondan öğreniriz.** Televizyon iletişim ortamımızı, başka hiçbir iletişim aracının gücünün yetmeyeceği tarzlarda bizim adımıza düzenler.

Bu noktaya küçük, ironik bir örnek olması bakımından şöyle bir şey aklınıza getirin: Geçtiğimiz birkaç yıl içinde bilgisayarın geleceğin teknolojisi olduğunu öğreniyorduk. Şimdiyse çocuklarımızın "bilgisayar dili"ni bilmezlerse okulda başarısız kalacakları, yaşamda öne fırlayamayacakları söylenmektedir. Kendimizin bir bilgisayarı olmazsa işlerimizi yürütemeyeceğimiz, alışveriş listemizi çıkaramayacağımız ya da çek hesaplarımızı düzgün tutamayacağımız iddia edilmektedir. Bunların bir bölümü doğrudur belki. Ancak bilgisayarlarla ve onların yaşamlarımızdaki yerleriyle ilgili en önemli nokta, bütün bunları televizyondan öğrenmemizdir. Televizyon, "üst-araç" (metamedium) statüsüne; yalnızca dünyaya ilişkin bilgimizi değil, aynı zamanda bilme yollarına ilişkin bilgimizi de yönlendiren bir araç statüsüne yükselmiştir.

Aynı zamanda televizyon, Roland Barthes'ın yorumuyla "mit" statüsüne yükselmiştir. Barthes'ın "mit" derken kastettiği, dünyayı anlamanın problematik olmayan bir biçimi, özetle doğal görünenin tamamen bilincinde olmayışımızdır. **Mit, bilincimizin gözle görünmez olan derinliklerine gömülmüş bir düşünme biçimidir.** Şimdi televizyonun izlediği yol böyledir. Televizyon cihazı artık, bizi büyülemez ya da zihnimizi allak bullak etmez. Televizyonun ilginç yönlerine ilişkin hikâyeler

anlatmayız. Televizyon cihazlarını artık, özel odalarla sınırlamayız. Televizyonda izlediklerimizin gerçekliğinden kuşkuya düşmeyiz ve televizyonun sunduğu bakış açısının özelliğini pek fark etmeyiz. Televizyonun bizi nasıl etkilediği sorusu bile arka plana atılmıştır. Bu soru, sanki kulağımız ve gözümüz olmasının bizi nasıl etkilediğini soruyormuş gibi bazılarımıza acayip görünebilir. Yirmi yıl önce "Televizyon kültürü şekillendirir mi yoksa yalnızca yansıtır mı" sorusu pek çok araştırmacı ve toplumsal eleştirmen tarafından ilginç bulunmuştu. Ancak, televizyon zamanla bizim kültürümüz haline gelmeye başladıkça, bu soru da geçerliliğini büyük oranda yitirmiştir. Demek ki bizim konuşmalarımızın konusunu, televizyonun kendisinden çok, televizyonda görülenler, yani onun içeriği oluşturur. Televizyonun ekolojisi (buna hem onun fiziksel özellikleri ve sembolik kodu hem de olağan biçimde ona atfettiğimiz koşullar dahildir) tartışılmaz bir veri sayılmakta, doğal olarak kabul edilmektedir.

Televizyon, deyiş yerindeyse, toplumsal ve entelektüel evrenin arka planındaki radyasyon, yüz yıl önceki elektronik bigbang'in neredeyse gözle görülmez kalıntısıdır; bu bizim o kadar yakından bildiğimiz ve millet kültürüyle o kadar iç içe geçmiş bir durum yansıtır ki, fondaki cılız tıslamasını artık duymayız ya da parlayıp sönen gri ışığını artık görmeyiz. Demek ki televizyonun epistemolojisi büyük oranda dikkat çekmemekte, onun kurduğu "ceee" dünyası bize artık, tuhaf bile gelmemektedir.

Elektronik ve grafik devriminin bundan daha rahatsız edici bir sonucu yoktur: Bize televizyon aracılığıyla sunulan dünyanın garip değil, doğal görünmesi. Zira yabancılık duygusunun kaybolması, bir uyum sağlama göstergesidir ve bizim uyum sağlamamızın derecesi ne kadar değiştiğimizin ölçüsünü verir. Kültürümüzün televizyonun epistemolojisine uyum sağlaması şu ana kadar hemen hemen tamamlanmış durumdadır; televizyonun hakikat, bilgi ve gerçeklik tanımlarını o kadar gözü kapalı kabul etmekteyiz ki ilgisizlik bize anlamlı görünmekte, tutarsızlık ise özellikle akıllıca davranmak gibi gelmektedir. Üstelik kurumlarımızın bir bölümü de çağın şablonlarına uymuyorsa, gözümüze düzensiz ve yabancı görünen şablonlar değil, bu kurumlar olmaktadır.

Televizyon, kültürümüzü yapısal bir değişime uğratarak muazzam bir gösteri sahnesi yaratmıştır. Kuşku yok ki sonunda bu durumu seve seve benimsemeye ve hoş olarak niteleme noktasına gelebiliriz. Aldous Huxley'in elli yıl önce gerçekleşmesinden korktuğu şey de tam olarak budur zaten.sh: 90-94

**

TELEVİZYON'UN HABER OYUNLARI

Çok önemli bir meseledir bu; zira hakikatin televizyondaki haber programlarında nasıl algılandığı sorununun ötesine gider. Televizyonda hakikati iletmenin kesin ölçütü olarak gerçekliğin yerini güvenilirlik almışsa, politik liderler, icraatlarının tutarlı biçimde gerçeğe yakın olma duygusu uyandırması koşuluyla, gerçekliğin kendisine kafa yorma zahmetine katlanmaya fazla gerek duymazlar. **Örneğin, Richard Nixon'ın ismini lekelemiş olan onursuzluğun, kendisinin yalan söylemesinden değil, televizyonda yalancı görüntüsü sunmasından kaynaklandığını düşünüyorum.** Eğer doğruysa, kimseyi, hatta koyu Nixon düşmanlarını bile rahatlatmaz bu. **Çünkü bunun alternatifleri ya bir yalancı gibi görünüp hakikati söylüyor olmak ya da, daha kötüsü, hakikati söylüyor gibi görünüp aslında yalan söylüyor olmaktır.**

Televizyonda bir haber programı hazırlanması istenen bir kişi bunların hepsinin farkında olur ve diğer başarılı emprezaryoların yararlandıkları ölçütler temelinde oluşturmaya özen gösterir. Sizin dikkatinizi, eğlence dozunu en fazlaya çıkaran ilkelere göre haber programı hazırlamaya yoğunlaştırır. Örneğin, program için bir müzikal tema seçer. **Bütün haber programları müzikle başlar, biter ve gene müzik eşliğinde ara verilir.** Bu uygulamayı tuhaf bulan çok az kişiyle karşılaşmışımdır ve bu saptamamı, ciddi kamusal söylem ile eğlence arasındaki ayrım çizgilerinin silinmesinin bir kanıtı sayarım.

Müziğin haberle ne ilgisi vardır?

Niçin haber programına müzik konur?

Haber programına müzik konmasının nedeni, tiyatro oyununa ve sinema filmine müzik konmasıyla aynıdır: Eğlenceye uygun bir ruh hali yaratıp bir leitmotif (nakarat) sunmak. Eğer müzik olmasaydı flaş bir haberle kesilen herhangi bir televizyon programında olduğu gibi izleyiciler hakikaten dehşet verici, belki yaşamlarının bile değişmesini gerektiren bir haber dinlemeyi beklerlerdi. **Ama programın çerçevesi müzikle çizildiği sürece, izleyici ciddi biçimde dehşete düşülecek bir şey olmadığını, aslında aktarılan haberlerin gerçeklikle ilgisinin bir oyundaki sahnelerden farksız olduğuna inanma konusunda gönlü rahat olur.**

Bir haber programının, içeriği ağırlıkla eğlenceye uygun olarak tasarlanmış stilize bir dramatik temsil gibi algılanması, başka özelliklerle (bunlar arasında bir öykünün ortalama uzunluğunun kırk beş saniye sürmesi de vardır) pekiştirilmektedir. Kısalık her zaman saçmalamayı akla getirmemekle birlikte, bu örnekte açıkça böyle olmaktadır. Ciddilik duygusunu, yansımaları bir dakikadan daha az bir zamanda tükenen bir olayla iletmek mümkün değildir. Aslında, TV haberlerinde, herhangi bir öykünün herhangi bir sonucunun bulunması türünden bir şey önerme niyeti taşınmadığı çok açıktır; zira bu, izleyicilerin o konuyu zihinlerinde taşımaya devam etmelerini gerektirecek ve buna bağlı olarak izleyicilerin dikkatlerini her an yayına hazır bekleyen bir sonraki habere yöneltmelerini engelleyecektir. İzleyicilere, her koşulda bir film uzunluğunda olacağından bir sonraki haberden kopmalarına da fazla zaman tanınmaz. Resimli görüntülerin sözcükleri ve kısa süreli iç gözlemleri gölgede bırakmasında fazla güçlük çekilmez. Siz de bir televizyon yapımcısı olarak, görsel malzemeyle desteklenen bir olaya öncelik tanıyıp onu işlemekten şaşmayacaksınız. **Bir polis karakoluna getirilen bir cinayet zanlısı, aldatılmış bir tüketicinin kızgın suratı, Niyagara Şelalesi'ne atılan ve içinde bir adam olduğu iddia edilen bir fıçı, Beyaz Saray'ın yeşil bahçesine bir helikopterle inen Başkan; bunlar her zaman için etkileyici ya da eğlendirici görüntülerdir ve bir eğlence programının içeriğine kolayca uygun düşerler.** Kuşkusuz, bir haberde anlatılan şeyin fiilen görüntülerle belgelenmesi zorunlu değildir. Böyle görüntülerin halkın bilincini işgal etmeleri de zorunlu değildir. Her televizyon yapımcısının iyi bildiği gibi, filme almak her zaman geçerli bir kuraldır.

Ayrıca, haber spikerlerinin görüntü parçalarının ön ya da son konuşmalarını yaparken suratlarını buruşturmak ya da ürpermek üzere ara vermemeleri de gerçek dışılık dozunu yüksek tutmakta büyük katkısı olan bir harekettir. Gerçekten, pek çok haber spikeri okudukları haberin anlamını kavramaktan uzak görünmekte, depremleri, toplu katliamları ve diğer felaketleri aktarırken sevinçli bir coşkuyla dolu yüz ifadelerini hiç değiştirmemektedirler. Spikerlerin herhangi bir şekilde kaygılı ya da dehşete kapılmış görünmeleri izleyicileri de endişelendirir. İzleyiciler, "Ve şimdi de..." kültüründe haber spikerlerinin ortaklarıdır ve spikerlerden, çok az ciddileşen, ama sahici bir kavrayış gücüne de sahip olan bir karakter rolünü iyi oynamalarını beklerler. **Tiyatroya giden birinin sahnedeki karakter mahallede bir katil dolaştığını söyledi diye hemen evini aramak için telefona sarılması gibi, haberleri izleyen birinin de verdiği tepkilerde hiçbir gerçeklik hissi olmayacaktır.**

İzleyiciler, haberlerden bir tanesinin çok ciddi görünmesinin önemli olmadığını da bilirler (örneğin, bu satırları yazdığım günlerde, Donanma'dan bir general Amerika Birleşik Devletleri ile Rusya arasında nükleer savaşın kaçınılmaz olduğunu ilan etmiştir). Demek istediğim, bir haberin hemen arkasından bir reklam kuşağı gelecek, bir anda haberlerin etkisi silinecek, hatta büyük ölçüde bayatlayacaktır. Bu özellik bir haber programının yapısında anahtar bir unsurdur ve bu niteliğiyle televizyon haberlerinin ciddi bir kamusal söylem biçimi şeklinde hazırlandığı iddialarını çürütür. Eğer ben de şu satırı yazarken konuya ara verecek, tartışmama ileride devam edeceğimi söyleyip United Airlines ya da Chase Manhattan Bank lehine birkaç laf edeceğimi aktaracak olsaydım, benim ve sözlerim hakkında neler düşüneceğinizi getirin bir zihninize. **Haklı olarak benim size saygı duymadığımı, işlediğim konuya ise hiç saygım olmadığını düşünürsünüz. Ve eğer bunu bir kere değil, her bölümde defalarca yapmış olsaydım, yazdığım hiçbir şeyin dikkate değer olmadığı kanısına varırdınız.** Öyleyse aynı durumda bir haber programını önemsiz bulmamamızın nedeni nedir? Bunun nedeni, eminim, kitaplardan, hatta diğer araçlardan (sinema gibi) anlatının

tonunda bir tutarlılık, içerikte bir süreklilik beklerken, televizyondan, özellikle haber programlarından yana böyle bir beklentimizin olmamasıdır. Televizyonun kopuk kopuk programlarına o kadar alışmış durumdayız ki, bir muhabirin nükleer bir savaşın kaçınılmaz olduğu haberini verdikten hemen sonra "... ve şimdi de reklamlar..." demesine hiç şaşırmayız artık.

Haberlerle reklamların bu şekilde yan yana konmasının dünyamızı ciddi bir yer olarak yorumlayışımıza yaptığı zararı abartmış olmamız pek mümkün değildir. Zarar, özellikle dünyaya nasıl tepki göstereceklerinin ipuçlarını çoğunlukla televizyondan alan genç izleyiciler açısından büyüktür. **Gençler, televizyon haberlerini izlerken, diğer kesimlerden daha fazla, zulüm ve ölüm haberlerinin büyük ölçüde abartılı olduğunu ve ne olursa olsun ciddiye alınmasına ya da sağduyulu bir tepkiyle karşılanmasına gerek olmadığını varsayan bir epistemolojinin etkisine girmektedirler.**

Bu konuda, bir televizyon haber programının sürrealist çerçevesinde, mantığı, aklı, ardışıklığı ve çelişki kurallarını terk eden bir söylem tipini öne çıkaran bir anti-iletişim kuralı yattığını söyleyecek kadar ileriye gitmem gerekiyor. Bence bu kurama verilen isim estetikte Dadaizm, felsefede nihilizm, psikiyatride şizofrenidir. Tiyatronun sözlüğünde ise vodvil olarak bilinir. Sh:116-119

TELEVİZYON VAİZLERİ

Vaizler, izleyici sayılarını en fazlaya çıkarmak amacıyla vaazlarının içeriğini ayarlama konusunda oldukça samimidirler. Diyelim, bir elektronik vaizin zenginlerin cennete gitmek için aşmaları gereken engellere değinmesini umuyorsanız hakikaten çok beklersiniz. Ulusal Dinsel Yayıncılar Birliği Yönetim Kurulu Başkanı, bütün televizyon vaizlerinin yazılı olmayan yasasını şu sözlerle özetlemektedir: "İzleyici payınızı, ancak onların istedikleri şeyleri sunarak arttırabilirsiniz." Eminim hemen bunun alışılmadık bir dinsel ilke olduğunu belirteceksiniz. İnsanlara istedikleri şeyleri sunan (dini liderler peygamberler kadar) büyük bir dinsel önder yoktur. Önderler yalnızca kitlelerin ihtiyaç duydukları şeyleri sunarlar. Oysa televizyon, insanlara ihtiyaç duydukları şeyleri sunmaya pek uygun değildir. Televizyon "dost yardımcı"dır. Kapatması çok kolaydır. En cazip hali, dinamik görsel imgelerin diliyle konuştuğu zamandır. Karmaşık sözlere ya da karşılaması kolay olmayan taleplere yüz vermez. **Demek ki televizyonda verilen vaaz ve dinî programlar bol bol alkışla doludur. Bolluğu kutsarlar.** Programlarında yer alan oyuncular sonra ünlü kişiler olurlar. Mesajları ne kadar önemsiz olsa da programların izlenme oranı yüksektir; daha doğrusu, mesajları önemsiz olduğu için büyük bir kitle tarafından izlenirler. Mesela Hıristiyanlığın talepkâr ve ciddi bir din olduğunu söylerken yanılmadığıma inanıyorum. Ama kolay ve eğlenceli bir tarzda sunulduğu zaman bambaşka bir din haline gelmektedir.

Kuşkusuz, televizyonun dini aşağıladığı iddiasına karşı çıkan argümanlar vardır. Örneğin, manzaranın dine pek yabancı olmadığı söylenmektedir. Quakerları ve başka birkaç katı mezhebi saymazsak, her din sanat, müzik, ikonlar ve korku verici ritüeller aracılığıyla kendini cazip göstermeye çalışır. Birçok insanı dine çeken, dindeki estetik boyuttur. Özellikle Roma Katolikliği ve Musevilik açısından geçerlidir bu: her iki din de müritlerine akıldan çıkmayan ezgiler, muhteşem elbiseler ve şallar, sihirli şapkalar, kâğıt helvalar ve şarap, pürüzsüz pencereler ve eski dillerin esrarengiz nağmelerini sunarlar. Dine özgü olan bu giyecekler ile televizyonda izlediğimiz çiçekli ve çağıl çağıl akan pınarlı görüntüler arasındaki farklılık; ilkinin, aslında din tarihinin ve dinsel doktrinlerin, basit araç gereçlerinden öte, ayrılmaz parçaları olmasıdır. Dinsel göstergeler, inananların bu araçlara saygıyla karşılık vermelerini gerektirir. Sh:136-138

**

TELEVİZYON VE REKLAM

Kuşkusuz kapitalizmin pratiğinin çelişkileri de vardır. Örneğin, karteller ve tekeller, kuramı fiilen işlevsizleştirirler. Öbür yandan televizyon reklamları da durumu iyice karıştırır. En basit bir örnek verirsek: Rasyonel çerçevede düşünülmesi için her iddianın (ticari ya da başka içerikli) sözle yapılması gerekmektedir. Daha kesin bir ifadeyle, her türlü iddia bir önerme biçimine sokulmalıdır, zira

“gerçek” ve “sahte” gibi sözcüklerin telaffuz edilebileceği söylem zemini önermedir. Eğer bu söylem evreni yok sayılırsa, o zaman ampirik testlerin, mantığa dayalı analizlerin ya da aklın öbür araçlarının uygulanmasından hiçbir sonuç alınamaz.

Ticari reklamlarda önermeler kullanmaktan vazgeçme on dokuzuncu yüzyılın sonunda başlamıştı. Ancak 1950’li yıllara kadar televizyon reklamı ürünle ilgili kararlara temel oluşturma açısından dilsel söylemi eskitemedi. Resimli reklamlar iddiaların yerine görüntüyü koyarak, tüketim kararlarının temeline duygusal çağrıları -gerçek olma ölçütünü değil- oturtmuştu. Rasyonalite ile reklam arasındaki mesafe şu anda o kadar açıktır ki, bir zamanlar ikisi arasında bir bağ bulunduğunu hatırlamak bile çok zordur. Bugün televizyon reklamlarında önermelere, çirkin insanlar kadar ender rastlarsınız. Bir reklamcının iddiasının doğruluğu ya da yanlışlığı sorun bile değildir. Örneğin bir McDonald’s reklamı, test edilebilir, mantıklı biçimde düzenlenmiş savlara dayanmaz. McDonald’s reklamı, güzel görünüşlü insanların hamburger alıp yedikleri, iyi talihleriyle neredeyse kendilerinden geçtikleri bir dramadır. İzleyicinin bu dramadan kendisinin çıkardığı sonuçların dışında en ufak bir iddia bile ortaya atılmaz. Elbette, bir televizyon reklamını sevmek ya da sevmemek mümkündür. Ama çürütmek mümkün değildir.

Aslında bunu biraz daha derinleştirebiliriz: **Televizyon reklamı tüketilecek ürünlerin niteliğiyle ilgili hiçbir şey anlatmaz.** Reklamın içeriği, ürünleri tüketenlerin niteliğinde odaklanır. Sinema yıldızlarının ve ünlü sporcuların, berrak göllerin ve maço balıkçı gezilerinin, şık akşam yemeklerinin ve romantik fasılların, kırda pikniğe çıkmak için station arabalarını ağzına kadar dolduran mutlu ailelerin görüntülerinde, satılan ürünlerle ilgili hiçbir şey bulunamaz.

Ama o ürünleri satın alabileceklerin korkuları, fantezileri ve rüyalarıyla ilgili her şey yansıtılır. Reklamcının bilmesi gereken, ürünle ilgili doğru bilgiler değil, alıcı açısından neyin yanlış olacağıdır. Dolayısıyla iş harcamalarındaki denge ürün araştırmasından piyasa araştırmasına kaymaktadır. Televizyon reklamıyla ürünlerin değerli bulunması değil, tüketicilerin kendilerini değerli hissetmeleri amaçlanmaktadır; yani şu anda işletmecilik işi sahte bir terapiye dönüşmüş durumdadır. Tüketici, psikodramalarla yatıştırılan bir hastadır.

Nasıl politikanın dönüşümü yürekli George Orwell’ı şaşırtırsa, yukarıda anlattıklarımız da Adam Smith’in aklını allak bullak ederdi. Gerçi Orwell, George Steiner’in belirttiği gibi, Yenikonuş’un kısmen **“ticari reklam bolluğu”**ndan kaynaklandığını düşünüyordu. Ama Orwell, “The Politics of the English Language” adlı ünlü denemesinde politikanın **“savunulamaz olanı savunma”** olayına dönüştüğünü yazdığı zaman, politikanın bozulmuş da olsa apayrı bir söylem tarzı olarak kalacağını varsaymaktaydı. **Orwell’in eleştirisi, geçmişi çok eskilere dayalı çifte standart propaganda ve aldatma sanatlarının gelişkin değişkelerinden yararlanan politikacılara yönelikti.** Savunulamaz olanı savunmanın bir eğlence biçiminde yürütüleceği gelmemişti aklına. Politikacının komedyen değil, aldatıcı olmasından korkuyordu.

Televizyon reklamı, politik fikirleri sunmanın modem yöntemlerinin yaratılmasında başlıca araç olmuştur. Televizyon reklamı bunu iki yolla başarmıştır. Birinci yol, politik kampanyalarda reklam formunun kullanılmasının bir zorunluluğa dönüşmesidir. Bence bu yöntem üzerinde çok fazla durma gereği yoktur. Politik “reklamların yasaklanmasını öneren eski New York City Belediye Başkanı John Lindsay dahil olmak üzere, herkes bunun farkındadır ve çeşitli oranlarda kaygı duymaktadır. Televizyon yorumcuları bile bunu vurgulamaktadırlar. 145-146

**

TELEVİZYON VE SANSÜR

Hükümet politik fikirlerini, yeterince denetleyebildikleri biçimler ve bağlamlarda birbirleriyle paylaşacak konumdadırlar. Dolayısıyla en büyük kaygıları hükümetin tiranca uygulamalara yönelmesi olasılığıdır. İnsan Haklar Bildirgesi, büyük ölçüde, hükümetlerin enformasyon ve fikir akışını kısıtlamasını önlemeyi amaçlayan bir metindir. Oysa onun yaratıcıları, hükümetin zorbalığının bambaşka türde bir problemle, şöyle ki, televizyon sayesinde yurt’da kamusal söylem akışını

denetleyen şirketlerle aşılabileceğini düşünmeleridir. Buna (en azından burada) hiçbir itirazım yok ve şirketlere karşı bilinen eleştirileri sıralamaya niyetli de değilim. Benim endişeyle vurgulamak istediğim nokta, Annenberg İletişim Okulu Dekanı George Gerbner tarafından da çok iyi ifade edilmişti:

> Televizyon bütün insanlara genel bir öğretim programı sunan, bir tür gizli vergiyle finanse edilen ve özel bir Kültür Bakanlığı'nın (üç kanallı) yönettiği yeni devlet dinidir. Bu vergiyi gerçekten televizyon izlerken ve izleyip izlememek umurunuzda olmadığı zaman değil, banyo yaparken ödersiniz.

Gerbner aynı denemenin daha önceki bir yerinde de şunları söylüyordu:

> **Özgürlük televizyonu kapatarak elde edilemez. Televizyon çoğu insanın gece ya da gündüz en çok hoşlandığı şeydir. Biz, ezici çoğunluğun düğmeyi kapatmayacağı bir dünyada yaşıyoruz. Mesajı bu kutudan almasak bile, başka insanlardan nasılsa alırız.**

Profesör Gerbner'in bu cümlelerle, "Kültür Bakanlığı"nı idare eden insanların sembolik dünyamızın yönetimini devralacakları bir gizli komplo bulunduğunu anlatmaya çalıştığını sanmıyorum. Annenberg İletişim Okulu'nun üç kanalın yönetimini üzerine alırsa, izleyicilerin bu değişikliğin farkına bile varmayacaklarını söylediğimde Gerbner'in benimle aynı fikirde olacağından bile kuşkuluyum. Bence Profesör Gerbner'in söylemek istediği (ki ben de bunu kastediyorum), Televizyon Çağı'nda enformasyon ortamımızın 1783'tekinden tamamen farklı olduğu, televizyon bolluğunun hükümet kısıtlamalarından daha korku verici olduğu, aslında şirket Amerikası'ndan yayılan enformasyondan kendimizi korumanın hiçbir yolunun olmadığı, bu yüzden özgürlük savaşlarının eskisine göre farklı alanlarda verilmesi gerektiğidir.

Örneğin, geleneksel sivil özgürlükçülerin okul kütüphanelerindeki ve okulların öğretim programlarındaki kitap yasaklamalarına karşı çıkmalarının bugün büyük ölçüde havada kaldığı düşüncesini ortaya atacağım. **Sansür gibi hareketler elbette bizleri kızdırır ve karşı çıkılmalıdır.** Ama artık en ufak bir önemleri de kalmamıştır. Daha kötüsü, kamusal sivil özgürlükçüleri yeni teknolojilerin iddialarıyla ilintili sorunların üzerine gitmekten alıkoyduğuna bakılırsa, yanıltıcı bile olmaktadırlar. Açık bir dille ifade edersek, bir öğrencinin okuma özgürlüğü, Long Island'da, Anaheim'de ya da başka bir yerde kitap yasaklanmasından ciddi biçimde zarar görmez. Oysa Gerbner'in ileri sürdüğü gibi, televizyon öğrencinin okuma özgürlüğünü açıkça kısıtlar ve bunu, deyiş yerindeyse, masumca davranışlarla yapar. Televizyon kitapları yasaklamaz, sadece onların yerine geçer.

Sansüre karşı mücadele, büyük ölçüde yirminci yüzyılda kazanılmış olan, on dokuzuncu yüzyıla ait bir sorundur. Şimdi yüz yüze geldiğimiz sorun ise televizyonun ekonomik ve sembolik yapısının gündeme getirdiği sorundur. Televizyonu idare edenler enformasyon elde etme olanağımızı kısıtlamaz, tam tersine genişletirler. Bizim Kültür Bakanlığımız Orwellci değil, Huxleycidir. Hiç aralıksız izlememizi cesaretlendirmek için elinden gelen her şeyi yapar. Oysa izlediğimiz şey, enformasyonu basitleştirilmiş, tözsel ve tarihsel içerikleri boşaltılmış, bağlamından koparılmış biçimde sunan yeni enfarmasyonu eğlence paketi haline sokan bir araçtır. Amerika'da kendimizi eğlendirme fırsatları asla ortadan kaldırılmaz.

Her türden tiranlar, hoşnutsuzluğu yatıştırma aracı olarak kitleleri eğlenceye boğmanın yararının her zaman farkında olmuşlardır. Ancak tiranların çoğu da kitlelerin eğlendirici olmayan şeylere aldırış etmeyecekleri bir durumun doğacağını rüyalarında bile göremezlerdi. Bu yüzden tiranlar sansüre hep bel bağlamışlardır ve hâlâ da bağlamaktadırlar. Sansür, her şey bir yana, tiranların, bir halkın ciddi söylem ile eğlence arasındaki farklılığı bildiği -ve buna özen gösterdiği- varsayımına ödedikleri borçtur. Geçmişin bütün kralları, çarları ve führerleri (ve günümüzün komiserleri), her türlü politik söylem bir jest biçimini aldığı zaman sansüre gerek kalmayacağını bilmiş olsalardı sevinçten deliye dönerlerdi. sh:156-157

HUXLEYCİ UYARI

Bir kültürün ruhunun tükenmesinin iki yolu vardır.

Birincisinde (Orwellci yol) kültür bir hapishaneye dönüşürken, İkincisinde (Huxleyci yol) kültür bir hicive dönüşür.

Dünyamızın şu anda, Orwell'in kendi alegorik hikâyelerinde doğru olarak betimlediği hapishane kültürlerinin etkisiyle biçimsizleştiğini kimseye hatırlatmak gerekmez. Gerek Orwell'ın 1984 ve Animal Farm adlı romanları, gerekse fazladan Arthur Koestler'in Darkness at Noon adlı romanı okunacak olursa, şimdi bir sürü ülkede ve milyonlarca insan üzerinde etkili olan düşünce denetimi aygıtının oldukça ayrıntılı bir krokisi elde edilir. **Kuşkusuz bizi tiranlığın ruhsal tahribatları konusunda bilgilendiren ilk kişi Orwell değildi. Orwell'in yapıtlarının benzersiz olan yanı, gardiyanlarımızın sağcı ya da solcu ideolojilerden esinlenmesinin elle tutulur bir farklılık yaratmadığında ısrar etmesiydi. İkisinde de hapishane kapıları aynı ölçüde geçilmez, denetim aynı ölçüde sıkı ve ikonlara tapınma aynı ölçüde yaygındır.**

Huxley'in bize öğrettiği ise ileri teknoloji çağında ruhsal tahribatların, siması kuşkuculuğu ve nefreti yansıtan birinden ziyade güler yüzlü bir düşmandan kaynaklandığı düşüncesidir. Huxleyci kehanette Büyük Birader bizi kendi isteğiyle gözlemez. Biz onu kendimiz izleriz. Huxleyci kehanette gardiyanlara, kapılara ya da Hakikat Bakanlıklarına gerek yoktur. Bir halk saçma sapan şeylerle eğlendiği, kültürel yaşam aralıksız eğlence turları şeklinde yeniden tanımlandığı, ciddi kamusal konuşmalar bebeklerin çıkardıkları seslere benzediği ve kısacası halkın kendisi bir izleyici kitlesi, halkın kamusal işleri de bir vodvil temsiline döndüğü zaman, artık ulus riskle yüz yüze gelmiş ve kültürün ölümü açık bir olasılık halini almış demektir.

> *Vodvil, toplumsal sorunları, mizahi bir yaklaşımla hicveden tiyatro türüdür. Vodvil adının Fransızca voix de ville (şehrin sesi) tamlamasından türetildiği düşünülmektedir.*

Amerika'da Orwell'ın kehanetlerinin pek geçerliliği yoktur, oysa Huxley'in kehanetleri şimdilerde fiili bir gerçeklik kazanmaktadır. Zira Amerika, elektriğin gündeme soktuğu teknolojik eğlencelere uyum sağlamayı hedefleyerek dünyanın en iddialı deneyine girişmiş durumdadır. Bu eğilim, on dokuzuncu yüzyıl ortalarında yavaş yavaş ve mütevazı ölçülerde somutlaşmaya başlamış, daha sonra, yirminci yüzyılın ikinci yarısında Amerika'nın televizyonla yaşadığı tüketici aşkında pervasız bir olgunluk noktasına gelmiştir. Amerikalılar ağır hareket eden basılı yayınlar çağma son vermekte dünyanın başka hiçbir yerinde görülmeyen ölçüde çok ve hızlı mesafe kaydetmiş ve bütün kurumlarında televizyonun üstünlüğü ele geçirmesine sessizce boyun eğmişlerdir. **Amerika, Televizyon Çağı'm müjdeleyerek, dünyaya Huxleyci geleneği doğrulayan en açık işareti vermiştir.**

Bu konuda konuşma cesaretini bulanlar seslerini genellikle histerik denebilecek perdelere kadar yükseltmek zorunda kalmakta ve böylece silik bir kişiliğe sahip olmaktan yıkıcılığa ve kötümserliğe kadar her türlü suçlamaya uğramaktadırlar. Ama bu insanlar gene de konuşmakta, çünkü bunların çıplak gözle seçilemediği zaman hayırlı bir şeymiş gibi göründüğünü başkalarının da anlamasını istemektedirler. Orwellci bir dünyayı tanımak ve karşı koymak Huxleyci bir dünyaya kıyasla çok daha kolaydır. Bugüne kadar öğrendiğimiz bütün bilgiler bizi, kapıları üstümüze kapandığı zaman bir hapishaneyi tanımaya ve ona karşı direnmeye göre ayarlamıştır. Sözgelimi, Saharov'ların, Timmerman'ların ve Walesa'ların seslerine kayıtsız kalmamız düşünülemez bile. Milton, Bacon, Voltaire, Goethe ve Jefferson'un desteğiyle böylesi sorunlar karşısında silaha sarılırız.

Peki ama, ya duyabileceğimiz hiçbir acı çığlığı yoksa?

Bir eğlenceler denizine karşı kim silaha sarılmaya kalkışır?

Ciddi söylemler, kıkır kıkır gülmeler arasında kaynayıp gidiyorsa kime, ne zaman ve hangi ses tonuyla şikâyette bulunabiliriz?

BİR KÜLTÜRÜN KAHKAHADAN BOĞULMASININ PANZEHİRİ NEDİR?

Korkarım felsefecilerimiz bize bu konuda yol gösteremezler. Onlar, genellikle, insanın doğasındaki en kötü eğilimleri ortaya koyan ve bilinçli biçimde formüle edilmiş ideolojilere karşı uyarıda bulunmayı alışkanlık edinmişlerdir. **Oysa Amerika'da yaşanan, açıkça ifade edilmiş bir ideolojinin uzantısı değildir. Onun gelişi ne Kavgam'da ne de Komünist Manifestomda. bildirilmiştir.** Bugün yaşananlar, kamusal konuşma tarzımızdaki dramatik bir değişikliğin önceden planlanmamış bir sonucudur. Oysa bu gene de bir ideolojidir, çünkü insanlarla fikirler arasında hiçbir konsensusa, değerlendirmeye ve karşı çıkışa bağlı olmayan bir yaşam tarzı, bir ilişkiler sistemi dayatmaktadır. **Tek varolan, razı olmadır.** Kamusal bilinç henüz teknolojinin ideoloji olduğu saptamasını özümseyebilmiş değildir. Üstelik, teknolojinin seksen yıldan beri Amerika'da yaşamın her boyutunu değiştirmesi hepimizin gözleri önünde cereyan etmesine rağmen, durum böyledir.

Örneğin, 1905 yılında otomobilin getireceği kültürel değişikliklere hazırlıksız yakalanmak bizim için affedilebilir bir şey olurdu.
O günlerde toplumsal ve cinsel yaşamlarımızı nasıl yürüteceğimizi otomobilin düzenleyeceği kimin aklına gelebilirdi?
Ormanlarımız ve şehirlerimize bakışımız konusundaki fikirlerimizi yeni bir doğrultuya oturtacak mıydık?
Kişisel kimliğimizi ve toplumsal tavrımızı ifade etmenin yeni yollarını yaratacak mıydık?

Gelgelelim şu anda oyunun sonlarına yaklaşmış durumdayız ve skoru görmemek artık affedilemez bir yanlıştır. Bir teknolojinin kendine göre bir toplumsal değişim programıyla donanmış olduğunu fark edememek, teknolojinin tarafsız olduğunu iddia etmek, teknolojinin daima kültürün dostu olduğunu sanmak bu son saatte artık düpedüz aptallık olur.

Dahası, iletişim biçimlerimizdeki teknolojik değişikliklerin ulaşım biçimlerimizdeki değişikliklere göre daha fazla ideoloji yüklü olduğunu yeterince anlamış bulunduğumuzu söyleyebiliriz.

Bir kültüre alfabeyi sokarsanız o kültürün bilme alışkanlıklarını, toplumsal ilişkilerini, topluluk, tarih ve dinle ilgili nosyonlarını değiştirirsiniz. Bir kültüre taşınabilir türde matbaayı sokarsanız gene aynı sonucu elde edersiniz. Görüntülerin ışık hızıyla iletilmesini sağlarsanız bir kültür devrimi yaparsınız. Tek bir oya gerek duymadan. Polemiksiz. Gerilla direnişiyle karşılaşmadan.

Burada, berrak olmasa bile saf bir ideoloji yatar. Sırada sözsüz ve bu yüzden çok daha etkili bir ideoloji vardır. Bunun tutması için bütün gerekli olan, ilerlemenin kaçınılmazlığına dindarca inanan bir halktır. Ve bu anlamıyla bütün Amerikalılar Marksisttir, çünkü biz, tarihin bizi önceden bahşedilen bir cennete götürdüğüne, bu hareketin ardındaki gücün teknoloji olduğuna kesinlikle inanan kişileriz.

Diyeceğim o ki, elinizdeki türde bir kitabı yazarsanız ve onu bazı çareler önererek bitirmek isteyen bir insanın önünde neredeyse aşılmaz engeller vardır. İlk olarak, bir çarenin gerekli olduğuna herkes inanmaz. İkincisi, herhalde böyle bir çare yoktur. Ama ben gene de nerede bir problem varsa orada mutlaka bir çözüm de olması gerektiğine sarsılmaz bir inanç besleyen sadık bir Amerikalı olarak, sözlerimi aşağıdaki önerilerle noktalayacağım.

İlkin, kendimizi, örneğin **Jerry Mander'ın Four Arguments for the Elimination of Television**'ında ana hatlarıyla çizilen türde makine düşmanı, mantığa aykırı düşüncelerle kandırmamalıyız. Amerikalılar teknolojik aygıtlarının hiçbir parçasından vazgeçmezler ve onlardan böyle bir şey istemek hiçbir şey önermemek anlamına gelir. Yürürlükte bulunan iletişim araçlarında köklü değişiklikler yapılmasını beklemek de hemen hemen aynı ölçüde gerçekçilikten uzaktır. Birçok uygar ülke televizyon yayınlarının saatini yasayla sınırlar ve dolayısıyla televizyonun kamusal yaşamda oynadığı rolü azaltır. Ancak ben bunun Amerika'da mümkün olmadığına inanıyorum.

Mutluluk Kutusu'nu bütün halkın önünde açtıktan sonra onu kısmen kapatmayı bile düşünemeyiz. Ne var ki bazı Amerikalılar hâlâ bu doğrultuda düşünmektedirler. Örneğin, daha önce belirttiğim gibi, 27 Eylül 1984 tarihli The New York Times'idi Farmington, Connecticut Kütüphane Kurulu'nun **"TV KAPAMA"** kampanyasının sponsorluğunu yapma planlarıyla ilgili bir haber çıkmıştı. Haberden anlaşıldığı kadarıyla, ondan önceki yıl da insanların televizyon izlemeye bir ay ara vermelerini sağlamayı amaçlayan benzer bir girişim yapılmıştır. Times'ın haberine göre, önceki Ocak ayında düzenlenen düğme kapama kampanyası medyada geniş yer almıştır. Haberde, ailesi bu kampanyaya katılan Ms. Ellen Babcock'a atfen şu sözlere de yer verilir: "Bu yılki etkinin, medyanın muazzam yer ayırdığı geçen yılki kadar büyük olup olmayacağını görmek ilginç olacak." Başka bir deyişle, Ms. Babcock, insanların televizyon izleyerek televizyon izlemekten vazgeçmeleri gerektiğini öğreneceklerini ummaktadır. Ms. Babcock'un bu yaklaşımda içerili olan ironiyi anlamadığına ihtimal vermek kolay değildir. Bu, benim, insanları televizyona karşı uyaran bir kitabı tanıtmak için televizyona çıkmam gerektiği önerildiğinde defalarca karşılaştığım bir ironidir. Bunlar televizyona dayalı bir kültürde yaşanan çelişkilerdir.

Her neyse, bir aylık düğme kapatmanın ne yararı olacaktır?

Bu, ucuz bir bedel, deyiş yerindeyse bir kefarettir. Farmington'daki insanlar cezalarını çekip tekrar asıl meşgalelerine geri döndüklerinde ne kadar rahatlamış olmalıdırlar. Bununla birlikte, televizyonun içeriğinde belli kısıtlamalar yapılmasını örneğin, aşırı şiddete yer veren programların, çocuk programlarında reklam gösterilmesinin, vb. yasaklanmasını bir ferahlık vesilesi olarak anlayan insanların çabalarının alkışlanması gerektiği gibi, bu insanların çabaları da alkışlanmaya değerdir. Ben John Lindsay'in, şu anda sigara ve içki reklamları nasıl yasaksa televizyonda politik reklamların da yasaklanması önerisini yürekten destekliyorum. Bu mükemmel fikrin çok yönlü yararları konusunda Federal İletişim Komisyonu'nun önünde memnuniyetle tanıklık ederim. Bu doğrultuda bir yasak konmasının anayasanın birinci maddesinin açık bir ihlali olduğunu ileri sürerek tanıklığıma karşı çıkacak olanlara ise şöyle bir uzlaşma yolu öneririm: **Öyleyse, bütün politik reklamlardan önce, politik reklamları izlemenin topluluğun zihinsel sağlığı açısından tehlike oluşturduğuna kamuoyunun karar verdiği şeklinde kısa bir açıklama yapma zorunluluğu getirilsin.**

Bu önerilerin ciddiye alınacağı konusunda çok iyimser değilim. Televizyon programlarının kalitesi yükselsin diye bu önerilere fazla bel bağladığım da söylenemez. Televizyon, daha önce belirttiğim gibi, bize en yararlı hizmeti saçma sapan eğlence programları yayımladığı zaman, en kötü hizmeti ise ciddi söylem alanlarını (haber, politika, bilim, eğitim, ticaret, din) birleştirip onları eğlence paketlerine dönüştürdüğü zaman vermektedir. **Televizyon kötüleşirse hepimiz daha kötü duruma düşeriz, daha iyi olmayız.** "ATakımı" ile "Cheers" halk sağlığımızı hiçbir şekilde tehdit etmez, ancak "60 Minutes", "EyeWitness News", "Susam Sokağı" eder.

Yine de problem insanların neyi izlediklerinde değil, televizyon izlemelerinde yatmaktadır. Çözüm ise nasıl izlediğimiz noktasında bulunmalıdır. Çünkü, televizyonun ne olduğunu henüz öğrenmediğimizi söylememizin yerinde olacağından adım gibi eminim. Şundan dolayı ki, enformasyonun ne olduğu ve enformasyonun bir kültürü nasıl yönlendirdiği hakkında bırakın yaygın bir genel anlayışı kayda değer bir tartışmaya dahi rastlanamaz. Ve bu durum oldukça acıdır, çünkü "enformasyon çağı", "enformasyon patlaması" ve "enformasyon toplumu" gibi deyişleri bizden daha sık ve coşkulu biçimde kullanan başka bir halk yoktur. Görünüşe bakılırsa, enformasyonun biçimleri, hacmi, hızı ve bağlamında bir değişikliğin bir anlam taşıdığı fikrini kavrama noktasına ulaşmış durumdayız, ama henüz bunun ötesine geçemiyoruz.

Enformasyon nedir?
Daha açık bir ifadeyle, neler enformasyondur?
Çeşitli biçimleri nelerdir?
Çeşitli biçimleri hangi zekâ, bilgelik ve öğrenim anlayışlarını özendirir?
Her biçimiyle hangi anlayışlar görmezlikten gelinir ya da alay edilir?
Her biçimin asıl psişik etkileri nelerdir?
Enformasyon ile akıl arasında nasıl bir ilişki vardır?
Düşünmeyi en çok kolaylaştıran enformasyon türü hangisidir?
Her enformasyon biçiminin ahlaki bir yönelimi var mıdır?
Çok miktarda enformasyon bulunduğunu söylemek ne anlama gelir?
Bu nasıl bilinir?
Yeni enformasyon kaynakları, hızları, bağlamları ve biçimlerine bakarak önemli kültürel anlamları nasıl yeniden tanımlamak gerekir?
Örneğin televizyon, "dindarlık", "yurtseverlik" ve "özel hayat"a yeni bir anlam kazandırır mı?
Televizyon "yargı"ya ya da "anlama"ya yeni bir anlam kazandırır mı?
Farklı enformasyon biçimleri nasıl inandırıcı olurlar? Bir gazetenin "kamu"su televizyonun "kamu"sundan farklı mıdır?
Farklı enformasyon biçimleri, ifade edilen içeriğin türünü nasıl ifade ederler?

Bu ve buna benzer sorular, Amerikalıların, Nicholas Johnson'un deyişiyle, sırtlarını televizyon aygıtına dönerek konuşmaya başlamalarını sağlayabilecek olan yolu gösterir. Çünkü hiçbir araç (medium), eğer o aracı kullananlar yol açtığı tehlikelerin ne olduğunu anlamışlarsa aşırı ölçüde tehlikeli değildir. Soruları soranların, benim yanıtlarımla ya da Marshall McLuhan'ın yanıtlarıyla (aslında bambaşka yanıtlardır bunlar) karşılaşmaları önemli değildir. **Soru sormanın yeterli geldiği bir kertedir bu. Soru sormak hecelemekten kopmaktır. Benim ekleyebileceğim başka bir nokta, enformasyonun psişik, politik ve toplumsal etkileriyle ilgili soruların televizyona olduğu kadar bilgisayara da uygulanabileceğidir.** Ben bilgisayarın muazzam derecede önemsenen bir teknoloji olacağına inandığım halde bu noktaya değinmemin nedeni, açıkçası, Amerikalıların onu geleneksel aptalca dikkatsizlikleriyle kabul etmiş olmalarıdır; yani, kendilerine söylendiği gibi, en ufak bir şikâyette bulunmadan kullanacaklardır. Dolayısıyla, bilgisayar teknoloj sinin temel tezlerinden birisi (problem çözmedeki asıl sıkıntımızın yetersiz verilerden kaynaklanması), üzerinde fazla durulmadan geçiştirilecektir. Ne var ki bu en fazla, verilerin topluca derlenmesi ve ışık hızıyla düzenlenmesinin büyük ölçekli organizasyonlar açısından büyük değer taşıdığı, ancak çoğu insanın önem verdiği çok az sorunu çözdüğü ve en azından çözebildiği kadar da problem çıkardığı fark edilene kadar sürebilir.

Sonuçta, benim dikkat çekmek istediğim nokta, ancak enformasyonun yapısı ve etkileri hakkında gelişkin ve sağlam bir bilince ulaşarak, ancak medyayı gizeminden arındırarak, televizyon, bilgisayar ya da başka bir araç (medium) üzerinde denetimi ele geçirme umudu bulunduğudur. Böyle bir medya bilinci nasıl oluşturulacaktır? Akla gelen iki yanıttan birisi saçma sapan bir düşüncedir ve hemen atlanabilir; diğeri ise umutsuz bir yanıttır, ama elimizde ondan başkası da yoktur.

Saçma olan yanıt, insanları televizyon izlemekten vazgeçirmeyi değil, televizyonun nasıl izlenmesi gerektiğini göstermeyi, televizyonun haberler, politik tartışmalar, dinsel düşünceler, vb. ile ilgili bakışımızı nasıl yeniden yaratarak düzeysizleştirdiğini göstermeyi amaçlayan televizyon programları hazırlamaktır. Ben bu tür kanıtların ister istemez bir parodi biçimine bürüneceğini düşünürüm; bunlar, televizyonun kamusal söylemi denetlemesi konusunda bütün ülkeye alay konusu çıkaran "Saturday Night Live" ve "Monty Python" çizgisinde olacaklardır. Gelgelelim, son gülen doğallıkla televizyon olacaktır. Anlamlı sayılabilecek çapta bir izleyici kitlesine hâkim olmak için programlan televizyon stiliyle, korkunç eğlendirici biçimde hazırlamak gerekecek, tabii eleştiri de

nihayetinde televizyonun kontrolünden çıkamayacaktır. Parodiciler ünlü kişiler olacak, filmlerde yıldızlaşacak ve sonunda televizyon filmi yapmaya soyunacaklardır.

Umutsuz olan yanıt ise kâğıt üzerinde sorunumuzu halledebilecek biricik kitlesel iletişim aracına (okullar) güvenmektir. **Bütün tehlikeli toplumsal problemlere getirilen geleneksel Amerikan çözümü budur ve elbette eğitimin etkili olduğuna duyulan çocuksu ve gizemli inanca dayanmaktadır. Oysa böyle bir sürecin işlediği çok enderdir.** Gündemimizdeki konuda ise buna bel bağlamak için daha az gerekçemiz vardır. Bizim okullarımız henüz kültürümüzün şekillenmesinde basılı yayınların rolünü irdeleme noktasına dahi gelememiştir. Hakikaten, yüz lise öğretmeni arasında alfabenin ne zaman bulunduğunu (beş yüzyıllık bir hata payıyla) söyleyebilecek iki kişi bulamazsınız. Bu soru yöneltildiğinde, onların sanki kendilerine "Ağaçlar ya da bulutlar ne zaman icat edilmiştir?" türünden bir soru sorulmuş gibi sersemlediklerini gördüm. Roland Barthes'ın işaret ettiği gibi, mitin temel ilkesi tarihi doğaya dönüştürmektir ve bizim okullarımızdan medyanın mitolojileşmesini önleme görevi üstlenmelerini istemek onları hiçbir zaman yapmaya yanaşmadıkları bir göreve çağırmak anlamına gelir.

Gene de durumun umutsuz olmadığını düşünmek için yeterince neden var. Eğitimciler, televizyonun öğrencileri üzerindeki etkilerinin elbette farkındadırlar. Eğitimciler bilgisayarın gelişmesiyle kışkırtılmış olarak bu konuya bir hayli kafa yormakta, deyiş yerindeyse bir tür "medya bilinci" edinmektedirler. Onların bilinçlerinin ağırlıkla, "Televizyondan (bilgisayardan ya da kelime işlemciden) eğitimi denetlemekte nasıl yararlanabiliriz" sorusu üzerinde yoğunlaştığı doğrudur. **"Eğitimden televizyonu (bilgisayarı ya da kelime işlemciyi) denetlemekte nasıl yararlanabiliriz"** sorusuna henüz geçmemişlerdir. Ancak ulaştığımız çözümler şu anki kavrayış düzeyimizi aşmamalıdır, yoksa neyin rüyasını görebiliriz ki? Ayrıca, gençlerin kendi kültürlerinin sembollerinin nasıl yorumlanacağını öğrenmelerine yardımcı olmak okulların genel geçer bir görevidir. Şimdi bu görevin öğrencilerin enformasyon biçimleriyle aralarına bir mesafe koymayı gerektirmesi, o kadar garip bir girişim anlamına gelmese de ne bu çabaların öğretim programına dâhil edilmesini ne de eğitimin merkezine yerleştirilmesini umabiliriz.

Ben burada çözüm olarak, Aldous Huxley'in de önermiş olduğu düşünceyi ortaya atacağım. Zaten ondan daha iyisini de öneremem. Huxley, H.G. Wells'le birlikte, eğitim ile felaket arasında bir yarışta olduğumuza inanıyordu ve hep medyanın politikası ve epistemolojisini anlamamızın zorunluluğu üzerine yazılar yazmıştı. SONUÇTA HUXLEY, BRAVE NEW WORLD'DEKİ İNSANLARIN BAŞINA GELEN BELALARIN, BU İNSANLARIN DÜŞÜNMEK YERİNE GÜLMELERİNDEN DEĞİL, NEYE GÜLDÜKLERİNİ VE DÜŞÜNMEYİ NİÇİN BIRAKTIKLARINI BİLMEMELERİNDEN KAYNAKLANDIĞINI ANLATMAYA ÇALIŞIYORDU. Sh:172-180

Kaynak:

Neil POSTMAN, Televizyon: Öldüren Eğlence- Gösteri Çağında Kamusal Söylem, Özgün Adı Amusing Ourselves to Death Public Discourse in the Age of Show Business, trc: Osman AKINHAY, Ayrıntı, Dördüncü Basım 2012, İstanbul

İŞTE BENİM SANATTAN ANLADIĞIM

Bir sanat eseri, bazı veçheleri belirgin bir biçimde sırf kendisi için izlenen ya da salt belirlenen bir amaç için izlenmeyen bir sürecin ürünü olan ve birimleri kendi başlarına bu süreçlerde rol almaya uygun türden olan öznelerarası mevcut bir üründür.

Yani, bir sanat eseri, nihai amacı ne olursa olsun, bu amaca ulaşmanın bazı araçlarının belirgin bir oranda amaç adına olduğu kadar salt kendi adına da izlendiği bir etkinliğin sonucudur. Ve böylesi bir eser, kendi başına, başka amaçlar için olduğu kadar kendi adına da izlenen süreçlerde rol oynamaya uygun bir türdür.

Örneğin resim, kişisel tutkular, Tanrıya ya da devlete saygı, duygu ifadesi ya da boşalımı, tarihsel olayların kaydı, sağaltım, otel odalarının süslenmesi gibi nedenlerle yapılmış olabilir. Mimarinin barınak ve işyerleri sağlama amacı vardır.

Müzik, terbiye etmek, sessizliği bozmak, piyano virtüözlerine meydan okumak, dans için bir fırsat yaratmak ya da sadece can sıkmak için yapılıyor olabilir.

Heykel üç boyutlu uzayı, insan cinselliğini, mitolojiyi ya da belli bir insan başının şeklini temsil ediyor olabilir.

Ne var ki, bu şekilde üretilen şeyleri sanat eseri yapan şey şudur: **Boyaların karıştırılması, faydalanılacak mekânın kavranması, notaların dizilişi, mermerin ya da çamurun yontulması ya da biçimlendirilmesi, sanatçı tarafından, bir amaca yönelik olduğu kadar, kendi başına doyurucu bir uğraş olarak da görülür.** Çağdaş ressamlardan Audrey Flack şöyle der: **"Neyin resmini yaptığınızın neredeyse önemi yok tur. Önemli olan resim yaparken olanlardır."** Ve önemli olan sadece resim yaparken olanlar değil, resme bakarken olanlardır da. Duyarlılıklarımızı geliştirmek, tanıdıklarımızı etkilemek, koleksiyonumuzu zenginleştirmek için tablolarla ilgileniyor olabiliriz. Ama tablolara aynı zamanda salt bakmak için bakılır. Bu olgular arasında bağlantı kurmak da akla yatkındır; kısmen kendi adına yürütülen bir süreçte yaratılmış olması yüzünden tablo böylesi süreçler doğurmaya uygundur. İnsanı sarar, çünkü özenle yaratılmıştır.

Başka bir ifadeyle, sanatın işlevlerinden biri gündelik etkinlikleri yüceltmektir. Güneybatı Afrika'da yaşayan San halkı de ve kuşu yumurtalarını kap olarak kullanır, bu kapları güzel şekillerle süsler. Bir kap su taşıma amacıyla yapılır çölle kaplı bir çevrede son derece pratik değeri olan bir işlev ama San halkı kısmen böylesi süslemelerin bu kapların kullanılmasını kendi başına doyurucu kıldığı için kendilerini bu kapları süsleme işine verirler. Ve Batı kültüründe, kullanılan şeylerin çoğu değilse bile önemli bir kısmı kullanımlarının tatminkâr olması için çeşitli biçimlerde süslenir ya da boyanır.

Örneğin, otomobilleri düşünün. Buna benzer şeyler eğer bir sanatsal süreçten geçirilerek yaratılmışlarsa, benim tanımıma göre sanat eseridir.

Dewey'in estetiği sanatı belli bir tür insan deneyimi olarak tanımlar: ritmik, bütünlüklü, tamamlayıcı. Mevcut kuram, sanat eserlerini böylesi deneyimlerin ürünleri ve örnekleri olarak tanımlar, dahası böyle bir deneyimin nasıl olduğunu açıklamaya başlar: araçlara, sürece, kısaca hayata kendini adama. Zira bazılarımız amaçlar için yaşıyor olsalar da, hepimiz araçlarda yaşarız: Hepimiz "süreçler içindeyiz." Bu anlamda sanat, bizatihi yaşadığımız deneyime bizi yeniden sokar ve yaşadığımız anı kutsallaştırır. Nor mal hayat süreçleriyle sanat deneyiminin sürekliliğini kavratma amacıyla kaleme alınmış olan Dewey'in sanat kuramına benim getirdiğim yorum budur. Dewey'in Experience and Nature'âdi [Yaşantı ve Doğa] dediği gibi, **"birbirinin alternatifi ve karşıtı ol maktan çok eşzamanlı olarak [araçlar ve sonuçlar, süreç ve ürün, araçsal ve tamamlayıcı] yürütülen her etkinlik sanattır."**

Görsel sanatçı yalnızca her nasılsa edindiği dinsel, politik, estetik ve psikoseksüel amaçlarla donanmış bir kişi olmakla kalmaz, o aynı zamanda materyalleri ele alma ve bu ele alış yoluyla düşünme arzusu taşıyan bir kişidir de. Bazen sanılır ki, bir sanatçı birkaç araçtan biri yoluyla dışa vurulabilen, belli

belirsiz tanımlanmış bir **"sanatsal itkiye"**(itici güç) sahiptir. Oysa genelde durum bu değildir. Sanatçı kısmen boyamayla, yani boyaları karıştırma ve oluşturmayla doyuma ulaştığı için resim yapar. Ressamın boya kullanması bir tesadüf değildir; boyanın sürülmesi ve bu sürülme esnasında ortaya çıkan çeşitli sorunların üstesinden gelme kendi başına değerli bir şey olarak görülür. Görsel sanatçı çalışırken yalnızca eserinin nihai görünümüne, uyandırmayı düşündüğü tepkilere ya da çalışmasına önayak olan nedenlere kendini kaptırmaz. Sanatçı salt alacağı paraya, meslektaşlarının, eleştirmenlerin ya da galeri sahiplerinin onayına da kapılmış değildir; o materyalleri ele almaya, elleriyle bir şeye şekil vermeye de kaptırmıştır kendini. Bence, her sanatçı, bazı bakımlardan çok zahmetli olsa da, yaratım sürecinde yatan sorunların çözümüyle ortaya çıkan, bir sanat eserinin verdiği doyumu tanıyacaktır. Ve sık sık yazarlar için yazmak, besteciler için bestelemek gerçekten bir işkenceye dönüşse bile, hiçbir sanatçı ellerinin altında bitivermiş eserlere sahip olmaya istekli olmayacaktır; seçilmiş araçtaki sorunların üstesinden gelmesi onu bir sanatçı yapan şeyin ta kendisidir.

Wollheim, Art and its Objectsit [Sanat ve Nesneleri] Bricoleur Sorunu adını verdiği şeyi tartışır **("Bricoleur" Fransızcada "elinden her iş gelen" ya da "tamirci" anlamına gelir).**

Sorun şudur: Belli bazı süreçler ve materyallere niçin sanat araçları payesi verilir? Mevcut kuram bu soruya çok doğrudan bir yanıt verir: Örneğin taş ve boya, sanat araçları payesine erişir, çünkü onlar içkin olarak çalışma ihtiyacını karşılar ve çünkü onlar, işlendiğinde, kendiliklerinden çeşitli kapasitelerde kullanma ihtiyacını karşılar. Onlar inatçıdır, yani onlar birilerinin kendilerine vermek istedikleri şekli hemen ya da kolayca almazlar. **(Elbette belli oranda bir inatçılıkları olsa da, örneğin, boya ve çamur mermerden daha kolay işlenir. Ne var ki, çamur, örnek bir çömleğin şeklini hiç de kolayca almaz ve boya hiç de kolayca örnek bir freskin kılığına girmez. Yani bu materyaller öyle kolaylıkla etkinliklerin amaçlarına uygun bir şekle girmezler.)**

İyi yapılmış bir çömlek, sıvıları bir kaba dökme etkinliğini içkin olarak doyurucu bir etkinliğe dönüştürür. Materyallerin inatçılığı onları işleme fırsatı sağlar ve sanatçının onlar üzerinde çalışırken uzmanlaşmasını gerektirir. Uzmanlık zamanla geliştirilmelidir; birçok zorluklarına rağmen bu, neşe veren bir süreç olabilir, çünkü bu materyallerle çalışmak doyurucudur. Ama bu materyaller tam anlamıyla inatçı da değildir; onlarla çalışmak imkânsız ya da aşırı zor değildir; eğer kişi kendini onlara verirse şekil almaları zor değildir. İşte bu gibi materyallere sanat araçları payesi kazandıran, güdümlenişlerinin açıklanması zor doyum verme kapasitesinin yanı sıra kolay şekil alabilirlikle inatçılığın bir bileşimi (adeta, materyalin nitelikleriyle insan kapasiteleri arasındaki bir karşılaşma) olmalarıdır.

Dolayısıyla, görsel sanatçıların materyalleri işlemelerini ben sanatsal süreç paradigmaları olarak ele almak istiyorum. Ancak sanatsal süreçler hiçbir şekilde böylesi işlemelerle sınırlı değildir. Ben bitmiş sanat ürününe katkıda bulunan ve onu önceleyen; süreç ister fiziksel, duygusal isterse entelektüel olsun, o şeyi özneler arasında ulaşılabilir kılan etkinliklerin tamamına sanatsal süreç diyorum. Bu gibi süreçler genel olarak başlangıçtaki bazı duygusal dürtüleri ya da gerçeklik kazanmaya da çalışan fikirler kadar, bitmiş ürünü ya da her halükârda fiziksel sürecin bir sonraki aşamasını görüntülemeyi de kapsar. **Örneğin, bir besteci herhangi bir enstrümana elini sürmeden kafasında bir ezgi yaratabilir ya da bir şair bir şiir yazabilir. Bir mimar genelde kendi elleriyle çizdiği binayı fiili olarak yapmaz; yine de kesinlikle tasarının yaratılma süreci vardır.** Aynı şekilde, "ürün" nosyonunu taşınabilir yapıtlarla sınırlamaktan yana değilim. Bazı sanatsal süreçler yapıtlar ortaya çıkarırken, başkaları performanslar, planlar, etkileşimler, zaferler (satranç oyununu düşünün) ortaya çıkarır. Ben burada "ürün" nosyonunu kabaca sanatsal bir süreç sonunda ortaya çıkan, öznelerarası erişilebilir herhangi bir şey olarak alıyorum. Yine de kendi adına izlenen bir süreç, ister kısa bir anlık, isterse fiziksel olarak kesintili olsun, böylesi bir öznelerarası erişilebilir ürün vermiyorsa, kullandığımız anlamda sanat eseri üretmiyor demektir, ama biz yine de oldukça geniş bir anlamda bu şekilde sürdürülen bir etkinliğe sanat adını verebiliriz. Bir kişi sadece zihinsel süreçleri sayesinde şair olamaz; öznelerarası erişilebilir hale getirilmeden önce potansiyel ya da ön eser olsa bile, bir şiirin bir sanat eseri sayılabilmesi için dışa vurulması gerekir. Sh:28-32

ESTETİK BÜTÜNLEŞME

Şu ana kadar yazdıklarımızdan anlaşılacağı gibi, bence, Batı kültüründeki güzel sanatların en büyük sorunu gündelik hayata yabancılaşmasıdır. Benim önerdiğim sanat anlayışı hem betimsel (tasvirî) hem de normatiftir. Bu yalnızca sanat eserlerinin önemli ortak yönlerinin saptanması yönünde değil, aynı zamanda gözlerimizi şimdiye kadar sanat olarak düşünmeye alıştığımız nesne ve etkinliklerden daha geniş bir alandaki nesne ve etkinliklere çevirmeyi öğrenme yönünde bir çabadır. Bu hem bir sanat kuramı hem de estetik bütünlük denebilecek bir şeye çağrıdır: Yaşamanın sanat olduğunu, sanat içindeki hayatı ve hayat içindeki sanatı göstermenin bir yoludur.

Şimdi normatif proje üzerinde durmak istiyorum. Önce, Batılı sanatçıların giderek daha yoğun bir biçimde kendilerini sanatçı olarak görmeye başladıkları ve daha fazla dışlamayı amaçladıkları bir süreç olan estetik yabancılaşma sürecinin kısa bir tanımını yapacak ve ardından kendimizi ve kültürümüzü sanat olarak yaşamanın bazı stratejilerine geçeceğim. Etraflı bir şekilde, birincisi, çoğumuzun her gün yaşadığı şeyler olarak ve İkincisi geleneklerimizin ve ritüellerimizin meşruluğunu göstermenin ve yeniden yaşamanın yolları olarak blues ve country müziği üzerinde duracağım. Bu arada, sanatla eğitimin tam bir bütünleşmesi ihtimali üzerinde duracağım. Ve nihayet, kültürümüzdeki sanatların teknoloji sorunuyla ilişkisini tartışacağım.sh:76-77

AVANGART SANAT

Avangart (Öncü) sanat, kültür, gerçeklik tanımları içindeki kabul edilmiş normları sarsıp sınırlarını değiştirmeyi amaç edinir. Bu normlar sosyal reformdan estetik deneyimlerin değişimine kadar çeşitlilik gösterebilir.

> *AvangartAvangart (Fransızca: avant-garde), Fransızca askeri bir terim olan öncü birlik sözcüğünden gelir. Gerek Fransızca'da gerek diğer dillerde kültür, sanat ve politika ile bağlantılı olarak, yenilikçi veya deneysel işler veya kişiler anlamına gelir.*
> ***Avangart sanat, kültür, gerçeklik tanımları içindeki kabul edilmiş normları sarsıp sınırlarını değiştirmeyi amaç edinir.*** *Bu normlar sosyal reformdan estetik deneyimlerin değişimine kadar çeşitlilik gösterebilir.*

Mutlak arayışındaki avangart, "soyut" ya da "nesnel olmayan" sanata erişti... Avangart şair ya da sanatçı aslında yalnızca kendi koşullarıyla geçerli olan bir şey ...verili, yaratılmamış, anlamlardan bağımsız bir şey, benzerler ya da orijinaller yaratarak Tanrıyı taklit etmeye çalışır. İçerik o kadar eksiksiz olarak biçimde erir ki, sanat eseri artık... kendinden başka hiçbir şeye... indirgenemez. Sh:84

**

SANAT VE RİTÜEL

Ritüelsiz hiçbir insan kültürü yoktur; görünen o ki, ritüel, kültürün olabilirliğinin bir koşuludur. Ancak bilincine varılması en zor olan da her zaman kişinin kendi kültürünün ritüelleridir. Çünkü kişinin içinde olduğu gerçek ritüeller bir hayat tarzının doğrudan ifadeleridir. Seremoni örneğinde olduğu gibi, onlar hem mükemmel olarak hem de kendiliğinden üretilir. Sh:120

Ritüeli şöyle düşünelim:

Ritüeller bir kültürü kurmanın ve ha yata geçirmenin sanatsal yollarıdır. Yani, ritüeller kendileri için ya pılan, riayet edilmeyi talep eden bir "haklılığa" sahip prosedürler olarak yaşanır. Biz bir eylemi ritüelin gösterdiği biçimde yaparız, çünkü onu yapmanın doğru yolu budur. Bir eylemi ritüele uygun olarak yapmak (en azından yapabildiğimiz kadarıyla) dikkatimizi o eylemin amacının gerçekleşmesini sağlayan süreç üzerinde sabitleştirir. Kendimizi sürece vermemiz bizi toplumsallığın imkânlarına açar, daha doğrusu bu, toplumsallık imkânının ta kendisidir. Kendimizi sürece vermemiz kişilere açılmamızı

mümkün kılar; böylece, kültür, kültürel olarak yapıcı sanatsal etkinliklerde hayat bulur. Ayrıca, sürece, eylemlerimizi doğru bir biçimde yap maya bağlılık başka bağlılıklara imkân verir. Bu bağlılık, bizi kendimizden geçmeye çağırırken, nasıl tapınacağımızı ve tapındığımız şeyi nasıl kutsayacağımızı gösterir. Dolayısıyla, ritüel doğaya ve tanrılara bağlılıktan ayrı düşünülemez. Burada, sanatsal bir süreç olan maddi şeylerde özümlenmek bizi daha geniş özümlenmelere, ailede, kültürde, dünyada, ilahi olanda özümlenmeye açar. Sh:123-124

**

BİLMENİN CİNSELLİĞİ

Aslında, belirtmek gerekir ki, organizma ile çevre arasındaki ayrım kolaylık olsun diye yapılmış bir ayrımdır ve her halükârda kaygandır. **Çevrenin parçalarını özümlediğimiz gibi, kendi parçalarımızı da çevrede eritiriz.** Biz çevre içinde hareket ettikçe, çevre kelimenin tam anlamıyla bizim içimizde hareket eder. Bizi oluşturan ve damgamızı vurduğumuz (örneğin, kendisinden barınak inşa ettiğimiz) maddeler dönüşüm halindeki çevredir. Ve toplumsal hayatta, kişiler çevrenin, çevre de kişilerin parçası, zaman zaman da son derece önemli parçasıdır. Bana göre, insan bilgisini mümkün kılan çevreye tamamıyla gömülü oluşumuzdur ve bu yüzden epistemolojide dünyayla özdeşliğimizi doğrulayacak yeni yönsemeyi kaleme almamız gerekiyor.

> *Epistemoloji, bilginin doğası, kapsamı ve kaynağı ile ilgilenen felsefe dalıdır. Bilgi felsefesi olarak da adlandırılmaktadır.*

Böylesi bir yönseme [Belli bir amaca veya sonuca yönelen, etkinliğe dönüşmeyen etki gücü, temayül] bazı bakımlardan Batı'da yeni olacaktır, ama bu, Hindistan'da geleneksel bilgi anlayışıdır. İngilizce "felsefe" teriminin en yakın Sanskritçe karşılığı darsana άιτ. Darsana akıl yürütme değil gerçekleştirmedir, bir nesneyi bilmek onunla bir olmak, bir bilgisayar nasıl bir programı gerçeğe dönüştürüyorsa, onu kendi içinde öyle gerçeğe dönüştürmektir. Radhakrishnan şöyle yazar:

> *Gerçekliği bilmek için, onu fiili olarak yaşamak gerekir. Hint felsefesinde insan basitçe doğruyu/hakikati bilemez; onu gerçekleştirir. Görmek [drs, darsananın kökü] nesneyi içgüdüsel olarak doğrudan yaşamak ya da daha doğrusu, onunla bir olma anlamında onu gerçekleştirmektir. Bir yanda nesne öte yanda özne ve aralarında bir ilişki olduğu müddetçe tam bilgi mümkün değildir.*

Aslında, King James İncili, "bilme"yi "cinsel ilişkide bulunma" anlamında kullanır ve bu kullanım bilgi hakkında derin bir şeyleri açığa vurur. Bilmek arzu duyulan bir kimse ya da bir şeyle iç içe geçmektir. Bilmek bir film seyretmekten çok sevişmeye benzer.

Başka bir yerde, kaynaşma nosyonunu kullanarak böyle bir epistemoloji kurmaya çalıştım. Benim kullandığım anlamda, "kaynaşma" belli ilişkileri anlatan teknik bir terimdir. Teknik yanı bir yana, merkezi anlayış şudur:

Dünyayı deneyimlemek belli bir içsel duruma girmek, örneğin dünyayı tam olarak temsil edecek belli bir zihinsel imgeyi ya da temsilciyi benimsemek değildir. Sayesinde dünyayı deneyimlediğim ve sahip olduğum dünyayı deneyimleyebilmem için zorunlu olan salt içsel bir durum yoktur. De neyim dünyayla girilen dinamik bir etkileşimdin deneyim, adeta, kendim ve çevrem arasında vuku bulur, daha doğrusu kendimle çevrem arasındaki etkileşimden doğar. Ben başka fiziksel nesnelerin arasında bir fiziksel nesneyim; görme, işitme ve öteki duyular, birbirine girmiş fiziksel nesnelerin sahip olduğu özelliklerdir. Bir ağacı görmek, bu anlamda, ağaçla kaynaşmaktır. Görmek soluk almaya benzer, çevremin bir kısmının bünyeme alındığı, kendimle nesne arasındaki ayrımın silindiği bir süreçtir.

Ve burada yine bu kitap boyunca sık sık ortaya çıkan bir düşünce yapısını takip ediyoruz. Biz zaten çevremizle kaynaşmış haldeyiz; biz zaten öteki şeyler içinde şeyleriz; bu zaten sahip olduğumuz her bilginin kaynağıdır. Bu dünyanın seyircileri olmaktan vazgeçip geçmeme meselesi değil, hiçbir

zaman seyirciler olmadığımız ve hiçbir zaman olamayacağımızı fark etme meselesidir. Seyirci olmak güvende olmaktır. Bir film canavarının kimseyi yediği görülmedi daha. Dünyayı uzaktan yaşayabileceğimizi sanarak güvenlik ararız. Ama dünya bizi kuşatmakla kalmaz, içimizdedir; dünya biziz. Kaçışın, sakınmanın, durdurmanın bir yolu yoktur. Modern resim gibi modern epistemoloji de belki kısmen dünya karşısındaki korkudan ve nefretten doğuyor; tehlike ve hainlikle karşı karşıyayken bile, dünyada olmanın sevincinden yeni bir epistemoloji ve yeni bir sanat doğabilir.

Bilgi, tipik olarak, deneyimin üzerine fazladan eklenir. İnsan özneleri için, çevreyle girilen dinamik bir etkileşim bir dizi inanç doğrurur. Eğer bu inançlar doğrulanmışsa, bilgiyi oluştururlar. Burada bilimsel deneyi düşünelim. Bilimci sistematik olarak (ya da rasgele) çevrede değişiklikler yaratır ve sonuçları inceler. Bilimsel deney bilimcinin çevreyi değiştirdiği bir işlemdir ve zamanla, Dewey'in The Quest for Certainty'de [Kesinlik Arayışı] açıkça gördüğü gibi, deneyin bilgiyi etkilediği anlamında, çevre ta rafından değişikliğe uğratılır. Ve yine Dewey'in gördüğü gibi, mut lak kesinlik düşü korkudan doğan bir yanılsamadır; çevreyle etkileşim sonucu edinilen inanç yeni etkileşimlerle gözden geçirilmeye her zaman açıktır. Ama bilgi, çevreyle birlikte etkin bir kurma faaliyetinin sonucudur.

Bu, özellikle önermesel (içeriği) olmayan bilgide çok açıktır. Bisikletin nasıl kullanılacağını bilmek için, fiilen bisiklete binmeli ve onu sürmeliyim. Aslında, önce bisiklete binmek ve düşmek zorundayım; zamanla "onu hissederim", bu ancak pratik ve riskli, ha yat deneyimiyle başarılabilecek bir şeydir. "Nasıl yapılacağını bilmek" pratik bir meseledir; bu ancak çevreyle tam bir bütünleşme sonucu ortaya çıkabilecek bir bilgidir; bisikletçi için, bisiklet be denin bir uzantısıdır. Ve ben ancak seninle etkileşime girerek, ancak etkileşimsel olarak, seni bilebilirim. Senin duygularına ilişkin, neye ihtiyacın olduğuna ve neyi reddettiğine ilişkin bir şeyler görmeliyim; sıraladığın bir sürü önermeyi duymak pek işime yaramayacaktır. Yine, benim senin hakkındaki bilgim önermesel bir şey değil, seni duymamla ilgili bir şeydir.

Aynı şekilde, modernist sanat kavrayışının yanlış ve kötü ni yetli olduğuna inanıyorum. Her şeyden önce, hiçbir insani etkinlik modernist mitin gösterdiği biçimde gerçekten pratikten uzak olamaz. Sıra insanların şeyleri yapmasına, şeylere bakmasına ya da şeyleri işitmesine gelince, normal insani arzuları yokmuş gibi davranamazlar. Ben arkadaşlarımı etkilemek ya da zorlu bir günün ardından gevşemek için müzeye gidebilirim; şu ya da bu biçimde, şayet gitmişsem, insani bir amaçla gitmişimdir. Ve bir resim, örneğin, çıplak bir insan ya da huzur verici bir manzara resmi gördüğümde salt biçime, çizgilerin ve renklerin bileşimine takılıp kalmak yerine, neyin betimlendiğine de bakarım. Ve bu tepki arzunun yokluğunu değil, tersine işin içinde olduğunu gösterir. Bir başka ifadeyle, sanat somut insan ihtiyaçlarından doğar ve onları karşılar.

Ve gördüğümüz gibi, "güzel sanatlar" kültür hayatından koparılmış olsa da, geleneksel olarak sanat d ediğimiz her şey zanaatlar, popüler sanatlar (blues ve country müziği gibi)kültür hayatına her zaman olduğu gibi temel oluşturuyor. Eğer böylesi etkinlikleri sanat olarak görmeyi istiyorsak, o zaman gündelik kültür hayatı yine sanatla dolu olacaktır. Mara Miller, The Garden as an Art [Bir Sanat Olarak Bahçe] kitabında, bahçenin Batı tarihinin büyük bölümünde bir sanat olarak görüldüğüne işaret eder; hatta bugün bile örneğin Japon kültüründe böyle görülmektedir. Ve yine Mara Miller'ın belirttiği gibi, bahçeyi sanat olarak görmek "estetik mesafe" ile bağdaşmaz:

Bir sanat eserinin aynı zamanda bir yer olması ne anlama gelir?

Bunun bir sanat eseri olarak bahçe için içerimleri nedir?

(Bahçeye gireriz. O içinde yaşadığımız dünyanın geri kalan kısmıyla mekânsal ve zamansal bir süreklilik içindedir. Bir düzlem değişmesi yoktur. Fiziksel mesafeye şiddetle meydan okunur, çünkü fiziksel mesafe kelimenin gerçek anlamında yok edilmiştir. Biz sadece bahçeye bakmayız, bahçe bizi kuşatır ve bahçeye karşı başka herhangi bir çevreye karşı edindiğimiz aynı psikolojik algılama alışkanlıklarını ediniriz. Ayrıca bahçeyi deneyimleme tempomuz gündelik hayat tempomuzla aynıdır.

Özel tempolar söz konusu olduğunda, müzik dinlerken ya da bir film veya bir oyun seyrederken olduğu gibi, dışımızda başlatılmış değişimlere tepki vermek yerine, normal çevremizde yaptığımız gibi değişimi biz kendimiz başlatırız.

Aslında, birçok insan bahçeleriyle benim sanat olarak betimlediğim türden kendini vererek ilgilenir. Ama bahçenin doğası organizmanın ve çevrenin yavaşça karşılıklı uyarlanmasını gerektirir ki bu özünde dünyadaki insani varoluş biçimidir. Bahçelerin sanatsallıklarının canlanışı, bu yüzden, sanatın modernist mit dışında canlanışı ve kendimizin dünyayla kaynaşmış olarak canlanışıdır.

Söylediğim gibi, ben sanatı bir yapma yolu olarak almaktan yanayım. Bir etkinliği görünür bir amaç için olduğu kadar salt kendi için yürüttüğümüzde sanatla uğraşıyoruz demektir. Ve böylesi etkinliklerin sonuçları, bunlar amaçları açısından kullanılmaları içkin olarak tatmin edici olan türden nesneleri ortaya çıkarıyorsa, sanat eseridirler. O halde, bir resim yapma deneyimi, ihtiyaç duyulan bir gevşeme ya da meydan okuyucu bir kavramsal egzersiz olabildiği kadar, içkin olarak tatmin edici de olabilir.

Belirttiğim gibi, temel sanat deneyimi bir özümle(n)me deneyimidir. Unutmayalım, kaynaşma ve özümle(n)me nosyonları yakından ilişkilidir: Bir şeyde özümlenmek onunla kaynaşmak demektir. Ben-Ami Scharfstein, Birds, Beasts and Other Artists [Kuşlar, Gulyabaniler ve Diğer Sanatçılar] adlı, yakınlarda yayımlanmış bildiğim en iyi estetik kitabı olan çalışmasında, "bütün sanat dediğimiz şey... bireyin kendi ötesinde yaşama ihtiyacını ifade eder" diye yazmaktadır. Ve aynı yazara göre, "sanat, birey ötesinde olan şeyle karışır ya da kaynaşırken, birey olarak kalma gayretidir" (s. 208).

Demek ki, sanat benliğin aynı anda genişlemesi ve yoksanmasıdır ve bu iki veçhe de aynı anda heyecan verici ve tehlikelidir. Daha önce belirtildiği gibi, sanat bizi başka kaynaşma biçimlerine davet eden bir kaynaşma biçimi olarak görülebilir. Sanat maddelerle kaynaşmayı gerektirir: Çalışma sürecinde özümlenmedir. Ve sanatın getirdiği kaynaşma başka kaynaşmaların yolunu açar; sanat bizi kendimizle, birbirimizle, dünyayla, ilahi olanla kaynaşmaya çağıran kaynaşma deneyimidir. Kaynaşma çeşitlerini nesnelerine göre, bireyin kaynaştığı şeyin ne olduğuna göre ayırmak istiyorum. Ve benim iddiam, sanatın karakteristik işlevinin bütün bu boyutlarıyla kaynaşma yarattığıdır. sh:137-142

**

İŞTE SİZE TAO TE CHİNG'DEN BURADA ORTAYA ATTIĞIM DÜŞÜNCEYİ SOMUTLAYAN BİR ALINTI:

Evreni avcunun içine alıp düzeltebileceğini mi düşünüyorsun?
Bunun olabileceğini sanmıyorum.
Evren kutsaldır.
Onu düzeltemezsin.
Onu değiştirmeye kalkarsan, onu yıkmış olursun.
Onu tutmaya kalkarsan, onu kaybetmiş olursun.

**

ÖYLE İSE SANAT NE?

İstediğimize zaten sahibiz. Eğer bir içgörü olarak iletmek istediğim bir şey varsa, o da budur. Bu demek değildir ki, değiştirilmesi gereken şeyler yoktur. Dediklerim, dünyamızı daha berrak görebileceğimiz ve onu daha derinlemesine değerlendire bileceğimiz umudunun bir ifadesidir. Ne

olduğumuz ve neye sahip olduğumuzun ayırıtma varma süreci hayata açılma sürecidir. Ve bu sürece gömülmek yaşama sanatı dediğimiz şeydir. Huzur, olanın olumlanmasıyla gelir; kendimizi otomobile, heavy metale ya da silahlanmaya karşı konumlandırmak kendimize karşı konumlanmak demektir, zira bizim gibi, silahlar da gerçektir. Ve biz bu şeyleri yapan insanlarız; biz de yapılmış şeyleriz.

Belki de hepimizin kaynaşmayla yaşayabileceği en derin deneyim sevgidir/aşktır. **Belki bu yüzden, sevişmenin aşkın, en azından belli bir aşkın, uygun ifadesi olduğunu düşünürüz çünkü sevişme fiziksel bir kaynaşmadır.** Ve bir sevişme sanatı vardır, daha doğrusu, aşk yoksa sanat da yoktur; bir şeye duyduğumuz aşkla bir etkinliğe girmek o şeyle bir sanat olarak uğraşmaktır. **İşte bu nedenle, insanlık tarihi boyunca ve bütün yeryüzünde tinsel gelenekler sanata yönelmiş, hatta sanatın kendisi olmuştur.**

Sanat, gördüğümüz gibi, ritüel için zorunludur ve ritüel de hayatlar, mevsimler ve çağlar içinden geçiş yollarını işaretlemek için zorunludur.

İnsanların yol işaretlerine ihtiyaçları vardır; insanların kendi yaptıklarını düşünürken, evrensel olarak çevrelerinde sürüp giden şeylere ilişkin de düşünmeleri gerekir.

Ritüel, son olarak, dünyada var olmanın, kültür düzeninin her zaman doğa düzeni olduğunu göstermenin bir yoludur. Kültürel bağlantılarıyla sanat, doğal olanla yapıntı arasında fark olmadığını gösterir. Ve ritüel olan kaynaşmada büyük bir aşk ifadesi vardır. Dünyadaki değişimler korku, acı ve ölüm getirmiş olsa bile, bu değişikliklere duyduğumuz aşkı sanatsal yaratımla anlatırız.

Sanat, dünyayı acılarıyla ve ölümleriyle birlikte sevebileceğimizi, hatta acıyı ve ölümü bile sevebileceğimizi gösterir.

Bu, acıyı acı olarak yaşamaya son vermek, kayıplarımız için üzülmemek ya da kaybolma korkusu çekmemek anlamına gelmez. Tam tersine, biz sanat yoluyla kendimizi bunlara tamamen açarız. Sanatta biz bu şeylere maruz kalma isteğimizi ifade ederiz. Bu ifade boşunadır, çünkü istekli olalım ya da olmayalım bu şeylere maruz kalacağız. Ama dünyanın acımasızlığıyla yüz yüze geldiğimizde bile kendimizi dünyaya açma arzusu büyük bir yüce gönüllülükten gelen bir tutumdur. Hakikat karşısında dövüşmek, onu bize bahşetmiş olan kadere ve tanrılara bir yumruk sallamak, ancak dövüşmenin kendisi kadar hayranlık duyulacak bir şeydir. Olanla dövüşmek, kaçınılmazdan nefret etmek ve onu saldırmak belki de insanların çekebileceği en derin acıları verir. Süreç içinde dünyamızı olumlamak, her acı kadar bunun acısını da tatmak demektir, çünkü kabul etmek zorunda olduğumuz bir şey de her şeyi kabul edemeyeceğimizdir.

Oysa bir sanatla uğraşmak, soyutlamaları unutmak ve kendimizi evrenin bir yuvası yapmaya girişmektir. Bir yuvayı teknolojik olarak, kendiliğinden, şu ya da bu biçimde yaparız. Bir sanatla uğraşmak bilinçli olarak kendimiz için bir yuva kurmaya başlamak, kendimizi dünyada yuvamızda hissetmektir. Bu, dünyayla fiili olarak daha açık ve daha içten ilgilenerek kim ve nerede olduğumuzun bilincini yükseltmektir. Bu, dünyevi olanın kutsallığını tatmanın, kendimizi ve şeyleri kutsamanın bir yoludur. Ve nihayet, sanat doğamızdır, gerçek oluşun, bir yuva kurmanın ve dünyayı sevmenin bir yoludur. Sh:167-169

SARTWELL NE DEMİŞTİ?

“Dünya, bencilliğin ve kabalığın karanlığında yolunu bulmaya çalışıyor Bilgi kötü bir vicdana satılmış, iyilik fayda adına yapılıyor. Doğu ve Batı, bir öfke denizinde kafalarını tokuşturan iki ejderha gibi hayat cevherini yeniden elde etmek için nafile uğraşıyor. Büyük felaketi tamir etmesi için yeniden bir Niuka’ya ihtiyacımız var; o büyük yeniden doğuş gününü bekliyoruz. Bu arada, bir yudum çay içelim...”

Monet’nin bir resmini gün ışığında görebilir misiniz, evirip çevirebilir misiniz onu?

Peki sudan yansıyan ay ışığında nasıl görünürdü acaba? Bilemiyoruz, çünkü Batılı anlamında sanat, ancak kuyrukta bekledikten sonra içine gire bildiğimiz, taş zemininde topuklarımızı tıkırdattığımız, bir ucundan öbür ucuna yürüyene dek ayaklarımıza kara suların indiği, "müze" denen binalara hapsedilmiştir. Biz bir Monet resmini, ancak, o da eğer yeterince "kültürlü" ve yeterince seçkinsek, "doğru" ışık altında ve "doğru" açıdan görebiliriz. Oysa, Crispin Sartwell, bize Batı dillerindeki "sanat" sözcüğünün antik Yunan, Çin ve Hint kültürlerindeki karşılığının, "yaptığına kendini vererek ve maharetle yapmak" nosyonuna denk düştüğünü anımsatıyor. Yani Batıdışı kültürlerde sanat, kişinin dünyayla arasına bir mesafe koyarak dünyaya bir çerçevenin ardından bakması değil, dünyayla bütünleşmesi, kendini dünya ya açarak onunla bir olması demektir. İşte bu yüzden, Japon kültüründe çay yapmak ve çay içmek bir sanattır; bu yüzden, **Menomince kültüründe avlanmak bir sanattır; Navajo kültüründe sağaltım (Tedavi) bir sanattır.**

Yaşamak kendini dünyaya açmak ve çevreyle bütünleşmek demek olduğu için, bütün dünya tinsel geleneklerinde, yaşamak bir sanattır.

Sartwell, Edepsizlik, Anarşi ve Gerçeklikte kendimizi olana açmayı, kendimizi gerçek olarak yaşamayı önermişti bize; acılardan kaçarak değil, kendimizi akışa bırakarak acılara katlanmayı; bedenimizi ve aklımızı aşka teslim etmeyi... Yaşama Sanatında da bir sanat olarak yaşamayı öneriyor. Konfüçyüs'ten Heidegger'e uzanan bir düşünce geleneğini izleyerek, kendimizi yaptığımız işe vermenin, yaptığımızla bir olmanın ve böylece kendimizi bil menin yollarını gösteriyor bize. Sanatı, müzelerden çıkarıp gündelik hayata iade ediyor; akılla duyguyu, teknolojiyle doğayı barıştırıyor. Sanat ve zanaat ayrımının aslında Batı düşüncesinin bir kuruntusu olduğunu gösteriyor; çay ustasını, çömlekçiyi, ressamı, blues şarkıcısını ve fırıncıyı kaynaştırıyor. Böylece, bu dünyanın bir parçası olduğumuzu, dünyadaki şeyler arasında bir şey olduğumuzu hatırlıyoruz. Yeni yetme bir heyecanla, yaşama sanatını keşfediyoruz.

Hepimiz birer sanatçıyız. Öyleyse, birer yudum çay içelim...

Kaynak:

Crispin SARTWELL, Yaşama Sanatı Dünya Tinsel Geleneklerinde Gündelik Hayatın Estetiği, Kitabın özgün adı The Art ofLiving Aesthetics ofthe Ordinary in World Spiritual Traditions, İngilizceden çeviren Abdullah Yılmaz, Ayrıntı, Birinci basım 2000, İstanbul

SCANDAL /Skandal (1989)

Yönetmen: Michael Caton-Jones
Senaryo: Michael Thomas
Ülke: İngiltere
Tür: Dram, Tarihi
Vizyon Tarihi: 01 Şubat 1990 (Türkiye)
Süre: 115 dakika
Dil: İngilizce
Müzik: Carl Davis
Oyuncular: John Hurt, Joanne Whalley, Bridget Fonda, Ian McKellen, Leslie Phillips

- John Hurt - Stephen Ward
- Joanne Whalley - Christine Keeler
- Bridget Fonda - Mandy Rice-Davies
- Ian McKellen - John Profumo
- Leslie Phillips - Lord Astor
- Britt Ekland - Mariella Novotny
- Daniel Massey - Mervyn Griffith-Jones
- Roland Gift - Johnnie Edgecombe
- Jean Alexander - Mrs. Keeler
- Alex Norton - Detective Inspector
- Ronald Fraser - Justice Marshall
- Paul Brooke - John, Detective Sgt.
- Jeroen Krabbé - Eugene Ivanov
- Keith Allen - Kevin, Reporter Sunday Pictorial
- Ralph Brown - Paul Mann
- Iain Cuthbertson - Lord Hailsham
- Johnny Shannon - Peter Rachman

Özet ve Hakkında:

Scandal (1989) bir İngiliz dram film. Kurgusu 1987'de Anthony Summers ve Stephen Dorril 'in yazdığı The Secret Worlds of Stephen Ward, isimli esere dayanmaktadır.

Britanya tarihinin en büyük skandallarından birinin, Savunma Bakanı John Profumo'nun, 19 yaşındaki parti kızı Christine Keeler'la ilişkisinin ortaya çıkmasının üzerinden 50 sene geçti. Bu skandal, daha sonra sinemacılara ve fotoğrafçılara da ilham kaynağı oldu

5 Haziran 1963. Britanya Başbakanı Harold Macmillan'ın danışmanı, Whitehall'da bir basın toplantısı düzenliyor. Konu, hükümetin Savunma Bakanı John Profumo'nun Macmillan'a yazdığı bir mektup. 48 yaşındaki Profumo, mart ayında Avam Kamarası'nda bir konuşma yapmış, 'parti kızı' Christine Keeler'la ilişkisi olduğunu reddetmiş. Şimdiyse Başbakan'a şunları yazıyor:

"Söylediklerimin doğru olmadığını ve sizi, meslektaşlarımı ve Avam Kamarası'nı yanlış yönlendirmiş olduğumu kabul etmekten büyük bir pişmanlık duymaktayım."

Macmillan, bakanın istifasını kabul ediyor ve kendisine hayatta başarılar diliyor. Ancak 20. yüzyılda Britanya siyaset sahnesinde yaşanan en büyük seks skandalının bir sene sonraki seçimlerde muhafazakar partiye seçim kaybettirmesine, kısmen kendi siyasi kariyerini bitirmesine de engel olamıyor.

SOVYET AJANIYLA İLİŞKİ

Savunma Bakanı, İngiltere'nin Kübalı ve Rus sosyalistlere karşı canla başla mücadele ettiği o günlerde, 1961 yılında, 19 yaşında bir genç kızla tanışıyor. West End'deki müzikhollerde sahneye çıkan ve zengin ve nüfuzlu erkeklerle gününü gün eden Keeler'ın aynı zamanda **Yevgeni Eugene Ivanov**'la, yani bir Sovyet ajanıyla da birlikte olduğunun farkında değil. Bu kavgalı iki ideolojinin birleştiği noktada duran Keeler, bu şekilde Britanya siyasetinde taşları yerinden oynatmaya başlıyor. Lord Bill Astor'un Thames kıyısında yer alan Cliveden'deki malikanesinde bir temmuz akşamı tanışıyorlar.

Keeler havuz başında çıplak bir biçimde koşarken kendini, ne olup bittiğine bakmaya gelen Savunma Bakanı'nın kollarında buluyor. Ona birlikte olacağı zengin erkekler bulan, bir nevi seks zincirinin yaratıcısı **Doktor Stephen Ward**'ın misafiri olarak orada bulunan Keeler, Profumo'yu görür görmez çarpılıyor. Aynı günlerde tanıştığı Yevgeni Ivanov'a karşı da benzer duygular içinde. Haftanın belli günleri Profumo'yla diğer günlerde de Ivanov'la birlikte oluyor. Kendisi dışında büyük resme hakim olan yegane kişi ise Doktor Ward. Keeler'ın iki kutuplu dünyanın iki kutbuyla da birlikte olmasını keyifle izliyor Ward.

TİYATRO GİBİ

Aradan zaman geçiyor ve Keeler iki erkekle de ilişkisini bitiriyor. Bu arada eskiden birlikte olduğu uyuşturucu satıcısı Johnny Edgecombe'yle yaşadığı fırtınalı ilişki, cinayet girişimleri ve mahkeme duruşmalarıyla son buluyor. Mahkemede Keeler'ın eski ilişkileri gündeme geliyor; güzel bir skandal kokusu alan gazeteciler genç kıza bir çek yazıp hikayesini dinliyor ve duyduklarını hemen manşete çekiyorlar. **"Savunma Bakanı Şoku"** başlığıyla çıkan gazeteler, Doktor Ward'ın çetesini çökertmeye yemin eden Scotland Yard ve mahkeme salonunu tiyatro sahnesine çeviren avukatlar eşliğinde olay, Britanya'da gündemin birinci sırasına oturuyor. Keeler dokuz ay hapis cezası alırken Profumo görevinden istifa edip 2006'daki ölümüne dek bu konuda hiç konuşmuyor. **Doktor Ward ise mahkeme tarafından suçlu bulunduktan sonra intihar ediyor.**

İHANETİ İTİRAF ETTİ

Keeler bugün 71 yaşında. *Sunday Mirror* gazetesine verdiği söyleşide Profumo skandalındaki rolünün düşünüldüğünden çok daha büyük olduğunu itiraf etti**. "Gerçek şu ki ülkeme ihanet ettim,"** diyor bu söyleşide. **Doktor Ward'ın kendisinden, Londra'daki Sovyet Konsolosluğu'na, içinde 'briç oyununa' dair ayrıntılar içeren bir zarf götürmesini istediğini söylüyor.**

"Bilgi sızdırdığımın farkındaydım ama tüm bu yıllar boyunca kendime bu belgelerin briçle ilgili olduğunu söyledim. Elbette değildi. Ben şapşal bir genç kızdım. Eğer ne yaptığımı tam olarak idrak etmiş olsam, ülkeme zarar verecek bir harekette bulunmazdım. Akıllı, karizmatik ancak tehlikeli bir adam için çalışıyordum..."

Ward ondan, Profumo'yla yattıktan sonra nükleer savaş başlıklarının ne zaman Almanya'ya taşınacağı gibi bilgileri öğrenmesini istemiş. Hikayenin üzerinden 50 yıl geçmiş, olayın tarafları öbür dünyaya göçmüşken hikayenin bilinmeyenlerini basına anlattı Keeler. Böylece Profumo skandalında son sözü kendisini kişisel çıkarları için kullanan erkekler değil, o söylemiş oldu.

EFSANE SANDALYE

Keeler'ın hikayesini filme çekme girişimleri, ta 1963'deki o günlerden başlıyor. Avustralyalı fotoğrafçı Lewis Morley stüdyosunda, Profumo skandalını anlatacak filmin tanıtım malzemesi olarak kullanılmak üzere Keeler'ın fotoğraflarını çekiyor. Genç kızı çıplak görmek istediklerini söyleyen yapımcıların talimatıyla Morley, Keeler'dan stüdyosundaki büro sandalyesine ters oturmasını rica ediyor. Ame Jacobsen tasarımı efsanevi modelin taklidi sandalyeyle vücudunun mahrem yerlerini kapattığı fotoğraflar, Keeler'ı dünya çapında üne kavuşturuyor. **Ancak Profumo hikayesi çeyrek asır sonra, 1989 yılında sinemaya çekilebiliyor. Başrollerinde John Hurt, Joanne Whalley, Bridget Fonda ve Ian McKellen'in olduğu *Scandal,* anlattığı hikayenin hakkını veren çok çarpıcı bir film.**

KAYA GENÇ/ 30.06.2013

http://www.sabah.com.tr/Pazar/2013/06/30/ingiltereyi-sarsan-skandal-50-yasinda

İNGİLTERE'NİN 1963'TE İSTİFA ETMEK ZORUNDA KALAN ESKİ SAVAŞ BAKANI JOHN PROFUMO, 91 YAŞINDA ÖLDÜ.

30 Ocak 1915 doğumlu John Dennis Profumo, 1885'te İngiltere'ye göç eden Sardunyalı aristokrat bir aileden geliyordu.

Profumo'nun tedavi gördüğü hastaneden yapılan açıklamada, 2 gün önce yatırılan eski bakanın bu sabaha karşı öldüğü belirtildi.

Muhafazakar Bakan, Haziran 1963'te, Soğuk Savaş'ın kızıştığı bir dönemde, Londra'daki Sovyet askeri ataşesi Eugene İvanov ile de ilişki yaşayan bir telekızla ilişkisi ortaya çıkınca istifa etmek zorunda kalmıştı.
İngiliz siyasi yaşamının yirminci yüzyılda en fazla yankı getiren olayı olarak değerlendirilen bu skandal, Profumo'nun siyasi kariyerinin de sonu olmuştu.

http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=4057162&tarih=2006-03-10

MANDY RİCE DAVİES'E KARŞILAMA

Profumo Skandalı 1963 yılında İngiltere'de hükümet krizine yol açmış ve hükümet düşmüştü.

Christian Keeler ve Mandy Rice Davies isimli iki mankenin adının karıştığı bu skandalın kahramanlarından Mandy Rice, 1964 yılının Mart ayında İstanbul'a gelmişti.

İlhan Selçuk'un bu gezi üzerine yazdığı köşe yazısı (5 Mart 1964, Cumhuriyet Gazetesi) sanki bugünü anlatıyor.

Değişen birşey yok…

MANDY RİCE DAVİES'E KARŞILAMA

Gel Mandy, gel... Bize gel. .

Kollarımız açık sana... O süzüm süzüra yürüyüşünle gel.

Sapsarı saçların, kedi gözlerin, tavşan dudakların, balık vücudun, kalkık burnun, burnuna yetişmek için . çabalayan göğüslerinle gel...,

Ne Kıbrıs dâvası, ne Londra Konferansı, ne Birleşmiş Milletler toplantısı... Sir'lerden öğrendiklerinle, Lord'lardan kaptıklarınla, politikacılardan çarptıklarınla gel.

"Gel, kızlarımız sana hayran; gel, erkeklerimiz cama tırmanır,gel...

Seni bağrımıza basmak için uzatıyoruz kollarımızı... Sen bize yakışırsın, biz sana. Hiltonun lâlezarına uzan, Topkapı Sarayında yürü, Ayasofya'da gezin, Surları gör, Galata'da tur at...

Bekliyoruz... Bizans artığı, Osmanlı mirasyedisi, Levanten kırması... Bilmezsin, senin gibi kaç çiçeği soldurmuş şu eski bahçede senin güzel topuklarının bastığı yerlerdeki bitmeyen çayırları otlamağa hazır kaç gönüllü var!

Gel, senin İçin naylon fatura keselim... Gel, senin yoluna karşılıksız krediler açalım...

Gel, senin için dövizler harcayalım...

Gel, senin için şehir plânı yontalım;..

Gel, senin için vergilerimiz! kaçıralım...

Gel, senin için bizim olmayan tarlaları satalım...

Gel, senin için ihaleye girip dümen çevirelim...

Gel, yolunu bulalım... Gel, idare edelim... .

Halı olup yoluna serilelim, haber olup gazeteye yazılalım, reklâm olup caddelere dizilelim, rüzgâr olup eteklerinde dolaşalım...”

Başımıza devlet ol, domuzlar yesin... hükümet ol, yolsuzluklar yutsun... reform ol, kloroform uyutsun...

Gel gör bizi! Dizi dizi...

Yerebatan Sarayında gemisini yüzdüren kaptanlarımızı gör...

Dikilitaşta heykelleşen kazıkçılarımızı seyret... Tarihî çeşmelerimizin çalman musluklarından akmıyan sularımızı iç... İki ayda içi dışına çıkan asfaltımızda yürü.,. Kibar kulüplerimizde kumar oyna... Mahmutpaşadan sütyen al... ördekhanelerde doktor bul... Sinemaya karaborsadan gir... Gez istediğin gibi... Park yasaksa park et... Dur derlerse durma... Durma derlerse, dur... Klakson çal... Fren yap... Kahkaha at...

Oyna.., Gül...

Gel ticaretimizi gör. Mısır çarşısında misk ü amber, baharat... Beyoğlunda mücevherat... Yenicamide karınca duası... Eyüp Sultanda sabır... Fatihte Arap yazısı... Nallı Dedede muska... Helvacı Babada döl... arka sokakta fuhuş... Tophanede esrar... Maltada haraç... mezarlıkta çocuk... siyasi partide nüfuz... iskelede Amerikan sigarası... Ve ithalât ve ihracat ve her çeşit dahilî ticaret...

Güzel dudaklarını büz, kuğu boynunu uzat, yeşil gözlerini aç, şimdiye kadar gördüklerini bir vana bırak. Göreceklerin, daha bir Ömür boyu göremiyeceklerindir.

Uzun saçlı, ince parmaklı, İnce endamlı lordlannı bir yana it, sir’lerini unut, diplomatlarına boş ver... Senin göğüslerin kadar yuvarlak göbekli, senin yaşın kadar kat kat enseli, evinde aslan, işinde sırtlan, sermayesi yalan, düzeni dolan, tanıyan ve tanımıyan pişman erkeklere gel...

Ellerimizin kınası kadınlarımızı gör, yüzümüzün karası çarşaflarımızı gör, gazetelerimizde sütun sütun sosyetemizi gör, ilk sayfalarda başlık başlık kiralık kızlarımızı gör... Sen ki soyluları dize getirmiş, sen ki diplomatları yerle yeksan etmiş, sen ki **Bakanları mahvetmiş, sen ki hükümetleri silkelemişsin Mandy...**

Zavallıcık, kuzucuk, sâf çocuk... Sen ne bilirsen!

Gel bize... Bilmediğini öğren, bildim sandığını da öğren, bileceklerini de öğren...

Sen ne bilirsin! Zavallıcık, kuzucuk, sâf çocuk...

İlhan Selçuk/Pencere
(5 Mart 1964, Cumhuriyet Gazetesi)

http://www.enstitu68.com/mandy-rice-daviese-karsilama.html

Filmden

Kararlı biriyim, tatlım. Karar verince, hiçbir şey beni durduramaz.

**

Bugünkü galibiyetle Muhafazakar Parti üçüncü kez seçiliyor. Anlaşıldığı gibi başbakan Harold Macmillan... Lordlarım, baylar, bayanlar, talihlisiniz. Şimdi hep birlikte, bunu kutlayalım! Muhafazakar Parti için üç defa kadeh kaldırdığımda... Hepiniz ve herkes için konuşuyorum. Harold Macmillan için üç kez şerefe. Sizi yeni muhafazakar hükümetle tanıştırıyorum.

**

Yaşasın! İyi bir insandır. Ona dikkat etmeliyiz. Muhafazakârların doğan yıldızı **John Profumo** yeni savunma bakanı adayıdır. Amerikalılar'ın sıkıcı dedikleri şeyi daima tercih ediyordum.

**

Dr Ward bir rahibin oğlu Günahlarda uzmandır.

**

Basit bir kişi. İlk karısını öldürdüğünü öğrendim. İspat edilmedi. - Korktun mu?

- Hayır Korkmamalısın Korkulacak bir şey yok. **Hepimiz insanız. Kimseye bir şey olmadıkça sorun yok. Herkes eğlendiğini söylemeye korkuyor ya da kabul etmeye utanıyor.**

**

Bu ülkeye baktığımda ne düşündüğümü biliyor musun?

Bir harabe, yozlaşmış bir toprak. O kadar kötü değil. Profumo'yu gördün. Berbat bir sona doğru ilerliyor. - Nasıl bir kişi?

- Seni yendiği için kızgınsın. Hile yapıyordu. Altta yürüyordu. Kurulda bakan olmasına rağmen oyunlarda hile yapıyor.

**

Dr Ward:

- Christine, Profumo Sana dokunmadı mı?

- Utanıyordu. - Utanıyor muydu?

- Adamın nesi var?

Yürümek istiyordu. Sadece konuşmak istiyordu.

-Onu Cliveden'de gördüm. Herkes gördü. Sana nasıl yapıştığını gördük. Hakikaten ne bekliyordun?

Sarayın dışında, arabanın arkasında külotumu indirmesini mi bekliyordun?

Çok şey bekliyorum, mesele o.

-Merak etme. Tekrar arayacak. Öyle mi diyorsun?

**

- Bir şeyler var mı?

- Henüz değil.

**

. Her zaman mutlusun. Nasıl başardığını bilmiyorum. Sen beni mutlu ediyorsun, Jack. Gitmeliyim. Her zaman acele ediyorsun. Sorumlu olduğum bir ordu var. Rusya tehlikesinden korunmak istersin değil mi?

**

Christine :

- Bir büyücüyüm. Seni kendime esir etmek istiyorum. Sadece senin olacağım, Jack Her istediğinde.

Profumo:

- Ne kadar süreceğini merak ediyorum.

- Beni istedikçe. Ve buradan ayrıldığımda?

164 Yazılar

Buradan ayrılıp, Savunma Bakanlığım bittiğinde, sen nerede olacaksın?

Anneme bir hediye alacağım. Doğum günü.

Al. Benden de bir hediye al.

**

Mariella'yı tanıyor musun?

Şehirdeki en tanınmış oruspudur. Babası, Çekoslovakya'nın Cumhurbaşkanı. Hayır sevgilim, amcamdı. Ama öldü. Büyük bir burnu vardı. Mariella sana bir iki şey öğretebilir. JFK'le tanışıyordu. Stephen, sana kaba bir soru sorabilir miyim?

**

- Profumo.

- Hiç duymadım. Hükümetten Savunma Bakanı.

- Nasıl biri?

- Onu seversin.

- Bana bu çakmağı verdi.

- Chris, güzel bir şey.

- Asprey'den. - Nereden biliyorsun?

Bir katalogda gördüm. Bütün katalogları okurum.

- Stephen ne diyor?

- Korkunç olduğunu düşünüyor. **Bir Rus diplomat ve savunma bakanıyla birlikte olmamı bir suikast olarak görüyor Peter onun pezevenk olduğunu söylüyor Ona panço diyor**

Stephen pezevenk değil. Sadece entrikaları sever. James Bond olduğunu sanıyor.

Ondan ne kadar erken kurtulursan, o kadar iyi. Tanıdığım firmayla konuşmalısın. Televizyona çıkabilirsin.

-Bir daire almamı istiyor Profumo.

Umarım, evet dedin.

Yapamam. Stephen'i bırakamam. Bensiz mahvolur.

**

Stephen:

- Tekrar söylemeyeceğim. Casus mu?

Eugene?

Mecburen. **Bütün Ruslar casustur. Öyle büyürler.** Bir davetiyeye benziyor.

- Casus mu?

- Öyle sanıyorum. Niçin olmasın?

Eğlenceli görünüyor ve çok para kazanabiliyor. Rezilsin. Sen dünyanın en kötü casusu olurdun. Çeneni beş dakika kapalı tutamazsın. Teşekkür ederim.

**

Christine :Kraliçeyle konuşmak eğlenceli olmalı. Ne konuşuyorsunuz?

Profumo: Tilki avı?

- Sağ ol. - Sana telefon edeceğim.

- Eğer istersen.

- Bekle. Gir içeri.

- Ne oldu?

- O kim?

Çöp tenekesinin yanında?

Burada yaşıyor. Köşedeki dükkanın sahibi. Bu şekilde devam edemeyiz. Burada yaşıyorsun. Bataklık gibi yer. Sana bir yer bulmama izin ver. Buradan memnunum dedim sana.

Ward'la yaşadıkça seninle görüşemem.

Deli olma. Sevgilim değil. Bunu biliyorsun. Niçin onu sevmiyorsun?

Çenesini tutamaz. Kibirli ve boş kafalıdır.

Doğru değil.

- Ayak bağı oluyor.

- Olmuyor. Ciddiyim.

Ward'la yaşadıkça birbirimizi görmeye devam edemeyiz.

Demek bu kadardı. Lütfen sevgilim. Anlamalısın **Herkesin dilindeyiz. İnsanlar dinliyor.** Mevkimde, dikkatli olmalıyım.

O zaman dikkatli ol. Ne istersen yap. Kimse için Stephen'i bırakmayacağım. Başbakan da olsan umurumda değil.

Christine, geri gel! –

**

Stephen:

- Güzel bir çakmak.

- Jack verdi bana.

- Nereden getir...?

- Asprey'den. Biliyorum. Ne var?

Niçin suratın asık?

Bir şey yok.

- Kavga mı ettiniz?

- Hayır. - Ne için?

Benim için mi?

- Hayır. Geri gelecek. Umurumda değil. Nasıl olsa hoşuma gitmiyor.

- Telefon edecek.

- Etmesin daha iyi. Onu kaybetmen yazık olacak. Bir gün başbakan olabilir.

- Ciddi değilsin.

- Yakında bulunuyor. Neslinin en genç milletvekili. Kuzey Afrika'da lekesiz bir adı vardı.

Tek başıma bir daire almamı istiyor.

- Umarım, evet dedin.

- Mandy de öyle dedi.

Ne dedin?

Galiba yanlış yaptım. Boşver. Artık buraya gelmek istemiyor.

Sana güvenmiyor. Onu izlediklerini sanıyor. - İzlenmek mi?

- Takip ediliyor.

- Takip mi?

- Bilmiyorum.

- Ona sormalısın

- Sen sor! Onunla beraber olan sensin. Kraliçeyi sor ona. O seni açar. Bu kadar yeter. Stephen, ben 18 yaşındayım. Dans etmek istiyorum. Öyle olmak istemiyorum şey gibi hissediyorum. Bir kere de, eğlenmek istiyorum.

**

- Bunlar senin fikrindi.

- İleri gidiyorsun.

"Şeytan ol," dedin. "Bir ava hiç bir zaman hayır deme". Beni partilere götürüp, herkese tanıştırdın. Ben seninim, Stephen. İpler senin elinde. Beni sen yarattın.

**

Bayan Keeler?

Adım Kevin. Sunday Pictorial'danım. Konuşabilir miyiz?

Oturup bir çay içebiliriz. Buraya yakın bir yer biliyorum. Bir bardak çaya ne dersin?

Stephen'in hatasıydı. Hepsi onun fikriydi. - Sana para verdi mi?

- Kim?

- Profumo. Sana para veriyor muydu?

- Ben fahişe değilim.

Hayır, özür dilerim. Öyle demek istemedim. Demek istediğim, sevgisini göstermek için, küçük bir hediye.

Bana bunu verdi.

Sana mektup gönderdi mi?

Birkaç küçük not. Not mu?

Onları sakladın mı?

Bir yere koydum.

Bundan aylarca önceydi.

Onları bulmalısın. Hepsi Stephen'in hatasıydı

**

- Çizmelerini giyiyor musun?

- Niçin?

Derin bir bok var. Yarın, West End ateşini basabilirsin. "West Indian'daki silah ateşi" diye basabilirsin. Büyük bir resim kullan. Bu yarısı bile değil. Kızın söyledikleri doğruysa dinamit gibi bir haber olacak. Sana manşeti vereyim. "Savunma Bakanı, manken ve Rus casus."

- Evet?

Mükemmel.

- Hoşuna gideceğini düşündüm. Ondan imza al. Bir şey imzalamalı. Para ver. Mutlaka imzalat.

Tamam, yapacağım.

Daha sonra oraya geleceğim.

**

Stephen:

Christine'i bana bırak. Onu ben idare ederim.

Profumo: O kim?

Kuzenim. Geç kalmam. Affedersiniz. Bir mektup vardı. Bir not.

- Biliyorum.

- Bir aptallıktı. Evet, öyle. İstersen, geri almaya çalışabilirim. İçinde bir şey yoktu. Gizleyecek bir şeyim yok.

Açık konuş. Hepimizin gizleyecek bir şeyi var. Olmasaydı, ne sıkıcı bir hayat yaşayacaktık.

Ona hiç dokunmadım. Bunu biliyorsun. Ona elim değmedi.

Söylemene gerek yok.

- Sağol, Ward.

- Bir şey değil. Arkadaşlık ne içindir?

**

Christine: Bunun ne olduğunu sana söyleyeyim: Hırsızlık.

- Stephen beni öldürecek.

- Stephen bir faredir. Sadece kendi çıkarını düşünüyor.

- Doğru değil.

- Beni dışarı attı. Bir aylık kira ödedim ve beni dışarı attı.

Senin için ne dediğini duymalısın.

"O Christine," diyor. Hayatını mahvettiğini söylüyor.

**

Eugene Ivanov:

Beni geri Moskova'ya çağırıyorlar. Her şey daha kötü olacak.

Stephen:

Bugün ben, yarın da sen olabilirsin. Beni düşünme. Burada tehlike yok. Suçu yüklemek için birini arıyorlar.

-Rusya'da biz, kaz diyoruz. Günah keçisi demek istiyorsun.

-Her şey geçecek. Her zaman geçer. Gelecek hafta başka bir şey bulacaklar.

**

Mecliste:

Saygıdeğer John Profumo'nun, şahsi ifadesi.

İzninizle şahsi bir açıklama yapmak istiyorum. Anladığım kadarıyla, adım... B...ayan Keeler konusuyla karışıyor. Bayan Keeler'i son defa 1961 Aralık ayında gördüm, ve ondan sonra bir daha hiç görüşmedik Nerede olduğunu bilmiyorum Onunla herhangi bir ilişkim olduğu veya kaybolmasıyla bir ilgim olduğu, tamamen yalandır. Karım ve ben, Bayan Keeler'la ilk defa, 1961 Temmuz'unda Cliveden'da bir partide tanıştık. Bayan Keeler'i, daha sonraları Dr Ward'un dairesinde başka arkadaşlarla gördüm Bayan Keeler ve ben sadece arkadaştık. Bayan Keeler ile ilişkilerimde utanılacak herhangi bir durum yok.

**

Scotland Yard'da:

Stephen:

Doğruyu yaptım. Çenemi kapalı tuttum. Ben de zor durumdayım. Ben de sorgu altında bulunuyorum. İnanılmaz bir durum. Bütün arkadaşlarımla konuştular. Gözardı etmek imkansız. Çok tanıdığın var.

Berbat bir durum.

Çok kişi tanıyorsun.

Yargılanacağım söyleniyor.

Nereye varmak istediğini anlamıyorum.

Köpekleri geri çek.

Eğer polis adımı kirletmeye, hayatımı altüst etmeye, arkadaşlarımı rahatsız ederek senelerdir görmediğim kadınları ortaya çıkarmaya başlarsa, kendimi korumam gerekecek.

Önce, sana polisin, Muhafazakar Parti'inin idaresi altında olmadığını hatırlatmak isterim. Kendi çıkarlarına göre hareket ederler. Hiçbir şekilde onları durdurma yetkim yok.

Bana seçenek bırakmıyorsun.

İkinci olarak, hükümete şantaj yapıyormuş gibisin. Bunun akıllıca bir şey olmadığını sana hatırlatmak isterim.

Jack Profumo'nun daima iyi bir arkadaşıydım. Arkadaşlarıma, daima sadık kaldığımı ve onların da bana sadık kaldıklarına inanmak isterim.

Ümit ederim öyledir, doktor. Bulabildiğin tüm arkadaşlarına ihtiyacın olacak.

**

Anne.

- İyi misin?

- Chris, şu haline bak. Şimdi ne yaptın, nelere karıştın?

Ben değil. Herkes içinde.

**

Profumo bir milletvekili, Astor da lorddur. Ward ise sadece, Torquay'dan gelen bir pezevenk. Stephen Gerçek bir doktor bile değil.

-Anlamıyorsunuz. Stephen'i seviyorum. Sevdiğim tek erkektir.

**

- Günaydın. Savunma Bakanı, başbakana bir mektup gönderdi. O da mektubu size okumamı istedi **"Sayın Başbakan, hatırladığınız gibi 22 Mart'da, Meclis'deki bazı iddialar sonunda özel bir ifade vermiştim. Christine Keeler ile, kötü bir ilişkim olmadığını söylemiştim. Bunun gerçek olmadığını kabul ediyorum." "Artık ne bakanlıkta ne de mecliste kalabilirim. Size, arkadaşlarıma ve son 25 yıldır hizmet ettiğim partime verdiğim utanç ve sorunlardan dolayı büyük üzüntü duyuyorum. Saygılarımla, Jack Profumo"**

Bu, ifadenin sonuydu.

**

Gazete Manşetleri

PROFUMO'NUN SONU: YALAN SÖYLEDİM

AİLESİNİ KORUMAK İÇİN MECLİSE YALAN SÖYLEDİ

BÜYÜK YALAN PROFUMO, ÖZEL MECLİSTEN ALINDI CHRISTINE KEELER RUS SORUNU İÇİN BİZE NE DEDİ

PROFUMO: CHRISTINE'E GÖNDERDİĞİ MEKTUP

PRENS PHILIP VE PROFUMO SKANDALI CEVAPSIZ SORULAR

**

Meclis Muhafazakar lideri Lord Hailsham..

Tabii ki bu güvenlik sorunudur. Deli olma. Savunma Bakanı, bir Rus casusu ile aynı kadına sahip olamaz. Bu bir güvenlik meselesidir. Mesele güvenlik tehlikesi değil, güvenin suistimal edilip edilmediğidir. Bunu parti meselesi yapmak deliliktir. Bir skandal bir partiden başlayarak, diğerine geçebilir. Ne olduğunu kabul etmeliyiz. Bir skandal. Büyük bir parti, bir sokak kadınlarıyla bir yalancı arasındaki ilişkiden dolayı yenik düşemez. Büyük umutları ve inançları olan bir parti, vatan ve halkına inanan,... büyük ilgi gösteren, onlara güvenen bir parti böylesi durumlardan etkilenemez. Yapacağımız tek şey olayları inceleyerek suçluları cezalandırmaktır. Teşekkür ederim,

**

Stephen:

Bundan daima korkuyordum. Bu bir kabus. Beni köpeklere atacakları günün gelmesinden korkuyordum. Okulda olduğum zamandan beri Follet adında horlayan bir oğlan vardı. Benim yanımda yatıyordu. Astımı olduğunu biliyordum ama bizi hiç uyutmazdı. Bir gece, biri usanıp ona vurdu. Şiddetli vurmadı. Yere eğilip onun suratına vurdu ama ne yazık kafatasını çatlattı. Follet'in kafası yumuşaktı. Bir hafta komada kaldı. Ağlayıp, bağırmaları düşünebilirsin. Ona kimin vurduğunu biliyordum. Çoğumuz biliyorduk. Kimse bir şey söylemedi. Bunu yapamazdın. Bu nedenle, ona yakın olduğum için beni yakaladılar. Ona benim vurmadığımı biliyorlardı ama kimin vurduğunu biliyordum. Ama bir şey söylemedim. Bunu bunu yapamazdın. Müdür, beni okulun... ö...nüne çıkararak güzelce dövdü. Yıllar sonra, ona bir düğünde rastladım. Ne için, orada olduğunu Allah bilir. Ona hakikaten, benim suçlu olduğuma, inanıp inanmadığını sordum. O da bana, **"Birisi cezalandırılmalıydı, Ward" "Bu da sana düştü"** dedi. Bu da bana rastladı. Tekrar olmayacak. Bu defa olmayacak. **Bu defa kurtulacağım. Bu defa, herkesi beraberimde götüreceğim.** Bundan eminim.

**

Merhaba, Stephen. Biraz gerilere gidelim. Maskeli adam hakkında ne biliyorsun?

Sana onu anlattı mı?

Christine?

Çok şey anlattı. En iyisini unuttu. Öyle mi?

O ne?

Onu sen söyleyebilirsin. Bu biraz garip bir şeydi Mariella'nın arı dolu küçük bir şişesi vardı. - Arı mı?

- Arı Kızgın arılar. Bu şişeyi onun taşaklarına dökmüş. Nasıl olduğunu düşünebilirsiniz Biraz Chanel koydu. Arılar, Chanel'e dayanamaz. Onları sinir eder. Sonun geldi. Bunu biliyorsun değil mi?

Sonun geldi. Seni terk ettiler. Tüm dostların. Tüm lordların, hanımefendilerin, Vekiller ve tanıdıkların. Hepsi, acil görevler için Amerika'ya gidiyor. Kimse seni tanımak istemiyor. Dünyada bir dostun yok. MI5'den dostlarının Thames'e denizaltıyla geleceğini sanma. Bu senin, James Bond'un değil.

- Senin James Bond'un değil, dedim.

- Hayır. Kokuyorsun, Ward. Bir sıçan gibi kokuyorsun. 147 kişi de aynı şeyi söylüyor, 147. Bir pezevenk konusunda kaç şahit incelediğimizi biliyor musun?

Üç veya dört. En fazla beş. Ve iyi sonuç aldık 147, Ward. 147 farklı ifade aldık. Ben ve John meşguldük. 24 saat. Bulduğumuz bazı kişilere şaşıracaksın. Hakiki bir pislik, John?

Hastalık dolu.

**

Stephen Ward uzaktan, fahişeliğe teşvik ve kazançtan suçlu bulundu. İntiharateşebbüs etti ve bilincini tekrar kazanamadan 10 ağustos 1963'de öldü ve yakıldı cenazesine kimse gelmedi.

Chrıstıne Keeler, Lucky Gordon mahkemesinde yalan ifadeden suçlu bulundu 6 aralık 1963'de Holloway hapishanesine atıldı.

Mandy Rıce-Davıes bir kabare şarkıcısı oldu ülkeden ayrıldı. İsrail'de bir dizi gece kulubü açtı. Mandy'nin yeri olarak biliniyor.

1964 Kasım'ında skandallar nedeniyle muhafazakar hükümeti iktidardan düştü John Profumo siyasetten ayrıldı Londra'da bir yardım kampanyasında çalıştı. 1975 Ekimi'nde CBE ödülü kazandı.

**

ZEN VE SÛFÎ'DE ÇAY İÇMENİN SIRRI

***Zen**, kökeni Hindistan'daki Dhyana (ध्यान) okuluna kadar uzanan bir Mahāyāna Budist okulunun Japonca'daki ismidir. Hindistan'dan Çin'e geçen okul burada Ch'an (禪) olarak ismini duyurmuştur. Tang Hanedanlığı döneminde Çin'de belli başlı Budist okullar arasına giren Ch'an, Çin'den Kore, Vietnam ve Japonya'ya yayılmıştır. 20. yüzyılda Batı'da tanımaya başlanan bu okul, İngilizce ve diğer Batı dillerine **Zen** ya da **Zen Budizm** ismiyle girmiştir.*

***Tasavvuf**, İslam inanışına göre, ruhu kötü huylardan temizleyip (safa), hakiki bilgiye (yakın) ulaşma yoludur. Sufizm olarak da adlandırılır.*
Kavramları netleştirmek için mistisizm ile tasavvuf arasında herhangi bir ilişki olmadığını hatırlatmak gerekir. Mistisizm Hristiyanlığa mahsustur. Mistisizmin hedefi sevgidir. Tasavvufun hedefi ise akıl ile kavranamayan Allah'ın varlığını kavramak yani müşahade ve yakındır. Mistik kişi dünyada edilgendir ve kendisine verilenle yetinir. Tasavvufçu ise bir amaca yönelik olarak bir şeyh önderliğinde sürekli ilerleme amacını taşır. O nedenle mistisizmde şeyhler yoktur.

***Sufizm** Sufi sözcüğünün diğer anlamları için Sufi (anlam ayrımı) sayfasına bakınız*
***Sufizm** veya **Sufilik** (Arapça: صوفية), İslamiyet'te Allah'a ulaşmanın ezoterik yollarından biri ve felsefi bir akım. Birçok farklı tarikatı vardır. Mezhep olup olmadığı konusunda fikir birliğine ulaşılmamıştır. Bu yolun takipçilerine **Sufi** denir.*
***Sufizm**'in tanımı çeşitli mutasavvıflarca farklı şekillerde yapılmıştır. Bu tanımlardan birine göre, Sufizm, insanın akıl yoluyla erişemediği ilahî hakikatleri ve gayb alemine ait hakikatleri sezgiyle arama yoludur. Hedef, insan-ı kamil olmaktır. Bir başka deyişle, Sufizm, İslam inanışına göre, kişiliği kötü huylardan temizleyip, ruhu pak edip, olgun olma (kemale erme) yoludur.*

ZENDE ÇAY İÇME SEREMONİSİ

Pek azımız, örneğin, bir tekkeye kapanarak, hayatlarımızı manevi bir yola adama lüksüne ya da aynı anlamda, eğilimine sahibiz. Ama eğer kendimizi vererek, yaptıklarımızın kutsanabileceği duygusuyla bahçemizi kazabilir, çimleri biçebilir, manava gidebilir ya da çocuklarımıza bakabilirsek, manastıra kapanıp derviş olmaya gerek yoktur.

Hayatın gündelik etkinliklerinde farkında olma ya da zihnin açık olması pratiği Zen'de merkezi bir yer tutar. Bir derviş ağaç budar, yemek pişirir, temizlik yapar vs., ama bunları yalnızca kendisinin ve arkadaşlarının hayatlarını sürdürmeleri için değil, bir tinsel disiplin olarak da yapar. Zen ustası Thich Nhat Han bulaşık yıkama sürecini şöyle anlatır:

Bulaşıkları yıkarken kişi yalnızca bulaşıkları yıkamalıdır; bu demektir ki, kişi bulaşık yıkarken bulaşık yıkamakta olduğu gerçeğinin tamamen farkında olmalıdır. İlk bakışta, bu biraz aptalca gelebilir: Böyle basit bir iş için o kadar sıkıntıya ne gerek var? Ama mesele tam da budur. Burada ayakta duruyor ve şu kapları yıkıyor oluşum mucizevi bir gerçekliktir. Nefesimi dinleyerek, mevcudiyetimin bilincinde ve düşüncelerimin ve eylemlerimin ayrımında olarak, ben kendim oluyorum... Eğer bulaşık yıkarken sadece bizi bekleyen bir fincan çayı düşünür ve sanki bulaşıklar bir belaymış gibi aceleyle başımızdan savmaya çalışırsak... bulaşık yıkadığımız süre içinde yaşıyor

olmayız... Eğer bulaşıkları yıkayamıyorsak, çayımızı da içebilme şansımız olmayacaktır. Çayımızı içerken başka şeyler düşüneceğiz ve elimizde tuttuğumuz fincanın çok az ayrımında olacağız. Böylece sürekli gelecek tarafından yutulacak, ve gerçekte hayatımızın bir dakikasını bile yaşayamayacağız.[14]

İnsanlar sıklıkla yoğun ritüel disiplin, egzotik yerlere geziler ya da ağır pişmanlık gösterileri yoluyla huzura kavuşmaya ya da aydınlanmaya çalışır. Tuhaftır belki, ama aydınlanma tam da zaten bulunduğumuz yerdedir; aydınlanma zaten içinde olduğumuz duruma açık olmak ve onu olumlamaktır. Her gün yapmak zorunda olduğum ıvır zıvır şeyler huzurumun önünde bir engelmiş gibi görünür; aslında, her gün yaptığım şeyler huzur bulmamın mümkün olduğu tek yerdir. Ve eğer kendimi zaten olduğum, zaten sahip olduğum ve zaten yaptığım şeye açacak olursam, hayatımı bir sanat olarak yaşayacaksam, o zaman bulaşıkları yıkamak gibi her gün yaptığım somut şeylerden başlamam yerinde olacaktır. Eğer huzur bulmayı amaçlarıma ulaşmaya ertelersem, oraya ulaştığımda da huzur bulamayacağım. Thich Nhat Han'ın **"eğer aklım içeceğim çayda olduğu için kendimi vererek bulaşıkları yıkamaktan acizsem, kendimi vererek çayımı da içemeyeceğim"** derken kastettiği budur. Demek ki, yaşama sanatı, hayatımızdaki en sıradan, mütevazı (ve dolayısıyla en hakiki) anların sanatıdır.

Dewey'in estetiği üzerine yürüttüğü mükemmel tartışmada Thomas Alexander bu estetiği Zen'le bağlantılandırır. Alexander'a göre, Dewey'in estetiği için merkezi olan "süreç olarak şimdide yaşama" nosyonudur.[15] Alexander şöyle sürdürür:

İnsan dünyayla yaşamakta olduğu anda bağlantı kurar. Böylesine bütünlüklü olarak yaşanan anla birleşmek tam da Zen Budistlerin "aydınlanma" dedikleri şeydir. Bu basitçe *"orada-olmak"***tır; içinde özne ve nesnenin kaybolduğu, içinde kişinin o olduğu için artık Buda'yı göremediği tam farkındalık anıdır.**

Demek ki, Zen'de, zihin açıklığı ve sürece kendini verme ilahi olanla bir kaynaşmayla bağlantılıdır: Kişinin süreç içindeki dünyayla ve o dünyada kişinin üzerinde çalıştığı şeylerle kaynaşması dinsel bağlanmanın içeriğini oluşturur. Sanatın temeli olan materyallerle kaynaşma (başka insanlarla, bir kültürle ve kültür içinde ve tanrılarla) daha geniş kaynaşmaları mümkün kılar ve fırsat yaratır.

Tantrizm ya da Vajrayana, Budizmin (ve bu anlamda Hinduizmin) süreç içinde hayatı olumlayan başka bir biçimidir ve bizi hali-hazırda yapmakta olduğumuz şeyin ayrımında olmaya çağırır. Budist rahibe Pema Chödrön Vajrayana'yı **"amacı yol olarak alma pratiği"** olarak tanımlar.[16] Bu, örneğin, *nirvana'ya.* bu dünyada erişmek ya da mevcut cehaletimizi eksiksiz aydınlanma olarak almak demektir. Cehaletimiz o zaman halihazırda aydınlanmış olduğumuzu fark edememekten ibaret olacaktır. Pema Chödrön'ün öğretmeni Chögyam Trungpa şunları yazar:

Tantra'da, yol almakta olduğumuz için gurur duymak zorunludur; ileri mi, yoksa geri mi yol alındığı gerçekten önemli değildir. Fiilen bir yolculuk gerçekleşiyor; mesele budur... Bir yolculuktan söz ediyorsak, gayet açıktır ki mücadele etmekten ya da ihtirastan bahsetmiyoruz. Öte yandan, belki mücadele etmekten ve ihtirastan söz ediyoruz: Burada oluşa, şimdiki şu ana yönelme anlamında ihtiras ve disiplin ve gayret anlamında mücadele zorunludur.[17]

Bir hayat tarzı olarak sanat, bir bakıma, gerçek gayret ve disiplini, amaçlara ulaşmak için gerçek arzuyu talep eder. Ama, her şeyden önce, yolculuğun kendisine dalmayı talep eder: Yol kendi başına amaçtır. Yolda oluşumuz hem hakkımızdaki en bariz gerçek hem de gerçekliğin ayırdına varmamızın anahtarıdır.

---

14 Thich Nhat Han, ***The Miracle of Mindfulness*** (Boston: Beacon Press, 1987), 3-5.

15 Thomas Alexander, ***John Dewey's Theory of Art, Experience, and Nature: The Horizons of Feeling*** (Albany: State University of New York Press, 1987), 195.

16 Pema Chödrön, ***The WisdorAof No Escape*** (Boston: Shambhala, 1991), 9.

17 Chögyam Trungpa, ***Journey Without Goal*** (Boston, Shambhala, 1985), 119,120.

Sanat ve zanaat kişinin yaşamında mevcut olmasının ya da zihnini açmasının hem merkezi metaforu hem de merkezi bir örneğidir; bu haliyle de benim tinsellik dediğim şey için merkezidir ve sanatsal etkinliklerin dünyanın bütün tinsel geleneklerinin kalbinde yatıyor olması pek sürpriz sayılamaz. Hayatı ve zanaatıyla ilgili Carla Needleman'm dediği gibi, Olduğum yerde olmam gerekiyor. Olmadığımda, orada bir yerde kaybolduğumda, hayatıma, bütün düşüncelerime ve düşlerimde (bunlar ister güzel isterse sıkıntı verici düşler olsunlar) yer alan duygulara yabancılaşırım. Basitçe söyleyecek olursam, eğer hayatımın bir anlamı olacaksa, kendi derimin içinde canlı olmam gerekir. Zanaatım derimin içinde canlı olmaya çalışmanın bir yoludur.[18]

Bu en temel hakikatlerin sıradan halkasıdır. **"Olduğum yerde olmam gerekir":** Kişinin olduğu yerde olması ihtiyacı, tatmin edilmekten başka bir şey yapılamayan bir ihtiyaçtır; ben her zaman zaten olduğum yerdeyim; bu demek değildir ki, sanki zaten olduğum yerde olmak için bir yer edinmem gerekir. Ancak mesele tam da budur. Sanat hakikati deneyimlemenin, zaten olunan şey olmanın bir yoludur. Değiştirilmesi gereken, sanat yoluyla üzerinde çalışılması gereken gerçeklik değil, bizim kendi yanılsamalarımızdır.

Şimdi savunmakta olduğum sanat kuramının ve yaşama sanatının vazgeçilmez bir örneği olarak gördüğüm şey üzerinde durmak istiyorum: **Japon çay seremonisi**. Çay seremonisi, adından anlaşılacağı gibi, bir çay törenidir; çayın hazırlanması ve içilmesinin törensi bir yoludur. Düşünün, çay içme günlük hayatın bir parçasıdır; aslında bu çoğu Japon un çoğu günler yaptığı bir şeydir. Böylesi bir etkinliği bir sanat düzeyine çıkarmanın özel bir anlamı vardır. İnsanlar çay seremonisini öğrenmek ve uygulamak için büyük zaman harcar. Ve bu, bence, sanat hakkında söylediklerimi olumlar: Bu yaptığınız ne olursa olur sa olsun onu yapmanın *bir yoludur,* bu bir *tao*'dur, çayın *tao*[1]su. Gerçekten de, çay seremonisine Japonca'da çayın yolu anlamında **chado** denir. Çay seremonisi bir günlük etkinlik üzerinde muazzam bir yoğunlaşma sağlayarak ve onu salt kendisi için yaparak hayatı sanat düzeyine yükseltir. Çay seremonisi içselleşme yoluyla aşkmlığa erişmeyi ister; o bir yaşama sanatıdır. Ve onun Zen'le ilişkili olması şaşırtıcı değildir.

On altıncı yüzyılda yaşamış bir çay ustası olan Nambo Sokei şöyle yazar: "**Sadece ateşi yakın, suyu kaynatın ve çayı için. Çay seremonisi bundan başka bir şey değildir."**[19] Ve özünde, çay seremonisi gerçekten de her gün yapılan çay etkinliğinden başka bir şey değildir. Ne var ki, seremonideki *sanatı* vurgulamak, katılan kişiyi yoğun bir biçimde bu sıradan etkinlikte odaklanmaya teşvik etmek için, klasik çay seremonisi inanılmaz ayrıntılı tören kurallarıyla örülmüştür. Bu kurallar çay odasındaki davranışları ve düzenlemeleri, çayı hazırlama ve sunmada kullanılan şeyleri, yapılacak hareketlerin sırasını ve niteliğini ve seremoni sırasındaki konuşmaların içeriğini belirler. Ne var ki, tuhaftır, çay seremonisinin aynı zamanda son derece kendiliğinden ve hatta kuralsız olduğu düşünülür (bu, çay seremonisinin Zen, Taoizm ve Konfüçyüsçülükteki kaynaklarıyla ilişkilidir).

Burada biraz durup düşünelim. Törensi bir hava içinde önceden belirlenmiş eylemlerin önceden belirlenmiş biçimde yapıldığı ve bunların aynı zamanda kendiliğinden yapıldığı söyleniyor. Hemen görülecektir ki bu bütün bir hayatı özümleyebilen bir iştir. Ve aslında birçok hayat çay yolunda geçirilir. Ritüeller öylesine titizlikle ve öylesine kendini vererek yapılmak durumundadır ki, yapılan her şey tamamen içselleştirilmiştir; kişi kendisine tam şimdi en çok ne yapmak istediğini sorduğunda, yanıt önceden belirlenmiş o özel tören eylemi, diyelim, çay fincanını yüz seksen derece döndürmek olmalıdır. Kişi eylemi özgürce, kolaylıkla ve doğallıkla, ama aynı zamanda tam olarak belirlenmiş bir biçimde yapar.

Jorge Luis Borges, Arthur Danto'nun çalışmasıyla estetik literatürüne giren bir hikâyesinde, yirminci yüzyıl başlarında *Don Quixote* un bir parçasını yazan Pierre Menard adlı bir yazarı anlatır. Bu *Don Quixote*'un yeni bir versiyonu olmadığı gibi, bir Cervantes uyarlaması da değildir. Bu, sözcüğü sözcüğüne Cervantes'in *Quixote'udur.* Ne var ki, Cervantes'in eseriyle biçimsel özdeşliğine rağmen,

18 The Work of Craft, ***32, 33.***

19 Aktaran Makato Ueda, ***Literary and Art Theories in Japan*** (Cleveland: The Press of Western Reserve University, 1967), 95.

Burges Menard'ın *Quixote*'u orijinal eserden inanılmaz ölçüde farklıdır. Örneğin, Borges **"Menard'ın arkaik üslubu ... belli bir duygusallıktan kurtulamıyor. Ama zamanının gündelik İspanyolcasını kolaylıkla kullanan öncüsünde bu görülmez"** diye yazar.[20] Ne olursa olsun, kitabının birkaç bölümünü tamamlaması Menard'ın ömrünün tamamını almıştır. Bunun nedeni çok ilginç bir teknik kullanmış olmasıdır. Menard bunu kendi ifadesiyle şöyle anlatır: **"Benim kendi başıma oynadığım oyunumun birbirine zıt iki kuralı vardır. Birincisi [Cervantes üzerine] biçimsel ve psikolojik nitelikte çeşitlemeler yapmama imkân verir; İkincisi beni onları orijinal metne yedirmek ve bu hiçlemeyi çürütülemez bir biçimde aklileştirmekle yükümlü kılar."** (s. 51) Menard, başka bir ifadeyle, Cervantes'in her bir sözcüğünün niçin zaten olduğu yerde olmak zorunda olduğunu tespit etmek zorundaydı. Bu kabaca çay seremonisinin de estetik yapısıdır; görünüşte mekanik bir süreç olan şeyin temelinde muazzam bir kendini olumlama ve inkâr eylemi yatmaktadır. Kişi kendini kuşkuya yer bırakmayan bir mantıkla törene feda eder.

Ama çay seremonisindeki durum Menard'ın *Quixote*'undaki durumdan bile karmaşıktır. Zira kişi hiçbir değişikliğin bir yenilik olarak görülmesi imkânının olmadığını gördükten sonra, artık uygun eylemler kendiliğinden ortaya çıkmak zorundadır. Öyle ki, sanki Menard hiçbir zorlama olmadan kendisini Cervantes'in sözcüklerinin tıpatıp aynısını yazma *isteği* içinde bulmuştur. Çay seremonisine bütünüyle özümleyici nitelik kazandıran da budur; bu çok basit bir seremonidir -estetik bakımdan minimalisttirama aynı zamanda katılanın erişebileceği her derinliğe erişebildiği bir seremonidir. Elbette, katılığın ve kendiliğindenliğin böylesine aynı anda var oluşu imkânsız olabilir, ama en azından izlenmeye değer bir yoldur bu. Ve çay seremonisinin bu özelliği çay ustasının bütün deneyimine yansır; çay ustası günlük sıradan bir etkinliği yürüttüğü için, sıradan etkinlikleri güzel, törensi ve kendiliğinden bir biçimde yapmayı öğrenir.

Çay odası bir anlamda gündelik hayattan yalıtılmıştır. Sakin ve sessizdir, iş kaygılarından arınmıştır ve boyutları (tipik olarak üç metrekare) belirlenmiş ve diğer odalardan ayrılmıştır. Ama bu bölmeyi gündelik hayatın minyatürü olarak açıklamak daha doğrudur. Günlük hayat önceden ritüel olarak belirlenmiş bir biçimde çay odasına taşınır. Çay seremonisi gündelik dünyanın mükemmelleştirilmesi *değildir.* Aslında, Kakuzo Okakura'nın *The Book of Tea* [Çay Kitabı] adlı kitabında belirttiği gibi, çay seremonisi **"öz olarak 'mükemmel olmayan'** a bir tapınmadır, çünkü o özenli bir biçimde hayat olarak bildiğimiz bu imkânsız şey içinde mümkün olan bir şeyi başarma gayretidir."[21] Çay odasının titizlikle temizlenmesi öngörülmüştür (bu muhtemelen Shinto arınma ritlerinden gelmiş bir unsurdur). Tekrarlayacak olursak, gündelik temizlenme eylemini zihin açıklığıyla yerine getirmek için bir fırsat sağlıyor olsa da, bunu çay odasının gündelik hayattan ayrılmasının bir yolu olarak düşünebilirsiniz. Ama çay ustası Rikyu'nun Okakura'nın ağzından anlatılan hikâyesini düşünelim:

Rikyu, bahçenin yolunu süpürmekte ve bahçeyi sulamakta olan oğlu Sho-an'ı seyrediyordu. Sho-an işini bitirdiğinde, Rikyu "Yeterince temiz olmadı" dedi ve ondan yeniden yapmasını istedi. Yorucu geçen bir saatin ardından çocuk Rikyu'ya "Baba, yapacak başka bir şey kalmadı. Merdivenler üçüncü kere yıkandı, taşlar ve ağaçlara su serpildi, yosunlar ve likenler canlı bir yeşillikle parlıyor, yerde ne bir çöp ne bir yaprak bıraktım" diye seslendi. "Acemi çaylak" dedi, yumuşak bir sesle çay ustası, "bahçe yolunu süpürmenin yolu bu değil." Bunları söyledikten sonra, Rikyu bahçeye girdi ve bir ağacı salladı. Altın renkli, kızıla çalan yapraklar bahçeye saçıldı, sonbahar deseni yüzünü gösterdi. Rikyu'nun istediği tek başına temizlik değildi, güzel ve doğal olanı da istiyordu o. (s. 36-37)

Benzer bir biçimde, odada ve girişlerinde bütün simetri izlerinden kaçınılır; örneğin, mükemmel bir uyum gösteren tabaklar nadiren kullanılır. Aslında, malzemeler sıklıkla bir *wabi* yani yoksulluk, estetiği yaratacak şekilde seçilir. Yasuhiko Murai bu estetiği şöyle anlatır:

Rikyu'nun başarısı insanlarla şeyler arasındaki ilişkinin tefekkürle ayrımına varıştan doğan *wabi* estetiğinin zirvesini oluşturur. Chanoyu [çay seremonisi] zorunlu olarak maddi şeylerle ilgili olsa

---

20 Jorge Luis Borges, "Pierre Menard, Author of the ***Quixote***çev. Anthony Bon- ner, ***Ficciones,*** der. Anthony Kerrigan (New York: Grove Press, 1962),53.

21 Kakuzo Okakura, ***The Book of Tea*** (New York: Dover, 1964), 1.

da,... ***wabi*** **ideali yoksama ya da yokluk fikrinden kaynaklanmıştır. Sekizinci yüzyılda, Japon şiiri üzerine çıkan ilk antoloji olan** *Man'yo-shu da., wabi* **basitçe yoksulluk ya da çaresizlik anlamına geliyordu.**[22]

Murai, başka örneklerle birlikte, Saigyo (1118-90) ve Shinkei'nin (1406-74) şiirlerinde nosyonun pozitif bir estetiğe evrilmesini anlatır ve Rikyu'un gözde şairlerinden biri olduğu söylenen Fujiwara Ietaka'nın (1150-1237) bir şiirini aktarır:

Göster onlara, kim Orada dağ köylerinde

Çiçekleri bekler yalnızca:

Kardelenler uç verir Ve böylece bahar gelir.

*Wabî*nin güzelliği istisna olanın değil, gündelik olanın güzelliğidir. Bu, tipik olanın, onlara zihin açıklığıyla yaklaşana dek dikkatimizi çekmeyen şeylerin güzelliğidir. Ve çay seremonisi özellikle, içinde bu zihin açıklığının uç verdiği, gündelik olanın gündelikliği içinde takdir edilmek üzere yalıtıldığı bir bağlamdır.

Sıklıkla, kaba ve çatlak çaydanlıklar ve fincanlar kullanılır ve bu parçaların birçoğu çömlekçinin sanatının mükemmel örnekleri olarak değil, insan yaşamındaki mükemmellikten uzaklığın mükemmel imgeleri olarak haklı bir ün kazanmıştır. Ueda, Rikyu'nun bir hikâyesini aktarır:

Bir gün Rikyu ve gençliğinde Rikyu'nun yanında çay eğitimi aldığı başka bir büyük onaltıncı yüzyıl çay ustası Joo, başka bir çift tarafından bir çay seremonisine davet edilir. Davet sahibinin evine giderken yolda satılık güzel bir vazo görürler. Joo vazoyu çok sevmiştir, ama yanında arkadaşı olduğundan ağzını açmaz ve ertesi sabah vazoyu almaya gider. Ne yazık ki vazo satılmıştır. Sonra kendisine yeni aldığı bir vazoyu göstermek istediğini söyleyen Rikyu'dan bir çay daveti gelir. Joo davete gider, artık Rikyu'nun vazo konusunda kendisini geride bıraktığını bilmektedir. Gerçekten de, vazo oradadır, üzerine incelikle iki kamelya işlenmiştir, ama o da ne, vazonun kulplarından biri kırılmıştır. Diğer konuklar merak içinde otururken, Joo Rikyu'ya döner ve şöyle der: "Garip, o vazonun bir kulağını koparmışsın. Dün o vazoyu gördüğüm anda çarpıldım ve onu çay seremonimde kullanırım, ama ancak bir kulpunu kopardıktan sonra diye düşündüm. Böylece, bu sabah buraya gelmeden önce kafamda bir plan kurdum. Çay seremonisi bitiminde konuyu seninle tartıştıktan sonra vazonun bir kulpunu kesmenin pek ilginç bir şey olmayacağını düşünerek, ara verdiğimizde ya da bunun gibi bir zamanda kulpu kendim kırmayı planlamıştım." Bunları söyledikten sonra Joo cebinden bir çekiç çıkardı. (91, 2)

Çay takımları mükemmel olmaktan uzaktır, çünkü çay seremonisi hayatın mükemmel olmayışından sanat yoluyla kaçmanın bir yolu değil, hayatı bütün kusurlarıyla olumlama çabasıdır**. "Mükemmel olmayana tapınma"** yoluyla insan çay odasının dışında sanatçı olarak yaşamayı öğrenir. Rikyu tarafından tasarlanmış ve kullanılmış olan çay takımlarının bazı parçaları bugün hâlâ durmaktadır. Örneğin, "Büyük Siyah" ya da "Beyaz Balıkçıl" adlı meşhur çay kâselerine bakılacak olursa, tasarım açısından son derece basit ve kullanım açısından son derece kaba oldukları görülür. Bu parçalar doğal, işlenmemiş maddelerin karakterine sahiptir; yapıldıkları materyallere ne kadar yakın duruyorlarsa, dünyaya da öylesine yakındırlar. Ve bu parçalar gerçekliğin en basit yanlarında en büyük güzelliği bulmak için fırsat yarattıkları anlamında dünyanın olumlanmasıdırlar.[23]

Çay odası içinde *tokonoma* adı verilen bir bölmede, genellikle bir çiçek düzenlemesi bulunur (yanında üzerinde hat ya da temsili resim çizilmiş bir parşömen asılı durur). Bu çiçek düzenlemesi de hayatın idealleştirilmesi yerine kusurlarıyla olumlanmasıdır. Belli başlı çiçek düzenleme okullarından biri (bu da, çay seremonisi gibi, hayat boyu bağlanılabilecek bir sanat biçimidir) doğalcı okuldur. Bu görüşe

---

22 Yasuhiko Murai, "A Brief History of Tea in Japan," ***Chanoyu: The Urasenke Traditiorı of Tea,*** der. Soshitsu Sen, çev. Alfred Birnbaurn (Tokyo: John We- atherhill Inc., 1988), 22.

23 Bu kaselerin illüstrasyonları için bkz., Hayashiya Seizo, ***Chanoyu: Ja- panese Tea Ceremony(***Tokyo: Japan Society, 1979), 162,163.

göre, örneğin, mevsimi geçmiş çiçek kullanılmamalıdır. Kışın, sadece çıplak dallar sergilenebilir *(wabi*'nin başka bir ifadesi). Ve çiçekler ve dallar doğada gerçekte büyüdükleri biçimde düzenlenmek zorundadır. Örneğin, dallar vazonun toprak yüzeyi temsil eden üst yuvarlağından aşağı sarkmamalıdır. Çiğin serinletici etkisini verecek şekilde vazo ve tomurcuklara su serpilebilir. Ve doğa başka biçimlerde de çay seremonisine taşınır: Çay odasına genellikle doğalcı düzenlenmiş bir bahçeden geçilerek bir **"bahçe yolu"** ndan girilir. Ve çayın sıcaklığı ve sunulan miktar, sıcak bir günde susamış konukların susuzluğunu gidermek ya da soğuk bir günde içlerini ısıtmak için, havanın durumuna göre ayarlanır.

Çay seremonisinde hemen göze çarpan bir özellik seremoninin birçok sanat dalıyla bütünlük oluşturmasıdır. Çay odasına titizlikle düzenlenmiş bir bahçeden girilir. Çay odasının kendisi sıklıkla sade biri mimari şaheseridir ve bu odaları yapan ustalar genellikle saygın kişilerdir. Çay odası çepeçevre genellikle oyma işlemelerle süslenmiş ya da sırlı seramiklerle kaplıdır. Çaydanlığın içine tıngırtı müziği yapması için demir parçaları atılır. Bunları sıklıkla çiçek düzenlemeleri, resimler ve el yazmaları bütünler. Ritüel olarak belirlenmiş hareketler bir dans özelliği gösterir ve ritüel olarak belirlenmiş konuşmalar (örneğin, çay takımlarının orijinleri üzerine sorular) bir drama özelliği gösterir. Bu bütünleşme estetik deneyimi pekiştirir: Tamamıyla özümleyici olmayı amaçlayan bütünlüklü bir çevre yaratmaktır bu. Koşullar mesafe koyma ya da ilgisizliğin değil, iç içe geçmenin estetik bir durumunu yaratacak şekilde düşünülmüştür. (Arnold Berleant bunun en hakiki sanat deneyiminin bir özelliği olduğunu çarpıcı bir biçimde savunmuştur.)[24] Bir çay odasında yapılan her şey kendisi için ve gündelik hayata estetik bir nitelik kazandırmak için yapılır.

Sık sık çay seremonisini dinsel bir tören olarak mı, toplumsal bir olay olarak mı, yoksa bir sanat eseri olarak mı düşüneceğimiz sorulur. Bu seremoni gerçekten de Zen manastırlarında yapılan seremonilerden türemiştir ve söylediğim gibi, Taoist, Shinto ve Konfüçyüsçu unsurlar da barındırır. (İçinden geldiği gelenek için gösterilen saygı Konfüçyüsçu bir özelliktir ve atalara tapınmaya benzer.) Ve çay seremonisi hiç kuşkusuz toplumsal bir olaydır. Başka şeyler bir yana, hiyerarşik bir toplumda çay seremonisi sosyal engelleri yıkar. Bütün konuklar tipik olarak alçak bir kapıdan içeri girer ve böylelikle hepsi girerken başını eğer. Kimseden politikadan bahsetmesi beklenmez. Onun yerine, insanlar özgürce ve kendiliğinden (ritüel olarak belirlenmiş tarzda!) kap kacaktan, havadan sudan konuşur. Konuklar eşit muamele görür ve bir konuk tipik olarak onur konuğu muamelesi görse bile bu konuk her zaman en yüksek sosyal tabakadan biri olmaz ve yüksek sosyal tabakadan gelenler de saygıda kusur etmemelidir. Ve çay seremonisi, gördüğümüz gibi, ne kadar minimalist olursa olsun, çok yönlü bir sanatsal şölendir. Peki, ama çay seremonisi bunlardan hangisidir?

Ne mutlu ki, bizim sanat kuramımız bu soruya hiçbir yanıt vermememize imkân tanıyor. Halbuki, geleneksel birçok Batılı kuram bizi buna zorlayabilirdi. Çay seremonisinin toplumsal ve dinsel amaçları, toplumsal ve dinsel içeriği vardır. Ama bu onun açıkça bir sanat eseri olmasıyla bağdaşmaz değildir. Çay seremonisinin yapılma amaçlan ne olursa olsun, o salt kendisi için de yapılır; o içkin olarak özümleyici olması için inceden inceye tasarlanır; bütün unsurları bu etkiye göre düşünülmüştür. Dolayısıyla, bana göre, bu bir sanat paradigmasıdır. Ve tam da bir yaşama sanatı, bir yeme, içme, konuşma, doğayı ve başka insanları sevme sanatı olduğundan, bu kitaptaki temel fikri özetler: Hayatla sanat arasında seçim yapmak zorunlu değildir; sanatımızı yaşayabiliriz; hayat ve sanat yakından bağlantılıdır ve çoğu anlarda özdeştir.

Kabaca, bu zamana kadar okuduğum en derinlikli metin olan *Okakura* dan bir pasaj aktararak bu bölümü bitirmek istiyorum:

Taoist der ki, Olmayışın büyük oluşu, Tin ve Madde ölümcül bir kavgaya tutuşur. Sonunda Sarı İmparator, Göklerin Oğlu, karanlığın ve yeryüzünün şeytanı Shuhyung'u yener. **Ölüm acısı içinde kıvranan Titan başını güneş kemerine vurur ve yeşim taşından mavi kubbeyi paramparça eder. Yıldızları yuvalarını kaybeder, ay gecenin vahşi boşlukları arasında amaçsızca dolanır.** Çaresizlik için Yeşil İmparator elinin erdiği, gözünün yettiği her yerde Gökleri tamir edecek birini arar. Arayışı nafile

24 Arnold Berleant, ***Art and Engagement*** (Philadelphia: Temple University Press, 1991).

olmamıştır. Doğu denizinden bir prenses, boynuz taçlı, ejderha kuyruklu, ateş saçan silahıyla muhteşem ilahe Niuka çıkar gelir. Sihirli kazanında beş renkli gökkuşağını kaynaştırır ve Çin'in gökyüzünü yeniden yapar. Ama yine söylenir ki, Niuka mavi gökyüzünde iki küçük çatlağı doldurmayı unutmuştur. Böylelikle, sevgide ikilik başlar; iki ruh uzayda yuvarlanır, evreni tamamlamak üzere birleşene kadar asla huzura ermez. Herkes kendi umut ve huzur gökyüzünü yeni baştan kurmak zorundadır.

Modem insanlığın gökyüzü gerçekten de servet ve gücün canavarca mücadeleleriyle parçalanmıştır. Dünya bencilliğin ve kabalığın karanlığında yolunu bulmaya çabalıyor. Bilgi kötü bir vicdana satılmış, iyilik fayda adına yapılıyor. Doğu ve Batı, bir öfke denizinde kafalarını tokuşturan iki ejderha gibi, hayat cevherini yeniden elde etmek için nafile uğraşıyor. Büyük felaketi tamir etmesi için yeniden bir Niuka'ya ihtiyacımız var; o büyük yeniden doğuş gününü bekliyoruz. Bu arada, bir yudum çay içelim. (8, 9)

Evet, içelim. Sanat beraberinde sosyal ve kozmolojik dönüşüm potansiyelini getirir. Ama bu, dönüşüm için *çaba* harcamayı kabul etmeyen bir dönüşümdür; bu burada ve şimdi, dönüşümün bir aracı olarak değil ya da genelde bir araç olarak değil, ama aynı zamanda salt kendi için, *şu an* yapmakta olduğum şey üzerinde yoğunlaşarak yaratılacak bir dönüşümdür. Kierkegaard bir keresinde en zoru işin **"zaten olunan şey olmak için uğraşmak"** olduğunu söylemiş ve sormuştu: "Kim düşünülebilir en büyük tevekkülü gerektiren böyle bir işin altına girerek acı çekmeyi? Gayet tabii. Ama tek başına bu nedenle bu çok zor bir görevdir, aslında bütün görevlerin en zorudur çünkü her insanın içinde daha fazla ve farklı bir şey olma yönünde doğal bir eğilim ve tutku yatıyor."[25] Sanat zaten olduğumuz şeye odaklanmanın ve böylelikle kendimizi dönüştürmenin bir yoludur. Sanat zaten sahip olduğumuz şeyi takdir etmenin, zaten orada olan şeyde özümlenmenin bir yoludur. **sh:44-57**

Kaynak:
Crispin SARTWELL, Yaşama Sanatı Dünya Tinsel Geleneklerinde Gündelik Hayatın Estetiği, Kitabın özgün adı The Art ofLiving Aesthetics ofthe Ordinary in World Spiritual Traditions, İngilizceden çeviren Abdullah Yılmaz, Ayrıntı, Birinci basım 2000, İstanbul

**

SÛFÎ'DE ÇAY SOHBETİ

Yurdumuzda yetişmiş ehli tasavvufunda, Zen/Budist ehli gibi, çayı sohbetinin baş ritüeli olarak bulundurmasının temelinde, nefis terbiyesinin kemâlat izlerinde aynı ruhu taşımasındandır. Farklı da olsa usullerin izdüşümleri, terbiye yolların aynı okyanusta nihayet bulacağını göstermektedir. ***Yollar nefisler kadardır.*** *Ancak Allah Teâlâ'nın hangisini kabul edeceğini bilmek şuurunda, insanlar ayrıma düşmüşlerdir. Bunu bilen bildiği kısım ile mücâzat bulur.*

İşte bu meyanda, Sivaslı İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendide çayın sırrından kendi gibi ihvanlarını feyzdâr eylemiştir. Daha önceden hazırladığımız eserden çaya ait manaları aktarıp Hz. Mevlâna Celâleddin Rûmî kaddesellâhü sırrahu'l azîzin buyurduğu gibi "derviş insan dokuzyüz katı"nının sırlarından birine yol bulmuş olacağız..

* * *

25 Soren Kierkegaard, ***Concluding Unscientific PostScript***, çev. David F. Swen- son ve Walter Lowrie (Princeton: Princeton University Press, 1974), 116.

ÇAY İÇMESİNİ BİLENLER

"Pirimizin elinden bir bardak çay içtik, biz ondan alacağımızı aldık. Almasını bilen, vermesini de bilir."

İhramcızâde İsmail Hakkı
kaddesellâhü sırrahu'l azîz Efendi

Tekke, Örtülüpınar Mahallesi'nde Taşlı Sokakla Hasanlı Sokağı'nı kavuşturan bir parselin orta yerinde iki katlı, kocaman bir evdi. Bahçesinde elma ağaçları vardı. Üç-beş gün saltanat süren leylâk ağacı vardı ve leylâk, "İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi Hazretleri"nin odasının penceresine bakardı. Ben çocuktum; tekke, bahçesinden çatı arasına, odunluğundan "Efendi Hazretleri"nin yatak odasına kadar benim oyum sahamdı ve evimiz tekkenin tam karşısındaydı.

İkinci katla "büyük oda" vardı. Büyüktü, bazı geceler ihvanlar orada toplanır, tek kelime etmeden, çıt çıkarmadan Efendilerinin etrafında oturur zikir ederlerdi. Nakşî idiler, sükuti dervişler idiler. Büyük odanın duvarında bir eski zaman ressamının elinden çıkma *"Mekke-i Mükerreme ve Medine-i Münevvere"* resmi asılıydı. Kapının hemen sağında büyük camekânlı bir kitaplık vardı. Kitaplıkta o zaman bilmediğim, anlamadığım, okuyamadığım eski yazılı meşin ciltli kitaplar vardı, "Efendi"nin kitaplığı idi. O okurdu. Sadece ehl-i gönül değil, ehl-i kâlem idi. Bu hükme 15 Rebiülevvel 1347 tarihinde şeyhine hitaben kâleme aldığı şu satırlar şahittir:

> ***"İşte bu tesirin icrâ-yı ahkâmından olmalıdır ki, sizi hiç unutamam; aks-i timsâlinizi gözlerimden ve sûr-i hayâlinizi gönlümden çıkaramam. Her nerede bir çesm-i siyahın füsunkâr bakısını görsem yüreğim çarpar ve dîde-i kalbim size bakar. Bu zevk ile geçirdiğim günleri feleğe değişmem (...) Ey nâme! Git, mazhar-ı füyûzat-ı âlem olan bir paye, yed-i kemâl-i tazim ve muhabbetle hâl-i pürmelâlimi Hazret-i Baha'ya huzûren arz et. De ki; Sizin nazarınızdan şâh-ı râha yol gider.."***

Şeyh ile ihvan arasındaki gönül alâkaları, çocukluk muhayyilemin kavrayışından çok uzaklardaydı, ama bu alâkanın hâsılını çocuk da olsanız elle tutabilir, gözle görebilirdiniz: Muhabbetti! Tekkenin kireç sıvalı duvarlarında, bahçe içindeki ince beton yolun en başında, meyvesini ancak eylüllerde teslim eden taş armutta, ihvanların çehresinde ve "Efendi Hazretleri"nin her haletinde titreşen, ince bir buğu gibi tebahhur ederek atmosfere yayılan, tekkeyi (uzaktan ya da yakından) istintak eden "siyasî memurları" son derece Efendi ve hürmetkâr davranmağa mecbur eden muhabbetti. Muhabbetin sıklet merkezi, iri gözlerinin maviliğinde gri bulutlar gezindiren "Efendi Hazretleri" ydi. Onun bilgisi tahtında duran kimya, sıradan insanları; berberleri, kundura tamircilerini, çiftçileri, ümmî ev hanımlarını, memurları gözbebeklerinde "muhabbeti" büyüten olgun insanlar haline getiriyordu. Yıkıldı, tükendi diyeceğiniz insanları bu güzelleştiriyor, ayakta tutuyor ve her şeyle barıştırıyordu. Onun çevresinde kavga yoktu. Çocuktum, ama anlıyordum.

Bir gönül neş'esiyle "Efendi" yi şiirin mücerret gökyüzünde gezindiren de, o "muhabbet" dedikleri şey olmalıydı.

> ***"Gönül dilberdedir elhamdülillah***
> ***Leb-i kevserdedir elhamdülillah***
> ***Ne ferzend ü zen ister ne tertîb***
> ***Ne sîm-ü zerdedir elhamdülillah."***

Belki çayı çok sevdiğinden olsa gerek, bütün nakşî dervişânı çaya âşıktı. Sıcak yaz günlerinde ara sıra Efendi Hazretleri ihvanı toplar. Yukarı Tekke dibindeki mesire yerine "sahra'ya gidilir, bir at arabasına kilimler, seccadeler, halı, yastık ve minderler yüklenirdi. Böyle günlerde pirinçten mamul devâsâ bir Rus semâveri mutlaka yükün başını çekerdi. Efendi Hazretleri, çayı açık ve şark taraflarında **"kıtlama"** tâbir edilen tarzda içerdi. Kelle şekeri denilen topak kesme şeker bir çay tabağına kırılır, doyuncaya kadar üzerine limon sıkılır ve çaya şeker atmadan, bir ondan bir bundan çayın lezzetine

varılırdı. Ben, aynı çay muhabbetini hanım meclislerinde de gördüm. Cennetmekân halamın yanık sesiyle orta yerde etrafa nefis çay râyhâsı salan semavere karşı okuduğu "ilâhî" hâlâ kulaklarımdadır:

"Semâverin rengi aldan
Getir sağdan, götür soldan
Derviş çıkmaz böyle yoldan
Yan semâver, dön semâver
Limon, şeker, çay semâver
Semaveri alıştırın
Maşa ile tutuşturun
Küsenleri kavuşturun
Yan semâver, dön semâver
Semâverim iniliyor
Anlamıyor mu ne diyor?
Daim Hakk'ı zikrediyor
Yan semâver, dön semâver
Limon, şeker, çay semâver"

Sonraları öğrendim ki, ihvanlar çay içip "demlenirler" ve çaya "küçük derviş" derlermiş. Bugün zihnimde bir bardak limonlu çay ve üzerinde buğusu tüten, bağrı ateşle yanan her semâver, o güzel insanların meşreplerinden tedai olunmuş sevimli bir rumuzdur.

60'lı yılların Sivas'ını inşâ eden beşerî çizgilerden belki de en mühimi, İhramcızâde Şeyh İsmail Efendi'nin etrafında dönüp duran bir mânevî iklimdi. "Efendi"nin Hakk'a yürüdüğü gün o âlem de göçüverdi. O gün ilk defa "ihvân"ın çehresinde ye's gördüm; onlara dünya ve ukbâ'yı yorumlayıp anlatan mihveri kaybetmişlerdi. İmamesi kaybolmuş, ipi kırılmış bir tesbih gibi dağılıverdiler. İnhitat, az zaman geçmeden tekkenin duvarlarında bile derin izler bıraktı: Bahçe târ-ü mâr oldu, sıvalar çatlayıp döküldü, ihvanların müeddep ayak sesleri hafifledi ve birkaç yıl sonra tekke işbilir müteahhit esnafının dar hayalhanelerinde dört katlı bir apartman blokuna dönüşüverdi.

Şeyh Hakk'a yürüdü, tekke yıkıldı, ihvan dağıldı.

Ve ben hâlâ çocuktum.

(ALKAN, Ahmet Turan, Altıncı Şehir, 1992, İstanbul)

Sohbetin Amacı

Allah Teâlâ'nın rızası ve terbiye için gereklidir.

Efendi Hazretleri buyurur ki;

"Gardaşlarım! İki ihvanımız bir araya geldiklerinde üçüncüsü pirândır" [26]
"Sohbette edebinize muhabbetinize sahip olun.[27]
Her sohbette vuslat vardır. Hiç vuslatsız sohbet olmaz. Hiçbir şöhret afatsız olmaz. Öyleyse şöhretten kaçının"

Sohbette ne zuhur ederse, ona kanaat edilmesi tavsiye olunur. Sohbet, tecrübeli kimse ile yapıldıkta ihvana yardımcı olur.

Efendi Hazretleri sohbetine ***"Gardaşlarım"*** diyerek başlardı. Önemli bir kelâmı üç defa tekrar ederdi,

Sohbetlerden sonra (son senelerinde) **"Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az."** Atasözünü hatırlatırlardı.

Efendi Hazretleri sohbette oturur iken çaylar gelir. Bir süre rabıta eder. Sonra başını kaldırır.

"Gardaşlarım! Bu dünya bir âlem. Allah Teâlâ'dan geldik. Allah Teâlâ'ya gideceğiz." Sonra biraz murakabe eder, sonra **"Gardaşlarım, çay içerken, kulağımız bir ses ister"** der, güzel okuyuşlu bir ihvan ilahi okuturdu.

---

[26]—Nuri Atasoy isimli ihvandan dinledim.

"1962 yılları idi. Genç ihvanım. Taşköprü'de Gizlice Köyü Caminde imamlık yapıyorum. İhvanlığı yaşarken heyecan ve coşkum son derece fazla olduğundan sohbetlerden kendimi alamıyordum. Her fırsatta bir ihvan kardeşimizi buldum mu, semaveri kurup sohbet yapmak istiyordum. Yine bir gün yatsı namazını kıldım. Evime giderken yolda nalbant arkadaşımı gördüm. Çok yorgun olduğu halinden belli oluyordu. Fakat *'gel sohbet edelim'* ısrarımı kıramadı ve onu eve götürdüm. Sohbet uzadıkça uzadı. Feyzimin muhabbetimizin coşkunluğu her yanımızı sarmıştı. Her zaman sohbet mekânında Efendi Hazretleri için bir makam hazırlardım. Yine bu sohbette köşe minderi hazırlamıştım. Bu minderin önüne nasıl kendimize çay bardağı hazırlıyorsak Efendi Hazretleri içinde bir bardak çay hazırlayıp bıraktım. Bir yandan çay içiyoruz, ilâhiler söylüyoruz. Birden gözüm Efendi Hazretleri için hazırladığım bardağa takıldı. Çayın yarısı içilmişti. Birden her şey suspus oldu. Kendimde konuşacak, ilâhî söyleyecek takat kalmadı. Sonra Efendi Hazretlerinin

"İki ihvan bir araya geldiklerinde üçüncüsü biz oluruz" kelâmı şerifleri kalbime âyan olup, yolumuzun bir hakikatini müşahede eylediğimi anladım."

[27]—Edep, ancak kendisine yol gösterecek, kusurlarını, düşük yönlerini, ayak sürçmelerini kendisine anlatacak bir mürşidin önderliğiyle öğrenilir. Çünkü nefsini mücahede de öldüren, vakitlerini zühd içinde yok eden kimse, nefsinin yanında olur. O haline kibr eder, ondaki kusurunu bilemez. Mutlaka makamları yürüyüp geçmiş, halleri yaşamış mürşidlerinden kendisine kutluluklar hâsıl olmuş, onlardaki şefkat nurlarına ermiş birinin kendisine yol göstermesi lâzımdır. Bu zat, müride yolunu gösterir; ona vakitlerinin düzgün ve bozuk olanlarını açıklar; hayrını, şerrini bildirir; böylece mürid, eğer nasibi varsa rüşd yoluna ulaşır. Eğer bu salik, yaşadığı makamlarda ve hallerde yanılırsa ilmiyle amel eden, dünyadan yüz çeviren öğüt verici bir bilgine müracaat eder, ona halini söyler, onun öğüdünü ve işaretini kabul eder, bu suretle doğru yolunu kaybetmez. Eğer müridin iradesi doğru olursa Allah Teâlâ ona, ileri gitmiş bir salik, ya da öğüt veren bir bilgin nasib eder. Zira tamamen Allah Teâlâ'ya yönelen kimsenin, Allah Teâlâ bütün muradını kendi üzerine alır ve hiçbir zaman onu ihmal etmez. Eğer öğüt veren bir âlim ve yolu yürümüş bir velî bulamazsa tamamen Rabbine müracaat eder. Ona yüz tutar ki, Allah bu kulundan sağlam irade ve karar gördüğü takdirde onun terbiye ve öğretimini bizzat kendisi yapsın. (Ebu Abdurrahman Sülemî, Risâleler, trc. Süleyman ATEŞ, Ankara, 1981, s. 75)

Erenlerin sohbeti ele giresi değil
İkrâr ile gelenler mahrum kalası değil
İkrâr gerek bir ere göz açıb dîdâr göre
Sarraf gerek gevhere nâdân bilesi değil
Bir pınarın başına bir destiyi koysalar
Kırk yıl anda durursa kendi dolası değil
Ümmî Sinan yol ayan oluptur belli beyân
Dervişlik yolu hemân tac ü hırkası değil

Hz. Pir Ümmî Sinân-ı Halveti kuddise sırruhu'l-azîz

Sohbette çay içmek sohbetin ana özelliklerindendir.

Çay için semaver kurulur. Sohbette içilmiş çayın tortusu tuvalet gibi, mekanlara dökülmez.[28]

Çayı sâki adı verilen kişi hazırlar ve çayları dağıtmada yardımcı kişiler bulunur. Çaylar *kıtlama usulü* ile içilir. Bu usulün tercihi ortanın kaşık sesleri huzuru bozmaması içindir. Çay içilirken sesiz fokurdatmadan, bardak tabağına korkan sessiz bir şekilde konulmasına dikkat edilir. Eğer Efendi Hazretleri veya her hangi bir büyük varken o içmeden çaya başlanılmaz.

İhvanlar sair zamanlarda sigara içmek men edildiği gibi, sohbet mekânında ihvan olmayanın içmesi hoş karşılanmaz.

Sohbet halkasında ayrılmak sessizce olur, giderken, *"ben gidiyorum"* gibi kelamlar söylenmez. Ayrıca saate bakmak gibi bıkkınlık ifade eden hareketlerden kaçınılır.[29] Sohbette edebe çok önem verilir. Cezbeli hali olanlar uyarılır veya büyükler o halden geçmesi için gerekli manevi terbiyenin usulleri ile ihvandaki bu hali terk ettirir. Çünkü bağırmak ve nara atmak yol başında görülen zayıf hallerdendir.

---

[28]—Şen Mehmet isimli ihvan Efendimizden evine gittiğim bizzat gözlerimle görüp ve şaşırıp sorunca, kalan içilmiş çay tortularını ayrı bir kapta toplayıp toprağa defin ettiğini söylemiştir. (Yazan)

Aslında temiz olan veya bu yolda kullanılan bütün eşya hürmete layık olduğu gibi, eşyanın hakikî mânevîsi pisiliğin zilletini çekmeye müsait değildir.

"Şeyh Ebü'l-Abbas bir gün yanında arkadaşları olduğu halde giderken, icâbında çocuğuna abdest bozdurmak için bir şişe satın almış. Fakat yolda su ve şerbet içmek isteyenler olunca yanlarında başka kap olmadığı için onu kullanmak mecburiyetinde kalmış. O zaman şişe, hal veya kal lisânı ile sizin gibi

"Allah Teâlâ'nın sevgililerine hizmet ettikten sonra ben idrar kabı olamam," demiş ve çatlamış.

Ebü'l-Abbas, hâdiseyi Hazret-i Muhyiddin kuddise sırruhu'l azize anlatmış. Hazret de buyurmuş ki;

"O, öyle demek istememiş. Demek istemiş ki; İçine Cenâb-ı Hakk'ın marifeti dolan bir kalbe artık ondan gayri bir şey giremez ve o kalp Allah Teâlâ'nın yasakladığı şeyleri taşıyamaz. Kırılmasıyla de, Cenâb-ı Hakk'ın heybeti huzurunda insanın böyle acizden kırılması lâzım geldiğini göstermek istemiş," buyurmuş." (Ken'an Rifâî, Sohbetler. s. 340)

[29]—Efendi Hazretleri bir sohbetinde bir zaman sonra, ilim sahibi bir ihvanın cebinden saatini çıkarıp baktığını görence,

"Sohbette saate bakmak edep haricidir, kuşlar kaçtı" diyerek sohbeti orada kesip, kalkmıştır.

İhramcızâde M. Kâzım Toprak Efendi anlatmıştır.

"Sene 1945 yılından evvel idi. Bir Cuma günü, cuma namazından sonra eve gittik. Evdekiler de hamama gitmişlerdi. Efendim Hazretleri,

***"Gardaşım! Semaveri yak ta, bir çay içelim"** buyurmaları üzerine, bir kova (20 litre) su alan semaveri doldurup yaktım. Çayı demledim. Kömürün mor alevi geçtikten sonra semaveri büyük odada Efendimin minderine yakın bir yere koydum. Efendim dolaptan bir kitap işaret etti, kitabı da getirip rahlesine koydum. Sonradan anladım ki, bu kitap Hafiz Divanı imiş. Efendim kitaptan okuyup anlatırken bende boşalan bardağımızı dolduruyordum. Semaverden çaydanlığa su almak için musluğunu çevirdiğimde bir iki damla su aktıktan sonra kesildi. Musluğun önüne kireç geldiğini zannettim. Semaverin üst kapağını açtığımda su kalmadığını gördüm. Bu hali gören Efendim cebinden saati çıkarıp bakarak,*

***"Gardaşım! Kerahet vakti gelmiş. Biz ikindi namazını da kılamadık"** dedikten sonra buyurdular ki,*

"Gardaşım! Namazın kazası olur, lakin sohbetin kazası olmaz."

**

İhramcızâde İsmail Hakkı kaddesellâhü sırrahu'l azîz Efendi buyurdu ki:

"Pirimizin elinden bir bardak çay içtik, biz ondan alacağımızı aldık. Almasını bilen, vermesini de bilir."

**

***Kaynak:** İsmail Hakkı ALTUNTAŞ, Gavs-ül Âzam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Sivasî Nakşi Haki Tarikati İlm-i Ledün Sırları - İstanbul : Gözde Matbaa, 2007.*

İNCİLER

▪ ***"Allah bizi kaybetmiş; O bizi aramakta*** ***O; bizim gibi muhtaç, bizim gibi arzuya öyle yakalanmış ki...*** ***Lale yaprağına bazen bir yazıp öylece bize haberler yollar.*** ***Kuşların sinesinde bazen çığlık koparır.*** ***Nergis göz önünden bazen cemalimizi bizim, hayran hayran seyreder.*** ***Öyle işlevlidir ki, gözleriyle konuşur.*** ***Bizim firakımızla seher vakti ettiği o ah;*** ***Dışta ve içte, altta ve üstte her yerde, dört köşemizde çağlar.***	Kaynak: Muhammed İkbal, Şarktan Haber (Zebur-i Acem-Peyam-i Maşrık), Haz:Ali Nihat Tarlan, Sufi Kitap, İstanbul, 2006. , s.213 (Avârifü'l Maarif)

Topraktan yaratılan fani'yi görmek için neler neler yarattı; ***Renkleri, kokuları temaşa için güya bunlar yaratılmıştır.*** ***Asıl maksat, bizleri temaşa eylemektir; bunlar birer bahanedir.*** ***Her zerrede gizlidir; hala bilinemiyor.*** ***Mehtap bir meydanda, her yerde parıldıyor.*** ***Bizim toprağımızda hayat cevheri gaip*** ***Bu gaip olan cevher, biz miyiz yoksa o mu?*** Muhammed İkbal ▪ "Cebrâil aleyhisselâm gelip 'Ey Allah'ın Resûlü! Ümmetinin fakirleri, zenginlerinden (öbür dünya hesabıyla) yarım gün olan beş yüz yıl daha önce cennete girecekler" dediği esnada biz de oradaydık. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buna sevindi ve "içinizde şiir okuyan kimse var mı?" diye sorunca, orada bulunan bir bedevî, "Evet Ya Rasûlüllah" karşılığını verdi. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem; "Hadi (oku)" diye emretti ve bedevî, şu şiiri okudu: ▪ ***** **Hevâ yılanı ciğerimi ısırdı,** **Ne bir tabibi ne de efsun yapanı var,** **Âşık olduğum sevgiliden gayrı.** **Hem efsunum hem de panzehirim ondadır.** ***** ▪ Bunun üzerine Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem ve oradaki sahabeler vecde geldiler. Öyle ki Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin ridâsı omuzlarından düştü. Bu halden kurtulunca herkes kendi yerine geçti. Muâviye b. Ebü Sufyân "Ey Allah'ın Resûlü! ne kadar güzel oynuyorsunuz!" dedi. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem **"Bırak bunu ey Muâviye! Sevgilinin zikredildiğini işittiğinde titremeye kapılmayan kerem sahibi hiçbir kimse yoktur."** dedi ve sonra ridâsını dört yüz parçaya bölüp yanındakilere dağıttı."	
▪ Bir nokta ise eğer bu semavata göre arz, Binnisbe etmeliyim kendimi yok farz!	Şinasi
▪ Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem buyurdu ki;	(Alauddin Ali b. Abdülmelik b. Kadı Han Muttaki el-Hintçe, Kenzü'l-ummâl fi süneni'l-

"Bela (ağızdan çıkan)söze bağlıdır, eğer bir kimse başkasını köpek sütü emdi diye ayıplarsa, o kimse de, o köpekten süt emer. Yani bir kimse, bir başkasını kötü bir iş yapmakla ayıplarsa, ayıpladığı o kötü iş, onun kendi başına mutlaka gelir."	akval ve'lef'al, III, 315)
▪ "İnsan istese de istemese de tarihini sırtında taşır."	
▪ Gavs'ül-Azam İhramcızâde İsmail Hakkı Toprak Efendi kaddese'llâhü sırrah'ül Azize sordular.-Edison bütün insanlığı aydınlattı, cennete girecek mi? - "Gardaşım! Cennet usta Yeri Aliyormusun, iman yeridir."	
▪ "Hey Yolcu, yapılmaz.Yollar Yollar yürüyerek oluşturulur"	İspanyol Atasözü
▪ "Üç hâkimin hükmünde isabet aranmaz: kalbin, kaderin, ölümün."	Nurettin Topçu, Var Olmak, İstanbul, 1965, s. 93.
▪ Ey İnsanlar! Görüyorum ki evleriniz Rum Kayserleri evine Lüks hayranlığınız, Kisra'nın tutumuna Servet peşinde koşmanız Karun anlayışına Saltanatınız firavunun saltanatına Nefisleriniz Ebu Cehil'in nefsine Gururunuz Ebrehe'nin gururuna Yaşayışınız sefihlerin yaşayışına benziyor. Allah Tıklayın söyleyin, Muhammedî olanlar nerede?	Yahya bin Muaz radiyallahu anh
▪ "Batıl fikirler bu âlemde hiç bir vakit eksik olmadı. Galiba bundan böyle de eksik olmayacaktır."	Hacı Hasan Akyol Efendi kaddese'llâhü sırrahu'l Aziz
▪ Bir şey bilmediğini bilmeyene cahil, bir şey bilmediğini bilene âlim denir.	
▪ "Hep Sandim ki ben yapıyorum. Nerede …. Yapanda	

o yaptırda o. Öyle ise üzülmeme gerek kalmadı “	
▪ “Yitik bulununca emek aranmaz.”	
▪ “Bir şeye baktığın Zaman o, şu şekilde seslenir. Sakın bize aldanma, Bizim müstakil vücudumuzun var olduğunu sanma, Bizim hakikatimiz olan Allah’a Teâlâ’ya bak. Biz fitneyiz, seni aldatırız.”	
▪ “Dersini akıldan alıyormusun, alma. Allah Teâlâ al. O Zaman ilmin sana olsun delil.”	
▪ “Hakk’ın ve, melek de olsan faydası yoktur, yine yaprağın siyahtır inayeti olmayınca kulların var!”	Hazret-i Mevlânâ kuddise sırruhu’l Aziz
▪ Bütün dilleri bilen bir Süleyman gelmedikçe, ikilik ortadan kalkmaz. Her vaktin bir Süleyman’ı vardır. Gönülleri birleştirir, berraklaştırır. Kalplerde hiçbir toz ve pas bırakmaz. Gönülleri anne gönlü gibi şefkatle doldurur. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin**,”Müslümanlar tek bir can gibidir”** sözünü gerçekleştirir. Dini bütün müslümanın gözleri, devamlı vaktin Süleyman’ını arar.	HZ. MEVLÂNA kaddese’llâhü sırrahu’l azîz
▪ Ne ararsın tanrı ile aramda, Sen kimsin ki orucumu sorarsın? Hakikaten gözün yoksa haramda, Başı açığa neden türban sorarsın? Rakı, şarap içiyorsam sana ne, Yoksa sana bir zararı içerim İkimizde gelsek kıldan köprüye Ben dürüstsem sarhoşken de geçerim. Esir iken mümkün müdür ibadet Yatıp kalkıp Atatürk`e dua et… Senin gibi dürzülerin yüzünden Dininden de soğuyacak bu millet. İşgaldeki hali sakın unutma Atatürk`e dil uzatma sebepsiz	Neyzen Tevfik kaddesellahu sırrahül aziz

Sen anandan yine çıkardın amma Baban kimdi bilemezdin şerefsiz	
▪ Şeytanın kandırması çoktur. Hayır yolu ile kandırdıkları ise daha fazladır. Bu şekilde kurban ettikleri sayısı ise hergün daha fazla olmaktadır. Onun için hayırlı bir iş yapıyorum derken daha çok düşünmek gerekir. Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellem istişare edin derken hayırlı işler için söylemiştir. Şer işin istişaresi zaten yoktur. Akıllı geçinen istişare edendir. İstihare de zayıf kimseler içindir. Ancak ne oldu ise bu Müslümanlara, istihare ederler ve istişarelerinide şeytan yaranları ile yaparlar. ▪ Sonumuz hayırlı olsun, diyelim. “	

tenilmeyenler”den
“PETER FERDİNAND DRUCKER”

İş ve yönetim âleminin ***“en etkili zihni ve en genç aklı”…*** *Çağın en kalıcı yönetim düşünürü… Yönetim uygulamalarının çoğuna ilham veren insan… Ya da küresel iş dünyasının üzerinde uzlaştığı tanımlama ile* ***“Yönetimi bulan adam”,***
İnternette Türkçe kaynakları az bulunan/bir nevi göz ardı edilen, Türkiye Üniversitelerinde hakkında (Ben bulamadım) Tez dahi yapılmayan/yaptırılmayan Peter Drucker…
Nedeni ne olabilir? ***“Fikir Babası”*** *olduğu için mi?.*
Evet, Peter Drucker herkesin hoşlanmadığı çıkışlar yapmaya bayılıyordu, örneğin; 1984’te bir tepe yöneticinin en düşük maaş alan işçinin 20 katından fazla maaş almasının doğru olmayacağını ilan etti.
Drucker, kapitalizm aç gözlülüğü performans kadar hızlı ödüllendirdiğini savunurken, onun bu eleştirilerinden hoşlanmayan ve giderek sayıları artan bir danışmanlar topluluğu oluştu.
Drucker’ın zamanının da modasının da geçtiğini söylemeye başladılar. Birçoğu pazarlama fantastiği yeni nesil gurular türedi. *Popüler kitaplar yayınladılar, konuşma turlarına çıkıp zengin oldular. Yeni nesil yönetim guruları Drucker’ı gölgede bırakır oldu.* ***Fakat siyasî iktidarlar hep Onun fikirleri ile beslendiler ve uyguladılar. Tıpkı İtalyan düşünür ve politikacı zavallı Niccolò Machiavelli gibi. Araştırın Sözlerimin doğruluğunu göreceksiniz.***

Peter Ferdinand Drucker (19 Kasım, 1909 – 11 Kasım, 2005), Avusturyalı yazar, konuşmacı, danışman, öğretim üyesi ve yönetim bilimci.

Hayatı

Peter Drucker, 1909 yılında Avusturya'da eğitim seviyesi yüksek bir anne babanın çocuğu olarak dünyaya geldi. Evlerine dönemin entelektüel elitleri gelir gider, çeşitli konularda tartışmalar yapılırdı. Frankfurt Üniversitesi'nde okudu. Keynes ve Schumpeter'den ders aldı. 1929'da Frankfurt'un en büyük günlük gazatesinde finans yazarlığı yaptı. 1933'te tutucu bir Alman filozofu olan Stahl hakkında yayımlanan yazısında Nazileri o kadar rahatsız etti ki, yayın yasaklanmakla kalmadı yakıldı. Bir süre sonra, **"Almanya'da Yahudi"** sorunu başlıklı yazısı da aynı kaderi paylaştı.

Hitler başa geçtikten sonra Londra'ya göçtü. Bankacı oldu. Şöyle diyelim, Londra Bankası'nda ekonomist olarak işe başladı. 1937'de gazeteci olarak Amerika'ya gitti. Vermont'ta Bennington Koleji'nde siyaset ve felsefe profesörü olarak ders verdi. 1939'da ilk kitabı, **"Ekonomik Adamın Sonu: Totaliterliğin Kökenleri"**ni yazdı. 1945'te General Motors'u inceledi ve sonucunda 1950'de "İşletme Kavramı"başlıklı çığır açan kitabı basıldı. En önemli metni **"Yönetim Uygulaması"** 1954'te yayımlandı. Bu çalışmasında işletmeleri masaya yatırdı. Özetle yönetimin bir bilim ya da sanat değil, bir meslek olduğunu gösterdi. 21 yıl boyunca New York Üniversite'sinde hocalık yaptı. O kadar popülerdi ki, dersleri spor salonunun yanında yüzlerce sandalyenin sığabileceği bir mekânda yapılıyordu. 1975'ten itibaren 20 yıl Wall Street Journal'da aylık köşe yazarlığı yaptı.

Claremont Üniversitesinde Yüksek Lisans öğrencilerine **"İşletmede Drucker"** dersi veren Joseph A. Maciariello, Drucker için, "Daireler halinde düşünürdü" diyor. Dehasının bir kısmı bağlantısız görünen öğretiler arasında ortak kalıplar bulabilmesinden kaynaklanıyor. **Drucker'in yazdığı kitaplar akademik kaynak olarak kullanılmadı. Oysa 37 dile çevrilen 38 kitap ve çok sayıda makale yazdı.** Akademik çevrelerin ürettiği gerekçe lineer (Doğrusal, çizgisel) olmayan bir yaklaşımı olması ve çalışmalarının ölçümlere dayanan araştırmalar içermemesi diye özetlenebilir. Tipik yönetim danışmanı kalıbına hiçbir zaman uymadı. Ev-ofisinden çalışırdı ve asla bir sekreteri olmadı. Telefonlarını hep kendi açardı.

ABD Başkanı George W. Bush 2002 yılında Drucker'a Başkanlık Özgürlük Madalyası verdi. Buraya kadar Drucker'ın bilinen hayat hikâyesi, bundan sonrası hayat hikâyesinin yönetim bilimindeki izdüşümü:

> 1940'larda, organizasyonların temel prensiplerinden olan, sorumluluğun dağıtılması fikrini ilk o tanıttı.
>
> 1950'lerde işçilerin yok edilmesi gereken mükellefiyetler değil, değerler olduğunu ilk o dile getirdi. Şirketin sadece kar makinesi değil, çalışana güven ve saygı üzerine kurulu bir insan topluluğu olduğu görüşünü üretti İlk kez o, yeni pazarlama kafa yapısında basit bir kavram olan **"müşterisiz iş yoktur"**u açıklığa kavuşturdu.
>
> 1960'larda, içeriğin önemine değindi.
>
> 1970'lerde, **"bilgi"**nin Yeni Ekonominin asıl sermayesi olduğunu yazan yine Drucker oldu.
>
> 1980'lerde kapitalizim ve iş dünyası hakkında ciddi şüpheler edinmeye başladı. İşletmelerin toplumların yaratılması için ideal yer olmaktan çıktığını, bireysel çıkarların eşitlikçi prensiplere karşısında her zaman galip geldiği bir yer olduğunu söylüyordu. Amerikan iş dünyasının en önemli eleştirmenlerinden biri oldu. **Yöneticiler imparatorluk kurmakla uğraşırken fazla personel ve etkisiz bir sürü asistanların oluşuna karşı çıktı. Onu en çok kızdıran işletmelerin işten çıkarmalarda elde ettikleri büyük kazançlardı: "Bu ahlaki ve sosyal olarak affedilemez. Bunun için çok büyük bedel ödeyeceğiz." dedi**

> Drucker, 1980'lerde yoğun olarak yaşanan ve yasal dayanakları zayıf olduğu için eleştirilen satın almalar, birleşmeler ve benzeri operasyonlar kapitalizminin son hatası olarak görüyordu: **"Serbest pazara inansam da, kapitalizm hakkında ciddi şüphelerim var."**

Herkesin hoşlanmadığı çıkışlar yapmaya bayılıyordu, örneğin; 1984'te bir tepe yöneticinin en düşük maaş alan işçinin 20 katından fazla maaş almasının doğru olmayacağını ilan etti. Drucker, kapitalizm aç gözlülüğü performans kadar hızlı ödüllendirdiğini savunurken, onun bu eleştirilerindinden hoşlanmayan ve giderek sayıları artan bir danışmanlar topluluğu oluştu. Drucker'ın zamanının da modasının da geçtiğini söylemeye başladılar. Birçoğu pazarlama fantastiği yeni nesil gurular türedi. Popüler kitaplar yayınladılar, konuşma turlarına çıkıp zengin oldular. Yeni nesil yönetim guruları Drucker'ı gölgede bırakır oldu. Drucker ilerleyen yıllarda dikkatini ve çalışmalarını kar amacı gütmeyen işletmelere yönlendirdi.

Bugün bildiğimiz yönetim uygulamalarının çoğunluğu Peter Drucker'ın düşüncelerinden türetildi. Kişileri ve kurumları yönetmenin karmaşıklıklarla dolu olduğunu söylüyordu. Yöneticilere iyi çalışanı tutmanın önemini, sorunlara değil imkânlara odaklanmak gerektiğini, müşterinizle masanın aynı tarafında oturmayı, rekabet avantajlarını anlama ihtiyacını ve bunları yenilemeye devam etmeyi öğretti.

Birkaç öğretisi:

Liderlik üzerine: Hiçbir zaman "ben" diye düşünme ve söyleme. "Biz" diye düşün ve konuş. Etkin liderler sadece organizasyonun güvenine sahip oldukları için otoriteye sahip olduklarını bilirler. Organizasyonun ihtiyaç ve imkânlarının kendi ihtiyaçlarından önce geldiğini anlarlar.

Yetenek üzerine: Yönetimin iki ana görevi yeteneği çekmek ve tutmak haline geldi. Bilgi çalışanlarının birçok seçeneği var; gönüllüler olarak muamele görmeli ve yönetilmeliler. Kişisel başarı ve kişisel sorumlulukla ilgilenirler. Devamlı öğrenme ve eğitim beklerler. Saygı ve otorite isterler. Bunları onlara sağlayın.

Çalışma üzerine: Sorunlara değil imkânlara odaklanın. **Sorun çözümü zararı engeller, ama imkânları kullanmak sonuç üretir.** Gerçek bir kriz olmadan sorunlar yönetim toplantılarında imkânlar incelenip ele alınmadıkça tartışılmamalıdır. Değişimi bir fırsat olarak kullanın ve bir tehdit olarak görmeyin.

Karar verme üzerine: Her karar risklidir. Karar, kaynakları bilinmeyen ve belirsiz bir geleceği sunma taahhüdüdür. Eğer kararın gerekli olduğunu, sorunları açıkça ifade etmeyi ve doğrudan başa çıkmayı, sonunda uzlaşma yapmanız gerektiğini biliyorsanız, riskler en aza indirgenebilir.

Organizasyon üzerine: Etkin organizasyonlar kendilerini tatmin etmek için değil, müşteri ihtiyaçlarını karşılamak için vardır. Liderler organizasyonu oluşturan çalışanların kendilerini sürekli yenileyebilecek şekilde dışarı odaklanmasını sağlamalıdır.

Gazeteci, profesör, tarihçi, ekonomist, yönetim bilimci olarak 95 üretken yıl... **En önemli katkısı işletme alanındaydı. Keynes ekonomi için, Deming kalite için neyse, Drucker da yönetim için oydu.** Bugün kullanılan neredeyse tüm modern yönetim kavramlarını önce o ifade etti ya da geliştirdi.

> **Maynard Keynes (1883-1946),** işsizliği önlemek adına kamu harcamalarının artırılmasını ve hükümet müdahalesini savunan itibarlı İngiliz ekonomist.
> **William Edwards Deming** (d. 14 Ekim 1900 - ö. 20 Aralık 1993) ABD'li istatistikçi. Soğuk Savaş sırasında ABD'nin üretimini iyileştirmekle tanınır ama özellikle Japonya iken üzerinde çalıştığı kalite yönetimi ile ünlenmiştir. Japonya'nın II. Dünya Savaşı sonrasında endüstriyel gelişmesinde bu çalışmalar önemli rol oynamıştır. Kalitede sağlanan iyileşmenin giderleri azaltacağını ve verimliliği artırarak pazar payını artıracağını savunmuştur.

Edwards Deming toplam kalite ile yönetim felsefesini, klasik yönetim anlayışlarına eleştiride bulunarak ve işletmeler ve çalışanlardan örnekler vererek "Sanayi, Hükümet ve Eğitim İçin Yeni Ekonomi" kitabında aktarmakta ve toplam kalite anlayışının temellerini oluşturmaktadır.

Türkçeye çevrilmiş kitapları

- Klasik Drucker
- Etkin Yöneticinin Seyir Defteri
- Fırtınalı Dönemlerde Yönetim
- Geleceğin Toplumunda Yönetim
- Sonuç İçin Yönetim
- Kapitalist Ötesi Toplum
- 21. Yüzyıl İçin Yönetim Tartışmaları
- Büyük Değişimler Çağında Yönetim
- Etkin Yöneticilik
- Yönetim Uygulaması
- Yeni Gerçekler Devlet ve Politika Alanında Ekonomi Bilimi ve İş Dünyasında Toplumda ve Dünya Görüşünde
- Gelecek İçin Yönetim 1990'lar ve Sonrası

Bu yazıyla ilgili olarak aşağıdaki makaleleri ve linkler

1. Peter Drucker kitapları :

http://www.amazon.com/s/ref=nb_ss?url=search-alias%3Dstripbooks&field-keywords=peter+drucker+books&x=12&y=22

http://www.amazon.com/Peter-F.-Drucker/e/B000AP61TE/ref=sr_tc_2_0

2. Peter Drucker's HBR Articles (Peter Drucker'ın Harvard Makaleleri) :

What Makes an Effective Executive, June 2004

They're Not Employees, They're People, February 2002

Managing Oneself, March–April 1999, republished January 2005

The Future That Has Already Happened, September–October 1997

The Information Executives Truly Need, January–February 1995

The Theory of the Business, September–October 1994

The Post-Capitalist Executive: An Interview with Peter F. Drucker, May–June 1993

The New Society of Organizations, September–October 1992

The New Productivity Challenge, November–December 1991

Reckoning with the Pension Fund Revolution, March–April 1991

The Emerging Theory of Manufacturing, May–June 1990

What Business Can Learn from Nonprofits, July–August 1989

Management and the World's Work, September–October 1988

The Coming of the New Organization, January–February 1988

How to Make People Decisions, July–August 1985

The Discipline of Innovation, May–June 1985, republished August 2002

Our Entrepreneurial Economy, January–February 1984

Behind Japan's Success, January–February 1981

New Templates for Today's Organizations, January–February 1974

What We Can Learn from Japanese, Management March–April 1971

The Effective Decision, January–February 1967

The Big Power of Little Ideas, May–June 1964

Managing for Business Effectiveness, May–June 1963

Big Business and the National Purpose, March–April 1962

3. Peter Drucker Enstitüsü :

http://www.druckerinstitute.com/

4. Drucker'ın Türkçe'ye çevrilmiş kitapları :

http://www.idefix.com/vitrin/aramasonuc.asp?Shop=0&aranan_yer=0&Page=1&SearchTerm=Peter+Drucker&SearchTerm%3ASelectedValue=&submit.x=5&submit.y=3

5. Peter Drucker üzerine yazılanlar :

http://harvardbusiness.org/search/Peter%2520Drucker/

6. William Cohen "A class with Drucker", Amacom 2008 :

http://search.businessweek.com/Search?searchTerm=Peter+Drucker&resultsPerPage=20

PETER DRUCKER'IN HAYATINDAKİ 7 ÖNEMLİ DERS

Melih ARAT

Liseyi bitirip memleketim Viyana'dan pamuk ihracatçısı bir şirkete stajyer olarak gittiğimde henüz 18 bile değildim. Babam bu yaptığımdan hiç memnun olmadı. Ailemiz uzun süredir bürokratlar, profesörler, avukatlar, doktorlar çıkaran bir aileydi. Dolayısıyla babam benim bir üniversite öğrencisi olmamı istemişti, bense Latince öğrendiğim sıkı bir lise evresinden sonra yorulmuştum ve çalışmak istiyordum. Ancak babamı mutlu etmek için Hamburg Üniversitesi'nin Hukuk fakültesine de kaydoldum. O yıllarda Avusturya'da ya da Almanya'da bir öğrencinin düzenli okula gitmesi gerekmiyordu. Yapılması gereken tek şey, hocaların imzalarını kayıt defterine geçirilmesiydi. Bunun için öğretim üyelerinin sekreterlerine usulüne uygun şekilde ricada bulunmak imzaları almak için yeterliydi. Hiç gece dersi yapılmadığından ve gündüzleri de işe gittiğimden tek bir derse bile girememiştim. Buna rağmen hala iyi bir öğrenci olarak kabul ediliyordum. Bütün bunlar modern zamanlardaki insanlara aykırı gelebilir, fakat o günlerde bunlar çok normaldi. Üniversiteye girmek için lise mezunu olmak yeterliydi. Üniversite diploması almak için gerekli olanlar, küçük bir miktar olan üniversite harçlarını ödemek ve dört yılın sonunda bitirme sınavını geçmekti.

Stajyer olarak çalışmak son derece sıkıcıydı ve çok az şey öğrenmiştim. İş sabah yedi buçukta başlıyor ve saat dörtte bitiyordu; Cumartesi günleri ise 12'de özgür kalıyordum. Bol bol zamanım vardı. Hafta sonları Avusturya'dan iki stajyer arkadaşımla otostop çekerek Hamburg yakınlarındaki kasaba ve köylere giderdik, resmi olarak öğrenci olduğumuzdan öğrenci yurtlarında ücretsiz olarak kalırdık. Hamburg'un ünlü şehir kütüphanesi de, işyerimin yanı başındaydı. Üniversite öğrencilerinin de

istedikleri kadar kitap alma hakkı vardır. Yaklaşık 15 ay boyunca İngilizce, Almanca ve Fransızca'dan sayısız eseri hiç durmaksızın okudum.

İlk Ders: Mükemmele ulaşmak bir kez daha dene, kaç yaşında olursan ol!

Daha sonra haftada bir operaya giderdim. Hamburg Operası, şimdi olduğu gibi o zaman da dünyanın en ünlü operalarındandı. Her hafta operaya gidecek kadar çok maaş almıyordum, ama operalar da üniversite öğrencileri için ücretsizdi. Yapmanız gereken tek şey opera başlamadan bir saat önce oraya gitmekti. Gösteri başlamadan önce satılmayan ucuz biletler üniversite öğrencilerine ücretsiz verilirdi. Operaya gittiğim akşamlardan birinde, İtalyan bestecisi Giuseppe Verdi'nin 1893'te yazdığı son operayı “Fallstaff”ı dinledim. Şu sıralar son derece popüler olsa da 1930'lardan önce seyrek olarak sunulan bir opera eseriydi. Hem operayı söyleyenler, hem de dinleyenler için zor bir eserdi. Viyana'da yetişmiş bir genç olarak oldukça iyi bir müzik eğitimim vardı. Birçok opera dinlemiş olmama rağmen, bunun gibi bir şey daha önce duymamıştım.

Bir araştırma yaptığımda beni son derece şaşırtan bir şey buldum. Bu opera; neşesiyle, yaşam için verdiği müthiş zevkle, inanılmaz doğallığıyla seksen yaşında bir adam tarafından yazılmıştı. 18 yaşında biri olarak, seksen yaş benim için inanılmaz bir yaştı. Daha sonra Verdi'nin kendisi için yazdıklarını okudum.

Fallstaff'ı yazmasından sonra ona şöyle sormuşlardı:

“Bu seksen yaşınızda, opera dünyasında yüzyılın en büyük bestecilerinden biri kabul edilmenize rağmen, niçin çılgınca bir çalışmayla yeni bir opera yazdınız ve niçin bu kadar sınırları zorlayan bir tane?”

Verdi şöyle cevap vermiş:

“Bir müzisyen olarak tüm yaşamım boyunca mükemmelliği kovaladım. O ise her seferinde benden sıyrılmaya çalıştı. Seksen yaşında da olsam onu bir kez daha yakalamaya çalışmayı denemek boynumun borcuydu.

Bu sözleri hiçbir zaman unutmadım. Bende silinmeyen bir etki bıraktı. Verdi, on sekiz yaşındayken eğitimli bir müzisyendi. Bense on sekiz yaşında ne olacağımı bilmiyordum, sadece pamuk ihracatında bir başarı abidesi olacağa benzemiyordum. On sekiz yaşında, olgunlaşmamış, acemi ve bir on sekiz yaşındaki bir gencin olabileceği kadar toydum. Otuzlu yaşlarımın başında nede iyi olduğumu ve hangi alana ait olduğumu biliyordum. Ancak ne iş yaparsam, yapayım, Verdi'nin sözleri benim kutup yıldızımdı.

İleri yaşıma bile gelsem, vazgeçmeyecektim. Mükemmeliyet için çalışacaktım, ne kadar kovalarsam, kovalayım onun benden kaçacağına emin olsam da…

İkinci Ders: İnsanların değil, Allah'ın dikkatini çekecek kadar mükemmel bir iş yap!

Aşağı yukarı aynı sıralarda, Hamburg'da stajyer olarak çalışırken “mükemmelliğin” ne anlama geldiğine dair bir hikâye daha okumuştum.

> Bu hikaye, Antik Yunan'ın en büyük heykeltıraşı Phidias'ın hikayesiydi. Milattan önce 440 yılında yaptığı anıtlar 2400 yıl sonra günümüzde dahi Atina'da Parthenon'un tepesinde ayaktadır. Bugüne kadar bunlar Batı geleneğinin en büyük heykeltıraşlık eserleri sayılmıştır. Phidias dünyanın en büyük heykeli olan Zeus heykelini kuyumcu gereçleriyle yapmıştır. Herkesin hayran kaldığı bu anıtlarla ilgili faturayı şehrin mali işler başkanına gönderdiğinde, başkan ödeme yapmayı reddetmiştir.
>
> “Bu anıtlar, Atina'nın en yüksek tepesinin üstündeki tapınağın çatısına dikilmiştir. Herkes önyüzünü görebilse de, arka yüzünü kesinlikle görememektedir ve sen bize hiç kimsenin göremediği arka kısımlarını da fatura ediyorsun.”
>
> Phidias sert bir şekilde yanıt verir:
>
> “Yanılıyorsun, Tanrılar onu görebilir.”

Bunu Fallstaff'ı dinledikten kısa bir süre sonra okumuştum ve çarpılmıştım. Daha önce böyle bir şey görmemiştim. Tanrı'nın fark etmesini istediğim birçok şey yapmıştım, ama esas olan başka bir şeydi:

İnsan, diğer insanların beklenti sınırlarında değil, Allah'ın beğeneceği, fark edeceği bir mükemmeliyet için çabalamalıydı.

İnsanlar, bana hangi kitabımı en iyi olarak kabul ettiğimi sorduklarında, gülümseyerek şöyle derim: “Bir sonraki.” Bunu sadece bir espri olarak söylemem. Verdi'nin opera yazarken ki ruhuyla söylerim, mükemmeliyet için bir kez daha denemek gerekir. Şu anda (bu satırları yazdığı sırada seksen beş yaşında) iki yeni kitap üstünde çalışıyorum. Öncekilerden daha iyi olacaklarını umuyorum ve daha da önemlisi mükemmele bir parça olsun daha yakın olacak. (Bunlardan biri yayımlandı. Peter Drucker, 21.Yüzyıl İçin Yönetim Tartışmaları, Epsilon Yayınları, 2000)

Bir gazeteci olarak çalışmak

Birkaç yıl sonra, Almanya'ya Frankfurt'a taşındım. Bir borsa aracı şirketi için önce stajyer olarak çalıştım. New York Borsası'nın 1929'daki çöküşünden sonra aracı şirket iflas etti. Yirminci yaş günümde Frankfurt'un en büyük gazetesine, mali konularda ve dış ilişkiler konusunda yazar olarak girdim. Geçiş yaparak hukuk öğrenciliğime devam ettim. O yıllarda bir Avrupa üniversitesinden diğerine geçiş yapmak çok kolaydı. Hala hukukla ilgilenmiyordum; ama Verdi ve Phidias'ın verdiği dersler aklımdaydı. Bir gazeteci, birçok konuda yazmak zorundaydı ve böylece yetkin bir gazeteci olabilmek için herk konuda bir şeyler öğrenmeye karar verdim.

Üçüncü Ders: Birçok konuda derinleş!

Çalıştığım gazete öğleden sonra bitmek zorundaydı. Sabahları altıda çalışmaya başlar ve öğlen ikiyi çeyrek geçe bitirirdik. Böylece kendimi öğleden sonraları ve akşamları çalışmaya zorladım: Uluslararası ilişkiler, uluslararası hukuk, sosyal ve yasal kurumlar tarihi, finans ve diğerleri. Zamanla hala kullandığım bir sistemi geliştirdim. Her üç ya da dört yılda bir yeni bir konu seçerim; bu bazen istatistik olur, bazen ortaçağ tarihi, bazen Japon sanatı, bazen de ekonomi. Üç yıllık bir çalışma bir konunun uzmanı olmaya yetmez, ama anlamak için yeterlidir. Böylece son altmış yıldır, belirli bir dönemde tek bir konuyu çalışmışımdır. Bu bana sadece bilgi kaynağı olmamıştır. Aynı zamanda beni yeni disiplinlere, yeni yöntemlere ve yeni yaklaşımlara açık olmaya itmiştir.

Dördüncü Ders: İyi yaptıklarını, yapamadıklarını bil ve gelecek yıl için iyileştirme planı yap!

Kendimi uzun süre entelektüel olarak ayakta tutmama yol açan dördüncü dersi, Avrupa'nın önde gelen baş editöründen almıştım. Editör kadrosu oldukça genç insanlardan oluşuyordu. Yirmi iki

yaşında, yardımcı yönetici editörlerden biri olmuştum. Bunun nedeni çok iyi olmam değildi, hiçbir zaman birinci sınıf bir gazeteci olmadım. Ama 1930'lu yıllarda otuz yaşın üstünde bu tür bir konum için uygun kimse kalmamıştı; hemen hepsi I. Dünya Savaşı'nda ölmüştü. Son derece yüksek ve sorumluluk gerektiren konumlar, benim gibi genç insanlar tarafından dolduruluyordu. Bu durum Pasifik savaşı'ndan on yıl kadar sonra 1950'lerin sonlarına doğru gittiğim Japonya'da da aynıydı.

O sıralar ellili yaşlarında olan baş editörümüz genç ekibini disipline etmek ve eğitmek için sonsuz uğraş veriyordu. Her hafta her birimizle yaptığımız işi ele alıyordu. Yılda iki defa yılbaşından sonra ve tatil iznimizden önce Haziran'ın sonunda bir Cumartesi öğleden sonramızı ve Pazar günümüzü bir değerlendirme toplantısına ayırırdık.

Bu toplantılarda neler konuşulurdu:

Önce geçmiş altı ayı değerlendirerek geçiriyorduk.

- Editörümüz her zaman iyi yaptığımız şeylerle konuşmaya başlardı.
- Daha sonra iyi yapmaya çalıştığımız şeylerle konuşmaya devam ederdi.
- Bir sonraki aşamada yeterince çalışmadığımız şeyler hakkında konuşurdu.
- Son olarak da kötü yaptığımız ya da başarısız olduğumuz konuların eleştirisini yapardı.

Son iki saatimizi gelecek altı aydaki işimizi öngörmeye ayırırdık.

- Nelerin üstüne konsantre olmalıyız?
- Neleri iyileştirmeliyiz?
- Her birimizin öğrenmesi gerekenler nelerdir?

Bu toplantıdan bir hafta sonra, baş editörümüze izleyen altı ay için bir çalışma ve öğrenme programımızı her birimiz ayrı ayrı verirdik.

Bir önceki yılı değerlendirmek

Yaklaşık on yıl sonra, ABD'ye henüz geldiğimde, bunları hatırladım. 1940'larda önde gelen bir fakültede öğretim üyesiydim, kendi danışmanlık işimi başlatmış ve büyük kitaplar yayımlamaya başlamıştım. Daha sonra Frankfurt'taki editörümün öğrettiğini hatırladım. O zamandan beri, her yaz iki haftamı geçmiş yıldaki çalışmalarımı değerlendirmekle geçiriyorum. Önce iyi yaptığım şeyleri, sonra daha iyi yapabilecek olduğum şeyleri, iyi yapamadığım şeyleri ve son olarak kötü yaptığım ya da yapamadığım şeyleri değerlendiriyorum. Böylece danışmanlık, yazarlık ve öğretim işlerindeki önceliklerimi belirleyebiliyorum.

Hiçbir zaman, Ağustos ayında yaptığım bu planları tam olarak uygulayamadım, ancak bu çalışmalar beni Verdi'nin "mükemmeli yakalamak için çabala" düsturundan gitmeme yardım etti, mükemmel benden hep daha hızlı davranıp kaçtıysa da…

Beşinci Ders: Yeni bir göreve geldiğinde, yapman gerekeni öğren!

Bir sonraki öğrenme deneyimim birkaç yıl sonraydı. 1933'te Frankfurt'tan Londra'ya gittim, önce büyük bir sigorta şirketinin yatırımlar bölümünde analist olarak, daha sonra küçük ama hızlı büyüyen bir bankanın ekonomisti ve üç kıdemli ortağın genel sekreteri olarak çalıştım. Kurucu olan ortak yetmiş yaşlarındaydı ve diğer iki ortak otuzlu yaşlarının ortalarındaydı. Önce iki genç ortakla çalıştım ve daha sonra yaklaşık üç ay sonra yaşlı kurucu ortak beni ofisine çağırdı ve dedi ki:

"Sen buraya geldiğinde seni çok fazla dikkate almamıştım; hala da almıyorum. Ancak sen tahmin ettiğimden daha aptalsın; ve hatta sen hakkın olandan daha fazla aptalsın!"

Diğer iki genç ortaklar, hemen her gün beni göklere çıkarırken, bu ortak beni aptal bulmuştu.

Yeni bir göreve geldiğinde yapman gereken nedir

Yaşlı adam devam etti:

"Sen daha önce çalıştığın sigorta şirketinde çok iyi yatırım analizleri yapıyordun anlıyorum. Ama eğer biz senin yatırım analizi işine devam etmeni isteseydik, seni orada bırakırdık. Sen şu anda ortakların genel sekreterisin ve hala yatırım analizleri yapmaya devam ediyorsun.

Yeni işinde etkili olmak için şu anda ne yapıyor olman gerekirdi?"

Çılgına dönmüştüm, ama yine de yaşlı adamın haklı olduğunu anlıyordum. Davranışımı ve çalışma şeklimi tamamen değiştirdim.

O zamandan beri, ne zaman yeni bir görev alsam, kendime şu soruyu sorarım:

"Yeni görevimde etkili olmak için ne yapmam gerekiyor?"

Bu sorunun cevabı her seferinde farklı olur.

Yaklaşık elli yıldır danışmanım. Birçok ülkede birçok organizasyonla çalıştım. İnsan kaynaklarının en büyük israf yolu, başarısız terfilerdir. Yetenekli insanlar terfi ettikleri yeni konumlarında birer başarı abidesine dönüşmüyorlar. Bunlardan çok azı tamamen başarısız olur. Çok daha büyük bir miktarı, ne başarısız olurlar, ne de başarılı olurlar, sadece ortalama olurlar. Çok azı ise başarılı olur.

(yeni görevinde etkili olmak için ne yapması gerektiğini bulur ve onu yapar ve böylece)

On ya da on beş yıldır yetkin olan insanlar, ne olur da birden yetkinliklerini kaybederler? Aşağı yukarı bütün vakalarda gördüğüm, insanların benim Londra Bankası'nda yaptığım hatayı yaparlar. Yeni görevlerinde, onlara eski görevlerinden terfi etme yoluna açan işleri yapmaya devam ederler. Böylece yetkinliklerini kaybederler, çünkü yanlış şeyleri doğru şekilde yapıyorlardır.

Altıncı Ders: Kararlarını, kararların beklenen sonuçlarını yaz ve sonra gerçekleşenle tahminlerini karşılaştır.

Birkaç yıl sonra, 1945'lerde İngiltere'den Amerika'ya 1937'de taşındıktan sonra, üç yıllık çalışma konularımdan biri olarak "Erken Modern Avrupa Tarihi"ni seçmiştim, özellikle de beşinci ve altıncı yüzyılları. **O dönemde Avrupa'da iki hâkim güç vardı. Bunlardan biri, Jesuitler, bir diğeri ise Calvinistler idi.**

Bu örgütlerden herhangi biri, kritik bir karar alıyorsa, beklediği sonuçları da yazmak zorundaydı. Dokuz ay sonra, gerçekleşen sonuçlarla tahminlerini de karşılaştırması gerekirdi.

Bu yöntem bir süre sonra,

- kararı alan kişinin neyi iyi yaptığını ve
- güçlü yanlarının neler olduğunu gösteriyordu.

Ayrıca

- ne öğrenmesi gerektiğini ve
- hangi davranışların değişmesi gerektiğini
- neleri iyileştirebileceğini de gösteriyordu.

Sonuç olarak,

- neye yeteneği olmadığını ve neden uzak durması gerektiğini,
- neyi iyi yapamadığını da gösteriyordu.

Bu yöntemi son elli yılda kendim içinde kullandım.

Not: Bu kitabın Geri Bildirim Analizi isimli bölümünde Peter Drucker'ın bu yöntemi nasıl kullandığı da ayrıntılı olarak anlatılmaktadır.

Yedinci Ders:

1949 Aralık ayında New York Üniversitesi'nde yönetim öğretmeye başlamıştım. Babam o sırada yetmiş üç yaşındaydı, California'dan bizi ziyaret etmeye gelmişti. Hemen yılbaşından sonra onun arkadaşı olan ünlü ekonomist Joseph Schumpeter'i ziyarete gittik. Babam emekli olmuştu, ama Schumpeter altmış altı yaşında hala Harvard Üniversitesi'nde ders veriyordu ve Amerikan Ekonomi Derneği'nin aktif başkanlığını yapıyordu.

1902 yılında babam Avusturya Maliye Bakanlığı'nda bürokrat olarak görevliydi ve üniversitede ekonomi öğretiyordu. Genç öğrenciler arasında en parlak olanı Schumpeter idi. Schumpeter, gösterişli, mağrur, iğneleyici bir kendini beğenmişti; babamsa sessiz, nazik ruhlu, kendini yok gösterecek kadar alçakgönüllüydü. Çok farklı olmalarına rağmen çok iyi iki dosta dönüşmüşler ve öyle kalmışlardı.

1949 yılında, Schumpeter çok farklı bir insandı. Altmış altı yaşında ve Harvard'daki son öğretim yılında, kendi şöhretinin doruğundaydı. İki eski dost, eski günlerden konuşarak harika vakit geçirdiler; ikisi de Avusturya'da yetişmiş ve çalışmışlardı ve ikisi de sonunda Amerika'ya gelmişlerdi. Schumpeter 1932'de babamsa dört yıl sonra. Sohbet sırasında babam aniden sordu:

"Joseph, neyle hatırlanmak istediğin hakkında hiç konuşuyor musun?"

Schumpeter, bir kahkaha patlattı, öyle ki ben bile güldüm. Schumpeter'in otuz kadar kitabı yayımlanmıştı ve iki tanesi baş yapıt sayılabilecek iki ekonomi kitabıydı, Schumpeter zaten bunlarla ünlenmişti. Belki gençliğinde sormuş olsaydık, muhtemelen Schumpeter, Avrupa'da kadınların en çok sevdiği adam, Avrupa'nın en iyi at binicisi ve dünyanın en büyük ekonomisti olarak hatırlanmak isteyecekti.

Schumpeter şöyle cevap verdi:

"Bu soru hala benim için önemli, ama artık bu soru için daha farklı bir cevabım var. Artık yarım düzine öğrenciyi, birinci sınıf ekonomistlere dönüştürmüş olmakla hatırlanmak istiyorum."

Babamın yüzündeki hayret dolu ifadeyi görmüş olarak sözlerine devam etti:

"Biliyorsun, Adolph, artık kitaplarla ya da teorilerle anımsanmanın yeterli olmadığını bildiğim bir yaştayım. Birisinin yarattığı fark, eğer bir başka insanın yaşamında fark yaratmıyorsa, o kişi fark yaratmış sayılmaz."

Babamın Schumpeter'i ziyaret etmesinin nedenlerinden biri de, Schumpeter'in hasta olması ve çok uzun yaşamasının beklenmemesiydi. Gerçekten de bizim ziyaretimizden beş gün sonra Schumpeter öldü.

Bu konuşmayı hiç unutmuyorum. Bu konuşmadan üç şey öğrendim:

- İnsan öldükten sonra neyle hatırlanmak istediğini kendine sormalı.
- Bu sorunun cevabı yaşlandıkça, olgunlaştıkça, dünya değiştikçe değişmeli.
- Hatırlanmaya değer olan, birinin başkalarının yaşamlarında yarattığı (olumlu) farklardır.

Not: Peter Drucker'ın Hayatındaki 7 Ders, Peter Drucker'ın Isao Nakauchi ile yaptığı mektuplaşmalardan oluşan bir kitap olan Drucker on Asia'dan derlenmiştir (Drucker on Asia, Butterworth Heinemann, Boston, 1997, sf. 102-110).

**

196 Yazılar

PETER DRUCKER'DEN ETKİLİ İNSANLARIN 10 ALIŞKANLIĞI

1: Kendinizi tanıyın

Güçlü taraflarınızı ve zaaflarınızı belirlemek için gelecekle ilgili herhangi bir karar aldığınızda, amacınızın ne olduğunu bir yere yazın. 9 veya 12 ay sonra kendiniz ile ilgili beklentilerinizle, gerçekleşenleri karşılaştırın. Drucker'ın kişisel geri bildirim analizi diye tanımladığı bu yöntem sayesinde, hedeflerinizi ve performansınızı sürekli karşılaştırarak bir süre sonra hangi alanlarda güçlü, hangilerinde zayıf olduğunuzu bileceksiniz.

2: Güçlü yönlerinizi belirleyin

Analiz sonunda en iyi sonucu, en güçlü olduğunuz alanlarda aldığınızı göreceksiniz. Daha sonra güçlü olduğunuz alanlara konsantre olup, bunları geliştirmeye gayret edeceksiniz.

3: Düşüncenizin ve hedefinizin peşinden gidin

Bir fikrin ve planın takibi yapılmadığında sonuç almak imkânsızdır. Çok başarılı bir plancı hazırladığı planı teslim ettiğinde, işinin bittiğini düşünürse bir yere ulaşamaz. Çünkü planın bittiği nokta, işin başlaması gereken noktadır. Planı uygulayacak kişiler bulunmazsa, bu kişilere gerekli eğitim verilip uygulamaya geçilmezse, planlar bir işe yaramaz.

4: Kişiliğinizi değiştirmeye çalışmayın

Herkesin kişiliğine göre bir işi yapış ve bir görevi yerine getiriş tarzı vardır. Bu tarz, parmak izi gibidir, değiştirilemez. Bu nedenle elinizdeki işe başlamadan önce kişiliğinizi değiştirmeye çabalamayın. Kişiliğinizi ve iş yapma tarzınızı "veri" olarak kabul edip, buna uygun iş ve görevler bulmaya gayret edin.

5: İş yapma tarzınızı analiz edin

Bir konuyu kimisi dinleyerek, kimisi ise yazarak kavrayabilir. Bazıları, rakamları analiz ederek bir karara varabilir, bazıları ise gözlemle. Kendi kavrama ve iş yapma tarzınızı belirlerseniz, daha iyi sonuçlar alabilirsiniz. Öğrenme yöntemlerinden hangisinin size uygun olduğunu da en iyi siz tespit edip hayata geçirebilirsiniz.

6: Değer yargılarınızı iyi tanımlayın

İnançlarınıza ve değer verdiğiniz görüşlerinize aykırı olan bir görev kabul ettiğinizde, kendinize saygınız kalmaz. Kendisine saygısını ve güvenini kaybetmiş kişi ise hiçbir işe, gücünün son noktasına kadar sarılamaz. Drucker, bu noktada bir "ayna sınavı"na girmenizi öneriyor ve şöyle diyor: "Her sabah elinizi yıkarken, lavabo aynasındaki kişiye gönül huzuru ile gözlerinizi kaçırmadan bakabiliyorsanız doğru yoldasınız demektir."

7: Kendinize karşı tarafsız olun

Bu tür bir tarafsızlık, Türkiye'de epey zor bir iş… İnsanlarımızın yarısı, bir birey olarak potansiyelinin ve kendi değerinin farkında ve bilincinde değil. Diğer yarısı ise kendini olduğundan daha güçlü ve bilgili sanıyor. Değişimin, yılların biriktirdiği bilgiyi kısa sürede hurdaya çevirdiğinin farkında olmayanlar da var. Performansı yükseltmek için kendinizi olduğunuzdan daha aşağıda veya yukarıda görmekten kaçınmanız şart.

8: Bahane üretmeyin

Kendi gücünüzün farkına varmadan ve elinizden gelecek her şeyi yapmadan, kusuru çevreye, ortama, düzene ve ülkeye yüklemeyin.

9: Bir "B" hatta "C" planınız olsun

Hedefinize ulaşmak için gece gündüz çabalasanız da, krizler, durgunluk yılları, değişen oyun kuralları önünüze aşılmayacak engeller çıkarabilir. Böylesi durumlar için hiç olmazsa 2-3 yıl sizi ayakta tutacak alternatif planlarınız olsun.

10: Geleceğe ve ortama odaklanın

Gençlik anketlerinde, kendi geleceğinden umutlu olanların oranı yüzde 60'ı aşarken, ülkenin geleceğinden umutlu olanların oranı yüzde 20'lerde kalıyor. Bu uyumsuzluk, eninde sonunda bireyi de frenliyor. Ülkesinin ve kendisinin potansiyelini olumlu bir şekilde algılayan ve geçmişe değil de geleceğe odaklanan gençler ise geleceğin fırsatlarını daha kolay yakalayabilir.

**

HARVARD BUSİNESS REVİEW'DAN SEÇME MAKALE

Drucker Perspektifinin Devam Eden Geçerliliği

Rosabeth Moss Kanter

Peter Drucker'ın Tavsiyelerine kulak verilerek bugün dünyanın dört bir yanında toplumları bir veba salgını gibi tehdit eden sayısız meydan okumadan kaçınılabilir veya uygun çözümler bulunabilirdi: muhasebecilik skandalları ve global finansal krizin ardından yaşanan güven bunalımının çözülmesi; verilen finansal prim taahhütlerinde felç etkisi yaratmadan en mükemmel yeteneklerin cezbedilmesi ve motive edilmesi; iklim değişikliği, sağlık bakımı ve kamu eğitim politikası gibi önemli sosyal sorunların halledilmesi; ve Orta Asya ile Orta Doğu'daki sıkıntılı bölgelerin istikrara kavuşturulması gibi.

Eğer Peter Drucker bugün yaşıyor olsaydı böylesine can sıkıcı meseleler hakkında acaba neler söylerdi? Herhalde ilk yorumu "Ben size dememiş miydim?" olurdu ve bunu söylemekte de yerden göğe kadar hakkı vardı. Geleceği fevkalade iyi gören yazılarında önemli eğilimlere ve yaklaşmakta olan facialara dikkat çekmişti. Organizasyonları çepeçevre saran şartlara kapsamlı bir bakış açısıyla göz atmış ve süreksizlikler olarak nitelendirdiği kulak tırmalayıcı vakaların altını çizmişti. Sonrasında ise gelecekteki zorlukların işaretleri zaten şimdiden belli olduğundan cümlesine şöyle devam edebilirdi: **"Altta yatan sistemlere bakın".** Drucker'ın insanları suçlamasına veya takdir etmesine nadiren rastlanırdı; temel nedenleri organizasyonların tasarımında yani yapılanmalarında, süreçlerinde, standartlarında, ve alışkanlıklarında arardı. Kendi şirketlerinin nihai hedeflerini akıllarından hiç çıkartmaksızın bu tasarıma meydan okunması işinin üst düzey yöneticilerin sorumluluğunda olduğunu bize hatırlatırdı. Ardından da liderlere birkaç kışkırtıcı soru sorarak sözlerini bitirirdi:

"Misyonunuz nedir?, Neleri yapmaktan vazgeçmeniz gerekir?, Uzun-vadeli etkinliğinizin çukurunu kazan kısa-vadeli kazançları neler besliyor?, Hedefleriniz ve rehber prensipleriniz neler olmalı?".

Benim Peter Drucker'a olan büyük saygım, 25 yıl kadar önce Brüksel'de bir panelde onunla konuşma fırsatı bulduğum zamana yani kariyerimin ilk yıllarına dayanır. Son çıkan kitabım 'SuperCorp' için yaptığım bir çokuluslu araştırmada bulduğum Drucker parmak izleriyle onun ölümünden sonra da ona olan hayranlığım büsbütün arttı. Dünyanın her yerinde ama bilhassa Asya'daki yöneticiler Drucker'ı kendi şirketlerinin kusursuz işletilmesinde ve kendi ülkelerinin kalkınmasında tartışmasız bir çığır açıcı olarak değerlendiriyordu.

DRUCKER'IN ÖNGÖRÜLERİ

Drucker, yöneticilerin görevlerini tanımlarken öncelikle sürekli değişen bir dünyada hayatta kalmak zorunda olan organizasyonlara rehberlik yapma sorumluluğunun altını çizerdi. Aşağıda önceden sezdiği kritik sorunlardan bazıları aktarılmaktadır.

Prim Kargaşası

Alınan aşırı riskleri ödüllendiren yüksek primlerin son finansal erimeye katkıda bulunduğunu görmek Drucker'ı hiç de şaşırtmazdı. 1980'lere geri gidildiğinde onun, bugün ABD hükümetinin ajandasında 2008'deki banka çöküşlerinin ardından en önemli temayı teşkil eden konuyu yani kamuoyunun yönetici primlerinden duyduğu rahatsızlığı dile getirerek uyardığı görülür. Yani **Drucker 20 yıldan uzun bir süre önce o zamanlar 1'e 40 seviyesindeki en-üst ile en-alt dilim arasındaki gelir farkı oransızlığına dikkat çekmişti. Ölümünden hemen sonra ise (2005) bu rasyo 1'e 400 seviyesini bile aşmıştı.**

Drucker, zenginliğin konsantrasyonuna karşı değildi ancak toplumun ve organizasyonların işleyiş biçimi hakkında pragmatik (faydayı ön plana çıkartarak) düşünüyordu. Üst düzey yöneticilerin rolünün, işlerin yapılabilmesi için morallerinin (ve primlerinin) yüksek tutulması gereken diğerlerinin eylemlerini koordine etmek olduğunu o da kabul ediyordu. Ancak aynı zamanda bu ödemelerin performansa göre yapılması gerektiğini de belirtiyordu ki bu belki de onun işletmecilik uygulamasına yaptığı en değerli katkıydı. **Eğer Drucker'a bir parça kulak verilmiş olsaydı bugün genel olarak Wall Street'de ama bilhassa AIG'de yaşanan ve kamuoyunda infial yaratmasının yanı sıra şirketlerin mali tablolarında karşılıklarının da görülemediği yüksek prim ödemeleri gibi aşırılıkların bazıları hiç gerçekleşmeyebilirdi.** O bugün sayıları her geçen gün artan bilgi işçilerinin sadece parayla değil ama bir hedef tutturma duygusuyla da motive edilmeleri gerektiğini ileri sürüyordu. Ve performansı da en geniş anlamıyla hissedarlarla birlikte büyük bir paydaş yelpazesini de kapsayacak sorumluluklar şeklinde tanımlıyordu. **Üst düzey yöneticilerin asıl işinin, geleceği tehlikeye atabilecek kısa vadeli vurgunlardan kaçınmak ve şirketin uzun vadeli sağlığını garanti altına almak olduğunu ısrarla vurguluyordu.**

Otomobil Endüstrisinin Endişeleri ve Yaratıcı Yıkım

Drucker, kariyerinin ilk yıllarında merkezi olmayan organizasyonel yapısı yüzünden öve öve bitiremediği General Motors'un batacağını da önceden görmüştü. Yıllar öncesinden GM yöneticilerini geçmişteki başarıların anılarına takılıp kalmaları ve kendilerine "Artık neyi yapmaktan vazgeçmeliyiz" diye bilinen meşhur soruyu sormamaları nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunlar yüzünden ikaz etmişti. Ciddi derecede bir inovasyon [yenileşme] yapma ihtiyacını görmekte çuvallamanın en ikonik örneği GM'dir; yapısı bir kemik kadar sertleşmiş ve üst yönetimi de gerçek anlamda bir değişim yapılması gerektiğini görememişti.

Drucker, Avusturya'da geçen çocukluk döneminde babasının bir arkadaşı olan ve yaratıcı yıkım konseptiyle girişimcilik tarihinde derin izler bırakan ekonomist Joseph Schumpeter'dan çok etkilenmişti. Zaten Drucker'ın teorilerinin merkezinde inovasyon ile girişimcilik ruhu yatar. O, yöneticilerin aynı işi daha az bir çabayla veya daha düşük maliyetlerle yapması anlamına gelen verimlilik ile organizasyonların doğru hedefler belirlemesi ve değişen şartlara uygun bir şekilde dönüştürülmesi anlamına gelen etkinlik arasındaki farkı net bir şekilde tanımlayabilmişti.

Drucker'ın tanımıyla içinde bulunduğumuz "süreksizlik çağı"nda müteşebbisler şayet sosyal değişikliklerin önüne geçmeye niyetlilerse o zaman organizasyonları dönüştürmek veya yaratmak için dikkate değer fırsatlar yakalayabilirler. Drucker, geleceği önceden görmenin en iyi yolunun keşifler yapmaktan geçtiğini söylüyordu. Toplumda boşluklar oluşturan süreksizlikler ancak yaratıcılıkla doldurulabilirdi. Burada piyasalar yerine topluma vurgu yapıldığına dikkat edilmesi gerekir: O, inovasyoncuların pazar araştırmalarında henüz fark edilmeyen tatmin edilmemiş ihtiyaçları keşfedip çözümler geliştirmeleri gerektiğine inanıyordu.

Ancak GM gibi bir şirket eskiden beri yaptığı işleri sadece verimliliğini ikiye katlayarak ve düşük maliyetlerle yapmaya devam ederek hayatta kalamazdı. Bu şirketin organizasyonel modelini ve ilgili varsayımlarını dramatik boyutlarda baştan aşağı yeniden düşünmesi gerekirdi. Örneğin GM'e daha az sayıda modele veya bayiye odaklanmasını ve "Amerikalılar'ın istediği tarz arabalar üretmeye dönmesini" salık vermek yeterli olmazdı. Bazı zamanlar endüstrideki koşullar ve toplumsal ihtiyaçlar bir organizasyonun işleri tamamıyla yeni bir yöntemle yapmasını gerektirecek şekilde ilelebet değiştiğinden geriye dönülebilecek bir yer yoktur. GM'in farklı markalar bazında ayrı bölümler olarak yapılanması bu şirketin kendini diğerlerinden farklılaştırmasını sağlamıştı ancak zaman içinde bu bölümler aynı işlerin tekrar tekrar yapılmasına, ürün sayısının artmasına ve toplam maliyetlerin yükselmesine neden olarak hantal birer siloya dönüşmüştü. Drucker, endüstriyel şirketlerin içinde bulunduğumuz bilgi çağında çok daha farklı faaliyet göstermeleri gerektiğini kavramıştı; özellikle de belirsizliklerle birlikte yaşamayı öğrenmeleri şarttı. Çevikliğin minimum bir zorunluluk ve inovasyonun başarının kilidi olduğu hızla değişen bir dünyada onların önündeki en büyük meydan okuma her şartta hayatta kalabilecek bir organizasyon yaratmaktı.

Yeni Ekonomik Güçler

Gelişmekte olan ülkelerden yükselen rekabetin eninde sonunda Birleşik Devletler'in global ekonomik hegemonyasını tehdit edeceğini ileri süren ilk uyarılar da Drucker'dan gelmişti. Kendi ekonomilerini çabucak kalkındırmak için yanıp tutuşan ülkelerde onun fikirleri büyük bir hızla ve iştahla yayılıp tüketildi. Drucker ise bu süreçte yeni ekonomik güçlerin Amerikalılar'ın artık unutmaya başladığı Amerikan tarzı yönetim tekniklerini benimsediklerini gözlemlemişti. 'SuperCorp' kitabım için örnek bir model olarak seçtiğim Japon şirketi Omron'u araştırmak amacıyla Kyoto'ya gittiğim zaman onun her şeyi ne kadar önce görebildiğine hayretler içinde tanık olmuştum. Omron'un liderlerinin de bir Drucker hikayesi vardı. Drucker, 1959 yılında Omron'un kurucusu Kazuma Tateisi'yi ziyaret etmiş ve onun kendi şirketi için yarattığı değerler ve prensiplerden müthiş etkilenmişti. Tateisi sürekli olarak toplumun ihtiyaçlarıyla at başı giden bir aralıksız inovasyon sürecinin öneminden dem vurmuştu. Drucker, o dönemde karısına yazdığı bir mektupta Japonlar'ın Omron gibi şirketlerin sayısını arttırmaları durumunda çok kısa bir sürede önemli bir endüstriyel güç olacaklarını tahmin ettiğini söylemişti.

Onun çalışmalarını araştıran sayısız Drucker derneğinin bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde Drucker'ın bir kahraman olarak görülmesinin şaşırtıcı hiç bir yanı yoktur. **Çünkü o bu ulusların liderlerine tek adam yönetiminden kurumsallığa ve aile şirketlerinden profesyonel yönetime geçiş hakkında eşsiz nasihatler ve konseptler sunmuştu.** Bu sayede uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek ve büyüyebilecek şirketlerin önü açılmıştı. Verimli ve profesyonel bir tarzda işletilen bu şirketler sayesinde de bu bölgelerde güçlü bir orta sınıf yaratılmış ve politik rejimler baştan aşağı değişmişti.

Üçüncü Sektör

Drucker, otoriter rejimleri reddeden bir Avusturyalı'ydı ve zaten sonra **gönüllülüğü savunan bir Amerikalı olmuştu.** Organizasyonların temel başarı göstergesi olarak sadece işe veya kârlılığa değil ama hedeflerine en iyi nasıl ulaşabileceklerine odaklanmıştı. Kar amacı gütmeyen gönüllü organizasyonlardan oluşan sağlam bir sivil toplumu, sağlık bakım hizmetlerinin, eğitimin ve huzurlu-yaşamın desteklenmesinde oynayabileceği can alıcı rolün farkındaydı. Bunu da şirketlerin büyüyebilmesinin ve insanların refahının artmasının vazgeçilmez bir önkoşulu olarak görüyordu. Her ne kadar gücün merkezileştirilmesine inanmıyor ve bürokrasiyi inovasyonun önünde ciddi bir engel çıkartma kaynağı olarak görüyorduysa da Drucker'ın yazılarında hükümetlerin rolüne hemen hiç değer verilmez. O, şirketlerde çalışanların özellikle de katkılarının değeri genellikle pek bilinmeyen bilgi işçilerinin gönüllü eylemlerine olduğu kadar sosyal bir hedefe ulaşmaya çalışan misyon-odaklı kar amacı gütmeyen organizasyonlara katılan duyarlı yurttaşların gönüllü çabalarına da inanırdı. Şirketlerin, kâr amacı gütmeyen sektörden motivasyon kaynakları hakkında öğreneceği pek çok şeyi olduğunu düşünürdü. Ayrıca Amerika gibi bir ülkenin kâr-amacı-

gütmeyen organizasyonlara ve toplumsal sorumluluk projelerine yeterince yatırım yapmadığına da inanıyordu.

Akılda Kalanlar

Drucker'ın eğilimleri belirlemekle ve eli kulağındaki sorunları önceden görmek konusundaki olağanüstü yeteneğinin falcılıkla bir alakası yoktu. Hipotezleri test etmektense hikâyeler bulmakla ilgilenmesi sayesinde kafasında etki ve tepkilerle dolu canlandırmalar kurgulayabiliyordu. İşi toplumun bir parçası kapsamında ele alıyor ve toplumu da geniş bir yelpazede farklı hedefleri olan organizasyonların bütününden ibaret görüyordu. Sadece birkaçına odaklanmaktansa her türüyle birden ilgileniyor ve bir eylem alanındaki küçük değişikliklerin bir başka alan üzerindeki etkilerini keşfedebiliyor ve aralarındaki içsel bağımlılıkları gözlemleyebiliyordu. Onda sismik değişikliklerin ilk sinyalleri olan ufak tefek karışıklıklara duyarlı muazzam bir inovasyoncu algılama becerisi vardı.

> Drucker, kendi zamanının en fazla hayranlık duyulan yönetim gurusu olmasına rağmen her ne kadar bu etiketten nefret etse de onu taşımayı bilmişti.
>
> **Dünyanın önde gelen liderleri onun tavsiyelerine kulak vermiş ve onun kitaplarını en çok satanlar listelerine sokmuşlardı. Peki, madem onun fikirleri bu kadar doğruydu o zaman neden zamanında eyleme geçilmedi?** İş o noktaya geldiğinde "Ben size dememiş miydim?" cümlesinin pek de bir anlamı kalmıyor maalesef.

Drucker'da elbette ki bazı kör noktalar da vardı. Araştırmalarını bu derece duyarlı kılan mantıklılığı aynı zamanda onu sınırlandırıyordu da. O sadece mantığın gücünün tartışmaları kazanmak için yeterli olacağına inanıyordu. **Aslında inandığı objektivizmdi.** Yöneticilerin kendi hedeflerini bir kez tanımladıktan sonra artık doğru yolu kesinlikle bulabileceklerini varsayıyordu. Hedeflerle yönlendirilen sağlam bir yöneticilik, yöneticilikte objektiflikle aynı anlama geleceğinden sıkı çalışmanın ve faziletin her zaman galip geleceğine inanıyordu.

Sahip olduğu bu perspektif yüzünden de önyargıların, basmakalıp şablonların, kimlik üzerinden yapılan politikaların, sonu gelmeyen tek adamlığın, güç peşinde koşmanın ve aşırı açgözlülüğün karar alma süreci üzerindeki çarpıtıcı rolünü hiç bir zaman tam olarak anlayamamıştı. Her ne kadar kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda etkin birer lider olan kadınları alkışlarla karşıladıysa da kadınların ve azınlıkların şirketlerde ve devlet dairelerinde liderlik pozisyonlarına getirilmeleri için verdikleri mücadeleyi olduğundan küçük göstermiş ve seçkinlerin genellikle sosyal benzerlikleri yeteneğe tercih ettiği gerçeğini görememişti. **İçinde Amerikan politikasındaki aşırı muhafazakârlığın partizan gücünün ve bazen Müslüman uluslardaki kökten-dinciliğin şiddete dayalı baskısının da bulunduğu temaları da kapsayacak şekilde dinin toplumda bir gerginlik kaynağı olabileceği hakkında da söyleyecek pek bir şeyi yoktu.** Drucker'ın dünyasında duygular fikirlerin baskısı altında sıkıştırıldığından onun mirasının bize politize olmuş veya duygu-yüklü vakalar hakkında öğretebileceği çok az şey vardır.

Bazı liderler Drucker'ın çalışmalarından işlerine gelen mesajları alır ve geri kalanını görmezden gelirlerdi. Onun bilhassa hedeflere dayalı yönetim yaklaşımı fevkalade popülerdi. Kurumsal hedefler ve bir organizasyonun artık neyi yapmaktan vazgeçmesi gerektiği üzerine sorduğu basit sorular sayesinde şirketlerde gelecek vaad etmeyen bölümlerin kapatılması ve şirket portföylerinin yeniden şekillendirilmesi süreçlerinde bir hayli etkili olmuştu. Hoş karşılanan diğer bir eylem çağrısı ise bir organizasyonu daha verimli kılmanın ancak net hedefler ve performans ölçümleri gibi profesyonel yönetim araçlarının benimsenmesiyle mümkün olabileceğini ileri süren teziydi.

Ancak Drucker'ın eşit derecede önemli diğer çıkarsamaları ise organizasyonların derinliklerine nüfuz etmekte hiç başarılı olamadı. Bu tip mesajlardan biri de sorumluluğun şirket portföyünün ötesine taşınmasıyla ilgiliydi. Drucker'ın bu vaazını sadece birkaç yönetici tam anlamıyla uyguladı veya uygular gibi yaptı. Drucker, en geniş sorumluluklarıyla birlikte yöneticiliğin saygın bir uğraşı olması gerektiğini öğütlüyordu. Sorun kaynakları ve çözümleri için yöneticilerin yeteneklerini değil

daima sistemin altında yatanları sorumlu tutardı. Asla emir verilemeyecek ve kontrol altında tutulamayacak, kendi akıllarını kullanan, kendi akıllarıyla konuşan ve kendilerini nasıl yönetebileceklerini bilmeyen organizasyonlara sahip olan, bilgi işçilerinin yükselişine dikkat çekiyordu. O**, değişime inanmıştı ve kurumların sürdürülmesini tehlikeye atma pahasına yöneticilerin görev sürelerinin uzatılmasına hizmet eden düzenlemelerden uzak durulmasını tavsiye ediyordu ki bu** 2000'lerin başlarındaki iflasları yönetenlerin bazıları tarafından hiç kıymeti bilinmemiş bir öğüttü.

Geleceğe Yönelik Bir Rehber

Drucker, bilgi çağının getirdiği hızlı değişikliklere ve istikrarsızlıklara ışık tutan bir endüstri-çağı entelektüeliydi. O daima insanları komut verilmesi gereken birer makina olarak değil ama güçlendirilmesi gereken birer özvarlık olarak görmüştü. Körü körüne bir piyasa rasyonalitesinden çok bu temelde yükselen hedef belirleme ve amacı anlama sürecinin ardından "doğru düşünmenin" gelmesi gerektiğine inanırdı. O, amaççılığı akılcılığa yani rasyonaliteye tercih ederdi.

Drucker, kariyer hayatına organizasyonel sınırların kolaylıkla tanımlanabildiği ve muhafaza edilebildiği bir dünyada başlamıştı. Onun yöneticiliğin esasları olarak öne sürdüğü hedef belirleme ve koordinasyon görevleri son derece faziletli işlerdi. Oysa bugünün ittifaklar, ortaklıklar, içe-dönük iş ekosistemleri ve kendi kendini organize eden ağlar dünyasında organizasyonel sınırlar giderek bulanıklaşmaktadır. Koordinasyon sorunu her geçen gün daha da zorlaşmakta ve yaygınlaşmaktadır. Ancak bu durum bir anlamda Drucker'ın perspektifini çok daha değerli kılmaktadır. Herşeyin istikrarsız olduğu bir ortamda somut bir amaç duygusu ve bir dizi ortak değerler sayesinde insanların hep birlikte çok daha verimli çalışmaları sağlanabilir. Eğer 20'nci yüzyıl derin uzmanlıklarla donatılmış bilgi emekçilerinin yükselişinin önünü açtıysa 21'inci yüzyıl da çeşitli alanlar ve uzmanlıklar arasında işbirliğini ve bütünleştirici düşünmeyi besleyebilen liderlere duyulan ihtiyacı artıracaktır. Yönetimin asıl görevi artık koordinasyon değil işbirliği olacaktır.

Acaba doğumundan sonraki yüzyılda izlenmesi gereken rota için Peter neler söylerdi? O, sonuçların sabırsız bir avukatı değildi ancak bir süreç öğretmeniydi. Bugünkü mevcut sorunlar ve gelecekteki meydan okumalar hakkında yeni bir düşünce sistemi tanımlayabilmek için hala onun çalışmaları üzerinden tahminler yapabiliriz.

O, bugün iş hayatında güven ortamının tekrar tesis edilmesi için yöneticilerden kendi köşelerinde durmak veya aşırı riskler almak yerine kendi kendilerini düzenlemelerini beklerdi. **(Drucker ne devlet ne de şirket yönetimlerinde gücün merkezileştirilmesine sıcak bakmamıştır).** Kendi prim ödeneklerine sınırlar koyan parmakla gösterilecek kadar az sayıdaki CEO'yu ise ayakta alkışlardı. Yöneticilerden kamuoyunun adil bulacağı şekilde prim sistemlerinde reformlar yapılması ve yeni koşullar belirlenmesi için ittifaklar kurmalarını ve dernekleşmelerini isterdi. **Halka açık şirketlerin yöneticilerini yönetim kurulu toplantılarında ahbap çavuş ilişkilerine girmek yerine net ve objektif araçlar ile yöntemler kullanarak profesyonel anlayışa uymaları yönünde ikaz ederdi.** Harvard Business School'un 2009 yılı mezuniyet töreninde, bir grup öğrencinin, büyük bir kısmını Profesör Rakesh Khurana ile Nitin Nohria'nın (HBR'nin 2008 Ekim sayısındaki **"Yöneticiliğin Artık Gerçek Bir Meslek Olması Zamanı Geldi"** başlıklı makaleye bakın) çalışmalarından aldığı bir metni ezbere okuyarak oluşturduğu bir grup olan yeni MBA Oath'ın ilk taraftarının Drucker olduğunu görmeyi çok isterdim. Zira Oath grubu yöneticilere kendi sorumluluklarının kendilerinden çok daha fazlasını kapsadığını hatırlatıyordu.

Örneğin o, sağlık bakım hizmetleri veya eğitimin geliştirilmesi söz konusu olduğunda sosyal organizasyonları da kapsayacak şekilde sistemin tümüne birden bakar ve hükümeti, iş âlemini ve sivil toplum örgütlerini toptan bir değişim için işbirliği yapmaya teşvik ederdi. Küresel ısınma ve diğer çevre sorunları hakkında uluslararası bir işbirliği ortamını kurmak amacıyla hükümet liderlerinden ortak bir hedef anlayışı tanımlamak için ulusal sınırların ötesinde düşünmelerini isterdi. Sorunlu bölgelerdeki gerilimleri yumuşatmak için ise zengin ülkelerin hükümetlerinin, geleceğin iş dünyasını kurabilecek ve sivil toplumun gelişimine katkıda bulunabilecek müteşebbislere yatırım yapmaları

gerektiğini söylerdi. Ümit ve refah için bir zemin yaratmak amacıyla inovasyonun teşvik edilmesi için de kâr amacı gütmeyen organizasyonlar aracılığıyla gönüllülük temelindeki eylemleri tetikleyebilen sosyal müteşebbislerden faydalanırdı.

Drucker'ın temel öğretisi, tüm kariyeri boyunca sürekli tekrarladığı ve güçlendirdiği üç ana tema çerçevesinde özetlenebilir:

- *Yöneticilik profesyonel bir meslek olmalıdır ve üst yönetim ile yöneticiler asıl işlerinin kendi organizasyonlarının uzun-vadeli sağlığını korumak olduğunu asla unutmamalıdır. Bunun anlamı ise kendi duvarları dışındaki topluma bakmaları ve sadece zenginlik için değil ama sağlık ve mutluluk yani huzurlu bir yaşam için de sorumluluk üstlenmeleridir.*
- ***Bilgi işçileri kontrol edilemezler; onların motive edilmeleri gerekir.** Bu tip çalışanlara kişisel çıkardan daha anlamlı bir amaç sunulması şarttır. Eğer oyun sadece paradan ibaretmiş gibi sunulursa o zaman avantajlı olanlar pastadan daha büyük paylar alacaklarından toplumdaki eşitsizlikler de artar.*
- *Şirketlerin özgürce serpilip budaklanabileceği iyi bir toplum yaratmak için kâr-amacı gütmeyen organizasyonlar vazgeçilmez birer unsurdur. Sivil toplum, hükümetin insani ihtiyaçları karşılamasındaki eksiklikleri tamamlamak için çalışır.*

Drucker, bir devrimci değildi. O bizden sadece varsayımlara karşı ısrarla meydan okumamızı isterdi. Daima sabırlı ve uzun-vadeli bir vizyonu öğütlerdi. O, türbülanslı zamanlarda liderlik yapmanın, olayların nereye doğru gittiği kadar nelerin değişmeyeceğiyle ilgili sağlam bir önsezi gerektirdiğini çok iyi kavramıştı. Azgın dalgalarla çalkalanan sularda ilerlenilecek veya sarp yamaçlara tırmanılacaksa bile o bize sorunsuz bir seyahate hazırlanmanın en iyi yolunun anlamlı bir amaç doğrultusunda berrak bir vizyon geliştirmek olduğunu hatırlatırdı.

Ana Fikir

- Peter Drucker, aralarında kamuoyunun yöneticilere ödenen aşırı yüksek primlere duyduğu öfkenin ve Amerika'nın global ekonomik hegemonyasına meydan okunmasının da bulunduğu, iş dünyasında günümüzde yaşanan önemli pek çok gelişmeyi önceden görebilmiştir.

- Peki bugün yaşasaydı iş dünyasının liderlerine neler tavsiye ederdi? İşte size birkaç önsezi: *Hükümetin aşırıya kaçan düzenlemelerine maruz kalmamak için kendi kendini düzenlemek; prim sisteminde reform yapmak için biraraya gelmek; yönetim kurulu üyelerini profesyonelleştirmek; çevre sorunlarını çözmek için ulusal sınırların ötesinde düşünmek.*
- Drucker bizden ayrıca türbülanslı dönemlerde liderlik yaparken uzun-vadeli bir vizyonun fevkalade kritik olduğunu da unutmamamızı isterdi.)

(Kâr amacı gütmeyen organizasyonlar özellikle de kendi tabanları kadar disiplinli olmadıklarından yönetime şirketlerden daha çok ihtiyaç duyarlar.

"Şirketler Kâr Amacı Gütmeyenlerden Neler Öğrenebilirler?" HBR Temmuz–Ağustos 1989)

(Eğer birisine bir görev veriyorsam ve o kişi başarısız oluyorsa hata benimdir. Bu insanı suçlamaya hakkım yoktur.) *-("İnsanlarla İlgili Kararları Nasıl Almalı?" HBR Temmuz–Ağustos 1985)*

(İnsanların büyük bir çoğunluğu, bilhassa da herhangi bir alanda saygın bir uzmanlığa sahip olanlar, diğer alanlarda ya bilgiyi küçümserler ya da buralarda onun yerini zekânın alabileceğine inanırlar. Örneğin birinci sınıf mühendisler insanlarla ilgili hiç bir şey bilmemekle iftihar etme eğilimindedirler... İnsan kaynakları profesyonelleri ise aksine çoğunlukla temel muhasebe

kurallarından bihaber olmakla gurur duyarlar... Ancak bu tür cahilliklerden gurur duymak kendi kendini mağlup etmektir. *"Kendi Kendini Yönetmek" HBR Mart–Nisan 1999)*

(**"Şirket için doğru olan ne?" diye sormak doğru kararın alınmasını garantilemez. En parlak yönetici bile nihayetinde bir insandır ve bu yüzden de önyargılara ve hatalara açıktır. Ancak bu soruyu hiç sormamak kesinlikle yanlış bir karar alındığının garantisidir.** *"Etkili Bir Yönetici Nasıl Olur?" HBR Haziran 2004)*

Rosabeth Moss Kanter *(rkanter@hbs.edu), Harvard Business School İş İdaresi'nde Ernest L. Arbuckle Profesörüdür. Son çıkan kitabı: " SuperCorp: Öncü Şirketler Nasıl İnovasyon, Kar, Büyüme, ve Sosyal Fayda Yaratır? (Crown, 2009)"dır.1989 ile 1992 yılları arasında HBR'de editörlük yapmıştır.*

PETER FERDINAND DRUCKER'IN YÖNETSEL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Özet

Peter Ferdinand Drucker, birçoklarınca günümüzün en önemli yönetim filozoflarından biri kabul edilmektedir. Bu çalışma Drucker'ın yönetsel yaklaşımının neoliberal politikalara bir zemin oluşturduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, neoliberal politikaların önemli destekçilerinden biri olan Hayek'in de temsilcisi olduğu Avusturya İktisat Okulu 'nun, Drucker 'ın görüşleri üzerindeki etkilerini de incelemektedir.

GİRİŞ

Bilgi akışının sürekliliğinde, bilgi toplumu içerisinde yer alan tüm toplumsal ve ekonomik yapıların bir değişim döngüsünde yer aldıkları savunulmaktadır.

Sürekli bir değişim; yeni başlangıçlar, yeni yapılar, yeni süreçler ve yeni sonlar yaratırken, bu döngünün içerisinde yönetim felsefesi de payını almaktadır.

Yönetim felsefesini, bu değişim döngüsünde ele alan isimlerden biri; birçoklarına göre çağın en önemli yönetim filozofu olarak kabul gören Peter F. Drucker'dır. Drucker bu döngü içerisinde, başlangıçta sadece iş kuruluşlarına (modern şirketler) odaklı olan yönetim anlayışının, sonraları ister kamu, ister özel, ister gönüllü (sosyal sektör) olsun, bütün modern kuruluşların gereksinim duyduğu bir "jenerik"e doğru değişimine vurgu yapmaktadır. Burada *jenerik,* küçük ya da büyük herhangi bir ölçekte, hangi mal ve hizmetleri ürettiğine bakılmaksızın, hangi sektörde olursa olsun-kamu yönetiminde, girişimci işletmede ya da herhangi bir kuruluşta- aynı standartların, aynı uygulamaların gerçekleştirilebileceği anlamındadır. (Fottler, 1981: 1-3) Böylece Drucker'a göre, örgütlü ekonomik gelişmeden sorumlu olan yönetim, artık toplumda yer alan bütün kuruluşlar için temel ilkelerle işlev gören bir organdır.

Drucker'a göre değişimin kökeni, kapitalizmin içinde bilgi temelli bir devrimin gerçekleşmesine dayanmaktadır. Ona göre, bilginin niteliğindeki devrimlerle gelen bu değişim, toplumu ve toplumun kuruluşlarını değiştirirken, karşımıza kapitalist-ötesi bir toplum çıkartmaktadır. Kapitalist-ötesi toplumda yönetim anlayışı da artık farklıdır.

Drucker'a göre bilginin niteliği 1700'lü yıllarda değişmeye başlamıştır. Bu yıllarda *Techne/teknik* kelimesi, zanaatkarlara özgü yapıp etme bilgisi olmaktan çıkarak, *logi/mantık* kelimesiyle birleşerek teknoloji kavramını ortaya çıkarmıştır. Artık bilgi örgütlü, sistemli, araçsal anlamında kullanılmaya başlanmış, beceriden teknolojiye geçilmiştir. Teknolojinin sağladığı üretim, kısa zaman içerisinde zanaatçıların asla ortaya koyamayacağı kadar sermaye gerektirmiş, ayrıca kullanacağı bir mekân olarak ta fabrikayı ortaya çıkarmıştır. Bilginin anlamında gerçekleşen bu ilk değişim sayesinde *sanayi devrimi* gerçekleşerek çağdaş kapitalizmi kaçınılmaz kılmıştır.

Drucker'a göre ikinci değişikliğin temeli, bilginin iş niteliğinin belirlenmesinde kullanılmasıdır. İlk devrimle aletlere, süreçlere ve ürünlere uygulanan bilgiyi, ilk defa işe ve işin incelenmesine uygulayan ise Frederick W.Taylor olmuştur. Taylor, her türlü işin bilginin kullanılmasıyla yeniden düzenlenebileceğini, böylece verimlilik artışının sağlanabileceğini vurgulamaktadır. Taylor, hem üreticiler hem yöneticiler açısından bilgisizliğin, cehaletin üretimin artmasını engellediğini, verimi düşürdüğünü ve bu çerçevede çalışanların düşük ücrete razı olduklarını ifade etmiştir. (Mucuk, 2005: 16) Drucker, bilginin niteliğindeki bu ikinci değişikliğin, *prodüktivite devrimine* yol açtığını ve gelişmiş ülkelerde yaşam standartlarını arttırdığını belirtmiştir. Ayrıca Drucker'a göre bu değişim, birçok faaliyetin/işin gerçekleştiği fabrikalardaki örgütlenme sorunlarına yönelik metotlar geliştirirken, aynı zamanda spesifik bir iş türü olarak 'yönetim' denilen şeyi önermişti.(Drucker, 1994:68) Çünkü Drucker'a göre Marx'ın *Kapitali* yazdığı 1850'li yıllada yönetim olgusu bilinmeyen bir şeydi. Bu olgu, I. Dünya Savaşı'nın eşiğinde içlerinde Taylor'ın da bulunduğu, birkaç düşünür tarafından yeni fark edilmeye başlanmıştı. (Drucker,1996: 225-226)

Drucker'a göre yönetimin bir disiplin olarak ortaya çıkışı İkinci Dünya Savaşı sonrası, bilginin

niteliğindeki üçüncü değişimle gerçekleşmiştir. Bu devrim bilginin, bilgiye uygulanışıdır. Yani eldeki bilginin, sonuç odaklı nasıl kullanılacağına ilişkindir. Drucker'a göre bu üçüncü değişim, esas olarak 1990'lı yıllarda tüm dünyada hâkim olan *yönetim devrimine* neden olmuştur. (Drucker, 1994: 66) 1920'li ve 1930'lu yıllar boyunca, sadece imalat alanında uygulanan yönetim, bilginin niteliğindeki bu üçüncü değişimle bütün modern kuruluşlara ait ortak bir işlevsellik kazanmıştır.

Bu son devrimle birlikte bilgi anlamlı tek kaynak olarak kabul edilmiştir. Bu kaynak çevresinde örgütlenmiş gelişmiş toplumlar ise iktisadi, toplumsal, siyasal ve yönetsel bir dönüşüm içerisindedir. Bu dönüşümle birlikte yeni toplum da işçi sınıfı yerini bilgi işçilerine, sermaye ise bilgiye bırakırken, ne ekonomik kaynak sermaye ve emektir; ne de ulus-devlet eski ulus-devlettir. Tamamen ortadan kalkmamakla beraber, onlar artık gerilemektedir. (Ducker, 1994: 33-67) Yönetim de geleneksel yaklaşımda olduğu gibi sadece şirketlere içkin bir kavram değildir. Taylor'un kurduğu bilimsel yönetim modelinde olduğu gibi her işi yapmanın en iyi tek yolu bulunmamakla birlikte, insanları yönetmenin en iyi ve tek doğru yolu olduğu ve tek doğru organizasyon yapısı varsayımları da eskimiştir. (Drucker, 2000: 11-12)

Görüldüğü üzere Drucker bilginin değişen niteliği ile yönetim olgusu arasında ilişki kurmaktadır. Ancak Drucker, bu ilişkiyi çok boyutlu olarak ele almaktadır. Çünkü hem bilgi hem yönetim olgusu, toplumsal koşullardan bağımsız değildir. Çoğu kez bilgi bir meşrulaştırma amacına dönüştürülmektedir.

Drucker'a göre bilginin niteliğindeki son değişimle ortaya çıkan yeni toplum, Marxizm bir ideoloji olarak, komünizmin de bir sistem olarak çöküşü ardından kesinlikle Marxist bir toplum olmayacağı gibi, kapitalizm ideolojisi de aşılmaktadır. Zaten prodüktivite devrimiyle üretim artmış, işçi sınıfı artan üretimden pay alarak refahını yükseltmiştir. Bilgi toplumunda emeğini satarak geçinen işçi sınıfı olmayacağı gibi, servet yaratan faaliyet bilgi olduğu için, sadece kâr peşinde koşan kapitalistte olmayacaktır. Temel ekonomik kaynaktaki değişim, emek ve sermayenin yerini bilginin alması, kapitalisti sadece kâr güdüsüyle ayakta tutamayacaktır. Ancak ekonomik faaliyetlerin etkin birleştiricisi olarak piyasa, bu yeni toplumda da var olduğundan, bu toplumların yönü anti- kapitalist de olmayacaktır.(Drucker, 1994:14-19) Kapitalist ötesi olan ama anti- kapitalist olmayan bir toplum düşüncesi, Drucker'ın neden bazı çevrelerce bu kadar desteklendiğini de açıklamaktadır. Drucker, aslında anti-Marksist bir toplum düzeni tasarlamaktadır. Drucker'ın kapitalist ötesi toplumu da, kapitalist ötesi olmaktan çok, kapitalizmin yarattığı sorunlara çözüm aranan yerdir.

Bu çalışmanın tezi de Drucker'ın yönetsel yaklaşımın, kapitalizmin sorunlarını gidermeye çalışırken, neoliberal politikalara zemin hazırladığıdır. Drucker'ın yapıtları ve ele aldığı kavramlar, bu doğrultuda incelenmektedir. Yazarın çok fazla sayıda kitabı bulunduğundan, konunun sınırlarını çizebilmek için çalışmanın tezi ve amacı bağlamında, dört kitabı seçilmiştir. Bu kitaplardan ilki 1954 tarihli *"Yönetimin Uygulaması"* adlı kitabıdır. Bu kitap, yönetimi iş yönetimiyle özdeşleştirdiği yıllarda yazıldığı için seçilmiştir. İkinci kitap 1989 yılında yayınlanan, 1970'lerden sonraki birikimini özetlediği, yönetsel açıdan önemli tarihsel olaylara ve bu olayların siyasal sonuçlarına yer veren, *"Yeni Gerçekler* "dir. Drucker, bu çalışmasında bilgi toplumunun gelişini haber vermektedir. Ele alınan üçüncü kitabı, 1993'te yayınladığı *"Kapitalist-Ötesi Toplum* "dur. Kapitalist-Ötesi Toplum, sosyal devletin çözüldüğü, bilgi ve teknolojilerin ilerlediği, bilginin ve bilgi işçiliğinin yeni üretim değerleri olduğu dolayısıyla büyük dönüşümlerin yaşandığı bir dönemi tanımlamaktadır. Aslında Drucker, Amerika'yı anlatmaktadır. Çalışmamızda önemli görülen son kitabı ise, 2000'lerin eşiğinde çıkardığı (1999) ve yönetimle ilgili düşüncelerini sentezlediği " 21. *Yüzyıl için Yönetim Tartışmaları"* dır.

Bu bağlamda çalışmanın ikinci bölümünde Drucker'ın biyografisi ile birlikte, yapıtlarına yer verilmektedir. Üçüncü bölüm, yeni sağ adı verilen dönüşümde ideolojik rolü olan Avusturya İktisat Okulu'nun Drucker'ın düşüncelerini etkileyen teorik parametrelerinin açıklanmasına ayrılmıştır. Sonuç bölümünde ise Drucker'ın yönetim alanındaki yeri değerlendirilmekte ve Drucker'ın yönetsel yaklaşımının neoliberal politikalara zemin hazırladığı gösterilmektedir.

PETER FERDINAND DRUCKER ve YAPITLARI

Drucker, 1909 yılında Avusturya'nın başkenti Viyana'nın Kaasgraben adlı küçük bir köyünde, eğitim seviyesi yüksek bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Entelektüellerin, yüksek makamdaki memurların ve bilim adamlarının yeni fikirler, idealler paylaştıkları ve tartıştıkları bir ev ortamında büyümüştü.

Schumpeter, Hayek ve Mises gibi Avusturya İktisat Okulu'ndan düşünürler de, Drucker'ların alışılmış misafirleri arasındaydı.

Drucker, yirmili yaşlarında, Viyana'daki çalışma koşullarının sınırlılığı nedeniyle Almanya'nın Hamburg kentine taşınmıştır. Hamburg'ta önce pamuk ticareti yapan bir şirkette çırak, ardından da köşe yazarı-gazeteci olarak çalışmıştır. Buradan sonra Frankfurt'a taşınarak, Daily Frankfurter General Anzeiger adlı gazetede göreve başlamıştır.

1927 yılında Hitler, Nazi toplantısını ilk gerçekleştirdiğinde, Frankfurt Üniversitesi'nde hukuk okuyan Drucker, erken yaşlarda merkezi güce karşı tepki duyduğunu belirtmiştir. 1931 yılında kamu hukuku üzerine Frankfurt Üniversitesi'nde doktoraya başlamıştır. Bu dönemde, Schumpeter, girişimcilik ve yenilikçiliğin önemi konusunda Drucker üzerinde etkili olmuştur.

Drucker, Hitler'in devlet başkanı olmasından hemen sonra Londra'ya göç etmiştir. Bir bankada ekonomist olarak göreve başlamış, 1937 yılında ise Amerika'ya bir İngiliz gazetenin muhabiri olarak gitmiştir. Daha sonra, Vermont eyaletindeki Bennington Koleji'nde politika ve felsefe profesörü olarak çalışan Drucker, 1939'da ilk kitabını *"Ekonomik Adamın Sonu* " (The End of Economic Man) adlı yazmıştır. Drucker'ın 1942 yılında yayınladığı *"Endüstriyel İnsanın Geleceği*" (The Future of Industrial Man) adlı kitabında, Almanya'da ve Rusya'da aşırı merkezleşmiş devlet gücünün yıkıcı etkilerini tartışmıştır. Üretim araçlarının devlet sahipliğinde olduğu bürokratik bir sosyalizmin dibe vurduğunu, gerçek anlamda demokratik bir sosyalizm düşüncesinin güvenilmezliğini ileri sürmüştür.

1945 yılında General Motors'da çalışmaya başlayan Drucker, ilk defa işletmeleri yakından inceleme ve gözleme imkânı bulmuş, bunun sonucunda da 1946 yılında *"Şirket Kavramı*" (Concept of the Corporation) başlıklı kitabını yayınlamıştır. 1971'de Kaliforniya'ya taşınan Drucker, Claremont Graduate Üniversitesi'nde sosyal bilimler ve yönetim alanında profesör olarak çalışmaya başlamış, daha tanınır bir kişi haline gelmiştir.

Drucker, 1954 yılında ise en önemli kitapları arasında gösterilen *"Yönetimin Uygulaması*" (The Practice Of Management) adlı kitabını yayınlamıştır. Bu kitabında yönetimin ne bir sanat ne de bir bilim olduğunu, hukuk ve tıp gibi bir meslek (uğraş) olduğunu ifade etmiştir. Bu kitabında yönetimi sadece iş yönetimiyle özdeşleştirmiş, büyük şirketlerdeki yönetim anlayışı üzerinde durmuştur.

Drucker, 1969 tarihli *"Süreksizlik Çağı*" (The Age of Discontinuity) adlı çalışmasında, devletin sınırlarını tartışmaya açarken, yönetimleri kamuya ait şirket ve sanayileri elden çıkarma anlamında kullanılmak üzere, *"özelleştirme* " terimini kullanmıştır. Bu görüşlerine 1989 yılında yayınladığı *"Yeni Gerçekler*" (New Realities) adlı kitabında yer veren Drucker, devletin silinip gitmeyeceğini ancak "Büyük Toplum"dan[30] söz edilmesinin de artık kimse tarafından ciddiye alınmayacağını söylemektedir. Devleti merkez alarak tanımlanan çoğulculuk kapitalist- ötesi toplumda yerini devlet dışı, apolitik, tek amaçlı, işlev ve performansa dayalı farklı kuruluşların çoğulculuğuna bırakarak, onları toplumun merkezi durumuna getirmiştir. İlk yeni çoğulcu kuruluşun modern ticari işletmeler olduğunu söyleyen Drucker, yönetimin bu yüzden bu derece 'iş yönetimi' ile özdeşleştirildiğini, ancak özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birbiri ardına birçok yeni kuruluşların ortaya çıktığını belirtirken, kapitalist ötesi toplumda da özel sektör ve kamu sektörü dışında, üçüncü sektör olarak kâr amacı gütmeyen sosyal

---

[30] Büyük Toplum (Great Society), ABD'nin 36.Başkanı Lydon Baines Johnson'un en büyük ideali olan, yoksulluktan arındırılmış, herkesin yeterli sağlık koşullarına sahip olduğu, sosyal içerikli yasalara dayalı bir reform programı ile yaratmak istediği refah bir ülke planıdır.

sektörün de yer aldığını ifade etmektedir. (Drucker,1994:241) Bu bağlamda 1990 tarihli *“Kâr Amacı Gütmeyen Organizasyonları/ Kuruluşları Yönetme"* (Managing The Non-Profit Organization) adlı kitabında, yönetimin yalnızca iş dünyasına ya da kamuya özgü olmadığını ifade eden Drucker, her geçen gün giderek gelişen, kâr amacı gütmeyen sosyal sektörün de bir yönetime sahip olmak zorunda olduğunu söylemektedir. (Drucker, 1996: 78)

1993 yılında yayınladığı *“Kapitalist Ötesi Toplum "* (Post-Capitalist Society) adlı kitabında dönüşmüş kapitalist bir toplum, “kapitalsiz” kapitalizm ile karşımıza çıkmaktadır. (Drucker, 1996:111-115) Drucker’a göre bilginin yapısındaki hızlı değişim, onu tek anlamlı kaynak haline getirirken, geleneksel üretim faktörlerinin önemlerini yitirmelerine sebep olmuştur. Bilginin yapısındaki bu hızlı değişim birçok alanı olduğu gibi yönetsel alanı da etkilemiştir. Yönetim için dün geçerli olan gerçekler bugün için geçerliliğini yitirmiştir. Drucker’ın yönetim paradigmalarındaki değişimi ele aldığı *“21.Yüzyıl İçin Yönetim Tartışmaları"* (Management Challenge for the Twentyfirst Century) adlı kitabında yönetimin temel varsayımlarının değişmekte olduğunu, dün doğru kabul edilen yönetim geçeklerinin bugün için yanıltıcı olduğunu ele almaktadır. Drucker’a göre kapitalist-ötesi toplumunda bütün kuruluşlar, değişimin yönetimini bilmek durumunda, bilgiye, yeniliklere uymak zorundadır.(Drucker, 1994: 88-90)

Drucker’a göre yönetim disiplinin temelini oluşturan “TEK” bakış açılı varsayımlar (tek boyutlu yönetim, tek doğru organizasyon yapısı, tek yönetim tarzı) artık geçerli değildir. Yönetimle ilgili artık yeni varsayımlar vardır. Bunlardan ilki yönetimin sadece kamuya veya özel sektöre ait olmadığı, tüm kuruluşların en belirgin ve ayırt edici unsuru olmasıdır. İkincisi tek doğru organizasyon yapısının olmadığı, göreve göre uygun organizasyon yapılarının varlığıdır. Yönetimle ilgili yeni varsayımlardan sonuncusu ise, tek yönetim tarzının olmadığıdır. (Drucker, 2000: 10-30) Drucker’a göre sosyal sektör, bu açıdan vatandaşlara gönüllü çalışma bilincini aşılamakta, toplumsal sorumluluk yüklemektedir. Gönüllülük ilkesi çevresinde örgütlenen kâr dışı organizasyonlar, demokratik yönetişimin gerçekleştiği özerk yerlerdir.

Drucker’ın ele alınan bu yapıtları incelendiğinde, refah devletin ve sosyal politikaların sorgulandığı, kapitalizmin getirdiği işsizlik, yabancılaşma sorunlarına karşın çözüm olarak kilise, vakıf, dernek kâr amacı gütmeyen sosyal sektörü ön plana çıkardığı söylenebilmektedir. Sosyal güvenlik, devlet dışı ve piyasa dışı araçlarla/ kuruluşlarla gerçekleştirilecektir. Drucker’a göre yeniliğe, bilgiye, değişime açık, apolitik, tek amaçlı, hiyerarşik ve bürokratik olmayan, kendi kendini yönetebilen bu kuruluşlarla birlikte yönetimin varsayımları ve gerçekleri de değişmiştir.

Ancak Drucker 2005 yılında vefat ettiğinde, bütün dünyada küreselleşme ve onun felsefesi olan yeni sağ politikalar (neo-liberal); özelleştirmeler, deregülasyon ve yerelleşme yaygınlaşmıştır. Devletin geleneksel görevlerinden çekilmesini amaçlayan özelleştirmeler ile kamu hizmetlerinin, piyasa düzeni içinde işleyen topluma, yerel yönetimlere ve gönüllü kuruluşlara devri amaçlanmıştır.(Güler, 2005: 97-98) Kamu hizmetlerinin kamu sektörü dışındaki kurum ve aktörlere devri ile karar süreçlerinde özel sektörün ortaklığı ise yeni örgütlenme modeli olarak kabul edilen yönetişimle desteklenmiştir. Drucker’ın daha refah devleti döneminde geliştirdiği düşünceler, 1980’lerde geçerlilik kazanmaya başlamış ancak sözünü ettiği kapitalist ötesi toplum hiç de kapitalist ötesi olmayıp, kapitalizmin çelişkilerini derinleştirici olmaktan öteye gidememiştir. Drucker’ın görüşlerinin teorik olarak içinde bulunduğu çevrenin ve özellikle Avusturya İktisat Okulu’nun görüşlerinden ciddi biçimde etkilendiği söylenebilir. (Kiessling, Richey,2004: 4)

AVUSTURYA İKTİSAT OKULU ve PETER F. DRUCKER

Avusturya İktisat Okulu, Carl Menger’in 1871 yılında yayınlanan ‘Ekonomi Biliminin Temelleri’ isimli kitabı ile doğmuştur. Keynesyen devrimiyle unutulan okul, 1970’lerle birlikte Mises ve Hayek’le tekrar önem kazanmıştır. (İmre,2006:155) Refahın devlet eliyle yeniden dağıtımına ve hükümet kontrolüne karşı olan okul, buna karşı çıkışı serbest piyasa savunusu çerçevesinde yapmaktadır. Avusturya İktisat Okulu’nun çalışmaları; sınırlı bir tarihsel duyarlılık, sermaye ve çıkar teorisini canlandırma, siyasal ve sosyal tartışmada liberal bir ideoloji ve serbest piyasa savunusu, merkezi planlama eleştirisi ve

ekonomik karar alma süreçlerini çevreleyen radikal belirsizliğe vurgu gibi farklı konuda yoğunlaşmaktadır. Kiessling, Richey,2004: 4)

Avusturya İktisat Okulu'nun ikinci kuşağını Ludwing von Mises ve Schumpeter oluştururken, üçüncü kuşak Hayek, Haberler, Machlup gibi bilim adamlarından oluşmuştur. (Yay, 1996: 34) Aile dostları Schumpeter, Mises ve Hayek'in içinde yer aldığı bu okulun yaptığı çalışmalarda, Drucker'ı etkileyen dört temel perspektif vardır. Bunlar; (Kiessling, Richey,2004: 3)

1. Disiplinerarası yaklaşım ve ileri bir felsefi düzey
2. Piyasa rekabetini sonsuz bir dinamik süreç olarak kabul eden Avusturya İktisat Okulu vizyonu
3. Firmaları sosyal bir organizasyon ve bilgi deposu olarak kabul eden görüş açısı
4. Devletin (hükümetin) rolü

Bir malın değerini maliyetlerinin bir fonksiyonu olarak ifade eden klasik iktisatçılardan farklı olarak Menger, bu değerin tüketicilerin sübjektif değerlendirmeleri ile ilgili olduğunu kabul etmektedir. Menger'e göre hangi malların iktisadi ya da mübadeleye konu olduğu, ya da bu nedenle üretildiği; bireylerin ihtiyaçlarının teminine yönelik giriştikleri bilinçli/ amaçlı faaliyetlerin sonucu olarak görülmelidir. İktisadi olguların temeli, amaçlı insan faaliyetlerine dayanmaktadır. Bu bağlamda okul, *iktisadi olguların yalnızca bireylerin faaliyetlerine inilerek anlaşılabileceğini belirten metodolojik bireycilik* ilkesini temel almıştır. Bu ilke, *sübjektivizm* ilkesi ile tamamlanmaktadır. Sübjektivizm ilkesine göre iktisadi olguların temelinde yer alan birey faaliyetleri, onların sahip oldukları bilgi, algı, kabul ve ret değerlerine başvurularak anlaşılabilir. (Yay, 2004:2-10) Okula göre bütün toplumsal eylem ve davranışlar, bireyler tarafından gerçekleştirilmekte, kolektif bütünü tanımanın yolu da bireylerin faaliyetlerinin incelenmesinden geçmektedir. (Yayla, 1993:154) Bununla birlikte bireylerin faaliyetleri ile ilgili objektif veriler yoktur. Sosyal bilimlerin (ekonominin) ele aldığı konular, fizik bilimlerinde olduğu gibi ölçülebilir kavramlar ve yöntemlerle açıklanamaz. Bu bağlamda okulun felsefi boyutunda en çok vurgulanan nokta, ekonominin (sosyal bilimlerin) konusunun doğa bilimleri ile aynı olmadığıdır.

Okul, bu görüşün aksini savunan görüşleri *toplumsal mühendislik* ve *sosyalist planlama* temelleri olarak eleştirmektedir. (Yay, 2004: 12)

Metodolojik bireycilik ve sübjektivizm ilkeleri, sosyal bilimlerde (ekonomide) karar verme süreçlerinin çok karmaşık olduğunu varsaymaktadır. Çünkü sayısız bireyin sayısız tercihi vardır. Merkezi planlama otoritesi, mal ve hizmetlerin üretiminde bağımsız faktörleri (metaların fiyatları, miktarları, üretimi etkiliği gibi) faktörleri göz önünde bulundurmak zorundadır. Oysa sistem hesaplanmayacak kadar fazla sayıda bilinmeyen verilerden, araçlardan ve bileşenlerden oluşmaktadır. Bu nedenle devlet, merkezi planlama rolü üstlenmeye kalktığında, başarısızlığa uğrayacaktır. (Kiessling, Richey,2004: 7)

Avusturya İktisat Okulu düşünürlerinin pozitivizm, merkezi planlama ve Marxist karşıtlığı Drucker'da da karşımıza çıkmaktadır. Drucker da, diğer Avusturya İktisat Okulu düşünürleri gibi Hitler dönemini yaşamış, aşırı devlet kontrolünün ve merkezi planlamacılığın karşısında yer almıştır. (Kiessling, Richey, 2004:7) Bu paralel bakış açısı Hayek'in, Kölelik Yolu adlı kitabında Drucker'ın şu sözlerine yer vermesiyle açıkça görülmektedir: *"Marxizm yolu ile hürriyet ve müsavata erişmenin mümkün olduğu kanaatinin yıkılması, Rusya 'yı da, Almanya ile aynı yolu tutarak, tamamiyle menfi, totaliter ve gayri iktisadi bir hürriyetsizlik ve müsavatsızlık nizamına doğru gitmeyi mecbur etmiştir… "* (Hayek, 1995: 8)

Ayrıca Drucker da Hayek gibi, pozitivist akım geleneğinden gelen Jean-Jacques Rousseau ve August Comte'u eleştirmekte, onların uzantısını Marx olarak görmektedir.(Yayla, 1993:109) Drucker, Ortaçağ Avrupası'nda inanç yoluyla kurtuluş düşüncesinin ortadan kalkmasıyla doğan boşluğun toplum yoluyla kurtuluş; yani geçici bir sosyal düzen yoluyla ve "bu tek yoldur" düşüncesiyle doldurulduğunu ifade etmiştir. Bu düşüncenin ise ilk kez Fransa'da Jean-Jacques Rousseau tarafından dile getirildiğini belirtmiştir. Drucker'a göre, bu düşünce İngiltere'de Jeremy Bentham tarafından siyasi bir sisteme

dönüştürülmüş, sonrasında August Comte ile Hegel tarafından kalıcı bir biçimde, “bilimsel” bir mutlakçılık biçimine kavuşturulmuştur. Lenin, Hitler ve Mao’nun babası olarak kabul ettiği Marx’ın ise bu ikisi tarafından dünyaya getirildiğini söylemektedir. Ancak Drucker’a göre dünyayı toptan değiştirmeye yönelen toplumsal hareketler ve devrimler mükemmel bir toplum ideali peşinde koşarken başarısızlığa uğramışlardır. Sosyal düzen ya da toplumun dönüştürülmesi yoluyla kurtuluş inancının son bulması, Gorbaçev’in Ekim Devrimini “tarihi bir olay” olarak nitelediği gün olarak gören Drucker’a göre, devrimlerle ilgili yanılgı sonlanmış olmuştur.(Drcker,1996: 14-17)

Drucker, bireyi ikinci plana iten, bireye özgür alan bırakmayan Marksistlerin, çok sayıda birey adına merkezden bütün kararları alması, doğru ve bilinçli değildir. Ona göre sosyal davranışlar, sosyal durumlar ve sosyal sorunlar, basit bir “doğru çözüme” izin vermeyecek kadar karmaşıktır, her geçen gün sürekli değişimle daha da karmaşık bir hal almıştır. (Drucker, 1994:23-26) Drucker’a göre bu değişim, yönetimin de artık “tek doğru yönetim” tarzına dayandırılamayacağını göstermektedir. Zaten Drucker, yönetim gibi sosyal bir disiplin için, değişmez ‘doğal kanunlar’ olamayacağını, sürekli değişimin kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir. (Drucker, 2000:10)

Avusturya İktisat Okulu’nun Drucker’ı etkileyen ikinci perspektifi piyasa savunusudur. Piyasa savunusu, okulun felsefi temeli üzerinden yapılmakta, ‘bireycilik’ ve ‘sübjektivizm’ ilkesi piyasa süreci içerisinde bireylerin ayrı ve farklı amaçlarına hizmet eden, özgürlük alanının ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü piyasa, planlı ekonomi gibi herhangi bir tek amaçlar hiyerarşisi veya değerler kıstasına göre yönetilemeyecektir. Bireylerin özgür üreticiler ve tüketiciler olarak yer aldıkları, mübadele de bulundukları bir düzen olan piyasa, özel mülkiyete, rekabete ve girişimciliğe dayanmaktadır. (Butler, 1996: 52-54) Drucker, girişimciliğin esasını daha iyiyi gerçekleştirmek için aynı şeylerin tekrarından öte farklı şeyler gerçekleştirme, yenilik güdüsü olarak görmektedir. Bilgilerin çok çabuk eskidiği kapitalist- ötesi toplumda kuruluşlar, yenilik getirmeyi, yenilik yaratmayı, hızlı karar vermeyi bünyesinde bulundurmak zorundadır. Bunların sonucu olarak ta adem-i merkeziyet, zorunluluktur. (Drucker, 1994: 86-90)

Avusturya İktisat Okulu’nun Drucker’ı etkileyen bir diğer perspektifi ise, firmaların sosyal bir organizasyon ve bilgi deposu olarak işlev gördüğüdür. Dünya ekonomisinin bir piyasa ekonomisi olarak devam ettiğini belirten Drucker piyasanın, kendi kuruluşlarını birer bilgi deposu olarak korumakta olduğunu ancak bu kuruluşların içerik olarak büyük ölçüde değiştiğini savunmaktadır. Drucker’a göre, özellikle Avusturya İktisat Okulu’nun piyasanın bilgi deposu olarak gördüğü, imalata yönelik sanayi kuruluşlarının, 1990’larla birlikte bilgi ve enformasyon çevresinde örgütlenmeye gittiğini, bu sanayi kuruluşlarının bilgi ve enformasyon üretimine daha fazla ilgi gösterdiklerini ifade etmektedir. Drucker, bu kuruluşların yanı sıra ticari sektöre yönelik olmadan bilgi üretip uygulayan kuruluşlardan da (kilise ile eğitim, sağlık ve bakım hizmeti veren kuruluşlar) söz etmekte, hatta bu kuruluşların sosyal sektör (sivil sektör) alanı olarak, özel sektör alanından daha hızlı büyümekte olduğunu dile getirmektedir. (Drucker, 1994:1419) Bu kuruluşlar, bilgiyi üretebilen, izleyebilen esnek yapılanmalar ve bu yapılanmalara göre şekillenmiş sosyal ilişkiler alanlarıdır.

Avusturya İktisat Okulu’nun Drucker’ı etkileyen son perspektifi ise devletin rolüdür. Drucker da Avusturya İktisat Okulu gibi devletin görevlerinin, savunma, askerlik, iç güvenlik ile yasaları, düzeni korumak gibi konularla sınırlı olması gerektiğini savunmaktadır. Drucker, Avusturya İktisat Okulu’nun piyasa savunusunda olduğu gibi toplumsal mal ve hizmetlerin öncelikli olarak özel sektör tarafından üretilmesini; bu mal ve hizmetleri piyasadan sağlayamayacak kadar yoksul kesimler için de gönüllü yurttaşlardan oluşan sosyal amaçlı kuruluşların devletin rolünü üstlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Sahip olduğu görüşler, tutarlı biçimde devletin rolünü azaltmanın, buna karşılık piyasanın alanını ve Kilise başta olmak üzere toplumsal kuruluşların rolünü artırmanın alt yapısını oluşturmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu perspektifler değerlendirildiğinde, başta piyasa savunusu, merkezi planlama karşıtlığı, devlet görevlerinin sınırlandırılmasını savunan fikirleriyle Drucker, yeni sağ politikaları (özelleştirme, deregülasyon, yerelleşme, vb.) etkileyen düşünürlerden birisi olmuştur.

Drucker'ın görüşleri, 1980'den sonra neoliberal politikaların uygulanması sürecinde yaygınlık kazanmıştır. Çünkü Drucker, serbest piyasayı savunan, merkezi yönetim karşıtı Avusturya İktisat Okulu'nun görüşlerinin de etkisiyle, tam da refah devleti eleştirileri doğrultusunda ulus-devletlerin yapılandırıldığı geçiş dönemine uygun düşünceler dile getirmiştir. Bilgi çağı, esneklik, özelleştirme, sosyal sektör, jenerik, adem-i merkeziyetçilik ilk anda sayılabilecek kavramlarıdır. Yönetim yazını açısından özellikle jenerik yaklaşımı öne çıkmaktadır. Jenerik, hem özel hem kamu hem de sosyal sektör de yönetimin aynı işlevlere ve görevlere sahip olduğu anlamında kullanılmaktadır.

Drucker'ın kullandığı bu kavramlar Yeni Kamu İşletmeciliği'nin başvurduğu kavramlar olmuştur. ABD kaynaklı yaklaşım,1970'lerin sonunda Jimmy Carter'ın başkanlık kampanyası ve sonrasında 1980'lerde Thatcher dönemi hareketlerine kadar götürülebilir. Bu yaklaşım sosyal sorumluluk taşıyan özel kesim örgütlerini sadece kâr amaçlı kuruluşlar olarak kabul etmezken, kamu kesimi örgütlerini de sınırsız bir güç kullanımıyla girdi-çıktı oranlarını gözetmeden, denetimsiz varlıklar olarak görmemektedir. Bu açıdan yaklaşım iki kesimdeki örgütler arasında yönetsel açıdan bir fark gözetmemektedir. Yaklaşıma göre işletme yönetiminin araç ve gereçleri; ekonomiklik, verimlilik için kamuya uygulanmalıdır. Bu çerçevede özelleştirme, deregülasyon, piyasalaştırma önemlidir. Küçük devlet güçlü piyasa temel savunusu olmuştur.

Yönetimin bütün kuruluşlarda jenerik olduğunu, yani özel sektör, kamu sektörü ve sosyal sektör arasında yönetim ilkeleri açısından bir fark olmadığını savunan Drucker'ın düşüncelerinin de bu yaklaşımı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Druker'ın sınırlı bir devlet anlayışında amaç; öncelikli olarak devleti küçültmek, devletin faaliyet göstereceği sınırlı alanda da, piyasa aktörlerinden birisi gibi hareket etmesine ideolojik zemin hazırlamaktır. Devletin faaliyet alanını sınırlı görmekte olan Drucker da, Yeni Kamu İşletmeciliği'nin devlet için öngördüğü dümen tutma rolünü benimser gözükmektedir.

Drucker, 1940'lı yıllardan bu yana yazdığı için kendi görüşlerinin bu akımlar içerisinde yer bulması doğaldır. Ama Drucker'ın kendisi yönetimi administration (idare) olarak değil, management (işletme/işletim) olarak kullanmaktadır. Yönetimin bütün sektörlerde ortaklığından söz etmesi, devleti işletme gibi düşünerek, belirleyici bir rol oynamaktan çıkardığını, piyasa içerisinde yer alan aktörlerden birisi olarak düşündüğünü ve bu şekilde yönetişimin taraflarından birisine indirgediğini göstermektedir.

Drucker'a yönelik eleştirilere gelince, "Kapitalist Ötesi Toplum" kendi ifadesiyle, özel sektör kuruluşlarının kâr güdüsünü törpüledikleri, kuruluşlarda çalışanlar statüsündeki yurttaşların toplumda gönüllü oldukları bir toplumdur. Ama sonuçta bu toplum, piyasa değerleriyle iş gören kapitalist bir toplumdur. Verilere göre ABD'de 1 milyon 200 bin dernek bulunmakta ve her 15 Amerikalıdan bir tanesi bu tür kuruluşlarda çalışmaktadır. (Özalp, 2008: 22) Bu bile kapitalizmin yarattığı eşitsizlikleri gideremediği gibi, yoksul ülkelerde gönüllülüğe dayalı sosyal sektörün başarılı olması mümkün görünmemektedir. Zaten gelir düzeyi düşük olan bu ülkelerde sosyal duyarlılık da düşüktür. Ayrıca küreselleşme ile piyasada uluslararası şirketlerin ağırlığı artmış; ulus-devletlerin yetki ve sorumluluk alanları ulusüstü ve ulusaltı aktörler lehine daraltılmıştır. Dolayısıyla Drucker, geçmişte devlet tarafından üstlenilen sosyal sorumluluğu gönüllü kuruluşların ya da yurttaşların inisiyatifine bırakmaktadır. Kâr dışı olarak tanımladığı başta dinsel cemaatler olmak üzere hayır kurumları demokratik yönetişim alanları olmaktan çıkmış, tutucu yapıların alanı olmuşlardır.

Son olarak, Drucker **"Kapitalist-Ötesi Toplum"** adlı kitabının fütüristik olmadığını söylemektedir. (Drucker, 1994: 16) Kendisi mevcut durumun tespitini yaptığını söylese de görüşleri neoliberal politikalara zemin hazırlamıştır. Özelleştirme, devletin sınırlanması, sosyal sektör, taşeronlaşma, yönetişim, hesapverebilirlik gibi güncel kavramlar ya kendisine aittir ya da onunla yaygınlaştırılmışlardır. Neoliberalizmin ideolojik alanda belirleyici bir konuma gelmesinde Mises, Hayek, Drucker gibi düşünürlerin meşrulaştırmaları etkili olmuştur. Drucker,

kapitalist ötesi toplumu apolitik-siyaset dışı-olarak tanımlarken, kendisi ideolojik bir tutumla piyasayı savunmayı sürdürmektedir.

KAYNAKLAR

Butler, Eamonn, Hayek, (Çev. Yusuf Ziya Çelikkaya), Ankara: Liberal Düşünce Topluluğu Yayınları, 1996.

Drucker, Peter F., Kapitalist Ötesi Toplum, (Çev. Belkıs Çorakçı), İstanbul:

İnkılap Kitabevi, 1994.

Drucker, Peter F., Yeni Gerçekler, (Çev. Birtane Karanakçı), Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, 1996.

Drucker, Peter F., Yönetim Uygulaması, (Çev. E. Sabri Yarmalı), İstanbul:

İnkılap Kitabevi, 1996.

Drucker, Peter F. , *21.Yüzyıl için Yönetim Tartışmaları,* (Çev. İrfan Bahçıvangil, Gülenay Gorbon),

İstanbul: Epsilson Yayınları, 2000.

Fottler, Myron D. *,"Is Management Really Generic?",* Academy of Management Review, 6:1, 1981,

1-12.

Güler, Birgül A., Yeni Sağ ve Devletin Değişimi, Ankara:İmge Kitabevi, 2005.

Hayek , F.A., Kölelik Yolu, (Çev. Turhan Feyzioğlu, Yıldıray Arsan), Ankara: Liberte Yayınları, 1995.

İmre, A.Gülçin, Avusturya Okulu İçinde Ludwig von Mises ve İktisadi Düşünceye Katkısı, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2006.

Kiessling, Timothy S., Richey, R. Glenn, " Peter F. Drucker and the Austrian School of Economics", Management Decision, 42: 10, 2004, s.1-13.

Mucuk, İsmet, Modern İşletmecilik, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2005.

Soyocak, Sevinç, " *İki Yeni: Neolibeal Hayek, Neomarksist Poulantsaz*", Mülkiye Dergisi, 2009, Cilt 33, ss.217-232.

Yayla, Atilla, Liberal Bakışlar, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1993.

Yay, Turan, Hayek'te İktisadi Düşünce, Bursa: Ezgi Yayınları, 1996.

Yay, Turan, *"Avusturyaİktisat Okulu'nun Tarihsel Gelişimi ve Metodolojisi*", Piyasa Dergisi, 2004, Sayı: 11, ss.1-29.

INTERNET

BusinessWeek, http://www.businessweek.com/magazine/content/05 48/b3961001.htm, (01.12.2008)

Claremont Graduate University, http://www.cgu.edu/include/druckertimeline.pdf (01, (05.02.2009)

Peter F. Druсker: A Biography In Progress, http://www.peterdrucker.at , (01. 12. 2008)

Özalp, Ali, Sivil Toplum Örgütlerinin Toplumsal ve Siyasal Bakımdan Önemi,

http://www. icisleri.gov.tr, (07.02.2009)

Kaynak: Sevinç SOYOCAK ÖZALP

Hitit Üniversitesi İ.İ.B.F.

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi/ Yönetim Bilimi Öğretim Görevlisi

sevincozalp@hitit.edu.tr/ SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER DERGİSİ Cilt 3, No 2, 2011 ISSN: 1309-8012 (Online)

THE POST-CAPİTALİST SOCİETY / Post-Kapitalist Toplum (1993) Kapitalist Ötesi Toplum Peter F. DRUCKER

ÖZET

Drucker bu eserinde, dünya ekonomik ve politik düzeninin kapitalizmden ayrılarak, henüz adlandırılmayan bir sisteme doğru gittiğini anlatmıştır. Elbette, hayatı boyunca büyük şirketleri ve çok uluslululuğu savunduğu iddia edilen Drucker, bu sistemin Neo-Komünizm veya Sosyalizm değil de, bilgi ve enformasyon sermayeli ve eğitimle desteklenen bir sistem olacağını öngörmektedir. Bu sistemde, geçmiş zamanların emeğe ve üretime dayalı "mavi yakalı" toplumun hızla değişen teknolojiden, sosyal ve politik buhranlardan ve de elbetteki küreselleşmenin kaçınılmaz sonucu olan "kültür birleşiminden" etkilenerek, yazarın değişi ile "gözlerin açılması" ve değişimin kendisi içinde hızla bir ilerleme gösterdikleri savunulmaktadır. Bu konuda farklı yorumlar yapılabilmesinin yanı sıra, Drucker'ın emeği ve işgücünü fazla önemsememesi ve bu **"Kapitalist Ötesi Toplum"** için kurduğu mantık zincirinde, sermaye olarak nitelendirdiği "bilgi"yi tek başına ve yalın tutması, onu kullanacak güç hakkında soru işaretleri oluşturmaktadır. Bu sermaye, neredeyse, organik bir yaşam formu olarak nitelendirilmekte ve onu kullanacak insan bir parça gözardı edilmektedir. Drucker, insan faktörünü tamamen de yadsımadan, okullarda verilecek eğitim ile bu sermaye için her ne kadar da bir "kullanıcı" tanımı yapsa da onu oluşturacak ve geliştirecek etkenler hakkında çok fazla bilgi vermemektedir.

Fütürist olarak tanımlayabileceğim Drucker, mutlaka tecrübe ve birikimlerinden yararlanarak bu öngörüde bulunmuş ve de mantıklı bakıldığı zaman, insan faktörünün gözönüne alınması, değişimin gücü, global anlamda kültür birleşmeleri gibi etkenlerin de katkıları ile bu öngörüsü için sağlam temeller oluşturmuştur.

Bilgi çağının en "hızlı" zamanlarına denk gelen benim kuşağım için "Kapitalist Ötesi Toplum"u kabul etmek çok da zor değildir. Okuduğumuz korku romanlarını anımsatır ilk kapitalist düzen (İngiltere, maden ocakları, tersaneler, vs.) ile komünizm (tek tip, Sibirya, baskıcı ve özgürlüksüz bir toplum, vs.) hikayelerinden (!) sonra, birlikte büyüdüğümüz teknolojik ve enformatik devrim mutlaka bizi etkilemiş ve gelişim için kendilerini vazgeçilmez olarak göstermişlerdir. Bu kesinlikle işler bir mantıktır. Tıkanan ekonomik ve politik sistemleri aşmanın, onları değiştirmenin, küreselleşen bir dünyada, kamuoyunu bütün bir dünya haline getirmenin yolu olarak alternatifsiz bulunan bilgi, her türlü -izm'in yerine almaya aday tek güç olarak gözükmektedir. Esas önemli olan ise, (elbette bütün -izm'ler kötü değildir, hatta en kötüsünün içinde mutlaka doğru bir taraf vardır. Önemli olan, bunu kabullenebilme yetisi ve becerisidir.) "Bilgi'yi doğru zaman, doğru şekil ve doğru insanların kullanılıp, bunu bir maya haline getirmeleridir. İşte o zaman bu maya ile barışık, kollektif, verimli ve varlıklı toplumlar haline gelebiliriz.

Kapitalist ötesi toplum, hem bilgi toplumu hem de kuruluşlar toplumudur. Aydınların kuruluşa bir alet olarak ihtiyacı vardır. Yöneticiler ise bilgiye, kuruluş performansı için gerek duymaktadırlar. Bunların birbirlerini dengeledikleri zaman ortaya yaratıcılık ve düzen, başarı ve tatmin çıkar.

Kapitalist ötesi toplumda birçok kişi aynı anda bu iki kültürde yaşıyor olacaktır ve de herkes bu iki kültürü anlamaya hazırlıklı olmalıdır. Kesin olan tek bir şey vardır: **En büyük değişiklik bilgide olacaktır.** Bilginin biçiminde içeriğinde, anlamında, sorumluluğunda ve eğitimli insan için taşıdığı anlamda kendini gösterecektir.

18. yüzyıl sonlarında gerçek anlamda ismiyle beraber telaffuz edilen kapitalist toplumda iki sosyal sınıf hâkimdi: üretim olanaklarına sahip olan ve onların kontrolünü ellerinde tutan kapitalistler ve Marx'ın "proleter"leri olan işçiler. Proleterlerin ilk defa varlıklı orta sınıf haline geçmesi, Marx'ın öldüğü 1883 yılında başlayıp, tüm gelişmiş ülkelerde İkinci Dünya Savaşı sonunda doruk noktasına erişmiş olan "Prodüktivite Devrimi" [Verilen emeğe ve yapılan masrafa oranla üretilen miktar ürün verme gücü, üretkenlik.] ile beraber olmuştur. Ama sonra "Yönetim Devrimi"nin gelmesi ile, imalat

sanayiindeki mavi yakalılar, sayı güç ve mevki açısından hızla gerilemeye başlamışlardır. 2000'li yıllarda geleneksel işçilerin, tüm emek gücü içerisinde altıda biri hatta sekizde biri aştığı hiçbir gelişmiş ülke kalmayacaktır. Ama yeni ve farklı bir topluma geçmiş olduğumuz ancak Marksizmin bir ideoloji olarak, Komünizmin de bir sistem olarak çöküşünden sonra kesinlikle belli olmuştur**. Ne var ki bunları çökerten güçler, Kapitalizmin modasının geçmesine de yol açmaktadır.**

Çoktan başlamış olan toplum, Kapitalist ötesi bir toplumdur. Bu toplumun, serbest piyasayı ekonomik entegrasyonun tek kanıtlanmış mekanizması olarak kullanacağı kesindir. Kapitalizmin bazı kurumları varlıklarını sürdüreceklerdir ama, bankalar gibi, daha farklı roller oynayacaklardır. Esas ağırlık merkezi ise, son 250 yıla hâkim olanlardan, siyasal partilerin, sosyal grupların, sosyal değer sistemlerinin, kişisel ve siyasal taahhütlerin şimdiye kadar tanımladığından farklı olacaktır. Ancak unutulmamalıdır ki, hiçbir şeyin ötesi kalıcı değildir, uzun ömürlü bile değildir. İçinde yaşadığımız dönem, bir değişim dönemidir. Gelecekteki toplumun nasıl birşey olacağı, hatta **"BİLGİ TOPLUMU"** olup olamayacağı bile, gelişmiş ülkelerin kapitalist ötesi döneme gösterecekleri tepkilere bağlıdır. O ülkelerin önde gelen aydınlarına, iş dünyası liderlerine, siyasal liderlerine ama en çok da bizlere bağlıdır. Tek kesin olan "geleceği biçimlendirecek günler"in bu günler olduğudur.

Kapitalist ötesi toplumda, siyasal yapıdaki ye politikadaki değişimler de toplumdaki ye sosyal yapıdaki değişimler kadar büyüktür. Ayrıca tüm dünyaya da yayılmış durumdadır. Siyasal yapıda da, politikada da yine bir "ötesi" çağı geçmekteyiz. Bu seferki de "egemen devlet ötesi" çağdır.

Dünya tarihindeki son 400 yıl boyunca yer alan siyasi hamleler hep ulus-devleti aşıp, onun yerine transnasyonal bir siyasal sistem kurmak yönünde olmuştur. Bu transnasyonal sistem, bir sömürge imparatorluğu da olabilir, bir süper devlet de. Bu 400 yıl boyunca ne zaman yeni bir güç belirse, hemen ulusal sınırlarını aşıp bir imparatorluk haline gelmeye çalışmıştır. Aslında imparatorlukları doğuran, ulus-devlet değildi. Ulus-devletin kendisi zaten transnasyonal dürtülere bir cevap olarak doğmuştu. Ama ulus-devlet, imparatorlukların ve süper devletlerin yüzyıllar boyunca varlığını sürdüren tek siyasal gerçek olmasına rağmen, son 100 yıl içerisinde o da kendini değiştirip mega-devlet haline dönüşmüştür.

Ulus-devletten mega-devlete dönüş 19.yy'ın son çeyreğinde başlamıştı. Mega-devlete doğru atılan ilk adım, Bismarck'in 1880'lerde sosyal devlet kavramını ortaya atması ile oldu. Bismarck'ın amacı, hızla yükselen sosyalizm dalgasına karşı ayakta durabilmekti. Bismarck hükümeti, siyasal bir kurum olarak görülen hükümeti, sosyal bir kurum haline getirmiştir. 1920'lerde ve 30'Iarda komünistler, faşistler ve Naziler sosyal kurumları devraldı ve İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra mevcut yapı hızla değişti. Devlet "sağlayıcı" olmaktan çıkıp "yönetici" konumuna geldi.

19. yy sonlarında ulus-devlet artık ekonomik bir kurum haline çevrilmekteydi. İlk adımlar ABD'de atılmıştı. Bu yüzyılın en orijinal siyasi icatlarından biri olan ve başlangıçta çok da başarılı olan bu devlet düzenlemeleri, kesinlikle "bozulmamış kapitalizm" ile "sosyalizm" arasında bir "üçüncü yol" olarak görüldü, ayrıca kapitalizmin ve teknolojinin 18. yüzyıl sonlarında gerçek anlamda ismiyle beraber telaffuz edilen kapitalist toplumda iki sosyal sınıf hakimdi: üretim olanaklarına sahip olan ve onların kontrolünü ellerinde tutan kapitalistler ve Marx'ın "proleter"leri olan işçiler.

Ekonomi elbette ki piyasa ekonomisi olarak kalacaktır, hem de bir dünya pazarı ekonomisi olacaktır. Ama dünya ekonomisi bir piyasa ekonomisi olarak kalıp, piyasanın kurumlarını korurken, içeriği büyük ölçüde değişmiş bulunmaktadır. Eğer hala "kapitalist" ise artık "enformasyon kapitalizmi" sözkonusudur. Geleneksel kaynakların, yani emeğin, toprağın ye sermayenin getirisi giderek azalmaktadır. Servet kazanan kaynaklar ancak enformasyon ve bilgidir.

Kaynakların verimi konusunun ise kapitalist ötesi toplumun ekonomisinde en önemli konu olacağına işaret eden durumlar vardır. Kaynakların verimi, çevreyle ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin altında yatan şeydir.

Kaynak:

Peter F. DRUCKER The Post-Capitalist Society /Post-Kapitalist Toplum (1993) Kapitalist Ötesi Toplum trc: Belkıs ÇORAKÇI, İnkılap Kitabevi, Basım Yılı : 1993, İstanbul

KİTAPTAN SİZİN İÇİN SEÇTİKLERİM

DEĞİŞİM

Batı tarihinde her birkaç yüz yılda bir büyük bir değişiklik olmaktadır. Daha önceki bir kitabımda (The New Realities, 1989) "sınır" dediğim şeyi böyle zamanlarda aşarız. Kısacık birkaç on yıl içinde toplum kendini yeniden düzenler; dünya görüşü de, temel değerleri de, sosyal ve siyasal yapısı da, sanatı da, kilit kurum ve kuruluşları da değişir. Elli yıl sonra ortaya yepyeni bir dünyanın çıkmış olduğunu görürsünüz. O zaman doğanlar, dedelerinin yaşadığı, ana-babalarının doğduğu dünyayı zihinlerinde canlandırmayı çok zor bulurlar.

İşte şimdi de böyle bir değişimi yaşamaktayız. Bu sefer de "Kapitalist Ötesi Toplum" yaratılıyor. Buna benzer bir değişiklik, on üçüncü yüzyılda yaşanmıştı. Avrupa dünyası hemen hemen göz açıp kapayıncaya kadar yeni bir kenti kendine merkezleştirdi. Uzun mesafe ticaretinin yeniden dirilmesiyle birlikte, kent loncaları, güçlü sosyal gruplar oluşmuştu. Gotik kültürüyle, esasta kentsel, hatta kısmen burjuva sayılabilecek yeni mimarisiyle, yeni ressamlarm eserleriyle, bilgeliğin pınarı olarak Aristo'ya geri dönülmesiyle, kırsal yerlerdeki manastırların kültür merkezleri olarak yerlerini üniversitelere kaptırmasıyla, yeni Kentsel Düzenle, Dominican'ların, Franciscan'ların ortaya çıkmasıyla, dinin de, eğitimin de, manevi değerlerin de taşıyıcılarının değişmesiyle, birkaç on yıllık bir süre içinde Latince bile bir kenara bırakıldı, **Dante'yle birlikte bir Avrupa edebiyatı yaratıldı.**

Aradan iki yüzyıl geçtiğinde yeni bir değişim daha yer aldı. Bu da, 1455'te Gutenberg'in hareketli tipograf matbaasını ve onunla birlikte ilk basılı kitabı icat etmesiyle, Luther'in 1517'deki Protestan Reformu arasında geçen altmış yıllık zaman dilimi içinde gerçekleşti. Bunlar Rönesans'ın tomurcuklandığı, 1470-1500 yılları arasında Floransa ve Venedik'te doruğuna ulaştığı dönemlere rastlıyordu. O tarihlerde Eski Çağ yeniden keşfediliyor, Avrupa bu arada Amerika'yı keşfediyor, İspanyol süvarileri, Roma İmparatorluğu'ndan bu yana ilk daimi orduyu oluşturuyor, anatomi yeniden keşfedilirken bilimsel sorular ortaya dökülüyor, Arap rakamları Batı'da yaygın biçimde benimseniyordu. 1520 yılında yaşayan birinin, kendi dedesinin yaşadığı, anasıyla babasının doğduğu dünyayı hayalinde canlandırması artık olanaksızdı.

Bir sonraki değişim 1776 yılında, yani Amerikan Devrimi'yle aynı yıl başladı. O yıl, Watt'ın buhar makinesini kusursuzluğa ulaştırdığı, Adam Smith'in de Milletlerin Serveti kitabını yazdığı yıldı. Bu dönem de 40 yıl sonra Waterloo'da noktalandı, işte bu dönem, tüm çağdaş "izm"lerin doğduğu dönemdir. Kapitalizm, Komünizm ve Sanayi Devrimi bu yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu yıllar aynı zamanda (1809) ilk modem üniversitenin (Berlin) ortaya çıktığı, ama okul kavramının da genel ve evrensel olarak köklendiği yıllardır. **Kırk yıllık süre içinde Yahudiler kendilerini baskılardan kurtarmış, hatta 1815'te Rothschild'ler, kralları, prensleri gölgede bırakan büyük bir güç haline gelmişlerdir.** Bu kırk yıl aslında yeni bir Avrupa uygarlığı yaratmıştır. Yine aynı şekilde, 1820'de yaşayan biri, dedelerinin yaşadığı ve ana-babasının doğduğu dünyayı zihninde canlandıramayacak duruma gelmiştir.

Bizim günümüz bundan 200 yıl sonraya rastlamakta ve yeni bir değişim süresi olarak ortaya çıkmaktadır. Ne var ki, bu seferki yalnız Batı toplumuyla sınırlı olmadığı gibi, Batı tarihine özgü de değildir. Bu seferki, bundan böyle bir "Batı" tarihi, bir "Batı" uygarlığı bulunmaması durumuna geçiştir. Artık dünya tarihi ve dünya uygarlığı vardır, ama bunların her ikisi de "Batılılaşmış" durumdadır. Bu değişimin aslında, batı-dışı bir ülkenin, yani Japonya'nın 1960'lar dolayında büyük bir ekonomik güç haline gelmesiyle mi, yoksa bilgisayarların gelişmesi nedeniyle enformasyon denilen şeyin ağırlık kazanmasıyla mı başladığı tartışma konusudur. Ben şahsen bu değişimin başlangıcı

olarak, İkinci Dünya Savaşı sonunda kabul edilen Amerikan Er Hakları Yasası'nı gösterirdim. Bu yasaya göre, savaştan yurda dönen her Amerikalı askere üniversiteye gidebilmesi için bir para verilmesi söz konusuydu ki, böyle bir şey otuz yıl önce, yani Birinci Dünya Savaşı sonunda ortaya çıksa, son derece mantıksız görünürdü. Er Hakları Yasası ve Amerikalı savaş gazilerinin o yasayı hevesle karşılaması, bilgi toplumuna geçişin bir işaretiydi. Geleceğin tarihçileri belki de o olayı yirminci yüzyılın en önemli olayı olarak göreceklerdir.

Bu seferki değişimin henüz ortalarında olduğumuz açıkça görülmektedir. Gerçekten de, eğer tarih bize bir rehber oluşturacaksa, bu değişim de ancak 2010 ya da 2020 yıllarında tamamlanacaktır. Ama dünyanın siyasal, ekonomik, sosyal ve ahlaki manzarasını şimdiden değiştirmiştir. 1990'da doğan hiç kimse, dedelerinin dünyasını (yani benim kuşağımın dünyasını) hayal bile edemeyecektir.

Ortaçağı Rönesans'a ve Çağdaş Dünya'ya dönüştüren değişimi, yani 1455'te başlayan değişimi anlayabilme konusunda ilk başarılı girişim, olaydan ancak 50 yıl sonra, Copernicus'un 1510-1514 arasında yazdığı Yorumlar'la, Machiavelli'nin 1513'te yazdığı Hükümdar adlı eserle, 1510-1512 arasında Michelangelo'nun Şistine Şapeli'nin tavanını boyayıp tüm Rönesans sanatının sentezini ortaya koymasıyla ve 1530'da Katolik Kilisesinin Tridentine Konsülü'nde yeniden kurulmasıyla gerçekleşebilmiştir.

Bir sonraki, yani yukarda değindiğimizden **200 yıl sonra Amerikan Devrimi'yle başlayarak yer alan değişimin ilk anlaşılması ve analize tabi tutulmasıysa, 60 yıl sonra, Alexis de Tocqueville'in Amerika'da Demokrasi adlı eserinin 1835 ve 1840'ta peşpeşe iki kere yayımlanmasıyla gerçekleşmiştir.**

Bizler kapitalist-ötesi topluma girmiş ve bir hayli de yol almış olduğumuz için, artık Kapitalizm ve Ulusal Devletler çağının sosyal, ekonomik ve siyasal tarihini gözden geçirebilecek duruma gelmiş sayılırız. Elinizdeki bu kitap, bu nedenle içinden çıktığımız çağa yeni bir bakış yöneltecek, tarihin belirli bir noktasından baktığı için de gördüklerinin bazıları şaşırtıcı gözükecektir (bana öyle göründüğü bir gerçektir).

Ama buna karşılık, kapitalist-sonrası toplumun nasıl bir şey olacağını öngörmeye çalışmak, bugün için hâlâ riskli bir iş olur. Ne gibi yeni sorunların çıkacağını, büyük düğüm noktalarının nerelerde belireceğini, olasılıklara dayanarak şimdiden bir dereceye kadar görebileceğimiz inancındayım. Birçok alanlarda, nelerin sonuç vermeyeceğini de bilecek durumdayız. Ama birçok soruların cevabı, hâlâ geleceğin rahminde saklı durumdadır. Emin olabileceğimiz bir tek şey varsa, bugünün düzen değişikliklerinden ortaya çıkacak dünyadaki değerlerin, inançların, sosyal ve ekonomik yapıların, siyasal kavram ve sistemlerin, genel olarak dünya görüşlerinin, bugün tahmin edebileceğimizden çok farklı olacağıdır. Buna karşılık bazı alanlarda; özellikle toplumda ve toplum yapısında temel değişimler şimdiden yer almış durumdadır. **Yeni toplumun sosyalist olmayacağı, kapitalizmi de aşmış, ötesine geçmiş bir toplum olacağı hemen hemen kesindir.** Böyle bir toplumun en başta gelen kaynağının bilgi olacağı da kesin bir biçimde belirmiştir. Bunun anlamı da, toplumun artık örgütsel bir toplum olacağıdır. Emin olabileceğimiz bir başka şey de, siyasette 400 yıldır geçerli olan egemen ulusal devlet sisteminden şimdi bile ayrılmış olduğumuz, onun yerine bir çoğulculuğa kaymış olduğumuz, bu çoğulculuğun içerisinde ulusal devletin de tek siyasal birleşim olmaktan çıkıp, siyasal birleşimlerden biri durumuna gelmesine yaklaştığımızdır. Kapitalist ötesi toplum dediğim sistemde, yani uluslarötesi, bölgesel, hem ulusal devleti, hem yerel, hatta aşiret türü yapıları bir arada kapsayacak sistemde, ulusal devlet yalnızca parçalardan biri —ama kilit parçası— durumuna gelecektir.

Bütün bunlar şimdiden gerçekleşmiş şeylerdir. O halde artık bunların tanımını yapmak da mümkündür. Bunu yapmak da bu kitabın amacıdır.

Kapitalist ötesi toplum ve kapitalist ötesi politika

Daha birkaç on yıl önce, kapitalist ötesi toplumun Marksist bir toplum olacağından herkes emindi.

Bugün ise gelecekteki toplumun kesinlikle Marksist toplum olmayacağından eminiz. Ama çoğumuz aynı zamanda biliyor —ya da en azından seziyoruz ki — gelişmiş ülkelerin gitmekte olduğu yön, kapitalist diye tanımlanabilecek bir yön değildir. Piyasa kesinlikle ekonomik faaliyetlerin etkin birleştiricisi olarak kalacaktır. Ama gelişmiş ülkeler toplum olarak da kapitalizm ötesi'ne doğru kaymışlardır. Bu toplumlar son hızla, yeni "sınıfların oluştuğu, yeni bir merkezi, kaynak çevresinde örgütlenmiş toplumlar haline gelmektedir.

Kapitalist toplumda iki sosyal sınıf hâkimdi: üretim olanaklarına sahip olan ve onların kontrolünü elinde tutan kapitalistler, bir de işçiler —yani Karl Marx'ın (18181883) "proleter"leri— dışa itilmiş, sömürülen, bağımlı durumda insanlar. Proleterlerin ilk defa "varlıklı" orta sınıf haline gelmesi, **"Prodüktivite Devrimi"** ile gerçekleşmiştir. Bu da Marx'ın öldüğü 1883 tarihinde başlayıp, tüm gelişmiş ülkelerde İkinci Dünya Savaşı sonunda doruk noktasına erişmiş olan devrimdir. 1950'ler dolayında, sanayi işçisi artık "proleter" olmayıp, bu sefer "emekçi" imajıyla ortaya çıkmış, her bir gelişmiş ülkede politikayı ve toplumu hükmü altına alabilmiştir. Ama daha sonra "Yönetim Devrimi"nin gelmesiyle, imalat sanayimdeki mavi yakalı işçiler, gerek sayıca, gerekse güç ve mevki açısından hızla gerilemeye başlamışlardır. 2000 yılında geleneksel işçilerin, yani malları yapan ve taşıyan işçilerin, tüm emek gücü içinde altıda biri, hatta sekizde biri aştığı hiçbir gelişmiş ülke kalmayacaktır.

Kapitalist, belki de doruk noktasına daha bile erken varmıştır. **Bunun için yüzyılımızın başlangıcı iyi bir tarihtir ve olayın kesinlikle Birinci Dünya Savaşı'ndan daha geç gerçekleşmediği kesindir. O zamandan beri hiç kimse, ne güç ve ne de göze çarpma açısından, ABD de Morgan'ları, Rockefeller'leri, Camegie'leri, Ford'lan; Almanya'da Siemens, Thysen, Ratenau, Krupp gibi isimleri; İngiltere'de Mond, Cunard, Lever, Vickers, Armstrong'ları, Fransa'da de Wendel ve Schneider'leri; Japonya'da da en büyük zaibatsu'ların sahibi olan Mitsubishi, Mitsui ve Sumitomo'lan aşabilmiş değildir.** İkinci Dünya Savaşı geldiğinde, bu kişilerin yerine "profesyonel yöneticiler" gelmiştir ki bu da Yönetim Devrimi'nin ilk göze görünür sonucudur. Ortalıkta hâlâ bir hayli zengin insan vardır elbette. Bunların hepsi de gazetelerin sosyete sayfalarında bol bol boy göstermektedirler. Ama bunlar yalnızca "şöhret"tir artık. Ekonomik açıdan önemli olma dönemleri bitmiştir. Gazetelerin ekonomi sayfalarında asıl maaşlı kimselere, yani yöneticilere, dikkat yöneltilmektedir. Paradan söz edildiği zaman, ya fazla yüksek maaşlar ya da ikramiyeler söz konusu olmaktadır.

Eski tür kapitalistin yerine, gelişmiş ülkelerde artık paranın arzını ve tahsisini emekli sandıkları yönetmektedir. ABD'de 1992 yılında, ülkenin büyük şirketlerinin sermayesinin yarısı bu tür sandıkların elinde olduğu gibi, aynı şirketlerin sabit borçlan da yine bu sandıklaraydı. Emekli sandıklarından yararlananlar, yani bu sandıkların sahipleri, elbette ki o ülkenin çalışanlarıdır. **Eğer sosyalizmin tanımı, Marx'ın yaptığı gibi, üretim araçlarının çalışanlar elinde bulunması biçiminde yapılırsa, o zaman ABD, dünyanın en "sosyalist" ülkesi olmuş demektir, ama bir yandan da dünyanın en "kapitalist" ülkesidir.** Emekli sandıklarını yönetenler, yeni tür kapitalistlerdir. Bilinen belli bir yüzleri olmayan, isimleri de pek bilinmeyen, maaşlı çalışanlardır onlar. Emekli sandığının yatırım analizcileriyle portföy yöneticileridir.

Bunun kadar önemli olan bir şey daha vardır: gerçek ve kontrol edici kaynak dediğimiz o kader çizici "üretim faktörü" şimdi artık ne kapitaldir, ne toprak, ne de emek. **Bilgidir, o kader çizici "üretim faktörü".** Kapitalistlerle proleterlerin yerine, kapitalist-ötesi toplumun sınıfları, bilgi işçileri ve hizmet işçileri olarak ayrılacaktır.

BİLGİ TOPLUMUNA GEÇİŞ

Kapitalist ötesi topluma doğru kayış, İkinci Dünya Savaşı'ndan az sonra başlamıştır. Ben "çalışanlar toplumu"yla ilgili ilk yazılarımı 1950'den bile önce yazmıştım. On yıl sonra, aşağı yukarı 1960'ta, "bilgi işi" ve "bilgi işçisi" terimlerini ortaya attım. 1969'da yazdığım Süreksizlik Çağı (The Age of Discontinuity) adlı kitabım, ilk defa olarak "örgütsel toplum"dan söz ediyordu. Şimdi elinizde tutmakta olduğunuz bu kitap, 40 yıllık çalışmaların ürünüdür. Getirdiği politika ve eylem önerilerinin

çoğu da başarıyla denenmiş şeylerdir.

Ama yeni ve farklı bir topluma geçmiş olduğumuz, ancak Marksizm'in bir ideoloji olarak, Komünizm'in de bir sistemi olarak çöküşünden sonra kesinlikle belli olmuştur. Bu kitap gibi bir kitap, yani ön-tahmin yerine tarif yapabilecek, fütüristik olmayıp şimdi eyleme davet edecek bir kitap, ancak ondan sonra mümkün olabilmiştir. Marksizm'in manevi, siyasal ve ekonomik açılardan iflası ve Komünist rejimlerin çöküşü, (çok sözü edilen 1989 tarihli makalede iddia edildiği gibi) "tarihin sonu" değildir. Serbest piyasanın en adanmış savunucuları bile bu olayı insanlığın zaferi olarak ilan etme konusunda kararsızlık göstermektedirler. Ama 1989 ve 1990'ın olayları, yine de bir dönemin sonu diyerek azımsanamayacak şeylerdi. Bir tür tarihin sonunu noktaladıkları kesindi. Marksizm'le Komünizm'in yıkılışı, laik dinin simgelediği 250 yıllık sürenin de sonunu getirdi; ben buna' toplum yoluyla selamete inanma dedim. Bu laik dinin ilk peygamberi Jean-Jacques Rousseau'ydu (1712-1778). Marksist ütopya bunun en son distilasyonu ve ilahlaştırılmasıydı.

Ne var ki, bir ideoloji olarak Marxizm'i ve bir sosyal sistem olarak Komünizm'i çökerten güçler, Kapitalizmin modasının geçmesine de yol açmaktadır. 250 yıldan beri, yani on sekizinci yüzyılın ikinci yarısından bu yana, kapitalizm dünyada hakim sosyal gerçekti. Son yüz yıldan beri de Marksizm, hakim sosyal ideolojiydi. Her ikisi de yeni ve çok farklı bir toplum tarafından aşılmaktalar.

Çoktan başlamış olan yeni toplum, kapitalist ötesi bir toplumdur. Bir kere daha söylemekte yarar var, serbest piyasayı ekonomik entegrasyonun tek kanıtlanmış mekanizması olarak kullanacağı kesindir. 'Anti-kapitalist" bir toplum olmayacaktır. "Kapitalizm dışı" bir toplum bile olmayacaktır. Kapitalizmin bazı kurumlan varlıklarını sürdüreceklerdir ama, örneğin bankalar gibi, daha farklı roller oynayacaklardır. Kapitalist ötesi toplumun esas ağırlık merkezi —yapısı, sosyal ve ekonomik dinamiği, sosyal sınıfları ve sosyal sorunları— son 250 yıla hakim olanlardan, siyasal partilerin, sosyal grupların, sosyal değer sistemlerinin, kişisel ve siyasal taahhütlerin şimdiye kadar tanımladığından farklı olacaktır.

Temel ekonomik kaynak, yani ekonomistlerin deyimiyle "üretim araçları" artık "sermaye" de değildir, doğal kaynaklar (ekonomistin deyimiyle "toprak") da değildir, "emek" de değildir. **Bilgi'dir ve bilgi olacaktır.** Servet yaratan esas faaliyetler, ne sermayenin üretime tahsisi, ne de emektir — bunların her ikisi, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıllara ait ekonomi teorilerinin kutuplarıdır— ister Klasik, ister Marksist, ister Keynesçi, ister Neo-Klasik olsun. Şimdi artık değerler "verim"le ve "yenilik"le yaratılmaktadır. Bunların ikisi de bilginin işe uygulanmasıdır. Bilgi toplumunun başta gelen sosyal grupları "bilgi işçileri" olacaktır. Bilgi yöneticileri, bilgiyi verimli kullanıma tahsis etmeyi bilenler olacaktır; tıpkı kapitalistlerin sermayeyi verimli kullanıma tahsis etmeyi bilmeleri gibi. Bilgi profesyonelleri, bilgi elemanları çıkacaktır. Tabii bütün bu bilgi insanları, kuruluşlarda çalışacaktır. Ama Kapitalizm'deki elemanlardan farklı olarak, "üretim olanakları" da, "üretim araçları" da onların elinde bulunacaktır. Birincisi, tüm gelişmiş ülkelerde "tek gerçek sahip" olarak hızla ortaya çıkan emekli sandıkları kanalıyla, İkincisi de, bilgi işçilerinin kendi bilgilerine sahip olması ve nereye gitseler onu birlikte götürebilmeleri sayesinde. Bu durumda kapitalist ötesi toplumun ekonomik sorunu, bilgi işinin ve bilgi işçisinin verimi olacaktır.

Buna karşılık, kapitalist ötesi toplumun sosyal sorunu, bu toplumdaki ikinci sınıfın, yani hizmet işçilerinin gururu meselesidir. Hizmet işçileri, kural olarak, bilgi işçisi olmaya yeterli eğitimden yoksundurlar. Ve her ülkede, en ileri ülkelerde bile, çoğunluğu onlar oluşturacaktır.

Kapitalist ötesi toplum, yeni bir değerler ve estetik algılar sistemiyle bölünecektir. Bu bolünüm, İngiliz romancı, bilimadamı ve devlet yöneticisi C.P. Snow'un 1959 tarihinde iki Kültür ve Bilimsel Devrim adlı kitabında anlattığı gibi "edebi kültür"le "bilimsel kültür" olmayacaktır. Her ne kadar Snow'un yaptığı o ayrım son derece gerçek bir ayrım olsa da artık durum öyle değildir. Bu seferki bolünüm, "aydınlar"la "yöneticiler" arasında olacak, ilk grup kelimeler ve fikirlerle ilgilenirken, ikinci grup da insanlarla ve işle ilgilenecektir. Bu ayrımı yeni bir sentez içinde aşabilmek de kapitalist ötesi toplumun ana felsefe ve eğitim sorunu olacaktır.

ULUS-DEVLET KENARA MI İTİLİYOR?

1980'lerin sonları ve 1990'ların başları aynı zamanda bir başka dönemin, bir başka tür tarihin de sonunu noktalamaktaydı. Eğer Berlin Duvarı'nın 1989'da yıkılması, Marksizm'in ve Komünizm'in yıkılışını simgeliyorsa, 1991 Şubatında Irak'ın Kuveyt'i işgaline karşı ulusal sınırlan aşan bir koalisyonun harekete geçmesi de, egemen ulusal devlet 'in siyaset sahnesinde başrol oyuncusu (hatta çoğu zaman tek oyuncu) olduğu 400 yıllık bir tarih diliminin sonunu simgelemekteydi. Geleceğin tarihçileri, 1991 Şubatını kesinlikle önemli tarihler arasına yerleştireceklerdir. Bu tür transnasyonal hareketlerin örneğine daha önce rastlanmamıştır. Uluslar daha önce, dünya toplumu yararına terörizmi bastırma amacını, hiç itiraz etmeksizin kendi ulusal duygularının, hatta birçok durumda ulusal çıkarlarının önünde saymak gibi bir hareketi hiçbir zaman yapmamışlardır. Terörizmin bir "politika" meselesi olmadığı, tek tek ulusal hükümetlerin kararına bırakılamayacağı konusundaki evrensele yakın anlayış, daha önce hiç ortaya çıkmamıştır. Dünya böyle bir durumda uluslar-dışı, transnasyonal bir eylemin gerekli olduğunu bu olayda görmüştür.

1991'deki Irak savaşının, Batı'nın petrol kaynaklarını korumak için girişilmiş bir savaş olduğu inancı yaygındır, özellikle ABD'nin liberalleri arasında çok fazla yaygındır. Oysa hiçbir şey gerçeklerden bu kadar uzak olamaz. Kuveyt, hatta daha sonra Suudi Arabistan petrol kuyularının kontrolünün Irak eline geçmesi, Batı'nın ekonomik çıkarlarına son derece uygun düşerdi. Bir kere böyle bir durum, çok daha ucuza petrol alınmasını sağlardı. Çünkü Kuveyt'le Suudi Arabistan'ın pek bir yerli nüfusu olmadığı, dolayısıyla petrolden hemen para kazanmaya pek ihtiyaçları olmadığı halde, Irak çok kalabalık bir ülkedir ve petrolden başka da dişe dokunur hiçbir doğal kaynağı yoktur. Bu nedenle mümkün olduğu kadar çok petrol satmak ihtiyacındadır. Oysa Kuveyt'le Suudi Arabistan'ın ilk düşündüğü, petrol fiyatlarını yüksekte tutabilmek için kuyulardan az petrol çıkarmaktır. Sırası gelmişken söylemekte yarar var; **ABD'nin daha Irak-Iran savaşı öncesinden beri Irak'ta Saddam Hüseyin rejimini desteklemesinin esas nedeni de budur ve bu destek en son ana kadar, yani Saddam Kuveyt'e saldırıp açık bir terör eylemine girişinceye kadar da sürmüştür.** Ayrıca Saddam'ın hesabını yanlış yapmasının nedeni de bence yine budur. ABD'nin düşük petrol fiyatına kavuşmak için bu saldırıyı hoş göreceğini varsaymıştır. Benim başta gelen petrol şirketlerinden birinde tanıdığım bir yığın insan da, Irak, Kuveyt'i işgal ettiğinde, ABD hükümetinin hiçbir şey yapmayacağından, birkaç kınama notası yollamakla yetineceğinden emindiler.

Fransız hukukçu-politikacı Jean Bodin'in (1576'da yazdığı Cumhuriyetin Altı Kitabı adlı eserinde) icat ettiği ulus-devlet sözüyle ifade edilen kavram, o günden bu yana geçen 400 yıl içinde siyasal gücün içte ve dışta tek organı durumuna gelmişti. Özellikle Fransız Devrimi'nden sonra, yani son 200 yıl içinde, bu kavram aynı zamanda laik dinin, yani toplum yoluyla selamete inanmanın da taşıyıcısı oldu. Aslında totaliter devlet kavramı da —ister Komünist, ister Nazi olsun— egemen ulus-devlet'in tek güç organı olması kavramının en son distilasyonu (damıtması-saflaştırması)ve ilahlaştırılmasıydı.

Siyasal teori ve anayasal hukuk hâlâ yalnızca egemen ulus devleti tanımaktadır. Son yüz yıllık dönem için de egemen ulus-devletin gücü de, hâkimiyeti de artmıştır. Ulus-devlet yavaş yavaş bir "mega-devlet" haline gelmiştir. Bizim şimdiye kadar anladığımız, tanıdığımız, prefabrike, standart parçalardan nasıl kurulacağını bildiğimiz tek siyasal yapı da odur ... yürütme gücüyle, yasama gücüyle, mahkemeleriyle, diplomatik servisiyle, ulusal ordularıyla, vb. ikinci Dünya Savaşı'nın bitiminden sonra, eski sömürge imparatorluklarından ayrılıp kurulan 200'e yakın yeni ülkenin her biri, egemen ulus-devleti olarak kurulmuştur. Son sömürge imparatorluğu Sovyetler Birliği'nin parçaları da yine öyle olmayı ummaktadırlar.

Ama buna rağmen, 40 yıldan beri, yani ikinci Dünya Savaşı'nın sonundan beri, egemen ulus-devlet, tek güç organı olma mevkiini bir yandan hızla kaybetmektedir. Gelişmiş ülkeler için için hızla çoğulcu toplumlar haline gelmekte, örgütlerin oluşturduğu birer bütün gibi gözükmeye başlamaktadırlar. Dışta da bazı hükümet işlevleri artık transnasyonal olmakta, diğer bazıları bölgeselleşmekte (örnek: Avrupa Topluluğu), **bir kısmı da aşiretleşmektedir.**

Ulus-devlet solup yok olacak değildir. Daha uzun süre en güçlü siyasal organ olmayı sürdürebilir. Ama

artık vazgeçilmez olmaktan çıkmıştır. Giderek gücünü organlarla, diğer kurumlarla, diğer politika yapımcılarıyla paylaşacaktır. Peki, ulus-devletin kendi alanında neler kalacaktır? Devletin içindeki özerk kurumlar tarafından yapılacak işler neler olacaktır? Neler "süpernasyonal", neler "transnasyonal", neler "ayrı ve yerel" olacaktır? Bu sorular, önümüzdeki on yılların kilit siyasal konularıdır. Sonucun ince ayrıntıları şu sıra hiç belli değildir. Ama siyasal düzen kesinlikle geçmiş yüzyıllardaki siyasal düzen gibi, yani oyuncuların büyüklük, servet, anayasal düzenlemeler ve siyasal inançlar bakımından farklı olduğu düzen gibi olmayacak, ulus-devletler olarak tekdüzeleşecek, her biri kendi topraklarında egemen olacak, her biri kendi topraklarıyla tanımlanacaktır. Bizler artık kapitalist ötesi politikaya doğru gidiyoruz; hatta oraya vardık bile.

Modern-öncesi filozoflar diyebileceğimiz grubun en son üyesi, **Gottfried Leibnitz (1646-1716),** ömrünün büyük bölümünü, Hıristiyanlıkta yeniden birlik sağlamak gibi sonuçsuz bir çabaya hasretmişti. Onun esas korkusu, Katoliklerle Protestanlar arasında çıkabilecek din savaşları değildi — Leibnitz doğana kadar o tehlike çoktan gerilerde kalmıştı. Ama onu esas korkutan şey, doğaüstü bir Tanrı'ya ortak inanç sağlanamazsa, laik dinlerin ortaya çıkabileceğiydi. Laik bir dinin, yapısı itibariyle, insan özgürlüğünü kısıtlayan bir zorbalık olacağından emindi.

Aradan yüz yıl geçtiğinde, **Jean-Jacques Rousseau, Leibnitz'in en büyük korkularını doğruladı, toplumun insanı kontrol edebileceğini, aslında da etmesi gerektiğini ortaya attı.** Toplum bir "Yeni Âdem" yaratabilirdi ve yaratmalıydı. Evrensel insani kusursuzluğu yaratabilirdi ve yaratmalıydı. Ama aynı zamanda bireyi de "genel irade" denilen, kişiler dışı, hatta kişiler-üstü bir kavramın (Marksist'ler sonradan buna "tarihin objektif kuralları" diyeceklerdi) boyunduruğuna sokabilirdi ve sokmalıydı. Fransız Devrimi'nden sonra, Toplum Yoluyla Selamet yavaş yavaş hakim inanç olmaya başladı, bu önce Batı'da gerçekleşti, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra da bütün dünyaya yayıldı. Bu inanç kendini ne kadar "anti-din" sayarsa saysın, yine de dinsel bir inançtır. Araçları elbette ki manevi ve ruhani değildir: alkolün yasaklanması, bütün Yahudilerin öldürülmesi, evrensel psikanaliz, özel mülkiyetin kaldırılması buna örnektir. Ama esas amaç, dinseldir: **"Yeni Âdem"**in yaratılması yoluyla Tanrı'nın Krallığı'nı yeryüzünde kurmaktır.

Yüz yılı aşkın bir süre boyunca, toplum yoluyla selâmet vaat eden en güçlü ve en ikna edici inanç Marksizm'di. Marksizm'in en büyük çekiciliği... yani o karmaşık ideolojisinden ve giderek gerçekçilikten uzaklaşan ekonomisinden daha çekici yanı, dinsel vaadiydi ... özellikle de aydınlara yöneldiği zaman. Örneğin doğu Yahudilerinin, Çarlık Rusyası'nda ve Romanya'da kendilerine uygulanan baskılara ve ayrımcılığa son verme vaadi getiren bir ideolojiyi kabul etmeleri için pek çok geçerli nedenler vardı. Ama onların gözünde vaatlerin en güçlüsü, Marksizm'in bir dünya cenneti getireceğini söylemesi; yani laik bir din olarak cazibesiydi.

Komünizm, bir ekonomik sistem olarak, çöktü gitti. Servet yaratacağı yerde sefalet yarattı. Ekonomik kalite yerine, daha önce eşi görülmemiş ekonomik imtiyazlara kavuşan memurların nomenklatura'sını (terimlendirme-adlandırma) yarattı. Ama bir inanç olan Marksizm'in çökmesi, "Yeni Âdem"i yaratamadığı için oldu. Onun yerine, "Eski Adem"in en kötü yanlarını ortaya çıkardı ve güçlendirdi — rüşvetçiliği, açgözlülüğü, nüfuz düşkünlüğünü, kıskançlığı, ortak güvensizliği, küçük zorbalıkları ve susturmayı, yalan söylemeyi, çalmayı, inkâr etmeyi— ve hepsinden önemlisi de, sinisizmi. **Komünizm'in bir sistem olarak, kendine göre kahramanları vardı. Ama bir inanç olan Marksizm'in tek bir aziz'i bile olamadı.**

İnsanoğlu belki düzelemeyecek kadar kötüleşmiş olabilir. Belki o Latin şair haklıdır: insanın yapısı, onu her zaman arka kapıdan girmeye zorlar. Onu kaç kere tutup ön kapıya savurursanız savurun, o yine arka kapıya süzülür. Belki de sevap, iyilik, bencillikten uzaklaşma gibi kavramların bulunmadığını, yalnızca bencilliğin ve iki yüzlülüğün var olduğunu ileri süren sinikler haklıdır (ama bunun tersine tanık olmuş pek çok kişi bulunduğunu en karamsar zamanlarımda kendime hatırlatır dururum).

Ne olursa olsun, Marksizm'in bir inanç olarak çöküşü, Toplum Yoluyla Selâmet inancının da sonunu kesinlikle noktalamaktadır. Onun yerin neyin ortaya çıkacağını bilemeyiz; bu konuda ancak umut besleyip dua edebiliriz. Belki de boyun eğip razı olma sessizliğinden başka hiçbir şey çıkmaz. Belki

geleneksel din yeniden doğar ve bu sefer kendini bilgi toplumu insanının ihtiyaçlarına ve sorunlarına yöneltir. Amerika'da benim "pastoral" Hıristiyan kiliseleri dediğim tür inançların patlama sayılacak biçimde çoğalması ve büyümesi (buna Protestan, Katolik ve Mezhepsizler dahildir) belki bir işaret olabilir. Ama beri yandan, **köktenci İslam'ın dirilmesi de bir işaret olabilir. Çünkü Müslüman dünyada bugün İslam Köktenciliğine böylesine ateşli biçimde sarılan genç insanlar, bundan 40 yıl önce Marksizm'e de aynı ateşli tutkuyla sarılabilirlerdi. Ya da belki ortaya yeni dinler çıkabilir.**

Neyin olamayacağını tahmin etmek, neyin olacağını tahmin etmekten çok daha kolay. Maddesel değerlerin ve teknolojinin reddedildiğini görecek değiliz. Japon yazar Taichi Sakaya'nın (1935 doğumlu) 1980'lerde yazdığı çok satılan kitabında iddia ettiği gibi (İngilizcesi 1991 'de Kondanscha International, New York-Tokyo-Londra tarafından The Knowledge-Value Revolution adıyla yayımlanmıştır) Ortaçağ'a dönecek de değiliz. Bütün dünyaya yayılan enformasyon ve teknoloji, bunu artık olanaksız kılmaktadır. (Ayrıca Bay Sakaya'nın tezi, on dokuzuncu yüzyılda yanlış olarak inanılan ve sonradan tersi kanıtlanmış bulunan bir teze; Ortaçağ'ın maddesel değerleri hakir gördüğü tezine dayalıdır. Oysa o çağın insanları maddesel değerlere karşı şehvet düzeyinde istek besliyorlardı. Varlık kavramını tutku haline getirmişlerdi ve inanılmayacak kadar açgözlüydüler. Marksistlerin öteden beri, Haçlı Seferleri gelmiş geçmiş en büyük alışveriş akımdır, demelerinde çok büyük gerçek payı vardır. Ortaçağ'ın yoksul olması, kendileri yoksul olmayı seçtikleri için değildir. Yalnızca Müslümanların Helenistik dünyayı ve Akdeniz'i fethetmiş olmasından, ilkçağın servet yaratıcılarına ulaşabilme yollarını tıkamasından kaynaklanmaktadır.)

Bununla birlikte, iyiye dönüş, kendini yenileme, ruhanî büyüme, iyilik ve sevap; yani geleneksel ifadeyle "Yeni Âdem" sosyal ve siyasal bir reçete olmaktan çok, varoluşçu bir reçete olarak ortaya çıkacağa benzemektedir. Toplum yoluyla selamete erme inancının sonu, kuşkusuz, bir "içe dönüş"e işaret etmektedir. Bireyi yeniden ön plana çıkarmaktadır. Hatta belki de (umulur ki) bireysel sorumluluğa bile geri dönme sonucunu getirebilir.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA

Bu kitap, gelişmiş ülkelere odaklanmıştır. Avrupa'ya, ABD ve Kanada'ya, Japonya’ya ve Asya kıtasının yeni gelişmiş ülkelerine bakmakta, "Üçüncü Dünya"nın gelişmekte olan ülkelerine aynı ağırlığı vermemektedir. Bunun nedeni, daha az gelişmiş ülkelerin önemsiz ya da daha az önemli olduğuna inandığımdan değildir. Bu bir çılgınlık olurdu. **Ne de olsa, dünya nüfusunun üçte ikisi Üçüncü Dünya'da yaşamaktadır ve içinde bulunduğumuz değişim süresi 2010 ya da 2020 yılında sona erdiğinde, Üçüncü Dünya tüm nüfusun dörtte üçünü barındırıyor olacaktır.** Ayrıca önümüzdeki on ya da yirmi yıl içinde şaşırtıcı ekonomik mucizelerin yer alması, Üçüncü Dünya'nın yoksul ve geri ülkelerinin kendilerini değiştirmesi, göz açıp kapayana kadar hızlı büyüyen ekonomik güçler haline gelmesi de mümkündür. Hatta böyle değişikliklerin, son 40 yıl içinde gördüğümüzden, yani "ekonomik gelişme"den söz etmeye başladığımızdan bu yana yer alanlardan daha fazla sayıda yer alması da mümkündür. Örneğin Kıta Çin'in kentsel kıyı bölgelerinde, kuzeyde Tsientsin'den güneyde Canton'a kadar olan alanda, hızlı ekonomik büyümenin tüm unsurları şimdi bile vardır. Ülke dev bir iç pazara sahiptir, eğitim düzeyi yüksek bir halkı vardır ve bu halkın öğrenme kavramına saygısı da büyüktür. Eskiden kalma bir girişimcilik geleneğine sahip olan Çin'in, Singapur, Hong Kong ve Tayvan'la, yani "Denizaşırı Çin'le de yakın bağları vardır. Onların sermayesinden, ticaret ağlarından, bilgili insanlarından yararlanabilecek durumdadır. Bütün bunlar, Pekinin siyasal ve ekonomik istibdatını barışçı yollardan yok edecek bir girişimcilik patlamasıyla serbest kalabilir. Latin Amerika'nın büyük yüzölçümüne sahip ülkeleri de yeterli bir iç pazar sunmaktadır. Meksika daha şimdiden uçmanın eşiğinde olabilir. Brezilya da 1970'ten beri takılıp kaldığı o başarısız (hatta intihar sayılabilecek) politikalarından vazgeçerek Meksika'nın yeni sergilediği örneği izleme cesaretini gösterirse, hızlı dönüşüyle herkesi şaşırtabilir. **Doğu Avrupa'nın eski Komünist ülkelerinin ne gibi sürprizler sergileyebileceğini ise hiç kimse kolay kolay kestiremez.**

Beri yanda gelişmiş ülkelerin de Üçüncü Dünya'ya ilgileri büyüktür. Orada hem ekonomik, hem de

sosyal anlamda hızlı bir gelişme yer almazsa, gelişmiş ülkeler Üçüncü Dünya'dan akıp gelen göçmenlerin saldırısı altında boğulacak, bununla başa çıkacak ekonomik, sosyal ya da kültürel kapasiteyi de bulamayacaklardır.

Ama kapitalist-ötesi toplumu ve kapitalist-ötesi politikayı yaratan güçler aslında gelişmiş dünyadan kaynaklanmaktadır. Bu güçler, gelişmenin ürünü ve sonucudur. Kapitalist ötesi toplumun ve kapitalist ötesi politikanın sorunlarına cevap, Üçüncü Dünya'da bulunacak değildir. Eğer tümüyle boşa çıktığı kanıtlanmış vaatlere ve verilen sözlere örnek arıyorsak, 1950'li ve 60'lı yıllarda bulabiliriz; **Hindistan'da Nehru, Çin'de Mao, Küba'da Kastro, Yugoslavya'da Tito, Afrika'da Negritüd"ün havarileri ya da Che Guevara gibi Neo-Marksist'ler. Onlar bize, Üçüncü Dünya'nın daha başka alternatifler, daha değişik cevaplar bulabileceğini söylemişlerdi.** Hatta yeni bir düzen kurulabileceğini söylemişlerdi. Üçüncü Dünya, kendi adına verilen bu sözleri gerçekleştiremedi. Kapitalist ötesi toplumun ve kapitalist ötesi politikanın sorunları, fırsatları, dertleri, ancak ortaya çıktıkları yerde ele alınabilir. Orası da gelişmiş dünyadır. Sh:9-28

**

İSTİKRAR BOZUCU BİR OLGU OLARAK KURULUŞ

Toplum, cemaat ve aile, koruyucu kurumlardır. İstikrarı sürdürmeye çalışırlar ya da en azından değişimi yavaşlatmaya uğraşırlar. Oysa kapitalist ötesi toplumun kuruluşları istikrar bozucudur. Görevleri bilgiyi işe koşmak, aletlere, süreçlere, ürünlere uygulamak, işe uygulamak, bilginin kendisine uygulamak olduğu için, sürekli değişikliğe göre düzenlenmiş olmak zorundadırlar. Yeniliklere dönük olmak zorundadırlar. Avusturya kökenli Amerikalı ekonomist Joseph Schumpeter'e (1883-1950) göre ise yenilik, **"yaratıcı yıkıcılıktır.**" Kuruluşların, kurulu olan, alışılmış olan, bilinen, rahat şeyleri (bunlar ister ürün, ister hizmet, ister süreç olsun), insani ve sosyal ilişkileri, becerileri ve oturmuş kuruluşları sürekli olarak terk etmek üzere düzenlenmiş olması gerekir. Bilginin yapısında hızlı değişim vardır. Bugün emin olduğumuz şeyler, yarın saçma sayılacaktır.

Beceriler ise bilginin tersine, yavaş ve seyrek değişirler. Bir taş işçisi olan Socrates bugün hayata dönse, bir taş ocağında işe girse, yapmak zorunda kalacağı işin eskiden yaptığına göre tek önemli farkı, bu sefer hazırlayacağı mezar taşlarının üzerine Hermes'in kanatları yerine bir haç işlemesi olacaktı. Aletler bile aynıdır çünkü. Yalnızca bugünkülerin saplarında pil var. Gütenberg hareketli tipografı icat ettikten 400 yıl sonra bile, baskı zenaatında hemen hemen hiçbir değişiklik olmamıştı; ta ki buhar makinesi gelinceye kadar, yani bu tâchne'ye mühendislik bilgisi uygulanıncaya kadar. Tarih boyunca, bir zenaatı bir kere öğrenen insanlar, yani altı yedi yıllık bir çıraklıktan sonra, 17-18 yaşında işi öğrenmiş olarak ortaya çıkan insanlar, kendilerine ömür boyu yetecek bir bilgiye sahip demektiler. Kapitalist ötesi toplumdaysa, herhangi bir bilgiye sahip olan her insanın, yaklaşık dört ya da beş yılda bir yeni bilgiler edinmek zorunda kalacağını, yoksa eskimiş biri sayılacağını varsaymak güvenli olacaktır.

Bilgiyi en derinden etkileyen değişimler, kural olarak, o bilginin kendi alanından çıkmamaktadır. Matbaa örneğinde gördüğümüz gibi. Günümüzde eczacılık mesleği de genetik ve biyoloji disiplinlerinden, yani çoğu eczacıların 40 yıl öncesine kadar adını bile duymamış oldukları disiplinlerden gelen değişimlerle, çok derin değişikliklere uğramaktadır. Demiryollarını etkileyen en büyük değişiklik de demiryollarındaki değişim-den değil, otomobil, kamyon ve uçaklardaki gelişmelerden kaynaklanmıştır.

Yeni bilgi yaratmakta ve eski bilgileri modası geçmiş kılmakta, sosyal yenilikler de yeni bilim ve yeni teknoloji kadar etkili olmaktadır. Aslında sosyal yenilik genellikle daha bile önemlidir.

On dokuzuncu yüzyılın en gururlu kuruluşlarından biri olan ticari bankanın bugün yaşadığı krizi yaratan nedir?

Bilgisayar da değildir, teknolojik değişiklikler de değildir. Eskiden beri var olan ama bugüne kadar hayli karanlıklarda kalmış olan bir mali aracın, yani ticari kâğıtların, şirketleri finanse etme yolunda

banka olmayan kuruluşlarca da kullanılabileceğinin anlaşılmasıdır. Bu olay, bankaların 200 yıldan beri tekelinde bulunan ve onlara en çok parayı kazandıran bir işi, ticari kredileri, onların elinden almıştır. En büyük değişiklik de son 40 yıl içerisinde gerek teknik, gerekse sosyal alandaki amaçlı ve bilerek oluşturulan yeniliklerin de kendi kendine bir disiplin haline gelmesi, öğretilebilir ve öğrenilebilir olmasıdır.

Hızlı bilgi, son zamanlara kadar sanıldığı gibi yalnızca iş dünyasına özgü de değildir. Kapitalist toplumun bir başka başarısı olan sendikada da gerekli olduğu kesindir. Sendikanın sağ kalması için gereklidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana geçen 50 yıl içinde hiçbir kuruluş, silahlı kuvvetler kadar gelişmemiştir. Her ne kadar üniformalarla rütbeler aynı kalmışsa da, bu yine de doğrudur. Silahlar tümüyle değişmiş, bunun böyle olduğunu da 1991 Irak savaşı bize açıkça göstermiştir. Askeri doktrinlere ve kavramlara gelince, onlar daha bile çarpıcı değişikliklerden geçmiştir. Kuruluş yapılan, komuta yapılan, ilişkiler ve sorumluluklar da öyle.

Bundan çıkarılabilecek bir sonuç vardır: Günümüzün her türlü kuruluşu, kendi yapısına değişimin yönetimi'ni de mutlaka katmalıdır.

Yaptığı her şeyi organize bir biçimde terk etme mekanizmasını kendi yapısında bulundurmalıdır. Her süreç, her ürün, her usul ve her politika için, birkaç yılda bir şu soruyu sormayı öğrenmelidir: "Eğer bu işi şu anda yapıyor olmasaydık, bugün bildiklerimizi bilerek, bu işe şimdi girer miydik?" Eğer cevap "hayır"sa, bu sefer de kuruluşun şunu sorması gerekir: "O halde şimdi ne yapacağız?" Bu noktada, gerçekten bir şey yapılması gerekir. Yeni bir araştırmayla yetinilmemelidir. Kuruluşların başarılı politikalarını, uygulamalarını ve ürünlerini mümkün olduğunca uzatma yerine terketme planlan yapmaya giderek daha çok alışması gerekmektedir. Bu gerçekle bugüne kadar yüzleşebilen, yalnızca büyük Japon şirketlerinden birkaçı olmuştur.

Ama yeniyi yaratma yeteneğinin de kuruluş yapısında var olması gerekir. Daha açık ifade etmek gerekirse, her kuruluşun kendi dokusuna üç sistematik uygulamayı yerleştirmesi şarttır. Önce, her yaptığı işte sürekli ve düzenli iyileştirmelere; Japonların kaizen dediği uygulamaya ihtiyaçları vardır. Tarih boyunca her sanatçı kaizen uygulamıştır. Ama bunu işteki günlük hayata uygulayabilen, (belki Zen gelenekleri nedeniyle) ancak Japonlar olabilmiştir (ne var ki, değişime dirençli üniversitelerine onlar da uygulayamamalardır). Kaizen'in amacı, ürünü ya da hizmeti adım adım iyileştirmek, iki üç yıl sonra bambaşka bir mal ya da hizmet haline gelmesini sağlamaktır.

İkincisi, her kuruluş kendi başarılarından yararlanmayı, yani onlardan bir şeyler öğrenerek yeni uygulamalar geliştirmeyi öğrenmek zorundadır. Bu konuda da bugüne kadar en yüksek başarıyı Japon firmalan göstermiştir, örneği de Japon tüketici elektronik imalatçılarının aynı Amerikan icadından (tape-recorder gibi) peşpeşe birçok yeni ürün geliştirebilmesidir. Tabii beri yandan, kendi başarılanndan ders almak, Amerikan "pastoral" kiliselerinin de güçlü yanlarından biridir. Bu kiliselerin bugünkü hızlı gelişmesi, geleneksel "Sosyal Hıristiyanlık" nedeniyle ve köktenci kiliseler nedeniyle görülen gerilemeleri telafi etme yoluna girmiştir.

Ayrıca, her kuruluşun yenilik getirme'yi de öğrenmesi gereklidir. Yenilikler de düzenli, sistematik bir süreçtir ve ona göre düzenlenmelidir.

Ondan sonra da tabii yine başlangıç noktasına, yani terketme noktasına dönmek, bütün süreci yeniden başlatmak gerekmektedir.

Eğer bunlar yapılmazsa, bilgiye dayalı kapitalist ötesi toplum kısa zamanda kendini eskimiş bulacak, performans kapasitesinin azaldığını görecek, bunun sonucu olarak da bağımlı bulunduğu o bilgi uzmanlarını kendine çekmeyi ve tutmayı başaramaz duruma düşecektir.

Bir doğal sonuç da kapitalist-ötesi toplumun âdem-i merkezi olma zorunluluğudur. Kuruluşlar hızlı kararlar verebilmeli, performansa yakın, piyasaya yakın, teknolojiye yakın, toplumdaki değişikliklere yakın, çevreye yakın, demografiye yakın, bilgiye yakın olmalı, bunların hepsini görebilmeli ve yenilik fırsatı olarak kullanabilmelidir.

Kapitalist-ötesi toplumun kuruluşları bu yüzden sürekli olarak toplumu sarsacak, düzensizleştirecek, istikrarsızlaştıracaktır. Beceri ve bilgi talepleri değişecektir. Teknik üniversiteler tam kendilerini fizik öğretmeye hazırladıkları sırada, bizim ihtiyacımız genetik oluverecektir. Bankalar tam kredi analizlerini hazır etmişlerken, yatırım uzmanları gerekecektir. Şirketler, yerel toplumların ekmek parası kazandığı fabrikaları kapayacak, mesleğini uzun yıllar boyunca öğrenmiş model tasarımcılarından vazgeçip bilgisayar simülasyonu bilen 25 yaşında gençlere döneceklerdir. Kadın-doğum dalındaki bilgi, uygulama ve teknolojiler değiştiğinde, 200 yataktan küçük hastaneler ekonomik olamayacağı, dolayısıyla da birinci sınıf hizmet veremeyeceği için, bebeklerin doğumu serbest "doğum merkezlerine devredilecektir. Aynı şekilde, demografik, teknolojik ya da bilgiyle ilgili değişimler gerektirdiğinde, bir okulu ya da üniversiteyi, yerel toplum için önemli de olsa, o topluma iyice kök salmış ve çok sevilen bir kurum da olsa kapatmak zorunda kalacağız, çünkü iyi performans için değişik çapta ve değişik felsefeye sahip bir başka tür okul gerekli olacaktır.

İşte bu tür değişikliklerin her biri toplumu sarsacak, tedirgin edecek, sürekliliğine darbe vuracaktır. Her biri ”haksızlık"tır bunların. Her biri istikrar bozucudur.

Çağdaş kuruluş, toplum için bir başka gerilim daha yaratır. Böyle bir kuruluşun toplum içinde iş görmesi gerekmektedir. Üyeleri o toplumda yaşıyordur, o dili konuşuyordur, çocuklarını o kuruluşun okullarına yolluyorlardır, orada oy kullanıyor, vergilerini ona ödüyorlardır.

O kuruluşun içinde, kendilerini evlerindeymiş gibi rahat hissetmeleri gerekir. Kuruluşun elde ettiği sonuçlar, o toplumdadır. Ama bütün bunlara rağmen, kuruluş kendisi o toplumun içine batıp kendini o toplumun emrine veremez. Kuruluşun "kültürünün" toplumu aşma zorunluluğu vardır.

Amerikalı antropolog Edward T. Hail (1914 doğumlu), 1959’da yazdığı The Silent Language (Sessiz Dil) adlı kitabında, her toplumdaki önemli iletişimlerin, sözel değil, kültürel olduğuna işaret etmiştir. Yani iletişim, insanların duruş, hareket ediş, davranış biçimleriyle sağlanmaktadır. Hall'a göre, bir Alman doktor, hastasına bir mesaj aktarırken, İngiliz, Amerikalı ya da Japon doktordan çok farklı sinyaller kullanmaktadır. Bugün Amerikalı memurlar, kendi yaşadıkları Washington'da, bir bakkal dükkânları zincirinin gelecek hafta yapılacak reklam ve promosyonla ilgili toplantısına katılsalar, şaşkınlıktan dillerini yutarlardı. Buna karşılık aynı memurlar, Çinli bir memurun Pekin'deki bürokrasi entrikalarını anlatışını dinlerken, daha kolay anlayabilmektedirler. Ayrıca, "yönetim üslûbundaki farklar" konusuna çok şey duyuyor olmamıza rağmen, büyük bir Japon şirketinin işleyiş biçimi, büyük bir Amerikan şirketine, büyük bir Alman ya da İngiliz şirketine çok benzemektedir.

Bir kuruluşun kültürünü, içinde bulunduğu toplumdan çok, yaptığı işin türü oluşturur. Her kuruluşun değer sistemini saptayan şey, yaptığı iştir. Dünyadaki her hastane, dünyadaki her okul, dünyadaki her şirket, kendi yaptığı işin toplumu için son derece gerekli bir katkı olduğuna inanmak zorundadır; nihai analizde, topluma yapılan bütün katkıların, kendilerinin bu katkısına bağımlı olduğu inancı şarttır. Bu görevi yapabilmek için, organizasyonu ve yönetimi ona göre olmalıdır. Bu nedenle, kuruluşun kültürü her zaman toplumun kültürünü aşmaktadır. Eğer bir kuruluşun kültürü, toplumun değer yargılarıyla çatışırsa, galip çıkan kuruluşun kültürüdür ... aksi halde kuruluş, sosyal katkılarını gerçekleştiremez.

Bilginin sınırı olmaz, diye eski bir atasözü vardır. Bugün aslında çok az sayıda "transnasyonal" kuruluş vardır, "**çokuluslu şirketler"**in bile sayısı o kadar fazla değildir. Ama bilgi kuruluşlarının hepsi, yapılan itibariyle, ulusallık dışı, toplumlar dışıdır. Tümüyle yerel bir toplumun içinde bulunuyor olsalar bile, **Hitler'le Stalin'in çok sevdikleri deyimle, "köksüz kozmopolitler”**dir. Sh: 86-99

**

KAPİTALİSTİ OLMAYAN KAPİTALİZM

Bugün gelişmiş ülkelerdeki kurumsal yatırımcıların, en çok da emekli sandıklarının ellerinde tuttukları kadar büyük para birikimleri, daha önce hiçbir zaman var olmamıştı. Bu gelişmenin ilk başladığı ve en çok mesafe aldığı ABD'de, emekli sandıklarının en büyüğü, bugün 80 milyar dolarlık bir varlığa

sahiptir. Küçücük bir emekli sandığının bile ekonomiye bir milyar dolar düzeyinde bir yatırım yapmış olduğu söylenebilir. Bu sermaye havuzları, eskiden en büyük kapitalistlerin elinde bulunmuş paraları bile cüceleştirmektedir. Gelişmiş bir toplumun yaş yapısına bakılırsa, emekli sandıklarının her gelişmiş ülke için daha bile önemli duruma geleceği söylenebilir.

Bu, daha önce eşi görülmemiş bir gelişmedir. 1950'lerde başlamıştır. O kadar yenidir ki, emekli sandıklarının yönetimi ve mevzuatı bile henüz tam anlamıyla saptanmış değildir.

Böylesine büyük para havuzlarını yağmacılardan korumak, birinci büyük sorundur. ABD'de özel girişimlere ait emekli sandıkları için, bunları yağmadan koruyacak bazı önlemler alınmıştır. Bugün Amerika'daki bir emekli sandığını, İngiliz gazete kralı Robert Maxwell'in 1990-1991'de yaptığı gibi talan etmek kolay iş değildir. Ama ABD'de bile, alınan bu önlemler acıklı sayılacak kadar zayıftır. Hele devlet memurlarının emekli sandıklarını siyasal amaçlarla talan etmek şeklinde düşünülebilecek o en büyük tehlikeye karşı, ABD'de bile hiçbir önlem yoktur.

Aslına bakarsanız ABD'nin kamu çalışanlarına ait emekli sandıkları, ister New York'ta olsun, ister Philadelphia'da, ister California ya da daha başka bir yerde, düzenli olarak eyalet ve kent bütçelerinde açılan deliklere yama olarak kullanılmış, yani yağmalanmıştır.

Yine o kadar büyük bir başka tehlike de özel çıkar gruplarından, örneğin sendikalardan gelmektedir, çünkü bunlar da siyasal güçlerini kullanarak emekli sandıklarının parasını kendilerine sübvansiyon olarak çekebilmekte, özür olarak da "sosyal açıdan yapıcı amaçlar için emekli sandıklarının parasından yararlanmak" diye bir sahtekârlığa başvurmaktadırlar. Emekli sandıklarının parası, bugün çalışır durumda olanların tasarruflarıdır. Ancak bugünkü çalışanların mali geleceğine dönük amaçlarla kullanılmaları gerekir. Hizmet edebilecekleri en büyük "sosyal amaç" ancak bu olabilir. Sh: 110-111

**

EKİP ÇALIŞMASI VAR, EKİP ÇALIŞMASI VAR

Malların yapılıp taşınmasındaki verimle bilgi ve hizmet işlerindeki verim arasında ikinci bir büyük fark daha vardır. Bilgi ve hizmet işlerinde, işin nasıl düzenleneceğine karar vermek zorundayız. Bu tür iş için ve bu tür işin akışı için her tür insan ekibi uygun olacaktır?

İnsanların yaptığı işlerin çoğu ekipler tarafından yapılır. Tek başına çalışanlar çok nadirdir. En yalnız çalışanlar, ressamlar, yazarlar ve sanatçılar bile, yaptıkları işin etkin duruma gelmesi için başkalarına ihtiyaç duyarlar. Yazarın editöre, matbaacının kitapçı dükkânına, ressamın da tablolarını satacak galeriye ihtiyacı vardır. Çok sayıda kişi ise, ekip arkadaşlarıyla çok daha yakın, çok daha içiçe durumda çalışır.

Ayrıca bugün **"ekip çalışması yaratmak"**tan da çok söz edilmektedir. Bu, genellikle yanlış anlaşılan bir kavramdır. Var olan kuruluşun aslında bir ekip olmadığını varsayar gibidir. Oysa bu son derece yanlıştır. İkincisi, bir tek tür ekip olabileceğini varsayar gibidir. Oysa aslında insanların yaptıkları işler için üç türlü ekip bulunmaktadır. İşin verimli olabilmesi için, o işe ve iş akışına en uygun ekip hangisiyse, ona göre düzenlenmesi gerekir.

Birinci tür ekip, beyzbol ya da kriket takımı gibidir. Hastanede yatan hastayı ameliyat eden ekip de yine böyle bir ekiptir. Bu ekipte bütün oyuncular ekip üyesidir, ama ekip olarak oynamazlar.

Beyzbol ya da kriket takımında her oyuncunun belli bir yeri vardır, oradan hiç ayrılmaz. Beyzbolda oyun oynayanlar birbirlerine hiç yardım etmezler. Hep kendi yerlerinde kalırlar. Beyzbolun eski bir sözü vardır: **"Sopayı eline alıp vurmaya hazırlandın mı, tümüyle kendi başınasın"** denir. Aynı şekilde, anestezi uzmanı da hemşireye, cerraha yardım etmez; onlar da ona yardım etmezler.

Bu tür ekip bugün basında iyi gösterilmemektedir. Hatta insanlar **"ekip oluşturma"** kavramından söz ettiklerinde, aslında bu tür ekipten uzaklaşmak istediklerini anlatmaya çalışmaktadırlar. Oysa

beyzbol ya da kriket takımının da yabana atılmaması gereken bazı güçlü yanları vardır. Oyuncuların kendi sabit yerleri olduğu için, onlara ayrı ayrı görevler verilebilir, her görev bazı performans puanlarına göre ölçülebilir, herkes her görev için eğitilebilir. Beyzbolda da, krikette de her oyuncu için yıllardır tutulan istatistikler bulunması bir rastlantı değildir. Hastanedeki cerrahi ekibi de aynı şekilde çalışır.

Tekrarlanan işlerde ve kuralları iyi bilinen işlerde, beyzbol takımı türünde ekip idealdir. Esasen çağdaş seri imalat modeli, yani malların yapımı ve taşınmasıyla ilgili model de buna dayanılarak geliştirilmiştir, performans kapasitesi açısından bu ekip anlayışına çok şey borçludur.

İkinci tür ekip, futbol takımı gibidir. Senfoni orkestrası da, gecenin ikisinde kalp kriziyle hastaneye getirilen hastanın çevresinde koşturan ekip de aynı tür ekiptir.

Bu ekipte de oyuncuların belli sabit yerleri vardır. Orkestrada tuba çalan adam, dubl-bas'ın notalarını çalmaz. Kendi tuba'sının zamanı geldiğinde, onu çalar. Hastanedeki acil servis ekibinde de solunum teknisyeni hastanın göğsüne neşteri vurup kalp masajı yapmaya kalkışmaz. Ama bu tür ekiplerde üyeler ekip halinde çalışır. Her biri kendi işini ekibin diğer üyelerininkiyle koordine eder.

Bu ekibin bir orkestra şefine ya da bir antrenöre ihtiyacı vardır. O şefin ya da antrenörün sözü kanundur. Bir de "amaç"a ihtiyaç vardır. Birlikte iyi çalışabilmek için sayısız provalar gerekir. Ama beyzbol takımından farklı olarak, amaç belirginse ve takım da iyi bir liderliğe sahipse, büyük bir esneklik söz konusudur. Çok da çabuk hareket edebilir.

Son olarak, tenisteki ikili ekiplerin durumu vardır. Caz kombolarında, büyük Amerikan şirketlerinin bazen dört beş üst yöneticiyi "Başkanlık Ofisi"ne birlikte yerleştirmesinde, Alman şirketlerindeki Vorstand'larda (yönetim kurulu) da bu tür ekip söz konusudur.

Bu ekibin küçük olması şarttır. Yedi ya da dokuz kişi, tavan rakam olmalıdır. Bu ekipte oyuncular, "sabit" mevkilerden çok, "tercihli" mevkilere sahiptir. Birbirinin açığını kapatırlar. Kendilerini, birbirlerinin güçlü ve zayıf yanlarına uyumlandırırlar. İkili tenis ekibinde de arka sahada oynayan oyuncu, nette oynayanın güçlü ve zayıf yanlarına kendini ayarlamıştır. Ekibin işleyebilmesi için, bu zaaf ve güçlülüklere uyumlanma işi bir şartlanmış refleks haline gelmelidir, yani tenisteki arka saha oyuncusunun, nettekinin zayıf backhand vuruşunu telafi etmek amacıyla koşmaya başladığı an, daha topun karşı takım oyuncusunun raketinden yeni çıktığı andır.

Bu tür ekibin iyi bir kalibresi varsa, ekiplerin en güçlüsü olabilir. Toplam performansı, tek tek oyuncularının performanslarının toplamından fazla olur. Çünkü bu tür ekip, bir yandan her oyuncunun gücünü kullanırken, bir yandan da her birinin zaaflarını en aza indirmektedir. Ama böyle bir ekibin çok büyük öz disipline ihtiyacı vardır. Üyelerin gerçek anlamda "ekip" halinde çalışabilmeleri için daha önce uzun süre bir arada çalışmaları gerekir.

Bu ekip türleri birbiriyle karıştırılamaz, bir araya getirilemez. Aynı anda ve aynı saha içinde, aynı takımla hem beyzbol hem de futbol oynanamaz. Senfoni orkestrası, caz kombosu gibi çalamaz. Her üç ekibin "saf' olması gerekir. **Melez ekipler oluşturulamaz.** Ayrıca, bir ekip türünden diğerine geçmek çok zor ve acı vericidir. Böyle değişiklikler, uzun süreli, sağlamlaşmış, değerli insan ilişkilerini mahveder. Ama yine de, işin türünde, âletlerinde, akışında ve nihai ürününde yer alan değişiklikler, ekibi değiştirmeyi de gerektirebilir.

Bu, özellikle enformasyon akışında yer alan değişiklikler için geçerlidir.

Beyzbol tipi takımda, oyuncular enformasyonu "durum"dan alırlar. Her biri kendi görevine uygun olan enformasyonu alır ve takım arkadaşlarının aldığı enformasyondan bağımsız olarak alır. Senfoni orkestrasıyla futbol takımında, enformasyon daha çok orkestra şefinden ya da antrenörden gelir. Takımın yöneltildiği "amaç"ı kontrol eden onlardır. Çift teniste oyuncular enformasyonu daha çok birbirlerinden alırlar. Enformasyon, teknolojisinin ve benim "enformasyona dayalı kuruluş" dediğim şeye doğru yönelmenin niçin böyle masif **"yeniden mühendislik"** gerektirdiğini de işte bu nokta açıklamaktadır.

Yeni enformasyon teknolojisi, Amerikan şirketlerinin son on yıldır kendilerine "yeniden mühendislik" yani yeniden yapılanma uygulama yolunda gösterdikleri büyük çabaların altında yatan nedendir. Geleneksel olarak, büyük Amerikan şirketlerinin çoğu beyzbol takımı modeline göre düzenlenmişti. Üst yönetim, bir baş yöneticiyle, ona bağlı olarak çalışan üst düzey işlevsel yöneticilerden oluşur; bunların her biri kendi işini yapar, ya fabrikayı, ya satışları, ya finans bölümünü vb. yönetirdi. Başkanlık ofisi denilen kavram ise, üst yönetimi ikili tenis takımına benzetme çabasından doğmuştur, bunu gerekli kılan ya da en azından mümkün kılan şey de enformasyondaki değişikliktir.

Geleneksel olarak, yeni ürünlerle ilgili işler, beyzbol takımı tipi bir ekip tarafından yapılır, herkesin kendi işlevi olurdu; tasarım, mühendislik, imalat, pazarlama gibi. Hepsi kendine düşeni yapar, sonra olayı bir sonraki işlevi yerine getirecek olana devrederlerdi. Bazı belli başlı Amerikan sanayilerinde, örneğin ilaç ya da kimya sanayilerinde, bu durum çoktan değiştirilmiş, futbol takımına ya da senfoni orkestrasına benzer duruma getirilmişti. Ama Amerikan otomobil sanayii, yeni modellerin tasarımı ve sunulması konusunda beyzbol takımı tipine sadık kalmıştı. 1970 dolaylarında Japonlar, enformasyonu kullanarak bu işi futbol takımı tipine çevirmeye başladılar. Sonuçta Detroit, hem yeni modeller çıkarma hızı açısından, hem de esneklik açısından çok gerilerde kaldığını gördü. 1980'den bu yana Detroit, tasarım ve sunuşta futbol takımı tipi ekibe geçerek Japonlara yetişebilmek için büyük çabalar göstermektedir. Fabrika düzeyinde de enformasyonun varlığı (Topyekûn Kalite Yönetimi'ni mümkün kılan, hatta kaçınılmaz kılan şey de budur), Detroit'i, yürüyen bant üzerinde çalışan beyzbol takımı tipi üretimden ikili tenis takımı tipine, yani "esnek imalat'ın altında yatan ekip kavramına geçmeye zorlamaktadır. **Bilgi işçileriyle hizmet işçilerinin verimi üzerindeki çalışmalar,** ancak uygun tipteki ekip seçilip kurulduktan sonra etkili olmaya başlayacaktır. Doğru ekip, kendi başına verimi garantiye alamaz. Ama yanlış ekip verimi mahveder. Sh: 126-131

**

DOĞRU NE ZAMAN YANLIŞ OLUR

1930'larda John L. Lewis (1880-1969), Başkan Franklin D. Roosevelt'ten sonra ABD'nin ikinci en güçlü adamı olarak tanınırdı. Aslında Roosevelt de seçilebilmesini büyük ölçüde Lewis'e borçluydu, çünkü ömrü boyunca Cumhuriyetçi Parti'yi desteklemiş olan Lewis, 1932 yılı kongresinde kendi kömür işçileri sendikasını (UMW) ve onunla birlikte de tüm Amerikan işçi hareketini peşine takıp Demokratlar'ın kampına sürüklemişti. Daha sonra Yeni Anlaşma yıllarının sendikalaşma hareketinin lideri oldu, yeni ve çok güçlü,bir emekçi kuruluşunun, Sınai Kuruluşlar Örgütü'nün başına geçti.

Ama 1943'te Lewis, İkinci Dünya Savaşı sırasında getirilen ücret dondurulmasına karşı isyan etti, kendi kömür işçilerini greve yöneltti. Başkan Roosevelt, ondan ulusal çıkarları dikkate alarak greve son vermesini rica ettiyse de Lewis bunu reddetti. Verdiği cevap şöyleydi**: "Ulusal çıkarları kollamak için maaş alan, ABD Başkanı'dır. Benim maaşım ise maden işçilerinin haklarını korumam için veriliyor."**

Savaş üretimi o sıra yeni yeni başlamaktaydı. Amerikalı askerler hem Avrupa'da, hem Pasifik'te savaşmaktaydılar. Ama acıklı bir durumdaydılar, çünkü ellerinde hâlâ ne teçhizat, ne de cephane vardı. Bu eksikliklerden ötürü çok ağır kayıplar vermekteydiler. Savaş çabalarının tümünde yakıt kömürdü, bu nedenle ülkenin bir günlük kömür üretimini kaybetmeyi göze alacak durumu yoktu. Üstelik maden işçileri ABD'nin en yüksek ücret alan işçileriydi. Üniformalı askerlerle ölçüldüğünde, onlar plütokrat'tı.

Ama Lewis bu grev işini başlattı.

Ne var ki başlattığı anda tüm gücünü, tüm etkisini, tüm saygınlığını kaybetti; sendika hareketi içinde bile desteği kalmadı. Kendi sendikası içinde bile birçok insan arkasını döndü ona. UMW hemen gerilemeye başladı. Gücü de, etkinliği de, üye sayısı da azaldı. **On yıl sonra, kömür grevleri artık olay bile sayılmaz oldu. Doğrusunu söylemek gerekirse, Lewis'in 1943'te kazandığı o zafer, ABD'de sendikacılığın çöküşüne başlangıç oluşturmuştu.**

Lewis, zaferinin yarattığı sonuçları görecek kadar uzun yaşadı. Ama ölene kadar da o grevi başlatmakta haklı olduğunu, görevinin bunu gerektirdiğini iddia etti durdu. **"İşçinin yararına olan şey, eninde sonunda ülkenin de yararınadır"** derdi. **"Savaş da işçinin tek gerekli olduğu zamandır, işçi, ancak böyle bir zamanda güç sahibi olur. Doğru dürüst bir ücret alma yolundaki meşru hakları için ancak o zaman baskı yapıp başarıya ulaşabilir."** Söylentilere göre Amerikan kamuoyunun bu görüşe neden katılmadığını hiçbir zaman anlayamamıştı.

Bu olay elbette ki aşırı bir olaydır. Ama aynı zamanda çok şey ifade eden bir olaydır. Lewis, kendisinin haklı olduğunu biliyordu. **Peki, bir kuruluşun haklılığı, ne zaman sosyal bir haksızlığa dönüşür, o kuruluşun işlevi ne zaman meşru olmaktan çıkar?**

Günümüzde Amerika'da, "iş ahlakı" konusunda bir hayli kaygı söz konusudur. Ama tartışmaların çoğu (işletme okullarında öğretilen dersler de dahil olmak üzere), hep yanlış yapılan şeylerle, yani verilen rüşvetlerle ya da kusurlu, zararlı ürünler üretilmiş olduğunu örtbas etmekle ilgilidir. Yüksek mevkilerde bulunup da böyle yanlış şeyler yapan kimselerin, her zaman "daha yüksek bir iyiliğe" adanmış olduklarını ileri sürmeleri yeni bir şey değildir. Bu konuda söylenebilecek her şey, bundan 350 yıl önce, büyük Fransız matematikçi/düşünürü Blaise Pascal (1626-1662) tarafından, Bir Taşralıya Mektuplar adlı kitapta söylenmiş, bu kitap, Cizvitler'in özel bir güç ahlakı taleplerini ebediyen yıkıp yok etmiştir.

Ama Lewis'in hikâyesi, **"yanlışa karşı yanlış"**la ilgili değildir. **"Hakka karşı hak"** ile ilgilidir. Gerçi eski örnekleri de vardır, ama bu sorun aslında yeni bir sorundur. Kuruluşlar Toplumu'nda da sorumluluğun merkez sorunu olarak düşünülebilir.

Performans gösterebilmek için bir kuruluş ve onun içinde bulunan insanlar, tıpkı John L. Lewis gibi, kendi işinin toplumdaki en önemli iş olduğuna inanmak zorundadır. Daha önce de söylendiği gibi, hastaneler hiçbir şeyin hastalara bakmaktan daha önemli olmadığına inanmalıdırlar. Şirketler de hiçbir şeyin, toplumun maddesel ihtiyaçlarını karşılamak kadar önemli olmadığına inanmak zorundadırlar; özellikle de ekonomi ve toplum açısından, bizim şirketimizin ürettiği mal ve hizmetler kadar önemlisi olamaz, demek zorundadırlar. Sendikalar, çalışan insanın Haklarından önemli hiçbir konu olamayacağı kanısındadırlar. Kiliseler, en önemli şey inançtır, derler. Okullar, her şeyin başının eğitim olduğuna inanırlar ve bu böylece sürer gider.

Bu kuruluşlar beıı-merkezli olmak zorundadırlar. Bir araya geldiklerinde, toplumun tüm işlerini onlar yaparlar. Ama her biri yalnızca bir işi yapar, gözü ancak o işi görür. Aslında bizler de bu kuruluşların liderlerinin tıpkı Lewis gibi, kendi kuruluşlarının en önemli kuruluş olduğuna, toplumu temsil ettiğine inanmalarını bekleriz.

Charles E. Wilson (1890-1961), sağlığında Amerika sahnesinin önemli kişilerindendi. Önce General Motors'ın, o gün için dünyanın en büyük ve en başarılı imalatçı kuruluşunun başkanı ve baş yöneticisi olarak, daha sonra da (1953-1957 arasında) Eisenhower yönetiminde Savunma Bakanı olarak. Ama bugün onu hatırlayan varsa bile, söylemediği bir sözden ötürü hatırlamaktadır, o söz de şudur: **"General Motors için iyi olan bir şey, Amerika Birleşik Devletleri için de iyidir."** Oysa Wilson'ın 1953'te Savunma Bakanlığı'na getirilirken yaptığı konuşmada söylediği söz şudur: "Amerika Birleşik Devletleri için iyi olan bir şey, General Motors için de iyidir." Ondan sonra ölünceye kadar Wilson hep bu yanlış anlaşılma olayını düzeltmeye çabalamış, ama hiç kimse onu dinlememiştir. Herkes sürekli olarak, **"Söylememiş olsa bile içinden inanıyor; aslında da inanması gerekir,"** demiştir.

O halde sınırlar nerededir?

Eğer ortada bir savaş ya da büyük bir doğal âfet varsa, o zaman verilecek cevap oldukça basitleşir: toplumun çıkarları, onun herhangi bir organının çıkarlarından daha önce gelir. Ama böyle krizler söz konusu olmadığı zaman, bu sorunun bu kadar kesin bir cevabı yoktur. O halde soruna en iyi yaklaşım, kuruluşlarımızın liderlerinin ortak sorumluluğu biçiminde olmalıdır.

Bugüne kadar buna en yakın davranış, herhalde İkinci Dünya Savaşı sırasında büyük Japon

şirketlerinin davranışı olmuştur. O yıllardaki planlamalarında iş dünyası liderleri işe şu soruyla başlamışlardır: **"Japonya için, Japonya'nın toplumu, ekonomisi için en iyi olan nedir?"** Daha sonra da şunu sormuşlardır:

"Ne yaparsak bunu genelde iş dünyası için bir fırsat, özel olarak da kendi işimiz için bir fırsat haline çevirebiliriz?"

Bu insanlar bir hayır derneği gibi düşünmüyor, kendilerini de silmiyorlardı. Tam tersine, kâr kavramının son derece farkındaydılar. "Liderlik" etmeye kalkışmadılar. Sorumluluğu kabul ettiler. Ama ülkeleri savaş sonrası onarımından sıyrılıp dünya ekonomik liderliğine sıvanırken, Japon iş dünyasıyla o dünyanın liderleri bile bir kere daha bencilleştiler. Sh: 142-146

**

ULUS-DEVLETTEN MEGA-DEVLETE

Kapitalist ötesi toplumda, siyasal yapıdaki ve politikadaki değişimler de toplumdaki ve sosyal yapıdaki değişimler kadar büyüktür. Ayrıca tüm dünyaya yayılmış durumdadır. Onlar da diğerleri gibi birer gerçektir.

Dünün dünya düzeni hızla geçmişte kalırken, yarının dünya düzeni de henüz kendini belli etmemiştir. Bu durumda bizler, günümüz politikacılarının durmadan iddia ettikleri gibi **"yeni dünya düzeni"**yle karşı karşıya değiliz. **Bizim karşımızda yenidünya düzensizliği bulunmaktadır, bunun ne kadar süreceğini de hiç kimse bilmemektedir.**

Siyasal yapıda da, politikada da yine bir "ötesi" çağına geçmekteyiz. Bu seferki de "egemen devlet ötesi" çağdır. Yeni güçlerin ne olduğunu şimdiden biliyoruz. Bunlar 400 yıldan beri siyasal yapıyı ve politikayı yönetmiş olan güçlerden çok farklıdır. Yeni talepleri de biliyoruz, bazılarını, hatta belki çoğunu çok iyi tanıyoruz. Ama cevapları, çözümleri, yeni entegrasyonlan bilemiyoruz. Bu sahnedeki oyuncular, yani politikacılar, diplomatlar, memurlar, siyasal bilimciler, toplumda ve sosyal yapıda olduğundan daha çok, hep dünün terimleriyle konuşup yazmaktadırlar, hatta rollerini dünün varsayımlarıyla ve dünün gerçeklerine dayanarak oynamak zorundadırlar.

ULUS DEVLETİN PARADOKSU

Dünya tarihindeki son 400 yılın, Batı türü ulus devletin yüzyılları olduğunu herkes bilmekte, tarih kitapları bile bize bunu öğretmektedir. Bu sefer, herkesin bildiği şey doğrudu; ama bu doğru da paradokslu bir doğrudur.

Çünkü bu dört yüzyıl boyunca yer alan siyasal hamleler hep ulus-devleti aşıp onun yerine transnasyonal bir siyasal sistem kurmak yönünde olmuştur. Bu transnasyonal siyasal sistem, bir sömürge imparatorluğu da olabilir, bir Avrupa (ya da Asya) süper devleti de. Bu yüzyıllar, büyük sömürge imparatorluklarının yükseldiği ve çöktüğü yüzyıllardır. İspanyol ve Portekiz imparatorlukları on altıncı yüzyılda belirmiş, on dokuzuncu yüzyıl başlarında çökmüş, bu arada on yedinci yüzyılın başlannda başlayıp yirminci yüzyıla kadar sokulmayı başarabilen İngiliz, Hollanda, Fransız ve Rus imparatorlukları ortaya çıkmıştır. Bu dört yüzyıl boyunca dünya sahnesinde ne zaman yeni bir güç belirse, hemen ulusal sınırları aşıp bir imparatorluk haline gelmeye çalışmıştır. Almanya'yla İtalya, daha birleşme işini başardıkları anda, yani 1880'le Birinci Dünya Savaşı arasında, ilk iş olarak sömürgelerle genişleme işine yönelmiş, İtalya son olarak 1930'larda bile denemelere kalkışmıştır. Yirminci yüzyıl başlarında

ABD bile bir ara sömürgeci bir güç olmuştur. Ulus devlet haline gelen tek Batı dışı ülke, Japonya da öyle.

Ulus-devletin esas vatanı Avrupa'ya gelince, bu dört yüzyıla hep sınırları aşıp transnasyonal süper devlet kurma çabalan egemen olmuştur. **Bu süre içinde altı kere, Avrupa'nın şu ya da bu ulus devleti, tüm Avrupa kıtasını yönetimi altına alıp, kendi ulus-devletini bir Avrupa süper devleti haline dönüştürmeye çalışmıştır.**

Bu girişimlerden ilki İspanya tarafından, on altıncı yüzyılın ortalarında, İspanya henüz yeni yeni birleşik bir ulus olarak ortaya çıkarken, yani kendi içindeki birbiriyle didişen krallıkları, düklükleri, kontlukları ve serbest kentleri bir Prens'in altında pamuk ipliğiyle birleştirmeyi başardığı anda yapılmıştır. Ve İspanya, Avrupa'nın efendisi olma hayallerini yüz yıllık bir süre boyunca elden bırakmamıştır. O zamana kadar da kendini hem ekonomik, hem de askeri açıdan tüketmiştir.

Hemen ardından Fransa, önce Richelieu döneminde, sonra da XIV. Lcuis döneminde, bu işi İspanya'nın bıraktığı yerden devralmış, yetmiş beş yıl sonra, yorgunluktan tükenmiş durumda, özellikle de mali açıdan batmış durumda vazgeçmiştir. Ama böyle olması, aradan bir yetmiş beş yıl daha geçtiğinde bir başka Fransız yöneticinin, Napoleon'un bir denemeye daha girişmesini engellememiştir. Napoleon Avrupa'nın yöneticisi olma ve Fransa egemenliğinde bir Avrupa süper devleti oluşturma aşkına, tüm kıtayı yirmi yıl boyunca savaşlarla, sarsıntılarla titretmiştir. Daha sonra, bu yüzyılda Almanların Avrupa efendisi olma yolundaki iki savaşı gelmiş, Hitler'in yenilgisinden sonra da Stalin, silah ve baskı gücüyle, Rus egemenliğinde bir Avrupa yaratmaya çalışmıştır. Japonya da ulus-devlet haline gelir gelmez Batıtürü bir sömürge imparatorluğu yaratmaya kalkışmış, Batı örneğini izleyerek bu yüzyılda bir deneye girişmiş, Japon yönetiminde bir Asya Süper devleti peşine düşmüştür.

Aslında imparatorlukları doğuran, ulus-devlet değildi. Ulus-devletin kendisi zaten transnasyonal dürtülere bir cevap olarak doğmuştu. İspanya'nın Amerika kıtasındaki imparatorluğu o kadar çok altın ve gümüş getiriyordu ki, Şarlken'in oğlu II. Philip öneminde Ispanya, Roma lejyonlarından bu yana ilk daimi orduyu, İspanyol Süvarileri'ni kurmayı başarmıştı. Bu süvari birliklerinin ilk "modern" kuruluş olduğu da bazıları tarafından ileri sürülmektedir. Kendini bu şekilde donatan İspanya, kendi yönetiminde bir Avrupa yaratma amacıyla ilk seferlere de başlamıştır, işte ulus-devlet'i icat eden Fransız avukatpolitikacı Jean Bodin'in (1530-1591) 1576 tarihinde yazdığı Six Livres de la Republique (Cumhuriyetin Altı Kitabı) adlı eserinden sonra bu fikrin bütün Avrupa'da ana amaç haline gelmesine de, Ispanya'nın bu tehdidine karşı durmanın getirdiği motivasyon ve adanmışlık yol açmıştır. Esasen tehdit bu kadar büyük ve bu kadar gerçek olmasa, Bodin'in önerileri böyle kolaylıkla kabul edilmezdi. Bu tavsiyeler şunları içermekteydi: Ulus-devlet ve onun kuruluşları olsun, merkezden kontrollü sivil bir mekanizmanın yalnızca hükümdara sorumlu olması, bunun yanında askeri kesimin de merkezden kontrolü, daimi ordudaki subayların profesyonel askerler olması ve merkezi yönetime sorumlu olması, paranın bu merkezce basılması, vergi ve gümrüklerin bu merkezce toplanması, mahkemelerde yerel beylerin yerine merkezden atanmış profesyonel yargıçların bulunması. Bu önerilerin her biri, daha önceki zamanların yerleşmiş ve güçlü çıkarlarına, yani özerk kiliseye, türlü şeye bağışık piskoposluklara ve manastırlara, irili ufaklı tüm yerel beylere meydan okur nitelikteydi. Özellikle beylerin hep kendi orduları, kendi hukuk sistemleri ve mahkemeleri, kendi vergi toplama güçleri olagelmişti. Ayrıca serbest kentlere, kendi kendini yöneten loncalara ve türlü kesimlerin çıkarlarına da bir darbe inmekteydi. Ama İspanya'nın Avrupa'yı ele geçirme tehdidi, bunların hiçbirine başka bir çare bırakmıyordu. Ya kendi ülkelerindeki hükümdara boyun eğeceklerdi ya da fetih yoluyla gelecek yabancı bir hükümdara. O günlerden başlayarak, Avrupa ulus devletinin siyasal yapısında yer alan hemen hemen her değişiklik, Fransa, Almanya ve Rusya'nın Avrupa'yı ele geçirme ve süper devlet kurma yolundaki benzer girişimlerinden kaynaklanmış ya da en azından tetiği çeken hep bu girişimler olmuştur.

Böyle olunca, insana sanki siyasal bilimcilerin sömürge imparatorluklarını incelemiş, o konuda bir siyasal teori geliştirmiş olmaları gerekir gibi gelmektedir. Oysa bunları hiç yapmamışlardır. Bunun yerine, ulus devletin siyasal teorisine ve kurumlarına odaklanmışlardır. Ayrıca insana, sanki tarihçiler de Avrupa süper devletlerini incelemiş olmalı gibi gelmektedir. Ama her üniversitede, tarihle ilgili en saygın kürsüler hep ulusal tarih kürsüleridir. İster İngiltere, ister Fransa, ister ABD ya da İspanya, Almanya, İtalya, Rusya'da olsun, en ünlü tarih kitapları ulus devleti ele almaktadır. Hatta en uzun süre boyunca en büyük ve en başarılı sömürge imparatorluğunu yönetmiş olan İngiltere'de bile, tarih araştırmaları ve eğitimi hep ulus devlet üzerinde merkezleşmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri, ulus devlete değil de imparatorluklara yönelmiş olan birinci sınıf bir

tarihçi yetiştirmiş olan hemen hemen tek ülkedir. **William Prescott (1796-1859), daha çok İspanyolların Meksika ve Peru'yu fethine eğilmiş bir tarihçidir**. Fransa'nın başta gelen tarihçilerinden biri olan **Fernand Braudel de (1902-1985)** kendini ulus-devletle sınırlamamayı yeğlemiştir. Onun bakış açısı Avrupa'nın tümünü, hatta dünyayı içermektedir. Ama o da siyasal tarihçi olmaktan çok, ekonomik ve sosyal tarihçiydi. On dokuzuncu yüzyılın en büyük Alman tarihçileri içinde, tarihi bir bilim olarak yerleştirmeye en büyük katkılarda bulunmuş olanlardan **Leopold von Ranke (1795-1886) ile Theodor Mommsen (1817-1903)** de kendilerini yalnız Alman tarihi yazmakla sınırlamamışlardı. Örneğin Ranke'nin başta gelen eserlerinden biri, papaların bir tarihiydi. Mommsen'in en büyük eseri de Roma tarihiydi. Ama onlar bile, modem politikadaki bu imparatorluğa doğru yönelme konusunu ele almamış, Avrupa'ya hâkim olma girişimlerini, ulusal tarihin bir parçası olarak, yani Alman, Fransız ya da İtalyan tarihinin parçaları olarak görmüş, ulus devleti aşma, onun yerine uluslarüstü siyasal yapılar kurma girişimleri olarak görmemişlerdi.

İmparatorluğu ve süper devleti böyle ihmal etmenin nedenlerinden biri, bunların ikisinin de kuruluşlar geliştirmemesidir. Gerçekten de, örneğin İngiltere'deki Lordlar Kamarası, tüm İngiliz egemenliğindeki topraklar için en yüksek itiraz mahkemesi olarak kalmıştır. Tabii aslında bu Kamara, Büyük Britanya ve İrlanda adalarında en üst itiraz mahkemesi olduğu için böyle olmuştur. Aynı şekilde İngiltere Parlamentosu da kuramsal olarak İngiltere'ye bağlı tüm topraklar için yasama organıdır. Ne var ki üyelerinin hepsi "Birleşik Krallık"tan, yani yalnızca o iki adadan seçilerek gelmiştir. Birleşik Krallık dışındaki olaylara, pek ender olarak, ancak kriz durumlarında eğilen bir organdır. Kral ve Kraliçe, bütün İngiltere İmparatorluğu'nun hükümdarıdır, ama hiçbir İngiliz Kralı ya da Kraliçesi, İngiltere'nin başka yerlerdeki topraklarına ayak basmamıştır, ancak o topraklar İngiltere'nin olmaktan çıktıktan sonra oralara ziyarete gitmiştir. Tabii o zamana kadar, ortada bir imparatorluk da kalmamıştır (örneğin eskiden İngiltere İmparatorluğu'na ait olan yerleri ziyaret etmeye, şimdiki Kraliçe II. Elizabeth başlamıştır). **Oysa bir "imparatorluk" kurmaya diğer ülkelerin hepsinden çok yaklaşan da Ingiltere'dir.**

Sömürge "imparatorlukları" birer hayal değildi. Ama imparatorluk da değillerdi. Bunlar aslında, sömürgeleri olan ulus devletlerdi, insan bunları, adlarını ödünç aldıkları siyasal yapıyla karşılaştırdığı anda, bunu hemen anlar: "Romalıların imparatorluğu". Sömürge imparatorluklarının çağı da hemen hemen Roma İmparatorluğu'nun ömrü kadar sürmüştü (400 yıl). Herhalde ana vatan ile imparatorluk toprakları arasında siyasal, sosyal, ekonomik entegrasyon sağlamaya rahat rahat yetecek bir süre. Ama buna hiç kalkışılmamıştır.

Augustus'ten sonraki Roma imparatorlarının en büyük üç tanesi, yani Trajan (hükümranlık süresi M.S. 98117), Hadrian (hükümranlık süresi M.S. 117-138) ve Diocletian (hükümranlık süresi M.S. 284-305) hep sömürge insanıydılar. Trajan'la Hadrian Ispanya'da doğup büyümüşlerdi. Diocletian da eski Yugoslavya'nın çocuğuydu. Latin kökenli değillerdi, ilk ikisi büyük olasılıkla Berberi, Diocletian da ya Illiryalı ya da Slav'dı. Ama insan Amerikalı George Washington'u (1732-1799), Güney Afrikalı Jan Smuts'u (1875-1950) ya da Hintli Nawaharlal Nehru'yu (1889-1969) Ingiltere'nin başbakanı olarak düşünebilir mi? Oysa bunların hepsi de yaşadıkları dönemin en büyük ve en ünlü, İngilizce konuşan, İngiliz kültürü almış siyasal liderleriydi. Onların dönemi de, sırasıyla, on sekizinci yüzyılın sonu, Birinci Dünya Savaşı sonrası ve Churchill'in İkinci Dünya Şavaşı sonundaki genel seçimlerde devrildiği zamandı.

Latince yazan en son iki büyük klasik yazardan biri, St. Augustine (M.S. 354-430), bugün Cezayir diye bildiğimiz yerde doğup büyümüştür ve büyük olasılıkla Berberi soyundan gelmektedir. Onun çağdaşı olan St. Jerome (M.S. 340-430) de Slovendi, doğduğu yer bugünkü Lubliana'nın pek de uzağında değildi. İlk gençlik yıllarını Alman kesiminde geçirmiş; en önemli çalışmalarını, örneğin Incil'in Latinceye çevirisini, Kudüs ve Beytüllahm'da yaşarken gerçekleştirmişti. Roma İmparatorluğu'nun en uzun ömürlü mirası, bugün hâlâ Avrupa Hukukunun temeli olan yasalarıdır (Codez luris Civilis) Bu yasalar Latince olarak yazılmış olmakla birlikte, Rumca konuşan Konstantinopl'da, yine Rumca konuşan imparator Jüstinyen'in (M.S. 483-565) girişimiyle, içlerinde bir tek Romalı bulunmayan bir hukukçular grubu tarafından hazırlanmış, çünkü o sıralarda imparatorluğun Latince konuşan batı

kesimi hemen hemen Barbarlara teslim olma durum-larına düşmüştür.

Ve Roma'nın çökmesinden yüzlerce yıl sonra, eski imparatorluğun bilgili insanlan, hatta en dindar Hıristiyanları bile kendilerini Romalı saymayı sürdürmüşler, kendilerini Cicero'nun Latincesiyle eğitmişler, "Roma'nın parlak günleri"ni, Augustus'ün, Trajan’m, Hadrian'ın dönemlerini özleyip durmuşlardır.

Amerika'nın On Üç Sömürgesi halkı arasında, özellikle bunların "daha kaliteli" sayılanları arasında, Amerikan Bağımsızlık Savaşı sırasında kendilerini Amerikalı değil de İngiliz sayan pek çok kişi vardı. Bu da dünyanın en büyük modern imparatorluklarından birinin ilk parçalanması olayıydı. Ama o Amerikalı "sadıklar" bir istisnaydı. Meksika, Kolombia ya da Brezilya'da, yirminci yüzyıl imparatorluklarının, yani İngiliz, Fransız, Hollanda, Japon imparatorluklarının çöküşüne üzülen sömürge halkı sayısı pek az olmuştur. İngiltere'nin Hindistan'daki Racalık dönemi, dikkati çekecek kadar geniş bir üst sınıf halkı yaratmış, bu insanlar gerçek anlamıyla çift kültürlü yetişmiş, çoğu en iyi İngiliz üniversitelerine gidip okumuş, hepsi İngiliz şiir edebiyatını, Shakespeare'i, İngiliz hukukunu, İngiliz anayasa felsefesini ve tarihini derinden derine öğrenmiştir. Ama bunların hiçbiri, ne imparatorluğa, ne de kendi ülkelerinin o imparatorlukla bağlarına sahip çıkmıştır. Siyasal açıdan özerk bir Hindistan'ı kurarken, hiçbiri bu kültürel bileşimi sürdürebilmek için bir anayasal çözüm bulmaya kalkışmamıştır. Tam tersine, Hindistan'ın bağımsızlığına, ayrı bir Hint ulusal devletine en adanmış, en ödün vermeyen tahrikçiler olmuşlardır.

Bundan da şaşırtıcı olanı, Rus İmparatorluğu'ndaki entegrasyon yokluğudur. Ukraynalılar, Beyaz Rusyalılar, Ermeniler, Gürcüler, Almanlar; daha doğrusu (Yahudiler-le Katolik Polonyalılar dışında) hemen hemen Avrupa'nın tüm soylarından gelen insanlar, yüzyıllardan beri, hem Çarlık Rusyası'nda, hem de komünistlerin Rusyası'nda eşit muamele görmüşlerdi. Tek yapacakları, Rusça öğrenmekti. Çarın generallerinin ve bakanlarının büyük bir bölümü Alman kökenliydi. Bunun en çarpıcı örneği, son çarın reformcu başbakanı Kont Witte'dir. Stalin, Gürcü'ydü. Sovyet ordusunun son genelkurmay başkanı da Ukraynahydı. Ama bütün bunlara rağmen, Sovyet İmparatorluğu dağılırken ortada hemen hiç imparatorluk yanlısı bir duygu olmadığı gibi, imparatorluk yanlısı bir eylem de yoktur. Direnişlerin hepsi, imparatorluk adına değil, milliyetçilik adına gösterilmektedir. Şimdi ulus devlet haline dönüşen Moldova ve Litvanya gibi yerlere yerleşmiş olan etnik Ruslar da Moldovalı ve Litvanyalı olmaya itiraz etmekte, kendi bağımsızlıklarını istemektedirler.

Sömürge imparatorluklarının idari bir soyutluktan öteye geçememesi gerçeği, yani siyasal toplum olamamaları, bunların kuruluşlarının ne kadar kolay olduğu düşünülünce daha da paradokslu gözükmekte, insan âdetâ, "elbette" demek gereğini hissetmektedir. Roma İmparatorluğu her ne kadar birbirini izleyen kanlı savaşlar sonucu kurulduysa da, modern sömürge imparatorlukları pek az savaşlar sonucu oluşmuşlardır. Evet, İngiltere Hindistan'da savaşmıştı; ama esas olarak, Hintli yöneticilere karşı savaşmaktan çok, Fransızlara karşı savaşmıştır. Güney Afrika'da da Boer'lere karşı çok acı bir savaş vermişlerdir. Ama onun dışında, İngiltere İmparatorluğu, ufak tefek çatışmalar dışında pek az şiddet sonucu oluşmuştur, bu çatışmalar da aşağı yukarı bin İngiliz askerinden fazlasını hiçbir zaman gerektirmemiştir.

Aynı şekilde, Rusların da imparatorluklarını genişletme çabaları sırasında karşılaştıkları en uzun süreli direniş, Ukrayna’da ya da on sekizinci yüzyılda aldıkları Baltık devletlerinde veya Orta Asya'da değil, Kafkaslar'da karşılarına çıkmıştır. Fransızların da Güneydoğu Asya ve Afrika'da kendi imparatorluklarını kurma çabaları sırasında ufak tefek çatışmalar yer almış, bu çatışmalarda Fransa'nın ya da herhangi bir Avrupa ülkesinin önemsiz sınır çatışmalarına yolladığı askerlerden daha az sayıda asker savaşmıştır.

Bütün bunlara rağmen, Avrupalı güçlerden biri (ya da Japonya) bir zayıflık belirtisi gösterdiği anda, imparatorluğu hemen dağılmış, ulusal devletler halinde bölünmüştür. İngiltere İmparatorluğu’nun "Beyaz Dominyonları" diye bilinen Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda gibi yerler, İngiliz soylarından ve kültürel geleneklerinden büyük gurur duymalarına rağmen, sömürge olmaktan çıktıkları anda ulus devletler olmuşlardır. **Ortada başka türlü bir siyasal entegrasyon modeli yoktur.**

Modern imparatorluğun bir entegrasyon sağlama gücü yoktur. Entegrasyonu ancak ulus devlet gerçekleştirebilir, kendine bir politika seçebilir; yani siyasal bir devlet olabilir, vatandaşlık yaratabilir.

Avrupa'da da tüm kıtayı fethetmeye kalkanlardan hiçbiri, kuracakları süper devleti bir siyasal yapı içinde entegre edemezlerdi. II. Philip'ten Stalin'e kadar hepsinin tek yapabilecekleri, kaba kuvvetle boyun eğdirmek olabilirdi. Oysa buna rağmen, Avrupa süper devleti kurmaya kalkanlardan üç tanesi, çok çekici gücü olan ideolojilerle ortaya çıkmışlardı: Napoleon'un sloganı Özgürlük, Kardeşlik, Eşitlik'ti, yani Fransız Ihtilâli'nin ilkeleriydi. Hitler'inki bir nefret, imrenme ve Yahudi düşmanlığı ideolojisiydi (bunun çekiciliği bizim kabullenmeye yanaşmadığımız kadar fazlaydı, Avrupa kıtasının her ülkesinde, Hitler orayı alıncaya kadar hep direnişten çok sempati gözlemlenmesi de bundandı). Stalin'inki de Marksist sosyalizm ideolojisiydi. Bu ideoloji yüz yıldan beri, Hıristiyanlıktan bu yana en güçlü ve en yaygın çekiciliği sergilemekteydi. Japonya'nın Pan-Asya süper devleti yaratma girişimi bile güçlü bir ideolojiye dayalıydı, o da Batı düşmanı, sömürge düşmanı biçiminde özetlenebilirdi. Ama bu girişimlerin hepsi de fethettikleri topraklarda siyasal yapılanma oluşturamamak, siyasal kurumlaşma yaratamamak, St. Paul'ün Civis Romanus Sum'una (**Ben bir Roma vatandaşıyım**) birazcık bile benzeyen bir şey yaratamamak gibi ortak noktalar sergilemekteydiler. Unutmamak gerekir ki St. Paul, soy olarak Yahudi, kültür ve dil olarak Rumdu, ama **"Ben bir Roma vatandaşıyım,"** sözü daha büyük bir iddiaydı, daha yüksek bir hukuka, coğrafi bölünümleri aşan bir siyasal kimliğe, ırka ve dile sahip olmayı ifade ediyordu.

Bütün modern imparatorluklar ve bütün süper devletler, ulus devleti aşmayı beceremedikleri için çökmüşlerdir, nerede kaldı ulus devletin yerine geçebilmek.

Ama ulus devlet, imparatorlukların ve süper devletlerin yüzyılları boyunca varlığını sürdüren tek siyasal gerçek olmasına rağmen, son yüz yıl içinde o da kendini derinden derine değiştirmiştir. O da şimdi artık mega devlet haline dönüşmüştür.

MEGA-DEVLETİN BOYUTLARI

1870'te ulus-devlet her yerde galipti. Avusturya bile artık Avusturya-Macaristan olmuş, iki ulus devletin federasyonu haline gelmişti. Ayrıca 1870'in ulus devletleri henüz hâlâ, Bodin'in 300 yıl önce icat ettiği egemen ulus devlete benziyor, onun gibi davranıyordu.

Oysa 1970'in ulus devleti, yani aradan yüz yıl geçtikten sonraki ulus devlet, Bodin'in devletine de, hattâ 1870'in ulus devletine de pek benzemiyordu. O artık mega-devlet olmuştu. Belki 1870'teki atasıyla yine aynı familyadan bir yaratıktı, ama mütasyon geçirdiği için, panter kediden ne kadar farklıysa, o da atasından o kadar farklıydı.

Ulus devlet, sivil toplumun koruyucusu olarak biçimde tasarımlanmıştı. Mega-devlet ise onun efendisi oldu. Aşırı durumlarda, totaliter biçimlere girdiği zaman, sivil toplumu tümüyle kaldırıp onun yerine geçti. Totaliterlikte toplumun tümü siyasal bir toplum haline geldi.

Ulusal devlet, hem vatandaşının hayatını ve özgürlüğünü, hem de onun mal varlığını, egemen gücün keyfi hareketlerine karşı koruyacak biçimde tasarımlanmıştı. Mega-devlet, en az aşırılık içeren Anglo-Amerikan uygulamasında bile, vatandaşın mal varlığını vergi tahsildarının insafına terk etmektedir. Joseph Schumpeter'in (18831950) 1928 tarihli Der Steuerstaat (Mali Devlet) adlı yazısında işaret ettiği gibi, mega-devlet, vatandaşların ancak devletin sarih veya zımni olarak izin verdiği mallara sahip olmasına hoşgörü göstermektedir.

Bodin'in ulus devletinin ilk işlevi, sivil toplumun sürdürülmesiydi; özellikle de savaş zamanında. "Savunma" sözünün anlamı da aslında budur. Mega-devlet ise barış ile savaş arasındaki farkı giderek bulanıklaştırmıştır. Barış yerine, ortaya "Soğuk Savaş" çıkmıştır.

DADI DEVLET

Ulus devletten mega-devlete dönüş on dokuzuncu yüzyılın son birkaç on yılı içinde başlamıştı. Mega devlete doğru atılan ilk adım, Bismarck'ın 1880'lerde Sosyal devleti icat etmesiyle atılmış oldu.

Bismarck'ın amacı, hızla yükselen sosyalizm dalgasına karşı durabilmekti. Bu cevap, bir sınıf savaşı tehdidine verilen cevaptı. Bismarck'a kadar, hükümet yalnızca bir siyasal ajans olarak görülmüştü. Bismarck hükümeti bir sosyal ajans haline getirdi. Onun kendi sosyal önlemleri, örneğin sağlık sigortası, sanayi kazalarına karşı sigorta, yaşlılıktaki emekli maaşları (peşinden onu 30 yıl arayla izleyen ve İngiliz icadı olan işsizlik sigortası ile birlikte) aslında pek mütevazı önlemlerdi. Ama ortadaki ilke devrimseldi. Zaten bu konuda atılan tek tek adımlardan daha önemli etkiler yapan da o ilke oldu. Alman sağlık sigortası sisteminde, istihdam edilen bütün insanlarla ailelerinin hastalığa karşı sigorta altına alınması gerekiyordu, ama-sigorta şirketini kendileri seçebilirlerdi. Şirketlerin çoğu, özel sektör kuruluşlarıydı. İngilizlerin getirdiği işsizlik sigortası ise, devleti sigorta şirketi kılığına sokuyordu. Sosyal Sigorta adlı kuruluş da sosyal devleti 1935-36 yıllarında ABD'ye getirdi. O da aynı ilkeye göre düzenlenmişti. Yeni akımın diğer sosyal tedbirlerinin çoğu da, örneğin tarım sübvansiyonları, araziyi "toprak bankası"na verme karşılığı yapılan ödemeler gibi şeyler de öyleydi. (Bu son önlem, hem tarımsal üre-timde aşın üretimi azaltıyor, hem de çiftçiler için bir sosyal yardım yerine geçiyordu.)

1920'lerle 1930'larda, komünistler, faşistler ve Naziler sosyal kurumları devraldı. Ama demokrasilerde hükümet hâlâ yalnızca sigortalamayı ya da en çok, ödemeler yapmayı seçti. Sosyal işler yapmaktan ya da vatandaşları uygun sosyal davranışlara zorlamaktan hâlâ büyük ölçüde uzaktı.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu durum hızla değişti. Devlet "sağlayıcı" olmaktan çıkıp yönetici durumuna geldi. Geleneksel sosyal devletin en son önlemi (ve belki de en başarılısı) ABD'deki Erlik insan Hakları'ydı ve ikinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra yürürlüğe girmişti. Savaştan dönen her Amerikalı askere, üniversiteye gitme ya da yüksekeğitim alma hakkını veriyordu. Ama hükümet bu insanlara hangi üniversiteye gideceklerini söylemeye kalkışmadı. Kendisi üniversite işletmeye de kalkışmadı. Eğer er üniversiteye gitmek isterse, yalnızca parasını verdi. Hangi üniversiteye yazılacağına ve hangi dalda eğitim göreceğine er kendisi karar veriyordu. Üniversitelerin de her başvuran eri kabul etmek gibi bir yükümlülüğü yoktu.

Savaşı izleyen dönemin bir başka önemli sosyal programı da İngiliz Ulusal Sağlık Servisi oldu. Totaliter ülkelerin dışında, hükümeti sigortalayıcı ya da sağlayıcı olmaktan bir adım öteye götüren ilk kurum buydu. Ama bu da ancak kısmen böyleydi. Standart sağlık bakımı için, Ulusal Sağlık Servisi'nde hükümet bir sigorta şirketiydi. Hastaya bakan doktorun parasını veriyordu. Ama doktor yine de devlet memuru olmuyordu. Hastanın da hangi doktora gideceği konusunda bir sınırlama yoktu.

Ne var ki, Ulusal Sağlık Hizmeti çerçevesindeki hastaneler ve hastane bakımı tümüyle devlet tarafından üstlenilmişti. Hastanelerde çalışan insanlar devlet memuru oldular, devlet o hastaneleri fiilen yönetmeye başladı, işte bu adım, devletin sosyal alandaki yeni rolüne doğru atılmış ilk adımdı. Devlet artık kural koyucu olmaktan, sigortalayıcı, para verici olmaktan çıkıyordu. Artık yapıcı ve yöneticiydi.

1960'ta Batı'nın tüm gelişmiş ülkelerinde, devletin tüm sosyal sorunlar ve tüm sosyal işler için en uygun yapıcı olduğu görüşü, kabul edilmiş bir doktrin haline geldi. Hatta sosyal alanda faaliyet gösteren özel girişime kuşkuyla bakılmaya başlandı. İyi niyetli liberaller bunu "gericilik" ya da "ayrımcılık" olarak gördüler. ABD'de de hükümet tüm sosyal faaliyetlerin yapıcısı oldu, özellikle de karmaşık ırklardan gelen bir toplumda insan davranışının hükümet girişimiyle ve hükümet emriyle değiştirilmesi amaçlandı. Totaliter devletlerin dışında bir tek ABD'de, hükümet böyle sosyal değerleri ve bireysel davranışları değiştirmeye kalkıyordu.

EKONOMİNİN EFENDİSİ OLARAK MEGA-DEVLET

On dokuzuncu yüzyıl sonlarında ulus devlet artık ekonomik bir ajans haline çevrilmekteydi. İlk adımlar ABD'de atılmıştı. Bu ülke hem iş dünyasının devlet tarafından düzenlenmesini, hem de kapitalist bir ekonominin yeni iş kuruluşlarının devlete ait olmasını icat etmişti. 1870'lerden başlayarak, ABD yavaş yavaş ticari bankacılığın, demiryollarının, elektrik enerjisinin, telefonların mevzuatını oluşturdu. On dokuzuncu yüzyılın en orijinal siyasal icatlarından biri olan ve başlangıçta çok da

başarılı olan bu devlet düzenlemeleri, başlangıçta kesinlikle, "bozulmamış kapitalizm" ile "sosyalizm” arasında bir "üçüncü yol" olarak görüldü, ayrıca kapitalizmin ve teknolojinin hızla yayılmasından kaynaklanan gerilimlere ve sorunlara bir cevap olarak değerlendirildi.

Birkaç yıl sonra ABD, ticari kuruluşları devlet mülkiyetine almaya başladı — önce 1880'lerde Nebraska eyaleti, William Jennings Bryan (1860-1929) liderliğinde bu işi başlattı. Birkaç yıl daha geçtiğinde, 1897 ile 1900 arasında, Avusturya Belediye Başkanı Karl Lueger (18441910) de, Avusturya'nın başkentindeki tramvay şirketleriyle elektrik ve gaz şirketlerini devletleştirdi. Tıpkı sosyalizmle mücadele etmek için harekete geçen Bismarck gibi, Bryan da Lueger de aslında sosyalist değillerdi. Her ikisi de ABD'de "Popülist", yani "halkçı" diye tanımlanabilecek kimselerdi. Her ikisi de devlet mülkiyetinde, hızla tırmanan sınıflar arası savaşı, yani "sermaye" ile "emek" arası savaşı yatıştıracak bir unsur görmekteydiler.

Ama on dokuzuncu yüzyılda, hatta 1929'a gelinceye kadar, devletin ekonomiyi yönetmesi bir yana, durgunluk ve depresyonu yönetmesi kavramına bile inanan pek az insan vardı, iktisatçıların çoğu, piyasa ekonomisinin **"kendi kendini düzenleyebilen"** bir mekanizma olduğu kanısındaydı. Sosyalistler bile ekonominin, özel mülkiyet kalkar kalkmaz, kendi kendini düzene sokabileceğine inanmaktaydılar. Ulus devletin ve hükümetinin görevi, ülkeyi istikrar içinde, vergileri düşük tutarak, tutumluluğu ve tasarrufları teşvik ederek, ekonomik büyümeye uygun bir "iklim"i sürdürmekten ibaretti. Ekonomik gidiş, yani ekonomik dalgalanmalar, hiç kimsenin kontrol edebileceği bir şey değildi; bunun nedenlerinden en belirgini de, dalgalanmalara yol açan olayların ulus devlet içindeki olaylar olmayıp, dünya piyasası olayları oluşuydu.

Dünya ekonomik krizi geldiğinde, ulusal hükümetin ekonomik gidişi kontrolü altına alması gerektiği inancı doğdu. John Maynard Keynes (1883-1946) ilk önce, ulusal ekonominin, en azından orta boy ve büyük ülkeler için, dünya ekonomisinden ayrı bir şey olduğunu söyledi. Ardından, bu tek başına duran ulusal ekonominin, tümüyle hükümet politikalarıyla, yani hükümet harcamalarıyla belirlendiğini ortaya attı. Bugünün iktisatçıları da yani Friedmanistler, arz-cephesi taraftarları ve diğer post-Keyneyçiler, diğer konularda Keynes'ten ne kadar ayrılırlarsa ayrılsınlar, bu iki noktayla ilgili olarak Keynes'i izlemektedirler. Ulus-devleti ve onun hükümetini hepsi ulusal ekonominin efendisi, ekonomik gidişin kontrol edici gücü olarak görürler.

MALİ DEVLET

Bu yüzyılın iki dünya savaşı, ulus-devleti "mali devlet" haline getirdi. Birinci Dünya Savaşı'na kadar tarihte hiçbir devlet, savaş zamanında bile, ülkenin ulusal gelirinin pek küçük bir parçasından fazlasını, örneğin % 5 ya da 6'sından fazlasını halkından almayı başaramamıştı. Ama Birinci Dünya Savaşı'nda, savaşa katılan ülkelerin her biri, en yoksulu bile, devletin halkından sızdırabileceği paranın sınırı olmadığını öğrendi. Esasen Birinci Dünya Savaşı'na kadar, savaşa katılan tüm ülkelerin ekonomileri de tümüyle parasallaşmıştı. Sonuç olarak en yoksul iki ülke olan Avusturya-Macaristan ve Rusya bile, Birinci Dünya Savaşı yıllarının büyük bölümü boyunca, nüfuslarının yıllık gelirinden daha fazlası kadar vergi toplayıp borç alabildiler. Yüz yıllardan beri diyemesek bile, on yıllardan beri birikmiş sermayeyi likide etmeyi başarıp onu savaş malzemesi haline çevirdiler.

Joseph Schumpeter o sıralar henüz Avusturya'da yaşamaktaydı. Olup biteni derhal fark etti. Ama geri kalan iktisatçıların da, çoğu hükümetlerin de bir derse daha ihtiyaçları vardı, o da İkinci Dünya Savaşı’ydı. İşte ondan sonra da bütün gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelerin çoğu "mali devlet" haline geldiler. Bir hükümetin vergi olarak toplayabileceği ya da borç olarak alabileceği miktarın ekonomik sınırları olmadığına inandılar, dolayısıyla da hükümetlerin harcayabileceği paranın da sınırı olamayacağı düşüncesi bunu doğal olarak izledi.

Schumpeter'in işaret ettiği nokta şuydu: Dünyada hükümetler var olalı beri, her bütçe süreci, önce elde edilebilecek gelirlerin bir değerlendirmesiyle başlardı. Harcamaların sonradan bu gelirlere uydurulması gerekirdi. "İyi niyetli ve yararlı" amaçların da sonu gelmeyeceğine göre, yani harcamalara yönelik talep sınırsız olduğuna göre, bütçeleme süreci genellikle, hangi noktada "hayır"

denileceğine karar vermek demekti. Gelirlerin sınırlı olduğu bilindiğine göre, hükümetler, ister demokrasi, ister Rusya'daki Çarlık gibi mutlak monarşi olsun, büyük baskılar altında iş görürlerdi. Bu baskılar, hükümetlerin sos-yal bir kurum olmasını ya da ekonomik bir kurum olmasını imkânsız hale getiriyordu.

Ama Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, daha çok da ikinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, bütçeleme sürecinin anlamı değişti, "evet" demek anlamına gelmeye başladı.

Geleneksel olarak hükümet, siyasal toplum, ancak sivil toplumun gönlünden kopan miktarı elde edebiliyor, onu da çok dar sınırlar içinde, milli gelirin çok küçük bir yüzdesi olarak alabiliyordu, çünkü parasallaştırabildiği ancak o kadardı. Ancak o kadarı vergilere ve borçlara çevrilebiliyor, dolayısıyla da hükümetin geliri olabiliyordu. Oysa yeni durumda, hükümetin alabileceği gelirin ekonomik sınırları olmayacağına göre, hükümet artık sivil toplumun efendisi durumuna geliyor, onu yoğurup biçimlendirebilme gücünü kazanıyordu. Hepsinden önemlisi, vergileri ve harcamaları kullanarak hükümet artık toplumun gelirini "yeniden dağıtıma" tabi tutabiliyordu. Cüzdanının gücüyle hükümetin, toplumu politikacının imajına göre biçimlendirebileceği görülüyor, ya da en azından böyle yapabileceği vaat ediliyordu.

Ama yeni durumda bir yandan da milli gelirin devlete ait bir şey olduğu, bireylere de hükümet onlara ne vermeye razı olursa o kadarının düşeceği gibi bir durum ortaya çıkıyor, olayı böyle görmek giderek kolaylaşıyordu. **1914'ten önce, hatta 1946'dan önce hiç kimse "vergi gedikleri" diye bir şeyden söz etmemişti.** İlk günlerde her şeyin bireye ait olduğu varsayılmakta, mükellefin siyasal temsilcileri tarafından sarih biçimde hükümete (yani ya mutlak bir hükümete ya da bir parlamentoya) kanalize edilmedikçe böyle kalacağı kabul edilmekteydi'.

Ama **"vergi gedikleri"** sözü bunun tam tersini göstermekte, her şeyin hükümete ait olduğuna, mükellefte kalacağı sarih biçimde belirtilmedikçe de öyle olacağına işaret etmekteydi. Mükelleflerin elinde kalan, hükümetin olgunluğundan ve cömertliğinden ötürü almayıp bırakmayı uygun gördüğüydü, o kadar.

Tabii bunun böyle olduğu ancak Komünist ülkelerde su yüzüne çıktı. Ama ABD'de bile, özellikle Kennedy döneminde, Washington bürokrasisinde ve Washington çevrelerinde her şeyin hükümete ait olduğu, ancak hükümetin sarih biçimde mükellefte kalabileceğini belirttiği miktarın kişilerde kalabileceği, bilgelik içeren bir görüş olarak kabul edilmişti.

SOĞUK SAVAŞ DEVLETİ

Sosyal Devlet; ekonominin efendisi olan devlet ve mali devlet; bunların hepsi de sosyal ve ekonomik sorunlardan, sosyal ve ekonomik kuramlardan gelişmiş şeylerdi. Mutasyonların en sonuncusu, yani mega-devleti, Soğuk Savaş Devleti'ni yaratan değişim ise, teknolojiye cevap olarak gelişmişti. Bunun ilk kaynağı, 1890'larda Almanya'da alınan bir karardı ve kararın konusu da barış zamanında deniz kuvvetleriyle ilgili çok büyük bir caydırıcı güç oluşturmaktı. Silahlanma yarışı ilk önce buradan başladı. Almanlar çok büyük bir siyasal risk aldıklarının farkındaydılar. Hatta Alman politikacılarının çoğu da bu karara karşı direndi. Ama Alman amiraller, teknolojinin kendilerine başka çare bırakmadığı kanısındaydılar. Modern bir donanma demek, çelik gemiler demekti. Bu tür gemilerin de barış zamanında yapılması gerekirdi. O zamana kadarki geleneğe göre bu işi savaş çıkana kadar bekletirlerse, iş işten geçmiş olacaktı.

Aşağı yukarı 1500 yılından bu yana, şövalyelerin modası geçtiği anda, silahlar artık normal barış dönemi tesislerinde yapılır olmuş, bu tesislerin değişmesi ya hiç gerekmemiş ya da bunlar çok kısa bir sürede gerektiği biçimde uyumlandırılmıştı. **Amerikan İç Savaşı'nda toplar hâlâ barış günlerinde kullanılan ve sonradan alelacele değiştirilen atölye ve fabrikalarda dökülüyordu ve bu işe savaş başlandıktan sonra geçilmişti. Tekstil fabrikaları hemen hemen bir gece içinde, kumaş yerine üniforma çıkarmaya başlamıştı.** On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında yer alan iki büyük savaşta, yani Amerikan İç Savaşı'yla (1861-1865) Fransız-Prusya Savaşı'nda (1870-1871), çarpışanlar hâlâ daha çok sivillerdi. Üniformalarını sırtlarına, cepheye gitmeden birkaç hafta önce giymiş insanlardı.

Alman amirallerin 1890'da ileri sürdüğü şey, modern teknolojinin artık bütün bunları değiştirdiği yolundaydı. Savaş ekonomisi artık barış ekonomisinin bir uyumlandırması olmakla yetinemezdi. İkisinin birbirinden ayrı olması şarttı. Daha savaş patlamadan çok önce, silahlar da, savaşacak askerler de hem de bol sayıda olmak üzere, var olmak zorundaydılar. Bunların her ikisinin de üretimi giderek daha çok zaman almaya başlamış-tı.

Alman görüşünün içinde gizli olan bir başka nokta da, "savunma" sözünün artık çatışmaları sivil toplumdan ve sivil ekonomiden uzak tutmak anlamına gelmediğiydi. Modern teknolojinin koşulları altında savunma, sürekli bir savaş toplumu ve sürekli bir savaş ekonomisi demekti. Yani "soğuk savaş durumu" demekti.

Yüzyılımızın başında en keskin siyasal gözlemcilerden biri olan Fransız sosyalist lider Jean Jaures (1859-1914), bunu Birinci Dünya Savaşı'ndan önce bile anlamıştı. Woodrow Wilson (1856-1924) aynı şeyi Birinci Dünya Savaşı'ndan öğrendi. Milletler Cemiyeti kurulması çağrısının altında yatan da buydu; Wilson sürekli bir kuruluşun ulusal silahlanmaları izlemesini istiyordu. Askeri yığmaları silahlı kontrolün bir yolu olarak ele alan ilk girişim ise, yarıda kalan 1923 tarihli Washington Deniz Silahları Konferansı'ydı.

Ama İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bile, ABD birkaç yıl boyunca normal barış durumuna dönmeye çalıştı. Mümkün olduğu kadar hızla silahsızlanmaya uğraştı. Tabii Truman ve Eisenhower yıllarında Soğuk Savaş'ın gelişi bunu da değiştirdi. O zamandan beri de Soğuk Savaş Devleti, uluslararası siyasetin en güçlü kurumu halinde kaldı.

1960'ta mega-devlet artık gelişmiş ülkelerde siyasal bir gerçekti; hem de her yönüyle; yani hem sosyal kurum olarak, hem ekonominin efendisi olarak, hem mali devlet olarak ... ve çoğu ülkede de Soğuk Savaş Devleti olarak.

JAPON İSTİSNASI

Bunun bir istisnası Japonya'dır. "Japonya Inc."in gerçeği ne olursa olsun (zaten bu terimin Batı'daki anlaşılma biçiminde hiçbir doğru yan da yoktur) **Japonlar İkinci Dünya Savaşı bittiğinde soğuk savaş devleti'ne dönüşmediler. Hükümetleri ekonominin efendisi olmaya kalkışmadı. Toplumun efendisi olmak gibi bir iddiası da olmadı.** Daha çok, esasta on dokuzuncu yüzyıl türü geleneksel bir dünyanın uğradığı korkunç yenilgiden sonra, kendi kendini onarmaya koyuldu. Askeri açıdan tabii Japonya'nın başka seçeneği de yoktu. **Ama Japonya hiç sosyal program da başlatmadı. Bir tek, ulusal sağlık sigortası başlatıldı, o da zaferi kazanan Amerikalılar tarafından işgal sırasında başlatıldı. Japonya, sanayileri devletleştirmedi.** Hatta 1980'lerde Margaret Thatcher'ın İngiltere'de başlattığı "özelleştirme"ye kadar, daha önceden devletleştirilmiş olan sanayileri özel mülkiyete devreden (örneğin çelik sanayiini) bir tek Japonya olmuştu.

Geleneksel siyasal teori açısından baktığımızda, yani on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllardaki siyasal teorilere dayanarak baktığımızda, **Japonya kesinlikle "devletçi" bir ülkeydi.** Ama onun devletçiliği, Almanya'nın ya da Fransa'nın 1880'lerde, 1890'lardaki devletçiliği gibiydi, İngiltere ve ABD'deki duruma benzemiyordu. Çok geniş bir memur kesimi vardı (ama genel nüfusa oran açısından yine de İngilizce konuşan ülkelerdeki memuriyetler kadar geniş değildi). Tıpkı 1890 Almanyası'nda, 1890 Avusturya-Macaristanı'nda, 1890 Fransası'nda olduğu gibi, hükümet hizmetinde çalışmak çok saygın ve itibarlı iş sayılıyordu. Japonya'da hükümet, büyük şirketlerle yakın işbirliği içinde çalışırdı. Bu da kıta Avrupası hükü-metlerinin on dokuzuncu yüzyıl sonlarındaki tutumundan farklı değildi. Hatta Amerikan hükümetinin yüzyılımız başlarında sanayi ve tarım kesimleriyle olan yakınlığından da pek farklı değildi.

Eğer mega-devlet bir norm olarak alınırsa, yani siyasal sistemleri yargılarken teorileri değil de gerçekleri kıstas olarak alırsak, Japonya, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en sınırlı hükümetin, hatta en çekingen hareket eden hükümetin sahibi olan ülkedir. On dokuzuncu yüzyıl ölçütlerine göre, son derece güçlüdür. Ama yirminci yüzyılda değişen kavramlara göre, daha az göze çarpan bir hükümettir.

Japon hükümeti bugün bile hâlâ daha çok bir "koruyucu" durumundadır.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan 1970'lerin ortalarına kadar geçen otuz yıl boyunca, dünyanın tümü Mega' devlete doğru gitmeye başladı.

Japonya bunun istisnası oldu. Başka her yerde, mega-devlete doğru gidiş evrenseldi, tüm gelişmiş ülkelere yayılmış durumdaydı. Gelişmekte olan ülkeler de çabucak gelişmiş ülkelerin peşine takıldılar. Çöken bir imparatorluğun kalıntıları arasından ne zaman yeni bir ulus devlet doğacak olsa, hemen bir askeri politika benimsiyor, yani savaş zamanına özgü askeri birikimini barış zamanında oluşturmaya başlıyor, belki savaş çıkarsa diye, gerekli ileri silahları yapmaya, en azından tedarik etmeye koyuluyordu. Bir yandan da derhal toplumu kontrolü altına alma çabasına girişiyordu. Yeniden gelir dağılımı sağlamak için bir vergi mekanizması oluşturuyordu. Son olarak da hemen hemen istisnasız, ekonominin yöneticisi, büyük ölçüde de sahibi olmaya çalışıyordu.

Siyasal özgürlük, düşünce özgürlüğü ve dinsel özgürlük kavramlarına gelince, totaliter ülkeler (özellikle de Stalinist ülkeler) ile demokrasiler (aslında bu söz uzun yıllar boyunca yalnızca İngilizce konuşan ülkeleri anlatmak için kullanılmıştı) tümüyle bir antitez oluşturmaktaydılar. Ama altta yatan hükümet teorisi açısından, bu sistemler tür olarak farklı olmaktan çok, derece olarak farklıydılar. Demokrasiler bir şeyin nasıl yapılacağı konusunda farklılık gösteriyorlardı. Nelerin yapılması gerektiği konusuna gelince, orada gösterdikleri farklılık biraz daha azdı. Hepsi de hükümeti toplumun efendisi, ekonominin efendisi olarak görmekteydiler. Barışı da hepsi "soğuk savaş" olarak görüyorlardı.

MEGA-DEVLET İYİ İŞLEDİ Mİ?

Acaba iyi işledi mi?

En aşırı durumlarda, totaliterlikte (ister Nazi, ister komünist türü olsun), kesinlikle tümüyle başarısız olduğu kesindir ve ortada bir tek başarılı özelliği bile görülmemektedir. **Soğuk savaş devleti'nin Sovyetler Birliği için başarılı olduğu ileri sürülebilir. Kırk yıl boyunca bu ülke askeri bir süper güç olmuştur. Ama askeri kurumların ekonomik ve sosyal yükü de dayanılamayacak kadar büyük olmuştur. Bunun sonunda komünizmin de Rus İmparatorluğu'nun tümünün de çöküşüne büyük katkılarda bulunduğu da kesindir.**

Ama acaba mega-devlet, daha ılımlı biçimiyle geldiğinde iyi işlemiş midir?

Batı Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde ve ABD'de başarılı olmuş mudur?

Buna verilebilecek cevap; diğerinden pek de iyi olmadığı biçimindedir. O da Hitler'in Almanyası'ndaki ya da Stalin'in Rusyası'ndaki kadar büyük bir fiyasko yaratmıştır.

Mega-devletin en başarısız olduğu alan da ona mali devlet olarak bakıldığında görülür. Bir kere anlamlı bir gelir dağılımı sağlamayı hiçbir yerde başaramamıştır. Hatta son kırk yılın Pareto Kanunu'nu onaylar biçimde geçtiği de söylenebilir. Bu kanun, İsviçre-İtalyan soyundan gelmiş bir iktisatçı olan Vilfredo Pareto'nun (1848-1923) adıyla anılmaktadır. Bu iktisatçıya göre, toplumun belli başlı sınıfları arasındaki gelir dağılımını saptayan yalnızca iki unsur vardır; biri toplumun kültürü, diğeri de ekonomideki verimlilik düzeyidir. Ekonomi ne kadar verimli olursa, gelirlerdeki eşitlik de o kadar iyi olur. Verim ne kadar azalırsa, gelir eşitliği de o kadar azalır. Pareto Kanunu'na göre vergiler bunu değiştiremez. Ama mali devlet'i savunanlar, bu savunmalarını büyük ölçüde, vergilerin gelir dağılımını etkin ve kalıcı biçimde değiştirebileceği iddiasına dayandırmışlardır. Tabii son kırk yıl boyunca yaşadığımız tecrübeler bu iddiayı haksız çıkarmaktadır.

En açık seçik örnek, Sovyetler Birliği'ndedir. Resmi olarak eşitliğe adanmış olan bu devlet, çok geniş bir imtiyazlı memurlar nomenklatura'sı kurmuş, bu kişiler Çarlık dönemindeki zenginlerle bile karşılaştırılamayacak yüksek gelirler elde etmişlerdir. Sovyet verimliliği ne kadar durgunlaşırsa, Sovyetler Birliği'ndeki eşitsizlik de o kadar artmıştır. Ama ABD de iyi bir örnek oluşturmaktadır. Amerika'da verim arttığı sürece, yani 1960'ların, hatta 1970'lerin sonlarına kadar, gelir dağılımındaki eşitlik de hızla artmıştır. Gerçi zenginler daha zenginleşmeyi

sürdürmüşlerdir ama, fakirler daha büyük bir hızla zenginleşmişlerdir. Ama verim artışları yavaşladığı ve durduğu zaman, yani Vietnam Savaşı'nın başlamasından itibaren, ABD'de gelir eşitsizliği artmaya başlamış, vergi de bunu değiştirecek hiçbir katkı getirememiştir. (Türkiyedede PKK çıktıktan sonra aynı durum olmuştur.) Nixon ve Carter yıllarında zenginlerden çok ağır vergiler alınması, daha sonra Reagan yıllarında zenginlerin vergilerinin hafiflemesi de hiçbir şeyi değiştirmemiştir. İngiltere'de de aynı şekilde, eşitliğe adanmışlık iddialarına rağmen, hatta gelir eşitsizliğini en aza indirmek üzere tasarımlanmış vergi sistemine rağmen, verim artışının kesildiği son otuz yıl içinde gelir dağılımı giderek daha eşitliksiz duruma gelmiştir.

Tüm rüşvet skandallerine ve bunların getirdiği sarsıntılara rağmen, bugün en eşitlikçi ülke Japonya'dır; yani verimin en hızlı arttığı, gelirleri vergi yoluyla eşitleme konusunda da en az çabanın gösterildiği ülkedir.

Mega-devletin ve modern ekonomik teorinin diğer ekonomik iddiası, yani eğer hükümet Gayri Safi Milli Hasıla'nm büyük kısmını kontrolü altında tuttuğunda ekonominin başarıyla yönetilebileceği iddiası da asılsız çıkmış, asılsızlığı kanıtlanmıştır. Anglo-Amerikan ülkeleribu teoriye sımsıkı sarılmış ülkelerdir. Ama yine de bu ülkelerin ekonomilerindeki durgunluk dönemlerinin sayısı düşmediği gibi, bu durgunlukların ciddiyeti azalmamış, süreleri de kısalmamıştır. Durgunluklar on dokuzuncu yüzyılda ne kadar çok oluyor, ne kadar uzun sürüyorsa, yine öyle devam etmiştir. Modern ekonomik teoriyi benimsemeyen ülkelerde (Japonya da, Almanya da bu teoriyi benimsememişlerdir), durgunluklar daha seyrek olmuş, ciddiyeti daha az olmuş, süreleri de kısalmıştır. Hükümetin verdiği açığın veya fazlalığın büyüklüğü, yani hükümet harcamaları sayesinde ekonominin etkin biçimde yönetilebileceğine ve devresel dalgalanmaların etkin olarak azaltılabileceğine inanan ülkeler bu işten zararlı çıkmışlardır.

Mali devlet'in tek sonucu, kendine amaç edindiği şeyin tam tersi olan bir sonuçtur. Bütün gelişmiş ülkelerdeki ve gelişmekte olan ülkelerin de çoğundaki hükümetler o kadar çok harcama yapar duruma gelmişlerdir ki, durgunluk gelip çattığında bu harcamalarını daha çok artıramaz halde yakalanmışlardır. Oysa modern ekonomik teoriye göre o an, daha çok harcama yapıp satın alma gücünü arttıracakları, ekonomiye bu yolla canlılık getirecekleri andır. Ne var ki, gelişmiş ülkelerin hepsinde hükümetler vergi alma ve borçlanma yeteneklerinin sınırına varmış durumdadırlar. Bu sınıra zaten ekonominin en parlak döneminde varmışlardır. Yani modern ekonomik teoriye göre, fazlalıklar biriktiriyor olmaları gereken dönemde. **Demek ki mali devlet, harcamalarıyla kendini iktidarsız duruma düşürmektedir.**

Mali devlet'in bir başka iddiası daha, yine geçersiz çıkmıştır. Keynesçi ve post-Keynesçi teorinin merkezini oluşturan inanç, en önemli şeyin toplanan tüm vergilerin hacmi olduğunu ileri sürer. **Oysa son kırk yıl bize, ne kadar vergi alındığından çok, neyin vergilendirildiğinin daha önemli olduğunu göstermiştir.** İktisatçıların vergi ensidansı dedikleri şey, İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomistleri tarafından tiksintiyle reddedilen bir kavram olduğu halde, burada ön plana çıkmaktadır. (Bu konuda bkz. Bölüm 8.)

TALANCI DEVLET

En kötüsü de mali devletin "Talancı Devlet" haline gelmiş olmasıdır. Eğer bütçe yapımına harcamalarla başlanıyorsa, hiçbir mali disiplin yok demektir. Hükümet harcamaları bu sefer de politikacıların oy satın alması için kullanılmaya başlanır. Ancien Regime'e yöneltilen en büyük suçlamalar, on sekizinci yüzyılda kralın devlet hâzinesinden para alıp kendi hoşlandığı saraylı kadınları zengin etmesi yönündedir. Seçimle gelen yasama organı üyelerinin mali konuda hesap vermesi, özellikle de bütçeyle ilgili hesap vermesi ilkesi getirilmiş, böylelikle hükümete hesap verme kavramının aşılanmasına, saraylıların hazine yağmasının durdurulmasına çalışılmıştır, mali devlet'te ise bu yağma, politikacılar tarafından, kendilerinin yeniden seçilebilmelerini garantiye almak amacıyla yapılmaktadır.

ABD bütçesinin, yani federal, eyalet ve belediye bütçelerinin daha da büyük bir kısmı, çok küçük yerel

seçmen gruplarına, örneğin Kuzey Carolina'daki tütün çiftçilerine, Georgia'daki daha bile az sayıdaki yerfıstığı yetiştiricilerine, Louisiana'daki şekerkamışı çiftçilerine, Orta-Batı'nın demode sanayilerine verilen sübvansiyonlara gitmektedir. Paralar emekli olup sosyal sigorta'dan maaş alanlar arasından en zengin % 5'e gitmekte, hiçbir ekonomik amaca yaramayan bir kanal ya da barajın yapımı için kamulaştırılan arazilerin bedeli olarak ödenmekte, ya da bir askeri üsse bitişik olan, ama hiçbir askeri önemi bulunmayan ufacık bir kente verilmektedir. **Amerika'da hükümet harcamalarının ne kadarının, kamu politikasıyla ilgisi bulunmayan, hatta birçok durumda kamu politikasına ters düşen işlerde kullanılacağı bahanesiyle seçmenlere özel iyilikler olarak dağıtıldığını bilmeye olanak yoktur.** Ama bu tür uygulamalar, federal bütçede de, eyalet bütçelerinde de oldukça yüksektir. Hatta kimsenin tahmin edemeyeceği kadar yüksektir. Japonya'da politikacıların rolünün giderek, hâzineden büyük paralar alıp az sayıdaki kendi seçmenlerine dağıtan kişi olarak görülmesi, skandal biçiminde ortaya çıkmaktadır. Bu paralar, sonu hiçbir yere varmayan sürat yollarına, tarlada şunu yetiştirip bunu yetiştirmeme sübvansiyonlarına falan gitmektedir.

Oy satın alma talanının en atak ve en dev örneği 1990'da Almanya'da yaşanmış, Şansölye Helmut Kohl, kendi yeni seçim bölgesi sayabileceğimiz Doğu Almanya'dan oyları (hem de başarıyla) satın alabilmek için ülkesinin üzerine barış dönemlerinde görülmüş en büyük kamu borçlanmasının yükünü bindirmiştir.

Demokratik hükümetin esas ilkesi sanki seçilmiş temsilcilerin ilk görevi, kendi seçmenlerini kaprisli bir hükümete karşı korumakmış gibi gözükmektedir. Böylelikle talancı devlet özgür bir toplumun temellerini oymaktadır. Seçilmiş temsilciler kendi seçmenlerini besleyip özel çıkar gruplarını zengin etmekte, böylelikle onların oyunu satın almaktadırlar. Bu durum, vatandaşlık kavramının inkârıdır ve giderek öyle görülmeye de başlanmıştır. Temsili hükümetin temellerini kemirdiği de kullanılan oy sayısının azalmasından belli olmaktadır. Çeşitli ülkelerde devletin ve hükümetin rolüne, genel olarak politikaya gösterilen ilginin azalmasından da belli olmaktadır. Seçmenler giderek daha çok, **"bu işten benim çıkarım ne?"** kavramına göre oy verir duruma gelmektedirler.

1918'de Joseph Schumpeter, mali devlet'in sonunda hükümeti hükümet edemez duruma düşüreceğini söyleyerek uyarıda bulunmuştur. On beş yıl sonra Keynes çıkmış, mali devlet'i en büyük özgürleştirici olarak selamlamış, artık harcamaların sınırlı olmadığı müjdesini vermiş, bu yüzden Mali Devlet'teki hükümetin bundan böyle etkin bir yönetim yapabileceğini bildirmiştir. Şimdi anlıyoruz ki; meğer Schumpeter haklıymış.

Sosyal alanı dikkate aldığımızda, mega-devletin bu konuda, ekonomik alanda olduğundan biraz daha fazla başarı gösterdiğini görebiliyoruz. Ama yine de geçer not almış sayılamaz. Daha doğrusu, iyi sonuç getirmiş olan sosyal eylemlerle politikaların hepsi, mega-devlet doktrinine uymayanlar olmuştur. Bunlar hep, daha eski kuralları, daha eski kavramları izleyen sosyal politikalardır. Ya düzenleyici sosyal politikalardır ya da sağlayıcı sosyal politikalardır. Hükümetin yapıcı haline geldiği sosyal politikalar değildir. Hükümetin yapıcı olduğu sosyal politikaların hiçbiri başarılı olmamıştır.

İngiliz Ulusal Sağlık Sistemi'nde, doktorlara tedavi ettikleri hastalar için para ödeme bölümü çok iyi işlemektedir. Ama diğer bölüm, yani hükümetin hastaneleri işletmesi, sağlık bakım hizmetleri vermesi bölümü, peşpeşe sorunlar çıkaran bir alan olmuştur. Maliyetler çok yüksektir, sağlık bakım giderlerinin en büyük hızla yükseldiği ülkelerle yarışmakta, hepsini de geçmektedir. Hastalar seçmeli ameliyatlar için, yani ciddi bir durumu düzeltmekle ilgili olan, ama hayatı tehdit etmeyen, örneğin kalça çıkığını yerleştirmek gibi, prolaps rahimleri düzeltmek ya da gözdeki kataraktı almak gibi ameliyatlar için yıllarca beklemek zorunda kalmaktadırlar. Aradan geçen bu süre içinde hastanın ağrısı olması ya da sakat durumda beklemesi hiçbir şeyi değiştirememektedir. Hükümetler yapıcı olarak öylesine beceriksizleşmişlerdir ki, bugün artık İngiliz hükümeti, kendi hastanelerini, hastaları başka hastanelere sevk etmeleri için teşvik etmektedir. Hükümet tıpkı doktorlara para ödediği gibi hastanelere de para ödeyecek, ama hastane işletme işini artık bırakacaktır. Çok öğretici bir başka örnek de Amerika'daki Yoksullukla mücadele politikalarıdır. Bunları Başkan Johnson, çok iyi niyetlerle,

1960'ların ilk yarısında başlatmıştır. Bu programların bir tanesi iyi işlemiştir, o da dezavantajları olan, çoğu da siyah olan okul öncesi çocuklarına öğretim veren bazı bağımsız, yerel olarak yönetilen kuruluşlara para veren Headstart programıdır. Hükümetin kendisi tarafından uygulanan programların ise hiçbiri sonuç vermemiştir.

Son 10 ya da 15 yılın en başarılı sosyal politikaları, hükümetlerin (özellikle de yerel yönetimlerin) işi başkalarına, bir şirkete ya da kâr amacı gütmeyen bir kuruma yaptırdığı projeler olmuştur. Dışarıya yaptırılan işleri içeren programlarda başarılı olanların sayısı hızla yükselmektedir. Başlangıçta sokakları temizlemek gibi işler dışarıya yaptırılırdı. Ama artık ABD hükümeti, Headstart gibi, genç suçluların rehabilitasyonu gibi sosyal programları da dışarıya yaptırmaya başlamıştır. Ve en azından ABD'de, okul işletmek de giderek daha büyük ölçüde dışarıya verilecektir. ABD giderek daha çok, anababaların eline bir "voucher" vermek, çocuklarını yollayacakları resmi hatta özel okulları onlara seçtirmek, sonra parayı devletten, ya okula ya da ana-babaya ödetmek yolunda ilerlemektedir. Başka bir ifadeyle, bizler kırk yıl önce Er İnsan Hakları Yasası'ndan öğrendiğimiz şeyi, ilkokul eğitimine uygulamaya başlıyoruz. Hükümet kuralları koyuyor, hükümet standartları koyuyor, hükümet sağlıyor. Ama hükümet işi kendisi yapmıyor.

SOĞUK SAVAŞ DEVLETİ: BAŞARININ BAŞARISIZLIĞI

Soğuk savaş devleti, "barış"ı garantiye almaz. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde de tarihin başka dönemlerindeki kadar çok sayıda "küçük" anlaşmazlıklar çıkmış, hem de bütün dünyada çıkmıştır. Ama soğuk savaş devleti, büyük ve dünyasal bir savaşı önlemeyi başarmış, bunu elindeki o korkunç askeri güce ... rağmen değil de onun sayesinde başarmıştır.

Silahlanma yarışı, silah kontrolünü mümkün kıldı. Bunun sonucunda, modern tarihin en uzun süreli "büyük savaşsız" dönemi yaşandı. Büyük güçler arasında bir askeri çatışma olmaksızın yaşadığımız süre elli yıldır. Napoleon Savaşları'ndan sonra Viyana Kongresi tarafından sağlanan barış dönemi, günümüzün Henry Kissinger gibi realpolitik yanlıları tarafından çok alkışlanmasına karşın, büyük güçleri ancak otuz sekiz yıl kontrol altında tutabilmiş, 1815'te başlayan barış dönemi, 1853'te Kırım Savaşı'nın başlamasıyla sona ermiştir. Daha sonra, yaklaşık yirmi yıl devam eden önemli çatışmalar gelmiştir; Amerikan İç Savaşı, Prusya ile Avusturya arasındaki savaş, Fransa-Almanya Savaşı birbirini izlemiştir. 1871'den 1914'e kadarki dönemde büyük güçler 43 yıl boyunca birbiriyle savaşmamışlardır (bir istisnası belki 1905'te Japonya'yla Rusya arasındaki savaş olabilir, ama Japonya zaten o savaşın bitimine kadar büyük güçler arasında sayılmamaktaydı). Birinci Dünya Savaşı'yla İkinci Dünya Savaşı arasında geçen süre yalnızca yirmi bir yıldır. 1945'i izleyen ve büyük güçlerin birbiriyle savaşmasından arınmış olarak geçen yaklaşık elli yıllık süre bu nedenle bir rekordur. Büyük güçler Soğuk Savaş Devleti haline geldikleri için silahlanmayı kontrol altında tutabilmiş, askeri güçlerin birinden birini büyük çatışma riskine sokacak biçimde üstünlük sağlamamasına özen göstermişlerdir.

En iyi örnek, Küba füze krizidir. Bu krizin nedeni daha çok Başkan Kennedy'nin Berlin Duvarı'nda Rusya'ya karşı durmama gibi bir yanlış karar vermesinden ve Küba'daki Domuzlar Körfezi olayındaki kararsızlığından ve yanılgısından kaynaklanmıştır. Kruşçev bu tutumu görünce, ABD'nin dize geleceğini, Küba'da Rusya'nın bir nükleer füze üssü kurmasına, yani Batı yarıküresindeki ilk Rus nükleer füze üssünü kurmasına izin vereceğini düşünmüştür. Ama ABD'nin böyle bir tahrike asla pabuç bırakmayacağı belli olduğu anda, Ruslar hemen geri basmışlardır. Ardından da Kruşçev, yanılgıya düştüğü ve bir başka büyük güçle çatışma riskine girdiği için kendi askeri kesimi tarafından hemen devrilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden bu yana geçen elli yıl, soğuk savaş devleti'nin hangi varsayımlar üzerine temellendirildiğini açık seçik kanıtlamış durumdadır. Modern savaş silahları artık, barış zamanında gereken mallan da üretebilen tesislerde yapılamamaktadır, ikinci Dünya Savaşı'nda bile yapılan bir şeyi tekrarlayarak, sivil tesisleri savaş üretimine uyumlandırarak bunları üretmeye artık olanak yoktur. Dolayısıyla modern savaşın silahlarını yapacak tesislerin, bu silahlar ister uçak gemisi, ister "akıllı bomba", ister güdümlü füze olsun, savaştan çok önce, hatta bir savaş tehdidinin belirmesinden bile çok önce kurulmuş olması gerekmektedir.

Eğer bu varsayımlara bir kanıt gerekiyorsa, Irak'a karşı 1991'de girişilen savaş yeterlidir. Dünyanın en büyük askeri güçlerinden birini felce uğratan ve bir savaşın kaderini en kısa sürede gerçekleştirip tarihte rekor kıran (eski rekor 1866'da, Prusyalıların Avusturyalıları dört haftada yenişiyle kırılmıştı) o silahların hiçbiri barış tesislerinde yapılmış değildi. Savaş alanında etkin olabilmesi için o silah sistemlerinin her birine daha önceden on yıl, çoğu durumda on beş yıl emek verilmişti.

Demek ki üzerine ulus devletin bina edildiği varsayımlara bir daha geri dönmeye olanak yoktur. Eskiden, barış dönemi tesislerini savaş üretimine çevirmek için gerekecek o kısa zamanı sağlamaya, küçük bir askeri kuvvet ile onu takviye edecek ihtiyatlar yeterliydi.

Ne var ki, soğuk savaş devleti'nin işlerlik gösterdiği o elli yıllık dönem de sona ermiştir. Bugün silahlara her zamandan çok ihtiyacımız vardır. Askeri gücün yokluğu anlamına gelen "barış", artık ulaşamayacağımız bir şeydir. Masumiyet bir kere kaybedildi mi, bir daha geri kazanılamaz. Ama soğuk savaş devleti de artık geçerli değildir, çünkü artık işleyememektedir.

Soğuk savaş devleti, ekonomik açıdan kendi kendini yıkmıştır. Sovyetler Birliği, daha önce de söylediğimiz gibi, son derece güçlü bir askeri kuvvet oluşturmayı başarmıştı. Ama bu askeri kuvvetin maliyeti, öylesine dayanılmaz ağırlıklar yüklüyordu ki, Sovyet ekonomisinin ve Sovyet toplumunun çökmesinde başlıca rolü o oynadı.

Bu yük aynı şekilde ABD'ye de ağır gelmeye başlamıştır. Şimdi artık yaygın biçimde kabul edildiği gibi, ABD geriye doğru kayarken Japon ve Alman ekonomilerinin bu kadar iyi durumda olmasının ana nedeni, ABD'nin savunma yüküydü. Bu işin ekonomik yükü, Gayri Safi Milli Hasıla'nın % 5'i ya da 6'sı düzeylerindedir ve sorunlar arasında nispeten daha az önemli olanıdır. Esas mesele, en nadir kaynakların dağıtımında ortaya çıkmaktadır; yani eğitimli mühendislerin, fizikçilerin, ekonomik açıdan verimsiz sayılabilecek savunma işlerinde çalışmak zorunda kalması sorun yaratmaktadır. ABD'de araştırma ve geliştirme amacıyla harcanan tüm paranın % 70'i savunma alanına gitmektedir. Japonya'da bu oran % 5'ten daha azdır. Bunun içinde gizli olan daha önemli bir kalitatif fark daha vardır. ABD'deki savunma araştırmaları, en parlak ve en nitelikli gençleri kendine çekmiş, böylelikle Amerikan ekonomisini en çok açlığım çektiği ihtiyacından, yani bilgiden yoksun bırakmıştır. Son kırk yıl boyunca Amerikalı mühendisler "akıllı bomba"lar üzerinde çalışırken, Japonya'daki mühendisler faks makinesini geliştirmeye ya da bir oto kapısındaki tıngırtıyı gidermeye uğraşıyorlardı. Barış dönemi mallarıyla savaş dönemi malları artık aynı teknolojilerle, aynı süreçlerle, aynı tesislerde üretiliyor değildir. Bu nedenle de böyle nitelikli insanların bu alanlar arasında yer değiştirmesi çok azalmıştır. ABD, gerek savunma araştırması ve gerekse sivil ürünlerde teknoloji transferine çok büyük paralar harcamıştır. Elde ettiği sonuçlar da sıfıra yakın olmuştur.

Soğuk Savaş Devleti'nin daha kötü bir etkisi de ekonomik gelişme üzerindeki etkisidir. 1960'larla 1970'lerin ekonomik mucizesinin Doğu Asya yerine Latin Amerika'da yer alabileceğini herkes görebilmektedir, ama Latin Amerika ülkelerinin parası ve eğitimli insanları, pek de askeri değeri olmayan dev silahlı kuvvetler kurulması yolunda ziyan edilmiştir.

En zengin ülke bile, eğer barış zamanında Gayri Safi Milli Hasılası'nın % 2-2.5'tan fazlasını savunmaya harcıyorsa (bu miktar Japonya'nın bugün bu amaçla harcadığının iki katıdır), dünya ekonomisinde rekabet edebilirlik durumunu uzun süre sürdürmeyi bekleyemez. Bir kere, giderek artan bir enflasyon baskısı altında kalır. Hatta "kredi verilebilirliği azalmış" bir ülke olarak görülmeye başlar, Üstelik soğuk savaş devleti artık askeri bakımdan da iyi işleyememektedir. Bir kere, artık silah kontrolünü garantiye alamamaktadır. Örneğin, küçük ülkelerin, belki nükleer, belki kimyasal, belki de biyolojik silahlarla topyekûn savaş kapasitesi geliştirmesini engellemek için bir "süper güç tekeli"ni sürdürmeye olanak kalmamıştır. Sovyetler Birliği'nin nükleer silahlarının, imparatorluk çözülürken tek tek ulus devletlerin elinde kalması, örneklerin yalnızca bir tanesidir. Bunun yanında, gerek nüfus ve gerekse ekonomik güç bakımından önemsiz düzeyde bulunan bazı ülkelerin de hızla nükleer, kimyasal ve biyolojik savaş kapasitesi edinmesi durumu da vardır. Irak buna bir örnektir, ama Libya bir başka örnek oluştururken, Iran, Kuzey Kore ve Pakistan da yeni örnekler sunmaktadırlar. Bu küçük ülkeler elbette ki, Irak'ta Saddam Hüseyin'in sandığı gibi, büyük bir gücün karşısında savaş kazanabilecek durumda değildir.

Ama bunlar uluslararası şantajcı ya da uluslararası terörist olabilmektedirler. Kendilerine böyle bir ülkeyi üs olarak alan serüvenci çeteler, ayaklarını karaya basma olanağı bulan korsanlar, dünyaya fidye çağrısı çıkarabilirler.

Bu nedenle, silah kontrolü artık ikinci Dünya Savaşı sonrasında yaşadığımız yarım yüzyılda olduğu gibi silah kontrolü sağlayamamaktadır. Silah kontrolü transnasyonal duruma gelmedikçe, hiç uygulanamayacaktır. Büyük güçler kendi aralarında kapışmamayı başarsalar bile, böyle bir uluslararası silah kontrolü adımını atabilmek de kesinlikle küresel anlaşmazlıklar getirecektir.

Mali devletle dadı devletin tersine, soğuk savaş devleti büsbütün de başarısız olmuş değildir. Mutlak silahlar çağında ulusal politikanın Üçüncü Dünya Savaşından kaçınmak olduğu düşüncesinden hareket edersek, başarılı da olmuş sayılabilir. İşte bu, mega-devletin tek başarısıdır. Ama sonunda bu başarı da bir başarısızlığa dönüşmüştür, o da ekonomik ve askeri bakımlardan uğranılan başarısızlıktır.

Böylece mega-devlet bir çıkmaz sokağa sapmıştır diyebiliriz. Ama ne yazık ki, Avusturya ekolünü temsil eden ekonomistlerin bizi inandırmaya çalıştığı gibi dünün ulus devletine dönmenin bir yolu kalmamıştır. **Çünkü artık ulus devleti hem dıştan sıkıştıracak, hem de alttan alta yıkacak yeni güçler doğmakta ve büyümektedir.** Sh:161-199

**

TRANSNASYONALLİK (uluslararası), BÖLGECİLİK, AŞİRETÇİLİK

Terörizmi yok etmek

Transnasyonal eyleme ve transnasyonal kurumlara yönelik ihtiyaçlarımız arasında çevreden sonra gelen ikinci en önemli ihtiyaç da, bu transnasyonal kurumların eski tip özel ordulara dönüşü durdurması, yani terörizmi silmesi ihtiyacıdır. 1991 yılının kış ve ilkbahar mevsimlerinde Irak'a karşı girişilen askeri harekât belki bunun başlangıç noktası olabilir. Yazılı tarihin başından beri ilk defa olarak, hemen hemen tüm ulus devletler birlikte harekete geçmiş, bir terörizm hareketini sindirmişlerdir; çünkü Irak'ın Kuveyt'i işgali aslında bir terörizm hareketinden başka bir şey değildir.

400 yıldan beri ilk defa olarak, özel ordular yeni baştan dirilmiş durumdadır. On yedinci yüzyıl Japonyası'nda (1600 dolaylarında) ve ondan elli yıl sonra da Avrupa'da, ancak ve ancak ulusal devletin elinde askeri güç bulunabileceğine karar verilmişti. Ama nükleer patlayıcılar, kimyasal silahlar ve biyolojik silahlar ortaya çıkınca, özel ordular bir kere daha mümkün olabildi. Terörizmin en korkunç yanı, çok küçük grupların bile koskoca ülkeleri rehine durumuna düşürebilmesidir. Bir nükleer bombayı herhangi bir büyük kentin tren istasyonunda, postanesinde bir dolaba koymak, sonra uzaktan kumandayla patlatmak, işten bile değildir. Binlerce insanı öldürebilecek antraks sporları içeren bir bakteri bombası patlatmak, büyük bir kentin su rezervlerini mikroplamak, orayı tümüyle yaşanmaz duruma getirmek de çok kolaydır.

Yirmi yıl önce birçok ülkeler, özellikle de Komünist ülkeler, terörizmin bir ulusal politika aracı olarak kullanılabileceği inanandaydılar. Örneğin Batı Almanya'da faaliyet gösteren terörist grupların Doğu Almanya tarafından oluşturulduğu, finanse edildiği ve eğitildiği konusunda pek de kuşkuya yer yoktur. Aynı şekilde Irak, Iran, Suriye ve Libya'nın da terörist gruplar oluşturdukları, onları finanse ettikleri, eğittikleri (bir örneği Japon Kızıl Ordu fraksiyonu) ve Batı dünyasını, özellikle ABD'yi terörize etmek için kullandıkları konusunda da pek kuşkuya yer yoktur.

Bugüne gelininceye kadar çoğu ülkeler (ama kesinlikle hepsi değil) bu yolun verimsiz bir yol olduğunu anlamış bulunmaktadırlar. Ama terörizmi desteklememek de yetmez. Onu yok etmek ya da en azından kontrol altına alabilmek için gerekli olan şey, transnasyonal eylemdir. Herhangi bir egemen devletin sınırlarını aşabilen eylemdir. Bunun örnekleri de vardır. On dokuzuncu yüzyılda köle ticaretini yasaklayan ve açık denizlerde korsanlığı transnasyonal bir suç ilan eden anlaşmalar gibi.

YENİ GERÇEK: BÖLGECİLİK

Enternasyonalizm artık ütopya değildir. Ufukta gözükmüştür bile; ama henüz pek belirgin değildir. Bölgecilik de bir gerçektir. Bölgecilik, bir süper devlet yaratıp da onun hükümetinin ulusal hükümet yerine geçmesi demek değildir. Ama ulusal hükümetin yanında, önemli alanları kapsayacak birtakım bölgesel yönetim kurumlar yaratır, böylelikle de ulusal hükümeti giderek önemsiz kılar.

Bölgeciliğe doğru gidiş, Avrupa Topluluğu tarafından başlatılmıştır. Ama onunla sınırlı kalmayacaktır. Avrupa Topluluğu, esasen bir "ortak pazar" olarak ortaya çıkmış, yani tümüyle ekonomik bir örgüt olarak başlamıştır. Ama giderek daha çok siyasal işlevler üstlenmeye başlamıştır. Şu anda bir Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa parası yaratmanın eşiğindedir. Ama aynı zamanda, ticarete ve mesleklere giriş konusunda da yetki almıştır. Ona ek olarak, şirket birleşmeleri ve satın almaları, karteller, sosyal yasalar gibi, "tarife dışı engeller" den, malların, hizmetlerin ve insanların serbest dolaşımına kadar türlü konularda da yetki, topluluğun elindedir.

Avrupa Topluluğu daha sonra da bir Kuzey Amerika ekonomik topluluğu oluşmasının tetiğini çekmiş, bu da ABD çevresinde, ama Kanada ile Meksika'yı da bir ortak pazara katacak biçimde ortaya çıkmıştır. Şu ana kadar bu girişimin amacı yalnızca ekonomiktir. Ama uzun vadede öyle kalması pek düşünülemez.

Bunu bu kadar önemli kılan şey, Kuzey Amerika ekonomik topluluğuna hız katanın ABD olmayışıdır. Olayı ortaya getiren Meksika'dır. Oysa 150 yıl önce Meksika'nın Benito Juarez (1806-1872) başkanlığında birleşmesinden bu yana, bu ülkenin ana politikası her zaman için, kuzeydeki büyük, tahakküm edici, tümüyle de yabancı komşusuyla arasına mümkün olduğu kadar mesafe koymak olmuştur. Dünyada iki komşu ülkenin birbirinden Meksika'yla ABD kadar farklı oluşuna seyrek rastlanır. Bu, dillerinde de böyledir, dinlerinde de; ama en çok kültürlerinde, değer kavramlarında, geleneklerinde farklıdırlar. Ama bütün bunlara rağmen Meksika sonunda, 150 yıllık izolasyon politikasının başarısızlıkla sona erdiğini, bir ülke ve bir uygarlık olarak sağ kalmayı umuyorsa, en azından ekonomik olarak, kuzeydeki kocaman, tehlikeli ve yabancı komşusuyla entegre olmak zorunda olduğunu anlamıştır.

Meksika'nın diğer iki kuzey Amerika ülkesi ile, yani ABD ve Kanada ile imzalanmasını önerdiği gümrük birliği anlaşması belki de gerçekleşmeyebilir. Ama bölgedeki üç ülkenin ekonomik entegrasyonu o kadar hızlı ilerlemektedir ki, bu evliliğin yasallaştırılmış olup olmaması da pek bir fark yaratmayacak gibi gözükmektedir.

Aynı şey Doğu Asya için de geçerlidir. Bütün mesele, bu tür ekonomik bölgelerden bir tane mi, yoksa birkaç tane mi olacağıdır. Çin'in kıyı kesimleriyle Güneydoğu Asya ülkelerinin Japonya çevresinde bir araya gelerek kuracakları bir bölge gerçekleşebilir. Aynı zamanda, hızla gelişen kıyı Çin bölgelerinin (burada Çin nüfusunun beşte biri yaşamaktadır ve Çin ulusal üretiminin de üçte ikisi, kuzeyde Tsientin'den güneyde Canton'a kadar uzanan bu bölgeden çıkmaktadır) kendini bir bölge olarak düzen-lemesi, Japonya'ya eğilimli Güneydoğu Asya'nın ikinci bir bölge oluşturması da mümkündür.

Asya'nın ne yöne gideceği, 1990'larm ve yirmi birinci yüzyılın ilk yıllarının belli başlı konuları arasında yer alacaktır. Bir de "mini bölge"lere doğru kayma hareketi vardır. Sovyet imparatorluğu dağılır dağılmaz, Orta Asya'nın "Türki" devletleri hemen, Türki ülkelerin en Batılılaşmışı ve en gelişmişi olan Türkiye'nin çevresinde bir "Türki Bölge" oluşturmayı önermişlerdir. Üç Baltık ülkesi, Letonya, Litvanya ve Estonya da Sovyet imparatorluğundan kopmayı başarır başarmaz hemen "Baltık bölgesi"nden söz etmeye koyulmuşlar, İskandinav komşularıyla, özellikle de Finlandiya ve İsveç'le yakınlaşmayı ummuşlardır. Güneydoğu Asya halklarını ve uluslarını kapsayan benzer bir mini bölge de Malezya, Singapur, Endonezya, Filipinler ve Taylan arasında olmak üzere, Malezya Başbakanı tarafından yeni önerilmiş bulunmaktadır. Eski Sovyetler Birliği'ni kapsamına alan bir başka birliği de Rusya Başkanı ummaktadır.

Ama bu bölgelerin üç mü, dört mü, yoksa daha fazla sayıda mı olacağından çok, bölgeciliğe doğru gidişin geri dönüşü olmayışı önemli gözükmektedir. Bu, kaçınılmaz bir şeydir. Yeni ekonomik gerçeğe cevap vermektedir. Bilgi ekonomisinde, geleneksel korumacılık da, geleneksel serbest ticaret de kendi kendine sonuç veremez. Gerekli olan, anlamlı bir serbest ticarete ve içeride bir rekabete izin verecek kadar büyük bir ekonomik birimdir. Bu birimin, yüksek düzeyde bir korumacılık altında yeni "high-tech" sanayilerin gelişmesine izin verecek boyda olması gerekmektedir. Bunun nedeni de "high-tech"in yapısında, yani bilgi sanayiinde yatmaktadır.

High-tech sanayii, klasik, neo-klasik ve Keynesçi ekonomilerin arz-talep kurallarına göre işleyen bir sanayi değildir. Onlarda üretimin maliyeti, üretim hacmiyle orantılı olarak yükselirdi. High-tech sanayilerdeyse üretim hacmi yükselirken üretim maliyeti büyük bir hızla düşebilmektedir ve buna şimdi "öğrenme grafiği" denilmektedir.

Bunun önemi, high-tech sanayilerin, kendilerini yapılandırırken karşılarına çıkan rakibi yok etmek üzere düzenlenebileceklerinde yatmaktadır ki, ben buna bir zamanlar "hasmane ticaret" diye bir isim vermiştim. Bu bir kere gerçekleşti mi, yenilgiye uğrayan sanayinin bir dahageri dönmesine, dirilmesine olanak yoktur. O artık yok olmuştur. Ama high-tech sanayileri aynı zamanda yeterince rekabete ve sorunlara da sahiptir; yoksa zaten büyüyüp gelişemezler. Çok geçmeden tekelleşir, tembelleşir ve çağdışı kalır. Bu durumda bilgi ekonomisinin, oldukça büyük sayılan ulus devletlerden çok daha büyük ekonomik birimlere ihtiyacı var demektir. Aksi halde bir rekabet yaratamazlar. Ama aynı zamanda birimin sanayii korumaya yetecek güce sahip olması ve diğer bloklarla ticaretinde korumaya ya da serbest ticarete değil de karşılıklı ticarete yönelebilecek durumda olması da gerekir. Bu da daha önce eşine rastlanmamış bir durumdur. Bölgeciliği hem kaçınılmaz, hem de geri dönülmez kılan şey de budur.

Ama bölgecilik, Avrupa Toplulu ğu'nun da gösterdiği gibi, yalnız "uluslararası" olmakla kalmamaktadır. Kendine transnasyonal, hatta süper nasyonal kurumlar oluşturması gerekmektedir.

Ortaya çıkmakta olan çeşitli bölgeler arasında fazla bir benzerlik yoktur. Avrupa Topluluğu, az sayıda ülkelerle kurulmuş sayılır: İngiltere, Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya, yüzölçümü ve nüfus açısından benzer durumda sayılırlar. Zenginlikleri arasında farklar bulunmasına rağmen, yine de aşağı yukarı aynı ekonomik gelişme düzeyinde sayılabilirler. Örneğin İspanyol şirketlerinin en gelişmişi, aslında ortalama bir Alman şirketinden daha gelişmiş düzeydedir.

Kuzey Amerikan ekonomik topluluğu ise çok farklı olacaktır. Üç ortağın nüfusları, ABD'de 250 milyon iken Kanada'da bunun onda biridir. Ekonomik gelişme düzeyleri de çok farklıdır. ABD'nin bazı bölgeleri bugün dünyanın en zengin alanlarıdır. Meksika'nın bazı bölgeleri, özellikle güney kesimleriyse dünyanın en yoksul ve en az gelişmiş bölgelerinden sayılmaktadır.

Asya'daki ekonomik bölgeler bile daha çok farklılık gösterecektir. Bunların ortak bir kültür mirası bile olmayacaktır. Endonezya'yla Malezya hiçbir zaman Konfüçyüs kültürünün parçası olmamışlardır.

Ama yine de bölgelerin hepsi geniş serbest ticaret alanları yaratacak, bu alanlar eskiden gördüğümüz

alanlardan daha geniş olacaktır. Aynı zamanda, dış dünyaya cevaplarında bir birlik içinde olan geniş alanlar da yaratacaklardır ve bir yandan da "karşılıklı" davranacak kadar güçlü olacaklardır. Bunun anlamı da aynı zamanda hem açık, hem de korumacı olmak demektir.

Bu bölgeler ulus devletin yerini alacak değildir, ama onun çevresini kuşatacakları, onu sıkıştıracakları kesindir.

AŞİRETÇİLİĞİN GERİ DÖNÜŞÜ

Uluslararasıcılık ve bölgecilik, egemen devleti dışarıdan sıkıştırmaktadır. Asiretçilik ise onu içeriden ve alttan alta oymaktadır. Bu akım, ulus devletin birleştirici gücünü emip yok etmektedir. Aslında ulus-devleti kaldırıp yerine aşireti koyma tehdidi taşımaktadır.

ABD'de aşiretçiliğin kendini gösteriş biçimi, birliği vurgulamaktan çok, çeşitliliği vurgulamak biçimindedir. ABD her zaman bir göçmenler ülkesi olagelmiştir. Yeni gelen her göçmen grubu önceleri "yabancı" sayılmış, birtakım ayrımcı davranışlara maruz kalmış, ama iki kuşak sonra halkın geneline katılmıştır. Bu, ilk önce İrlandalılarla, 1830'larla 1840'lar arasında başlamıştır. Bir karışım çanağıdır Amerika. Ne var ki, son otuz yıldan beri bu durum hiç moda değildir. Artık farklılık nutukları atılmakta ve farklılık ilkeleri uygulanmaktadır. **Yeni gelen grupları Amerikalılaştırma yolunda bir girişimde bulunulduğunda hemen "ayrımcılık" suçlaması hazırdır.** Oysa altmış yıl önce, bu grupların Amerikalılaşmasını engellemek ayrımcılık sayılıyordu. Yeni gruplar ister Avrupalı, ister Asyalı olsun, ister Siyah, Kahverengi ya da Beyaz olsun, ister Katolik ya da Budist olsun, bugün artık vurgu; kimliklerini sürdürmek, "Amerikalılaşmamak" üzerindedir. Onları Amerikalılaşmaya teşvik etmek (yani zorlamak bir yana, teşvik etmek bile) önlenmekte, suçlanmaktadır.

Bu yalnız Amerika'ya özgü bir durum değildir ve sırf Amerika açısından açıklanmasına da olanak yoktur (ama yine de Amerikan toplumundaki her olay gibi, bunun da çekirdeğinde Amerika'nın temel sorunu, yani siyah-beyaz sorunu yatmaktadır. **Aşiretçilik, Avrupa'da daha coşkun durumdadır. Yugoslavya'yı kanlı bir iç savaşa itmiştir.** Eski Rus İmparatorluğu'nun her yanında iç savaş tehditleri kol gezmektedir. **İskoçyalılar İngiltere Krallığ'ından ayrılmak istemektedirler.** Slovaklar özerklik istemekte, Çeklerden ayrılmaya doğru gitmektedirler. Belçika, Flamanlarla Fransızca konuşan Valonlar arasındaki mücadelelerle sarsılmaktadır. Ufacık yerel gruplar, kendilerine karşı hiçbir zaman bir ayrımcılık uygulanmamış olduğu halde, kültürel özerklik istemeye kalkışmışlardır. Bunun bir örneği, Berlin'in güneyindeki ormanlarda yaşayan 150.000 kadar Sorb'dur. Bunlar bin yıl kadar önce kuzey Almanya'da yaşamış olan İslav kabilelerin son kalıntılarıdır.

Aşiretçilik bütün dünyaya yayılmış durumdadır. Kanada, acaba Kanada olarak bu yüzyılı çıkarabilecek midir? Yoksa biri İngilizce, diğeri Fransızca konuşan iki ülke olarak ayrılacak mıdır? Hatta dörde ayrılması bile mümkündür: Fransızca konuşan Quebec, İngilizce konuşan Ontario ve Manitoba, Prairie vilayetleri, bir de İngiliz Kolombiyası. (O zaman da Maritime'ler nereye gidecektir? Ya Newfoundland?) Hindistan, varlığını siyasal bir birlik olarak sürdürebilecek midir? Korsika'yla Brötanya Fransa'ya bağlı mı kalacaklardır? Finlandiya'nın ve İsveç'in kuzeyindeki Laponlar özerkliklerini kazanacaklar mıdır? Meksika, bir tek devlet olarak sürecek midir; yoksa Kızılderili ağırlıklı güney kesim, İspanyol ağırlıklı kuzeyden kopacak mıdır? Bu listenin hiç sonu gelmez.

Aşiretçiliğe doğru gidişin bir nedeni, büyük olmanın artık pek bir avantaj sağlamamasından kaynaklanmaktadır. Nükleer savaş çağında, en büyük ülke bile vatandaşlarını tam anlamıyla koruyamaz. Buna karşılık en küçük ülke bile (İsrail buna örnektir), kendine korkunç silahlar yapabilmektedir.

Para ile enformasyon transnasyonal olunca, en küçük birimler bile ekonomik açıdan geçerlilik kazanmıştır. Büyük olsun, küçük olsun, herkesin paraya ve enformasyona ulaşabilme şansı eşittir, şartları da aynıdır. Aslına bakarsanız, son otuz yılın en çarpıcı "başarı öyküleri" hep çok küçük ülkelerle ilgilidir.

1920'lerde Avusturya Cumhuriyeti, yani eski Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun mirasçısı olan

ülke, altı milyonluk nüfusuyla herkesin gözüne ekonomik geçerliliği olamayacak kadar küçük bir birim gibi gözükmekteydi. Hitler'in küçük Avusturya'yı ilhak etme özrü de buydu. 1920'lerin, 1930'ların Avusturyası gerçekten de ekonomik açıdan çok zayıf durumdaydı. Müzmin işsizlik rakamı % 20'lere varmıştı. İkinci Dünya Savaşı bittiğinde, Avusturya yine genişlemedi. Üstelik 1920'lerdeki ticaret alanını da kaybetti, çünkü eski Avusturya-Macaristan'ın parçası olan devletler onunla ticaret yapmaz duruma geldi. Bu ülkelerin hepsi komünist olmuştu. Ama İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avusturya, Avrupa'nın en varlıklı ülkelerinden biri haline gelebildi.

Finlandiya da aynı şekilde, Avusturya kadar ya da İsveç veya İsviçre kadar küçük bir ülkeydi. Hong Kong'la Singapur daha başarılı oldular. Yirmi yıl önce, Stalin'in 1940'ta ilhak etmiş olduğu üç Baltık ülkesindeki en milliyetçi kişiler bile, ülkelerinin tek başına kaldığında ekonomik varlığını sürdürebileceğine inanmıyorlardı. Bugün ise bunu sürdürebilmek konusunda hiç kimsenin en küçük bir kuşkusu bile yoktur. Aynı şey Kanada'nın Quebec'i için de geçerlidir.

Ne de olsa, küçük bir ülke de bugün bir ekonomik bölgeye katılabilmekte, böylelikle iki bakımdan avantaja geçmekte, bir yandan kültürel ve siyasal bağımsızlığını elde ederken, bir yandan da ekonomik entegrasyonu bulabilmektedir. Minik Lüksemburg'un "Avrupalılığı" bu kadar ateşli biçimde savunması boşuna değildir.

Köklere duyulan ihtiyaç

Aşiretçiliğin esas nedeni ne siyaset, ne de ekonomidir. Bu tutum egzistansiyalist bir tutumdur. İnsanlar transnasyonal bir dünyada kendi köklerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bir toplum, bir cemaat olmak istemektedirler.

İspanya'da eğitim görmüş insanların hepsi Castilian dilini bilirler (dış dünya o dile İspanyolca demektedir). Ama giderek daha çok sayıda insan, evlerinde, okullarında, hatta işyerlerinde konuşurken Catalan, Bask, Galicianya da Andalusian dillerini kullanmaya başlamıştır. Bu değişiklik belki yalnızca vurgudadır, ama yine de kişilerin kimliğinde temel bir değişime işaret etmektedir. Catalanlar, Basklar, Galiçyalılar ve Andalusyalılar televiz-yonlarını açtıkları zaman aynı dizileri seyretmektedirler. Satın aldıkları mallar, İspanya'da üretilmiş olabileceği gibi, Japonya'da ya da ABD'de üretilmiş de olabilir. Çalıştıkları şirketin merkezi büyük olasılıkla Tokyo'da, Güney Kore'de, New York'ta, Düsseldorftadır. Giderek daha ulusallık dışı, daha transnasyonal bir dünyada yaşamaya başlamışlardır. Ama yerel köklere ihtiyaç duymaktadırlar. Yerel bir toplumun parçası olmak istemektedirler.

Aşiretçilik aslında transnasyonalliğin tersi değildir, yalnızca bir kutbudur. Amerikalı Yahudilerin giderek daha çoğu kendi dinlerinden olmayan kimselerle evlenmektedir, ama bu yüzden de Yahudi kökenli olmak ve Yahudi kültürünü yaşatmak daha çok vurgulanmaya başlamıştır. **İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana geçen kırk yıllık süre içinde, giderek daha çok sayıda Sırp erkeği, Hırvat kadınla evlenmiştir. Pek çok Sırp kadını da Bosnalı Müslümanlarla ya da Hırvatlarla evlenmiştir. Ama böyle olması, diğer Sırpların, Hırvatların ve Boşnakların kendi aşiret kimliklerine daha çok sarılmasına zemin hazırlamıştır.** Galler yöresinin ve İrlanda'nın insanları giderek daha çok sayıda İngiliz kadın ve erkekleriyle evlenmekte, sonunda Galli ya da İrlandalı olduklarını daha çok bilinçlendirmektedirler. Aşiretçiliğin coşmasının nedeni, insanların Slovenya'da otururken Osaka'da olup bitenlerden etkilendiklerini anlamaları, ama Osaka'nın yerini hiç bilmedikleri gibi, haritada bile bulmakta zorluk çektiklerini görmeleridir. Dünyanın birçok bakımdan transnasyonal olması nedeniyle, insanlar kendilerini kendi anlayabilecekleri biçimde tanımlama ihtiyacını duymaktadırlar. Gözleriyle görebilecekleri, kollarıyla kucaklayabilecekleri bir coğrafi toplum, dil toplumu, din toplumu, kültürel toplum olmayı özlemektedirler.

Berlin dışındaki ormanlarda yaşayan Sorblar, Almanya'nın, Alman kültürünün bir parçası olmaktan çıkmıyorlar. Ama aynı zamanda kendilerini farklı görmek istiyorlar; herkesin de onları farklı görmesini istiyorlar. Latin Amerika'dan Los Angeles'e göçen kimseler, ister Meksika'dan, ister Orta Amerika'dan gelmiş olsunlar, ellerinden geldiği kadar çabuk, Amerikan vatandaşı olurlar. Amerika'da doğmuş

kimselerle aynı fırsatlara sahip olmayı isterler. Çocuklarının ülkede doğan çocuklarla aynı eğitimden, mesleklerden, istihdamlardan yararlanmasını isterler. Ama aynı zamanda kendi İspanyol kimliklerini, İspanyol kültürlerini, İspanyol cemaatlerini de korumak, sürdürmek isterler. Dünya ne kadar transnasyonal olursa, sırf o yüzden bir o kadar aşiretçi olacaktır.

Bu durum giderek ulus-devletin temellerini sarsmaktadır. Hatta ulus devlet artık ulus devlet olmaktan çıkmakta, yalnızca "devlet" olmakta, yani siyasal bir birim olmaktan çok idari bir birim haline gelmektedir.

Uluslararasıcılık, bölgecilik, aşiretçilik, hızla yeni bir politika yaratmakta, yepyeni ve karmaşık bir siyasal yapıya yol açmaktadır. Matematiksel bir benzetme yaparsak, kapitalist ötesi toplumun üç vektörü vardır, bunların her biri onu bir başka yöne doğru çekmektedir.

Bu arada, eski bir İngiliz sözünden ilham alırsak, **"hükümet işine devam etmek zorundadır"** diyebiliriz. Şimdilik bu işi sürdürmek için elimizde bulunan tek araç, ulus devletle onun hükümetidir. Kapitalist ötesi toplum yaklaşımının ilk siyasal görevi, mega-devletin küçülttüğü hükümet performansı kapasitesini yeni baştan onarmak, genişletmek olmalıdır. Sh: 207-221

**

HÜKÜMETİN GERİ DÖNÜŞÜNE İHTİYAÇ

Önümüzdeki on yıllık dönemler, daha önce rastlanmadığı kadar büyük siyasal cesaret, siyasal hayal gücü, siyasal yenilik ve siyasal liderlik gerektirecektir. Daha yüksek bir hükümet becerisine ihtiyaç olacaktır. Bu talepler hem dışarıdan, hem de içeriden gelecektir.

Dışarıdan olanlar açısından, birkaç alanda yeni bir düşünce biçimine, radikal yeniliklere ihtiyaç vardır. Bunlar, ulusal hükümetle transnasyonal görevler arasındaki ilişkiler, ulusal hükümetlerle bölgesel örgütlenmeler arasındaki ilişkiler ve bir de, yeni ama çok farklı bölgeler arasındaki ilişkilerdir. Önümüzdeki on yıllar, ulus devleti aşan siyasal kurumların ortaya çıkışını herhalde ilk defa görecek, süpernasyonal, hattâ transnasyonal hukukun doğuşuna tanık olacaklardır. Bu yeni kurumlan tasarımlayan ve kuran, transnasyonal hukuku oluşturan da ulusal hükümetlerle ulusal politikacılar olacaktır.

İçeriden olanlara gelince, bir kere hükümeti yeniden etkin duruma getirmek yolunda bir o kadar önemli ve bir o kadar acil bir görev vardır: toplum değişip çoğulculuğa, çoğulcu kuruluşlar toplumu olmaya doğru kayşa da hükümetin karar verme kapasitesi türlü özel çıkar gruplarının ve **"azınlık tahakkümünün"** altında çökme raddelerine gelmiş olsa da bunu başarmak şarttır.

On sekizinci yüzyıl siyasal düşünürlerinin, örneğin Amerikan Anayasası'nı oluşturanların, en büyük korkusu "fraksiyonlar"dı, yani kendi çıkarlarını bir "ahlaki mecburiyet" halinde gösterip, başka her şeyi daha alta itme eğiliminde olabilecek gruplardı. Bu korkuya en mükemmel cevap da partiler olmuştu. Bu kavram İngiltere'de, Amerika'da ve Fransa'da hemen hemen aynı zamanda, 1815 ile 1835 arasındaki yirmi yıllık dönemde, ama birbirinden bağımsız olarak keşfedilmişti. O yirmi yıllık dönem zaten modern dünyanın en büyük parçalarının oluşturulduğu dönemdi. Parti hemen fraksiyonu aştı. Avrupa'da, muğlak bir ideoloji, bir "program" çerçevesinde organize oldu. ABD'de de yine aynı geniş ve muğlak "çıkarlar" çevresinde organize oldu. Ama dayandığı mantığın ne olduğu ileri sürülürse sürülsün, kuruluşunun bir ortak amacı vardı, o da siyasal gücü ele geçirmek ve elinde tutmaktı. Yönetmek üzere organize olmuştu. Bu nedenle, "ortadaki" seçmenleri kendine çekmek zorundaydı. Aşırı uçlardan kaçınmak, uzlaşmaya hazır olmak durumundaydı. İktidardayken eylemlerini, kendisine bağlı olmayanların destekleyeceği şeylerle sınırlı tutmak, yani kendisine oy vermiş olan "ortadakilerin" kabul edebileceği şeylerin ötesine taşırmamak gerekiyordu. Bu ilkenin en açık ifadesi, Amerikan Anayasası'na konulmuş olan Başkan vetosudur. Onu aşmak için Kongre'nin üçte ikisinin oyu gereklidir. Demek ki ancak her iki parti üyelerinin büyük bölümü görüş birliğine varırsa aşılabilecektir.

İşte bu, hem Başkanı, hem de Kongre'yi "orta" alanda tutacak bir önlemdir.

Ama bugün artık partiler dünyanın her yerinde hırpalanmış durumdadır. Avrupa partilerinin, tüm dağınık fraksiyonları bir araya toplayarak kontrol gücü kazanmalarını sağlayan ideolojiler, artık birleştirici güçlerinin çoğunu kaybetmiştir. **Partiler de, buldukları sloganlar da, seçmenlere, özellikle de genç seçmenlere pek bir şey ifade etmemektedir.** ABD'deki geleneksel çıkar gruplarının çoğu artık yoktur. Mark Hanna'mn 1896'da Cumhuriyetçi Parti'ye dayanak olarak gördüğü o çiftçiler, işçiler, küçük iş sahipleri şimdi neredelir? Oysa 1932'de Franklin D. Roosevelt de yeni Demokratik Parti'yi yine aynı tabana dayandırmıştı.

Bu durumda hükümetler, özel çıkar gruplarının saldırısı karşısında güçsüz kalmışlar, yönetemez duruma, yani kararlan verip uygulayamaz duruma düşmüşlerdir.

Bu son birkaç yıldır da "anti-hükümet" olmak, yani hükümet kavramına karşı olmak modadır. Ama bu da işlemeyecektir. Bizim güçlü, etkin hükümete ihtiyacımız vardır. Hatta önümüzdeki birkaç on yılda, etkinliği daha az olan değil, etkinliği daha çok olan hükümetler bekleyebiliriz. Çevreyi koruma, özel orduları ve uluslararası terörizmi bastırma, silah kontrolünü etkin kılma gibi yeni görevlerin hepsi, **"daha az hükümet"** değil, "**daha fazla hükümet"** gerektiren şeylerdir. Ama farklı bir hükümet gerektirdikleri de kesindir.

Son on beş-yirmi yıl içinde, art arda hep "hükümeti küçültmek" isteyen ya da "içtekilerle mücadele etmek" isteyen siyasal liderler iktidara geldi. Böyle bir platformdan seçilenlerin ilki, ABD'deki Jimmy Carter'dı, ardından Ronald Reagan onu izledi, peşinden de bir başka **"anti-hükümet"** adayı, George Bush'u sürükleyip getirdi. İngiltere'de Margaret Thatcher da bir "anti-hükümet" platformunda seçildi ve ülkesini on yıl yönetti. Sonuçlar acınacak gibiydi. Hükümet harcamaları ve hükümet düzenlemeleri, bu **"anti-hükümet"** liderlerin yönetiminde her zamandan çok arttı. Onların döneminde harcamalar iyice çığrından çıktı. Üstelik bu hükümetler ne kadar harcarlarsa, o kadar daha az becerikli, daha az güçlü duruma geldiler. **Hükümet yalnız "büyümekle" kalmadı, şişkolaştı, kendi ağırlığının etkisiyle felç oldu.** Amerikan tarihinde hiçbir hükümet, Başkan Bush'un verdiği kadar büyük bir bütçe açığı vermemişti. Yaygın biçimde kabul gören inançlara göre, bu tutumun ekonomideki herhangi bir durgunluğu imkânsız hale getirmesi gerekirdi. Oysa Bush yönetiminin ilk üç yılı içinde hükümet harcamalarında ve bütçe açıklarında görülen sıçramalar, ABD'nin ikinci Dünya Savaşı'ndan bu yana karşılaştığı en derin ve en uzun süreli ekonomik durgunluğu da getirdi. General De Gaulle'den bu yana özgür dünyanın en büyük siyasal lideri olduğu ileri sürülen, ama kesinlikle en kararlı lideri olan Başbakan Margaret Thatcher da aynı şekilde, hükümeti küçültme çabalarına rağmen, onu daha etkin ve becerikli kılma, Ingiltere ekonomisinin gidişini tersine çevirme çabalarına rağmen, büyüyen açıklardan başka pek az şey ortaya koyabildi.

Aynı şey Fransa için de geçerlidir. Cumhurbaşkanı Mitterrand, Fransız hükümetinin harcamalarını göze çarpacak kadar büyüttü, ama hiçbir sonuç elde edemedi. Onun Cumhurbaşkanlığı döneminde Fransa, ekonomik ve siyasal bir güç olarak sürekli geriye kaydı. Japonya'da da hükümet edebilme olanağı peş peşe skandallerle baltalanmaktadır, bunlar da talancı devlet kavramının doğrudan sonuçlandır.

Oysa yapılacak işleri yapabilecek olan, yalnızca ulusal hükümet ve onun siyasal liderleridir. Bu konuda bir tek onların meşruluğu vardır.

Bu nedenle hükümetlerin performans kapasitesi kazanması zorunludur. Hükümetlerin geri dönmesi, bu gidişin tersine çevrilmesi şarttır. Tersine çevirme terimi aslında ticaret dünyasına ait bir terimdir. Ama ister ticari olsun, ister sendika, üniversite, hastane ya da hükümet olsun, bir kurumun zayıflayışını tersine çevirmek, her zaman için üç adıma ihtiyaç gösterir:

1. işlemeyen, hiçbir zaman işlememiş olan, yararlılığı sona eren, katkıda bulunma kapasitesini yitirmiş olan şeyleri terk etmek,
2. iyi işleyen, sonuç veren, kurumun performans yeteneğini arttıran şeylere yoğunlaşmak. Bunu sağlayabilmek için, başarılı olduğu kanıtlanan şeyleri daha çok ve daha sık yapmak gerekir.
3. Yarı başarı, yarı başarısızlık durumlarının analizini yapmak. Tersine çevirmeyi gerçekleştirebilmek için, böyle alanlarda neler performans vermiyorsa onları terk etmek, neler performans veriyorsa onları daha çok yapmak gereklidir.

ASKERİ YARDIMIN YARARSIZLIĞI

Eğer birisi çıksa da mega-devletin politikalarını bir yararsızlık sıralamasına soksa, hiçbir zaman işe yaramamışların başında askeri yardımlar yer alırdı. Bu durumda ilk terk edilmesi gerekenler de onlardır. Askeri yardımın kökü ta ilkçağa kadar gitmektedir. **Romalı tarihçilerin anlattığına göre, Pers Kralı'nın İsparta'ya, Atina ile savaşında kullanması için verdiği askeri yardımın sağladığı tek yarar; aradan birkaç on yıl geçtiğinde Makedonyalıların Yunanistan üzerinde egemenlik sağlaması, dolayısıyla da Büyük İskender'e, Pers İmparatorluğu'nu yıkacak orduyu kazandırması olmuştu.**

Ama askeri yardımın hiçbir zaman, mega-devletler döneminde, yani İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde olduğu kadar yaygın ve başarısız biçimde kullanıldığı görülmemiştir. Hemen hemen istisnasız biçimde geri tepen bir girişimdir. Örnekleri arasında, ABD'nin Şah döneminde İran'a verdiği askeri yardımlar, **Sovyetler Birliği'nin Afganistan'a verdiği askeri yardımlar, ABD'nin Irak'a verdiği askeri yardımlar sayılabilir.** Latin Amerika'nın bazı generallerine verilen askeri yardımların da daha verimli olduğu söylenemez. **Sonuçta o generaller zengin, ülkeleri yoksul olmuştur.**

Güçlü bir düşmanın saldırısıyla karşı karşıya kalan bir ülkeye destek vermek başka şeydir, "dost" rejimlere askeri yardım vermek başka şeydir. Bu, "şantajla koparılmış" bir paradır ve ancak koparanın iştahını artırmaya yarar. Birisi kalkıp da, "Eğer bize bu uçakları, tankları, füzeleri vermezseniz, başka yerden alırız" tehdidini savuruyorsa, en uygun cevap, "Buyur, istediğin yerden al" demektir. Çok sık ileri sürülen, belli bir bölgede "askeri denge"yi koruma özrü de tam bir palavradır. Son kırk yıllık dönem içinde askeri yardımların hiçbir bölgede denge yarattığına rastlanmamıştır. Yalnızca silahlanma yarışını daha hızlandırmıştır, o kadar.

Ekonomik yardımlar, şu son birkaç yıldır pek çok tartışılmaktadır. Acaba bunlar, yardımı alan ülkeyi gerçekten güçlendirmiş midir, yoksa daha mı zayıflatmıştır? (Mesela Türkiye)

ABD'nin, özellikle Afrika'daki bazı hükümetlere verdiği büyük miktarlardaki gıda yardımı yüzünden bu hükümetlerin kendi tarımlarını ihmal ettiği ve kendi çiftçilerini yoksul duruma düşürdüğü iddiasında büyük ölçüde gerçek payı vardır. 1950'lerin icadı olan, bir hükümetin diğer bir hükümete yardım yollaması usulü, genel olarak bakıldığında, en iyimser bakışla bile, ancak marjinal sonuçlar getirebilmiştir. Dünya Bankası benzeri "yarı hükümetse!" kurumlar aracılığıyla verilen bağışlar ve krediler için de daha iyi bir şey söylemek mümkün değildir. Bunların pek azı hatırı sayılır bir gelişme sağlamıştır. Ama yine de ekonomik yardım fikri iyi bir fikir olabilir; nasıl yapacağımızı besbelli bilemiyor olsak bile.

Buna karşılık askeri yardım fikri, baştan kötü bir fikirdir. Askeri yardımla güvenilir müttefikler kazanılamaz. Yardımı alanlar büyük olasılıkla yardımı verene karşı döneceklerdir; İran'la Irak'ın ABD'ye, Afganistan'ın Rusya'ya karşı döndüğü gibi. Bunun bir nedeni, gelen yardım çoğaldıkça, alan tarafın, veren tarafa bağımlı duruma gelmekten ötürü bir kızgınlık duymasıdır. Bir başka daha önemli nedeni de, yardımı veren tarafın, alan tarafta o sıra başta bulunan hükümetle özdeşleştirilmeye başlamasıdır. Gelen yardımlar o hükümeti iktidarda tutmak için kullanılıyor olmasa bile, giderek bu yardımın iktidardakileri desteklemek için verildiği kanısı yaygınlaşmaya başlar. Örneğin Yunanistan'daki albayları ya da İran'daki Şah'ı başta tutmaya yönelik olduğu sanılır. O iktidar

devrilince, barışçı yollardan devrilmiş olsa bile, yerine gelen hükümet, eski hükümetle işbirliği yapmış olan yabancı güce, yani yardımı verene karşı dönmek zo-runluluğunu hisseder.

Askeri yardım hem veren ülkeye, hem de alan ülkeye kötülük etmiştir. Alan ülkeyi, vizyonunu, kaynaklarını, enerjisini yanlış yönlendirmeye, başka her şeyi ihmal ederek askeri amaçlara yönelmeye zorlar. **Sayısız kereler, askeri diktatörlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır.** Bunların da pek çoğu uluslararası terörist olur, aldıkları askeri yardımları kullanarak ülkesini karada oluşturulmuş bir korsan gemisi haline getirir, uluslararası toplumu terörize etmeye kalkar; Saddam Hüseyin'in Irak'ta yaptığı gibi.

Askeri yardımdan vazgeçildiği takdirde bundan tek zarar görecek olan da silah yapımcılarıdır.

EKONOMİK POLİTİKADA NELERİ TERK ETMELİ

Eğer bir tek şey öğrenmişsek, o da hükümetin ekonomik "iklim"i yönetemeyeceğidir. Hükümet, kısa dönemli ekonomik dalgalanmaları, durgunluk gibi şeyleri etkin bir biçimde önleyemez ve yenemez.

Daha önce de söylediğimiz gibi, 1929'dan önce hiç kimse, hükümetin ekonomik iklimi yönetebilmesini zaten beklemiyordu. O tarihten bu yana her ülkedeki her hükümet, ekonomik durgunlukları tedavi edebileceğini vaat etmeye başladı. Ama bu gözbağcılıktan başka bir şey değildir. Bugüne kadar hiçbir hükümet bu konuda verdiği sözü tutamamıştır. Siyasal liderlerin dürüst davranmayı**, "Doktorlar nezlenin tedavisini nasıl bilmiyorsa, ekonominin kısa dönemde nasıl yönetileceğini de bilen yoktur, bu yüzden biz bu konudan elimizi çekelim,"** diyebilmeyi öğrenmesi gerekir.

Ama bunun bir başka uzantısı vardır; hükümetin büyük depresyonlardan kaçınabilme yeteneğini yeniden kazanması şarttır. **Hükümetin tüketimi arttırmak için bol bol paralar harcamasının bunu başaramadığı anlaşılmıştır.** Ne zaman denense, insanlar bu yeni gelen satın alma gücünü biriktirmeye kalkmış, hiç harcamamıştır. ABD'de bunun son denenişi Jimmy Carter dönemindedir. Ama ondan önce, Franklin D. Roosevelt'in büyük depresyonu tedavi etmek için hükümete satın alma gücü yarattırmaya çalışmasından itibaren, düzenli olarak böyle girişimlerde bulunulmuştur. Sonuçlardan biri, 1936-1937'deki ciddi ekonomik çöküş olmuştur. Bir depresyonu hafifletmenin tek etkin yolu, yani uzun bir dönem içinde yapısal değişiklikler getirme yolu, ancak altyapı yatırımlarından geçmektedir. Esasen ekonominin parlak dönemlerinden sonra altyapı, yani yollar, köprüler, limanlar, kamu binaları; kamu arazileri hep adamakıllı onarım gerektirecek duruma düşer. Ama hükümetlerin böyle yatırımları finanse edebilmesi için, iyi zamanlarda (hatta durgunluk dönemlerinde bile) dengeli bütçelerle çalışmış olmaları gerekir. Ancak o zaman para bulabilme olanağını bulurlar, özellikle de gerekiyorsa borç bulabilirler. Başka bir ifadeyle, hükümetlerin bütçe açıklarını en son çare olarak saklamayı yeni baştan öğrenmeleri gerekmektedir. Barış dönemi açıkları, eğer kullanılacaksa, ancak ekonominin servet yaratma kapasitesinde kalıcı iyileştirmeler yapmaya kullanılmalıdır.

Genelde, ekonomik alanda bizler mega-devlet'in işlerliğine temel oluşturan mali Devlet teorisinden vazgeçmek zorundayız. Bu, özellikle İngilizce konuşan dünya için geçerlidir. Gerekli olan şey, sosyal vergilendirme politikasından, ekonomik vergilendirme politikasına geri dönmektir. Vergi sistemi elbette ki hakkaniyet ve adalet düşünceleriyle yoğurulmak zorundadır. Sosyal açıdan istenmeyen faaliyetlerin, örneğin çocuk işçiler çalıştırmaktan tutun da son yirmi yirmi beş yıldan beri Amerika'da moda olan aşırı yüksek yönetici maaşları gibi şeylerin, cezalandırıcı, hatta sert biçimde vergilendirilmesinde de elbette payı vardır. Ama bunlar ince ayrıntılardır. Vergi politikasının çekirdeği, sosyal açıdan tarafsız bir politika olmak zorundadır.

Acaba bunlar siyasal açıdan fizibilitesi olan şeyler midir? Cevap "evet"tir, ama kolay olmadığı bir gerçektir.

Herhangi bir usulü terk etmek, her zaman acı direnişlerle karşılaşır. Her kuruluştaki insanlar gibi, bürokratlarla politikacılar da her zaman eski usullere, modası geçmiş şeylere, iyi sonuç vermesi gerekirken vermemiş yöntemlere, bir zamanlar işe yaradığı halde artık yaramayan uygulamalara

takılmış kalmışlardır. En çok bağlı kaldıkları şey de daha önceki kitaplarımdan birinde **"yönetim egosuna yatırım yapmak"** diye adlandırdığım şeydir. Ne var ki, en çok sayıda insan da hep bu tür alanlarda, bu tür girişimlerde istihdam bulmaktadır. Çünkü her kuruluş, elindeki en yetenekli kişileri, sonuçlara yöneltmekten çok, "sorunlara" yöneltmek zorundadır; hele de başı dertte bir kuruluşsa!

Evet, yerleşmiş bir usulü terk etmek, yukarda anlatılan nedenlerle, zordur, ama bu oldukça kısa bir süre için böyledir. Terk edilecek usulü terk edildikten altı ay sonra, herkes içinden, "Neden bu kadar gecikmişiz?" diye merak etmeye başlar. Mali devletin vergiler ve sübvansiyonlar yoluyla gelir dağılımını değiştirebileceği ve toplumda reform yapabileceği inancı kesinlikle başarısızlığa uğramıştır. En az eşitlik ve hakkaniyet sağlayabilen ülkeler, yeniden gelir dağılımı sağlamaya en çok uğraşanlar olmuştur; işte Sovyetler Birliği, işte ABD, işte İngiltere. Tek becerebildikleri, talancı devlete doğru kaymaktır ki, bu da hiç kuşkusuz, bir siyasal bünye için en tehlikeli ve dejenere edici hastalıktır. **Ülkenin parasını böyle yasallaştırılmış biçimde yağmalamaktan nasıl kurtulacağımızı henüz kimse bilmemektedir.** Belki anayasal yenilikler, hatta belki hem yasamadan, hem de yürütmeden ayrı, bağımsız bir kamu kurumu gerekebilir, bu kurum harcama önerilerini denetler, her birinin gerçekten kamu çıkarlarıyla ve kamu politikasıyla tutarlı olup olmadığına bakar. (Kamusal kesimdeki böyle bir denetim, Bölüm 3'te şirketlerin yönetimi için önerilen "ticari denetim"e benzeyecektir.) Tabii bu fikir, ütopya olarak suçlanmasa bile, en azından biraz "saf bir fikir olarak suçlanabilir. Yasama kurumlarının, kendilerini disiplin altına alacak her şeye karşı çıkmaları beklenebilir. **Ama aslında, ABD'de olsun, Japonya, İngiltere, Fransa ve Almanya'da olsun, çok sayıda milletvekili, kendi disiplinsizliklerini dışarıdan kontrol edecek böyle bir düzeni hoş karşılamaya hazırdır**. Bunu kendileri uygulayamamakta ya da uygulayamadıklarına inanmaktadırlar. Böyle bir şeye kalkıştıkları zaman, birtakım özel çıkar grupları onları cezalandırmaktadır. Bir yandan da talancı sürecin kendi durumlarını sabote ettiğini, seçmenlerinin karşısında onları küçük düşürdüğünü, bu arada öz saygılarını da yerle bir ettiğini bilmektedirler. Hükümet harcamalarına ayrılabilecek para, önümüzdeki yıllarda bütün ülkelerde çok azalacaktır. Talancı ekonominin kontrolü bu nedenle giderek daha çekici gelebilir. Buna çok şiddetle ihtiyaç duyulduğu konusuna da zaten artık hiç kimse itiraz etmemektedir.

Tersine çevirme stratejisinde ilk adım terk etmedir. O yapılmadan, başka hiçbir şey yapılamaz. O ana kadar, kaynakların tümü hep "sorunlara" tahsis edilmiştir. Neyin terk edilmesi gerektiği konusundaki yırtıcı ve duygusal tartışmalar herkesin sinirlerini gerer. Son bir deneme daha yapılması için ısrar edenler çıkar, boş yere "uzlaşma" olanağı arayanlar çıkar, belki bazı şarlatanlar, kangren olmuş bacağı acısız kesebileceklerini iddia ederler. Terk etme işi başarılmadıkça, hiç bir şey yapılamaz.

NELERE KONSANTRE OLMALI

Ölüler gömüldükten sonra, yeniden doğma işi başlayabilir. Bunun başlayabilmesi için, **"Neler başarılı olmuştu? Nerelerde sonuç almıştık? Nelere konsantre olmamız gerekir?"** sorularının sorulması gerekir.

Japonya'nın ve Almanya'nın son kırk yıl içindeki ekonomik performansı bize aynı dersi iki kere öğretmektedir. **Bu ülkeler dikkatlerini ekonomik "havalar"a değil, ekonomik "iklim"e vermişlerdir.** Onların ekonomik politikasının amacı, hastanın kendini daha iyi hissetmesi değildir. Hastayı iyileştirmek ve iyi durumunu sürdürmesini sağlamaktır. Ekonominin büyüyebileceği, enfeksiyonlara, sakatlıklara ve hastalıklara karşı direnç kazanabileceği, değişimlere hızla ayak uydurmaya alışabileceği ve rekabet edebilirliğini sürdürebileceği bir ekonomik çevre yaratmaktır.

Ama bu ülkelerin her ikisi de "havayı kontrol" etmeye yöneldikleri anda, hızlarını kaybetmişlerdir. Alman ekonomisi 1989'da, Doğu Almanların oyunu kazanabilmek için bütçe açığı veren büyük hükümet harcamalarını tüketimi kabartmaya yönelttiği zaman zayıflamaya başlamıştır. Japonların da 1980'lerin ortasındaki ABD Doları devalüasyonu yüzünden ortaya çıkan kısa dönemli ihracat sıkışıklığını telafi etmek amacıyla iç tüketimi coşturmaya çalışmaları, bir anda menkul değerler borsasında büyük bir yükseliş, gayrimenkul fiyatlarında da korkunç bir tırmanış getirmiştir. Ama bu da ancak bir "balon ekonomisi" yaratabilmiş, sonra o balon 1991 ve 1992'de patlamıştır.

Uygun iklimi yaratmak, vergileri düşük tutmak demek değildir. Arz tarafı iktisatçılarının ileri sürdüğü, **"düşük vergiler ekonominin sağlığını ve büyümesini kendi başına garantiye alır"** iddiası, hiç de kanıtlanmış değildir. **Ama yüksek vergilerin mutlaka ekonomik durgunluk getirdiği yolundaki iddialarının yanlış olduğu kesin olarak kanıtlanmıştır.** Japonya'da gelir vergileri her zaman yüksek olagelmiştir. Daha önce de değinildiği gibi, vergilendirme ensidatısı, verginin oranından çok daha önemlidir. Mali politikanın amacı, bilgiye ve insan kaynaklarına yatırımı, ticarette verimli tesislere, bir de altyapıya yatırımı teşvik etmesi olmalıdır. Son yarım yüzyılın bütün "ekonomik başarı" hikâyelerinde, işin sırrı bu olmuştur. Japonya'da da öyle, Almanya'da da öyle, "Asya'nın Dört Kaplanı" diye bilinen Güney Kore, Hong Kong, Singapur ve Tayvan'da da öyledir. Bu ülkelerin hepsi de ekonomik havalara hiç aldırmaksızın, politikalarını ekonomik iklimi yaratmaya odakladıkları sürece, başarılarını sürdürebilmişlerdir. Sh:223-236

**

SOSYAL SEKTÖR YOLUYLA VATANDAŞLIK

Sosyal ihtiyaçlar iki alanda artacaktır. Birinci alan, eskiden beri hayır işleri diye bilinen alandır. Yoksullara, çalışamayacak durumda olanlara, çaresizlere, bir şeylerin kurbanı olanlara yardım, bu alana girmektedir. Belki de bunlar, toplumu değiştirme ve insanı değiştirme amaçlı hizmetlerden daha da hızlı büyüyecektir.

Geçiş dönemlerinde, ihtiyaç içine düşen insanların sayısı her zaman artar. Dünyanın her yanında büyük kitleler halinde mülteciler vardır. Bunlar savaşların, sosyal coşkuların, ırksal, etnik, siyasal, dinsel baskıların, hükümet beceriksizliklerinin ve hükümet zalimliklerinin kurbanı olmuşlardır. En oturmuş ve en istikrarlı toplumlarda bile, bilgi değişimi yüzünden gerilerde kalan insanlar olacaktır. Bir toplumun ve o toplum içindeki nüfusun, işgücü karışımındaki radikal değişikliklere, gerekli becerileri ve bilgileri edinmeye uyum sağlayabilmesi için aradan bir iki kuşak geçmesi gerekmektedir. Tarihteki örneklere baktığımızda görüyoruz ki, hizmet işçilerinin yeniden "orta sınıf düzeyinde bir gelir elde edebilecekleri verim düzeyine yükselmeleri, bir kuşağa yakın zaman gerektirmektedir.

Sosyal hizmetlerin ikinci alanlarında, yani hayır işleriyle ilgili olmayıp, toplumu değiştirmeye, insanları değiştirmeye yönelik alanlarında, ihtiyaçlar da aynı şekilde artacak, hatta belki daha hızlı artacaktır. Bu tür hizmetler eskiden hemen hemen hiç bilinmezdi. Oysa hayır işleri binlerce yıldır bizimle birliktedir. Değişime yönelik hizmetler, son yüz yıl içinde, özellikle ABD'de mantar gibi bitivermiştir. Ama bu hizmetlere önümüzdeki on yıllarda çok daha fazla ihtiyacımız olacaktır. Bunun birinci nedeni, tüm gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfusun artmasıdır. Bu yaşlı insanların çoğu yalnız yaşamakta ve yalnız yaşamayı tercih etmektedir. Bir başka neden de sağlık bakım ve tıbbi tedavi alanlarındaki ilerlemeler nedeniyle, sağlık araştırmalarının, sağlık bakım eğitiminin gerekli olmasından, daha çok sayıda tedavi tesislerinin ve hastanelerin gerekmesinden kaynaklanmaktadır. Yetişkin eğitimleri verme gereği giderek artmaktadır. Yalnız anne ya da yalnız baba tarafından büyütülen çocuk sayısının artması da birtakım ihtiyaçlar yaratmaktadır. Toplum hizmetleri sektörü, gelişmiş ülkelerde gerçek "büyüme sektör" lerinden biri olacağa benzemektedir, oysa hayır işlerine duyulan ihtiyacın zamanla tekrar azalacağını umabiliriz.

Bu ihtiyaçların dadı devlet tarafından karşılanması girişimleri büyük ölçüde başarısızlığa uğramıştı ya da en azından, bunlarla ilgili hizmetleri bizzat hükümetin vermesi başarısız olmuştur. Dolayısıyla dadı devlet tecrübesinden çıkarabileceğimiz ilk sonuç, hükümetin sosyal alanda yapıcı ve yönetici olmaktan çekilip, kendini politika yapımcısı rolüne gömmesi gereğidir. Bunun anlamı, sosyal alanda da, tıpkı ekonomik alanda olduğu gibi işlerin dışarıya yaptırılması, taşeronlara verilmesi demektir. Ticari girişimleri yeniden yapılandırırken nasıl destek işlerini, masa memurluğu işlerini, bakım işlerini dışarıya vermeyi planlıyorsak, hükümet de sosyal sektördeki "yapıcılık" işlerini dışarıya vermeye göre yeniden yapılanmalıdır.

Bir ek neden daha vardır, o da hizmet işlerinin ve hizmet işçisinin verimini arttırma ihtiyacıdır. Hükümet, hizmet işçilerinin en büyük işverenidir; ama yine de hükümet kesiminde çalışan hizmet

işçileri, en düşük verime sahip olanlardır. Bu insanlar devletin işçisi olarak kaldıkları sürece, verimleri hiç yükselemez. Devlet kuruluşu, bürokrasi olmak zorundadır. Verimi kurallara ve mevzuata tabi kılmak zorundadır (ve öyle yapması da gerekir). Kırtasiyeye gömülü durumda çalışmak zorundadır. Dikkatini alınan sonuçlardan çok, kırtasiye işlemlerinin doğru dürüst yapılıp yapılmadığına yöneltmek durumundadır. Bunu yapmadığı anda, göz açıp kapayana kadar bir hırsızlar çetesi olur çıkar. Ve bütün gelişmiş ülkelerde devlette çalışanların en büyük çoğunluğu, hizmet verme, hizmetleri yönetme, sosyal sektörde yapıcı olma alanında çalışmaktadır, işleri dışarıya yaptırmak, sosyal sektörde işlerin gerçekten yapılması bakımından da çok gereklidir.

…..

Vatanseverlik yetmez

Vatanseverlik, kişinin vatanı için ölmeye hazır olması demektir. Bu yüzyılın başlarında Marksıstler, çalışan sınıfların artık vatansever olmayacağı kehanetinde bulunmuşlardı. Onların bağlılığı, ülkelerinden çok, kendi sınıflarına yönelecekti. Bu kehanetin de doğru çıkmadığı görüldü. İnsanlar, özellikle de çalışan sınıflar, hâlâ vatanları için ölmeye hazırdırlar; en inanmadıkları bir savaş söz konusu olsa bile!

İngiliz hemşire Edith Cavell (1865-1915), Belçika'da yönetmekte olduğu hastanede, kamptan kaçmış birkaç İngiliz savaş esirini sakladığı için Almanlar tarafından idam edilmeye götürülürken, **"Vatanseverlik yetmez"** demişti. Vatanseverliğin yanı sıra vatandaşlığa da ihtiyaç vardır. Vatandaşlık, kişinin vatanına katkıda bulunmaya hazır ve istekli olmasıdır. Yani vatanı için yaşamasıdır. Vatandaşlığı yeniden diriltmek, kapitalist ötesi toplumun en önemli ihtiyaçlarından biridir.

Vatanseverlik, yani kişinin vatanı için ölmeye hazır olması, evrenseldir. Ama vatandaşlık kesinlikle Batı icadıdır. Atina ve Roma, en parlak dönemlerinde bu ilkeyi baş tacı etmişlerdir. Batı geleneğinin en güzel politik ifadesi, vatandaşlıkla ilgili olanıdır ve Yunan tarihçisi Thucydides'in Atina lideri Perikles'e söylettiği o ünlü nutukta yer almaktadır.

Vatandaşlık, Roma'nın yıkılmasıyla birlikte yok olmuştur. Ortaçağda vatandaş yoktur. Derebeylerinin kendi köylüleri, kentlerin burjuvaları, kilisenin İletişimcileri vardır, ama hiçbirinin vatandaşı yoktur. Japonya'da da 1867'deki Meiji Devrimine kadar vatandaşlar görülmemektedir. Daimyo denilen efendilerin kendi halkları vardır, kent merkezlerinin zenaatçıları, dinsel mezheplerin de müminleri olmuştur. Bunların da hiçbiri vatandaş değildir.

Ulusal devlet, vatandaşlığı yeni baştan icat etmiş, kendini onun üzerine temellendirmiştir. O günden bu yana, vatandaşlığın haklar ve yükümlülükler açısından ne demek olduğu, siyasal teorinin ve siyasal uygulamanın ana konularından biri haline gelmiştir.
Hukuksal bir terim olarak vatandaşlık, bir eylem teriminden çok, bir kimlik terimidir. Siyasal terim olarak baktığımızda, aktif bir adanmışlığı benimsemeyi ifade eder. Sorumluluk, demektir. Kişinin içinde yaşadığı toplumda ve ülkede bir fark yaratması demektir.

Mega devlette siyasal vatandaşlık artık işlememektedir. Ülke küçük bile olsa, hükümet işleri halktan o kadar uzaktır ki, bireyler bir fark yaratamazlar. Bireyler oy verebilir; doğru biçimde oy kullanmanın önemini de son birkaç on yıl içinde acı tecrübelerle öğrenmiş bulunuyoruz. Bireyler vergi verebilir; bunun da anlamlı bir yükümlülük olduğunu son birkaç on yılda yine acı tecrübelerle öğrendik. Ama bireyler sorumluluk alamaz, bir fark yaratmak için eyleme geçemez. Ama buna karşılık, vatandaşlık olmayınca politika boş bir kabuk haline gelmektedir. Evet, milliyetçilik var olabilir. Ama vatandaşlıktan yoksun bir milliyetçilik, dejenere olmakta, vatanseverlikten uzaklaşıp şovenliğe doğru kaymaktadır. Vatandaşlık olmadığı zaman, vatandaşı yaratacak, nihai analizde politik bünyeyi bir arada tutacak o sorumlu adanmışlık da var olamaz. Bir fark yaratmaktan gelen o doyum duygusu, o gurur da olamaz. Bunlar olmadığında, bir siyasal birim, adı ister devlet olsun, ister imparatorluk, ancak bir "güç" olabilir. Ama o zaman onu bir arada tutan tek şey o güçtür. Oysa hızla değişen tehlikeli bir dünyada eylem gösterebilmek için, kapitalist ötesi toplumun vatandaşlığı yeniden yaratması zorunludur.

Topluma duyulan ihtiyaç

Toplumu diriltmek de buna denk bir ihtiyaçtır. Gele• neksel toplumlar artık birleştirici olma güçlerini kaybetmişlerdir. Bilginin bireye verdiği o hareketliliğe ayak uyduramamaktadırlar. Geleneksel toplumları bir arada tutan şeyin, bireylerin ortak yönlerinden çok, baskı ve korku olduğunu da artık öğrenmiş bulunuyoruz.

Günümüzde ailelerin dağılması konusundan pek sık söz edilmektedir. Bu konuda bir dereceye kadar yanlış anlama da vardır. Amerika'daki ve gelişmiş ülkelerin pek çoğundaki evliliklerin boşanmayla sonuçlandığı su götürmez bir gerçektir. Ama yine de bu evlilikler, 100 yıl, 150 yıl önce ne kadar sürüyor idiyse, yine o kadar sürmektedir. Hatta daha bile uzun sürmektedir. 100 ya da 150 yıl önce o evlilikleri çözen şey, boşanmadan çok; ölümdü.

Geleneksel aile bir ihtiyaçtı. On dokuzuncu yüzyıl edebiyatında, bizim bugünkü anlamda **"çözülmüş aileler"** dediğimiz şeye sık sık rastlarız. Ama bu aileler birbirinden ne kadar nefret etseler, ne kadar korksalar, yine de bir arada kalmaktadırlar. On dokuzuncu yüzyılın bir sözü vardır**: "Aile, seni içine alan şeydir".** Bizim yüzyılımıza kadar, her türlü sosyal hizmetleri sağlayan şey aileydi.

Ailenin veremediği şeyi başka hiç kimse de veremezdi. Aileye sıkı sıkıya sarılmak şarttı. Ailenin kişiyi dışarı itmesi bir felaketti. **1920'li yıllara kadar Amerikan tiyatro ve sinemasının en tipik kişisi, kızı kucağında gayri meşru bir bebekle eve gelince onu kovan zalim baba tipiydi. O zaman kızın elinde iki seçenek kalıyordu, ya intihar edecek, ya da fahişe olacaktı.**

Aile, aslında birçok kimse için daha da çok önem kazanmaya başlamıştır. Ama artık ihtiyaçtan çok, istekli, gönüllü bir sevgi bağı, bir yakınlık, karşılıklı bir saygı söz konusudur. Bugünün gençleri, yeni yetmeliğin isyanlar döneminden çıktıkları anda, anne-babalarına, kardeşlerine yakın olmak için benim kuşağımdan daha fazla ihtiyaç hissetmektedirler.

Ama yine de aile artık toplum değildir. Bununla birlikte insanların bir topluma da ihtiyacı vardır. Özellikle de koskoca kentlere dağıldıkları, çoğumuz gibi banliyölerde yaşamaya başladıkları zaman, insan artık eski zamanın uzak köylerinde yaşarken olduğu gibi, ortak çıkarları, kaygıları, meşguliyetleri, ortak cahillikleri olan, hep birlikte aynı dünyada yaşayan komşulara yaslanamamaktadır. Aile bağları yakın olsa bile, kişi ailesine de pek yaslanamamaktadır. Coğrafi ve mesleki hareketlilik yüzünden, insanlar artık aynı yerde kalamadıkları gibi, aynı sınıf içinde, aynı kültür içinde de kalamamakta, anneleriyle babalarının, kardeşlerinin, kuzenlerinin yaşadığı dünyayı paylaşamamaktadır. Kapitalist ötesi toplumda ihtiyaç duyulan toplum, özellikle de bilgi işçisinin ihtiyaç duyduğu toplum, fiziksel yakınlığın ve tek başmalığın zorlamasıyla gelen bir toplum olmaktan çok, adanmışlığa ve anlayışa dayalı bir toplum olmak zorundadır.

YOK OLAN FABRİKA TOPLUMU

Kırk yıl önce, ben böyle bir toplumun işyerinde ortaya çıkacağını sanıyordum. 1942'de yazdığım The Future of Industrial Man (Sanayi insanının Geleceği) adlı kitabımda olsun, 1949'da yazdığım The New Society (Yeni Toplum) kitabımda olsun (bunların her ikisi de yakında Transaction Publishers kuruluşu tarafından yeniden yayımlanacaktır), hattâ 1954'te yazdığım The Practice of Management (Yönetimin Uygulaması) kitabımda olsun, hep fabrika toplumundan söz ettim, orayı kişiye bir mevki ve bir işlev kazandıran, ona öz yönetim sorumluluğu veren bir yer olarak gördüm.

Japonlar bunu büyük ölçüde anlamış bulunmaktadırlar. Ama daha önce de dediğim gibi, fabrika toplumu Japonya'da bile uzun süre işlemeyecektir, en azından bilgi işçileri için işlemeyecektir. Japon fabrika toplumunun bir ait olma kavramına dayalı olmaktan çok, bir korkuya dayalı olduğu artık açıkça anlaşılmaya başlamıştır. Japonya'nın kıdeme göre ücret arttırımı uygulayan büyük şirketlerinden birinde çalışan işçi, 30 yaşını geçtikten sonra işini kaybederse, ömrünün sonuna kadar bir daha istihdam edilemez duruma düşmektedir. Ama Japonya 1960'larda bile ciddi istihdam darlıkları yaşarken bugün ciddi emekçi darlıkları yaşamaya başladığı için bu da artık hızla değişmektedir.

Batı'da fabrika toplumu hiçbir zaman kök salmamıştır. Ben yine de işçiye mümkün olduğu kadar sorumluluk ve öz kontrol olanağı verilmesini şiddetle savunmaktayım. Bu fikirler, fabrika toplumunu savunurken de dayandığım ana fikirlerdir. Bilgiye dayalı kuruluş, kesinlikle sorumluluğa dayalı kuruluş haline gelmek zorundadır.

Ama bireyler, özellikle de bilgi işçileri, anlamlı bir sosyal yaşama, kişisel ilişkilere, işlerinin ve çalıştıkları kuruluşun dışında, hataâ kendi ihtisas alanlarının dışında birtakım katkılara ihtiyaç duymaktadırlar.

Vatandaş olarak gönüllü

Bu ihtiyacın karşılanabileceği alan, sosyal sektördür. Bireyler işte orada katkıda bulunabilirler. Sorumluluklar üstlenebilirler. Bir fark yaratabilirler. "Gönüllü" olabilirler. Bu, ABD'de şimdiden başlamış durumdadır.

Diğer gelişmiş ülkelerin hemen hemen hepsinde, gönüllülük geleneği, sosyal devlet tarafından ezilip yok edilmiştir. Örneğin Japonya'da eskiden tapmaklar ve Shinto kutsal yerleri, yerel gönüllülerin güçlü katılımıyla aktif toplum hizmet merkezleri halinde işlerdi. 1867 Meiji Devrimi ülkeyi "batılılaştırdı", dini de hükümet işlevlerinden biri haline getirdi. Kısa zamanda gönüllüler ortadan kayboldu, tapınaklardaki toplum hizmetleri de silindi gitti. İngiltere'de on dokuzuncu yüzyıl boyunca hayır işleri, toplumun bir işleviydi ve varlıklı kimselerin sorumluluğu olarak görülürdü. 1890'dan sonra, hükümetin toplum efendisi olarak görülmesi yaygınlaşırken, bunun da çoğu yok oldu. Londra'da 1878 yılında kurulan Salvation Army, Victoria döneminin zengin toplum hizmet kültürlerinden günümüze kadar gelebilmiş pek az sayıda örnekten biridir. Fransa'da da devletin düzenleyip kontrol etmediği her türlü toplum faaliyeti, Napoleon zamanından beri "kuşkulu" sayılmakta, hatta bir tür başkaldırı sayılmaktadır.

Amerika'da dinsel mezhep sayısının çokluğu, eyalet, kent ve sınır yerleşim yerleri geleneğinde yerel özerkliğe önem verilmesi, sosyal faaliyetlerin siyasallaştırılmasını ve merkezileştirilmesini yavaşlatmıştır. Sonuç olarak o ülkede bugün bir milyon kadar kamu yararına kuruluş, sosyal sektörde faaliyet göstermektedir. Bunlar Gayri Safi Milli Hasıla'nın yaklaşık onda birini temsil etmektedirler. Topladıkları bu paraların dörtte biri halktan aldıkları bağışlar, diğer dörtte biri hükümetin belirli işler karşılığında onlara ödediği para (örneğin sağlık bakım gider iade programlarını yönetmek gibi), geri kalanı da sağladıkları diğer hizmetlere karşı aldıkları paralardır (bunun da örneği, özel üniversitelere devam eden öğrencilerin ödediği eğitim ücreti ya da artık her Amerikan müzesinde görülen "sanat dükkânlarında satılan eşyalardan kazanılan paradır).

Gönüllü kuruluşlar, bugün Amerika'nın en büyük işvereni durumundadır. Her iki yetişkin Amerikalıdan biri, yani toplam doksan milyon insan, haftanın en az üç saatinde **"ücretsiz memur"** olarak, yani gönüllü olarak bu tür kuruluşlarda çalışmakta kilise ve hastanelerde, sağlık bakım kurumlarmda, Kızıl Haç gibi toplum hizmetlerinde, izcilik kuruluşlarında, Salvation Army ya da Alcoholics Anonymus gibi rehabilitasyon hizmetlerinde, dayak yiyen kadınlara barınak sağlamada, kent sokaklarının Siyah çocuklarına özel dersler vermekte hizmet sunmaktadırlar. 2000 ya da 2010 yılında bu ücretsiz çalışan insanların sayısının 120 milyona ulaşacağı, bu işlere verdikleri sürenin de haftada beş saate yükseleceği öngörülmektedir.

Bu gönüllüler artık "yardımcı" değildir. "Ortak" olmuşlardır. ABD'deki kâr amacı gütmeyen kuruluşların çoğu, ücretle full-time çalıştırdıkları bir yönetici tutmaktadır. Ama yönetim ekibinin geri kalanı giderek daha büyük ölçüde gönüllülerden oluşmaktadır. Kuruluşu giderek daha çok onlar yönetmektedir. En büyük değişiklik de Amerika'nın Katolik kilisesinde gerçekleşmiştir. Mezheplerin bir tanesinde artık işlerin çoğunu "cemaat yöneticisi" seçilen kadınlar üstlenmiştir. Papazlar ayini yapmakta, kutsamaları yerine getirmektedir. Onun dışındaki her şey, tüm sosyal işlerle toplum işleri de dahil olmak üzere, "ücretsiz elemanlar" yani "cemaat yöneticisi" emrinde çalışan gönüllüler tarafından yapılmaktadır.

ABD'de gönüllü katılımının böylesine yükselmesi, ihtiyaçta bir artış olduğu için değildir. Bu gönüllü

insanların kendileri, topluma bir katkıda bulunmak, bir adanmışlık göstermek için baskı yapmışlardır. Yeni gönüllülerin büyük çoğunluğu, emekli olmuş kimseler de değildir. Karı-koca çalışan ailelerin bireyleridir. Otuz-kırk yaşında, iyi eğitim almış, halleri vakitleri yerinde, oldukça da meşgul kimselerdir. Çalışmakta oldukları işi sevmektedirler. Ama "bir fark yaratacak" bir şeyler daha yapmak istemektedirler. Bu bir Kutsal Kitap öğretim dershanesi de olabilir, Siyah çocuklara çarpım tablosunu öğretmek de olabilir, uzun süre hastanede yattıktan sonra taburcu olup evine dönen yaşlıları birer birer ziyaret etmek, rehabilitasyon egzersizlerinde onlara yardım etmek de olabilir.

Belki de ABD'nin gönüllü kuruluşlarının bu çalışanlara verdiği şey, çalışanların sunduğu hizmetlerden daha önemlidir.

Kız İzciler Kuruluşu, radikal biçimde entegre olmuş Amerikan kuruluşlarından biridir. Kızlar oymakları içinde, renkleri ya da ulusal kökenleri ne olursa olsun yani Beyaz da, Siyah da, İspanyol kökenli de Asyalı da olsalar bir arada çalışıp bir arada eğlenmektedirler. Ama Kız İzcilerin 1970 yılında başlattığı bu entegrasyonun en önemli katkısı, çok sayıda anneyi kendine çekebilmesi olmuştur. Her kökenden anneler gönüllü olarak liderlik pozisyonlarını üstlenmiş, entegre toplum işlerine katılmışlardır.

Yine aynı şekilde, yüzyılımızın son on yılı içinde belki Amerika'nın en önemli sosyal olgusu olan o hızlı büyümeyi sergileyen "pastoral" kiliselerin de en çekici yanı, gönüllülere sunabildiği etkin toplum katkısı olanaklarıdır. Bu kiliselerin kadroları hemen hemen tümüyle gönüllülerden oluşmaktadır. En büyüklerinden bir tanesinin 13.000 üyesi, ama yalnızca 150 tane ücretli elemanı vardır, baş papaz da buna dahildir. Buna rağmen, hiçbir geleneksel kilisenin yapamadığı kadar çok sosyal iş yapmaktadır. Cemaata katılan herkesin, birkaç pazar oraya geldikten sonra, kilise faaliyetlerine katılması beklenmektedir. Görevi ya kilisenin içinde ya da topluma dönük bir şey olacaktır. Birkaç ay sonra kendisinden o faaliyetin yöneticiliğini üstlenmesi istenecektir. Herkesin "lider" olması beklenmektedir.

Sosyal sektör içinde ya da sosyal sektör kanalıyla gelen vatandaşlık, kapitalist ötesi toplumun ve kapitalist ötesi politikanın hastalıklarını hepten geçirecek bir sihirli çare değildir. Ama bu, bozukluklarla uğraşmakta bir ön şart sayılabilir. Bir kere, vatandaşlığın simgesi olan sivil sorumluluk bilincini sağlamaktadır, sivil gurur denilen kavram da zaten bir toplumun en belirgin işaretidir.

Toplumun ve toplum kuruluşlarının, bu arada vatandaşlığın çok fazla zarar gördüğü yerlerde, ihtiyaç elbette ki daha da büyük olacaktır. Buna örnek, eski komünist ülkelerdir. Bu ülkelerde hükümet yalnız gözden düşmekle kalmamış, tümüyle iktidarsızlaşmıştır. Bu ülkeleri, örneğin Çekoslovakya, Kazakistan, Rusya, Polonya, Ukrayna gibi ülkeleri komünistlerden devralıp şimdi yönetmeye başlayan hükümetlerin, esasta hükümetler tarafından yapılması gereken işleri doğru dürüst yapabilmesi bile yıllar alacaktır. Bunlar; parayı ve vergileri yönetmek, askeri kesimi ve mahkemeleri düzenlemek, dış ilişkileri yürütmek gibi görevlerdir. Bu arada, toplumun ihtiyacı olan sosyal hizmetleri ve siyasal sistemin ihtiyaç duyduğu liderlik gelişimini sağlayacak olan da, sosyal sektörün gönüllülere dayalı olan, insanların ruhsal enerjilerinden yararlanan kuruluşları olmak zorundadır.

Çeşitli toplumlar ve çeşitli ülkeler elbette ki kendi sosyal sektörlerini farklı biçimlerde yapılandıracaklardır. Örneğin kiliselerin, hâlâ çok daha dindar Hıristiyan olan Amerika'da oynayabildikleri kilit rolü Batı Avrupa'da oynayabileceklerini düşünmek zordur. İstihdam toplumu üyeliği Japonya'da yine toplumun merkez odak noktası olarak kalabilir. Ama gelişmiş ülkelerin hepsi, özerk, kendi kendini yöneten sosyal sektör kuruluşlarına ihtiyaç duymaktadır. Çünkü gerekli toplum hizmetlerini vermek zorundadır. **İhtiyacın asıl nedeni de toplum bağlarını yeniden sağlamak, vatandaşlığı diriltmek amacından kaynaklanmaktadır.** Tarihe baktığımızda, toplumun bir kader olduğunu görürüz. Kapitalist ötesi toplumda ve politikada ise toplum bir adanmışlık haline gelmiştir.

Sh:237-250

**

BİLGİ: EKONOMİSİ VE VERİMİ

İlk bakışta, kaynak olarak bilgiye dönüş, ekonomiyi pek de etkilemiyormuş gibi görünür. Bütün olayın, "kapitalist ötesi" olmaktan çok "kapitalist" bir görünümü vardır. Ama görünüşe aldanmamakta da yarar vardır.

Ekonomi elbetteki piyasa ekonomisi olarak kalacaktır; hem de bir dünya pazarı ekonomisi olacaktır. Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki dönemin, yani "planlı" ekonomilerin bulunduğu ve "sosyalist" ülkelerin olmadığı dünya pazarı ekonomisinden de daha ötelere uzanacaktır. Piyasanın ekonomik faaliyetlerin düzenleyicisi olması konusuna yönelik eleştirilerin kökü ta Aristo'ya kadar dayanır. Suçlamaların pek çoğu da sağlam temellere dayanmaktadır. Ama Karl Marx kadar anti-kapitalist biri de yüz yılı aşkın bir süre önce, piyasanın tüm kusurlarına rağmen, diğer ekonomik faaliyet düzenleme yollarının hepsinden üstün olduğunu söylemiştir ve son kırk yıl da bunu gerçek anlamda kanıtlamış bulunmaktadır. Piyasayı üstün kılan şey de zaten ekonomik faaliyetleri enformasyonun çevresinde düzenliyor olmasıdır.

Ama dünya ekonomisi bir piyasa ekonomisi olarak kalıp, piyasanın kurumlarını korurken, içeriği büyük ölçüde değişmiş bulunmaktadır. Eğer hâlâ "kapitalist" ise, artık **"enformasyon kapitalizmi"** söz konusudur. Son kırk yıl boyunca ekonominin merkezine yerleşmiş olan sanayiler artık bilgi ve enformasyonun üretimi ve dağıtımıyla ilgilidir, malların üretimi ve dağıtımıyla değil. İlaç sanayiinin de asıl ürünü bilgidir; çünkü o haplarla o reçete ilaçları, bilginin paketlenmesinden başka bir şey değildir. Telekomünikasyon sanayileri vardır, bilgisayar, semi-kondüktör, yazılım gibi enformasyon işleme araç ve gereçlerini üreten sanayiler vardır. Enformasyon üretip dağıtanlar da vardır; onlar da sinema filmleri, televizyon programları, CD'lerdir. Bir de ticari amaca yönelik olmadığı halde bilgi üretip uygulayanlar, yani eğitim ve sağlık bakım hizmetleri gibileri vardır. Hele bunlar, tüm gelişmiş ülkelerde bilgiye dayalı ticari kurumlardan bile çok daha hızlı büyümüşlerdir.

Eski kapitalizmin "süper zenginleri" on dokuzuncu yüzyılın çelik krallarıydı. İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomik canlanma döneminin "süper zenginleri" ise bilgisayar yapımcıları, yazılım üreticileri, televizyon program yapımcıları ya da Ross Perot gibileridir, yani enformasyon sistemlerini kurma ve işletmeye yönelik bir iş kurmuş olanlardır. Perakendecilik dalında kazanılan büyük servetlere gelince, örneğin ABD'de Wal Mart'ın Sam Walton'ı, Japonya'da Ito-Yokado'nun Mâsatoshi Ito'su, İngiltere'de Sainsbury kardeşler gibileri, bu eski iş dalını enformasyon çevresinde yeni baştan düzenledikleri için büyüyebilmişlerdir.

Aslında eski sanayiler arasında, şu son kırk yıl içinde hangilerinin büyüdüğüne bakarsanız, bunların hep kendilerini bilgi ve enformasyon çevresinde örgütleyenler olduğunu görürsünüz. Entegre çelik tesisleri artık modası geçmiş şeylerdir. Düşük ücretli işçilerin çalıştığı ülkelerde bile, bunlar artık mini tesislerle rekabet edememektedir. Ama mini tesis, çeliğini ısının çevresinde değil, enformasyonun çevresinde üreten bir kuruluştur.

Artık malları üretip taşımakla servet kazanılması mümkün değildir. Hatta günümüzde parayı kontrol etmekle bile çok büyük kârlar elde edilemez.

1910 yılında Avusturya-Alman sosyalisti Rudolf Hilferding (1877-1941), "finans Kapitalizmi" diye bir terim bulmuştur. **Bunun artık kapitalizmin en son aşaması olacağını, ondan sonra da sosyalizmin geleceğini söylemiştir. Kapitalist bir ekonomide bankaların paraya ne ödediği ve onu verirken ne aldığı arasındaki farkın giderek çok fazla genişlediğine işaret etmiştir. Sonuçta bankalar ve bankerler tek para kazananlar olacak, kapitalist ekonomiyi onlar yönetecek,** demiştir.

Birkaç yıl sonra Lenin bu tezi alıp kendi komünizmine temel teori olarak kullanmıştır. Sovyet planlamasının neden devlet bankası çevresinde düzenlendiğini, neden banka kredilerinin tahsisi yoluyla kontrol edildiğini böylece daha iyi anlayabiliyoruz.

Finans kapitalizmi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında hâlâ sosyalist dogma sayılıyordu. Buradan da

İngiltere'nin ilk savaş sonrası İşçi Partisi hükümetinin neden İngiltere Bankası'nı derhal devletleştirdiğini, birkaç yıl sonra daneden Fransa'daki sosyalist hükümetin belli başlı ticari bankaları devletleştirme yoluna gittiğini öğreniyoruz.

Ama ticari bankalar zaten her yerde başı dertte kuruluşlardır. Parayı alırken ne ödedikleri ile verirken ne aldıklarını düşünürseniz, aradaki farkın sürekli olarak azaldığını görürsünüz. Para ticareti yaparak kazandıklarıyla doğru dürüst bir kâr sağlayamazlar. Giderek hayatlarını kazanabilmek için enformasyon karşılığında ücret alma yoluna gitmektedirler.

Geleneksel kaynakların, yani emeğin, toprağın ve sermayenin (para) getirisi giderek azalmaktadır. Servet kazanan kaynaklar, ancak enformasyon ve bilgidir.

BİLGİ EKONOMİSİ

Bilginin bir ekonomik kaynak olarak davranışını bugün için tam anlamıyla kavrayamamış durumdayız. Henüz bir teori geliştirip onu sınayacak kadar tecrübe sahibi olamadık. Şu an için tek söyleyebileceğimiz, böyle bir teoriye ihtiyacımız olduğudur. Bilgiyi servet üretme sürecinin merkezine yerleştiren bir ekonomik teori gereklidir bize. Bugünün ekonomisini, ancak böyle bir teori açıklayabilir. Ekonomik büyümeyi de ancak bu teori açıklayabilir. Yeniliği de öyle. Japon ekonomisinin nasıl işlediğini, hepsinden önemlisi de, niçin işlediğini bize anlatacak olan da yalnızca bu teoridir. Yeni gelenlerin, özellikle high-tech alanında, nasıl olup da kaşla göz arasında tüm rakiplerini piyasadan silebildiğim, hem de o rakipler siperlere iyice yerleşmiş olduğu halde bunu nasıl başarabildiğini; örneğin Japonların tüketici elektroniğine ve ABD oto sanayiine bu işi yapabildiğini de bize anlatabilecek, bu teoriden başka bir şey yoktur.

Şu ana kadar, bilgi konusunda bir Adam Smith ya da David Ricardo belirmiş değildir. Ama bilginin ekonomik davranışıyla ilgili ilk çalışmalar yavaş yavaş ortalıkta gözükmeye başlamıştır.

Bu çalışmaların açık seçik ortaya koyduğuna göre, bilgiye dayalı ekonomi, şimdiki teorinin bir ekonomiye yakıştırdığı biçimde, yani uygun biçimde davranmamaktadır. Bu nedenle de yeni ekonomik teorinin, yani bilgiye dayalı ekonomi teorisinin, Keynesçi, neo-Keynesçi, klasik ya da neo-Klasik olsun şimdiki ekonomik teoriden çok farklı olacağını biliyoruz.

İktisatçıların temel varsayımlarından biri, kaynakların tahsisinde ve ekonomik ödüllerin dağılımında esas modelin "tam rekabet" olduğudur. **"Kusurlu rekabet"** ise gerçek dünyada çok sık rastlanan bir şeydir. Ama ekonomiye dıştan gelen müdahalelerin sonucudur, yani onu tekeller, patent koruma önlemleri, hükümet mevzuatı, vb. gibi şeyler yaratır. Oysa bilgi ekonomisinde kusurlu rekabet, ekonominin kendi yapısında var olan bir şeymiş gibi gözükmektedir. Bilginin ilk uygulanışından ve ondan ilk yararlanmışından (yani "öğrenme grafiği" diye bilinen şeyden) kazanılan avantajlar, kalıcı ve geriye dönülmez olur. Bunun gösterdiği şey ise, serbest ticaret ekonomisinin de korumacılığın da kendi başlarına ekonomik politika olarak İşleyemeyeceğidir. Bilgi ekonomisi görünüşe göre her ikisine de dengeli biçimde ihtiyaç duymaktadır.

İktisatçıların bir başka temel varsayımı da, bir ekonominin ancak ya tüketimle ya da yatırımla belirlenebileceğidir. Keynesçilerle neo-Keynesçiler (Milton Friedman gibi), olayı tüketime bağlarken, klasiklerle neo-Klasikler ("Avusturyalllar" gibi) yatırıma bağlamaktadır. Bilgi ekonomisindeyse görünüşe göre ikisi de asıl etken değildir. Ekonomide tüketim arttığı zaman daha çok bilgi üretildiği yolunda tek bir kanıt bile yoktur. Ama yatırımların artmasının da daha fazla bilgi üretimine yol açtığının kanıtı yoktur. En azından, tüketimin artmasıyla bilgi üretiminin ya da yatırımın artmasıyla bilgi üretiminin arasında geçen zaman öylesine uzundur ki, bir analize yer bırakmamaktadır ve bu ekonomik teorilerin ya da politikaların ikisini de bir ilişkiye oturtmayı imkânsız kılmaktadır.

Geleneksel ekonomik teoriyle uyuşmazlık gösteren bir başka nokta da, değişik tür bilgiler arasında bir ortak paydanın yokluğudur. Farklı tarlalarda farklı bitkiler üretilir, ama bunların fiyatlarını tayin eden, o farklılıklarıdır, yani çıktı miktarıdır. Yeni bilgiye gelince, bunlar üç türlüdür. Önce, sürecin, ürünün, hizmetin sürekli iyileştirilmesi vardır; Japonlar bunu en iyi başarmakta ve adına kaizen demektedirler.

İkincisi işlemedir, yani var olan bilginin sürekli olarak işlenmesi, ondan yeni ve farklı ürünler, süreçler ve hizmetler elde edilmesidir. Sonuncusu da gerçek yeniliktir. Bilgiyi uygulayıp ekonomide (ve toplumda) değişiklik yapmanın bu üç yolu, bir arada ve aynı zamanda uygulanmak zorundadır. Hepsine aynı derecede ihtiyaç vardır. Ama ekonomik özellikler, yani maliyetler ve maliyetlerin ekonomik etkileri, kalitatif olarak farklıdır. Şu ana kadar, bilgiyi kantifiye etmek, yani niceleştirmek mümkün olmamıştır. Bilgiyi üretmenin ve dağıtmanın kaça mal olacağını elbette ki tahmin edebiliriz, ama **"ne kadar üretilmiştir", "bilginin geri dönüşü"** deyince neyi kastediyoruz... bunları bilemeyiz. Oysa ekonomik olayları kantitatif ilişkiler halinde ifade etmedikçe, ortada bir ekonomik teori olamaz. O olmayınca da rasyonel bir seçim yapmaya olanak yoktur. Ekonomilerin ana ruhu da zaten rasyonel seçimlerdir.

Hepsinden önemlisi de bilginin miktarı, yani kantitatif yönü, o bilginin verimliliği, yani kalitatif etkisi kadar önemli olamaz. Bu, eski bilgi için de geçerlidir, yeni bilgi için de.

BİLGİNİN VERİMİ

Bilgi ucuza elde edilemez. Bütün gelişmiş ülkeler, Gayri Safi Milli Hasılalarının yaklaşık beşte birini bilginin üretimine ve dağıtımına harcamaktadırlar. Formel okul eğitimi, yani kişilerin işgücüne katılmadan önce aldıkları eğitim, Gayri Safi Milli Hasıla'nın aşağı yukarı onda birini götürmektedir (Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana bu oran % 2'den yükselerek bu duruma gelmiştir). İstihdam veren kuruluşlar da elemanlarının sürekli eğitimini sağlamak için Gayri Safi Hasıla'nın ayrıca % 5'ini daha harcamaktadırlar ... bu rakam daha da yüksek olabilir. Bunlardan ayrı olarak, Gayri Safi Milli Hasıla'nın % 3 ile 5 arasında bir oranı da araştırma-geliştirmeye harcanmakta, yani yeni bilgilerin üretilmesine gitmektedir.

Gayri Safi Milli Hasılaları'nm buna benzer bir oranını geleneksel sermaye (yani parasal sermaye) oluşturmak için harcayan pek az ülke olduğu kesindir. Japonya'da ve Almanya'da, yani en yüksek oranda sermaye formasyonuna sahip iki ülkede bile, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana geçen kırk yıl içinde bu oran Gayri Safi Milli Hasıla'nın beşte birine ancak en ateşli yeniden yapılanma dönemlerinde ulaşılabilmiştir. ABD'de sermaye formasyonu uzun yıllar boyunca Gayri Safi Milli Hasıla'nın %20'sine yükselmemiştir. Bilgi formasyonu bu nedenle her gelişmiş ülkede daha şimdiden en büyük yatırımı temsil etmektedir. Bir ülkenin ya da bir şirketin bilgiden ne kadar bir kazanım elde edeceği, kuşkusuz giderek onun rekabet edebilirliğini tayin eden etken durumuna gelecektir. Bilginin verimi giderek ekonomik ve sosyal başarının saptayıcı etkeni, hatta tüm ekonomik performansın da saptayıcı etkeni durumuna gelmektedir. Ayrıca, bilginin veriminde çok büyük farklar bulunduğunu da biliyoruz. Bu, hem ülkeler arasında, hem sanayiler arasın-da, hem tek tek kuruluşlar arasında böyledir. Birkaç örnek vermek de mümkündür.

İngiltere, bilimsel ve teknik bilgi üretimi açısından baktığımızda, ikinci Dünya Savaşı sonrası dönemde dünyanın ekonomik lideri durumundadır. Antibiyotikler, jet motorları, vücut seminer'lan, hatta bilgisayar bile hep Ingiltere'nin geliştirdiği şeylerdir. Ama Ingiltere bu bilgi ulaşımlarını başarılı ürün ve hizmetlere dönüştürmeyi gerçekleştirememiştir, onları istihdama, ihracata, piyasa payına dönüştürememiştir. İngiliz ekonomisinin yavaş ve sürekli erozyonunun kökünde, her şeyden çok, bilgilerin böyle verimsiz oluşu yatmaktadır.

Aynı tehlike sinyalleri bugün Amerikan toplumundaki bilgi verimi konusunda da ortaya çıkmıştır. Peşpeşe sanayiler, mikrochip'ten faks makinesine, takım tezgâhlardan fotokopi makinelerine kadar her türlü ürünü üreten Amerikan firmaları, durmadan yeni teknolojiler geliştirmiş, sonra Japon şirketlerinin bu ürünleri geliştirip piyasaları kapmasına seyirci olmak zorunda kalmıştır. ABD'de bilginin her ek çıktısı için her ek çıktı, belli ki Japon rakiplerinkinden daha düşüktür. ABD'nin bilgi verimi çok önemli alanlarda geride kalmaya başlamıştır.

Almanya daha değişik bir örnektir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Almanya'sı, en azından 1990'daki

birleşmeye kadar, çok çarpıcı bir ekonomik başarı sergilemiştir. Çoğu sanayilerde, bu arada bankacılık ve sigortacılıkta, Batı Almanya'nın güçlü liderlik pozisyonu, imparatorluk Almanyası'ndan ve Hitler öncesi Almanya'dan daha öndeydi. Birbirini izleyen yıllar boyunca Batı Almanya, örneğin sermaye ihracatında kişi başına ABD'nin dört katı, Japonya'nın üç katı düzeylere ulaştı. Demek ki Batı Almanya'nın eski bilgide çok yüksek bir verimi vardı. Onu kullanmakta da, geliştirmekte de, uygulamakta da. Ama yeni bilgi verimi çok düşüktü. Özellikle high-tech alanlarda, bilgisayarlarda, telekomünikasyonda, ilaç sanayiinde, ileri malzemelerde, biyogenetikte ve bu gibi alanlarda öyleydi. Oransal olarak baktığımızda, Batı Almanya'nın da bu alanlara ABD'nin yatırdığı kadar para yatırdığını, hatta belki daha çoğunu yatırdığını görüyoruz. Önemli bir miktarda yeni bilgi ürettiği de doğrudur. Ama bu yeni bilgileri başarılı yeniliklere dönüştürmekte başarısızlık göstermiştir. Yeni bilgi, verimli olacağı yerde, enformasyon olarak kalmıştır.

En öğretici örneği ise Japonya sağlamaktadır. Son kırk yıl boyunca Japonya hem eski tür imalatta, hem de yeni ve bilgiye dayalı sanayilerde çok başarılı olmuştur. Ama Japonya'nın meteor gibi yükselişi, bilgiyi üretmeye dayalı değildir. Teknolojide ve yönetimde Japonya'nın bilgileri hep başka yerlerde üretilmiştir, çoğu da ABD üretimidir. Japonya'da ülke içi bir bilgi temeli oluşturma yolundaki ciddi çabalar, ancak 1970'lerde başlayabilmiştir. **Günümüzde, 1990'lı yıllarda bile, Japonya çoktan dünyanın ikinci en büyük gücü olduğu halde, ülke hâlâ ihraç ettiğinden fazla bilgi ithal etmektedir. Aslında Japonlar pek çok yönetim bilgisi ithal ettikleri halde, teknolojik alanda pek de çok bilgi ithalatı yapmış da sayılmazlar. Ama ellerine hangi bilgileri geçirdilerse, bunları olağanüstü bir başarıyla verime dönüştürebildiler.**

Kaynakların verimi konusunun kapitalist ötesi toplumun ekonomisinde tümüyle en önemli konu olacağına işaret eden durumlar vardır. Kaynakların verimi, çevreyle ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin altında yatan şeydir. Parasal sermaye konusunda da bir verim sorunuyla karşılaşıyoruz ve o sorunun da, bilgi sermayesinin veriminde karşılaştığımızla çok benzeştiğini görüyoruz.

Parasal sermayenin verimini iktisatçılar İkinci Dünya Savaşı'na kadar görmezden gelmişlerdir. Marx da dahil olmak üzere hemen hemen hepsi, sermayenin veriminden çok, miktarı üzerinde düşünmüşlerdir. Keynes bile, ancak biriktirilen parayla yatırım yapılan para arasında bir ayrım yapmıştır. O yatırım bir kere yapılınca, mutlaka verimli olacağını varsaymıştır.

Ama İkinci Dünya Savaşı sonrası yıllarda, bizler artık; **"Yatırım yapılan ek birim para acaba ne kadar ek üretim getiriyor?"** gibi sorular sormaya başlamış bulunuyoruz. İşte o zaman, parasal sermayenin verimiyle ilgili bazı farklar olduğu ve bu farkların önemli, hem de çok önemli olduğu ortaya çıkıyor.

Sermayenin verimiyle ilgili kaygıların ilk uyanışı, 1950'lerin sonlarıyla 1960'ların başlarına rastlamaktadır ve o dönem de merkezi planlamanın bütün dünyada yaygın olduğu dönemdir. İnsanların o sıralarda sorduğu sorular yalnızca; "Acaba ekonomiyi yönetmek için Sovyetler'in tepeden gelme Beş Yıllık Planlar yöntemi mi daha iyidir, yoksa Fransızların konsensüs sonucu oluşturduğu Plan Indicatif yöntemi mi?" biçimindeydi. Ama planlamadan doğan sonuçların, hem toplam çıktı, hem de yatırım birimi başına çıktı açısından, piyasanın yapacağı plansız sermaye tahsisinden çok daha üstün olduğu konusunda herkes görüş birliği içindeydi.

Fiili performansı ölçme konusundaki ilk girişimler, her iki tip planlama altında da sermaye veriminin çok düşük olduğunu ve sürekli olarak daha da düştüğünü kesinlikle gösterdi. Bu ölçümler, merkezi planlama altında, yatırımlara eklenen sermaye birimlerinin çıktıya giderek daha az katkıda bulunduğunu ortaya koydu.

Fransızlar hemen harekete geçti. Plan Indicatif'i rafa kaldırdılar, ekonomik planlamadan da tümüyle vazgeçtiler. Eğer Fransa 1960'ların başlarında rotasını böyle 180 derece değiştirmemiş olsaydı, bugün durumu Doğu Almanya'ya çok benzeyecekti.

Sovyet planlamacıları ise planlamayı sürdürdüler. Sovyet İmparatorluğu'nda sermayenin verimi düştükçe düştü, sonunda eksi duruma geçti. Brejnev döneminde tarımsal yatırımlar yükseldi,

sonunda savunmaya yöneltilmemiş olan paranın aslan payını alır duruma geldi. Ama Ruslar tarıma ne kadar para dökerlerse döksünler, hasat da bir o kadar küçülmeye başladı. Sermaye veriminin eksi değeri Rusya'daki sivil sanayileri de sarmaya başladı. **Savunma sektöründe ne olduğu konusunda elimizde enformasyon yoktur. Sonunda Sovyet ekonomisinin çöküşü, her şeyden çok, sermaye veriminin çökmesi yüzündendir.**

Artık biliyoruz ki merkeziyetçilik, parasal sermayenin verimini kösteklemektedir. Dünya Bankası'nın Üçüncü Dünya'da yaptığı dev yatırımlar, merkezi planlama sonucu değildi. Ama yine de son derece merkezi nitelikteydiler ve hâlâ da öyledirler. Verimleri her zaman düşük olmuştur. Dev boyda çelik tesisleri gibi göze çarpan anıtlar dikilmesinde kullanılmışlardır. Ama genelde bakıldığında, "çarpan" etkileri çok az olmuştur. Fabrika kapılarının dışında yarattıkları istihdam sayısı çok azdır. Ekonomik bakımdan, kârlılık bir yana, başabaş duruma gelmeleri bile ender rastlanan bir olaydır. Bu nedenle de ulusal ekonomiye yeni yatırım sermayesi sağlayacakları yerde, o ekonominin üzerinde bir yük olmuş kalmışlardır.

Merkezi planlamayla merkeziyetçiliğin, tıpkı parasal sermayeyi verimsiz kıldıkları gibi, bilgi sermayesini de verimsiz kılması son derece mümkündür.

Şu ara Japonların "high-tech" bilgiler konusundaki planlaması, Rusların ve Fransızların 30 yıl önce ekonomik gelişmeyi planlamaları kadar hızlı gitmektedir. Ne var ki, elde edilen sonuçlar şu ana kadar hiç de etkileyici değildir. Japonların high-tech sanayilerdeki zaferlerinin o hükümet planlarıyla pek az ilgisi vardır. O planların çoğu başarısız olmuştur. Buna bir örnek, "Beşinci Kuşak" süper bilgisayarı geliştirme yolundaki o iddialı plandır. Japonları hükümetin desteklediği "konsorsiyumlar" yoluyla yenmeyi amaçlayan çeşitli ABD planları da apayrı bir örnek oluşturmaktadır, çünkü bu da yeniliğin merkezileştirilmesi anlamına gelmiş, sonunda başarısız olmuştur.

Yenilik, yani bilginin kullanılmasıyla yeni bilgiler yaratılması, Amerikan folklorunun dediği kadar da "ilham"a bağlı değildir, bireyler tarafından garajlarında gerçekleştirilen şeyler de değildir. Bu iş bir sistematik, bir çaba, yüksek düzeyde bir örgütlenme gerektirmektedir. Ama aynı zamanda, ademi merkezileşmeyi ve çeşitlendirmeyi, yani merkezi planlamayla merkezileşmenin tam tersini de gerektirmektedir.

YÖNETİM GEREKLERİ

Merkezileşme, ademi merkezileşme ve çeşitlendirme gibi terimler, ekonomi terimleri değildir. Bunlar yönetim terimleridir. Bilgi yatırımının verimi konusunda elimizde bir ekonomik teori yoktur, belki hiçbir zaman da olamayacaktır. Ama yönetim bilgilerimiz vardır. Her şeyden önce, bilgiyi verimli kılmanın bir yönetim sorumluluğu olduğunu biliyoruz. Bu iş hükümet tarafından yapılamaz. Ama piyasa güçleri tarafından da yapılamaz. Çünkü bir sistematik gerektirir, bilginin bilgiye organize biçimde uygulanmasını gerektirir.

Belki birinci kural, bilginin sonuçlar getirme konusuna yüksek biçimde yönlendirilmesidir. Atılan adımlar küçük ve önemsiz olabilir. Ama amacın iddialı olması şarttır. Bilginin verimli olması için ancak bir fark yaratacak biçimde uygulanması gerekir.

Macar asıllı Amerikalı, Nobel ödülü almış Albert von Szent Györgyi (1893-1990), fizyoloji bilimine bir devrim getirmiştir. Kendisinden başarılarını anlatması istendiğinde, en çok şey borçlu olduğu kişi olarak bir öğretmeninin adını vermiştir. Bu öğretmen, adı duyulmamış bir Macar taşra üniversitesinde profesördür. Györgyi şöyle demiştir: "Doktora tezimi alırken, ben bağırsak gazları konusunu seçmek istemiştim. —Bu konuda hiçbir şey bilinmiyordu. Zaten hâlâ da bilinmiyor.— Profesörüm bana, 'Çok ilginç' dedi. 'Ama hiç kimse bağırsak gazlarından ölmemiştir. Eğer sonuç elde edeceksen —ki o da son derece kuşkulu— bari fark yaratacak bir alanda elde edilmiş sonuçlar olsun.'" Szent Györgyi sözlerine devamla, "Ben de bu yüzden temel kimya konusuna eğilmeyi seçtim ve sonunda enzimleri keşfettim," demektedir.

Szent Györgyi'nin her araştırma projesi çok küçük bir adımdı. Ama kendine en baştan başlayarak çok yüksek bir amaç seçmişti. Niyeti, insan vücudunun temel kimyasını keşfetmekti. Japon kaizen 'i de aynı şekilde, sürekli olarak çok küçük adımlar atmaktadır. Bir ufak değişiklik şurada, bir ufak değişiklik burada. Ama asıl amaç, bu adım adım iyileştirmelerin sonucunda, birkaç yıl içinde bütünüyle değişik ürünler, süreçler, hizmetler yaratmaktır. Yani amaç, bir fark yaratmaktır.

Bilgiyi daha verimli kılmak, eldeki bilgileri son derece net biçimde odaklamayı gerektirir. Ayrıca bilgiler çok da konsantre olmak zorundadır. İster bir kişi, ister bir ekip tarafından uygulanıyor olsun, bilgi çabalan her zaman bir amaç ve bir organizasyon gerektirir. Birdenbire ilham gelmesiyle, bir ampul yanmasıyla ilgisi yoktur. Çalışmakla vardır.

Bilgiyi verimli kılmak, aynı zamanda değişiklik fırsatlarının sistematik bir patlamasını da gerektirmektedir. Daha önce adı geçen kitabımda ben buna **"Yeniliğin Yedi Penceresi"** demiştim. Bu fırsatların da, bilgi işçisinin ve bilgi ekibinin uzmanlık alanlarıyla ve güçlülükleriyle uyumlu olması şarttır.

Bilgiyi verimli kılmanın son gerektirdiği şey de zamanın yönetimidir. Yüksek bilgi verimi, ister iyileştirmeler yoluyla ister uygulama ya da yenilikler yoluyla olsun, çok uzun bir sindirme süresinin sonucunda gelir. Ama yine de bilginin verimi, aynı zamanda kısa dönemli sonuçların sürekli bir nehir gibi akmasını gerektirir. Şimdiye kadar, bilgiyi bu alanlarda uygulamak için pek fazla bir şey yapılmamıştır. Ama bu alanlarda bilginin verimine olan ihtiyacımız, ekonomide, teknolojide ve tıpta duyduğumuz ihtiyaçtan daha fazladır.

İlintileridir, yeter!

Bilginin verimi, bireyin ya da grubun bildiği şeyden alınan ürünün arttırılmasını gerektirir.

Eski bir Amerikan hikâyesi anlatılır: Bir çiftçi, kendisine daha verimli bir tarım yöntemi öğretmeye gelenlere, "Ben bu çiftlikten iki katı kadar ürün almanın yolunu zaten biliyorum" demiş.

Çoğumuz (hattâ belki de hepimiz) uygulamaya koyduğumuz şeylerden çok daha fazlasını biliriz. Esas neden, sahip olduğumuz çoğul bilgileri seferber etmeyişimizdir. Biz bilgileri bir tek alet kutusundan çıkıyormuş gibi kullanmıyoruz. Kendimize, "Ben neler biliyorum, bu işe uygulanabilecek neler öğrendim?" diye soracağımız yerde, yapılacak işleri ihtisaslaşmış bilgi alanlarına bölüp ayırıyoruz.

Yöneticilerle çalışırken tekrar tekrar, örneğin organizasyon yapısında da, teknolojide de belli bir zorluğun aslında yöneticinin zaten sahip olduğu bir bilgiyle ilgili olduğunu görmüşümdür. O yönetici bu bilgiyi belki de üniversitedeyken bir ekonomi dersinde edinmiş olabilir**. Verdiği standart cevap, "Onu tabii biliyorum" olur. "Ama o ekonomiyle ilgili yönetimle değil."** Böyle bir ayrım elbette ki gereksiz bir ayrımdır. Belki bir konuyu öğrenirken, öğretirken bu tür ayrımlar yapmak şart olabilir, ama bilginin neler yapabileceğini tanımlama sırasında işe yaramaz. Bizim şirketleri, devlet dairelerini ve üniversiteleri düzenleyiş konusundaki geleneksel yaklaşımımız da aletlerin yalnızca alet kutusunu süslemek amacını taşıdığı, kullanılmaya dönük olmadığı yolundaki inançlara güç kazandırmaktadır.

Öğrenirken ve öğretirken bizim aslında dikkatimizi aletin kendisine çevirmemiz gerekmektedir. Kullanımda getireceği nihai sonuca, işe, göreve odaklanmalıyız.

Büyük İngiliz romancısı E.M. Forster'ın (1879-1970) sık sık tekrarladığı bir sözü vardır : "İlintilendir, yeter!" Bunu yapabilme yeteneği, büyük sanatçıların olduğu kadar, büyük bilim adamlarının da Darwin'lerin, Bohr'ların, Einstein'lann da en belirgin işaretidir. Belki bu kişilerin düzeyinde, ilintilendirebilme kapasitesi doğuştan gelmektedir, "deha" dediğimiz şeyin bir parçasıdır. Ama genelde, birey için de, ekip için de, bir kuruluşun tümü için de ilintileri kurarak var olan bilginin getireceği ürünü yükseltmek, pekâlâ öğrenilebilecek bir şeydir.

Sonunda öğretilebilecek bir şey haline geleceğini beklemek de doğaldır. Bunun için, sorunu tanımlama'ya dönük bir metodoloji gerekmektedir. Bu gerek belki de (şu sıra çok moda olan) "sorun çözme" metodolojisinden daha gereklidir. Bir başka gerekli olan şey de belli bir problemin gerektirdiği tür bilgi ve enformasyonun sistematik analiziyle, o problemin ele alınışında gerekecek aşamaların düzenlenmesi meto-dolojisidir. Bu da günümüzde "sistem araştırması" dediğimiz şeyin altında yatan metodolojidir. Sonra belki **"Cehaleti Organize etme"** diyebileceğimiz bir şeyi daha gerektirir — ortalıktaki cehalet miktarı, bilgi miktarından o kadar çoktur ki!..

Bilgilerde ihtisaslaşmak bize her bir alanda çok büyük performans potansiyelleri getirmiştir. Ama bilgilerin ihtisaslaşmış olması nedeniyle, potansiyeli performansa dönüştürecek bir metodolojiye, bir disipline, bir sürece ihtiyacımız vardır. Aksi halde, var olan bilgilerin çoğu verimli olamayacaktır. Birer enformasyon olarak kalacaklardır.

Ağaçlara bakmak yüzünden ormanı görememek önemli bir eksikliktir. Ama ormana bakarken ağaçları görememek de bir o kadar önemli bir eksiklik sayılmalıdır. İnsan ancak tek tek ağaçlar dikebilir, tek tek ağaçlar kesebilir. Oysa orman bir ”ekoloji”dir, tek tek ağaçların onsuz büyüyemeyeceği ortamdır. Bilgiyi verimli kılabilmek için, bizim hem ormanı, hem de ağaçlan görebilmemiz gerekir. İlinti kurmayı öğrenmek zorundayız.

Bilginin verimi, bir ülkenin, bir sanayinin, bir şirketin rekabet edebilirlik durumu açısından giderek en önemli faktör durumuna gelecektir. **Bilgi söz konusu olduğunda, hiçbir ülkenin, sanayinin, şirketin "doğal” avantajı ya da dezavantajı yoktur.** Sahip olabileceği tek avantaj, evrensel olarak var olan, herkesin ulaşabileceği bilgilerden ne kadarını alabileceğine dayalıdır. Gerek ulusal, gerekse uluslararası ekonomide önemi giderek artacak olan tek şey de, yönetimin bilgiyi verimli kılma yolundaki performansı olacaktır.

Sh.253-270

**

HESAP VERECEK OKUL

Bizler aramızda, "iyi okul"lardan, "zayıf okurlardan, "prestij okullari'ndan söz ederiz. Japonya'da bazı üniversiteler, örneğin Tokyo, Kyoto, Keio, Waseda ve Hitotsubaşi gibileri; büyük şirketlerdeki ve devletteki Karlyer pozisyonlarına giriş fırsatlarını hemen hemen kendi kontrolleri altında tutmaktadırlar. Fransa'da Grands Ecoles de benzer bir güce ve prestije sahiptir. Oxford'la Cambridge'e gelince, artık Academia'mn mutlak hükümdarları sayılmasalar bile, aynı güç onlarda da vardır. Ayrıca türlü türlü ölçümler de söz konusudur. Bir temel bilgiler üniversitesinden çıkanların yüzde kaçının doktoraya devam ettiğine bakarız, o üniversitenin kütüphanesinde kaç cilt kitap olduğuna bakarız, hangi lisenin öğrencilerinin ne oranda, birinci sırada istedikleri üniversiteye kabul edildiğine bakarız, çeşitli üniversitelerin öğrenciler arasında ne kadar popüler olduğuna bakarız. Ama, **"Bu okulun elde ettiği sonuçlar nedir? Ne olmalıdır?"** sorularını daha yeni yeni sormaya başlıyoruz.

Bu sorular er geç zaten ortaya çıkacaktı. Yüzyılımızda eğitim, hesap sormaktan feragat edeceğimiz kadar ucuz bir şey değildir. Daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi, gelişmiş ülkelerin okullara harcadığı giderler göklere yükselmiş, 1913'te Gayri Safi Milli Hasıla'nm % 2'siyken, 80 yıl sonra % 10'una çıkmıştır. Ama okulların hesap sormamayı göze alamayacağımız kadar önem kazanmasının bir başka nedeni de elde edecekleri sonuçların neler olması gerektiğini, bu sonuçlara varabilme yolunda performanslarının nasıl olması gerektiğini düşünmek zorunda olmalarıdır. Elbette ki değişik eğitim sistemleri ve değişik okullar bu sorulara farklı yanıtlar vereceklerdir. Ama her okul sistemi ve her okul, çok geçmeden bu soruları sormak, bu konuyu ciddiye almak zorunda bırakılacaktır. Artık okul müdürlerinin hep ileri sürdüğü, **''Öğrenciler tembel ve aptal,"** bahanesini, kötü performansa bir özür olarak kabul edemeyiz. Bilgi artık toplumun merkez kaynağı haline gelince, okulun sorumluluğu tembel öğrencilerle zayıf öğrencileri de kapsamaktadır. Ortada ancak, performans veren okullarla, performans veremeyen okullar vardır.

Okullar daha şimdiden öğretim verme konusundaki tekellerini kaybetmektedirler. Zaten çeşitli okullar arasındaki rekabet her zaman için vardı. Fransa'da devlet okullarıyla Katolik okulları arasında, Amerika'da çeşitli kolejlerle üniversiteler arasında, bunları görmeye alışkındık. Gelişmiş ülkelerdeki "prestij okulları" arasındaki rekabete baktığınızda, bu kadar yoğun bir rekabet ortamının pek az sanayide var olduğunu görürsünüz. Ama rekabet giderek okullarla okul olmayan kuruluşlar arasında yer almaya başlayacak, çeşit çeşit kuruluşlar bu alana girecek, her biri öğretime farklı bir yaklaşım getirecektir.

Neler olabileceği konusunda bir örnek, başta gelen iş idaresi okullarıyla rekabete girişen büyük bir Amerikan şirketidir. Bu şirket kendi yöneticileri için geliştirdiği bir yönetim eğitimi programını diğer şirketlere pazarlamaktadır, yakında devlet dairelerine ve silahlı kuvvetlere de pazarlamaya hazırlanmaktadır. Bir başka örnek de Japonların juku'sudur. Bunlara şimdi ortaokul ve lise öğrencilerinin büyük bir bölümü kaydolmaktadır. **Bu arada bir Amerikalı yayıncı da son zamanlarda bir kampanya başlatmış, önümüzdeki beş yıl içinde 600 okul kurmaya yönelmiştir. Bu okulların orta düzeyde ücret alması planlanmıştır, ama yine de çok kârlı olacakları beklenmektedir. Ayrıca bu okullar, sonuç elde etmeyi vaat etmektedir; "Testte yüksek puan almazsanız paranızı iade ederiz!" demektedirler.**

Bu tür girişimlerin birçoğu da elbette ki başarısız olacaktır. Ama çok sayıda benzerlerinin ortaya çıkacağına kuşku yoktur. Bilgi giderek kapitalist-ötesi toplumun kaynağı haline gelince, bilgiyi "üreten" ve "dağıtan" kanalların, yani okulların sosyal pozisyonuna ve tekel durumuna da meydan okumalar başlayacaktır. Ortaya çıkacak rakiplerden bazılarının da başarılı olacağı kesindir.

Neler öğretilecek ve öğrenilecektir; nasıl öğretilecek ve öğrenilecektir; öğrenimin ve okulların müşterileri kimler olacaktır; toplum içinde okulun yeri ne olacaktır. İşte bütün bunlar, önümüzdeki on yıllarda büyük değişiklere uğrayacak konulardır. Aslında başka hiçbir kurum, öğretimin ve okulların

yüzyüze bulunduğu zorluklar kadar köklü değişikliklerle karşı karşıya değildir.

Ama değişikliklerin en büyüğü ve bizim de en az hazırlıklı olduğumuz, okulun kendini elde edilecek sonuçlara adamasıdır. Kendine baş amaç olarak, sorumluluğunu üstlendiği ve karşılığında ücret aldığı performansı görmek zorundadır. **Okullar artık hesap vermek zorunda olacaklardır.**

Sh: 289-291

Not: Kitabın tümünü okumanızı istiyorum, diyebilirim. O kadar göz atmanız gereken konu var ki, inşallah yayıncı firma bu kitabı daha güzel bir şekilde piyasaya sürerde istifade edersiniz. Fazla söze gerek yok.

FIRTINALI DÖNEMLERDE YÖNETİM

Eylemler, stratejiler ve fırsatlar yanında; yöneticilerin/siyasetçilerin neler yapabileceği ve neler yapması gerektiği üzerinde durabiliriz. **Yöneticilerin çalışmak ve performans sergilemek zorunda oldukları önümüzdeki dönemler için kesin olan tek şey; bu dönemlerin fırtınalı geçeceğidir.** Fırtınalı dönemlerde yönetiminin yapması gereken ilk iş; ayakta kalabilmek ve darbelere karşı koymak için başında bulunduğu gücün kapasitesi, yapısal gücü ve dayanıklılığı konusunda gerekli önlemleri almak; ani değişimlere uyum sağlamak ve yeni fırsatlardan yararlanmasıdır.

Eski bir Çin bedduası **"Dilerim bir geçiş döneminde/karışık zamanlarda yaşarsın"** der. Yirminci yüzyılın bu son yıllarından daha **"ilginç bir dönem"** hiç yaşanmamıştır. Son elli yıldan bu yana akan zamanda, hiç kimsenin beklemeyeceği kadar ilginç ve bir o kadar da fırtınalı geçmiştir. **Bu dönemde Berlin Duvarı hâlâ ayaktaydı ve Sovyet İmparatorluğu çetin bir kaya görüntüsü veriyordu.** Avrupa Ekonomik Topluluğu, ekonomik gerçekten çok hâlâ bir siyasi manifestoydu. O dönemde bir çılgın bile; Meksika'nın, gemisini kurtarmak için yüz elli yıllık tecritten vazgeçeceğini, nefret edilen ve korkulan kuzeyle **"Yankiler"**in ekonomisiyle bütünleşeceğini tahmin edemezdi. O dönemde de önemli bir ekonomik güç olmasına karşın, Japonya A.B.D. ile ticaretinde önemli bir açık yaşıyordu ve Japon yapımı otomobillerin ihracatı yeni yeni başlamıştı, içimizde birkaç kişi, İspanya etkili Amerika ülkelerindeki ekonomilerin yirmi yıllık bir kötü yönetimin ve sonuçları düşünülmeden alınan dış borçlardan sonra çöküşe gideceğini gördü. Ancak büyük olasılıkla hiç kimse bırakın yaşanan değişimlerin hızlarını, Arjantin'de olduğu gibi uzun dönem ekonomik sarhoşluklardan birdenbire ayılanacağını tahmin edememişti.

Elbette dünya yönetimini, dünya ekonomisini ve teknolojisini "bir düzene kavuşturmaktan" hâlâ çok uzağız. Aslında, son kitabım Kapitalist Ötesi Toplum'da (1993) açıkladığım gibi bizler, dünya tarihindeki en önemli değişimlerin birinde, en iyi olasılıkla yarı yoldayız. Bu nedenle günümüze tüm organizasyonların şirketler, üniversiteler, hastaneler, devlet daireleri, sendikalar, yöneticileri ve müdürleri, fırtınalı dönemlerde ne tür bir yönetimin izlemeleri gerektiğini bilmek zorundadır. Bu nedenle bu kitap, ilk yayına sürüldüğü döneme göre bugün belki de daha yararlıdır.

Bu kitabın üzerinde ısrarla durduğu genel bir düşünce var;

"zeki olma, dikkatli ol"

Geleceği önceden görmek, sizi sadece dertlere boğar. Yapılması gereken, ortada olanı yönetmek, yapılabileceği ve yapılması gerekeni yaratmaya çalışmaktır. Şu anda kimsede hiçbir mucize çözüm, hemen varılan hiçbir tespit yok. Hatta, neyin yapılması gerektiğini soruyorlar. Denetleyici kelime "gerekir". **Yöneticiler de diğer ölümlüler gibi evrenin kurallarına uymak zorundadırlar.** Ancak yöneticiler, başlarında bulundukları organizasyonların varlığını sürdürmesinden, performans yeteneğinden ve elde ettiği sonuçlardan sorumludurlar.

Gelecek hakkında önceden bir şeyler söyleyemesek de, şu ana dek gerçekleşmiş ve gelecekteki etkileri önemli ve önceden görülebilir nitelikte olan gelişmeleri belirleyebiliriz. Fırtınalı dönemlerde yönetimine ilişkin herhangi bir çaba, tüm gelişmeler içinde önceden görülmesi en kolay olan nüfus bilgisiyle başlamalıdır. Gelişmiş bir ülkede, 2010 yılına kadar geçecek dönemde görev yapacak iş gücünün içinde yer alacak herhangi birisi, şu ana dek çoktan doğdu. Bu yüzyılın tek başına en önemli gelişmesi olan, el emeğinden gelişmiş bir ekonominin asıl kaynağı olan bilgi işine ve asıl iş gücü olan bilgi işçilerine yönelme, elbette tersine dönemez. Bugünün ve yarının yöneticilerinin yönetmek ve verimli hâle getirmek zorunda olduğu iş gücü, aslında bugünün yöneticilerinin yirmi beş yıl önce meslek yaşamlarına başladıkları iş gücünden çok farklı.

Aynı konu, ekonomi için de söz konusu. Ağırlık merkezi, makineye dayalı sanayilerden bilgiye dayalı sanayilere kaymakla beraber eşyaları üreten ya da taşıyan sanayilerden her çeşit hizmete kaydı. **Para ve bilginin gerçek anlamda uluslararası bir nitelik kazanmasıyla ağırlık merkezi ulusal**

ekonomilerden bölgesel ve uluslararası ekonomilere kaydı. Hepimizin bildiği gibi, ilki iki yüzyıl önce yaşanan sanayi devrimi ve İkincisi yüz otuz yıl önce yaşanan çelik, kimya ve elektriği müjdeleyen devrim niteliğindeki büyük bir teknik dönüşümün ortasındayız.

Fırtınalı dönemlerde yönetimin, yeni gerçeklerle yüz yüze gelmek demektir. Sadece birkaç yıl önce akla uygun gelen savlar ve varsayımlarla değil, "Gerçekte dünya neye benziyor" sorusuyla işe başlamak demektir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonraki yirmi beş yıllık dönemde, planlama moda oldu. Ancak planlama, uygulamaların pek çoğunda görüldüğü gibi, yüksek düzeyli bir istikrara inanır. Planlama, genellikle, düne ait eğilimlerle işe başlar ve bu eğilimleri gelecekte uygular. Bunu yaparken belki farklı **"karışımlar"** kullanır; ancak elemanlar ve konfigürasyonlar büyük ölçüde aynıdır. Bu yöntem artık işlemiyor. Fırtına yaşanan bir dönemde en olası varsayım, konfigürasyonu değiştiren ve tanım gereği, planlanması bile mümkün olmayan eşsiz olaylardır. Ancak bu olaylar çoğu kez önceden görülebilir. Bu, yarın için stratejilerin hazırlanmasını gerektirir. Bu stratejiler, en büyük şansların nerede doğacağını ve hangi niteliklere sahip olacağını tahmin eden; bir şirkete ya da hastaneye, okula, üniversiteye yeni gerçeklerden yararlanma ve fırtınayı fırsata çevirme olanağı tanıyan stratejilerdir.

İşte, hızlı değişimleri fırsat olarak kullanmak, değişim tehdidini verimli ve kârlı bir eylem ve toplum, ekonomi, birey için bir katkı fırsatına dönüştürmek için ihtiyaç duyulan stratejilerle ilgileniyor.

Fırtınalı dönemler, tehlikeli dönemlerdir. Ancak en büyük tehlike, gerçeği kabul etmeme eğilimidir. Yeni gerçekler, ne solun ne de sağın beklentilerine uymuyor. Bu gerçekler **"herkesin bildiğine"** hiç uymuyor. Siyasi inanışlar bir yana, herkesin hâlâ inandığı gerçeklerden bile farklı. "Var olan" gerek sağın gerekse solun inandığı "Olması gerekenden" tamamıyla farklı. Günümüzde yaşanan en büyük ve en tehlikeli fırtına, gerek hükümetlerde gerekse şirketlerin üst kademelerinde ya da sendikalarda karar mekanizmalarını ellerinde tutan insanların düşleriyle gerçekler arasındaki çatışmanın sonucudur.

Ancak bir fırtınalı dönem, yeni gerçekleri anlayabilen, kabul edebilen ve kullanabilen insanlar için büyük fırsatlardan biridir. Hepsinden önemlisi bu tür bir dönem, liderlik için bir fırsattır. **Bu nedenle sürekli üzerinde durduğu tema, özel bir girişimde karar mekanizmalarını ellerinde tutan insanların gerçeklerle yüzyüze gelmelerindeki ve yarın zararlı boş inançlar olacak olan dünün kesin ve "herkesin bildiği" arzulara karşı koymalarındaki zorunluluktur.**

Ancak eylemden çok anlayışla ve analizden çok kararlarla ilgilenmeliyiz ve **"Nereye gidiyoruz"** sorusunu sormayıp, uygulamaya yönelik olmayı ve özel ya da resmi herhangi bir yönetimin alanında karar mekanizmalarını ellerinde tutan insanlara "nasıl yapmalı" değil yöneticiye/siyasetçiye ne yapması gerektiğini anlatmaya çalışmamız gerekmektedir.

PETER F. DRUCKER
Claremont, Kaliforniya 31 Mayıs 1993

Kaynak:

Yazı değişiklikler yapılarak sunulmuştur.

Peter F. DRUCKER, Fırtınalı Dönemlerde Yönetim, Orijinal İsmi: "Managing in Turbulent Times" trc: BÜLENT TOKSÖZ, İnkılap, 2010, İstanbul.

FIRTINALI DÖNEMLERDE YÖNETİM, "Managing İn Turbulent Times" İsimli eserden Sizin için seçtiklerim

Enflasyon

Batı ülkelerinde ve Japonya'da, son on yıl içinde her yıl şirketler birbiri ardından **"rekor kârlarını" duyurdu. Aslında bu ülkelerde pek az şirket kâr edebilmişti (eğer ettiyse).** Enflasyonun yaşandığı bir dönemde kâr etmek, tanım gereği imkânsızdır; çünkü enflasyon, zenginliğin hükümet tarafından sistemli bir şekilde tahrip edilmesidir. Kamuoyunun, anlamasa bile, enflasyona karşı duyarlı olduğu söylenmelidir. Bu, söz konusu "rekor kârların" duyurulmasının menkul kıymetler borsası tarafından büyük ölçüde şüpheyle, kamuoyu tarafından ise düşmanlıkla karşılanmasını açıklıyor. Ancak "rekor kârlar" göstermek bizi yanlış eylemlere, yanlış kararlara ve şirketle ilgili yanlış analizlere götürür. Büyük bir yönetim yanlışının yaşanmasına neden olur. Sh:20

**

Hükümetler, özellikle artırımlı gelir vergisinin yirminci yüzyıl sistemini kullanan hükümetler, enflasyondan kazanç sağlayan asıl kurumlandır ve gerçekleri göstermek için hiçbir nedenleri yoktur. Özellikle ABD gibi bazı ülkelerdeki vergi sistemleri yöneticilerin kendilerini kandırmaları için onlara güçlü bir neden vermiştir. ABD vergi sistemi büyük oranda hisse senedi alma yetkisinden yana bir tavır sergilemekte ve rapor edilen kazanca bağlılığı teşvik etmektedir. Böylece yöneticinin şişirilmiş kârları raporlarında belirtmesi kendi çıkarı için son derece caziptir. Ancak Japonya gibi hisse senedi alma yetkisi ya da bu tür teşviklerin bilinmediği ülkelerde yöneticiler, raporlarında belirttikleri rakamları enflasyona göre düzenlemek üzere atılan herhangi bir güçlü adıma direnmektedir. Bunun en önemli nedeni hiç şüphesiz kibirdir. Yöneticiler, önlerindeki rakamların sadece bir hayal ve hatta onursuzluk olduğunu bildikleri zaman bile, **"rekor kazançlar"** göstermekle itibar kazanmak istemektedir. Sh:22

**

Verimliliği Yönetmek

Kaynakları verimli hâle getirmek, "yöneticinin" girişimcilik ve idare olan diğer işlerinden farklı olarak yönetimin kendine özgü işidir. Farklı bir toplumsal işlev olarak yönetim tarihi, kaynakların verimlilik amacıyla yönetilebileceğinin fark edilmesiyle yüz yıl önce başladı. Kaynakları verimli hâle getiren, doğa ya da ekonomi ve hükümet yasaları değil, sadece yöneticilerdir. Kaynaklar, özel bir fabrikada ya da girişimde, özel bir mağazada, hastahanede, büroda, limanda, araştırma laboratuvarında verimli hâle getirilebilir. Kaynaklar, kendi özel sorumluluk alanları içinde ayrı ayrı yöneticiler tarafından verimliliğe kavuşturulabilir ya da verimlilikten yoksun bırakılabilir.

Yüzyıl önce Kari Marx, *Das Kapitalin* tamamlanmamış son cildinde, bugün **"Kapitalizm"** adını verdiğimiz (Bu terim Marx'ın ölümünden sonra uyduruldu) kavramın "kaçınılmaz ölümü" şeklindeki en emin tahmini **"kapitalizmin, verimliliği azaltma yönündeki acımasız yasasına"** dayandırmıştı. Marx, bütün ondokuzuncu yüzyıl ekonomistlerinin kendisinden önce aksiyom olarak kabul ettiği şeyi tekrarlıyordu. Eğer ortada "sermaye"nin (ya da diğer herhangi bir kaynağın) verimliliğini azaltan bir yasa gerçekten varsa, bütün ekonomik sistemler ölüme mahkûm edilmiştir.

Ancak tarih perisinin çok sevdiği ince alaylardan biri daha yaşandı. Yönetim yoluyla verimliliğin sürekli ve amaçlı bir şekilde artırılması, tam Marx'ın kendinden emin bir şekilde "acımasız azalma"yı tahmin ettiği dönemde bulundu. Bu buluş, Kari Marx'ın gözünde "bilimsel gerçekler" olan diğer "kesinliklerden" herhangi birinin -işçi sınıfının yoksulluğu, zenginliğin giderek daha az sayıda "sömürücünün" elinde toplanması, çok küçük ve azalan bir "sahip" sınıfı ile büyük ve artmakta olan "ücretli köle" proleterya arasındaki toplumsal kutuplaşma gelişmiş ülkelerde, yöneticileri ve yönetimi geliştiren ülkelerde, neden yaşanmadığını açıklıyor. Sh:24-25

**

Geçen yüzyıl içinde verimlilik tüm gelişmiş ülkelerde, en azından pazar ekonomisinin uygulandığı ülkelerde, sürekli bir artış sergiledi. Ekonomik gelişmenin yaşandığı her ülkede, bu gelişme daha yüksek bir verimliliğe ulaşmak üzere kaynakların amaçlı bir şekilde yönetilmesine dayandırıldı. Bu sadece imalatta yaşanmadı. Verimlilik, Marks da dâhil olmak üzere bütün ondokuzuncu yüzyıl ekonomistlerinin hiçbir verimlilik artışının yaşanmayacağını "bildikleri" alan olan tarımda daha hızlı yaşandı. Öyle ki; sanayileşmiş gelişmiş ülkelerdeki çiftliklerde yaşanan verimlilik patlaması kadar hiçbir şey, on dokuzuncu ve yirminci yüzyıl arasındaki ekonomik manzarayı değiştiremedi. Ancak günümüz doktorlarının verimliliği de, 1900'lerdeki doktorların verimliliğinden kat kat fazla. Seksen yıl önce doktorlar, zamanlarının büyük kısmını atlarının sırtında bir uzak çiftlikten bir diğerine giderken çevreyi seyretmekle harcıyordu. Bin dokuz yüz seksenlerin doktorları, hastalarının yoğun biçimde yerleştikleri metropolitanlarda yaşıyorlar ve otomobile teşekkür ediyorlar; çünkü hasta bir çocuk bile güvenli ve konforlu bir şekilde muayenehanesine getirilebiliyor. Günümüz doktorları bir çalışma günü içinde seksen yıl önceki meslektaşlarının gördüklerinin on katı hastayı görebiliyor. Teknik bir yenilik olmadan sadece yönetim üzerine yapılan sürekli çalışmaların bir sonucu olarak, ticari bir bankaya yatırılan bir doların verimliliği, yüzyıl önceki verimliliğinin neredeyse yüz katı. Ticari bankaya yatırılan bir dolar, on dokuzuncu yüzyılda beslediği ticari işlem hacminin bugün yüz katını besliyor.

Verimliliğin patlama niteliğindeki bu gelişmesi, ekonomilere ve ekonomistlere olan bakış açımızı bütünüyle değiştirdi. Marks ve tüm ondokuzuncu yüzyıl ekonomistleri **"gelirlerin azalması yasasını"** kesin doğru olarak kabul etmişti. Bu nedenle miktarı artırma ve mikroekonomiye odaklandılar. İçinde bulunduğumuz yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna dek verimliliğin yayılması, bu odaklaşmanın gereksiz, en azından eski moda olduğunun görülmesini sağladı. Gözüken oydu ki; verimlilik kendisine göz kulak oluyordu. Böylece ekonomistlerin ilgisi talebe ve bununla birlikte makroekonomiye döndü. Keynes, teorosinde verimliliğe ilişkin herhangi bir şeyin olmadığının bütünüyle farkındaydı. Bu noktaya değinildiğinde, Cambridge seminerinin ilk günlerinde olduğu gibi her zaman, verimliliğin doğru makroekomi yani doğru talep politikaları sunulduğu sürece iş adamları tarafından dikkate alınacağını söylerdi. Sh:26-27

**

Verimliliğin düşmesi tehlikesi yanında, dünya ekonomisi ve bu ekonomide yer alan tüm ülkelerin ekonomileri için en büyük tehlike, sermaye oluşturma oranındaki düşüştür. Bu düşüş, büyük olasılıkla, pazar ekonomisi yaşanan ülkelere göre Komünist ülkelerde daha fazladır. Ancak bir kere daha söylemek gerekir ki; bu soğuk bir rahatlıktır. Komünist bir ülkede sermaye oluşturma oranını artırmak daha kolaydır. Çünkü Komünist ekonomilerin işlemesinde temel olan, gerçek gelirin gerçek maliyetten fazla olması çoğu kez pazar ekonomisindeki "kâr marjini" de olsa (Ancak merkezi planlamanın olduğu bir ekonomide tehlikeler ve belirsizlikler çok daha fazla, sermayenin verimliliği ise çok daha düşüktür). **Komünistler hiçbir zaman "kâr"dan bahsetmez.** "Kâr"a karşı olmak, tüm ülkelerde artmaktadır. Biz kârı "kâr motivasyonu" ya da "yenilikçiye verilen ödül" gibi hiçbir kanıt taşımayan şüpheli kavramlarla açıklamaya çalıştıkça; bu karşıtlık artacaktır. Yöneticiler, rakamlara her baktıklarında kendilerini ortada "kâr" olmadığını sadece "bir işte kalmanın maliyeti" olduğunu görmeye zorlamadıkça yanıltıcı saçmalıklardan bahsedeceklerdir. Bu saçmalıklar ise, sonunda yöneticilerden başka kimseyi yanıltmayacaktır. Personel, aldatıldığını hisseder. Sh:46

Günümüzde Amerikan hastaneleri için minimum ekonomik boyut, iki yüz yatak civarındadır. Ancak sekiz yüz yatak civarında bir optimum üst sınır vardır. Bu rakamın üstüne çıkan bir hastane, sadece daha pahalı olur, daha verimli değil.

"Sanayi liderliği" tek başına boyuttan çok nitelikle ve kaynakların güce yoğunlaştırılmasıyla ilgilidir. Küçük mezhep okulları örneğinin de gösterdiği gibi, küçük bir ekolojik bölgeyi başkalarından önce ele geçiren gerçek "uzmanlar" için, hemen hemen her alanda yer vardır. Sh: 73

**

Yönetici Neyi bilmelidir?

Yöneticilerin büyük bölümü, başlarında bulundukları girişimin bir yılda kaç defa kendisi için yatırılan parayı karşıladığını yaklaşık olarak bilir. Ancak pek çok yönetici, eldeki paranın "kendilerine mi ait olduğu" yoksa "ödünç mü alındığı" ya da bu paranın "borç mu" yoksa "varlığın net değeri" mi olduğunun fark ettiğini düşünüyor. Aslında, yasal sahip ya da yasal terim olan paranın verimliliği açısından bu durum hiç fark etmez. Para paradır ve tüm para, kaynağı ya da yasal sahibi ne olursa olsun, hemen hemen aynı şeye mâl olur. Daha da öteki bir yönetici belirli bir girişimde paranın özellikle nereye yatırıldığını bilmek zorundadır. **Kimse bir yığını yönetemez.** Sermaye verimliliğini yönetmeye doğru atılan ilk adım, şirket içindeki tüm paranın gerçekte nerede olduğunu öğrenmektir. Ardından sermayenin önemli istihdamlarının yönetimine başlanılabilir. Bir şirkette bu istihdam alacaklar, yani şirketin müşterilerine sunduğu krediler olabilir. Bankacılıkla ilgisi olmayan bir iş, sözgelimi bir imalatçı, kredi vermekte bankayla yanşamaz. Bu tür bir işletme, hem kendi masraflarını hem de bankanın parayı elinde tutmak ve yönetmek için yaptığı masrafları karşılamak zorundadır. Bu nedenle bir müşteriye borç verdiğinde geriye ne almayı beklediğini düşünmek zorundadır. Bunu pek az işletme yapar, ancak para aktiflere ya da bir perakende mağazada raflara ya da satış alanlarına yatırılmış olabilir. Bu durumda yönetilmesi gereken birim rafın ya da satış alanının birim satış zamanında yaptığı cirodur. Para pahalı makinelere de yatırılmış olabilir. Hiçbir şey pahalı makinelerin boş yatması kadar büyük bir verimsizlik ya da sermayenin israf edilmesi olamaz. Yine de muhasebe modeli, bu bilgileri pek sağlamaz. Hatta tipik maliyet-muhasebe sistemindeki "standart maliyetler" düşüncesi bu bilgiyi gizler. Tipik bir üniversitede oldukça yüksek düzeyde olan sermaye yatırımı, günde sadece birkaç saat haftada ise dört beş gün kullanılan sınıflara ve laboratuvar binalarına yapılmıştır. Yüksek bir motivasyona sahip yetişkinler için öğleden sonralarını akşam saatlerini ve hafta sonlarını kullanan etkin sürekli-eğitim programları geliştirerek bir üniversite, özellikle bir şehir ortamında konuşlandırılmışsa, birkaç yıl içinde sermayesinin verimliliğini ikiye katlayabilir. Ancak ilk ve en önemli adım her zaman, paranın nerede olduğunu bulmaktır. Aranılan veri, muhasebe modelininin bilgi temelindedir ve kolaylıkla elde edilebilir; *eğer yönetici sorarsa.*

Bu dört kilit kaynaktan üçü açısından **-sermaye, zaman ve bilgi-** bütün kurumlar birbirinin aynıdır. Bu üç kaynak evrenseldir. Ancak farklı kurumlar büyük ölçüde dördüncü kaynakla, hayati fiziksel kaynaklarıyla, farklılaşır. Bakır külçesi, bir bakır tel imalatçısı için kritik malzemedir. "Hasta yatağı"nın kilit birim olabileceği bir durumda, bakır külçe hastane için anlamsızdır. Her kurum kendi işi için hangi kilit fiziksel birimin ya da aktifin uygun olduğunu düşünmelidir. Sonra bu kilit fiziksel birimi ya da aktifi yönetmek, kolay hale gelir. Sözgelimi hastaneler "hastane yatağı" kavramının anlamsız olduğunu görerek hayati aktiflerinin verimliliğini artırabildi. **Pek çok çeşit hastane yatağı vardır. Sözgelimi durumu son derece ağır olan bir hasta için ihtiyaç duyulan hastane yatağı, hamilelik için (bir hastalık değil) ya da teşhis için, ameliyat için, kırık ayak bileği için yapılan operasyondan sonraki dinlenme dönemi için ihtiyaç duyulan hastane yataklarından çok farklıdır.** Sh:30-31

**

Bugünlerde "Yönetim hesaplarının incelenmesi" iş dostları ve eleştirmenleri ve düzenleyici ajanslar tarafından, yönetim seminerlerinde ve yönetim dergilerinde ateşli bir şekilde tartışılıyor. Tartışmaya katılan kişilerin bir kısmı; temel yönetici nitelikleri olan bir yöneticinin ahlakı ve dürüstlüğü, yaratıcılığı, **"toplumsal değerleri",** insanı tanıması.... na yönelik bir araştırma yapılmasını öne sürüyor. Karşıt düşiincedekiler ise bunu "saçmalık" olarak değerlendiriyor ve şunları söylüyor: "Dikkate alınması gereken tek şey performanstır. Performans ise tabanda ölçülür."

Her iki tarafın da haksız olduğu, oldukça açık bir şekilde söylenebilir. Yönetimi değerlendirme ihtiyacı her zaman vardır. Müdürlerin oluşturduğu kurulun, şirketi yöneten yöneticiyi değerlendirmeye yönelik yasal bir görevi bile vardır. Ancak sadece ulaşılan performansın

değerlendirilebileceği de aynı şekilde doğrudur. **"Yönetim hesaplarının incelenmesi"** yanında yer alan kişilerin dürüstlük ya da yaratıcılık gibi konular hakkında söylediklerini romancılara bırakmak daha iyi olur. Sh: 76

Dünü Bir Kenara Bırakmak

Göreceli olarak sakin ve tahmin edilebilir uzun yılların ardından, gerek şirketler gerekse kâr amacı gütmeyen kamu hizmetine yönelik kurumlar olsun her girişim, büyük olasılıkla, dünün vaad ettiklerinin sıkıntısını taşıyacaktır. Sıkıntısı çekilenler arasında artık hiçbir katkıda bulunmayan ürünler ya da hizmetler; başlanıldığında son derece çekici gözüken ancak beş yıl sonra bugün hâlâ birer umut olarak kalan kazanç istekleri ya da maceralar; performans sergilemede başarısız kalan parlak fikirler; toplumsal ve ekonomik değişimlerin kendilerine duyulan ihtiyaçları ortadan kaldırdığı ürünler ve hizmetler; amaçlarına ulaşarak kendi kendilerini artık modası geçmiş hale getiren ürünler ve hizmetler vardır. Denizde uzun süre kalan bir gemi, hızını ve manevra yeteneğini azaltan ambarlarını ve diğer donanımlarını temizlemek zorundadır. Sakin sularda uzun süre seyreden bir girişim de aynı şekilde, sadece kaynak tüketen ya da "dün" olan ürünlerden, hizmetlerden ve maceralardan arınarak kendini temizlemelidir. Sh:52

Düne ait gömleği sırttan çıkarmak, büyümeyi bir büyüme politikası ve büyüme stratejileri ile idare etmek; sağlıklı büyüme ve şişmanlama ya da kanser arasındaki farkı anlamak demektir. Hangi stratejilerin önümüzde olduğunu ve bunların arasında seçim yapmayı bilmek demektir. Bu, şirketin yarınını şekillendirecek alanlardaki bugünkü yönetim performansını değerlendirme yeteneği gerektirir.

Bir başka ifadeyle, bütün bunların her zaman temel konular olduğu açıktır. Ancak kaç yönetici bütün bu konular üzerinde çalışıyor; hatta kaç yönetici bunları düşünüyor? Sh.12

**

Yeni Nüfus Yapısı ve Yeni Nüfus Dinamiği

Biz sürekli bombardımana tutan gazete manşetlerinin hiçbiri -Ne OPEC ne de sürekli söylenen yiyecek metal mineral kıtlığı ya da diğer herhangi bir "kriz" nüfus yapısı ve nüfus dinamiğinde gerçekleşen değişimler kadar, bırakın gerçek olmayı önemli bile değildir. Yine de pek çok şirket ve pek çok devlet, bu değişimlerin farkına bile varmamıştır. En önemli değişim, büyük boyutlara varsa da, gelişmekte olan ülkelerde çok tartışılan nüfus patlaması değildir. Gerçekten önemli olan ancak yine de farkına bile varılmayan değişim, gelişmiş ülkelerde kısa bir süre sonra yaşanacak olan emek kıtlığı, özellikle imalat ve hizmet alanlarındaki geleneksel işler için genç personel bulma zorluğudur. Komünist blok da içinde olmak üzere -Yani Sovyetler Birliğinin Avrupa'daki bölümleri ve Rusya'nın Avrupa uydulara- tüm gelişmiş ülkeler; iş güçlerinin boyutlarında, yaş yapısında, eğitim yapısında ve bileşimlerinde önemli değişimlerle karşı karşıya kalıyor. Bu kısmen, Komünist olmayan ülkelerde kırkların sonlarında başlayan ve altmışların oltalarına kadar devam "bebek artışı"nın ve hatta gelişmiş Komünist ülkelerde II. Dünya Savaşı sırasında başlayan ve altmışların sonlarına dek tüm gelişmiş ülkelere ulaşan "bebek azalması"nın bir sonucu.

Nüfus dinamikleri yeni fırsatlar, yani yeni pazarlar ve yeni ekonomik entegrasyon modelleri yaratacak. Bu yeni fırsatlar ise yeni politikalara, özellikle gelişmiş ülkelerdeki yapısal büyümeleri tahmin etmek ve bu konuda gerekli önlemleri almak gibi toplum politikalarına ihtiyaç duyulmasına neden olacaktır. Gerek Batı'nın işsizlik sigortası yaklaşımı gerekse Japonya'nın **"ömür boyu iş"** politikası en iyi olasılıkla kısmi başarılardır ve oldukça yetersizdir. Hepsinden önemlisi nüfus dinamikleri; şirketlerin, hükümetlerin, çalışanlarını sendikaların ve memurların üzerlerinde en çok titrediği düşüncelerin ve alışkanlıkların bir kısmını sarsacak gözüküyor. Nüfus dinamiklerindeki değişiklikler, uluslararası ekonominin ve uluslararası ticaretin kabul ettiği kavramlara, büyük ölçüde nihai ürüne dayanan uluslararası ticaretin yerine "ürün paylaşımı"nı sunarak meydan okuyacak. Tüketici pazarlarının yapısı ve bölünmüşlüğüyle ilgili sahip olunan

inançlara, büyük ölçüde meydan okuyacak. Geleneksel "çok uluslu işbirliği"ni "çok uluslu konfederasyon'a dönüştürecek. İstihdam ve işsizlikle ilgili geleneksel kavramları ve ölçüleri alt üst ederken, iş gücü sıkıntısı ve iş gücü fazlalığının aynı anda yaşanmasına neden olacak. Gelişmiş ülkeleri öncelikle yüksek öğretim ve uzmanlık gerektiren alanlarda istihdam yaratmakla birlikte ekonomik yoksulluk tehlikesini göze alarak kalifiyesiz ya da yarı kalifiyeli iş gücünün çalıştığı alanları korumak için baskı oluşturmaya itecek. **Son yüz yılda üzerinde çok durulan bir olgunun yani belirli bir yaşta emekliliğin pabucunu dama atacak. Bütün bu değişimler hep birlikte, gelişmiş ülkelerdeki iş gücünü dönüşüme uğratacak.** Bu dönüşüm; artık "geleneksel" iş gücünün olmadığı, ortada tek bir "iş gücü"nün değil "iş güçleri"nin olduğu ve bu iş güçlerinin her birinin kendine özgü gereksinimler, beklentiler ve performans özellikleri taşıdığı noktaya kadar devam edecek.

Nüfus dinamikleri, geleneksel organizasyon yapısını, özerk yönetim ve özerk uzman organizasyonlarının ortaklaşa yaşadığı bir **"çift başlı ejderha"**ya dönüştürecek. Bu nüfus dinamikleri ekonomi, toplum ve organizasyonla ilgili yeni ve farklı stratejilerin oluşturulmasını gerektirecek. Sh:83-84

**

"Çift Başlı Ejderhalar”

Eski bir söz **"Kimse doktorlarla bir hastaneyi yönetemez; ancak onlar olmadan da yönetemez"** der. Aynı şekilde bütün üniversite dekanları, kendi kendilerine de olsa şu sözü söylemiştir herhalde. **"Kimse üniversiteyi öğretim üyeleriyle yönetemez; ancak onlar olmadan da yönetemez."** Bu söz, iş girişimleri de içinde olmak üzere tüm modern organizasyonlar için geçerlidir. Tüm girişimler; performans sergilemek için kendilerini kurumlardan çok disipline adayan ve kendilerini adadığı ölçüde verimli olan ve bütüne ait hedeflere ulaşmak için çalışmak zorunda olan uzmanlar gerektiren "çift başlı ejderhalar" olmaktadır. **"Çift başlı ejderhaların ortaya çıkışı da nüfus dinamiklerinin bir sonucudur; yöneticilerin yönetmeyi öğrenmek zorunda olduğu fırtınalı dönemlerin bir başka örneğidir.** Sh:136

**

Eşine Rastlanmayan Rus Açmazı

Nüfusun değişim gösterdiği dünyada Sovyetler Birliği'nin konumu daha önce rastlanmamış türdendir; çünkü Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki bölümü gelişmiş bir ülke iken, Asya'daki bölümü ise gelişmekte olan bir ülkedir. Bu iki bölüm arasında nüfus dinamikleri konusunda yaşanan köklü karşıtlık, Rusya'nın bu yüzyılın kalan bölümünde de varlığını sürdürüp sürdüremeyeceğini önemli bir şüphe konusu yapıyor.(Türkiyede’de Doğu- batı farkı)

Rusya, bugün varlığını sürdüren bir on dokuzuncu yüzyıl imparatorluğudur. Sınırları içinde her ikisi de uç noktada olmak üzere gelişmiş dünya ve gelişmekte olan dünyanın nüfus yapısını taşıyan tek ulustur. Rusya'nın Avrupa'daki bölümü, bugün tüm ülkeler içinde en düşük doğum oranına sahiptir. Hiçbir zaman bir **"bebek artışı"** yaşamamış ve bu nedenle Batı ülkelerinin aksine genç yetişkinler için hiçbir kaynağı olmamıştır. Batı'da eğitim alanında yaşanan değişimlerle hemen hemen aynı değişimleri yaşamıştır. Ortalama yaşam süresi ise Batı'da olduğu gibi hızla artmaktadır. Bugün tüm toplumlar içinde Rusya'nın Avrupa'daki bölümü en yüksek yaş ortalamasına sahiptir. Sayın Brejnev yetmiş üç ya da yetmiş dört yaşına ulaşmış birisi olarak yaşlı kabul edilmektedir. Brejnev'in fiziksel ve zihinsel olarak gerçekten yaşlı olduğu söylenebilir. Ancak Rusya'nın başlıca sorunu, devamını sağlayacak genç insanlardan yoksun oluşudur. Rusya'yı ziyaret eden herhangi birisi, etkin orta yaşlı insanların eksikliğinin her alanda yaşandığından bahsetmektedir.

Rusya'nın Avrupa'daki bölümü aynı zamanda, tek emek kaynağı olan çiftliklerde çalışan verimsiz işçileri kullanmada da sorunlar yaşıyor. Kollektif çiftlikler birer zenginlik kurumu oldu. Yetenekli ve hırslı olan insanlar buralardan çok önce ayrıldı ve şehirlere yerleşti. Geride sistemin

verimli olmalarına izin vermediği ancak kendilerine çiftlikte kaldıkları sürece düşük ancak garanti bir gelir sunduğu verimsiz işçiler kaldı. Kollektif çiftlikleri lağvetmek ve pazar için üretim yapacak büyük aile çiftliklerini harekete geçirecek düğmeye basmak -modern teknolojik koşullar altında Rusya'daki tarımın gerçek anlamda etkili olması için tek yol- politik olarak imkânsız ve rejimin bir kenara itilmesi anlamına geliyor. Ancak eğitimli Ruslar, diğer herhangi bir yerdeki eğitimli insanlar gibi, el emeği gerektiren işlerde çalışmak için son derece isteksiz.

Nüfus konusundaki sıkıntısını 1970'lerde gören Rusya, büyük bir politik değişikliğe girişti. **Stalin'in iş başına geldiği yirmilerin ortalarından o zamana dek dış sermayenin Rusya'ya girmesine izin verilmedi; çünkü yabancı yöneticiler, teknik adamlar ve ideolojik pislenme korkusu yanında ortada ulusal gurur da vardı.** Ancak 1970'ten sonra Sovyetler Birliği, her biri yüksek otomasyon içeren ve 'kapitalist dünya' daki büyük şirketlerle işbirliği gerektiren fabrikalar için sermayenin ülkeye girmesine izin verdi. Sözgelimi Fiat; otomobil, kamyon, ağır iş makineleri üretmek için yatırım yapıyordu. Bütün bunları yapmak için Sovyetler Birliği ve onun uyduları, borç veren kurumların güvenlerini aşan ölçüde 'kapitalist' dünyada ağır borç altına girdi. Bu, Sovyetler Birliği'nin temel Marksist inanca göre büyük bir günah gibi gördüğü ve bozmaktan her zaman kaçındığı bir şeydi.

Bununla birlikte, nüfusdaki değişimlerin sonuçlarını önlemeye yönelik bu çaba, tam bir başarısızlık oldu. Nihayet bazı fabrikalar işlemeye başlasa bile -muazzam sermaye yatırımlarına rağmen fabrikaların çoğu hâlâ proje halinde- bu fabrikalar otomasyondan çok el emeğine dayanacak. Aslında bu fabrikaların ihtiyaç duyacağı emek türü, Sovyetler Birliği'nde en az bulunan kaynak olan kalifiye bakım işçileri, ustabaşılaı ve teknisyenleridir.

Sovyet toplumunun geleneksel yapısı içinde geriye sadece bir seçenek kalıyor; silahlı kuvvetlerde hızlı bir indirime gitmek.

Sovyetler Birliği'nin Asya bölümündeki nüfus, özellikle genç nüfus, son derece hızlı artıyor. Asya nüfusu, Sovyetler Birliği içinde şimdiden çoğunluğu oluşturuyor. 2000 yılına kadar Sovyetler Birliği'nin bugün kapladığı alanda yer alan nüfusun üçte ikisi Asya'lı, bunun yarısı ise Müslüman olacaktır. Bugüne dek Sovyetler Birliği'nin Asyalı halkı, herhangi bir iktidar koltuğuna oturmadı. Bu halkın büyük çoğunluğu, yaklaşık dörtte üçü, Rusça konuşmuyor; oysa Sovyetler Birliği'ndeki bütün işler Rusya'dan yönetiliyor. Hükümette, Komünist Parti'de, üniversitelerde ve sanayide önemli denilecek pek az yer -eğer varsa- Asyalıların elinde. Bu insanlar bilim, teknoloji ya da sanatda da temsil edilmiyor. Hepsinden önemlisi bugüne dek Sovyet ordusunda üst düzey komutanlıklarda görev yapan Asya kökenli subayların sayısı çok az. Bu komutanlıklar, sanki çar ordusunun komutanlıklarıymış gibi tamamıyla beyaz Avrupalılar'a ayrılmış.

Nüfus yapısının sonucu olarak Sovyetler Birliği, komünizmin cevap veremeyeceği iç sorunlarla karşı karşıyadır. Bu sorunları gerek sanayiyle gerekse silahlı kuvvetlerle ilgili alacağı önlemlerle azaltmak zorunda kalacak; ya da politik sarsıntılar olmaksızın yapılması güç olan, kollektif çiftliklerde reform yapma yoluna gidecektir. Rusya gelişmiş Avrupa bölümünün nüfusu ile gelişmekte olan Asya bölümünün hızla büyüyen nüfusu arasında artan gerilimden kaçamaz. Gelecek yirmi beş yıl içinde Sovyetler Birliği; II. Dünya Savaşı'na dek diğer tüm on dokuzuncu yüzyıl imparatorluklarını parçalayan türde ırkçı, etnik, dini ve kültürel gerilimlerle karşı karşıya kalacaktır.

Gelecek birkaç yıl, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra dünya politikasında yaşanan yıllar arasında en tehlikeli yıllar olabilir. Bu yıllar, Kremlin'deki bir boyun eğmezin Rusya'nın geleneksel politikasına dayanarak askeri ve politik üstünlük kazanmayı bekleyeceği son yıllar olacaktır. Bu tarihten sonra, Sovyetler Birliği silahlı kuvvetlerdeki üst düzey komutanlıkların Asyalılar'a bırakılması riskini yüklenmezse, insan gücü avantajı hızla Sovyetler Birliği'ne karşı dönecektir. Ücretli asker kullanmakla bir ölçüde sıkıntıdan kurtulunabilir. Sovyetler Birliği, Afrika'da Kübalılar'ı ve Çin'le olan savaşında etkin şekilde Vietnam'lıları kullanarak bu politikayı zaten izliyor. Ancak bütün bunları güç dengesini bozmak üzere kullanabilir. Gerek Elbe'ye yapılacak bir saldırı (Batı Avrupa'nın korktuğu gibi) gerekse Batı Avrupa'yı aldatarak Orta Doğu petrol bölgelerinin askeri ya da ideolojik açıdan işgali olsun, bütün bunlara karşı Batı güçlü olmalıdır. Sh:95-98

**

Ürün Paylaşımı: Uluslararası Entegrasyon

Gelişmiş ülkelerde geleneksel işlerin, özellikle geleneksel imalat işlerinin maliyeti, işgücü sıkıntısı nedeniyle artacaktır. Ancak geleneksel işler için daha yüksek maaş ödenmesi bile, gerekli işgücünün kazanılması için yeterli olmayacaktır. Çünkü gerekli işgücü ortada yoktur. Üretim aşamasında yoğun olarak el emeğine ihtiyaç duyulan işler için başka bir yerden işgücü bulunmadıkça, gelişmiş ülkelerin üretim kapasitesi düşecektir.

Buna karşılık gelişmekte olan ülkeler, sadece geleneksel işler ve el emeğinin yoğun olarak kullanıldığı işler için gerekli nitelikleri taşıyan işgücü fazlası için iş bulamazsa, toplumsal ve politik dengesine yönelik ciddi tehditler yanında, ekonomik konumu ve ulusal üretiminde bir düşüşle karşı karşıya kalacaktır. Bu ülkeler kendi entegre sanayilerini oluşturmak için ne gerekli teknolojiye ne gerekli sermayeye ne de gerekli yönetim bilgisine sahip değildir. Bu ülkelerin büyük bölümü, bu tür sanayilerin ürünlerini talep edebilecek pazarlardan da yoksundur. Yüksek teknoloji ve yüksek yönetim yeteneği gerektiren üretim aşamaları için bu ülkeler, gelişmiş ülkelere ve bu ülkelerin eğitimli insan gücü fazlasına her geçen gün daha da bağımlı hale gelmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, işgücü fazlalarının ürünleri için yeterli pazarı, sadece gelişmiş ülkelerde bulmayı umut edebilir.

Ürün paylaşımının uygulanması, gerek gelişmiş ülkelerin gerekse gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaç duyduğu ekonomik entegrasyonun en önemli şeklidir. Ürün paylaşımında gelişmekte olan ülkelerin kaynakları -geleneksel işler için bol işgücü- gelişmiş ülkelerin kaynaklarıyla -yönetim bilgisi, teknoloji, eğitimli personel, pazar ve satın alma gücü- birleştirilir.

ABD'de satılan erkek ayakkabılarının derileri, genellikle Amerikan sığırlarından elde edilir. Ancak bu deriler çoğunlukla ABD'de değil, Brezilya'da tabaklanır. Tabaklama el emeğinin yoğun olduğu bir iştir ve bu iş için Amerika'da yeterli işgücü yoktur. Bu deri, ardından Karayiplere - büyük olasılıkla bir Japon taşımacılık şirketiyle- gönderilir. Üst kısmı British Virgin Adalarında, taban kısmı ise Haiti'de yapılır. Ardından üst ve taban kısımları, ürünleri İngiltere ya da Avrupa Ortak Pazarına girebilen Barbados ya da Jamaica gibi adalara ve üst ve taban kısmının birleştirilerek ayakkabı yapıldığı ve Amerikan tarifesinin şemsiyesi altında tekrar ABD'ye giriş yaptığı Puerto Rico'ya gönderilir.

Bu ayakkabıların menşei ne? Tek tek düşünüldüğünde deri en büyük maliyeti oluştursa da, imalatçının ayakkabı için ödediği toplam maliyetin ancak dörtte birini oluşturuyor. İşgücü açısından düşünüldüğünde, bu ayakkabılar 'ithal'; ustalık açısından düşünüldüğünde ise 'Amerikan yapımı'. Bu ayakkabılar hiç şüphesiz uluslaraşırı bir nitelik taşıyor. Yoğun emek gerektiren herhangi bir şey, gelişmekte olan ülkelerde işleniyor. Büyük ölçüde sermaye, otomasyon ve yetenekli ve ileri bir yönetim gerektiren sığır yetiştiriciliği ise; gerekli yeteneği, bilgiyi ve donanımı taşıyan gelişmiş ülkelerde yapılıyor. Tüm üretim sürecinin yönetimi de -ayakkabıların tasarımı, kalite kontrolü ve pazarlanması- tamamıyla, bu görevler için gerekli nitelikte insangücünün bulunduğu gelişmiş ülkelerin elinde. Sh: 102-103

**

Uluslararası ticaret, rekabet içindeki ürünlerin değişimi, bir ülkedeki makine parçalarının diğer ülkedeki makine parçalarıyla değişimi anlamına gelmektedir. Kimya sanayinin ticaret modeliyle türü belirlenmiştir. Bütün büyük kimya şirketleri, diğer kimya şirketlerini hem en büyük müşterileri hem de en ciddi rakipleri olarak görmektedir. **Beş milyonluk İsviçre, Amerikan yapımı ürünler için yüz katı bir nüfusa sahip Hindistan'dan çok daha iyi bir müşteridir. Bir ülke sanayileştikçe, diğer sanayileşmiş ülkeler için daha iyi bir müşteri olmaktadır.**

Entegre ticaret aşamasına ulaşmak üzereyiz; çünkü bu kavram ürün paylaşımının ifade ettiği şeyin ta kendisidir. Yine de ekonomistler, teorisyenler ve politika üreten kişiler bu meydan okuma karşısında tamamıyla hazırlıksızdır. Aslında, kavramlar ve ölçülerden yoksun olmak, oldukça ciddi bir

sorundur. Elimizdeki kavramlar, ürün paylaşımını yeterince karşılamıyor.

Bir hükümet istatistikçisi Amerika'dan ihraç edilen derileri 'ihraç' olarak, ayakkabıların ithalatını ise 'ithalat' olarak kayıt edecektir. Bu kişinin yazdığı rakamlar, bu iki kavramın hiçbirini karşılamıyor. Amerikan sığır yetiştiricisi varlığının, dışarıda yapılan ayakkabıların Amerikan pazarında satılmasına bağlı olduğunu bile bilmiyor. Ayakkabı yapımında kullanılan deriler Nebraska'daki çiftlik hayvanı yetiştiricisi için kâr etmek ve ne kâr ne zarar etmek -dengede olmak- arasını temsil ediyor. Bunun tersi olarak, Haiti'de bu Amerikan ayakkabılarının tabanını yapan bir kişi, varlığının ABD'de yetiştirilen sığırlara bağlı olduğunu düşünüyor. **Ancak henüz hiç kimse, karşılıklı ilişkinin farkına varamıyor.**

ABD'deki ayakkabı işçileri sendikaları ya da Kuzey Carolina'daki ayakkabı yapımcıları 'ucuz dış ithalata' yasaklama getirilmesi için yollara döküldüğünde; büyük çiftliklerdeki sığır yetiştiricilerinin hiçbiri gerçekte varlıklarının nedeni olan Amerikan derilerinin ihracatına yönelik bir yasaklamadan bahsedildiğini düşünmüyor. Amerikan deri dabaklama sanayi, sığır derilerinin yurtdışına gönderilmesine yönelik bir yasaklama istediğinde; Amerikan ayakkabı satıcıları (bırakın Amerikalı tüketicileri) bunun Amerikan mağazalarında hiçbir ayakkabının satılmayacağı anlamına geldiğini düşünmüyor. **İhtiyaç duyulan dabaklama işleminin küçük bir bölümü için bile gerekli olan işgücünün bulunmadığını bilmiyor.** Sh. 108-109

**

Artık 'çok uluslu' bir şirket, oldukça farklı bir görüntü çiziyor. Her şeyden önce çok uluslu bir şirket, imalat yapan bir şirketten çok pazarlama yapan bir şirket olmaktadır. Bu şirket çok uluslu olacaktır; çünkü nerede üretilirse üretilsin ürünleri gelişmiş ülkelerin pazarlarında pazarlamayı bilmektedir. Bunun yanı sıra bu şirket, teknoloji ve tasarım aracılığıyla yönetimin kontrol yapısını kullanan bir yönetim şirketi olacaktır. Yarının çok uluslu şirketi bir dev olmaktan çok küçük ya da orta ölçekli bir şirket olacaktır. Dev şirketler politik açıdan çok göze batar. **Ford, Fiesta'yı ABD'de pazarlayamadı çünkü Ford da çok göze batıyordu. Yoğun olarak uluslararası emek içeren bir ürünün pazarlanmasını organize edebilen bir şirket, kendi evinin dışını görebilen bir şirkettir.**

En büyük Amerikan ayakkabı perakendecisi olan Melville, bir milyar doların üzerindeki satışıyla hiç şüphesiz küçük bir şirket değildir. Ancak bu büyüklüğüne karşın hâlâ göze çarpmamaktadır. Bu şirket özellikle kendi ismindense çok sayıda farklı isim altında (sözgelimi Thom McAn) pazarlama yapmaktadır. Melville, bu şekilde bir uluslararası ürün paylaşımı ağını, işçi sendikalarının, hükümetin ya da gazetelerin hedefi olmadan organize etmektedir.

Orta ölçekli bir şirket, ürün paylaşımıyla ilgili olarak büyük bir şirkete göre daha çok esnekliğe sahiptir. Bu tür bir ürün paylaşımı; gerek tasarımda, üründe, gerekse pazarlamada hızlı değişimler yapma yeteneği gerektirir. On yıl öncesini öngören bir plana sahip olmayan bir büyük şirket (pazar gerekleri değil kendi boyutu ve karışıklığı nedeniyle) son derece açık bir dezavantaj yaşamaktadır.

Çok büyük bir şirketin katlanmak zorunda kalacağı bir başka etkende, değerdeki yani şirketin kendi yatırım sermayesini kullanma yeteneğindeki azalma olacaktır. Yarının başarılı çokuluslu şirketleri, yatırım yeteneklerinden çok pazarlama yeteneklerine dayanacaklardır. Bu konuda da orta ölçekli şirketler açık bir avantaja sahiptir. Sh:112-113

**

Zorunlu Emeklilik Yaşının Sonu

Emeklilik yaşının uzatılması ve emekliliğin kişinin kararına bağlı olan bir konu olarak esnekleştirilmesi, tüm gelişmiş ülkelerde, ekonomik açıdan ayakta kalmakla yakından ilgilidir. Toplum ve ekonomi, aksi halde desteklenmesi gereken sayısız insanı destekleyemez. **Artık yaşlı insanlar**

emekli edilmelerine karşı çıkmakta ve bu isteklerini yerine getirmek için yeterli gücü taşımaktadır.

1935'lerin ABD'sinde, altmış beş yaşının üstündeki bir insan için on bir kişi çalışıyordu; bugün bu oran üçte birdir. 1990 yılına kadar bu oran iki de bir olacaktır. Ekonomistler, yaşlı insanlara 'bağımlı' olan kişilerin sayısındaki muazzam artışı bir ölçüye kadar çocuk sayısındaki hızlı düşüşe bağlıyor. Ancak bu durumun politik, toplumsal ve ekonomik olarak hiçbir ilgisi yoktur -aslında bir yanılgı- Maaş çekinde yazılı parayı alan ve ardından bu parayı çocuklarının ayakkabıları için harcamak zorunda olan bir işçi, bir 'yabancı' ya da bir 'bağımlı' için para harcadığı hissine kapılmayacaktır. Bu işçi kendi ailesi için para harcamaktadır. Ailesi için harcadığı parayla aynı tutarda paranın, şu anda emekli olan bir başkası için maaşından alınmasıyla bu işçi -haklı olarak- bunun zorunlu bir vergilendirme olduğunu ve kazandığı paranın zorla elinden alındığını hissedecektir.

Çalışan insanlar, fiziksel ve zihinsel olarak çalışabilecek durumda oldukları halde çalışmayan insanlar için para harcamaya karşı koyacaktır. Aynı şekilde, emekli olmaları durumunda çekilmez bir yük olacak olan, kendilerine kızılacak ve karşı koyulacak yaşlı insanların sayısıda her geçen gün artmaktadır.

Çalışma yaşı o veya bu şekilde artırılmadığı sürece, her gelişmiş ülke, ekonomisi üzerinde enflasyonu içeren bir baskı oluşturmuş olur. Yaşlı insanlar, artırmaktan çok tüketmeye yönelir. Çalışan genç insanların maaş çeklerinden yaşlı insanlar için emeklilik aylığı olarak aktarılan para, enflasyonu oluşturan alım gücü demektir. Bunun sonucu olarak, yaşlı insanlar için maaşlarından alınan parayı karşılamak üzere maaşlarının artırılmasına neden olur. Bir başka ifadeyle, bağlılık oranı çekilmez hale gelecektir.

Çalışan ve emekli olan insanlar arasındaki üçe birlik oranı korumak, tüm gelişmiş ülkelerde izlenen sosyal ve ekonomik politikaların temel hedefi olmalıdır. Bu, **tüm gelişmiş ülkelerdeki emeklilik yaşının, yani insanların çalışmaya son vermesinin beklendiği yaşın, bırakın Japonlar'ın geleneksel elli beş emeklilik yaşını Batı'daki altmış beş emeklilik yaşının üzerine çıkması ve 1995'e kadar yetmiş ikiye çok yakın olması demektir. Yaşlı insanların, en azından yarım gün çalışsa bile, 'yasal' olarak ya da 'gri ekonomi' içinde yer alarak çalıştığı pek fark etmeyecektir.**

Ancak çalışma hayatının uzatılmasında asıl etken, ekonomistler olmayacaktır. Bedensel ve zihinsel olarak 'genç' olan yaşlıların meşgul kalmak, bir şeyler yapmak, evden dışarı çıkmak ve üretken olmak ihtiyaçları asıl etkeni oluşturacaktır.

Görülmeyen devrim: Emekli Aylığı Fonu Sosyalizmi ABD'ye Nasıl Geldi?

1980'lere kadar, ABD'deki zorunlu emeklilik yaşının altmışbeş'ten yetmişe çıkacağını tahmin etmiştim. Bu düşünce hemen hemen bütün eleştirilerde, saçmalığın en üst noktası olarak görüldü. O zamanlar herkes, ABD'deki zorunlu emekli yaşının önemli ölçüde düşürüleceğini söylüyordu. Hatta zorunlu emeklilik yaşının altmış ya da altmış ikiye indirilmesi yönünde Kongre'den önce bir işçi sendikası öneri de bulunmuş ve herkes -hükümet, işçi sendikaları, ekonomistler, işçiler ve gerek şirket gerekse üniversite yöneticileri- buna karşı çıkmıştı. Kitabımın çıkışından on iki ay sonra, Kaliforniya yasama meclisinde herhangi bir yaştaki zorunlu emekliliğin kaldırılmasını öngeren bir yasa çıkarıldı. **Kısa bir süre sonra ABD Kongresi -tekrar tüm 'saygın' insanlara karşı seçilmiş ve organize edilmiş bir hareket- federal hükümet görevlileri için herhangi bir zorunlu emeklilik yaşını kaldırdı ve diğer çalışanlar için bu yaşı yetmişe çıkardı.** Herkes, ABD Kongresi'nin tıpkı Kaliforniya yasama meclisi gibi zorunlu emeklilik yaşını kaldıracağını kabul ediyor. Bu, kısmen yaşlı insanlardan gelen baskının sonucudur. Bu baskılar daha da artıracaktır. Bunun nedeni yaşlı insanların -bu elli beş yaşın üstünde olan ve emeklilik yaşına yaklaştığının bilincinde olan herkes demek- gelişmiş ülkelerde oy veren insanlar içinde çoğunluğu oluşturması ve bu insanların oy verme işlemine katılma oranının otuz beş yaşın altındakilerin oranına göre çok daha yüksek olmasıdır. Zorunlu emeklilik yaşının artırılması ya da kaldırılması, kısmen de acımasız ekonomik koşullara karşılık vermektir.

Avrupa'da ise bu akış, oldukça güçlü bir şekilde olmak üzere, ters yöne doğru olmaktadır.

Hemen hemen her Avrupa ülkesinde, zorunlu emeklilik yaşının azaltılmasına yönelik teklifler vardır. Sadece Japonya nüfus dinamiklerinin mantığını kabul etmeye isteklidir. Bu ülkede emeklilik yaşı, bugün altmışa yükseltilmiştir; **ancak Japonya'daki emeklilik yaşı -eğer olması gerekiyorsa-, Japonlar'ın ortalama yaşam sürelerine uygun olarak, yetmiş olmalıdır.**

Ancak yasama meclisleri ve sendikalar hangi kararlara varırlarsa varsınlar; 'emekli' olmak istemeyen ya da olamayan yaşlı insanların sayısı ve bu insanların o veya bu şekilde işgücüne katılımı, her geçen gün artmaktadır. Resmi olarak emekli olan, ancak gerçekte en azından yarım gün çalışan yaşlı insanların oranı her yerde -ABD'de, Batı Avrupa'da, Japonya'da ve Sovyet Blok'unda- düzenli olarak artmaktadır. Bunun bir göstergesi 'kara' ya da 'gri emek pazarı'nın ya da 'ayışığı'nın (tam gün ya da yarım gün çalışan ancak kazançlarını vergi kurumlarına bildirmeyen insanlar) düzenli olarak artmasıdır.

İngiltere Maliye Bakanlığı, 1975 baharında ülkenin gerçek ulusal gelirinin yüzde 7.5'unun vergi kurumlarına hiçbir zaman bildirilmediğini ve bu nedenle İngiltere'nin ulusal geliriyle ilgili istatistiklerde gösterilmediğini tahmin ediyordu. İsveç için bu oranın yüzde yirmi -ya da ulusal gelirin beşte biri- olarak tahmin edildiğini duydum. ABD'de hükümetin Genel Maliye Büro'su, kısa bir süre önce yaptığı tahminde, 'ayışığı'nın kişisel gelirin yüzde onunu oluşturduğunu düşünüyordu.

Kamu vergilerine karşı koymak, bu konuda önemli rol oynuyor. Özellikleri kamu vergilerinin oldukça yüksek olduğu İsveç gibi ülkeler için bu durum daha geçerlidir. Ancak resmi olarak 'emekli' olan insan 'ayışığı' ya da 'siyah işçiler' arasında önemli ölçüde yer almalıdır. Resmi olarak emekli gözüken ve çalışmadıkları varsayılan insanlar, İngiltere ya da İsveç gibi pek çok ülkede, çalışmamaları için sendikalardan baskı görmekte ve ABD, İngiltere gibi ülkelerde ise emeklilik aylıklarında ciddi kesintilerle karşı karşıya kalmaktadır. Bütün bunların sonucu olarak bu insanlar resmi olarak 'emekli' olarak gözükürken 'ayışığı' ya da 'siyah işçiler' olarak çalıştırdıklarını yetkililere bildirmemekte- dir.

Zorunlu emekliliğe karşı koymanın nedeni, işgücünde yer alan insanların eğitim düzeyleri incelendiğinde daha açık olarak gözükecektir. Geleneksel Amerikan emeklilik yaşı olan altmış beş yaşına bugün ulaşan her on kişiden sekizinin sadece ortaokul eğitimi almasına karşın, işgücüne yeni katılan her on kişiden altısı artık lise eğitiminin ilerisinde bir eğitime sahiptir. Emekli olan insanların tümünün hayatları boyunca büyük ölçüde kol gücü gerektiren işlerde çalışmasına rağmen, bugün işgücüne katılan insanlar öncelikle kalifiye gerektiren işler için öne çıkıyor. Kol gücüne dayanarak çalışanlar, bir çelik fabrikasında otuz beş yıl çalıştıktan sonra elli beş ya da altmış yaşında emekli olmaktan öyle ya da böyle memnundur. Elbette büyük bir azınlık, belki de bir çoğunluk, tekrar çalışmaya başlıyordur. Bunun nedeni kısmen tüm zamanlarını balık avlamaktan ya da evlerinin bahçelerinde oturarak komşularla çene çalmaktan sıkılmaları; kısmen de fazladan para kazanma ihtiyacı duymalarıdır. **Ancak bu insanlar, fazladan kazandıkları bu paraları, vergi kurumlarına bildirmek için hiçbir psikolojik zorlama hissetmemektedirler.**

Bununla birlikte, bilgi çalışanları için üretken bir şeyler yapmaya devam etmek ihtiyacı, çok daha baskındır. Sh: 131-134

**

Teknoloji

Geçen birkaç yıldan beri, Nehru'nun önderliğindeki ilk yılları karakterize eden ve eleştiri kabul etmeyen çok büyük şeylere -bir nükleer reaktör ya da çelik fabrikası- karşı keskin bir tepki yaşanıyor. Ancak bugünkü Hint yetkililerinin vurguladığı karşı düşünce de boş ve aldatıcı. **Sözgelimi geçen birkaç yıl içinde Hindistan hükümeti mekanik milleri yasaklamaya çalıştı; yaratıcı bir hindinin bulduğu, iplik üretimini üç kat artıran ve bir bisiklet pedalı ile donatılan çıkrıklar bile yasaklandı.** **Bu tutumun tek sonucu; hükümetle doğru bağlantıları kuran küçük girişimcilerin satın aldığı mekanik miller için canlı bir karaborsanın ve resmi olarak 'değiştirmek' için satın alınan, yarı resmi, bisiklet pedalı ticaretinde benzer bir canlılığın doğması oldu.** Bu resmi tutum hâlâ devam ediyor. Bu konuyu bana, Hindistan hükümetindeki en etkili ekonomistlerden biri

şöyle özetledi. **(Gandhi'nin yaptığı büyük hata, çıkrıkları desteklemek oldu. Bu çıkrıklar çok fazla verimli; eski el çıkrıklarına dönmeliyiz, çünkü onlar daha çok iş yaratıyor.)** (Türkiye'de ağaçların yerine çiçek ekimi yapılması da bunun gibi)

Ancak yoksul ülkeler, el çıkrığına dönmekle pek bir şey üretemeyen kitle yığınları destekleyerek güçte değildir. Sadece çok zengin ülkeler bir refah nüfusunu destekleyebilir. Hindistan'ın ve tüm gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaç duyduğu şey, söz konusu ülkenin kaynaklarının en verimli şekilde kullanılmasını sağlayan işlerdir. Gelişmiş ülkelerin pazarlarına ulaşmak ve bir dünya ekonomisinde rekabet etmek için gelişmekte olan ülkeler buna muhtaçtır.

İster gelişmiş ister gelişmekte olsun herhangi bir ülke için 'uygun' olan teknoloji, en büyük ya da en küçük olan teknoloji değildir. 1950'li yıllarda inanıldığı gibi en çok sermayeyi içinde barındıran teknoloji de değildir; çünkü bu durum sadece bir israftır. En çok işgücünü içinde barındıran teknoloji de değildir; çünkü bu durumda sadece bir israftır. 'Uygun' olan teknoloji; kullanılabilir kaynakları en verimli şekle getiren ve dolayısıyla en çok iş yaratan teknolojidir.

Önümüzdeki yirmi yıl için, gelişmekte olan ülkelerde etkili olacak 'çoğaltıcı' yatırımları ve verimli işleri yaratmak yönündeki en büyük kapasite; ürün paylaşımına ve emeğin yoğun olarak yer aldığı işlere yönelik yapılan yatırım olacaktır. Bu yatırım sonucunda elde edilen ürünler, gelişmiş ülkelerdeki uluslaraşırı konfederasyon aracılığıyla pazarlanmaktadır. Sh:142-144

**

Küçük Azınlığın Gücü

Küçük, tek bir görüş benimseyen ve genellikle paronayak belirtiler gösteren grupların gerçekte işgal ettikleri mevkiye göre çok büyük bir gücü ellerinde tuttukları çoğulcu bir toplumda, yukarıda belirttiğimiz sürecin ne derecede önem taşıdığı şüphe konusudur.

Modern devlet kuramı, ortada bir "çoğunluk" ve bir "azınlık" olduğunu ve bunların karşılıklı etkileşimleri sonucunda bir "genel istek" doğacağını öne sürüyordu. Bunun da ötesinde bu kurama göre gerek çoğunluk gerekse azınlık, sosyal ve politik kararların tüm açılımlarıyla ilgilenecekti. Bunun dışında herşey "hizipsel", uğursuz ve kötü olarak düşünülüyordu. **Modern politik partiler "hizipleri" genel iyi ve genel istekle bütünleştirmek ve "hizipleri" "programlara" dönüştürmek üzere kullanılabilecek araçlar olarak doğdu.** İlk olarak İngiltere'de Edmund Burke'in partilerin Fransız Devrimi'nin uç noktadaki hizipçiliğini bütünleştirme gücüne karşı çıkmasından bu yana, bütünleştirici parti kavramı modern politik teorinin ve modern politik uygulamanın merkezini oluşturdu.

Bütünleştirici partiden karşıtlık içeren partiye doğru gelişen değişim, içinde bulunduğumuz yüzyılın ilk yıllarında başladı. Bu değişimde rol alan etkenlerden biri, oldukça uç bir noktada benimsenen ve tek bir görüş içeren kavramları, "genel isteğin" ve "genel iyinin" üzerine yükleyen işçi sendikalarıydı. Ancak işçi sendikaları parti sistemine büyük ölçüde uygunluk da gösteriyordu. **Avrupa'da işçi sendikaları bir "Sosyalist", "Komünist" ya da "İşçi" partisinin ideolojik çatısı altında bütünleşti.** Bu partiler her konuda öne çıkıyor; uzun bir dönemden bu yana işçi sendikalarının sınırlı çıkarlarını geniş tabanlı bir ideolojik uzlaşmayla bütünleştirmeye çalışıyor ve bunda da belirgin bir başarıya ulaşıyor. ABD'de ise işçi sendikaları karşılıklı ideolojik bağlantılardan -az ya da çok- uzak durdu; ancak çıkarlarını belirli ekonomik hedeflerle sınırlamaktansa, sosyal politik ve kültürel konularla mükemmel bir uygunluk sergileyecek şekilde geliştirdi. Aslında sınırlı ekonomik hedefleri dışında Amerikan işçi sendikaları geleneksel değerlerine -gerek aile ya da kilise gerekse Amerikan dış politikası ya da anayasa sistemi- sıkı sıkıya sarılan bir güç oldu.

Ancak söz konusu geleneksel kavrama meydan okuyacak, yeni ve farklı kuvvetler doğdu. Bu kuvvetlerin belki de ilk ortaya çıkanı, tek bir görüş benimseyerek ve diğer tüm konuları önemsemeyerek çoğunluğa yasaklamalar getiren ve oy verebilen nüfus içindeki oranları yüzde 5'i geçmeyen azınlıklardı. 1920'lerde içki yasağını savunanlar, kendi savundukları ya da karşı oldukları

konularda büyük çoğunluğun en iyi olasılıkla kayıtsız olduğunu çok iyi biliyordu. Amerikalı askerlerin I. Dünya Savaşı'ndan dönmesiyle savundukları davanın kaybedileceğini de biliyorlardı. Ancak bu insanlar geleneksel parti yaklaşımının çok küçük gruplara bir salıncak oy fırsatı, yani lehine değil aleyhine oy kullanma fırsatı verdiğinin de farkındaydı. Böylece oy verebilen her yirmi Amerikalı'dan sadece 1 tanesinin oluşturduğu bu küçük grup, konuyu kimin aleyhine oy kullanabilecekleri noktasına getirerek istedikleri yasakları getirdiler.

Kısa bir süre sonra Gandhi, Hindistan'da, benzer nitelikler taşıyan küçük bir grubun pasif direniş ve sabotajla en büyük güçlerden birini engelleyebileceğini gösterdi. Elbette, eğer yirmilerdeki İngiltere hâlâ imparatorluk görevlerine inansa ve kendi isteğinin gerçekleşmesi için bu oldukça küçük karşıt azınlığa baskı uygulasaydı -gerekirse kuvvetle- , Gandhi'nin başlattığı hareket kısa süre içinde bastırılırdı. Ancak İngiltere bunu denediğinde, küçük bir grubu bastırmak üzere yaptığı girişim kısa süre içinde **"Amritsar Katliamı"** oldu ve o ana dek yapılması gereken bir iş olarak gözüken şeyin -ayak takımını kuvvet kullanarak dağıtmak- İngiliz generaller tarafından yapılmasını engelledi. Gandhi'nin başarıya ulaşmasını sağlayan şey, Amritsar'a karşı Hindistan'dan değil İngiltere'den gelen tepkiydi.

Bu iki olay politik dinamiklerde kesin bir değişiklik anlamına geliyordu. **Bireysel çıkarları çoğunluğun çıkarlarıyla bütünleştirmeye çalışan partilerin -grupların, tek bir görüş benimseyen küçük azınlıklara karşı güçsüz olduğunu gösteriyordu.** Bu küçük azınlıklar, tek bir olumsuz konu üzerinde durur. Bu tek olumsuz konu ise, dünyanın ya da en azından toplumun kaderini etkiler ve sadece sınırlı bir amaca yöneliktir. Bedeli ne olursa olsun bu amacın et yememek, içki içmemek, çevreyi kirletmemek, risk yüklenmemek ya da kanserle ilgili olması, durumu değiştirmez. Partilerin, tanım gereği, harekete geçmek için uzlaşma yaratmaya çalıştığı durumlarda; hizipler karşıtlıklar sergileyerek bu hareketi engellemeye çalışır. Bu hizipler, yüzlerce milyonluk nüfusa sahip bir yarıkıtadaki birkaç yüz sıradan insandan oluşan Gandhi'nin Amritsar'ı gibidir. Ellerinde gücü, toplayabilecekleri destekle değil engelleyebilecekleri hareketlerle kullanırlar. Ellerindeki güç, yapılan bir hareketi onaylamak değil, veto etmektir.

Partilerin eylem için hareketlenmesi, her geçen gün azalmaktadır. Sonuç üretme gücü; hiçbir olumlu programları olmayan, sadece "düşman" olarak besledikleri olumsuz programlara sahip olan küçük grupların eline geçmektedir. Bu grupların sloganları "sivil haklar" değil "nükleer güce hayır" (Bu slogan ilk ortaya atıldığında nükleer silahları hedef almasına karşın bugün nükleer reaktörlere karşıdır) olarak karşımıza çıkar. **İngiltere'deki sendikalarda tüm üyelerin sadece yüzde 2 ya da 3'ünü temsil etmelerine karşın "radikallerin" ya da "kavgacıların" ya da "solcuların" etkin olduğu söylenmektedir.** Bu durum, mitinglerde boy göstermeyen, oy vermeyen ve oy vermeyi pek önemsemeyen büyük "ılımlı" çoğunluğun uyuşukluğuyla açıklanmaktadır. Ancak gerçekte, azınlıkların sekte vurabilecek güce ulaşmaları, kendilerini tek bir konuya adamaları ve asıl olarak eylemlerinin sonuçlarıyla ilgilenmemeleridir. Bu azınlıklar, sadece bozmakla ilgilenmektedir.

Tek bir üstün değere, ya da doğaüstü bir gerçeğe, inanan bir birey ya da grup, tanım gereği paronayaktır. Bu birey ya da grubun dışındaki insanların akla uygun davranmasının en önemli nedeni, dünyanın karışık bir yapıda olduğunu ve hiçbir nihai değerin olmadığını -belki bu dünyayla ilgili olmayan bir değer dışında- bilmeleridir. Ancak paronayak olsun ya da olmasın modern politikanın uzlaşma yaratmaktan karşıtlık ve düşmanca yöntemler yaratmaya doğru izlediği düşünce her geçen gün artmaktadır. Modern politika ortak tanımlamalardan, en azı ve en az ortaklık sergileyen düşünceyi tanımlamaya doğru kaymaktadır. Uzlaşmayı denemekten, savaşarak sonuca ulaşmaya yönelmektedir. Belki bütün bunlar da, bir çoğulcu toplumun özellikleridir. Ancak toplumların savaşarak sonuca ulaşma kavramına sığınması, hiçbir zaman son otuz yılda gelişmiş ülkelerde gözlenen düzeye ulaşmamıştır.

Tek bir mutlak gerçeği benimseyen ve kendisini ona adayan küçük bir grup, farklı bir ifadeyle, "paronayak" olarak adlandırılabilir. Bu tür bir grup son tahlilde kullandığı araçların yanlış olabileceğini ya da kendilerinin haksız olabileceğini kabul etmez. Eğer beklediği sonuçlara ulaşamazsa, söz konusu olan şey, şeytani güçlerin bir başka kanıtıdır. Yaşanılabilecek bu durum, bırakın, harcanan çabaların

yanlış yönlendirildiğinin, grubun haksız olduğunun bir göstergesi olarak bile kabul edilmez. Sözgelimi içki yasağı yanlısı olan hiçbir Amerikalı, yasaklarla gelen tüm değişikliklerin -tüm olumsuz etkilerine rağmen- içki içmeyi daha da yaygınlaştırdığını kabul edememiştir. Sh:219-223

**

Politik Bir Çevrede Yönetim

Uzlaşmadan karşıtlığa ve ortak isimleri aramaktan tek amaç benimseyen fanatizme doğru gelişen değişim, yöneticilerin politik arenada uyguladıkları geleneksel çalışma şekillerinin artık işlemeyeceği anlamına gelmektedir. Yöneticilerin, politikacıların ihtiyaçlarını anlaması ve onlarla işbirliği yapması her zaman hoş karşılanmıştır. Öne sürülen düşünce her zaman şu olmuştur: İster parlamentoda isterse sivil hizmetlerde görev yapsın, politikacılara yakın ol, onları tanı ve onlar tarafından tanın. Diğer insanların -özellikle de politikacıların- bakış açıları, değerleri öncelikleri ve sorunları bilinmelidir. Çünkü bu insanların bakış açıları, değerleri ve üzerlerindeki baskı; ister bir şirket isterse bir hastane, üniversite ya da devlet kurumu yönetsin yöneticilerin bakış açıları, değerleri ve üzerlerindeki baskılardan çok farklıdır. **Bir yöneticiye son derece açık gözüken bir şeyin -sözgelimi başında bulunduğu kurumun görevi, politikacılara çok uzak olabileceği de bilinmelidir. Politik süreçte rol alan insanları tanınmak ve bu insanların yapabileceği bir şeye ihtiyaç duymadan önce bu insanlar tarafından tanınmak, akla uygun bir davranıştır.** Yöneticiler, başlarında bulundukları kurumların yaptıkları etkilerin yaratacakları sorunları incelemeli ve bu sorunlar birer "skandala" dönüşmeden ve yeniden seçilmek ya da terfi etmek için uğraş veren politikacıları etkileyen bir sorun olmadan önce çözüm üretmelidir.

Siyasî Bir Eylemci Olarak Yönetici

İster bir şirketin isterse bir hastanenin ya da üniversitenin başında olsun, yeni yöneticiler kendilerini "özel bir çıkarı" temsil eden kişiler olarak görmeye -ve böyle görülmeye- son verirlerse etkin olacaktır. Kutsal nedenlere "tamamen inanan" insanlarla dolu bir politik arenada, kurumların başlarındaki yöneticiler kendilerini ortak iyinin temsilcisi ve "genel isteğin" sözcüleri olarak kabul ettirmelidir. Yöneticiler artık politik sürecin bütünleştirici bir güç olduğuna güvenemez; yöneticilerin kendisi bütünleştirici bir kimlik taşımalıdır. Kendisini üretimde, performans sergilemede ve harekete geçmede toplum çıkarının sözcüsü olarak kabul ettirmelidir. Bu ise herhangi bir kurumun (ancak özellikle bir şirketin) başındaki yöneticinin, politikanın genel çıkar ve toplumsal bütünlüğü sağlamak için ne olması gerektiğini göz önüne alarak düşünmesi gerektiği anlamına gelir. Yönetici bunu ortada bir "sorun" olmadan, bir başkasının önerisine karşı koymadan, olumsuz bir durum yaşanmadan önce yapmak zorundadır. Bu durumda bir yönetici, aynı zamanda, öneriler sunan, eğiten ve taraf tutan bir insan olmalıdır. Bir başka ifadeyle, bir yönetici; "konuları" yaratmayı, toplumsal sorunları belirlemeyi ve bu sorunlar için çözüm üretmeyi ve özel bir "şirket" çıkarından çok bütünü ilgilendirecek şekilde toplumdaki üreticilerin çıkarları için konuşmayı öğrenmek zorunda kalacaktır.

ABD'de İşadamları Yuvarlak Masası (büyük şirketler- deki baş yöneticilerden oluşan bir grup), politik karşıtlıklar üretmeden önce ekonomik ve sosyal sorunları göz önüne alarak düşünen ve politik formüller üreten bir politik araç olmayı başarmıştır. **Bu grup sessiz kalmayı denemiş, herkesçe bilinen şeylerden kaçınmış ve dillere düşmekten kurtulmuştur.** İngiltere'de ise Ingiliz Yönetim Kurumu (British Institute of Management) benzer şekilde eylemci bir kimliğe bürünmüştür. Yöneticilerin ortak refah ve toplumun ekonomik çıkarlarının meşru sözcüsü olması fikri, destek görmektedir. Japonya'da da üst yönetimin oluşturduğu ve köklü temelleri olan güçlü kurumlar, zararlı gördükleri politik önerilere "Hayır” demekten yapıcı ve toplumun çıkarıyla ilişkili gördükleri politikaları geliştirmeye yönelmektedir.

Etkin olabilmeleri için yöneticiler, kendilerini üreticilerin çıkarlarının temsilcileri ve genel isteğin sözcüleri olarak kabul edecek yasal düzenlemelerin yapılmasını sağlamak zorundadır. Bu, iş gücü fazlalığının tahmini ve bu konuda önlemler alınması gibi politakalar için gereklidir. Bu noktada,

yöneticilerin, hizmetlilerin sahipliğinin şirketin hükümranlığıyla ve hizmetlilerin yeteneklerinin vatandaşlık sorumluluğuyla bütünleştirilmesi sorumluluğunu üstlendiği düşünülmektedir. Yöneticilerin "kârdan" bahsetmeyi ve o işte kalmanın maliyetini karşılama sorumluluğunu üstlendiği düşünülmektedir. Yöneticilerin, tek bir çıkarın yani "şirket" çıkarının temsilcisi olmaya devam etmekten çok -bu kapasiteyle sadece kaybederler- genel iyinin temsilcileri olarak hareket etme ve konuşma sorumluluğunu üstlendiği düşünülmektedir.

Büyük Amerikan şirketlerindeki yöneticilerin, enflasyonun çalışanların ödedikleri vergi üzerindeki etkisiyle savaşması, nasıl davranılmaması gerektiği konusunda çarpıcı bir örnekti. **Yıllık 100.000 S'lık bir ailevi gelire sahip az sayıda insanın -aralarında bir avuç üst yönetici de vardır- oluşturduğu grup, Amerika'da geliri enflasyonuna endeksli olan tek gruptur.** Bu insanların ödediği maksimum vergi, gelirlerinin yüzde 50'si olarak belirlenmiştir; enflasyona bağlı olarak nominal gelirlerinde gerçekleşen bir artış, daha yüksek bir vergi derecesinin söz konusu olduğu anlamına gelmez. Bununla birlikte bu grubun altında yer alanlar, bu tür korumadan hoşlanmazlar. Bu grubun altında yer alanların ödedikleri vergide, gelirleri enflasyonun üzerinde artmamasına rağmen, artar. Maksimum vergi akla uygun ve toplum tarafından arzu edilir hatta gereklidir. Ancak ben, yöneticilerin içinde bulundukları toplulukların, iş arkadaşlıklarının ve yakın çevrelerindeki üreticilerin yaptıkları haksızlığa karşı sessiz kalmaya devam etmeleri halinde, bu durumun savunulup savunulamayacağına ilişkin şüpheler taşıyorum. Sendikaların farklı bakış açısı taşıması anlaşılabilir; sendikalar daha büyük hükümet harcamalarına bağlıdır ve gelirlerin enflasyonla birlikte otomatik olarak daha yüksek vergi düzeyleriyle ölçülmesi, hükümetin gelirlerini enflasyondan daha hızlı artırmak için uygulayacakları en hızlı yöntemdir. Daha da ötesi, bunun için, nominal vergi oranlarında artış gibi popüler olmayan hiçbir politik eyleme gerek yoktur. Ancak yöneticiler bu tür bir özür ileri süremez. Yöneticilerin sessizliği zayıflık, ilgi eksikliği, sorumluluk duygusundan yoksunluk ve liderliği kaybetmek demektir.

Yöneticiler ortak çıkarları ilgilendiren konularda liderliği ele almayı kabul etmedikçe, çoğulcu bir politik çevrede her geçen gün güç kaybedecek ve sonunda karşıtlıkların oluşturduğu bir politik düzende oyunu kaybeden taraf olacaktır.

Yeni politik çevrenin ileri sürdüğü istekler, "büyük şirketleri ilgilendiren" konular gibi anlaşılabilir. Ancak tüm kurumların politik bir kimlik kazanması, liderlik ve eylem yönünde gelen istekleri orta ve küçük ölçükle şirketler de dahil olmak üzere tüm şirketlerdeki yöneticileri ilgilendiren bir konu yapmıştır. Aslında pek çok durumda, orta ve küçük ölçekli şirketler, ekonomik performansla doğrudan ilişkisi olmayan bu istekleri daha dikkatli incelemeli ve bu konularda daha etkin bir liderlik sergilemelidir. Baş yöneticilerinin İşadamları Yuvarlak Masası'na oturduğu büyük şirketler, ulusal ve uluslararası konularla ilgilenirken; orta ve küçük ölçekli şirketler, kendilerini bölgesel konularla ilgili bulabilir. Bu orta ve küçük ölçekli şirketler, hükümetteki üst düzey yöneticilerle doğrudan çalışmaktan çok ticaret odaları ya da sanayi odaları aracılığıyla dolaylı olarak çalışmak zorunda olabilir. Ancak zaman, politika ve karakterle ilgili istekler aynıdır. Kâr gözetmeyen kamu hizmet kurum larının başlarındaki yöneticiler de aynı isteklerle karşı karşıyadır ve aynı sorumlulukları yerine getirmek zorundadır.

İster çok büyük isterse çok küçük olsun, bir şirket, ana ihtiyaçları asıl olarak sadece tek bir görev için yapılandırılan kurumlar tarafından karşılanan bir toplumda faaliyet göstermektedir. Şirket -ya da hastane veya üniversite- ister küçük isterse büyük olsun, yöneticiler, toplumun kurumları ihtiyaçlarına ulaşmada kullanabilecekleri bir araç olarak gördüğünü ve bu ihtiyaçların da söz konusu kurumun asıl görevleriyle ilişkili olmadığını kabul etmek zorundadır -tıpkı eğitim ve öğretim yeteneğiyle ilgisi olmadığı halde üniversitelerden "azınlıklar" için öncelikli istihdam oluşturması istendiği gibi-. Yöneticiler; dinamiklerin küçük, tek bir görüşü ve karşıtlığı benimseyen azınlıklara doğru geliştiği, bu azınlıkların veto etme gücünü ellerinde tutabildiği ve uzlaşmayı temsil eden çoğunluktan aykırı olarak hareket edebildiği bir politik çevrede faaliyet göstermeyi öğrenmek zorundadır. Yöneticiler, fırtınalı dönemlerde çoğulcu bir toplumda liderlik kimliğini taşımak, bütünleştirici bir rol oynamak ve bütün bunlara ek olarak başında bulundukları kurumları

performansa yönelik yönetmek zorunda olduklarını her geçen gün daha net bir şekilde görecektir.

Sh: 223-227

**

Yirmi beş yıl önce **Yönetim Uygulaması** (New York: Harper & Row, 1954) adlı kitabımda müdürlerden oluşan bağımsız bir kurulun kendisi için belirlenen net görevler ve bir iş programıyla kurulmasını, şiddetle savundum. Nihayet bu öneri gerçek oluyor. Müdürlerden oluşan bir kurul, kurumların etkinliğinde önemli rol oynayan gerçek bir sorumluluk organı olacaktır. Ancak bu da, üst kademedeki yöneticilere yeni ve ek yükler getirecektir.

Bütün bu taleplere Japon modeline göre yapılanan bir üst kademe yönetimiyle cevap vermek, oldukça cazip olurdu. Pek çok Japon şirketinde, üst kademedeki yöneticiler "işlem yapmaz" "ilişki kurar". Dışarıyla olan ilişkilerin -hükümetle, bankalarla, sanayi gruplarıyla...- sorumluğunu üstlenir. "Şirket müdürleri" konumundaki daha genç bölüm başkanları ise, şirketi işletir. Üst kademedeki yöneticiler, bu işi yapan insanların nitelikli olmasını sağlar. Aslında Japon şirketlerindeki üst kademe yöneticileri, yönetimin başarısı konusunda diğer herhangi birinden çok daha fazla düşünür. Elbette önemli kararlara da katılır. Ancak şirketi bu yöneticiler "yönetmez".

Batı kurumlarının da bu yolda ilerlediğine dair çeşitli işaretler var.

En büyük Amerikan bankalarından birinde, bir başkan bir üst yönetici ve iki başkan yardımcısı, zamanlarının büyük bölümünü dış ilişkilerde harcıyor. Başkan ve üst düzey yönetici, New York şehrinin finans krizi üzerinde sırayla çalışıyor. Bu görevi yürüten, diğer herhangi bir göreve zaman ayıramıyor. Aynı dönemde başta olan diğer kişi Bu siners Round Table'ın üyeliğini yürütüyor ve ulusal iş gücü politikaları için haftada iki gün harcıyor. İki başkan yardımcısı da Washington'daki kurumlarla, yabancı hükümetlerle ve uluslararası finans kurumlarıyla ilişkileri yürütüyor. Aslında bankayı bir grup yönetici yardımcısı işletiyor. Üst kademedeki grup, üyelerinin her birinin kendisine ait yoğun programı olmasına rağmen haftada en az iki sabah bir araya geliyor ve öğlen yemeklerinde mümkün olduğu kadar sık buluşuyor.

Ancak bu gerçekten yeterli değil. Önümüzdeki dönemlerde, üst kademedeki yöneticilerin gerçek işe, bu işin amaçlarına, önceliklerine ve stratejilerine daha az değil daha çok ilgi duyması gerekecek. Bu dönemlerde iş yönetiminde büyük ödüller dağıtılırken bu ödüllerin önemli kısmı üst kademedeki yöneticilerin şirketi, şirket çalışanlarını, şirketin sorunlarını ve yakalayabileceği fırsatları görmesine verilecek. Ürün paylaşımı ise, gerek kişisel ilişkilerde gerekse iş kararlarında üst kademedeki yöneticilerden çok daha fazlasını isteyecektir.

Dış ilişkilerin yükü yani üst kademedeki yöneticilerin eylemci ve yol gösterici olması gerekliliği, üst kademedeki yöneticilerin tüm zamanını işi yönetmek için harcadığı ve dış ilişkilere daha alt kademelere bıraktığı geleneksel Amerikan yaklaşımını ortadan kaldırmaktadır. Hastane yöneticisinin gönderdiği mektubun da gösterdiği gibi, üst kademedeki yöneticiler artık yönetim kuruluna her işi bırakamaz. Kritik politik alanlarda ve ilişkilerde, üst kademedeki yöneticilerin kendileri etkin olmalıdır. Bilgiyi kaynağından alacak ve yol gösterecek zamana sahip olmalıdır.

Bu, üst kademedeki yöneticilere ait işlerin tekrar önemli düşünce alanları olacağını kabul etmek için, gelecekte yapılması gereken işleri ve daha da ötesi hazırlıkları, denemeleri ve yenilikleri gösteriyor, üst kademe yönetimin yapısı üzerinde II. Dünya Savaşı yıllarında çalışmaya başladık. On ya da on beş yıl sonra çalışmalarımızın sona erdiğini ve aradığımız cevapları bulduğumuzu düşündük. Bugün bu soruları açıklamaya çalışmak için tekrar işe başlamak zorundayız.

Yönetim olgusu üzerinde odaklanan ilgi, önümüzdeki yıllarda üst kademe yönetimin yapısına, bileşimine, niteliğine ve bu kademedeki insanlara kayacak. **Yarın "üst kademe" yönetimi, özellikle büyük organizasyonlarda geleneksel olarak barındırdığından çok daha fazla insan barındıracak.** Son yirmi beş ya da otuz yıl içinde, orta ölçekli şirketlerin bile bir üst

kademe yönetim grubuna ihtiyacı olduğunu, bu şirketlerde tekbir "baş yönetici"nin yeterli olmadığını öğrendik. Çünkü bu şirketlerde yapılması gereken işler, bir kişinin karşılayamayacağı kadar farklı yaklaşımlar, boyutlar ve görevler gerektiriyor. Üst kademe yönetiminin konumuna uygun bir benzetme olarak, ortada her zaman bir "şef' olsa da her sanatçının birbirine eşit olduğu küçük bir oda orkestrasını gösterebiliriz. Sh:234-236

Kaynak:

Peter F. DRUCKER, Fırtınalı Dönemlerde Yönetim, Orijinal İsmi: "Managing in Turbulent Times" trc: BÜLENT TOKSÖZ, İnkılap, 2010, İstanbul.

*****

“Bilinir”ken, “Bilinilmesi İstenilmeyenler”den “PETER FERDİNAND DRUCKER”

FIRTINALI DÖNEMLERDE YÖNETİM

ADNAN MENDERES'İ, KİM YIKTI?

"Politika yolunda ilerledikçe anladım ki iktidar ateşten bir gömlekmiş. "
Adnan Menderes

Her kaynak kendi içerisindeki iyi yönlerini söylerken, eksik ve kötü yanlarını görmezden gelmesi yaratılış gerçeklerindendir. İnsanlar yaptıkları iyilikler ile anılırken, kusurları unutulmaz. Bir zaman sonra hatıralardan gerçek hakikatleri sızar. Bu hatıralar ise "House Of Cards"larını yıkmaya başlamıştır. Beşerin bu şekilde hareket etmesi, dünyanın ve hayatın dinamik olması ve kaderdir. İnsan fıtraten kendi nefsini öteki ile kıyasladığında, minnettârlığını hiçbir şekilde kullanmak istemez. Velev ki, bu kişiler ebeveynleri olsun. Hep hataları yüze vurur. Unutmayalım ki, dünyada her şeyin bir sonbaharı yani "ölüm"ü vardır. Gerçek dirilişini görmek için kışını ilkbaharını görmeden duramaz. Ne var ki; Allah Teâlâ'nın da buyurduğu gibi "Sonra herkese kazandığı eksiksizce ödenecek ve onlara haksızlık yapılmayacaktır." [Bakara, 281] Kıyamette kazançlar ellere teslim edilecektir. O zaman insanların/mahlûkâtın iyiliklerine eyvallah, kötülük/zulümlerine itiraz salahiyeti yoktur. Aşağıda alıntı yaptığımız kitap bir dönemin iyilik ve yanlış taraflarını sorguluyor. Biz burada "bilenen bilinmeyenler" kısmına düşenleri/hataları zikrederek kendimize ders vermek istedik. Ayrıca "tarih tekkerürden ibarettir" diyerek kendimizi affedemeyeceğimizi de hatırlatmak istedik.. Her zaman olduğu gibi "Doğruyu vaktinde söylemeyenlere, doğruyu vaktinde duyup da dinlemeyenlere de binlerce kere eyvâhlar olsun."

*****

"27 MAYIS İHTİLALİ ve SEPEBLERİ
- Görüp Yaşadıklarım- Çağdaş Türkiye'nin İç Siyaset Tarihi Araştırmalarına Katkı"
İsimli Eserden Alıntılar

Çoğu zaman hükümetler gerçekleştirdiklerinden ve iyiliklerinden çok, yaptıkları hatalara bakılarak yargılanır. Demokrat hükümeti, memleket hizmetindeki gayretlerinin yanında, ne yazık ki, sonunda kendisinin düşüşüne yol açan vahim hatalar da işledi.

Şimdilik pek fazla ayrıntıya girmeksizin, muhalefet karşısında aşırıya kaçan hassaslık, bazen de müsamahasızlık göstermiş olduğunu gözlemlemekle yetinelim.

Özel hayatında son derece yumuşak ve sevimli olan başbakan, yürüttüğü politikaya yapılan, isterse iyi niyetle olsun, en ufak tenkit karşısında kibirli ve kırıcı olup çıkıyordu. **Diktatörlüğe eğilimli tutumundan ötürü, kendi bakanları da dâhil, herkesten sadece alkışlar ve övgüler bekliyordu.**

Aslında bu tavrıyla o bir geleneği, kendi aleyhine de olsa, devam ettirmekten başka bir şey yapmıyordu. **Maalesef Türkiye'de ve genellikle doğu ülkelerinde kendilerini tenkit edenlere karşı tavizsiz, ekseriya da sert görünmek devlet adamlarının pek çoğu için, neredeyse bir kuraldır.**

Aslına bakarsanız, Menderes hükümetinin hatalarının pek çoğu, muhalefet karşısındaki hoşgörüsüzlüğüyle, görüş ayrılıklarından aşırı derecede korkmasıyla izah edilebilir. İşte birkaç misâl:

1954 yılında muhalefet partilerinden birinin (Millet Partisi'nin) yasaklanması, ardından liderine karşı oynanan oyunlar, sonunda da hemen hemen keyfî bir şekilde hapse atılması.

Daha az vahim olmayan bir başka hata: Muhalefetin gazetelerine yapılan baskı, özellikle de bazı tanınmış yazarların tutuklanması.

1954 seçimlerinde muhalefet safında yer aldılar ve hükümetin isteğine karşı çıkarak Demokratların rakibi Osman Bölükbaşı'yı seçtiler diye Kırşehir ilinin ilçe hâline getirilmesi hatası.

Yine, Türkiye'nin Yunanistan'la Kıbrıs adası konusundaki tartışmaları sırasında işlenmiş olan son derece ciddî bir yanlış: **Hükümetin ileriyi görememesi ve ihmali 1955 Eylül'ünde İstanbul'da müthiş bir gösterinin yapılmasına imkân verdi. Selânik'te Atatürk'ün doğduğu evde patlamış olan bombayı bahane eden eski başşehir İstanbul'un kenar mahalle halkı, ekserisi Rum kökenli olan Türk vatandaşların oturduğu semtlere hücum edip mağazaların vitrinlerini kırdı, içlerindeki eşyayı yağmaladı veya sokağa atıp ayakların altında çiğnedi. Güvenlik güçleri ise yapılanlara müdahale etmeksizin seyretmekle yetindiler. Neticede hükümet bu tedbirsizliğini bir tazminat kanunu çıkararak telâfi yoluna gitti. Maddî zarara uğramış kimselere otuz milyon İsviçre Frangı'na kadar varan bir meblâğ ödendi.**

Ve 1955'te yapılan bir diğer hata ile bu seriyi tamamlayalım: **Bir propaganda gezisi sırasında, muhalefet partisinin liderine karşı, kasıtlı veya kasıtsız, çıkarılan güçlükler ve ayak takımı tarafından kendisine yapılan hakaretler**. Sh:23-24

**

Hatta bir keresinde, Meclis'i çok dehşetli bir şekilde sarsan bu tartışmalardan birinde CHP lideri İsmet İnönü kürsüden Demokrat Parti milletvekillerine ve hükümet üyelerine şu esef verici, aynı zamanda da tarihî sözleri söyler.

"Arkadaşlar, şartlar tamam olduğu zaman milletler için ihtilâller meşru bir haktır, bu yolda devam ederseniz sizi ben bile kurtaramam."

Haber bütün yurda yıldırım hızıyla yayıldı. Herkes şaşkına döndü. Gerçi, insanlar bir aydır huzursuzluk içinde yaşıyor ve **"ihtilâl"** kelimesi ağızdan ağıza dolaşıyordu. Bununla beraber hiç kimse Demokrat iktidarının bir tek gecede, dahası birkaç saat içinde, çürük bir bina gibi yıkılıp gideceğini düşünemiyordu.

Öte yandan ise, Demokrat kabinesinin Başbakanı ve iktidar partisinin lideri Adnan Menderes, orada burada verdiği nutuklarda kendisi de ihtiyatsızca şöyle diyordu:

"Gûya onlar (muhalefettekiler) bir ihtilâl yapmaya hazırlanıyorlarmış. Gülerim ben buna. Bilsinler ki ihtilâli yapabilenler sadece muhalefettekiler değildir. İktidardaki parti de yapabilir, hem de en âlâsını!"

Sh:19

**

**

Demokrat Parti'nin Parçalanması ve Millet Partisi'nin Doğuşu

"Dörtler"in, özellikle de Bayar'ın rakiplerinin başında, yeni partinin il başkanı, İstanbul'un ünlü avukatı, karakter ve büyük medenî cesaret sahibi Avukat Kenan Öner bulunuyordu. Kendisi Meclis'e girememiş olmasına rağmen, Demokrat milletvekilleri ve bilhassa aydın çevrelerde büyük bir nüfuz ve itibara sahipti.

General Sadık Aldoğan, Osman Bölükbaşı ve Fuat Ama gibi belli sayıdaki milletvekilleriyle birlikte Demokratların saflarından ayrılıp **"Millet Partisi"** adında üçüncü bir parti kurdu (20 Temmuz 1948).

Tavrının ve programının orijinalliğiyle bu yeni siyasî oluşum büyük ilgi çekiyordu. **Prensipler konusunda, Demokrat Parti CHP'den pek bir farklılık arzetmiyordu.** Devletçilik ve lâiklik konusunda ufak tefek değişikliklerle CHP'nin altı temel ilkesini olduğu gibi almıştı. Buna karşılık, tuttuğu yeni yolla Millet partisi CHP'den olduğu kadar DP'den de ayrılıyordu. Gerçekten de bu partinin programı açıkça iktisat sahasında liberal, millî gelenekler konusunda ise muhafazakâr bir demokrasiyi savunuyordu. Zaten Millet Partisi'nin kurucuları Demokratların sıralarını terk etmezden önce de aşırı demokrat muhafazakârlar olarak ünlenmişlerdi.

Daha sonra çeşitli darbelere, birçok değişikliklere uğrayacak olan yeni parti, devlette özel girişime daha büyük yer verilmesini isteyen herkesi bayrağı altında toplayıverdi, bu yeni oluşumun yayılmasını dizginlemek için, **rakipleri olan CHP'liler ile DP'liler haksız yere MPlileri "gerici yobazlar" diye karaladılar.** Sh:58-59

**

Dört Bakanın Suçlanması

Daha sonra da o dönemde hayli gürültü koparan bir siyasî skandal patlak verdi.

O sırada bu "61'ler", olumsuz tavırlarına rağmen, henüz Demokrat Parti'nin Meclis grubundan ayrılmamışlardı. Bunlar belli bir bakanlığın koltuğunda oturan üç bakan ile bir devlet bakanı aleyhinde en ağır suçlamalarda bulundular. Bunlar, (Yassıada Mahkemesinde idama mahkûm edilip İmralı'da asılan) **Maliye Bakanı Haşan Polatkan,** (Kayseri hapishanesinden yeni çıkan) **Ticaret Bakanı Sıtkı Yırcalı,** (ölüme mahkûm edilip İmralı'da idam edilen) **Dışişleri Bakanlığına vekâlet eden Devlet Bakanı Fatin Rüştü Zorlu** ve eski devlet bakanı ve milletvekili **Mükerrem Sarol** idi.

Demokrat Parti Meclis grubundaki sert tartışmaların ardından, bu iç muhalifler, sonunda adı geçen dört kişi hakkında bir araştırma yapılması kararını aldırmayı başardılar. Bu maksatla da kabine değişikliğine başlandı.

Suçlama, çok büyük ölçüde yolsuzlukları, özellikle de söz konusu üç bakanın yer aldığı "Döviz Tahsis Komisyonu"nda nüfuzun kötüye kullanılmasını hedef alıyordu.

Gerçekte bu komisyonun vazifesi, kamu kesimi ile özel kesimden gelen döviz isteklerini incelemek ve belgeleri gördükten sonra gerekli izinleri vermekti. O yüzden de bu araştırma, muhtemel döviz kaçırma veya **yetkililerin görevleri sırasında yaptıkları tahsislere karşılık "bahşiş" alıp almadıklarıyla ilgiliydi.**

Milletvekili sıfatıyla, gayrimeşru yollardan zengin olduğu şeklindeki aynı suçlama Mükerrem Sarol'a da yapılıyordu.

Araştırma komisyonu, iki kanadının da neredeyse aynı oranda temsil edildiği, sadece Demokrat Parti milletvekillerinden oluşuyordu. Araştırma olumsuz olarak sonuçlandı ve komisyon raporunun bütün milletvekillerinin hazır bulunduğu Meclis'te okunmasının ardından da adı geçen dört şahıs aklandı.

Araştırma, suçlanan kişilerin kendi partili arkadaşları tarafından yapıldığı için, aslında bu karar kimseyi tatmin etmedi. Kamuoyunda bu mesele tam bir neticeye bağlanmadan kaldı. Ortadan kalkmayan şüpheye rağmen, Menderes kabinesini bir kere daha değiştirdi ve Fatin Rüştü Zorlu'yu tekrar Dışişleri Bakanlığına, Haşan Polatkan'ı da Maliye Bakanlığına getirdi. Elbette bu gözü pek ve yüce gönüllü bir davranıştı, fakat siyaseten yanlıştı, zira bu **iki adama halkın güveni sarsılmıştı.**

Bakanlara Yapılan O Suçlamaların Dayandığı Delillerle İlgili Tartışma

Şimdi de, bakanlar ve milletvekilleri aleyhinde suç delili toplama hakkı konusundaki meşhur tartışmaya geçelim. Bu kavgadan **"Hürriyet"** adında yeni bir parti ortaya çıkacaktır.

Gerçekten de Türk ceza kanununa göre, bir kişiyi meselâ bir gazetede vurguncu, hırsız, vs. olarak teşhir etmek isteyen kimsenin, konuyla ilgili bilgi ve belgeleri yayınlama hakkı yoktur; buna karşılık, söz konusu kanunun 481. maddesine göre, bu niyetinden savcıyı haberdar etmek zorundadır. Bu yasak, kamuoyunda elbette skandal çıkarmayı önlemeye yönelikti. Şayet bu şekilde suçlanan şahıs bir devlet memuru veya hizmetlisi ise, o zaman o kanunun 482. maddesi suçlayan kimseye suç isnadının delillerini açıklama izni verir.

Bakanlar ve milletvekillerine gelince, onlar öteden beri memur sınıfının dışında tutula gelmişlerdir. Özellikle de Temyiz Mahkemesinin 1949'da bu yönde vermiş olduğu bir karardan sonra, onlar hukuken normal vatandaşlarla bir tutuldular ve dolayısıyla 481. maddenin kapsamına girdiler.

O yüzden de, gerekli delillerin yetkili mahkemeye sunulacağı ifade edilerek, bakanlar ve milletvekillerine karşı karalayın bir yayın kabul edilmiyordu. Bu yeni parti aslında hiçbir varlık gösteremedi; belli bir süre faaliyette bulunduktan sonra, **kendisini kapatma kararı aldı ve "19"ların çoğu CHP saflarına katıldı.**

Bu tartışmada kim haklıydı?

O dönemde Menderes'in ve taraftarlarının bakış açısını pek kavrayamayan kamuoyunun büyük kesimi" 19"ları haklı bulmuştu. Gerçekten de ilk bakışta, **"Suçluyorum ve delillerimi mahkemeye sunacağım"** gibi bir açıklamadan daha mantıklı ne olabilirdi? Suçlayan bir kimseye suçu ispat edecek belgeleri sunmasına imkân vermekten daha doğru ve davasını daha mahkemeye taşımazdan önce kendisini cezalandırmaya kalkışmaktan daha yanlış da bir şey olamazdı. En azından, o zamanın kamuoyundaki duygu ve düşünce böyleydi.

Sh:86-91

**

"Milliyetçiler Derneği" Şubelerinin Kapatılması

Hükümet ilk hatalarından birini Malatya'da meydana gelen bir hadise dolayısıyla işledi.

İstanbul, Ankara ve diğer büyük şehirlerde, özellikle üniversite öğrencilerinin en iyi kesimini bir araya getiren ve bir taraftan gençler arasında komünist propagandası yapılmasına bir set oluşturma, diğer taraftan da memleketin örf ve âdetlerini koruma gayesi güden **"Milliyetçiler Derneği"** adıyla dernekler kurulmuştu. Çağdaş Türk milliyetçiliğinin anlamı ve hedefi kısaca şöyle belirlenmişti: Her türlü komünist ideolojiyi red, vatana ve millî değerlere gönülden bağlılık.

Türk milliyetçiliğine karşı çıkan fikirleriyle tanınan "Vatan" gazetesinin başyazarı Ahmet Emin Yalman, o sırada gazetesi için bir araştırma yapmak maksadıyla Anadolu'daydı. Malatya'ya geldikten sonra, bir akşam postahaneye gitti. Issız, dar bir sokaktan dönerken üzerine tabancayla beş el ateş edildi, fakat kendisine bir kurşun isabet etti. **O da çok yüzeyden bir yaralamaydı, zaten birkaç günde sağlığına kavuştu.**

Saldırgan, bir lise talebesi olan Hüseyin Üzmez, hemen yakalandı ve yirmi yıl ağır hapse mahkûm edildi. Tutanaklara göre, kendisinin "Milliyetçiler Derneği" taraftarlarından olduğu bahane edilerek suç bütün teşkilâta mal edildi ve bu derneğin şubeleri kapatıldı (Ocak 1953).

Bu aşırı ve acemice tedbir, Demokrat Parti hükümeti için ileride çok ağır sonuçlar doğuracaktır. Çünkü bunu yapmakla üniversite çevrelerindeki sağlam bir destekten kendisini yoksun bırakıyor ve bundan böyle oralarda sadece komünist eğilimlerin değil, fakat bilhassa CHP propagandasının iyice güçlenmesine zemin hazırlamış oluyordu. Gerçekten de o Milliyetçiler Derneği mensubu gençler,

hem solun ve kozmopolitliğin saldırılarına, hem de komünizm kadar Moskova tipi lâiklik anlayışı dolayısıyla nefret ettikleri CHP'nin gizli heveslerine karşı da bir kale oluşturuyorlardı.

O andan itibaren meydanı boş bulan CHPliler, her biri İnönü'nün partisine gençler kazandırma gayesi güden "CHP Gençlik Kollan", "Devrim Ocakları" ve "Mustafa Kemal Derneği" başta olmak üzere üniversite gençliği arasında çeşitli kışkırtma odakları kurdular. Demokratlar ise bu hareket karşısında tepkisiz kaldılar ve yaptıkları o çok büyük yanlışın farkına ancak felâket günü, yani 28 Nisan 1960'ta İstanbul Üniversitesi öğrencileri ayaklandığı zaman vardılar.

Millet Partisi'nin Kapatılması Bir Öncekinden Daha Ağır Bir Hata Oluyor

Gelelim öncekinden de daha vahim olan bir başka yanlışa, yani **"Millet Partisi"**nin 18 Ocak 1954'te kapatılmasına. 1951 'e kadar çok sınırlı öneme sahip bu parti, o tarihten itibaren ülkenin bazı bölgelerinde, özellikle de muhafazakâr kesimlerde gelişmeye başladı. Gelecekte bir rakip olacağım belli eden bu yaygınlaşmadan kaygılanan Menderes hükümeti, "Millet Partisi"nin halkın dinî duygularını sömürdüğünü ileri sürerek partinin feshine ve teşkilâtının kapatılmasına karar verdi.

Halbuki Demokratlara muhalif olmasına rağmen bu parti, hiç değilse Demokratlarla CHPliler arasında tampon vazifesi görüyordu. Sh:94-95

**

Ekonomik ve Malî Sıkıntı (Liberal Sistem İflâs Ediyor)

1954 sonundan başlayarak birkaç sene süren kuraklık, genel bir ekonomik krizi başlattı. Söylemeye bile gerek yok, ilk kurban, Türkiye'deki önemi bilinen tarım oldu. Sadece kuraklık değil, üç dört sene önce ithal edilmiş olan traktör ve makinelerin bakımsızlıktan yıpranması da tarım işlerini aksatır hâle geldi. Bu traktörler ve bu makineler dışarıdan, bakım ve tamirleri için gerekli yedek parçalar hiç düşünülmeden ithal edilmişti. Bu ise hükümetin ileri görüş ve organizasyon eksikliğini gösterir.

Tarımdaki kriz ihracatın durmasına yol açtı, bu ise ödemeler dengesinin bozulmasından ötürü ithalâtın âniden yavaşlamasını doğurdu. **Döviz yokluğundan Merkez Bankası** sayısız yabancı alacaklıların taleplerini karşılayamıyordu. Krizin hızla yayılması iç piyasayı tamamıyla rayından çıkardı. Kamu yatırımlarının durması ve böylece işsizliğin alıp başını gitmesi bundan kaynaklanıyordu.

Birkaç sene önce uygulamaya konulan liberal sistem yerini çarçabuk dengeleme sistemine bıraktı ve ithalât en gerekli maddelere indirildi. O kadar ki, iç piyasada ilâçlar gibi zorunlu maddeler bulunamaz oldu. İnsanlar senelerce kahveden mahrum kaldı ve **meselâ aspirin karaborsaya düştü.** Durum, Türkiye'nin son dünya savaşında yaşadığı o korkunç 1940 ilâ 1944 yılları arasındakinden bile vahim hâle geldi. **Ülkenin taze ürünlerini tüketmeye alışmış olan halkın büyük hayal kırıklığı içinde, ABD'den buğday ve dondurulmuş et, tavuk ithal edilmeye başlandı.**

> ***Bu acınası hâle bir çare aramak yerine hükümetin başı olan Menderes, İstanbul veya Ankara gibi büyük şehirlerde devasa çapta imar hareketlerine girişti. O andan itibaren de, kamu yararı ileri sürülerek ve baskı uygulamaktan bile çekinilmeyerek toplu istimlâklere başlandı.Bunlara hiçbir bedel ödenmiyor, hatta önceden haber dahi verilmiyor, verilse bile çoğu zaman sadece yirmi dört saatlik bir süre tanınıyordu.***
> ***Derken, insanlar evlerini ve dükkânlarını yıkılmış olarak buluyorlardı. Meselâ şu aile babasından bahsedilir: Kendisi işine gitmek üzere sabahleyin evinden ayrılır, dönüşte evini bulamaz, çünkü molozları bile çoktan kaldırılmıştır. Yıkımlardaki bu hızdan hareketle halk "Menderes Fırtınası" der olmuştu.***

Halk elbette yıkım bedellerini istiyordu, fakat belediyenin kasaları boştu. Mülkleri bu şekilde ellerinden alınan insanlara İstanbul Belediyesinin borcunun beş yüz milyon Türk lirasını aştığı tahmin

ediliyordu. Bu sıkıntıyı aşmak için eski borçları kapsayan kâğıtların dağıtılması yoluna gidildi. Alacaklılara ister istemez dayatılan bu değerli evrak ise beş para etmiyordu.

Beş sene süren bu imar çalışmaları sayesinde ge İstanbul bugün gördüğümüz modern şeklini aldı. Fakat ne kadar ıstırap ve gözyaşı pahasına?

Sonuçta, CHPliler de şeytanî bir zevk alarak bu millî çöküşe katkıda bulunmaktan geri kalmadılar. 1954 seçimlerindeki bozgunlarına rağmen, pusuda bekleyen ve rakiplerinin karşısına çıkmak için fırsat (ki bu fırsatı DP beceriksizliği yüzünden, CHP'ye vermekte gecikmedi) kollayıp duran CHPliler, halkın sefalet ve sızlanmalarını hem tahrik etmeye, hem de bundan yararlanmaya başladılar.

sh:97

**

1957 Seçimleri ve Bu Seçimlerden Doğan Meclis

Öyleyse bu çıkmazdan kurtulmak gerekiyordu. Ama nasıl?

Millet, sonuçta, hükümet tarafından yürütülen bu siyaseti onaylıyor muydu, onaylamıyor muydu?

Bu soruya, son sözü vatandaşlara bırakan demokrasi kuralı gereği, yeni seçimlerin vereceği cevaptan daha iyi hiçbir cevap verilemezdi.

1957 sonbaharına doğru karar alındı: Normal seçimlerin yapılacağı zamandan bir sene önce seçmenin huzuruna çıkılacaktı.

Demokratlar için bunun oldukça uygunsuz bir zaman olduğunu söylemeye hâcet yok, çünkü gösterdikleri çabalar meyvelerini daha henüz yeni yeni vermeye başlamıştı. Bu halka danışmanın neticesi ne olursa olsun, iktidardaki parti neye dayanacağını açık seçik bilmek istiyordu.

Seçim nispeten normal şartlar altında 27 Ekim'de yapıldı. Gaziantep'te olandan hariç önemli bir olay çıkmadı. O şehirde ise Demokrat taraftarlar ile CHP yanlıları arasındaki kavgalarda yaralananlar oldu. CHPliler valilik konağı başta olmak üzere kamu binalarına saldırdılar; silâhlı kuvvetlerin araya girmesiyle hadise fazla bir hasara meydan vermeden kapandı. Diğer başka her yerde seçimler sükûnet içinde geçti.

Menderes'in partisi, İnönü'nün partisinin yararına olarak önemli bir kayba uğradı. Herkesi şaşırtan bir sonuçla CHP, Demokratların 404 sandelyesine karşılık 178 sandalye kazandı; Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ise 4 milletvekili çıkardı. Demokrat iktidarının bu düşüşü, yaptığı yanlışların elbette bedeli olarak görülebilir. Gerçekten de Ankara'da, İstanbul'un büyük bir kısmında ve diğer büyük şehir merkezlerinde, yani kamu yararı sebebiyle ön ödeme yapmadan istimlâk etme politikasını en ileri noktaya vardırdığı, böylece de halk arasında en fazla hoşnutsuzluğa sebep olduğu bütün yerlerde tam bir bozguna uğradı.

Bu beklenilmedik başarı karşısında ise CHPliler derhal başlarını kaldırdılar ve gitgide daha uzlaşmaz hâle geldiler. Bundan böyle Meclis'te, her mesele, özellikle de hükümetin veya DP grubundan bir üyenin her teklifi, ne kadar güzel olursa olsun, bitmez tükenmez bir tartışma fırtınası koparacaktı. sh:104

**

CHP'nin Ordu İçinde ve Üniversite Gençliği Arasındaki Entrikaları

(Dokuz Subay Olayı)

Bütün bu olup bitenler yetmezmiş gibi, bir de CHP'nin gizli dolapları ordu içinde ve aynı zamanda da üniversite gençliği arasında günden güne artıyordu.

Bu amaçla muhalefet, Güney Kore ayaklanmasını ve bilhassa da 14 Temmuz 1958 Bağdat ihtilâlini alabildiğince sömürüyordu. **"Bizim ordumuz ve bizim gençliğimiz de bizdeki zalimleri devirmek için gerekli cesarete elbette sahiptir"** gibi sloganları ortalığa yayarak ordu ve gençlik kışkırtılıyordu. CHP çevreleri tarafından bu yönde yapılan yoğun propaganda etkisini göstermekte gecikmedi.

Bu tür telkinlere duyarlı olan çok sayıda subay memnun olmayanlar safında yerlerini aldılar. Bu hoşnutsuzluk ilk defa meşhur **"dokuz subaylar"** olayında kendisini gösterdi. Gerçekten de 1958'de bir askerî komplo ortaya çıkarıldı. **General Faruk Güventürk (Demokrat Parti iktidarının amansız düşmanı ve şimdiki Kayseri garnizon komutanı) ve Albay Cemal Yıldırım'ın (şimdilerde emekli) da içlerinde olduğu dokuz subay bir araya gelmişti.**

Anlaşıldığına göre, Demokrat Parti hükümetini devirip iktidarı İnönü'ye vermeye azmetmişlerdi. Komplo, aralarından biri, başarısızlığa uğrayacaklarından korkan Yarbay Samet Kuşçu tarafından, ihbar edildi.

Dokuz komplocu tutuklanır tutuklanmaz, konu, kendisi zaten ihtilâlciler tarafında olan General Cemal Tural'ın başkanlık ettiği askerî mahkemeye taşındı: Menderes hükümetinin şu körlüğünü varın siz hesap edin! Uzun süren duruşmalardan sonra, delil yokluğundan bütün zanlılar beraat etti, buna karşılık komployu haber veren yarbay, mahkemenin gerekçeli kararına göre, yalan beyanda bulunmak ve meslektaşlarına iftira etmekten ötürü on yıl hapse mahkûm edildi!

Olayların daha sonraki gelişimi tabii ki, bu komplonun gerçekliğini ispatlamakta gecikmedi. Zira söz konusu subayların çoğunluğu, bilhassa da **General Güventürk, Albay Yıldırım** ve askerî mahkeme başkanı General Cemal Tural, 27 Mayıs hükümet darbesini hazırlayan kimselerin başında yer almadılar mı?

Üniversite gençliğine gelince, hatırlayalım ki, CHPliler bu gençliği ihmal etmemişlerdi. Taraftarları olan bazı kimselerle, yani İstanbul Hukuk Fakültesindeki profesörlerle işbirliği ederek, daha önce bahsettiğimiz "Milliyetçiler Derneği" kapatılır kapatılmaz kurmuş oldukları çok sayıdaki örgütü harekete geçirdiler. Zaten onlar çoktan hem orduyu, hem de gençliği davalarına kazandırmışlardı.

1960 Nisan ayında bu çifte destekten güç alan CHPliler, altından kalkılmaz güçlüklerin pençesine düştüğü için bütün cephelerde bozguna uğrayan Menderes hükümetini kuşatma altına aldılar ve dört bir yandan saldırıya geçtiler.

Demokrat İktidar Düşüşte (Ünlü "Yetki Kanunu ")

1960 yılının o Nisan ayında ortaya çıkan olaylar, Demokrat Parti iktidarının kaderinde, 27 Mayıs hükümet darbesiyle sonuçlanana kadar, kesin bir rol oynadı. Muhalefetin sürekli kışkırtması, ayrıca sol unsurların tahrikleri, iktidarın çalışmalarını tamamıyla felce uğratıyordu. O yüzden Demokrat Parti meclis grubu bütün bu karışıklıklara son vermek için elverişli tedbirleri görüşmek üzere hemen hemen her gün toplanıyordu.

7 Nisan'daki oturumda söz alan birçok milletvekili, özellikle de **Sebatı Ataman, Mazlum Kayalar ve Sait Bilgiç,** iktidarı zorla ele geçirmek niyeti taşıdığını apaçık gözler önüne serdikleri CHP'nin eylemlerine ve canice manevralarına karşı tavır alıp seslerini yükselttiler. Zaten Menderes de 31 Mart 1960'ta Zonguldak'ta yaptığı bir konuşmada, biraz farklı kelimelerle ifade etse de böyle bir niyeti gözler önüne serip kınamıştı.

Muhalefetin bütün eylemlerinin zor kullanarak iktidarı devirmeyi hedeflediğini ve bir ihtilâlin ilk homurtularının çoktan net bir şekilde duyulmaya başlandığını açıkça dile getirdikten sonra, 7 Nisan'daki o grup konuşmacıları sertlikle harekete geçmenin ve gerekli tedbirleri almanın gerekliliği ve âcilliği ile sözlerini noktalamışlardı.

Sonunda, 18 Nisan günü, çok hareketli geçen bir oturumdan sonra, grup anlaşır ve neticeleri ağır bir karar alır. Bu karar, geniş yetkilerle donatılmış bir Meclis araştırma komisyonunun kurulmasıdır. Bu

maksatla **"YETKİ"** adı verilen kanun tasarısını hazırlamakla yükümlü bir komisyonun belirlenmesiyle işe koyulunur. İvedilikle hazırlanan bu tasarı, 27 Nisan'da görüşülür ve Meclis çoğunluğu tarafından kabul edilip kanunlaşır.

Bu ünlü yasanın temel hükümleri şöyle özetlenebilir:

Öncelikle şüphelileri sorgulama, ardından gerekirse tutuklatıp yetkili mahkemeye sevketme kararını vermeye salâhiyetli bir araştırma komisyonunun oluşturulmasını öngörüyor. Bu komisyon demek ki, bir bakıma, asliye mahkemesi sorgu hâkimi rolünü oynayacaktı. Bu sıfatla da, herhangi bir gerçek veya -söylemeye gerek yok- partiler de dâhil tüzel kişinin faaliyetleri ve malî kaynakları hakkında derin incelemelerde bulunabilecekti. Nihayet, gerekli gördüğü hâllerde, Meclis görüşmeleri konusundaki değerlendirmelerin gazete ve süreli yayınlarda yayınlanmasını da yasaklayabilecekti.

Önce grup kararı, ardından da kanun tasarısının Meclis'e sunulması CHP çevrelerinde tam bir protesto fırtınası kopardı. Bu arada, İstanbul Hukuk Fakültesi'nden bazı profesörlerin az çok belli desteğiyle üniversite öğrencilerinin bir kısmı ayaklandı. Sh:112-115

**

Beşli Görüşme

Başbakan benden tavsiye istemişti. Fikrimi söylemenin ve somut bir teklifte bulunmanın zamanı gelmişti:

Bu kritik saatlerde vakit dardır. Hemen harekete geçmek, tedbirleri almakta acele etmek gerekir. Bir kere daha söyleyeyim, bana göre, şayet bir felâkete meydan verilmemek isteniyorsa, doğruca zora başvurmaktan kaçınılmalıdır. Bir iktidarın ayakta kalmak ve güçlükleri altetmek için sahip olduğu bütün çareler arasında, baskı yöntemi son çare olarak düşünülmelidir. **İş o noktaya varmazdan önce, işte benim teklif ettiğim çözüm:**

En başta, **Menderes kabinesi derhal istifa etmeli.** Ardından, mümkün olduğu ölçüde muhalefete de birkaç bakanlık vererek, Meclis'in ılımlı milletvekilleriyle yeni bir bakanlar kurulu oluşturulmalı. Böylece de bir çeşit koalisyon veya daha doğrusu bir millî birlik kabinesi kurulmalı. Bu yeni hükümet, öncekinin siyasetinden sorumlu olmayacağı için, kararlarını tam bir serbestlik içinde alacak ve Anayasa'ya aykırı olduğu iddia edilen kanunların, bilhassa da yetki kanununun değiştirilmesini Parlâmento'ye teklif edebilecektir. Bu durumda muhalefet artık suçlayacak bir şey bulamayacak ve siyasî tansiyon düşecektir.

Cumhurbaşkanı Bayar bu teklife şiddetle karşı çıktı:

Böyle bir hareket zaaf işareti olur ve rakiplerimizi daha da cesaretlendirmekten başka bir netice de doğurmaz. Bu sıkıntılı günlerde kabine değişikliğinden daha anlamsız bir şey olamaz. Tam aksine direnmeli, kararlı olmalı ve oldukça sert tedbirlere başvurulmalı.

"Söz konusu olan bensem, dedi Menderes, hiçbir tereddüt etmeden derhal istifa eder ve yerimi milletvekili arkadaşlarımdan birine bırakırım." Fakat, dedi konuşmasına kısa bir ara verdikten sonra, "Sayın Hocam, bir kabine değişikliğinin bütün bu çalkantıya son vereceğinden emin misiniz?"

"Durmak şöyle dursun, gittikçe daha beter bir hâl almasından korkarım."

Başbakan, çok açık bir şekilde, benim tekliflerimi Cumhurbaşkanı'ndan daha anlayışla ve daha soğukkanlılıkla karşılamıştı. Cevap verdim:

Böylesi durumlarda bir kabine değişikliği, demokratik ülkelerde müracaat edilen ilk tedbirlerden biridir. Bu, bilgelikle gerçekleştirilen bir çözümdür. Bunu bir yana bırakıp, her ne pahasına olursa olsun hemen zora başvurmak, tekrar ediyorum, bana gereksiz ve oldukça riskli görünüyor.

Bize tarihimizde basit birkaç sokak gösterisinin baskısıyla yerini başkasına bırakmış bir hükümet örneği verebilir misiniz?

Ben demokratik bir gelenekten söz ettiğim için, önce müsaade buyurun da ben size sorayım: Siz bana on yıldan beri ülkemizde girişilmiş demokratik uygulamaya benzer bir uygulama örneğini tarihimizde gösterebilir misiniz?...

Bizim memleket idaresinde böyle bir gelenek hiç olmadı, o yüzden Sayın Başbakan bunun ilk örneğini vermek şerefi bundan böyle size düşüyor.

Celâl Bayar araya girdi:

Sayın profesör, içinde bulunduğumuz benzer şartlardan dolayı bizimkinden başka bir ülkede yapılmış bir hükümet değişikliği misali verirseniz memnun olurum.

Fransa'da ortaya çıkmış benzer bir olayı hatırlıyorum. Geçen perşembe İstanbul Üniversitesi'ndeki gösterileri gördüğüm gibi o hâdiseleri de yaşadım. 1925 yılı Mayıs ayı idi, o sıra Paris Üniversitesinde eğitim görüyordum. Bir Uluslararası Kamu Hukuku kürsüsü boşalmıştı. Profesörler Kurulu toplandı ve âdet olduğu üzere iki aday -Sayın Le Fur ile Sayın Georges Sel- belirlendi. O zamana kadar uygulanan yönteme göre Profesörler Kurulu, Millî Eğitim Bakanlığı'na gönderdiği takdim mektubunda, belirlenen adayları sıralama tercihinde bulunurdu -böylece de kendi tercihinin asaleten tayin edilmesini istemiş olurdu-, dolayısıyla ilk sıradakinin atanması gerekirdi. Bu durumda Bay Le Fur'ün başta yer alıyordu. Alışılagelenin aksine, o zamanki radikal hükümete karşı gösterdiği apaçık sempatiden ötürü, bakan tarafından atanan Sayın Sel oldu.

Bu kurallara uymazlık, üniversite öğrencileri tarafından öğrenilir öğrenilmez, ilkin sert bir protesto ile karşılandı, ardından da Paris Talebe Derneği'nin kışkırtmasıyla protesto genel bir başkaldırmaya dönüştü ve çok geçmeden de gerçek bir isyan havasına büründü. Sayın Sel'in ders vermesi engellendi, Hukuk Fakültesine maddî zarar verildi, sokaklarda ve meydanlarda **"Herriot'ya yuh! Herriot istifa!"** sloganları atılmaya başlandı. Çıkan bu olaylar yüzünden üniversiteyi on beş gün kapatmak zorunda kalındı ve sonunda Herriot kabinesi de mecburen istifa etti. Yeni kurulan hükümet kürsüyü Sayın Le Fur'e verdi ve düzen sağlandı.

Bizde şu an görülmekte olan olaylar, anlattığım o hâdiselerle benzerlik taşımıyor mu?

Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu da tartışmaya katıldı:

Orası Fransa, burası Türkiye. Her ülkenin kendi yapısı vardır. Başbakanla Eskişehir'e gideli daha iki hafta olmadı. Hiç abartmadan söyleyeyim, iki yüz bin kişi Menderes'i coşkuyla alkışlayıp bağrına bastı. Böyle bir olayın hiçbir anlamı yok mu? Sanırım Sayın Profesör İstanbul Üniversitesi'ndeki gösteriler karşısında duyduğu heyecanın etkisinden kurtulamamış.

Elbette halkın devlet adamlarına gösterdiği sevginin anlamı küçümsenemez. En azından demokratik bir ülkede bu yakın ilgi, iktidarın takip ettiği siyaseti ayrıca beğendiğini de gösterir. Şüphesiz ki, bu iyidir ve oldukça teşvik edicidir. Fakat öte yandan buna fazlaca bel bağlamamak ve yapılan o alkış ve gösterilen o tezahüratın sağlamlığına da haddinden fazla güvenmemek lâzımdır. Halkın duyguları çoğu zaman ters yönden esen rüzgâra göre istikamet değiştirir. Tarihte bir gün önce taptıkları insanların suratına ertesi gün tüküren yığınlar görülmedi mi?

Burada Menderes biraz sinirli bir tavırla araya girdi:

Şahsen benim kimseden korkum yok. Hemen yarın Kızılay Meydanı'na korumasız gidecek, bir konuşma yapacak ve kalabalık bir kitleye durumu izah edeceğim ve başım dik olarak bana hakaret etmelerini bekleyeceğim.

Sayın Başbakan, böyle bir maceraya kalkışmaktan sakınınız. Sizin gibi önemli bir kişi için kalabalığın arasına rastgele dalmak tehlikeli olur, çünkü orada sizi sevenler olduğu kadar size diş bileyenler de olabilir. Diş bileyenlerin her zaman bir rezalet çıkarma riski vardır. İstirham ederim bu fikirden vazgeçin. **[Bu görüşmeden aşağı yukarı on beş gün sonra Menderes kafasındakini yaptı, o meydana gitti, kalabalığın içine girdi ve yuhalandı.]**

Efendiler, dedi Cumhurbaşkanı, ben fikrimi söyledim ve bunda kararlıyım. Yararlı görüyorsanız, sizler bu görüşmeyi sürdürün. Lütfen beni bağışlayın. Yarın NATO Konseyi'nin açılışında bulunacağım için trenle İstanbul'a gitmeliyim.

Saat on bir buçuk olmuştu. Kalkıldı. Bitişik salonda bekleyen Benderlioğlu beni otelime götürdü.

Yolda kendisine tartışmayı ve hükümetin istifa etmesi gerektiği telkinimi kısaca anlattım.

Tam da, dedi, benim düşündüğüm gibi konuşmuşsunuz. Ben de başka bir çıkar yol göremiyorum. Birazdan Bakanlar Kurulu toplantısına katılacağım. Oturum gecenin on ikisinde başlayacak. Orada sizin tavsiye ettiğiniz kabul edilse bari. Yarın görüşürüz.

Pazar sabahı, saat 10'da Benderlioğlu'nun evindeydim. Kendisi çok yorgundu. Bakanlar Kurulu toplantısı galiba saat 3.30'a kadar sürmüş ve karar, ne yazık ki, hükümet değişikliğine gitmeme şeklinde alınmıştı.

Bana ise haksız çıkmayı temenni etmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı.

30 Nisan akşamında İstanbul'a döndüm.

Mayıs Olayları

Her geçen gün durum daha kaygı verici bir hâl alıyordu. Sıkıyönetim ilân edilmiş olmasına rağmen, eski başşehir İstanbul'da da, yeni başkent Ankara'da da talebe çevreleri fokur fokur kaynıyordu. Her Allah'ın günü Ankara'da, Kızılay Meydanı'nda az ya da çok önemli gösteriler oluyordu. İstanbul'da ise gençler ayaklanma günü öldürülen arkadaşlarının nâşını istiyorlardı. Yüzlercesi tutuklanıyor, şehrin biraz dışındaki, eski tarihî kışla olan Davutpaşa'ya götürülüyordu.

Bir gün, Hukuk Fakültesinden birkaç meslektaşımla orada tutuklu bulunan öğrencileri ziyarete gittim. Aralarında benim eski asistanım, hâlen **Türkiye İşçi Partisi lideri Mehmed Ali Aybar** gibi solun bildik simalarını, tanınmış bir ressam olan **Râtip Tahir**'i ve daha başkalarını görünce çok şaşırdım.

Demek ki, CHPliler bu ayaklanmayı başlatmak ve devam ettirmek için solla ittifak yapmışlardı. Hükümete gelince, olayların patlak vermesinden itibaren artık ne yapacağını bilemez hâle geldiğinden, hemen hemen hareketsiz, cansız duruyordu. Demokrat Parti Meclis Grubu ise yerli yersiz toplanıyor ve alınması gereken tedbirleri boş yere tartışıyordu. **Menderes'e bakarsanız, moralini hiç bozmuyordu. Ani bir kararla İzmir'e gidiyor, yüz binleri aşan kalabalığa kendisini alkışlatıyordu. Oradan Turgutlu'ya geçiyor, çok sert bir konuşma yapıyor, bazı profesör ve avukatların tutumunu ağır bir dille eleştiriyordu.** Çünkü o sıra profesörlerle avukatlar -her zaman olduğu gibi CHPlilerin kışkırtmasıyla- siyah cübbelerini giyerek İstanbul sokaklarında sessiz bir yürüyüş yapmışlardı.

Ben ise, gelmekte olduğunu gördüğüm felâketi durdurabilmek için yapılması gerekenleri yapmaya gücüm yetmediğinden, bütün bu olayları endişeyle takip ediyordum.

Hükümetin iktidara inatla yapışıp kalması bana anlamsız geliyordu. Ve benim bu sezgim, Kızılay Meydanı'ndaki ardı arkası kesilmez gösterilerle, iktidarı resmen hırpalayan ve dolayısıyla hükümetin hedeflerine erişmesine artık hiçbir şans tanımadığını açıkça gösteren kalabalığın tutumuyla da -şayet ispatı aranıyorsa- ispatlanıyordu.

Acaba hükümet, 29 Nisan gecesi Çankaya'daki beşli görüşme sırasında Bakanlar Kurulu'nun muhtemel bir istifasını çok kesin ve net olarak reddetmiş olan Celâl Bayar'ın etkisi altında mı kalıyordu? Fakat Başbakan'ın anlamış olması gerekirdi ki, şayet Cumhurbaşkanı böyle bir ısrarda bulunduysa, bunun, on dört seneden fazla süren bir dostluğa sadakatten, Menderes gibi hâlâ dirayetli ve kabiliyetli bir yol arkadaşını son anda terketmek düşüncesinin doğurduğu samimi bir üzüntüden ileri geldiğini, -en azından ben bu kanaatteyim- anlaması gerekirdi. **Öte yandan, çok güçlü bir karakter yapısına sahip olduğu için, bugün kendisinin ve ekibinin karşısına çıkan engelleri, uzun devlet adamlığı boyunca nice zorlukları altetmiş olduğu şekilde belki de yine aşabileceği umudundaydı.** O dönemde Menderes'in halk tarafından çok sevilip tutulması meselesine gelince, daha önce belirttiğimiz destansı başarılarına rağmen, insaf ve iz'an yoksunu bir basının hep tesiri altında kalan kamuoyunun büyük bir kısmı, eskiden topluca derin bir kalbî bağlılık duydukları bu adamdan uzaklaşır gibi görünüyordu.

Doğrusu, bir an, yeni bir görüşme yapıp Başbakan'ı son bir kere daha ikna etmeyi denemek için az kaldı Ankara'ya gidiyordum. Ama neye yarardı? İlk denememdeki başarısızlık, ikinci bir girişimin de kesinkes aynı şekilde sonuçlanabileceğini gözler önüne serecek kadar açık ve net değil miydi?

Derken, Kurtuluş Savaşı'nın en ünlü komutanlarından biri olan **Emekli General Ali Fuat Cebesoy** aklıma geldi. Eski Meclis Başkanı ve o sırada Parlâmento'da bağımsız milletvekili olan Cebesoy, nâmı ve tecrübesiyle, Cumhurbaşkanı ve Başbakan'a herkesten daha fazla etki edebilecek konumdaki bir şahsiyetti.

Kendisiyle **Münip Hayri Ürgüplü**'nün evinde buluştuk. Paşa'ya Ankara seyahatimle ilgili bilgi verdim.

Bence de, dedi, Menderes'in istifa etmesinden başka bir çıkar yol görünmüyor.

Çok güzel! Mademki krizin tek çözüm yolunun bu olduğu konusunda aynı fikirdeyiz, o hâlde Paşam meseleye el atmalı ve derhâl Ankara'ya gitmelisiniz.

Karar verildi. Ne yazık! Artık çok geçti. Çünkü 22 Mayıs günü Harp Okulu öğrencileri Ankara sokaklarında sessiz yürüyüşlerini yapmışlardı. Hiç şühpesiz bu gösteri okul komutanları tarafından gizlice hazırlanmıştı. O yüzden de bu yürüyüş -en azından Türk tarihini bilenler için-, bundan sonra olacak olayların kesin bir işareti olarak gözüküyordu. Bundan böyle hiçbir şeyin Demokrat Parti hükümetini yıkılmaktan alıkoyamayacağı anlaşılıyordu.

Sh:133-150

**

Demokrat İktidarın Düştüğü Hata ve Aşırılıklar

"Benim arkamda millet var..."
Adnan Menderes

Buraya kadar sergilediğimiz olayların bütününden çıkan sonuç şudur ki: Demokrat Parti iktidarının düşme sebeplerinin arasında, en başta yöneticilerin bazı yanlışlarının ve bazı aşırılıkların konulması gerekir. Bu hataların çoğunu şimdi bizer biliyoruz, fakat asıl önemli olan, temel yanlış neydi, onu bilmek.

Bizce bu temel yanlışın kaynağı, gevşeklikle karışık bir ihtiyatsızlıktır. Çünkü iktidardakiler, sanki İngiltere veya İsviçre gibi eski bir demokrasi ülkesinde hükümet ediyorlarmış gibi, kendi güvenliklerini ihmal ettiler.

Bu yüzden, onlar sadece, şartlan bakımından, iğrençliğine tarihte az rastlanan kara bir yazgıya mahkûm olmakla kalmadılar, ülkeyi de öyle bir karışıklık içinde bıraktılar ki, Türk milletinin bundan kurtulabilmesi için muhtemelen onlarca sene gerekecektir.

Türk tarihi, onlara bu ülkede ihtirasların oynadığı rolü öğretmiş olmalıydı. Jön Türkler zamanında siyasi partileri parçalayıp bölen ve sonunda Osmanlı Cihan Devleti'ni yıkılışa sürükleyen o içler acısı çatışmalar ortadaydı.

Türkiye'de halkın egemenliği dönemini açtıklarına inanan Demokratlar, hasımlarının şeytanca ihtirasları olduğunu bilemediler. Bu dikkatsizlik onlara pahalıya mal oldu.

1950 seçimleri ertesinde Cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturan Celâl Bayar, selefi İnönü'nün en ufak yer değiştirmesinde bile kendisine eşlik eden o ünlü motorize polis korumasını istememişti. Milletin iradesi ve gücüyle bu makama geldiğini düşünerek -işin teorik yanına bakarsanız, elbette haklıydı- ve bundan dolayı da her türlü tehlikeden uzak olduğuna inanarak, her hangi bir vatandaş gibi gidip geliyordu. Aynı şekilde, İnönü'nün büyük bir gösterişle yolculuklarını yaptığı o beyaz ve zırhlı treni kullanmayı da reddetmişti.

Peki, kendisini korumak için hiçbir tedbir almadan sade bir vatandaş gibi o da kalabalıkların içine karışan şu temiz kalbli Menderes'e ne demeli?

Ya, Millî Savunma Bakanlığı'nın kendi binalarında hazırlanmakta olan komployu tahmin edememek bir ihmal, daha da kötüsü burnunun ucunu görememek değil midir?

Hâlbuki adam akıllı örgütlenmiş bir gizli polis gücü vardı ellerinde. Böylesi bir gevşeklik kesinlikle affedilmez gözüküyor. Tehlikenin geldiğini, yarının kurbanları olacak kişiler dışında, herkes görüyordu.

Harp Okulu öğrencilerinin sessiz yürüyüş yaptığı günün akşamı ***Genel Kurmay Başkanı Rüştü Erdelhun*** (hâlen Kayseri hapishanesinde mevkuf) yanında bir grup subayla beraber okul komutanı **General Sıtkı Ulay** ile görüşmeye gider ve ona:

Bu disiplinsizlik kabul edilemez. Suçluları cezalandırmalısınız.

Hayır Generalim, öğrencilerimi cezalandırmaktansa istifa etmeyi tercih ederim.

Bu ret karşısında geri adım atan Erdelhun, öğrencileri paylamak ve nasihat etmekle yetindi. Has askerler bunu zaaf olarak değerlendireceklerdir.

Aslına bakarsanız, seçim döneminin sonunda, kalleşçe bir propagandanın da etkisiyle Menderes hükümeti, gücünden ve kendine olan güveninden çok şey kaybetmişti. Her adımda düşeceğinden korkan ihtiyarlara dönmüştü.

Muktedir olamadığını, acze düştüğünü kabul etmeyi reddettiği için de, kendisine kalan son çareye başvurmak istemedi:
Çekilmek.
Hayal ve kuruntularında ısrar edip durdu.

Nitekim, felaketten az önce, Menderes'e en gözde bakanlarından biri olan **Samet Ağaoğlu** sohbet sırasında şöyle der:

Muhterem Başbakanım, sıkıyönetimi devam ettirmek için hep sadece ve sadece orduya dayandınız, halbuki güvenlik güçlerine ağırlık verebilirdiniz.

Menderes cevap vermediği için Ağaoğlu devam eder:

Bu tutumu hiç mi hiç doğru bulmadığımı söylememe müsaade buyurun. Çünkü olaylara ikide bir müdahale etmeye alışan ordu, bir gün bize karşı ayaklanacak olursa, onlara karşı koymak için elimizde hiçbir örgütlü gücümüz olmayacak.

Doğru söylüyorsunuz, dedi Menderes, benim ne Mussolini gibi faşist silahlı gruplarım, ne de Hitler gibi SS'lerim var, fakat benim arkamda bütün bir millet var.

Ah Menderes, ah! Bu ne saflık! Ha halka güvenmişsin, ha karınca sürüsüne.

Sh:165-168

**

Sonunda, 1961 Eylül'ünün kasvetli ve yağmurlu bir gününde Menderes, iki arkadaşı Fatin Rüştü Zorlu ve Haşan Polatkan'ın ardından idam edilmek üzere, Marmara'nın diğer bir adacığına, İmralı'ya götürülecektir.

Aydın'ın zengin ve asil bir çiftlik sahibinin bu biricik oğlunun kaderi işte bu oldu. Yumuşak huylu, son derece terbiyeli, en iyi niyetlerle bezeli bu adamın, parlak siyasi hayatının bir gün adi bir haydut gibi idam sehpasında noktalanacağı kimin aklından veya hayalinden geçebilirdi ki! Kadere inananlar buna **"alın yazısı"** diyeceklerdir.

Sh:164

**

SONUÇ
27 Mayıs Felâketinin Dört Sorumlusu

1. "Kendi ayrıcalıklarının sınırları içinde kalarak, hataya düşmeden ve aşırılığa kaçmadan iktidarını yürütebilen, ılımlı bir hükümetin yönettiği;
2. Yönetmenin ağır sorumluluğunu yüklenmiş olanlara yardımcı, yapıcı ve iyi niyetli bir muhalefetin bu idarecilere tavsiyeleriyle yardım ettiği, tenkitleriyle de aydınlattığı;
3. Seçkin aydınlarının taşıdıkları yüksek ahlâk ile halk kitlesine kılavuzluk ettiği;
4. Her şeyden haberdar, fakat dürüst bir basının, maddi çıkarlar karşısında özgürlüğünü koruduğu; **Ülkeye ne mutlu!"**

Sağlıklı bir demokrasinin temelleri işte bunlardır ve bunlar Türkiye'de yoktu, hâlâ da yok. *sh: 165*

Kaynak:

***Ord. Prof. Ali Fuad BAŞGİL: 27 MAYIS İHTİLALİ ve SEPEBLERİ**- Görüp Yaşadıklarım- Çağdaş Türkiye'nin İç Siyaset Tarihi Araştırmalarına Katkı : Eserin Özgün Adı: La Râvolution militaire de 1960 en Turquie (Ses origines) Contribution a letude de Vhistoire politique intârieure de la Turquie contemporaine , trc: Cemal AYDIN, Yağmur Yayınevi, 5 Basım: Nisan 2011, İstanbul*

"ALLAH" LAFZINDA GİZLENEN "HAÇ"

Rituel Sembolleri bir şeyin içine gizlemek/saklamak insanoğlunun zevkleri arasındadır. Bunu başaranlar kendilerince orgazm hissine kapılmışlardandır demekte yerinde olur. Bu "Aklın düzülmesi"ni sağlamış bir cinsel dürtü gibidir. Zamanımızda cinselliğin binlerce türü düşünülünce, bu söz doğrudur. Yine bu tür davranışlar psikolojik hastalıklardan sayılabilir. Yani kendi ritüel sembolünü sevmediğin/sevdiğin birinin değerinde gizlemek başarılı bir sunumdur da diyebiliriz.

Kitap hazırlayan biri olduğumdan ilk dönelerde bir okuyucumun biri beni "duâ" duraklarına yerleştirdiğim

şekilleri bir papazın icad ettiğini ve haç işaretini temsil ediyor şeklinde uyarması ile terk etmiştim.

O zaman bu tür aldanmaların/aldatmaların farkına varabilmiştim. Mesela Bir zamanlar Selçuklular zamanında yapılan binaların süslemelerinde **"ALİ"** yazısını yerleştiren İranlı-Şii ustaların durumu gibi. (Tabi ki bu tür yazıların konulması hakkında olumlu veya olumsuz fikirler ileri sürülebilir. Buradan yazının pdf sine bakabilirsiniz.) Fakat bu istifler konulmuştur. Buradaki söz birileri şöyle – böyle birilerini aldatıyor mu, aldanıyor muyuz, gerçek nedir, yalnızca varılacak netice yazıyı oraya koyanın kalbinde gizli olmasıdır. Sözü buradan son dönemlerde hat sanatını icra edenler arasında istiflemede yapılan bize göre yanlışlardan biride **"Allah"** ﷲ Lafzında bilerek/bilmeyerek elifin yerini tahrif ederek ikinci "lam" harfinden sonraya nakşetmesi ile haç'ı imâ eden tavrı yerleştirmek moda olmuştur.

Günümüz itibarıyla Mekke-Hârem'de inşa edilen kaşanelerin tepesinde de hükmeden bir edâ ile haç işareti sehven (!) yerleştirilmiş bu form vardır. Umumiyetin bu konuda çok bir görüşü/farkındalığı olmayacağından Lafza-i Celâlin acilen değiştirilmesini düşünüyoruz. Ayrıca binaların durumu da ayrı bir haç kompozisyonu oluşturmaktadır.

Unutmayalım ki, hiçbir zaman ecdâdımız, hürmeti nedeniyle Harem civârında Kâbe-i Muâzzama'dan yüksek bina yapmamış/izinde vermemişlerdir. Bugün dahi izdiham konusu olmasa müminlerin ekserisi metaf alanında (tavaf yerinde) bulunan üst katlarda tavaf yapmaktan hazer ederler. Müslümanların bu konuda uyanık olmaları dileği ile.

İhramcızâde İsmail Hakkı

“NAPOLYON” Olanın Sonu “LÜTFÜ” Olmaktır.

Napolyon’un Rusya’yı işgali ve Moskova hezimetine üç pencereden bakalım. **(Not: Belki, pencerelerin hepsini okuyamazsanız. Ancak 3.pencereden bakmayı es geçmeyin)**

1. PENCERE (Tarihçi Bakışı)

Fransızların ünlü komutan ve devlet adamı Napolyon Rusya’yı işgal etmek istemişti. Napolyon Moskova’ya ulaşınca Rusların pes edeceğini ve hemen kendisine boyun eğeceklerini düşünüyordu. Hesap etmediği şey anavatanından çok uzaklaşacağı ve Rusya’nın meşhur kışı idi. Ruslar ise zaten Moskova’yı gözden çıkarmışlardı. 14 Eylül 1812’de Moskova’ya giren Napolyon dörtte üçü yanmış harabe bir şehre girmişti.

Napolyon Rusları Friedland savaşında ağır bir yenilgiye uğrattı. Bu savaşın arkasından Napolyon ile Çar Aleksander arasında Tilsit görüşmesi gerçekleşti.(1807) iki düşman görüşme bittiğinde dost olmuşlardı hatta aralarında bir ittifak antlaşması bile imzalamışlardı. Amaç İngiltere’ye karşı ortak bir cephe oluşturmaktı.

Fakat ilerleyen zaman içerisinde Ruslar antlaşma şartlarından taviz vermeye başladılar hatta antlaşmanın en önemli kısmını oluşturan İngiltere’nin siyasi ve ekonomik tecritti ilkesine aykırı olarak İngiltere ile ilişkileri geliştirmeye başladılar. Bu durum Napolyon’u fazlasıyla kızdırdı. Napolyon 1812 Haziranında büyük bir ordu ile Rusya seferi için yola çıktı.

Rus savunma hatları arka arkaya kırıldı ve Ruslar geri çekilmeye başladılar. Son olarak Borodino’da şiddetli bir meydan savaşı oldu. Her iki tarafta ağır kayıplar verdiler ama üstünlük Napolyon’daydı. Ancak Napolyon için durum giderek zorlaşmakta idi. Çünkü Fransa topraklarından çok uzaklaşılmış bu nedenle kayıpların yeri doldurulamıyor asker lojistik destek alamıyordu. Üstelik kış yaklaşmaktaydı. Napolyon’un amacı Ruslara ağır bir darbe indirmek bu nedenle de Moskova’ya bir an önce ulaşmak istiyordu. **Napolyon kışı Moskova’da geçirmeyi planlıyordu.**

Fakat Rusların da bir planı vardı. Soğuğu kullanarak topraklarından çok uzaklaşmış olan Napolyon’u çaresiz bırakmak. Rusların geri çekilişi devam etti hatta Moskova’yı da boşalttılar. Napolyon nihai hedefine ulaşmıştı.

14 Eylül 1812’de Napolyon Moskova’ya girdi. Ancak o gece Moskova’nın her tarafında yangınlar başladı. Moskova askeri valisi General Rastopçin Moskova’nın yakılmasını önceden planlamıştı. Yaklaşık üç gün süren yangında Moskova’nın dörtte üçü yanmış koskoca şehir harabeye dönmüştü. Napolyon’un askerleri için kalabilecekleri barınaklar yol olmuştu. Ayrıca yiyecek sıkıntısı da ortaya çıkmıştı. Etraftaki Rus köyleri de Rus ordusu tarafından kontrol altına alınmıştı. Almanya ve Lehistan bölgesinden yardım alması imkânsızdı. Napolyon tam bir şaşkınlık içerisine düşmüştü. Napolyon bu durumda Ruslarla barış görüşmesi yapmak istediyse de sonuçsuz kaldı. Neticesi olan bir antlaşma ile Ruslarla masaya oturamadı.

Geri çekilmekten başka çaresi kalmayan Napolyon bütün askeri yeteneğini kullandı ve Rusların ağır bir darbe indirmesine fırsat vermedi. Ancak Rusya’nın soğuğu Rus saldırılarında çok daha etkili oldu Napolyon 420 bin kişilik büyük orduyla girdiği Rusya’dan sadece 30 bin kişilik bir askerle çıkabildi.

2. PENCERE (Felsefi/Edebiyatçı Bakış)

Napolyon ‘un Moskova seferi Napolyon’un sonunu hazırlarken Ruslarda ki vatanseverlik duygularını harekete geçirmiş ve Rus milliyetçiliğini geliştirmiştir. Tolstoy’un Harp ve Sulh/Savaş ve Barış isimli eserinde bu savaş konu edilmiştir.

Bu eserde hem savaş felsefesi hem de tarih felsefesi hakkında önemli tartışmalar yapılmaktadır. Savaşların nedenleri, savaşların yapısı, savaşların sonucu gibi konularda tartışmaları bu eserde

görmek mümkündür. Romanda halkı idare eden kişilerin eylemlerini ele alarak bütün ulusun eylemlerini değerlendirir. Ulusu idare eden insan gücünü Allah Teâlâ'dan almaktadır. Sorunlar Tanrı'nın insanların işlerine direk/dolaylı müdahale ettiği meselesidir. Tarihî olaylar ilâhî bir iradenin etkisi altında olarak kolayca yorumlanıyordu. Fakat, yeni tarih anlayışı içinde Tolstoy bunu reddetmiştir. Savaşların nedenleri nedir, neden milyonlarca insan birbirini öldürüyor, neden topraklar çorak kalıyor, ticaret yön değiştiriyor, milyonlarca insan yoksullaşıyor, zenginleşiyor, göç ediyor, aynı Tanrı'ya inanan milyonlarca Hıristiyan birbirini öldürüyor, bütün bunların neden ne olmaktadır, insanları birbirine öldüren bu kuvvet nedir? Rus yazar Tolstoy bu meselelerin anlaşılabilmesinin tek yolunun ise insanlığın aynası olan tarihte saklı olduğunu savunmaktadır. Tolstoy eserinde 1812 yılında Napolyon'un Rusya seferini anlatmaktadır. Tolstoy, savaşın nedenleri, savaşın yapısını, savaşta lider konumundaki insanların etkisini tartışmaktadır. **Tolstoy'a a göre savaş gibi büyük olaylar bir insanın iradesinden ziyade birçok faktörün yığılmasından oluşmaktadır.** Yani büyük insanları tarihteki rolü bir etiket niyetindedir Oysa belli zamanın şartları içinde gelişen savaş oyunu pek çok şeyin birleşmesinden meydana gelir, burada cansız makineleri idare eden, ek bir irade değildir, savaş pek çok hareketin sayısız çarpışmasından doğmaktadır. **Tolstoy'a göre yarım milyon insanın öldüğü bu savaşın tek nedeni Napolyon olamaz.** Tolstoy'un deyimiyle bir insan nasıl tek başına bir dağı deviremezse bir insanda beş yüz bin kişinin ölümüne neden olamaz. **Tolstoy'a göre bu olay insanlığın kaçınamayacağı bir kaderin sonucudur.**

Dünyanın yaratılışından beri öldürmenin fiziksel ve ahlaki açıdan kötü olduğu bilindiği halde, neden milyonlarca insan birbirini öldürdü? Tolstoy bu sorusuna yine kendisi cevap vermiştir.

"Demek ki bu o kadar kaçınılmaz bir şekilde zorunluydu ki, bunu yapan insanlar, arıların sonbaharda birbirlerini yok ederek yerine getirdiği erkek hayvanların yok olmasına yol açan doğaya ait zoolojik yasayı uygulanmış oluyorlardı. Bu korkunç soruya başka bir yanıt verilemez"

Bu romanda savaşa gitmeden önceki duygularla savaş sonrasında yaşanan duygular ve hayal kırıklığı dile getirilmiştir. Tolstoy'un eserlerinde ise en acımasız savaş aracı olarak top göze çarpmaktadır. Tolstoy eserlerinde cephe gerisinde şan, şeref ve kahramanlık gibi duygulardan söz ederken, savaş sırasında ise hastalık, açlık, sakatlık ve ölüm kavramlarıyla zıt duygulara dikkat çekmektedir. Tolstoy aynı zamanda savaş ve barış felsefesi ile ilgili tartışmalara girmektedir. Tolstoy; savaşları anlatırken analojilerden de yararlanmaktadır. Sık sık kullandığı analojiler ise şunlardır:
Saat, karınca yuvası, sönmüş kovan, gemi, satranç ve eskrimdir
Tolstoy; Rus askerlerinin iklimler yaşadığı gibi Napolyon'un da ikilimler yaşadığını belirtmiştir. Bir taraftan şan, şeref, madalya ve zafer duyguları diğer taraftan da yalnız kaldığı zamanlardaki ruhunu dinlediği düşünceleri farklıdır
"Kişisel insanca duygular, hayatın onca kulluk ettiği yalancı, yapay yönüne bir an için üstün çıkmıştı. Savaş meydanlarında seyrettiği ölümü, acıları, kendi içinde de hissediyordu. Başının, göğsünün ağrısı, kendisinin de ölebileceğini, acı çekebileceğini acı çekebileceğini, hatırlatıyordu ona. Şimdi artık ne Moskova'yı zapt etmek ne zafer kazanmak ne de şan alaka istiyordu. Şan ona lazım değildi artık. Tek istediği dinlenmek, sessizlik ve özgürlüktü."
Komutanlar gibi askerlerin duyguları da değişiklik göstermektedir. Özellikle askerler savaş meydanında son anlarında hayalleri savaşlardan çok uzaklara gitmektedir. Romanın kahramanlarından Prens Andrey de yaralıyken babasının ölümünü, ilk aşkını düşünmektedir. Çektiği acılar yavaş yavaş kaybolarak geçmişe dadısının başında ninniler söyleyip, masallar anlattığı zamanı yaşamaktadır artık.
Tolstoy, tarihçilerin fetihlerin olduğu yerde fatihler de vardır sözlerine katılmakla beraber savaşlara tek adamın neden olduğu fikrine katılmamaktadır. Bununla beraber savaşlar milletlerin de kaderini belirlemektedir.

"Bir milletin ordusunun, başka bir milletin ordusuna karşı elde ettiği büyük ya da küçük başarılar milletlerin güçlenmesine ya da zayıflamasının nedenleri ya da hiç değilse önemli belirtileridir. Ordu zafer kazanır yenen milletin hakları yenilen milletin zararına olarak çoğalır hemen. Ordu hezimete uğrar hezimetin derecesine göre millet haklarından mahrum edilir, ordusunun uğradığı hezimet tam bir hezimet ise, bütünüyle boyun eğer."

Eserde ayrıca savaş zamanındaki değişimlere de dikkat çekilmiştir. Savaş zamanında at, altın yük arabası fiyatları sürekli artarken kağıt para, lüks eşya, mobilya ayna fiyatları ise sürekli ucuzlamaktadır Bunun yanında savaşlar değerlendirildiğinde savaş şartlarının önemli olduğu bir gerçektir. Savaşı sonradan değerlendiren tarihçiler sık sık komutanın taktik yanlışlıklarına dikkat çekmektedir. Tolstoy burada soğukkanlı bir değerlendirme yapılması gerektiğini söylemektedir. Çünkü komutan değişen bir süreç içerisindedir. İstihbarat raporları farklı olabilmektedir. Subaylar birbirinden farklı yorumlar ve değerlendirmeler yapabilirler. Bunun yanında ordunun ve erzakın sevk ve idaresi gibi konularda da son söz komutanındır. Yani komutan süregelen olaylar içerisinden en doğru kararı vermek zorundadır. Tolstoy komutan Kutuzov'u merkeze alarak değerlendirmelerini yapmıştır. Türklerle yapılan savaşta da yararlılık gösteren bu komutana bazı çevreler savaş sırasında alayla bakmışlardır. Bir gözü görmediği için "bu komutanla ancak kör ebe oynanabilir" denilerek dalga geçen insanlar bile vardır. Savaşın kazanılmasında büyük rolü olan bu komutana ne Rus devlet erkânı ne de tarihçiler yeterli vefayı göstermiştir. Tolstoy ise büyük insanların bu tür övgüler eksik kalsa bile kendilerinden bir şey kaybetmeyeceğini belirtmiştir. **Tolstoy'a göre bir uşağın büyük insana saygı göstermemesi önemli değildir. Çünkü uşağın büyüklük anlayışı kendine göre değişmektedir.** Tarihçiler benzer iddiaları Napolyon içinde ileri sürmüştür.

"Bazı tarihçiler savaşın kazanılması için Napolyon'un hassa kuvvetlerini ileri sürmesi yeterliydi diyorlar. Napolyon hassa kuvvetlerini ileri sürseydi şöyle olurdu, böyle olurdu demek, tıpkı sonbahar ilkbahar olsaydı şöyle olurdu böyle olurdu demeye benzer."

Tolstoy savaş ve barışın aslında her zamvan iç içe de olduğunu belirtmiştir.

"Önceleri askeri kıtaların başında kitlelerin hareketini, savaş, sefere ve çarpışana emirleriyle yöneten tarihî kişilikler şimdi kaynayan hareketi siyasi, diplomatik görüşmelerle, kanunlarla, antlaşmalarla idare ediyorlar."

Tolstoy, Savaş ve Barış kavramını ele alırken insanlığın felsefesi, hayata bakışı değişmedikçe yeryüzünde barışın olamayacağını savunmuştur. 1812 savaşını insanlığın gördüğü en büyük felaket olarak nitelendiren yazar daha büyük felaket olan I. Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı'nı görmemiştir. İnsanlığın mevcut felsefesiyle barışı elde edemeyeceği iddası Rus yazarı haklı çıkarmıştır. Tüm anlatılanlar, savaşları anlamakta tarihi kaynaklar gibi romanların da önemli ürünler olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

3 PENCERE (Halkın/Gerçeğin Bakışı)

Fransızların haşarı çocuğu Napolyon öteden beri var olan İngiltere husumetini kıta ablukası diye bir şey icat ederek pekiştirir. Kıta ablukası'na göre; Avrupa kıtasındaki Fransa ve yandaş devletler, Napolyon'un diktasıyla İngiltere ile ticaret yapmayacaklar ve limanlarını İngiliz mallarına kapatacaklardı. Bu yandaş devletlerden bazıları da; **Rusya, İspanya, İtalya, Hollanda, Avusturya** idi.

Bu gelişme sonucunda İngiltere; **"ulan bana pazar mı yok"** diyerek farklı pazar arayışlarına girişmiş, Avrupa dışındaki memleketlere yayılmak suretiyle devasa sömürge imparatorluğunun temellerini hazırlamıştır. Ayrıca deniz ablukası karşılığını vererek Avrupa'nın ticaretine darbe vurmaya başlamıştır. Midyat'a pirince giden Napolyon ve ablukaya zorladığı devletler evdeki bulgurdan olunca, Rusya; **"yerim ulan ablukasını"** diyerek limanlarını İngiliz gemilerine açmıştır.

İşte Napolyon'u sefere götürecek fitilin ateşi bu gelişme sonrası ateşlenmiştir. Sadece bu da değil

elbette. Napolyon, 1797'de evlendiği ve çocuğu olmadığı için boşanma kararı alıp boşadığı Josephine'den sonra kendisine uygun bir eş aramaya başlar. Gözüne de Rus Çarı Aleksandır'ın kızını kestirir. Ancak kızın ailesi bu evliliğe karşı çıkar**. hahah türk filmi gibi.** Her neyse, bunun üzerine Napolyon**; "bana kız mı yok" mottosuyla hareket edip Avusturya İmparatorunun kızı Marie Louise ile ikinci kez dünya evine girer. Girer girmesine ama Napolyon Çar'ın bu yamuğunu asla yediremez kendisine. Çikolatasıyla çiçeğiyle kös kös evinin yolunu tutan Napolyon'un adeta; "şimdi gidiyorum ama dönüşüm muhteşem olacak"** arabeskliğiyle gözünü karartmış bir şekilde Moskova'ya dayanacağını kimse bilemezdi sanırım.

Tüm bu gelişmelere ek olarak Rusya'nın Fransa'dan alınan mallara gümrük koyması Napolyon'u çılgına çevirmişti. Tanrım bu bardağı taşıran son damlaydı! Dünyanın en ihtiraslı kumandanı ve imparatoru listesinin demirbaşı **Napolyon artık kararını vermişti; Rusya dize getirilecekti!**

Çoğunluğu yabancı milletlerin askerlerinden oluşan 600 bin kişilik bir ordu kuran **Napolyon, Niemen Nehri'ni geçtiğinde takvimler 24 Haziran 1812'yi gösteriyordu.** Artık büyük derbiye sayılı dakikalar kalmıştı. O zamana dek önüne geleni deviren Napolyon, yine öyle olacağını düşünüp Rusya'ya dişini göstereceğini sanıyordu. Fakat böyle olmadı. Evet, **Napolyon'un büyük ordusu hızla ilerliyordu ancak Ruslar dağılmak yerine akıllıca bir taktikle bütün olarak geri çekiliyordu.** Bunun yanında çekilirken etrafı aleve verip gerilla faaliyetleriyle Napolyon'un ikmal güçlerine darbe üstüne darbe indirerek Fransızların hastalık, yorgunluk ve açlık gibi sebeplerden büyük kayıplar vermesine neden oluyordu. Napolyon başına gelecekleri bildiğinden kış bastırmadan önce Moskova'ya girmeyi planlıyordu. Ruslar ise geniş Rus düzlüklerinden ve kış mevsiminden yararlanmak için savaşmayıp geri çekilme taktiğine devam ediyordu.

Napolyon ise Rusları kovalamaktan sıkılmış, ilerlemesini durdurarak Vilnius'ta beklemeye koyulmuştu. Rus Çarı Aleksandır da ne anlaşmaya ne de savaşmaya yanaşmıyordu. Oyuncak sanki bu! Çeşitli muharebelerde Fransızlar üstün gelse de Ruslar geri çekilmeye, Fransızlar ise uçsuz bucaksız Rus düzlüklerinde ilerlemeye devam ediyordu. Vilnius'ta oyalanarak vakit kaybeden Napolyon bunu pahalıya ödeyecekti. Zira Rusların amacı **General Kış**'tan yararlanmaktı. Ruslar zamana oynuyor, topu sürekli taca atıp duruyorlardı.

7 eylül 1812'de Ruslar Moskova'ya yaklaşık 100 km kala Fransızları karşılamış ve **"Borodino Muharebesi"** olarak bilinen savaş başlamıştı. Fransızlar Napolyon yönetiminde 130 bine yakın asker ve 500 kusur topla hücuma girişirken Ruslar 120 bin asker ve 600 kusur topla General Kutuzov önderliğinde sahaya yayılıyordu. Güçler hemen hemen eşitti ancak Fransızlar savaş sırasında daha etkili olmuş ve Ruslara daha fazla kayıplar verdirmişti. Bunun üzerine General Kutuzov mevzileri boşaltıp geri çekilmiştir. Borodino muharebesi o gün için Fransızların ilerleyişini durdurarak bir günlüğüne de olsa Rusların arkasını kurtarmıştır diyebiliriz.

Savaşın kazanılmasıyla birlikte Napolyon ve ordusu Moskova'ya girdiğinde alev alev bir şehirle karşılaşır. Çekilen Ruslar ortalığı talan etmekten geri durmamıştır çünkü. Fransızlar Moskova'da halkın gerilla saldırılarıyla da boğuşur.

35 gün Moskova'da bekleyen Napolyon ve ordusu şartların kötü oluşu, ikmal yetersizliği, general kış'ın soğuğu ve henüz yok edilememiş Rus güçlerinin etkisiyle kaderin cilvesine bakın ki işgal ettiği düşmanının şehrinde düşmanı Çar'a tam üç kez barış teklif etmek zorunda kalır fakat Çar'dan her defasında red cevabı alır. Bunun üzerine Napolyon, Tosun Paşa'daki Lütfü karakteri gibi **"e biz gidelim o zaman"** diyerek 19 Ekim 1812'de itin kıçına girmiş bir halde Moskova'dan tarihin gördüğü en büyük hezimetlerinden birini yaşayarak çekilir. Bu çekilmeyi fırsat bilen Ruslar kontra atağa çıkarak Kazaklar yardımıyla Fransızlara büyük kayıplar verdirmeyi başarır.

600/500 kusur bin askerle yola çıkan Napolyon, 50/30 bin kişiyle geri dönebilmiştir. Tarihin gördüğü en büyük kara harekâtlarından biri tam bir fiyaskoyla sonuçlanmış, Napolyon'un karizması derinden çizilmiş, sonunu hazırlayan bir sürecin başlangıcı olmuştur. bir benzerini 129 yıl sonra hitler denemiştir; Onun sonucuda malum. [24.01.2010 - sosyal munzevi- https://eksisozluk.com/1812-seferi--1085555]

SAVAŞ VE BARIŞ ROMANINDAN SEÇMELER

"Günahkârım Tanrım, ama geçerli sebeplerim var."

**

"Her sabah uyandığımda, kendimden iğreniyorum, bir önceki gece yaptıklarımdan. Kendime, ''Bugün farklı ol,'' diyorum"

**

Başımın ağrısı çok kötüyse, ''Pierre...'' **''bugün azizliğe doğru bir adım atmalısın.''** diyorum. Kulübe gidip kağıt oyunlarına bakıyorum, günaha karşı koyduğumu kanıtlamak için bir bardak su söylüyorum. Sonra biri geliyor ve ''Tek bir votka, Pierre,'' diyor. Sonraki sabah başımın ağrısı daha kötü, ceplerim daha boş.

**

Keşfetmek istiyorum! Herşeyi... Neyin doğru olduğunu bildiğim halde neden hala yanlış yaptığımı. Mutluluğun ne olduğunu ve acı çekmenin değerini. Erkeklerin neden savaşa gittiklerini ve dua ederken gerçekten ne dediklerini. Seviyorum dediklerinde kadınların ve erkeklerin ne hissettiklerini.

**

- Sen âşık olmayı düşünmüyor musun?
- Çok, ama eğlencesine. Dans eder gibi erkek arkadaş değiştiriyorum. Ben birine, ''Seni seviyorum'' der ve ciddiysem, yenilmiş bir general gibi, düşmanına kılıcını teslim etmek gibi olurdu. **Değişeceksin. Genç olunca herkes değişeceğini söylüyor.**

**

Planlar! **Çatışma sonrası planların işe yaramamasına çok nedenleri olacak. Kendileri hariç herkesi suçlayacaklar.**

Sizce yarın nasıl olacak?

Çatışmayı kaybedeceğimizi düşünüyorum. Savaşı bir çatışma yüzünden kaybetmeyeceğiz Andrey. Sonra barış olacak... ve sonra yeni bir savaş. **Napolyon gibi insanlar asla durmaz, kendi ihtirasları onları yıkana kadar. Önemli olan tek çatışma son olandır.**

**

Yenildiler. Neden alkışlıyorlar?

Savaştıkları için, hayatta oldukları ve eve döndükleri için

**

İyi adamları öldürmek kolaydır. Dolokov gibi adamlar sadece savaşmak için iyidir. Savaş aralarında kafeslerde tutulmalı. Al. Moskova'dan ayrılmak isterim. **Öldürmenin doğal olduğunu düşünen bu insanlardan kaçmak istiyorum.**

**

Andrey senin burada kalmanın kötü, yanlış olduğunu düşünüyorum. **Yıllarca, düşünceli, keşiş hayatı sürmen yanlış.** Kötü mü? Yanlış mı?

Hayatta yanlış olan iki şey var Pierre. **Vicdan azabı ve hastalık.** İkisinden de iyileşince dünyaya geri döneceğim.

- Neden vicdan azabı duyuyorsun?

Çok geç kalmıştım. Liza'nın sevgisiz ölmesine izin verdim. **Şöhretimle o kadar meşguldüm ki, karımı rahatlatamadım. Şöhreti buldum. 100 askerin çekilmesini durdurdum. Kaybedilmiş bir savaşın, kaybedilmiş bir cephesinde ölü bırakıldım. Bana bütün bunları bir şey unutturursa bu hayatı bırakırım.**

**

Pierre!

Andrey!

- Sonunda.
- Burada ne arıyorsun?

Söylemek hala çok zor. Çatışmayı görmeye geldim.

Neden?

Açıklamak zor, Andrey.

Çok büyük bir olay. **Yarın burada olacakların sonucunda hayatlarımız değişecek.**
- Babanın ölümüne üzüldüm.
- Yaşlı bir adamdı. Toprağından koparılma fikrine daha fazla dayanamadı. Moskova'da nasıl karşılıyorlar?
Mary, halanlara gitti. Onları zamanında dışarı çıkaran Nikolai Rostov'du. Demek Anatol Kuragin, Kontes Rostova'yla evlenme şerefini göstermedi. Yapamazdı. Evliydi zaten. Çok uzun zaman önceydi. Hayal kırıklığını unutacak zamanı oldu.
- Eski konuşmamızı hatırlıyorum?
- Evet. **Düşen bir kadın affedilmeli demiştim. Ama onu affedemiyorum.**
Ama Nataşa'yı düşen bir kadına benzetemezsin.
Romantik hayallerim vardı. Ona yeniden evlenme teklifinde mi bulunayım?
Evet, çok asil olur. Ama... Özür dilerim. Sen nasılsın?
Çok garip, rahatsız görünüyorsun.
Erkekler savaştan önceki gece rahatsız görünür. Bundan daha fazla. Belki de öyle. Birçok savaş alanında bulundum ama ilk defa öleceğimi hissediyorum.
- Saçma. Neden?
- Sadece hissediyorum. Gerçekten neden buradasın Pierre, savaş ve şiddetten nefret eden sen?
Bilmiyorum. **Çünkü hiç tanımadığın ve anlamadığın bir şeyden nefret edemezsin. Çatışma nasıl olacak?**
Pozisyonumuz iyi. Başarı hiçbir zaman pozisyon, emir, plan hatta sayılara bağlı değildir. **Savaş kazanmaya kararlı askerlerle kazanılır. Savaşı oyun sanan adamların dışında, savaş hayattaki en korkunç şeydir ve ben asla tutsak almazdım.** Fransızlar benim düşmanım, evimi yıktılar, kız kardeşim ve oğlumu evlerinden sürdüler. Moskova'yı yok etmek istiyorlar. **Tutsak almak savaşta oyun oynamaktır. Tutsak alma! Öldür ve öl!** Savaşta oyun olmasaydı, şimdiki gibi sadece öldürmek için savaşırdık. Özür dilerim. Seni bunlarla neden sıkayım?
Yarın ikimiz de hayattaysak bir şişe içkiyle bunlara güleriz. İzninle, uykun var. Benim de uyumam gerekiyor. Burada kalmak isterim. Git. Git! Senin için zamanım yok. Tek arkadaşım yarın benimle savaşacak olan askerler.
**
Öldürülüp öldürülmeyeceğimize karar verenler bizler değiliz. Bir sonraki dünyada Tanrı bize bir açıklama yapacaktır.
**
. Kanun olduğu yerde adaletsizlik vardır. Hadi oğlum kalk. **Sinek kurdu lahanayı yese de, ilk o ölür.**
Ne?
Olaylar, planladığımız gibi değil Tanrı'nın istediği gibi olur.
**
Güzel bir evimiz ve iyi bir parça toprağımızla Tanrıya şükredeceğimiz bir evimiz vardı. Tarlaya yedi kişi çıkardık. Gerçek köylüler. Bir gün başka birinin ormanına odun kesmeye girdim. Bekçi beni yakaladı ve ceza olarak orduya gönderildim. Bunun kötü şans olduğunu düşündük ama sonuçta Tanrı'nın lütfuymuş. Benim günahım olmasaydı ağabeyim gönderilecekti ve onun beş çocuğu var. Benim arkada bıraktığım sadece bir karım var. Küçük bir kızımız vardı ama Tanrı ben gitmeden aldı onu bizden.
Kötü şansın varmış. Bunu ya bedbahtlık ya da neşe haline getirmek elimizde.
Kötü şans dip ağındaki suya benzer, çekersin ve şişer. Ama dışarı çıkarınca içinde bir şey yoktur.
**
Bu dünyada sevdiğim her şeyden çok seviyorum seni. Belki de manastırın bir etkisi vardır. Belki de rahipler aşkı gerçekten biliyor. Şimdi ben de anlamaya başladım. **Belki de ölüm benim kendi manastırımdır.**
**

Çok güzel bir rüya gördüm. Bir kapı vardı. Arkasını göremedim. Rüyamda öldüğümü gördüm. **Öldükçe de uyanıyordum. Evet ölüm uyanıştır aslında.** Bu kadar basit.
Bitti mi?
Şimdi nerede?
**

Napolyon: Avrupa'nın en iyi ordusunu getirdim bu şehre. Karşımda ne var?
Yağmacı ve sarhoş yığınları. Artık asker değiller! Beş para etmezler. Çöplük adamları! Kutuzov teslim olma koşulları için elçi göndermiş olmalı.
Ne oldu?
Göz altına mı alındılar?
Vuruldular mı?
Ben kendim kumandanlara açık talimatlar verdim. Rus karargâhından bir elçi gelmedi. Şehir burnumuzun altında yanıyor. Yavaş yavaş! Kundakçıları vurma emri verdim ama dumanın iğrenç kokusunu üzerinizden atamıyorsunuz! Beyler, kendinize gelin yoksa hepinizi değiştireceğim. Bütün unvanlarınızı, madalyalarınızı ve rütbelerinizle birlikte! Önüme çıkan ve sarhoş olmayan ilk askerleri alıp yerlerinize koyacağım! Sizi uyarıyorum beyler burada daha fazla oturup ordumun çöküşünü izleyemem. Biriniz pencereyi kapatsın! Yaban kazları güneye uçamaya başladı bile.
Kışın burada kalırsak ne olur?
**

Zaman ve sabır, sabır ve zaman**. Büyük ordu yaralı, ama ölümcül bir yara ile mi?**
Bir elma yeşilken dalından koparılmamalı. Sabır ve zaman.
**

Yaradan, Tanrım. Dualarımızı duydun. Rusya kurtuldu! Sana şükürler olsun, Tanrım. Rus kadınları. **Fethedenlerle yaşayan pireler. Ya onlarla gidecekler ya da ölecekler.** Saldır. ''Saldır'' kelimesi sürekli ağzınızda. Beyler, ülkemize çekirge gibi geldiler, arkalarında bir şey bırakmadan, yiyecek veya sığınak. Şimdi de geldikleri gibi gidiyorlar, yıkıntıların arasından. Üşümüş, aç bir ordu, evinden 3.000 km uzakta, her Rus'un istediğini yaparak. Ülkemizden mümkün olduğu kadar çabuk kaçıyor. Ülke onları yok ediyor. Rus ordusu?
Borodino'dan beri, geri çekildik.
- Şimdi saldırmalıyız!
- Ne için?

On Fransız'a karşı bir Rus bile vermem! Geri çekilmeler Fransız ordusunun yok oluşuna sebep oldu. Ülkemizin kurtuluşunu da onlar getirecek. Hayvan kaçıyor. Onu takip edeceğiz sağrısını kamçılayarak hareket etmesini sağlayacağız. Ülkemizin sınırlarına kadar onu takip edeceğiz. Fransızlar'a batıya giden altın bir köprü sunacağız.
--

Pierre! Tutsak alındığını duyduğumuzda çok endişelendik. Geri geldin. **Bu ev gibisin. Acı çeker, yaralarını gösterir, ama ayakta kalırsın.**
**

EN ZOR AMA TEMEL OLAN ŞEY HAYATI SEVMEKTİR, ACI ÇEKERKEN BİLE SEVMEK. ÇÜNKÜ HAYAT HERŞEYDİR. HAYAT TANRIDIR VE HAYATI SEVMEK ONU SEVMEKTİR.

Kaynak:

Özgür AKTAS , Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-Journal of the Institute of Social Sciences 11 - 2013, 45-62,
http://moskovanotlari.blogspot.com.tr/2012/10/lev-tolstoy-savas-ve-bars.html
https://eksisozluk.com/1812-seferi--1085555
http://www.dunyabulteni.net/haber/174652/Napolyonun-rusya-seferi-neden-hezimete-donustu

http://www.tarih.gen.tr/Napolyonun-rusya-seferi.html
1)Rusya Tarihi (Prof.Dr. Akdes Nimet Kurat, TTK 1987)
2)Siyasi Tarih (Dr. Rıfat Uçarol, Filiz Kitabevi 1985)
3)Siyasi Tarih (Oral Sander, İmge Kitabevi 2006)

TRİPLE AGENT (2004) Üçlü Ajan

Yönetmen: Eric Rohmer
Senaryo: Eric Rohmer
Ülke: Fransa, İtalya, İspanya, Yunanistan, Rusya
Tür: Dram, Gerilim
Vizyon Tarihi: 13 Şubat 2004 (Almanya)
Süre: 115 dakika
Dil: Fransızca, Rusça, Almanca, Yunanca
Nam-ı Diğer: Triple Agent | Triple Agent
Oyuncular: Katerina Didaskalou, Serge Renko, Cyrielle Clair , Grigori Manoukov, Dimitri Rafalsky

Özet

82 yaşındaki Usta yönetmen **Fransız Auteur Eric Rohmer**, son el attığı konulardan biri olan casusluk filmidir. Daha sonra 2007 de Les Amours D'astree- (Romance of Astree et de Celadon) filmini çekmiş, 11 Ocak 2010 yılında Paris'te vefat etmiştir.

4 milyon Euro bütçeye sahip Triple Agent (Üçlü Ajan) isimli filmin, İkinci Dünya Savaşı öncesinde bir skandala konu olan gerçek bir Rus casus ile karısının hikâyesi üzerinden, [Beyaz Rus general (ve gizli Sovyet ajanı) Nikolai Skoblin ve kaybolması ve diğer Beyaz Rus generalin Evgenii Miller cinayetinde yer alması gerçek bir hikayesine dayanılarak] çözülmemiş bir gizemi konu alan hayali bir kurgu olarak çekilmiştir. Filmdeki isimler, karakterler ve hikayedeki bazı döngüler hayal ürünüdür.

Arsinoe: Katerina Didaskalou
Fiodor Voronin: Serge Renko'nun
Maguy: Cyrielle Clair
Boris: Grigori Manukov
General Dobrinsky: Dimitri Rafalsky

Özet

(Mayıs/ 1936) Halk Cephesi Fransada genel seçimleri kazanmış, İspanyada iç savaş başlamıştır. Paris'te bir apartman dairesinde , **Fiodor Voronin[Serge Renko]** ,Çarlık ordusunun emekli bir generalin **Yunan karısı Arsinoe [Katerina Didaskalou]** ile görünüşte sakin bir hayat yaşıyorlar. Voronin Beyaz Rus Askeri Birliği bir milletvekili olduğundan ve yakında yaşlanan **General Dobrinsky [Dimitri Rafalsky]** yerine aday olmak istemektedir. Ancak sahte Alman görüntüsü veren Ruslar tarafından Dobrinsky bir iz bırakmadan ortadan kaçırılır. Bu olayda Voronin yakın planda ve generalin yardımcısı olduğu için bir şüpheli kabul edilir. Voronin'in sorgulamaya giderken kaçar ve Dobrinsky gibi izi bulunamaz. Eşi Arsinoé nerede olduğunu kanıtlayamaz. Evde, çiftin adına düzenlenmiş bir Çek pasaportu bulunduğundan o da casuslukla suçlanır. Kanıtlara rağmen General Dobrinsky'nin kaçırılmasının suç ortaklığı suçlamasıyla suçlu bulunur. Arsinoé ağır hapis cezası alır. Hapiste, daha önce başlamış olan kemik veremi daha da kötüleşir. 9 Eylül 1940 tarihinde, sol ayağı kesilir ve bir ay sonra ölür.

Bu kaçırılma olayından sonra Nazi Almanya'sının ve Sovyet Rusya'nın imzaladığı anlaşmanın şaşırtıcı haberi, demokratik toplumları şaşırttır ve bu ikiyüzlülük, herkesi dehşete düşürür.

Voronin, General Dobrinsky'yi kaçıran casus olarak kabul edilsede, Almanlar, Ruslar ve Fransızlara çalışan birimi olduğu kesinleşmez.. Akibeti hakkında birçok varsayımlar ileri sürülür. NKVD tarafından öldürüldüğü ihtimali üzerinde durulur.

> NKVD (Narodnıy komissariyat vnutrennnih del) veya İçişleri Halk Komiserliği, Sovyetler Birliği'nin çeşitli meselelerini[kaynak belirtilmeli] idare eden devlet

birimidir. Sovyetler Birliği'nin gizli polis teşkilatları OGPU ve Çeka'nın yerini alan Devlet Güvenlik Baş Müdürlüğü (GUGB), NKVD'nin en çok bilinen bölümüdür. Katyn Katliamı ve Holodomor'dan sorumlu oldukları iddia edilir. Stalin zamanında günde 600-700 kişi tutukladıkları da söylenir.

Aslında bu tür ajanlar öldürülmez dördüncü bir ülkeye kaçar/sırlanır. Yakın zamanda Ajanslara düşen Hitler haberi bu tür varsayımların gerçek olabileceğinin işaretidir diyebiliriz. Filmin "üçlü Ajan" olarak adlandırılması Voronin'in kabiliyetini göstermesi açısından önemlidir. Ajan Voronin, eşini, çevresini ve devletleri idare etmesi, kullanması ve ikinci dünya savaşı başlayışında çıkan olaylar içinde aktif olarak bulunması ve 82 yaşındaki Usta yönetmen Fransız auteur Eric Rohmer, ihtiyarlığında casusluk filmi çekmesi birçok soru işaretini akla getiriyor. Kısacası Ajan Voronin her tarafı idare etmiş, izini kaybettirmiştir. Unutulmaması içinde kurgu film fantezisiyle sunulmuş tarihte yerini almıştır.

****

Nazi lideri Adolf Hitler'in ölümüyle ilgili olarak ortaya şok bir iddia daha atıldı

27-01-2014 06:47:24

Hitler'in aslında 1945'te Berlin'deki sığınağında intihar etmediğine kanıt olarak bir fotoğraf dahi yayınlandı.

Bir kitapta yayınlanan fotoğrafta Hitler'in aslında 1945 yılında Berlin'den kaçmayı başararak önce Arjantin'e sonra Paraguay'a gittiği belirtilirken Hitler'in burada 95 yaşına kadar yaşadığı ileri sürüldü.
Hitler'in Adolf Leipzig ismi kullandığı ve 12 bin kişilik Nossa Senhora do Livramento kasabasında "yaşlı Alman" olarak anıldığı ölümüne dek siyahi kız arkadaşı Cutinga ile birlikte oldukça mutlu bir şekilde yaşadığı iddia edildi.

http://www.muhalifgazete.com/haber/90218/hitlerin-olumuyle-ilgili-sok-iddia.html

**

Hitler'in ölümüyle ilgili şok iddia! Kafatası başkasının çıktı!

28-09-2009 08:44
ABD'li bilim adamları, Hitler'in intihar olarak bilinen ölümünü incelemeye alarak şok bir iddia ortaya attı. İşte ayrıntılar.

ABD'li bilim adamları, yıllarca Rus arşivlerinde saklanan Hitler'in kafatası kalıntılarının bir kadına ait olduğunu ortaya çıkardı.

Hitler'in 30 Nisan 1945'te kendisini kafasından vurarak intihar ettiği iddia ediliyordu. Connecticut Üniversitesi'nin Hitler'in kafatası üzerinde yaptığı DNA testleri bu iddiayı çürüttü.

History Channel için hazırlanan "Hitler'in Kaçışı" isimli belgeselde açıklanacak araştırmaya göre kafatası 40 yaşında bir kadına aitti, Hitler ise 1945'te 56 yaşındaydı.

http://www.medyafaresi.com/haber/29934/yasam-hitler-in-olumuyle-ilgili-sok-iddia-kafatasi-baskasinin-cikti.html

http://www.sabah.com.tr/Dunya/2009/09/28/hitlerle_ilgili_sok_iddia

Filmden

“Kapitalist bir toplumda yaşayan herhangi bir sanatçı veya aydın için akademik sanatın susturulması demek hâlihazırda sosyalist bir ülke sınırları içinde 'değiştirilebilir' bir eylem demektir.”

**

“Gerçek bir Komünist ezilen kitlenin sesine karşı çıkamaz.”

**

Yoldaş Thorez: "Gücü ele almanın zamanı değil. Tüm grevler sonlanmalı. "

Fiodor Voronin: Aferin, Yoldaş Thorez! Joe amca seni iyi eğitmiş.

Bunu nereden biliyorsun?

Güven bana. Oldukça çok şey biliyorum. Sovyet politikası değişiyor. Bu durum biz Beyaz'lar için sorun teşkil etmiyor; fakat yeni komşularımızın bu U-dönüşünü nasıl açıklayacağını merak ediyorum.

Peki ya grevler?

Ne düşündüğümü mü soruyorsun?

Partimin bu işte bir parmağı yok. Grevler, işçilerin verdiği içgüdüsel tepkilerden ibaret.

Peki bunu onaylıyor musun?

Bu farklı bir konu. Grevler gerçek. Parti bunu dikkate almalı. Fakat utanç verici bir gerçek?

Öngörülemeyen her olay gibi, politikacılar buna da adapte olmalı. Kesinlikle katılıyorum. Fakat bir vatandaş olarak, senin de içgüdüsel bir tepkin yok mu?

Tabii ki var. Bu olaylar beni şaşırtıyor ve beklentiye sokuyor.

Düşmanlık yok mu?

Gerçek bir Komünist ezilen kitlenin sesine karşı çıkamaz. Yine de, Trotsky'cilerin ve Pivert'cilerin Fransız Devrimi'ni ilan etmesi konusunda endişeliydim. Neden siz Komünistler devrime karşısınız?

Popüler Cephe tarafından ateşlenen umut ateşini söndürecek olan ve başarısızlık ile sonuçlanacağı kesin olan bir devrime karşıyız. Trotsky'nin Faşizm'e karşı Radikal'lerle birlik olmanın "suç teşkil eden" ve "aptalca" bir davranış olduğunu söylediğini gördüğüm zaman akli becerilerinin söndüğünü farkettim. O, Faşizm ve Nazizm'in getirdiği değişiklikleri göremeyen, kör bir aptal. Biz Komünistler sadece Radikallerle ve Sosyalistlerle değil tüm demokratlarla birlik olacağız. Burjuvalarla, Katolik'lerle Ortodokslar?

Ve Protestan'larla, tabii kolonilerdeki Müslüman'larla, hatta Beyaz Ruslarla bile. Generallerle bile mi?

Evet, onlar artık zararsız. Kusura bakma, sen General olarak hizmet vermiş miydin?

İç Savaş'ta. 22 yaşındaydım. 20 yaşında bir general ha?

Bu Napolyon'dan bile iyi. Kariyerim onunkinden kısa oldu. Eğer Kızıl olsaydım tıpkı sınıf arkadaşım Mikhail Nicolayevitch Tukhachevsky gibi ana karargahta Komutan olmuştum. Fakat sürgünde, dikkat çekici rütbeme rağmen, masa başında çalışıyorum. Geçmişte olduğu gibi, şimdi de Kızıl'larla savaş halindeyim. **Fikirlerimiz uyuşmuyor; fakat hayat bizi yan yana getiriyor.** Ana karargah komutanı Tukhachevsky benim eski bir arkadaşım. Kardeşim onun emrinde hizmet verdi.

Ve kader seni Fransa'da, Kızıl bir komşuyla karşılaştırdı.

İşimin bir kısmının Sovyet ajanlarının aramıza sızmasını engellemek olduğunu inkar edecek değilim. Bunu herkes biliyor, özellikle de Parti'dekiler. Ne var ki, bir şey olmayacak. Artık Sovyetlerle ilgilenmiyoruz.

Dimitrov geçen sene ne demişti, biliyor musun?

"Bizim için Beyaz Ordu, bir filin 1000 mil uzağında sıçrayan bir pire gibi." Asıl amacımız 6 sene önce Sovyetlerin General Kutyepov'u kaçırdığı zaman olanların tekrar yaşanmamasını önlemek. Fakat Sovyetlerin bu işte parmağı

Bu konuya girmeyelim.

Olan oldu, Kutyepov ortadan kayboldu. O popüler ve kararlıydı; bu yüzden tehlikeliydi, ki bunu şu anda görevde olan zararsız General Dobrinsky için söylemek mümkün değil.

**

Fiodor Voronin: Alexei!

- Seni görmek ne güzel!

- Paris'te misin?

Evet, taksi şoförlüğü yapıyorum.

Arsinoé, kuzenim Prebs Alexei Trofimovitch Cherepnin ile tanış.

Memnun oldum.

Yemek yemeden hiçbir yere gitmiyorsun.

İşte, mütevazı bir hayat sürüyorum fakat bundan daha farklı bir şeyler yapmayı tercih ederdim; daha değerli şeyler.

Beni Beyaz Ordu kadrosuna alamaz mısın?

Korkarım bunu yapamam. Birliğimiz çok fakir. Rusya'dan getirdiğimiz kaynaklarla yaşıyoruz; fakat zavallı Dobrinsky bazı yersiz yatırımlar yaptı ve neredeyse sıfırı tükettik.

Neşelen! Taksi şoförlüğü, masa başında çalışmaktan daha onurlu ve daha eğlenceli bir iştir.

Belki de bazı dostlarımın izinden gidip Franco'nun ordusuna katılmalıyım.

Bunu yapmanı tavsiye etmem. Franco için savaşmak istiyormuş.

Neden olmasın?

Komünist mi oldun?

Neredeyse tamamı Komünist olan bir toplumda yaşıyorum. Birliğimizden ben sorumluyum. Şu andaki hükümet, İspanyol milliyetçilerine, Kızıl'lara el altından destek vererek karşı çıkıyor. Birliğimizden bazılarının benimle aynı fikirde olmadığını biliyorum. Dobrinsky, Salamanca'da Franco'nun sağ kolu olmamı istedi. Ben reddettim. O da pes etti. Yavaş yavaş ondan daha güçlü bir konuma geliyorum. Dobrinsky'nin yakında emekli olacağını ve senin onun yerini alacağını söylüyorlar. Eğer bu gerçekleşirse, Birliğimizi tepeden tırnağa değiştireceğim.

Ne anlamda?

Geleneksel ve intikam odaklı duyguları temizleyerek.

Vatanımızı kendi kaderine mi terk edelim yani?

Ne yapabiliriz ki?

Kaygılanma. **Hâlâ Komünizm'in kendi kendini yoketmeye yönelik bir ütopya olduğunu düşünüyorum.**

Bu gerçekleşmediği sürece, Bolşevikler ortadan kalkmaz. Görünüşe ya eski atılganlıklarını kaybediyorlar, ya da akılları başlarına geliyor. Artık global devrimle ilgilenmiyorlar.

Söylediklerine inanıyor musun?

Sorun şu ki, aslında bunları söylemiyorlar. L'Echo de Paris*'nin geçen haftaki sayısını okudun mu?

Parti'nin tüm yetkililerini büyük bir planla öldürmeyi düşündüğü o saçmalığı mı?

"Büyük plan!" Tanrı aşkına! Buna inandın mı?

Bu ultra-militaristler ve Corvignolles ajanları tarafından uydurulmuş bir haber. Kesin konuşmak gerekirse, La Cagoule*'un askeri kanadı tarafından.

Oldukça iyi bilgilendirilmişsin.

Bunları sana kim söyledi?

Asla kaynaklarımın adını vermem. Benim bir Cagoule üyesi olmadığımı nerden biliyorsun?

Eğer olsaydın, söylemezdin.

Buna güvenme. **Sana inanılmasını istemiyorsan, bazen doğruyu söylemek yalan söylemekten daha akıllıcadır.**

Bana inanmıyor musun?

Hayır.

Tam üstüne bastın!

Gitmem gerek. İşe dönmeliyim.

Taksi işine. Yemek için çok teşekkürler.

Yakında görüşürüz. Çok yakında.

**

Arsinoe: Kuzenin oldukça meraklı görünüyor.

Fiodor Voronin: Bu normal. Kendi hakkında bilgi veriyor. Her şeyi bilme konusunda abartılmış bir üne sahibim. Böyle durumlarda konuyu değiştirmek hoşuma gider. Fakat bunu ona yapmam. O iyi biri. Ona acıyorum.

- Yeterince mutlu gözüküyor.

- O asil biri. Sürgün edilmedi. Araba kullanabilecek kadar şanslı. Bu bir prens için aşağılayıcı bir iş fakat Ruslar aşağılanmaya yatkındır. Fakat ben öyle biri değilim. Tanrı'ya şükür, kendimi aşağılamıyorum. Kimseye emir de vermiyorum, en azından açık açık. İpleri çekiştiriyorum. Ne ipi?

Ne demek istediğini anlıyorum, fakat nasıl oluyor?

Bu bir meslek sırrı. Hatta bir devlet sırrı.

Karar veremedin mi?

Ne oldu?

Bir şey yok. Yemekte söylediklerimi düşünüyordum. Meraklı olan kuzenin değildi. Konuşkan olan kişi sendin. Onunla daha kısa konuşabilirdim. Esprili biri sayılmaz, fakat iyi biri. Sorun onunla alakalı değil. **Birileri yanımızdayken, bana hiç söylemediğin şeyleri öğreniyorum.**

Ne gibi şeyleri?

Mesela, İspanya'daki şu konferansa katılmayacağını.

Sana söylemedim mi?

Belki de söylememişimdir. İlgileneceğini düşünmedim. Sana her şeyi anlatmıyorum. Başkalarına daha fazlasını anlatıyorsun. Hatta Komünist komşularımıza bile. Bu doğal. Beyazlar ve Kızıllar politika için yaşar. Senin elinde sanatın var. Ben de politikayla ilgileniyorum, bunu biliyorsun! Bu yüzden Rusça konuştuğumuzda sana tercümanlık yapıyorum.

Sağol yahu. Benimle politika konuşuyorsun; fakat kendi politikanı değil.

Politika meraklısı değilim.

Devlet sırların yok, öyle mi?

Birkaç tane var. Fakat sır

Olmayanlar da mı var?

Bunları da söylemiyorsun! Bunları ikinci ağızdan öğrenmek zorunda kalıyorum. Mesela?

İspanya'ya gitmeyi reddetmen gibi. Buna özel bir ilgi göstereceğini düşünmemiştim. Bunu daha önce söyledim, yine söylüyorum. Kusura bakma ama, neyin beni ilgilendirdiğine sen karar veremezsin. Yabancılara kendi karından daha çok güveniyorsun!

Tabii ya

Sana her şeyi anlatmamı ister miydin?

Anlatabileceğim her şeyi?

Hayır Fedya.

Biraz abarttım. Fakat sana daha önce söylemediğim bir şey söyleyeceğim. Bu seni üzebilir. Daha önce birbirimize hiç kötü şeyler söylememiştik. Seni olduğun gibi, yeteneklerinle ve zayıflıklarınla sevdiğimi biliyorsun. Beni rahatsız eden ve senden soğutabilecek tek şey, bu tavrını haklı çıkarmaya çalışman

Suskunluğumu mu?

Sanırım doğru kelime bu. Yalan söylemiyorsun, bir şey de saklamıyorsun fakat benimleyken, devlet sırlarını normal bilgilerle aynı kefeye koyuyorsun. Belki de bunun sebebi, başkalarına yalan söylemeyi umursamıyor olmamdır. Konu sen olunca, bunu umursuyorum.

Hiç yalan söylemediğini söylemiştin. Şaka yapıyordum.

Benim işimde, üzeri örtülmüş

- Bu ifadeyi biliyor musun?

- Tabii ki. Aslı Yunanca. "Süsleyerek üzerini örtmek".

Benim işimde, üstü örtülmüş bir ifadeyle söylemek gerekirse, "istihbarat" veya "casusluk" konusunda, neyin sır olup neyin olmadığını söylemek çok zordur. **Bu yüzden bugün Alexei'ye karşı dürüst olmuş olmama rağmen zararsız şeyler konusunda dürüst olamam.** Dolaylı yoldan anlattığımı söyleyeceksin.

Dinliyorum.

Bunu nasıl daha açık anlatabilirim?

Gizlilik yemini ettim. Bazı konularda, yalan söylememek adına hiç konuşmuyorum. Fakat yakın olmadığım bazı kişilere küçük yalanlar söylüyorum. Diğer insanlar umrumda değil. Fakat sana karşı her zaman tamamen dürüst olmayı deniyorum ve bunu isteyerek yapıyorum.

**

Arsinoé, çantamı gördün mü?

Buradaymış. Birkaç günlüğüne Belçika'ya gidiyorum.

- Kasım'da olduğu gibi mi?

- Evet, Brüksel'e.

Ya sonra?

Sonra eve geleceğim.

Berlin üzerinden mi?

Bunu kim söyledi?

Geçen gün Maguy söyledi.

Ne dedikodu ama!

Ona kim söylemiş?

Sadece Dobrinsky ve ben biliyorduk. Kayınbiraderi seni görmüş.

Doğru, o Berlin'de yaşıyor. Gelip bir selam verebilirdi. Biriyle birlikteymişsin. Ardından bir bakanlığa girmişsin.

- Hangisine?

- Bilmiyor. Hepsi bu mu?

- Sinirli görünüyorsun.

- Bu çok gizli bir işti!

- Karına söyleyemeyecek kadar mı?

- Başkalarını boşver!

- Onlar zaten biliyor.

- Umarım yanlış kişiler bilmiyordur. Boris'e karısının çenesini kapatmasını söyleyeceğim! Tabii çok geç olmamışsa. Bu sefer, sana güvenmediğimi söyleme. Açıklayacağım.

Hayır, eğer bu bir sırsa, yapma.

Her şeyi söylemeyeceğim. Birliğin paraya ihtiyacı var. Kaynaklarımızın yarısı tükendi. Bazı Alman firmaları bize yardım etti ama artık tüm para hareketleri Nazi'lerin onayından geçiyor. Farkedildiğimde bunun peşinde koşturuyordum. Nazi'lere yakın oluyormuş gibi gözükmemeliyiz. Bu çok komik!

Komik mi?

Sanmıyorum. Burada güç solun elinde. Maguy bana farklı bir şey söyledi. **Komünist ajanı olmandan şüpheleniliyor. Buna gülerim işte. İstersen bana ikili ajan de, istersen üçlü!** Her şeyi Beyaz Ordu'nun veteranlarını desteklemek için yapıyorum! Bu kolay bir iş değil. İki tarafla da dostça ilişkiler yürütmek kurnazlık ister. Ben bir askerim. Kurnazlığı savaş alanında öğrendim. Bu durumu satranç oynar gibi idare ediyorum; hamlelerimi saklıyorum. Bu askerlikten daha az onur verici; fakat kimseye boyun eğmiyorum. Bir taksi şoförü, memur veya satış danışmanı gibi dalkavuk değilim. Dünyanın gözü önünde değilim; fakat perdenin arkasında iyi bir yerim var. Devletlerin derinliklerine inmeyi, asıl işleri bu olan gazetecilerden daha iyi başarıyorum. Onlar gibi, sadece gözlem yapmakla yetinmiyorum. Olaylarda bir rolüm var. Bunu dolaylı yoldan yapıyorum; fakat olayları etkileyen insanlarla yaptığım bilgi alışverişi belirleyici olabiliyor. Çılgın olduğumu mu düşünüyorsun?

**

Arsinoé:

Voronin: Peki ya sahte Alman?

O nereden geldi?

Doğruyu söylemek gerekirse sahte değildi. O kişi, eskiden elçilikte askeri bir ateşe olarak görev yapan ve politik sebeplerden dolayı gözden düşen Albay Werner von Nussdorf'du. Naziler için çalışıyor olması imkansız.

Ayrıca bu işten ne gibi bir kazançları olabilir ki?

Rusların ne kazancı olabilirdi ki?

Bunu da anlayamıyorum. Bu yüzden şüpheye düşmedim. Bir Kutyepov vakası daha ha?

Çok aptalca. **Tıpkı satranç gibi. Yenilmesi en zor hamleler, en aptalca olanlardır. Herkes bir çömeze yenilebilir.** Benim gibi yani?

Fakat onlar çömez değil. Zavallı Dobrinsky nasıl bir tehdit oluşturabilirdi ki?

Belki de basit bir kaçırma olayı değildi. Belki de Dobrinsky yolundan çekilmeni isteyip sana bir zarf attı. Bu onun tarzı değil. Bu işi Sovyetler yaptı. Fakat Tanrı aşkına, neden?

Bu çok mantıksız. Rusya'da onun için bir geçiş töreni yapıp, Sovyet cennetinde emekliye ayrıldığını söylemek ha?

Bunu işkence altındayken bile söylemez. Peki ya onu benzer biriyle değiştirirlerse?

Sahte bir general yaratıp, fotoğrafını çekip, filme alırlarsa?

**

EKONOMİDE KURTULUŞ SAVAŞI

M. KEMAL CABIOĞLU
Türkiye'de Birlik Hareketi

M. KEMAL CABIOĞLU :

1925 yılında Isparta ilinin Senirkent ilçesinde dünyaya gelmiştir. 1937'de Senirkent İlkokulu'ndan mezun olmuş, ailesinin izin vermemesi üzerine tahsihayatına üç yıl ara verdikten sonra Yalvaç Ortaokulu'na kaydolmuş ve 1943'de mezun olmuştur. 1946'da Afyon Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne kaydolmuştur. Orada **Prof. Dr. Gerhard Kessler, Prof. Neumark, Prof. Aleksandr Rostov** gibi o dönemin ünlü hocalarından dersler almıştır. 1951 yılında fakülteden mezun olduktan sonra Senirkent'e dönmüştür. Kendini genç yaşta Anadolu'nun kalkınması davasına adamış olan yazarımız, daha sonra uzun süre başbakanlık danışmanlığı yapmış, Türk sanayisinin ve ekonomisinin önemli destekçilerinden ve savunucularından biri olarak hayat sürmüştür. Elinizdeki kitap, yazarımızın bu amaçla sürdürdüğü çalışmalarını, görüş ve değerlendirmelerini içermektedir.

Duyulmayan çığlık ve Türkiye'de Birlik Hareketi

Sayın Kemal Cabıoğlu ömrünü ülkemiz ve Türk milletine adamış, kamuoyu nezdinde fazlaca bilinmeyen sessiz kahramanlardandır. Onun övünmeğe ve övülmeğe ihtiyacı yoktur. Ülkenin her geçen gün karanlıklaşan gidişatını konuşmak, çareler aramak üzere davet ettiği bir dostu " Pazar günleri torunlarımı seviyorum, gelemem" dediği için çok üzülmüştü. Telefonda konuştuğu ve ne yapıyorsun diye sorduğu dostundan "Yazlıkta çimleri suluyorum" cevabı aldığında: "Vah! Vah! Vah! Memleket bu haldeyken" deyip hayıflanıyordu.

"Geri kalmış toplumlar meselelerine doğru teşhis koyamazlarmış. Doğru teşhis koysalar bile öncelik sırasına koyamazlarmış" sözünü sık sık tekrarlar ve 300 yıldır aklımızı başımıza alamayışımıza yanar.

Batılıların **"Üretmekten vazgeçin. Siz yatın biz satalım. Ucuza veririz"** anlayışını kavrayamayanlara, yine Batılı'nın uzmanlık alanı olan "Akı kara, karayı ak gösterme, kendi çıkarına olan değişiklikleri karşısındakinin çıkarlarına uygunmuş gibi gösterme" çabalarını bir türlü doğru okuyamayan yönetimlere Kemal Cabıoğlu sürekli isyan halindedir.

Elinizdeki kitap ekonomi alanındaki sancılarımıza Kemal Cabıoğlu'nun attığı bir çığlıktır. The Economist dergisi 1927 yılında şu tavsiyelerde bulunuyor. **"KİT'ler sosyal amaçlı gereksiz kuruluşlardır. Türkiye'nin millî kalkınma hamlesi gereksiz ve yersizdir. Türkiye inatçı gururunu bir kenara bırakıp Buğday, arpa ve sebze yetiştirmelidir."**

SAYIN CABIOĞLU'YLA SOHBET

İbrahim OKUR: *Sayın Cabıoğlu, yıllardan beri **"Ekonomide Kurtuluş Savaşı"** deyimini sizden işitiyoruz. Son olarak bu deyim, kitabınızın adı oldu. Sizce bütün bunların özel bir anlamı var mı?*

M.Kemal CABIOĞLU: Her şeyi en baştan anlatayım da özel bir anlamı var mı yok mu, okuyucular karar versin. 1925 yılında Senirkent'te dünyaya geldim. İlkokulu Senirkent İlkokulu'nda okudum. Yalvaç'ta Ortaokulu, Afyon'da Liseyi okudum. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'ne kaydoldum. Duvarları

nemli olan Fatih Medresesinin Haliç'e bakan cephesindeki Medrese Yurdunda kalıyorduk. Kızılay'ın verdiği yemekle idare ediyorduk. Bazı arkadaşlar taslarını yemek dağıtanlara uzatırken "Suyundan biraz fazla olsun ki, ekmek katığı yapalım" diyordu. O şartlar altında okurken millete hizmet aşkından başka düşüncemiz yoktu.

1946-1950 döneminde, Türkiye değişik fikir akımlarına sahne oldu. Kendilerini sol hareketin öncüleri olarak gören gençlerin önem verdikleri nokta halklara siyasi özgürlük hareketiydi. Bu kişilere göre 1946'da uygulanan demokrasi gerçek demokrasi değildi. Şekilden ibaretti. Eksiksiz ve tam demokrasi ancak halklara özgürlük verilmesiyle olurdu. **"Halklara özgürlük verildiği taktirde, Türkiye gelişmiş ülkeler arasına katılır" deniliyordu. O dönem ülke kalkınmasında Yugoslavya, Rusya ve Çin'de Mao hareketini örnek gösteren bir zihniyet vardı. Yugoslavya örneği ısrarla tekrarlanırdı.**

Özgürlük hareketi veya Yugoslavya Modeli Türk milletini bölmeye ve parçalamaya yönelik bir hareket idi. Esefle ifade ediyorum ki günümüzde bölücülük hareketi devam ediyor. Çünkü bölücüler ve bir kısım siyasîler, halklara özgürlük verilirse ekonomide kalkınma olur fikrini savunmaktadırlar.

O günlerde **Bekir Berk**'in çıkardığı Türk Yolu dergisinde "Köy Yolu" başlıklı yazım çıktı. Bu yazıda köylümüzün fakirliğinden ve köy kalkınmasından söz ediyordum. Bunu **"Vatan İçin Partisi"** Başkanı Hikmet Kıvılcımlı okumuş. Kemal Cabioğlu'nun halklara özgürlükçülerle beraber çalışacağını düşünmüş.

Metin Ören isimli arkadaş bizi, iş bulmak vaadiyle Hikmet Kıvılcımlı'ya götürdü. Kıvılcımlı yazımı beğendiğini ifade ederek bize çıkaracakları mecmuada çalışmamızı teklif etti. Mecmuada çalışacağız ve hayal ettiğimizin üstünde para verecekler. Rahat tahsil yapma imkânı bulacağız.

Hikmet Kıvılcımlı çıkaracakları dergide savunacakları fikirleri anlatmaya başladı. Halklara özgürlüklerden söz etti. Bu söze itiraz ettim. **"Türkiye'de tek Türk halkı var, nereden çıktı halklar, Çerkez, Arnavut, Boşnak ve kendini Kürt sayan Kürtler Türkiye Cumhuriyeti vatandaşladırlar"** dedim. Beraber gittiğimiz Cahit Çakmak da beni destekledi:

-Bizim aile Arnavutluktan geldi. Arnavutlukta bizim aileye Türk derlerdi. İstanbul'a geldik Arnavut olduk".

Devletin ismi Türk Devletidir diyerek görüşmeyi terk ettik. Bölücülerin hedefinin Türkleri tarih sahnesinden silmek olduğu anlaşıldı. Bu olaydan sonra mücadele için birçok toplantı yaptık. Türk Gençlik Teşkilatı'nın kurulması kararını aldık.

Kalkınma bahanesiyle böyle bölücü hareketlere seyirci kalındığında, bölücüler tarafından ekilen tohumlar, on-on beş yıl sonra acı meyveler verecektir. Halklara özgürlük hareketi Türkiye'nin başına bela açacaktır.

Bölücü harekete bir kuruluş tarafından "Dur!" ihtarı çekilmeliydi.

Bu akıma karşı bizim de ülke kalkınması konusunda idealimizin olması gerekiyordu. Bu idealimizi gerçekleştirmek için çareler aradık.

OKUR: *Bazıları gibi, ülke meselelerine ilgisiz kalmadınız ve toplumu kalkındırma çabası gösterdiniz öyle mi?*

CABIOĞLU: Evet. Bizim toplum kalkınması konusundaki çalışmalarımız Cumhuriyet dönemi iktisat tarihçilerini ilgilendirir. Benim Senirkent'e dönüşüm, Anadolu köylerinin kalkındırılması ideolojisine olan bağlılığım ve ettiğim yemin çerçevesinde oldu. 1947 yılında, Afyon'da, Senirkentli öğrencilerin ağırlıkta olduğu KÖY YOLU DERNEĞİ'ni kurduk. Kuruluştan bir hafta sonra alınan ikinci bir kararla beni

derneğin Başkanlığına seçtiler. Kurucuları: Metin Ören, Osman Tortoğlu, Necati Ergindoğan, Yahya Oğuz, Süleyman Oğuz, Kemal Özdemir, Nuri Tortop, Faruk Akkülah, İsmet Örmeci, Yusuf Uysal ve ben, Kemal Uysal (Cabıoğlu). Bu teşkilat, o dönemin ses getiren bir kuruluşu oldu. Beni toplum hayatına hazırlayan, bu cemiyette kazandığım tecrübeler oldu.

İktisat Fakültesi'nde birinci sınıf öğrencisiyken sınıfta hocamız Prof. Gerhard Kessler'e, **"Hocam, 30 milyon nüfusun yüzde 70'i köylü, köylü de yılın 4 ayı çalışıyor 8 ay yatıyor; bu 8 ay içinde yaşanan hayatı kalkınma enerjisine nasıl dönüştüreceğiz?"** diye sormuştum. Bu sorum üzerine hocam, **"Bana bu soruyu bakanlar bile sormadı."** diye cevap vermişti. Sorumdan o kadar memnun oldu ki, beni asistanı ilan etti ve her gün yanıma gelerek sırtımı sıvazlardı. İnsanın bir davası olunca kime ne soracağını da kararlaştırabiliyor.

Bize göre, Türkiye'nin kalkınması demek Anadolu'nun kalkınması demekti ve bunun için de köyün kalkınması gerekiyordu. Buna **"aşağıdan yukarıya kalkınma"** diyorduk.

Tarım Kentleri Projesini ortaya atmıştık. O yıllarda 40 bin olan köy sayısını 10 bine indirecek şekilde, merkezi köyler tasarlıyorduk. Kendimizi köye o kadar adamıştık ki, yatıp kalkıp Türk köylüsünü düşünüyorduk.

OKUR-Kalkınma konusunda ilham kaynağınız ne oldu?

CABIOĞLU-Dr. Tahsin Tola'nın gayret ve çalışmaları oldu. Kendisi hepimize örnek olmuş, çok gayretli bir şahsiyetti. Senirkentliydi. Yaşı bizden epey büyüktü. Tıp fakültesinden mezun olmuş mecburi hizmetini takiben, savaş şartlarında uzun yıllar askerlik yapmıştı.

Terhis olunca Senirkent'e dönmüş ve mesleğinin yanında kasabada dokumacılık ve halıcılık sektörüne önderlik etmeye başlamıştı.

OKUR-Peki az önce sözünü ettiğiniz Prof. Kessler kimdir?

CABIOĞLU- Prof .Kesler Hitler döneminde Türkiye'ye gelmiş ekonomi bilginidir. İstanbul İktisat Fakültesinde öğretim üyesidir. 1951 yılında Almanya'ya dönerken Hürriyet Gazetesi muhabiri soruyor;

-Türkiye'de 10 yıldan fazla kaldınız, bu süre içinde sizde iz bırakan bir olay var mı?

Kessler'in cevabı:-Senirkent olayı.

-Nedir Senirkent olayı?

-Eekonomide aşağıdan yukarıya kalkınma hareketidir. Toplumun devletin desteğini beklemeden kalkınma hareketine katılmasıdır. Dr. Tahsin Tola Senirkentlileri ülke kalkınmasında örgütlüyor. Devletin yardımı olmadan ekonomide kalkınma hareketi yaparak fertlere iş buluyor. Yine devletin katkısı olmadan okul, talebe yurtları yaptırıyor.

OKUR: *Açar mısınız bu Senirkent olayını?*

CABIOĞLU: Isparta'nın Senirkent ilçesi Tarım geliriyle geçiniyordu. 3-4 ay çalışıyor, 8-9 ay işsizdi. Dr.Tahsin Tola önderlik ettiği Dokumacılar Kooperatifine neredeyse bütün Senirkentlileri üye yaptı. Ailelere çekme tezgah temin edildi. Artık Senirkentliler tarımla 3-4 ay uğraşırken 8-9 ay da dokuma tezgâhlarında çalışıyorlardı.

OKUR: *Peki sonra?*

CABIOĞLU: Kooperatif iplik fabrikası kurmuştu. Bina var, makine var işletme sermayesi yoktu. Bütün gücümle çalıştım, her kapıyı çaldım, işletme sermayesi sağladım ve fabrikayı üç vardiya çalıştırmaya başladık. Tam gaz çalışıyoruz ve kazanıyoruz.

Senirkent'te işsiz kalmadı. Herkesin gözü üzerimizde. Tam bu ortamda, iktidardaki *Demokrat Parti* harekete geçti, kooperatifin yönetimini de, iplik fabrikasının yönetimini kendi adamlarına vermek istedi. Karşı çıktım. Sonunda olağanüstü kongreye gittik. *Anadolu Kalkınma Hareketi* adlı bir oluşum

bütün gücünü ortaya koydu. Gazetelerde beni destekleyen yazılar çıktı. Prof. Ali Fuat Başgil, Prof. Fahrettin Fındıkoğlu, Prof. İbrahim Kafesoğlu, Prof. Dr. Remzi Oğuz Arık, Necip Fazıl, Nurettin Topçu Sait Bilgiç, Emin Bilgiç ve daha birçokları beni destekleyen yazılar yazdılar.

Kongrede hükümet güçleri kongre salonuna giren çıkanları denetlemeye kalkıştı. Kadın üyeler salona alınmak istenmedi.

OKUR: *Kadın üyeler mi vardı?*

CABIOĞLU: Evet kadın üyeler vardı. Bunlardan Feden Ana hayatım boyunca zihnimdeki yerini korumuştur. *Deli Feden* diye kasabada nam salmıştı. Yanına 20-30 kadar kadın almış salona geldi. Fakat kapıyı tutanlar içeri almak istemiyordu. Kavga dövüş salona girdi. Feden Ana ne işin var burada dedim.

“-Rüyamda gördüm oğlum. Köpekler sene saldırıyodu. Hoşt deyip hepsini govaladım.

Köpeklere hoşt demeğe geldim.” Feden ana bir punduna getirip kürsüye çıktı. “Bizler çalı çırpı toplayıp satarak 30 kuruş para kazanır onunla geçinmeye çalışırdık; Kara Melek Tahsin Tola geldi, ipek evlâdımız Kemal geldi, onların sayesinde şu nasırlı ellerimiz mor binlikler gördü”, diye bağırdı. Omuzuna astığı iki kozalağı gösterip “Sizin erkekliğiniz karga yumurtasıysa benim erkekliğim kaz yumurtası. Kemal’i size harcatmayız. Siz kim oluyorsunuz?” diye bağırdı. Feden Ana milleti hem ağlattı hem güldürdü.

Sonunda anladılar ki, çoğunluk benden yana. Menfaatçiler sus pus olup çekildiler. Bu olaydan sonra hocam Gerhard Kessler, bana destek olmak üzere Senirkent’e gelip konferans verdi. Benim ona yıllar önce sorduğum soruyu tekrarlayarak söze başladı ve ardından konuşması boyunca sorunun cevabını açıkladı. Senirkentlilere “sekiz ayı kalkınma enerjisine çevirmeyi siz gerçekleştirdiniz”, dedi.

OKUR: *Buna kalkınma yolunda halkın zaferi diyebilir miyiz?*

CABIOĞLU: Elbette. Halk hareketi baskıları kırabiliyor. Ben bu halk hareketinin Feden Ana’ sı, Dr. Tahsin Tola’sı olabilir miyim, diye düşünüyorum. Yani Feden Ana’nın, Dr. Tahsin Tola’nın bana verdiği desteği sonraki kuşaklara vererek Feden Ana’ya, bu vatan uğruna şehit olanlara olan borcumu ödeyebilir miyim, diye çalışıyorum.

OKUR: *Tarım Kentleri’nin akıbetini merak ediyorum.*

CABIOĞLU: Tarım Kentlerini mükemmel bir proje haline getirdik. MHP sahip çıktı. Daha sonra Merhum Ecevit’ Köy Kent şeklinde benzer düşünceleri ifade etti.

OKUR- Milliyetçi görüşte olan aydın kesim Tarım Kentleri fikrini ve Ekonomide Kurtuluş Savaşı düşüncesini nasıl benimsedi?

CABIOĞLU- Kessler benim savunduğum ülke kalkınmasıyla ilgili fikirlerimi Prof. Dr. Orhan Tuna ve Prof. Dr. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu’na anlatmış. Kesler’le beraber Fındıkoğlu beni odasına çağırdı. Ülke kalkınmasıyla ilgili fikrimin kaynağını sordular. Hocalarıma Dr.Tahsin Tola’yı anlattım. Köye Doğru Derneğini ve Türk Gençlik Teşkilatını arz ettim. Sonra Kessler’le beraber Senirkent’e gittik. Dr.Tahsin Tola’yı tanıdı. Yaptığı işleri gördü. Fındıkoğlu Senirkent’e geldi. “Anadolu İstanbul’u Çağırıyor” başlıklı risaleyi kaleme aldı.

Ayrıca Abdülaziz Efendi, Zeyrek’teki vaazında “Halka hizmet hakka hizmettir” hadisi şerifinden söz ederek Cuma hutbesinde Dr. Tahsin Tola hareketini övdü. Dr. Tahsin Tola’nın rehber olduğu **Ekonomide Kalkınma Programında Senirkent olayı** devlet ve millet konularında duyarlı ilim ve dava adamları için örnek oldu.

OKUR-Sonra neler oldu?

CABIOĞLU - Milletvekili seçilen Dr. Tahsin Tola. Dr. İrfan Aksu, Sait Bilgiç, Remzi Oğuz Arık Ekonomide Kurtuluş Savaşı hareketini Milliyetçiler Derneği’nin görüşü olarak TBMM’de savunacaklardı.O günlerde ülkemizde Barış İçinde Bölme Politikalarının uygulanması için dış güçler tarafından örtülü

savaşın bütün türleri sergilendi. **Milliyetçiler derneği bölücü iç ve dış merkezler tarafından yalan yanlış propagandalarla suçlandı. Ne mutlu Türk'üm diyene ilkesini savunan Milliyetçiler Derneği'nin ırkçı olduğu, dine dayalı devlet kuracağı yalanları yayıldı. Demokrat Parti Milliyetçiler derneğini ırkçılık ve dine dayalı devlet kurma suçları ile kapattı.** Ayrıca derneğin önderlerinden Isparta milletvekili olan Dr. Tahsin Tola, Dr. İrfan Aksu ve Sait Bilgiç'i partiden ihraç etti.

OKUR:- Demokrat Parti Milliyetçiler derneğini kapatmakla ve Isparta milletvekillerini ihraç etmekle Tarım Kentleri Projesi gündemden kalktı mı?

CABIOĞLU- 2.Dünya Savaşı sonraları 1945'lerde Amerika Brethon Wodys anlaşmaları ile dünya ekonomik yapılanmasında öncü oldu. Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, Dünya Ticaret Anlaşmaları, dünya gümrük anlaşmaları ile küresel ekonomi yapısı oluştu. Yarım asır boyunca iktidarda olanlar Küresel sistem içinde millî çıkarlara dayalı bir ekonomi politikası izleyemediler. Mazeretleri de şu oldu: "Küresel sistem içinde bağımsız bir politika izlenemez, Küresel isteme uyma zorunluluğu var". O zorunluluğun Türkiye'yi getirdiği durumu bugün görüyoruz. Tabii buna razı olacak değiliz. Üzerimize düşen sorumlulukları yerine getireceğiz. Elinizdeki kitap bunun için hazırlanmıştır.

OKUR- Teşekkür ederim.

**

M. KEMAL CABIOĞLU- EKONOMİDE KURTULUŞ SAVAŞI İSİMLİ ESERDEN ALINTILAR

BÖLÜCÜ HAREKET VE EKONOMİ

1. Bölücüler Ekonomiyi zehirliyor

Bölücü dış ve iç merkezlerin umutları kırılmalı ve yok edilmelidir. Yerel yönetim tasarısını hazırlayan kadrolar gafleten bölücülerin umutlarını artırmıştır.

Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer tarafından onaylanmayan **Yerel Yönetim Yasa Tasarıları,** IMF'nin Yugoslavya'nın parçalanmasında kullandığı tasarıların bir benzeridir.

2. Küresel Ekonomi sisteminin, IMF ve Dünya Bankası'nın hayal ettiği dünya, ulus devletlerin tahribatına ve şehir devletlerin oluşturulmasına yöneliktir.

Hikmet Bayur, Sait Halim Paşa hükümeti tarafından alınan, yerel yönetim ile ilgili kararların, Osmanlı devletinin bölünmesini ifade eden Sevr'in temellerini 1913'lerde attığına işaret ediyor[i]. Sadrazam Sait Halim Paşa'nın kararnamesi ile günümüzdeki iktidarın yerel yönetim tasarısında tam benzerlik var.

1800–1919 Dönemi'ndeki Osmanlı devletini yıkılışa sürükleyen **Tanzimatçılarla,** 1990–2005 döneminde Sevr'i ve Lozan'ı gündeme taşıyan demokrat ve **özgürlükçülerin benzerliklerinden biri de yerel yönetim tasarılarıdır.** Bu tasarıyı Cumhurbaşkanı veto etmiştir. Ülke kalkınması bahane edilerek bölücülere kapı açılması kabul edilemez. Kamu kuruluşlarına siyasi düşüncelerle ehliyetsiz ve şahsi çıkar hesabı güdenlere görev verildiğinde o kamu kuruluşları zarar eder. Ayrıca bazı kamu kuruluşlarında kâr hesabı yapılmaz.

Cumhuriyet'in, hasta adam görüntüsünden kurtulması ve ülke kalkınmasına kapı açılması için, bölücü dış ve iç merkezlerin umutlarının, kesin olarak kırılması gerekir.

20.06.1913'de, **Osmanlı hükümeti** tarafından çıkarılan yerel yönetim ile ilgili kararnamelerle, **AKP** tarafından çıkarılan, **Yerel Yönetim ve Özel İdare taslaklarında benzerlik görülüyor.** Bu benzerlik, hayra alâmet değildir. Benzerlik, bölücüleri umutlandırıyor.

Bölücü dış merkezlerin, Türkler hakkında plânları, asırlar geçse de değişmiyor. Sadrazam Sait Halim Paşa'nın yerel yönetimle ilgili kararnamesi dış güçlerin etkisiyle olmuştur. Günümüzde, devletin elini kolunu bağlayan uyum kanunları, Avrupa Birliği'nin dayatması ile çıkarıldı.

Sadrazam Sait Halim Paşa'nın, 20.06.1913'te Avrupa devletlerinin büyükelçilerine yollamış olduğu kararnamenin bazı maddeler şöyledir[ii]:

Madde 1- Geçici vilayet kanunlarına göre vilayet meclislerine, mahallî işler için karar alma, yetkisi verilmiştir. Vilayetlerin, ayrıca bütçeleri olacaktır. Memurların görev ve yetkileri genişletilmiştir.

Madde 9- Bu kararname ve vilayet merkezlerine, ziraat için de geniş ölçüde borçlanmak imkânı, sağlamıştır.

Madde 10- Fransız Bompart Paşa'nın başkanlığı altında, her vilayete oraya ne kadar jandarma gerektiğini tespit etmek üzere, müfettişler yollanmıştır.

Madde 11- Yukarıda sözü geçen kanun ve nizamların tam yürürlükte olması için, imparatorluk altı genel müfettişliğe ayrılmıştır. Anadolu Doğu Vilayetleri gibi önemli vilayetlerin başına, yabancı müfettişler geçirilecektir. Bunların buyruğu altında, jandarma, adliye ve ziraat işleri için, yabancı ve Osmanlı uzmanlar bulunacaktır.

Madde 12- Her nazırlık için (bakanlık) yabancı bir müsteşar ve bir müfettiş görevlendirilecektir ve bazı daireler için de, yabancı memurlar alınacaktır.

Madde 15- Genel müfettişlerin ve yabancı memurların getirilmesi için, gereken girişimlerde bulunulmuştur.

Diğer maddelerin yazılmasına lüzum görmüyorum.

1913'lerdeki, Sadrazam Sait Halim Paşa hükümeti tarafından alınan Yerel Yönetim kararları ile AKP iktidarının, Şubat 2004'te TBMM'ne sunduğu, Yerel Yönetim taslakları arasında tam benzerlik var.

AKP döneminde de Sevr'e kapı aralayan yerel yönetim taslağını, kendi devlet adamlarımız hazırlıyor. Devletin ve milletin çıkarının burada olduğunu iddia ediyorlar. Millî mücadelede mandacılar kurtuluşu, İngiltere'ye, Fransa'ya veya Amerika Birleşik Devletleri'ne teslimiyette görüyorlardı. Benzerlik burada yatıyor.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından Yerel Yönetim Raporu 1996'da hazırlanmıştır. Bu raporda TOBB'nin yerel yönetim ile ilgili görüşü şöyledir:

"Tarihi olaylar ve bazı gelişmeler incelendiğinde görülmelidir ki, Osmanlı Devleti'nin son zamanlarında ve hatta Cumhuriyet döneminde, merkezi otoritenin iç ve dış sebeplerle zayıflatıldığı anlarda, mahallî özerklikler bağımsızlığa yönelmiştir. Bu yöneliş, dış güçler tarafından desteklenmiştir."

3. Türkiye'yi 81 eyalete bölmek

Bölücülere umut veren her hareket, ülke kalkınmasına engel olur. Sayın Yıldırım Koç, yerel yönetim ile ilgili çok güzel bir araştırmada bulunmuştur. Araştırmanın başlığı şöyledir:

"Devleti yeniden yapılandırmak mı yoksa 81 eyalete bölmek mi?"

Bu araştırmada siyasilere ders verici, bir uyarı var:

"Merkezi idarenin görev ve yetkilerinin, yerel yönetimlere devredilmesi, mutlaka demokratikleşme, kaynakların daha verimli kullanımı, daha başarılı bir hizmet, israfın ve yolsuzluğun önlenmesi anlamına gelmiyor. Yerel yönetimlere fazla yetki ve güç devri ilk aşamada, üniter devlet yapısının zayıflatılmasına ve parçalanmasına, eyalet sistemine ve federal devletlere yol açıyor. İkinci aşamada ise küçük, zayıf ve bağımlı devletler ortaya çıkıyor."

Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. B. A. Güler'in yerel yönetim taslakları üzerindeki çalışması, bir kısım siyasileri ve aydınları, gaflet ve dalalet uykusundan uyandıracak özelliktedir.

Özel idare ve belediyelerin mal ve gelirleri, devlet malı ve devlet alacağı hükmünde değildir. Belediye ve özel idare, bir çeşit şirket oluyor.

Belediye ve özel idareler, merkezi hükümetlerin hiçbir onayına ve iznine tabii olmadan eğitim, sağlık vs. gibi hizmetleri kendisi ihale ve imtiyaz yolları ile ya yapar, ya yaptırır.

Belediye ve özel idare meclislerine, merkezî hükümetin izni ve Danıştay'ın denetimi olmadan şirket kurmak, iştiraklerini özelleştirmek yetkisi verilmiştir.

Belediye ve özel idarelere bağlı İSKİ ve İETT gibi kuruluşlar, yetkili organların kararı ile borçlanabilir. Bu, iç ve dış borçlanma için geçerlidir.

Belediye ve özel idarelerin, merkezî idarenin izni olmadan içeriden ve dışarıdan borçlanması, göz ardı edilecek bir olay değildir. Gelecekte İstanbul'da, Diyarbakır'da, Batman'da, Mardin'de, belediye ve özel idareler İSKİ, İETT gibi kuruluşlar, dış finansman kuruluşlarına borçlanabilir. Kendi kendine bağımsız kararlar alabilirler. Aldıkları borçları, zamanla ödeyemez duruma düşebilirler. Böyle bir durumda, Düyunu Umumiye yeniden hortlatılmış olur. Alacaklı dış güçler alacaklarını kendisi almaya kalkışır. İllerimiz, kamu kuruluşlarımız, yabancı finans kurumlarına bağlanmış olur.

Bu konuyu özetliyorum:

Şirket kurmak, özelleştirmek, ihalecilik, imtiyazcılık, kamu topraklarının özel mülkiyete devri, kurulacak olan yerel yönetim modelinin esasını teşkil etmektedir.

Ülke gündemini, küreselleşme propagandası işgal ediyor. **Küreselleşme, şehir devletleri dönemi demektir.** Çok hukuklu bir sisteme, kapı aralamaktır. AKP'nin yerel yönetim taslakları, şehir devletlerine davetiye çıkarmaktır. Türkiye için küreselleşme Sevr'in başka adıdır. İngiltere, Fransa ve Almanya gibi devletlerin gündemlerinde, küreselleşme gibi bir konu yoktur.

Kamu yönetimi temel yasası bakanlıkların taşra teşkilatlarını ve teftiş kurullarını, ortadan kaldırıyor. Yetkileri özel idare ve belediyelere bırakıyor. Cumhurbaşkanı Sezer, bu taslakların, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin tekil yapısını değiştireceği için, veto etti. Tasarı halen TBMM'nde bulunuyor.

Özel idare ve belediyeler ile ilgili taslakları hazırlayan ekipler, ya Türkiye'de yaşamadı veya bölücü iç ve dış merkezlerin yerli işbirlikçileridirler veya henüz söylemedikleri bir şeyler var. Başkaca yorum yapamıyorum.

4. Bölücülere umut verildiğinde ekonomide gelişme olmaz.

Ailede nikah nasıl kutsalsa devletin kuruluşu ile ilgili ilkeler de kutsaldır. Her gün değiştirilmesi konuşulmaz. Değiştirilmeye kalkışıldığında o devletin kuruluşu tam olmuş değildir. Kuruluşu tamamlanmamış bir ülkenin ekonomisinde kalkınma olmaz. Kalkınma gemisi iskeleye bağlı kalır.

İdarî ve adlî cihazda tutukluk, bölücü iç ve dış merkezlerin iştahlarını kabartıyor. **Kötü idare, vatandaşlarımızdaki yatırım aşkını söndürüyor.** Devlet böyle idare edilirse, ekonomide beklenen gelişme olmaz.

12 Eylül 1980'den evvel kurtarılmış bölgeler vardı. Günümüzde kurtarılmış belediyeler ortaya çıktı. Diyarbakır Belediye Başkanı ve ilçe belediye başkanları hep birlikte, güvenlik güçleri ile çatışarak ölen teröristin ailesine, başsağlığına gidiyorlar. Bu olay, milletin gözü önünde oluyor. Bu alenen ve resmen, teröristleri desteklemek anlamındadır. Belediye Başkanı Osman Baydemir'in bu konu ile ilgili beyanı şöyle:

"Biz iki taraf arasında eşit mesafedeyiz**. "**

Bir vatandaş dahi terörist ile devlet arasında eşit mesafe olamaz. Bu olayda belediye başkanları, devlete karşı isyan etmişlerdir. Bu olaya seyircilik devam ediyor.

Türk milleti bu olay karşısında Başbakan, İçişleri Bakanı ve Adalet Bakanından şöyle yiğitçe bir ses ve hareket bekliyordu.

"Sen kim oluyorsun ki, iki tarafa da eşit mesafede olduğunu söyleyebiliyorsun? Sen kim oluyorsun da Avrupa Parlamentosu'na bölücü rapor verebiliyorsun?"

İçişleri Bakanı, yetkisine dayanarak, teröristlere destek olan belediye başkanlarını görevden almalıydı. Adliye cihazı da acilen devlete isyan eden bu adamları cezalandırmalıydı. Yetkili makamlar, bu olaya karşı halâ seyirci. Bu seyredilecek türden sıradan bir olay değildir. İdare ve adli cihaz seyirci, yetkili makamlar seyirci, **seyircilik bölücüleri iyice umutlandırdı.** Böyle bir ülkede, ekonomi canlanamaz…

12 Eylül'den evvelki kurtarılmış bölgelere, adalet ve idari cihazlar seyirci oldu. Böylece yetkili olup da seyirci olan kuruluşlar, 12 Eylül hareketini davet ettiler.

Güneydoğu'daki bazı belediye başkanları teröristlere sahip çıkıyor. Yetkili makamlarda bu olayları seyrediyor. Bölücüleri umutlandıracak hiçbir harekete izin verilmemelidir.

5. Yerel Yönetim Tasarısını Hazırlayanlar,

Bölücülerin Umutlarını Artırmıştır.

Bölücü iç ve dış merkezlerin umutları kırılmalı ve yok edilmelidir. Yerel yönetim tasarısını hazırlayan kadrolar gafleten, bölücülerin umutlarını artırmıştır.

1913'lerde Sadrazam Sait Halim Paşa'nın kararnamesi ile günümüz iktidarın yerel yönetim tasarısında tam benzerlik var.

1800-1919 Dönemi'ndeki Osmanlı devletini yıkılışa sürükleyen Tanzimatçılarla, 1990-2005 Sevr'i ve Lozan'ı gündeme taşıyan demokrat ve özgürlükçülerin benzerliklerinden biri de yerel yönetim tasarılarıdır. Bu tasarıyı Cumhurbaşkanı veto etmiştir. Ülke kalkınması bahane edilerek bölücülere kapı açılması kabul edilemez. Kamu kuruluşlarına siyasî düşüncelerle ehliyetsiz ve şahsî çıkar hesabı güdenlere görev verildiğinde o kamu kuruluşları zarar eder. Ayrıca bazı kamu kuruluşlarında kar hesabı yapılmaz.

Cumhuriyetin, hasta adam görüntüsünden kurtulması ve ülke kalkınmasına kapı açılması için, bölücü iç ve dış merkezlerin umutlarının, kesin olarak kırılması gerekir.

20. 06. 1913' **de, Osmanlı** hükümeti tarafından çıkarılan yerel yönetim ile ilgili kararnameler, **günümüzde, AKP** tarafından çıkarılan, Yerel Yönetim ve Özel İdare **taslaklarında benzerlik** görülüyor. Bu benzerlik, hayra alamet değildir. **Benzerlik bölücüleri umutlandırıyor.**

Bölücü dış merkezlerin, Türkler hakkında plânları, asırlar geçse de değişmiyor. Sadrazam Sait Halim Paşa'nın yerel yönetim ile ilgili kararnamesi dış güçlerin etkisi ile olmuştur. Günümüzde, devletin elini kolunu bağlayan uyum kuralları, Avrupa Birliği'nin dayatması ile çıkarıldı.

6. ABD Eski Büyükelçisi Abramovich'in Türkiye ile ilgili görüşü şöyledir*[iii]***:**

"Türkiye'nin değişeceği (bölüneceği) kesin. Ama ne zaman veya nasıl değişeceği (bölüneceği), belli değil. Türkiye ya değişecektir veya değiştirilecektir."

2- Genel olarak, gelişmekte olan ülkelerde ekonomiden sorumlu kişiler, küresel ekonomide söz sahibi olan devletlerde yetişiyor ve yetiştiriliyor. Turgut Özal, Kemal Derviş ve Mehmet Şimşek, küresel ekonomide söz sahibi ülkelerde eğitim almışlardır. Bu kadrolar, küresel ekonomi dışında bir yol izlendiği takdirde bunun ülke ekonomisi için felaket olacağı düşüncesindedirler. Bu görüşü aşmak kolay değil. Fakat kararlı siyasi iktidarlar bu görüşün üstesinden geldiler. Örnek olarak Finlandiya, Güney Kore ve hatta Çin'i gösterebiliriz.

---

[i] Bayur'un Cumhuriyet yayınlarından çıkan, 2. Balkan Savaşı adlı kitabından

[ii] Ord. Prof. Hikmet Bayur, İkinci Balkan Savaşı, Cumhuriyet Yayınları sayfa 70

[iii] Prof. Dr. Ömer Aksu, Ayyıldız Gazetesi

324 Yazılar

FİNLANDİYA

Lozan Antlaşması'nın yapılmasından 4 ay önce İzmir İktisat Kongresi'nde ekonomi konusunda alınan kararlar, ekonomide bağımsız politikalar takip edebilen örnek devletlerin kararlarıyla bire bir uyuşuyor.

Türkiye'nin ekonomide bağımsız olabilmesi için küresel ekonomi içinde bağımsız bir politika izlemekten başka bir yol göremiyorum. Bu fikrim yanlış anlaşılmasın. Küresel ekonomi sistemi içinde ekonomide bağımsız bir politika izlemek mümkündür. Örnek olarak Finlandiya ve Güney Kore'yi ve hatta Çin'i gösterebiliriz. Bu devletler küresel sistem içinde bağımsız bir ekonomi politika uygulamışlar ve ekonomilerini kendileri yönetir hale gelmişlerdir.

Bu devletler bir tarihlerde gelişmekte olan ülkeler sınıfında idiler. Küresel ekonomi sistemi içinde bağımsız bir politikası izlediler ve gelişmiş ülkeler safında yer aldılar. Evvela şu hususu belirtelim: **Türkiye, varlığını korumak için ekonomide bağımsız olmaya ve bağımsız davranmaya mahkûmdur.**

18.1. Kuzeyde bir refah ülkesi: Finlandiya

Burada yukarıda belirttiğim ülkelerin müşterek olarak uyguladıkları iki yoldan bahsedeceğim. Örnek olarak önce Finlandiya'yı ele alalım. Finlandiya modelinin ana hatları şöyle ifade edilebilir:

1-Doğru hedefin tespiti için bilim ve teknolojiyi rehber edindi.

2- Araştırma ve geliştirmeye büyük pay ayırdı.

3- Kendi gücüne güvendi.

4- Yabancıların desteğine ve önerilerine bel

bağlamadı.

5- Metal ve elektronik sanayilerine ağırlık verdi.

6- Karma ekonomi sistemi uyguladı. Ülkemizde olduğunun aksine, devlet işletmeleri uluslararası kuruluşlara satılmıyor.

7- Kendi coğrafi gerçeklerinden hareket etti.

8- Lüks tüketim mallarına çok yüksek vergi koydu.

9- Ekonomiden başka bir konu devletin birinci gündem maddesi olmadı; kısır siyasî tartışmalardan uzak kalınarak, refah toplumu nasıl olunabileceğine bakıldı. 1919'da kabul edilen anayasa günümüze kadar hiç değişikliğe uğramadı.

5,2 milyon nüfuslu Finlandiya'da 1 milyon kişi başına 1580 bilimsel yayın düşmektedir. Araştırma-Geliştirme personeli olarak 79 bin kişi çalışmaktadır. Finlandiya, AR-GE'ye dünyada en fazla pay ayıran ilk üç ülkenin arasında yer alıyor. Yani milli gelirinin yüzde 3,5'i. 2005 ihracatının yüzde 21,5'i yüksek teknoloji ürünleri oluşturmaktadır. İthalâtının ize yüzde 15'i. AB'nin Çevre Programı'ndan aldığı proje payı 298 milyon Avro'dur. Katıldığı proje sayısı 862'dir. Dünyanın en büyük teknoloji ödülü Finlandiya'ya verildi. Finlandiya müthiş bir siyasî iradeye, müthiş bir yönetim kadrosuna, iyi işleyen bir sisteme sahip. Finlandiya ne Marshall Yardımı aldı ne de ülke ekonomisini dünyadan akacak dış sermayeye bağladı. Günümüzde kalkınma tamamen akıl ve bilim işi[i].

Finlandiya'nın güçlü bir ekonomik yönetime sahip olmasından gelen ünü, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki dönemde yabancı borçlarını ödemesine ve İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Marshall yardımı almadan yeniden yapılanmasına dayanmaktadır.

Çok fazla bir doğal kaynağı bulunmayan, yılın büyük bölümünü karlar ve buzlar altında geçiren Finlandiya, makûs talihini bilgi ve teknolojiye yatırım yaparak, insanlarının eğitim düzeyini mükemmel seviyeye yükselterek yenmiştir.

Eskiden büyük çapta tarım ve ormancılığa dayalı Fin ekonomisi, son on yılda radikal bir yapısal değişikliğe uğramış ve yerini değişken ve modern bir sanayi sektörüne bırakmıştır. Ülke ihracatının yüzde 85'ini sanayi ürünleri oluşturmaktadır. En önemli sanayi dalı, ülke üretiminin ve ihracatının yarısına tekabül eden metal ve elektronik sanayidir.

Nüfusu 5 milyon 211 bin, yani İstanbul'un nüfusunun yarısından bile azdır. Buna karşılık işgücü 2,6 milyondur. Yani yaşayanların yarısı üretiyor. Türkiye nüfusu ise yaklaşık 75 milyon, işgücü sayısı ise 25 milyon. Yani Türkiye'de yaşayanların 3'te biri üretiyor, 3'te ikisi üretmeden tüketiyor.

Finlandiya, bugün devlet iştirakinin yüzde 25 oranında olduğu bir karma ekonomi sistemini benimsemiştir.

Tarıma uygun toprakları genel arazi içinde sadece yüzde 8 olmasına rağmen Finlandiya, ziraî bakımdan kendisini besleyen bir devlettir. Küçük aile çiftlikleri, tarımın temelini teşkil eder.

Finlandiya endüstrisi, ülke ihtiyacını karşılayacak şekilde çalışmaktadır.

"Göller ülkesi" olarak da anılan Finlandiya'da hidroelektrik enerjisi ülkenin ana enerji kaynağıdır.

Finlandiya dünya siyaseti açısından herhangi bir stratejik değeri bulunmayan, arazisinin yüzde 76'sı ormanlarla kaplı, yeraltı kaynakları bakımından fakir bir devlettir. Ancak 337 bin km^2'lik yüzölçümüyle Finlandiya, Türkiye'nin yarısından daha küçüktür ama Finlandiya'da kişi başına düşen yıllık gelir 2006 itibariyle 40 bin 500 dolar, Türkiye'de ise 5 bin 200 dolardır. Türkiye dünya genelinde refah seviyesinde 69. sırada yer almakta, Finlandiya ise dünya sıralamasında 10. sıradadır.

Yüksek refah seviyesine rağmen Finlandiya'da, gıda ve buna benzer tüketim malları satışında yüzde 17 Katma Değer Vergisi tahsil edilirken lüks tüketim mallarının satışında yüzde 22 Katma Değer Vergisi tahsil edilmektedir.

1919 yılında kabul edilen Fin Anayasası bugüne kadar önemli bir değişiklik yapılmadan uygulanmaya devam etmiştir. Yani kısır siyasi tartışmalardan uzak kalınıp, refah toplumu olunmaya bakılmıştır.

18.2. Güney Kore gelişmiş ülkelerin arasında nasıl yer aldı?

1- 1965 yılında iktidara gelen Park Chung Hee, Güney Kore'nin kalkınması için bir yol aradı. **G. Kore'nin bir tarafında Çin, diğer tarafında Japonya var.** Eğer günü kurtarma politikaları izlerse bir gün Japonya'nın ya da Çin'in sömürgesi olacaktır. **Güney Kore yetkilileri "Ne yapacaksak yapalım ve iki dev tarafından yutulmaktan kurtulalım" dediler.**

Türkiye ise yarım asır boyu SSCB ile ABD arasında kaldı. **Güney Kore gibi kendi ayakları üzerinde durmak yerine, ABD'ye yaslanmayı tercih etti.** Sonuç ortada. Hem ekonomik açıdan hem de siyasi açıdan dışarıya bağımlı bir Türkiye ortaya çıktı.

Ekonomide ve teknikte kazanılan başarıyı hiç bir güç yıkamaz. Eğer ABD gereken teknolojiye sahip olarak Japonya'ya atom bombasını atamasaydı, bugün dünyada söz sahibi olamazdı.

1964 sonrası yapılan seçimlerde iktidara gelen Park Chung Hee hükümeti, ihracata dayalı sanayileşmeyi gerçekleştirmek için reform hareketi başlattı.

1-Teşvik verilecek sektörler belirlendi. Bu sektörlere düşük faiz uygulandı.

2-Mevduat faiz oranlarının tavanları tespit edildi.

3-Devlet sanayiyi teşvik için özel olarak banka kurdu.

4-Devlet pazarlama şirketleri kurdu.

5-Kamu ve özel kesim arasında bilgi alışverişi yapıldı ve köprü kuruldu.

6-İhracatçılara hammadde ithalatında kolaylıklar sağlandı, kısıtlamalar kaldırıldı. Ek teşvikler yapıldı.

7-Ara malı ve makina üreten sanayi kollarına yoğun teşvikler yapıldı.

8-Tarım, liberal politikanın dışında tutuldu.

Güney Kore, tarımın liberal politikanın dışında tutulması gerektiğini daha 1964'lerde uygularken Türkiye ise halen AB'nin bu konudaki dayatmalarını uygulamaya koymakla meşgul.

18.3. Kore Toplumu Kalkınmayı Hedef Kabul Etti.

1966 yılında Kore Bilim ve Teknoloji Enstitüsü kuruldu. 1967'de Teknoloji Bakanlığı kuruldu. AR-GE'ye 1980 yılında ayrılan para, milli gelirin yüzde 0,9'u iken, 1999'da yüzde 2,5'e çıkardılar. Ekonomide kalkınma, Kore toplumu için bir odak noktası oldu. Güney Kore dünyamızda gemi yapımında birinci, yarı iletkenlerde üçüncü, petrokimya alanında beşinci, demir çelik üretiminde altıncı sırayı aldı. Bilimsel araştırmalarla ilgili harcamaların yüzde 75'ini özel sektör yapmaktadır.

Millî şuurda olan aileler, büyük şirket kurdular ve Kore ekonomisinin gelişmesinde lokomotif görev üstlendiler, Kore devleti de millî şuurda olan şirketlere destek oldu

Güney Kore ekonomisi için ayırt edici bir özellik de *chaebol* denilen dev şirketlerin ekonomideki büyük yeridir. 1995'te (mevcut son veriler) en büyük 30 chaebol, Güney Kore GSYİH'nın yüzde16'sını üretiyordu. İmalât, katma değerin içinde yüzde 41 ve ihracat içinde yüzde 50 paya sahipti. 30 büyük chaebol içinde 4 büyük gurup Hyundai, Samsung, Daewoo ve LG açıkça öne çıkmaktadırlar ve GSYİH'nın yüzde 9'unu üretmektedirler.

Türkiye'de büyük şirketler küresel sermayenin taşeronu olmaktan kurtarılmalıdır.

İstanbul'da çalışan finansal danışman David L. Edgerly'ye göre, "Türkiye büyük çokuluslu şirketlerin ve yabancı ülkelerin yan şirketi haline dönüştü" [ii].

18.4. Teknoloji

Ülkede çok eskiden beri süregelen bir teknoloji politikası vardır. 1960'lı yıllarda başlayan teknolojiyi geliştirme çalışmaları, günümüzde oldukça ilerlemiş bir teknoloji oluşumunu meydana getirmiştir.

Kore Bilim ve Teknoloji Enstitüsü (KBTE) ve Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (BTB) teknoloji ilerlemeleri konusunda önemli adımlar olmuştur.

1999 Nisanında Ulusal Bilim ve Teknoloji Konseyi kuruldu. Bu konsey ulusal teknoloji politikalarını belirlemek, genişletmek ve düzenlemekle görevlendirildi. Konseyin 19 kişiden oluşan üyelerinin başkanı Kore Başkanı, diğerleri ise bilim ve teknolojiyle ilişkili hükümet üyeleri arasından belirlendi. Bu konseyin belirlediği en önemli hedef, 21. yüzyılın ilk çeyreğinde dünyanın teknolojik olarak en gelişmiş 7 ülkesinden biri olmak için çalışmaktadır.

1999 yılı esas alındığında Kore'de yapılan AR-GE yatırımı 10 milyar dolardır ve bu ülkenin GDP'sinin yüzde 2,46'sını oluşturmaktadır. Bu da Kore'nin teknoloji gelişimine ne kadar önem verdiğinin bir göstergesidir.

18.5. Dış Ticaret

Kore ihracata dayalı bir dış ticaret politikası izledi.

Güney Kore, ekonomisini 1950'lerde kısıtlı bir alanda sürdürülebilen tarıma ve balıkçılığa dayalı geleneksel bir yapıdan, sanayi ve hizmetler sektörünün egemen olduğu bir yapıya kavuşturmayı başarmış bölgenin en önemli ekonomik aktörlerinden biridir. Son 30 yılda dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri olmuştur. 1962 yılında endüstrileşmede başlatılan ilerleme ile ihracata dayalı büyüme politikası izlemiştir.

Kore, 1950'li yılların başlangıcında uzun süren yıkıcı bir savaştan geçti. Zaten fakir olan ülke bu savaş ile büsbütün fakirleşti. 1960'lı yılların başında kendine özgü bir kalkınma modeli yarattı. Modelin özünde devlet güdümünde gelişen bir özel sektör ve devletin ekonomik yaşamı yönlendirmesi yatıyordu. Devlet, ülkenin ekonomik kalkınmasını endüstri, işçi ve kredi piyasalarına müdahale yolu ile sağlıyordu. **'Otoriter kapitalizm'** olarak adlandırılan bu model 30 sene gibi bir süre içinde Kore'yi fakir bir ülke olmaktan çıkarıp **dünyanın 11'inci büyük ekonomisi yaptı**[iii].

18.6. Ekonomide Çin'in Başarısı

Küresel ekonomi sistemi, devletlerin parasını emrine almak ister. **Çin ise parasını, küresel ekonominin oyuncağı olmaktan kurtardı.**

Çin'in döviz rezervleri 1 trilyon 430 milyar dolar olmasına rağmen, **parasını konvertibl yapmıyor, sıcak paranın saldırısından koruyor.**

Çin Merkez Bankası Para Komitesi Üyesi Li Deshui, "yuan en az 5 yıl daha konvertible para yapılmayacak, çünkü 1997 Asya finansal krizinde Kore parası won'da ve Tayland parası baht'ta yaptıkları gibi sıcak para fonları yuan da spekülasyon yapabilir", şeklinde konuştu. Dünya genelinde hedge fonlarca (spekülatif fonlar) yönetilen 800 milyar dolar ile 1 trilyon dolar arasında sıcak para olduğunu anlatan Li, "Eğer paramızı konvertible hale getirerek korumasız bırakırsak bu fonların saldırısına uğrar", dedi [iv].

Türkiye "spekülâtif sıcak para"nın saldırılarına defalarca uğramasına rağmen **halâ konvertible peşinde** ve hatta bununla da övünüyor.

Çin'in yıllık ihracatı 1 trilyon dolara yaklaştı. İthalatı ise 810 milyar dolar oldu. Çin'in biriktirdiği para rezervlerinin iki kaynağı var: Cari işlemler fazlası ve yabancı sermaye. Çin ihracatını artırmak için para değerini düşük tutuyor. ABD ve dünya, Çin'e para değerini düşük tutmaması için baskı yapıyor. Çin, döviz rezervlerini çeşitlendiriyor, doları azaltıyor. ABD 2004 yılında 819 milyar dolar ihracata karşılık 1.471 milyar dolar ithalat yapmış ve dolayısıyla 652 milyar dolar dış ticaret açığı verdi[v]

Çin'i Ayağa Kaldıran Sistem: Komuta Ekonomisi

Çin bir süredir dünya ekonomisinin dengelerini tehdit ediyor. Yıllardır ihracata bağlı olarak yılda yüzde 9–10 gibi çok büyük bir hızla büyüyor. Bizim ithalâtımız kadar dış ticaret fazlası var. Üstelik net sermaye girişi de on milyarlarca dolar. Normalde böyle bir ekonomide yerli paranın değerlenmesi

gerekir. Eğer dalgalı kur benimsenmişse zaten böyle olur. Yok eğer sabit kur benimsenmişse, Merkez Bankası, kuru sabitleyebilmek için durmadan döviz alır. Para arzı artar, enflasyon başlar. Ekonomi rekabet gücünü yitirmeye başlar. Ya da daha fazla dayanamaz revalüasyon yapmak zorunda kalır. Ama Çin'de bunların hiç biri olmuyor. Merkez Bankası her gün milyar dolara yakın döviz alıyor. Sonra bunlarla gidip Amerikan bonosu alıyor. Merkez Bankası'nın döviz karşılığında bastığı para, batık kamu bankalarının kara deliklerine yama oluyor. Fiyat baskısı ise idari fiyatlarla idare ediliyor. Diyeceksiniz ki, bütün bunlar nasıl olabiliyor. Olabiliyor; çünkü Çin'de tek partinin yönettiği komuta ekonomisi uygulanıyor.

Neredeyse, çeyrek yüzyılı aşan bir süredir "açık kapı" ve "sürekli reform" ilkesiyle sürdürülen politikalar nedeniyle olsa gerek, 1980'li yılların sonunda Avrupa'da tüm sosyalist ülkelerde yaşanan çözülme burada yaşanmadı.

1- 1978'ten itibaren Çin yeni bir düzen oluşturdu. Bazı kesimlerde sosyalist piyasa ekonomisi kurallarını, bazı kesimlerde kapitalizmin işleyiş kurallarını egemen kıldı. Rekabeti esas alan kamu mülkiyetine dayalı birçok mülkiyet sistemi oluşturdu.

2- Çin üretimde girdilere egemen oldu. Enerji ve hammadde fiyatlarını piyasaya egemen olan spekülatörlere teslim etmedi. Çin ucuz emek fiyatıyla birçok yabancı yatırımcılar için cazibe merkezi haline geldi. Çin 1978–1992 döneminde kamu işletmelerini bir düzene soktu ve verimli hale getirdi.

Çin bugün tek başına küresel ekonomi sistemiyle savaş veriyor ve dünya ekonomisine egemen olma peşinde.

Çin Hükümeti 200 milyar dolarlık bir yatırım fonu şirketi kurdu. Bu şirketin gizli amacı, Avrupa'da büyük yatırımlara ortak olmak ya da tamamen satın almak. Aynı amaçlarla Rusya da bir yatırım fonu şirketi kurmuştu. Çin ve Rusya'ya ait bu şirketlerin siyasi amaçla Avrupa'da enerji ve telekomünikasyon şirketleri alımı yaparak, AB üzerinde baskı kurmasından paniğe kapılan AB ülkeleri, elektrik, doğalgaz, nükleer enerji ve telekomünikasyon olmak üzere birçok sektöre, AB haricinden alıcıların girmesini engellemek için özel yasalar hazırladı.

18.7. Dünya para birimi yapısı değişiyor. Doların bir kaç yıldır değer kaybetmesi yatırımcıları düşündürüyor.

Örneğin Şubat 2008'de Çin Meclisi'nin Başkan Yardımcısı Cheng Siwei'nin bir konferansta Çin'in elindeki 1,43 trilyon dolarlık yabancı para rezervini ABD Doları yerine daha iyi performans gösteren para birimleri ile değiştireceği yönündeki açıklamasının ardından dolar, avro karşısında rekor bir düşüş yaşadı. Bu açıklamanın ardından dolar dünyanın en aktif 16 para birimi arasından 14'üne karşı değer kaybetti. ABD doları Kanada doları karşısında 1950'den beri en düşük seviyeye gerilerken, İngiliz sterlini karşısında da 26 yılın dibini gördü. Bu örneğin de gösterdiği gibi taşlar yerinden oynuyor.

18.8. Dünya para birimi yapısı değişiyor

Son 10 yılda enflasyon oranı yüzde 1-3 arasında seyreden Çin, 2007 yılında yüksek enflasyonla tanıştı. Özellikle gıda fiyatlarındaki artıştan kaynaklanan enflasyon artışı, yıllık oranı yüzde 6,5'e çekti. Çin Merkez Bankası da, enflasyonu aşağı çekmek için faizleri yükseltti. Bu politikada da kararlı olduklarını her fırsatta dile getiriyorlar.

18.9. Çin'in dış ticaret hacmi 2,5 trilyon dolar

Çin'in ihracatı 2006 sonu itibariyle 975 milyar dolara, ithalatı da 777 milyar dolara ulaşmış durumda. Bu hız devam ederse, 2008 yılında ihracatın 1,5 trilyon dolara, ithalatın 1 trilyon dolara, toplam dış ticaret hacminin de 2,5 trilyon dolar olması bekleniyor.

Çin'in ihracattaki en büyük partnerleri, yüzde 21 ile ABD, yüzde 18 ile AB, yüzde 17 ile Hong Kong, yüzde 7 ile ASEAN ülkeleri (Filipinler, Malezya, Tayland, Endonezya, Singapur), yüzde 4 ile de Güney Kore.

Çin'in ithalattaki en büyük partnerlerinin sıralaması ise şöyledir: Yüzde 17 Japonya, yüzde 12 AB, yüzde 11 ASEAN ülkeleri, yüzde 11 Güney Kore, yüzde 8 ABD, yüzde 2 Rusya.

Çin sağladığı dış ticaret fazlası ile ülke döviz rezervlerini de 1,3 trilyon dolar seviyesine çıkarmayı başardı.

Çin ekonomisinin sektörlere göre dağılımı ise şöyledir: Tarım yüzde 13, sanayi yüzde 47, hizmetler yüzde 40.

15 Ekim 2007 tarihinde 17. kongresi toplanan Çin Komünist Partisi'nin Genel Sekreteri ve Devlet Başkanı olan Hu Jintao yeni bir kavramdan bahsetti: **"Çin'e özgü demokrasi"**. Bu kavram konuşma metninde tam 60 kez yer aldı.

18.10. ABD dolarının dünya egemenliği hızla sarsılıyor

Güney Kore'nin ardından Japonya da döviz rezervlerini çeşitlendiriyor. Euro'ya ağırlık veriyorlar. Japonya'nın 840 milyar dolarlık rezervinin büyük kısmı dolardı ama şimdi, Tokyo da Euro'ya yöneliyor. Çin rezervlerinin yüzde 82'si dolardı, bu oran yüzde 76'ya geriledi.

Çin Halk Cumhuriyeti, 2007 Eylül ayı sonunda 1 trilyon 430 milyar dolarla dünyanın en zengin döviz rezervine sahip ülkesi oldu. Döviz rezervi son bir yılda yüzde 45 arttı. Batı Çin'in ihracatını artırmak için parasının değerini düşük tuttuğunu düşünüyor.

Çin'in ardından Malezya da para birimini döviz sepetine bağladı. Malezya, parasını dolara bağlamaktan vazgeçti, kontrollü dalgalı kuru kabul etti.

---

[i] Orhan Bursalı, 7 Aralık 2007, Cumhuriyet-Teknoloji ilavesi

[ii] Dimitris Thomas Yunan Sky Televizyonu, 18 Mart 2008

[iii]: Radikal, 2 Temmuz 2002

[iv] China Daily gazetesi, 26 Temmuz 2005

[v] Mahfi Eğilmez, Radikal, 2 Ağustos 2005

OS1 Mİ DAHA TATLI YOKSA SEKS Mİ?

M. Serdar Kuzuloğlu/
İnternet Ekipler Amiri

Başlığa vurulup okumaya başladıysanız **dahi** hayal kırıklığı yaşamayacaksınız. Sabırla satırlarda gezinmeye başlayalım (bu işler daha çok sabır işi malum).

1992 yılının büyük bir bölümünü yine büyük bir tesadüf eseri Japonya'da geçirdim. Dolayısıyla Japon kültürüne ve o insanlara ait her şeye ayrı bir ilgim var. Youtube'da 'No Sex Please, We're Japanese' başlıklı bir BBC belgeseli görünce anında izlemeye başladım. (Belgeselin başlığını 'Lütfen seks demeyin, biz Japonuz' diye çevirsek kimse darılmaz sanırım).

Bir şey izlerken mutlaka not alma gibi sıkıntılı bir takıntım var. Bu belgeselde de duramadım. Sonra bu hafta denk geldiğim birkaç başka ayrıntıyla harmanlayıp buraya yazmaya karar verdim. **Konumuz: insanların diğer insan ve makinelerle ilişkileri**.

Siri, Siri söyle bana; var mı benden güzeli?

Romantik filmlerden nefret etsem de konusu yüzünden uzun zamandır merakla beklediğim Her filmini torrent sitelerine düştüğü an büyük bir iştahla (defalarca) izledim (bu hafta vizyona da girmiş meğer). Konuyla ilgili notlarıma epey ek çıkarttı.

Film, eli kalem tutmayanlar için afilli cümlelerle dolu kişiye özel mektuplar satın alınan web sitesinde çalışan bir yazarın hayatını işliyor. Mutlu giden ilişkisi bitince düştüğü boşlukta depresyona doğru ilerlerken OS1 adlı yapay zeka kullanan işletim sistemiyle tanışıyor. (IBM'in o efsane işletim sistemini hatırlamamı sağladığı için de ayrıca teşekkürler).

Theodore'un Samantha ile tanışma anı.

Kahramanımız (filmdeki ismiyle Theodore) eve döndüğünde bilgisayar ve telefonuna OS1'i yükler. Bir anda karşısına gerçek insan gibi konuşan, espriler yapan, düşünen, karakteri oluşan bir 'varlık' ortaya çıkar (kendisine Samantha ismini seçmiştir). Uyum sağlaması zor olmaz zira **zaten bütün hayatını bilgisayar ve cep telefonu ekranından yürütmektedir**. Arkadaşlarıyla oradan yazışıp konuşmakta, her konuda bilgiyi oradan almaktadır.

Aralarında tutkulu bir aşk başlar. Bence bu aşkta Samantha karakterini Scarlett Johansson'ın seslendirmesinin payını ihmal etmeleyim ;) Sesi direnilecek türden değil kesinlikle. İzleyince anlayacaksınız.

Aynen bizler gibi.

(Son izleyişimde Twitter'a not düşerken gelen garip cevapları anlamamıştım. Meğer Türkçe okuyunca filmin ismi 31 tarzı bir telafuza sahipmiş. Başlığıma da ilham veren bu kinayeyi 'manidar' deyip kapatayım).

OS1 kısa sürede Theodore'un hayatındaki önemli bir yer kaplar. Elektronik mesajlarını düzenler, gereksizleri siler, randevularını hatırlatır, mesajlarlında yardımcı olur… Fakat bir şey daha olur. Aralarında bir elektriklenme başlar! Aynen telefonda ya da internette arkadaş olduklarımız gibi.

Sahi; internette yazıştığınız iş arkadaşınız ya da flörtünüzün gerçekten insan olduğundan nasıl emin olabilirsiniz ki?. İkisi de etten ibaret olsa da eşlerimizle eskaloplar birbirinden farklı, değil mi? Elektronik aşkların da öyle olduğu umuduna tutunalım şimdilik o zaman.

Her ne kadar Theodore ve Samantha'nın aşkı insan ve yapay zeka arasında geçiyor olsa da klasik beşeri dertlerden kendini sıyıramaz. Ama hepsine bir şekilde -cidden ilginç- çözümler bulurlar.

Sürprizi bozmamak adına gerisini yazmayayım. Ama yapay zeka, transhümanizm, insan ve makina ilişkisine meraklıysanız bu filmi **mutlaka** izleyin derim.

Böylece burada okurken size garip, tuhaf gelen bu durumun aslında ne kadar olası ve mümkün olduğunu da göreceksiniz eminim.

Kameralarımızı Japonya'ya çeviriyoruz

İşte bugün denk geldiğim BBC belgeseli de tamamlayıcı unsurlara sahipti. Tamamını aşağıdan izleyebilirsiniz (1 saat):

En önemli kısımları özetlemeye çalışayım (hatırlatayım: daha geniş özeti yazının girişinde verdiğim linkte).

- Dünyanın en büyük 3. ekonomisi Japonya 7 trilyon dolar borçla ayakta (başka bir deyişle durumu Yunanistan'dan beter).
- Ekonomisini ayakta tutabilmek (yani emeklilerin maliyetini çıkartacak yeni çalışanlara sahip olmak) için her Japon kadının en az 2 çocuk sahibi olması gerekiyor. Şu anki oran 1,3 ve yükselmek yerine düşüyor.
- Böyle giderse 50 yıl sonra Japonya nüfusunun üçte biri -ölerek- yok olacak.
- Japonya en uzun ömre sahip ülkelerden. Kadınlar ortalama 88 yıl yaşıyor (Türkiye'de 78).
- Birçok şehir ve kasabada doğum olmadığından **hastanelerdeki yeni doğan üniteleri ve ilkokullar kapatılmış**.
- **Ülke çapında yaşlılar için satılan alt bezleri bebekler için satılanlardan fazla**.
- Nüfusunun üçte biri 65 yaş ve üstü.
- Hapishanelerdeki mahkumların dahi büyük bölümü 65 yaş üstünde. 84 yaşında mahkum dahi var. Her detayı yaşlılara için özel tasarlanmış bu yapılar daha çok huzurevini andırıyor. Çoğu buradaki şartlardan o kadar memnun ki tahliye sonrasında ortalama **5 yıl içinde geri dönüyorlar**.

Sen benim çukulata sevgilim

Peki neden Japonya'da nüfus yerinde sayıyor? En kaba şekliyle açıklayayım: **Japon erkekleri sekse pek meraklı değil.** Tahrik olmuyorlar, cinsel ilişki kurmak istemiyorlar (Japonya'da erkeklerin libido yükseltme adına neler yaptığına dair anılarımı başka bir yazıda paylaşmak istiyorum).

Belgeselin benim için en ilgi çekici ayrıntısı erkeklerin gerçek kadınlar yerine sanal (elektronik) kadınlarla ilişkiyi tercih etmesiydi. En çok tercih edilen başlık Nintendo Gameboy platformundaki Love+ oyunuymuş (denemek için Gameboy'u çekmeceden çıkarttım ama -neyse ki- oyun sadece Japonca olarak varmış).

Flört oyunu Love+'ta karakterleriniz bu çizimlerle 'can buluyor'.

Belgeselde 39 yaşında ve evli (ve oyunda kendini 17 yaşında gösteren) bir Love+ bağımlısına seçme fırsatı olsa oyundaki eşini mi gerçek hayattaki eşini mi seçeceğini soruluyor. **Cevap vermekte oldukça zorlanıyor**. Oyunda kendini 15 yaşında gösteren 37 yaşındaki bir diğer kişiyse Love+ içindeki ilişkisini gerçek karısından **sakladığını** itiraf ediyor!

İnsanların cansız varlıklarla ilişkisine dair daha hayret verici bir belgesel gözlemimi ayrıca aktarmıştım. Bir ara ona da mutlaka bakın derim ;)

Yani yukarıda değindiğim Her filmi farkında olmasak dahi dünyanın bir tarafında, milyonlarca insan için gerçeğin ta kendisi.

Bunları yazarken aklıma Japonya'daki sevgilim Mayumi geldi.

Acaba ne düşünüyor beni mi? Yoksa ne bileyim fasulyanın neden bir türlü pişmediğini mi? Yahut, insanların çoğunun neden böyle bedbaht olduğunu mu?

Ona bir dost tavsiyesine uyup aldığım ve bu hafta bitirdiğim kitabı okumak isterdim. Ateşi yersiz, destursuz harlanmış erkeğin de en az közü sönmüş hemcinsi kadar beter olduğunu anlardı belki de.

Erşim: http://www.mserdark.com/os1-mi-daha-tatli-yoksa-seks-mi/

'STRANGER İN STRANGER LAND' YABAN DİYARLARDAKİ YABANCI

Ünlü bilimkurgu yazarı Robert Anson Heinlein ve eseri olan 'Stranger İn Strangerland' [Yaban Diyarlardaki Yabancı], Türkiye okur kitlesi arasında için çok bilindik bir isim değildir.

Ülkemizde epey geç yayınlanan 'Stranger in Strangerland' (Yaban Diyarlardaki Yabancı/Garib) ile gündeme düşen olan Heinlein, Almanya'dan göç eden bir ailenin çocuğu olarak 1907'de Butler, Missouri'de dünyaya geldi. Heinlein'in kendini bulduğu ve mutlu olduğu yer okul sonrası girdiği orduydu. Ama görevinin beşinci yılında (1934) sağlık sorunları nedeniyle çürüğe ayrılınca büyük bir

hayal kırıklığına uğradı. Bilimkurgu yazarlığına epey geç yaşta ve tesadüflerle geçiş yaptı. Bir işe yaramama, ordudan çürüğe ayrılmanın kompleksi, bu alanda büyük bir azim ve hırs göstermesini sağladı.
İlk bilimkurgu öyküsü **'Lifelin'** 32 yaşındayken (1939) Astounding Sci-Fi Magazines'in mayıs sayısında yayımlandı. Bu başlangıç Heinlein'in önündeki barajı yıkmış gibiydi, bundan sonraki aylarda çeşitli dergilerde öyküleri çıkmaya başladı.

1941 yılında Denver'da yapılan Dünya Bilimkurgu kongresine şeref konuğu olarak çağrılan yazar yine aynı yıl okurların anketinde en popüler yazar seçildi. Savaş sonrası 1947'de bilimkurgu yazarlığına dönüş yaptı ve ardı ardına eserler verdi. Bazı eserleri filme de çekilen Heinlein'in 1951 yılında basılan **'Puppet Masters'** soğuk savaşın ayak seslerinin hissedildiği yıllarda büyük bir ilgi ile karşılandı. Heinlein'in eserlerindeki **militarist ve faşist yönetim yanlısı içerikler** yüzünden tartışılan bir yazar olmuştur. Özellikle **'Starship Troopers'taki demokratik hakların geçerli olmadığı toplum yapısı ve bazı yazılarındaki faşizme benzeyen fikirler, otoriter yöneticiler hakkındaki tercihi bu açıdan delil olabilir.**

Eserlerin militarizme rastlanır olması, orduda kendini bulmuş ve iki dünya savaşı arasında büyümüş olmasındandır. Ayrıca Alman kökenli bir aile olarak, elbetteki Hitler'in savaş sonrası Almanya'yı faşizm sayesinde nasıl yükselttiğini, morali bozuk, boynu bükük Alman gururunu nasıl ayağa kaldırdığını gözlemlemiş, uzaktan sempatiyle bakmış olabilir. **Unutmayalım ki, Almanya yükselirken A.B.D. 1929'daki Kara Perşembe sonrası ciddi bir ekonomik kriz yaşıyordu. Ve savaşta İngiltere tarafını seçene kadar A.B.D. içindeki çok ulusluluk yüzünden tam konumunu belli etmemişti.**

Heinlein bu tartışmalar nedeniyle bilimkurgunun bir kesimi tarafından dışlanmış, hatta Türkiye'de sol düşünceyi benimsemiş bilimkurgu kesimi içinde bile tartışılan, soğuk bakılan bir isim olmuştur. Üzeri örtülmüş ve ilgisizliğe terk edilmiştir.

Heinlein'in bir başka özelliği bilimkurgu okuru olarak nitelendirilmeyecek okuyucuları da kendisine çekmesidir. Stranger in Strangerland basıldığı yıllarda 7 milyon adet gibi bir satış rakamına ulaşmış olması önemlidir.

Heinlein Karısı Virginia, diyor ki, Robert 1948 yılında, Marslılar tarafından yükseltilmiş bir insan kavramı ilginç bir hikâye olacağını düşündük. Heinlein bazı notlar aldı ve onları saklayabildi. 1961 yılında nihayet yayınlandığı zaman, yeni bir Hugo Ödülü kazandıysa da sansürlenen kısımları oldu. (1988 yılında Heinlein ölümünden sonra, Virginia 1991 yılında yayınlanan orijinal kısaltılmamış versiyonunu çıkardı.) Heinlein ölümünden Karısı Virginia'nın kitap için yazdığı önsözde şu hususları dile getiriyor.

> Bu kitabın Yaban Diyarlardaki Yabancı'nm ilk baskısından daha kaim olduğunu ve daha fazla sayfa içerdiğini düşünüyorsanız, haklısınız. Bu baskı, orijinal olandır: Robert Heinlein'in kafasında oluşturduğu ve kağıda döktüğü hali.
>
> Önceki baskı 160.000'den biraz fazla sözcük içeriyordu, bu baskıdaysa 220.000 civarı sözcük var. Robert'ın el yazı kopyası diyalogların miktarına göre genelde sayfa başı 250 300 kelime içeriyordu. Yani, ortalama 275 kelime olduğunu kabul edersek, el yazması da 800 sayfa olduğuna göre elimizde toplam 220.000, belki de biraz daha fazla kelime olur.
>
> Bu kitap, basıldığı 1961 yılında bilim kurgu okuyucularına sunulandan son derece farklıdır. Editörler ilk baskıda, halkın rahatsız olabileceği bazı sahneleri kitaptan çıkarmışlardır.
>
> **Astounding Science Fiction** dergisinin Kasım 1948 sayısında editöre yollanmış bir okur mektubunda, bir yıl sonraki sayı için öykü başlıkları öneriliyordu. Bu başlıklar arasında Robert A. Heinlein tarafından yazılacak bir öykü de vardı: "Körfez."
>
> O editör, John W. Campbell Jr. ve Robert arasında geçen uzun bir konuşma sonucunda okuyucunun başlıklarını verdiği öykülerin yazılması için yeterli zaman olduğuna karar verildi; bu sayı Kasım 1949'da çıkacaktı. Robert, o başlığı taşıyan bir kısa öykü yazmaya söz verdi.

Diğer yazarların çoğu da bu oyuna katılmaya karar verdiler. Bu konu, **'Zamanda Yolculuk'** adıyla anılmaya başlandı.

Robert'in sorunu, kendisine verilen başlığa uygun bir öykü bulmaktı.

Böylece birlikte bir 'beyin fırtınası' yaptık. Uygun olmayan diğer fikirlerin arasında ona, yabancı bir ırk tarafından yetiştirilmiş bir insan çocuğun öyküsünü önerdim. Robert, bu fikrin bir kısa öykü için fazla kapsamlı olduğunu söyledi ama bunu bir kenara not aldı. O akşam çalışma odasına gitti, birtakım uzun notlar tuttu ve bunları bir kenara koydu.

'Körfez' başlığı için başka bir öykü yazdı.

Aldığı notlar bir dosyada birkaç yıl bekledi ve sonra Robert, sonunda **Yaban Diyarlardaki Yabancı** olacak kitabı yazmaya başladı. Nedense, hikâye yerli yerine oturmadı ve Robert kitabı bir kenara kaldırdı. Birkaç kez elyazmasına döndü ama kitap 1960'a kadar tamamlanmadı: şu anda elinizde tuttuğunuz o versiyondur.

1960'ın koşullarında Yaban Diyarlardaki Yabancı, yayıncılarını korkutan bir kitaptı: fazlaca sıra dışıydı. Bu yüzden, olası kayıpları en aza indirmek amacıyla Robert'ten el yazmasını 150.000 kelimeye indirmesi istendi; yaklaşık 70.000 kelime kaybolacaktı. Editör, yayınlama riskini göze almadan önce başka değişiklikler de istedi.

Uzun, karmaşık bir kitabın neredeyse dörtte birini çıkarıp atmak neredeyse imkânsız bir işti. Ama birkaç ay sonunda Robert bunu başardı. Son sözcük sayısı 160.087 idi. Robert daha fazlasını çıkarmanın mümkün olmadığına inanıyordu ve kitabın bu uzunluğu kabul edildi.

Kitap, 28 yıl boyunca o şekilde basıldı.

1976'da Kongre yeni Telif Yasasını kabul etti. Buna göre, yazarın ölümü ve dul eşinin telif hakkını yenilemesi halinde tüm eski kontratlar iptal oluyordu. Robert 1988'de öldü ve ertesi yıl Yaban Diyarlardaki Yabancı'nın telif hakkının yenilenmesi zamanı geldi.

Diğer pek çok yazarın aksine Robert, orijinal daktilo kopyasını yayınlanmak üzere sunduğu haliyle arşivciliğini yapan Santa Cruz'daki Kaliforniya Üniversitesi kütüphanesinde bir dosyada saklamıştı. O kopyadan bir tane istedim ve yayınlanan versiyonla ikisini karşılaştırarak okudum. Ve kitabı kesmenin bir hata olduğu sonucuna vardım.

Böylece bu daktilo kopyasını Robert'in menajeri Eleanor Wood'a yolladım. Eleanor da iki kopyayı birlikte okuduktan sonra kararımı onayladı. Ve yayınevine haber verdikten sonra onlara yeni/eski versiyonu sundu.

Kimse kitabın bu kadar ciddi bir şekilde kesilmiş olduğunu hatırlamıyordu; yıllar içinde yayınevinin editörleri ve yetkili müdürleri değişmişti. Dolayısıyla bu versiyon, onlar için tam bir sürpriz oldu.

Orijinal versiyonun kesilmiş olandan daha iyi olduğunu onayladılar ve bu versiyonu yayınlamaya karar verdiler.

Şu anda elinizde, Robert Anson Heinlein tarafından yazıldığı haliyle orijinal Yaban Diyarlardaki Yabancı 'yı tutmaktasınız.

Baş karakterlerin adları olay örgüsünde önemli bir yer tutmaktadır. Hepsi dikkatle seçilmiştir: Jubal, Eski Ahid'de Kabirin torunu Yubal, Michael Başmelek Mikhail'dir. Diğer isimlerin anlamını bulmayı okuyucuya bırakıyorum. **-Virginia Heinlein/Carmel, Kaliforniya**

'Stranger in Strangerland' hem okurların hem de yazarın bizzat kendisinin beklemediği bir tepki yaratmış olması, içerisinde daha sonraki yıllar da dinler arası diyalog ile dinlerin eleştirel konuma geleceğinin Bilim Kurgu romanında işlenmiş olmasıdır. Eleştiriler yapılırken bir kurtarıcı ve Mesihin beklentisi hissini de insana duyuruyordu. Kitabın tercümesi dahi 750 sayfayı geçince okuyana zorluk vermesi de okuyucuyu uzak tutmasına sebep oluşturmuştur.

Kısaca bir Özet

'Yaban Diyarlardaki Yabancı', Mars'a keşfe giden **Enwoy** adlı gemide kazaya uğradıktan sonra sağ kalan Valentine Michael Smith'in hikâyesidir.

Kahraman Valentine Michael Smith Mars'a giden ilk seferindeki astronotun oğludur. Ancak bu seferdeki mürettebat öldükten sonra yetim kalan Smith, akıl, beceri ve organları üzerinde tam kontrole sahip Marslıların kültürüyle büyütüldü. Yaklaşık yirmi yıl sonra düzenlenen ikinci seferde ise mürettebat Smith'i bulur ve Dünya'ya getirilir.

Smith gezegenler arası seyahat yapan ve değerli buluşların sahibi annesinin Lyle Drive'nde bulunduğu bir partinin kaderi varisi olduğu için, varlığı siyasi piyon haline gelir.

Michael, Marslılar ve onların kültürüne göre yetiştiğinden arz insanı kültürüne olabildiğince yabancıdır. Dünya'nın atmosferine ve yerçekimine alışık değildir. O bir kadın görmemiştir. Bu nedenle Bethesda Hastanesi'nde sadece erkek personel tarafından tedaviye alınma zorunluluğunu doğurdu. Ancak bu hususu bir meydan okuma ve kısıtlama olarak gören , **Hemşire Gillian Boardman** Smith'i görmek için korumaları geçerek Simth ile bir bardak su paylaşarak onun arzda gördüğü ilk kadın **" su kardeşi "** olur. (Havva Misali) Bu ilişki "su kardeşliği" Mars ilkelerine göre kutsal bir ilişki olarak kabul edilmiştir.

Gillian, Smith' le olan hadiseyi muhabiri Ben Caxton söyler, onlar Smith hakkında hükümetin yalanlarını karşı hareket etme düşüncesini doğurur. Ben, daha sonra, Gillian ile Smith'i ikna ederek hastaneden ayrılmayı başarırlar. Ancak Dünya Hükümeti'nin emriyle hükümet ajanları tarafından saldırıya uğrarlar. Takibe alınırlar. Gillian, aynı zamanda bir doktor ve bir avukat olan ünlü bir yazar olan **Jubal Harshaw**'ın evine Smith'i taşırlar .

Smith psişik yetenekleri ve çocuksu bir saflık ile birleştiğinde insanüstü arz bilgilerini groklamaya ve anlayış göstermeye çalışır. Harshaw, Smith'e dinini anlatmaya çalıştığında, Smith sadece her şeyde kaybolmamış organizma içeren **" groks biri " olarak "Tanrı"** kavramını anlar . O bu kötü bir çeviri olduğunu bildiği halde bu ifade **" Sen Tanrı'sın "** (Sen Tanrının Sanatısın) dır. Bu ifade Mars kavramını ifade etmek için en uygun olandır. Mars'ta hükümet **"eskilere"** ait bir gerçektir. Marslıların ruhları ölmüş, savaş, giyim ve kıskançlık gibi diğer birçok insanî kavramlar, ona yabancıdır . Bu aynı zamanda komünyon bir ruhla, sevdiklerini ve ölü bedenlerini yemek için arkadaşlar için gelenektir. Sonunda Harshaw, Smith için özgürlük ve Mars sahipliğini verilmesini hukukunu düzenler.

Smith ünlü olur ve Dünya'nın elit tarafından ağırlanır. O New Vahiy Fosterite Kilisesi, popülist dâhil olmak üzere birçok dinleri araştırır. Onu etkileyen Fosterite Kilisesisi Kurucusu Rahip Foster, dünyadaki tüm diğer büyük dini liderlerin sahip olduğu iki özelliğe sahipti: Çok çekici bir kişiliği vardı (onu eleştirenler, başka sıfatlarla birlikte "hipnotize edici" sözünü de sık sık kullanıyorlardı) ve cinsel olarak insan normları içinde bir yere sahip değildi. Dünyadaki büyük dini liderler ya tümüyle cinsellikten uzaktılar ya da bunun tam tersi geçerliydi. (Büyük liderler, yeni bir şeyi başlatanlar ama üst düzey yöneticiler değil.) Foster cinsellikten uzak değildi.

Karıları ya da baş rahibelerinin hiçbiri de öyle değildi. Yeni Vahiy Kilisesi'ne geçiş ve kabul edilme, genellikle Valentine Michael Smith'in daha sonradan yakınlaşma için uygun bulduğu töreni de içerirdi.

Tabii ki bu, yeni bir şey değildi. Arz tarihindeki pek çok mezhep, tarikat ve sayılamayacak kadar çok sayıda büyük din özünde aynı tekniği kullanmıştı ama Foster'ın zamanından önce Amerika'da bunu büyük ölçekli bir şekilde görmek mümkün olmamıştı. Metodu ve organizasyonunu tarikatının yayılmasını sağlayacak şekilde "mükemmelleştirmeyi" başaramadan Foster'ın, kasabalardan kovalandığı çok olmuştu. <u>Organizasyonunda masonluk, Katoliklik, Komünist Parti ve Madison Caddesi'nden etkilenmeler vardı, tıpkı Yeni Vahiy'i yazarken eski metinlerden birçok parçayı bir araya toplaması gibi... ve hepsini, müşterilere uygun şekilde Hıristiyanlığın özüne dönüş adında bir şekerle kaplamıştı.</u> Herkesin katılabileceği bir dış kilise ayarlamıştı... insan, bu kilisenin pek çok hizmetinden yararlanıp yıllarca "arayıcı" olarak kalabilirdi. Sonra sırada dışarıya "Yeni Vahiy Kilisesi" olarak görünen **orta kilise** vardı, günahlarından arınmış mutlu kişiler, katkı paylarını

ödüyorlar, kilisenin sürekli genişleyen iş bağlantıları ağından yararlanıyor ve hepsinin keyfîni bitmek tükenmek bilmez karnaval atmosferinde çıkarıyorlardı, Mutluluk, Mutluluk, Mutluluk!

Günahları bağışlanıyordu ve kiliselerini destekledikleri sürece geriye günah olan pek az şey kaldığından diğer Fostercılarla dürüstçe geçiniyor, günahkârları lanetliyor ve Mutlu kalıyorlardı. Yeni Vahiy özellikle eşlerin birbirini aldatmasını savunmuyordu; sadece cinsel ilişkiyi tartışırken mistik bir hava takınılıyordu.

Orta kilisenin günahtan arınmış üyeleri doğrudan saldırı gerektiğinde şok askerleri olarak görev yapıyorlardı. Foster, yirminci yüzyılın başlarında var olan Wobblielerden [Wobblieler: Tüm işçilerin gücü ve etkinliğini artırmayı hedefleyen radikal bir işçi sendikası.]bir numara ödünç almıştı; bir toplum gelişen Fostercı hareketini bastırmaya çalışırsa, başka yerlerden gelen Fostercılar, polis de hapishaneler de yetersiz kalıncaya dek o kasabaya doluşuyorlardı ve genellikle polisler dayak yiyor, hapishaneler de yıkılıyordu.

Bir savcı olaylardan sonra dava açacak kadar cesur davransa bile, davayı sürdürmesi imkânsız oluyordu. Foster (savaş alanında dersini aldıktan sonra) böyle suçlamaların gerçekten de kanuni suçlamalar olduğunu fark çtmişti; bir Fostercınm tutuklanması, Foster aleyhinde ne eyalet mahkemesinde, ne de ulusal Yüksek Mahkeme'de bir dava açılmasına yol açmadı.

Ama görünürdeki kiliseye ek olarak bir de İç Kilise vardı, bu isim dışarıya hiç sızmamıştı... bunlar sadece rahipliğe yükselecek kadar adanmış olanlar, kilisenin tüm cemaat liderleri, anahtarları ve kayıtları koruyanlar ile politika belirleyenlerden oluşuyordu. **Bunlar "yeniden doğanlar"dı, günahın ötesindeydiler, cennetteki yerleri hazırdı ve iç kilisenin gizemlerini sadece onlar bilirdi... ayrıca doğrudan Cennet'e yollanmaya sadece onlar adaydı.**

Foster, bunları büyük bir titizlikle seçiyordu, operasyon çok fazla büyüyene kadar her birini kendi elleriyle seçmişti. Mümkünse kendisi gibi erkekler ve rahibe eşleri gibi, dinamik, tümüyle ikna olmuş (kendisinin olduğu gibi), inatçı ve en basit, insani anlamıyla kıskançlıktan uzak (ya da günah ve kusurları temizlendikten sonra böyle olmaya hazır) kadınlar. Hepsi de potansiyel satirler ve nymphelerdi çünkü iç kilise, Amerika'da hiç görülmemiş ve bu yüzden talebin çok fazla olduğu Dioniysyen bir yapıya sahipti.

Ama çok dikkatli davranıyordu; adaylar evliyse, her iki de gelmek zorundaydı. Bekâr bir adayın cinsel açıdan çekici ve yine cinsel açıdan atak olması gerekirdi; ve rahiplerine her zaman erkeklerin sayısının kadınlara eşit ya da daha fazla olmasını öğütlemişti. Hiçbir yerde Foster'ın Amerikan tarihindeki benzer tarikatların tarihini araştırdığı yazmıyordu... ama bunların çoğunun çöküş sebebinin rahiplerin sahiplenici cinsel tutkularının sonuçta kıskançlığa ve şiddete yol açması olduğunu ya biliyordu ya da hissetmişti. Foster bu hataya asla düşmedi; hiçbir kadını sadece kendisine saklamadı, yasal olarak evli olduğu karısını bile.

Ayrıca kendi iç grubunu büyütmeye de çalışmadı; halk tarafından bilinen orta kilise, suçluluk duygusuyla yüklü ve mutsuz kitlelerin ihtiyaçlarını karşılamak için yeterince seçenek sundu. Bir yerdeki uyanış, "Cennetsel Evliliğe" uygun iki çift bile çıkarsa, Foster'a yetti; eğer uygun kimse yoksa Foster tohumların büyümesini bekledi ve bir rahip ya da rahibe göndererek bunların beslenmesini sağladı.

Ama mümkün olduğu sürece her zaman aday çiftleri, yanında birkaç adanmış rahibeyle birlikte kendisi test etti. Böyle bir çift zaten orta kiliseden geçip "arınmış" olduğundan pek bir risk taşımadı... kadın adayla ilgili risk hiç yoktu ve her zaman rahibelerini yollamadan önce erkek adayı kendisi iyice değerlendirirdi.

Smith zamanla bir büyücü gibi kısa bir kariyere sahip oldu. Sonunda Smith ile Fosterite kültünün (özellikle cinsel açıdan) öğelerini Mars-kültü ile birleştirerek "Bütün âlemlerin Kilisesi" kurar. Batı ezoterizmin üyeleri Mars dil öğrenmek ve psikokinetik yetenekleri kazanmak için kiliseye dâhil olurlar. **Ancak bu kilise sonunda Fosterites tarafından kuşatılır "küfür" binası olur**. Kilise birçok siyasetçiye ve karşı çıkanlara karşı şiddet eylemi gerçekleştirmektedir. Smith ve onun takipçileri güvenliği

tehlikeye girer. Smith polis tarafından tutuklanır ama, kaçar ve onun takipçileri döner. Daha sonra Jubal devasa servet ve kilisenin mirasçısı olduğunu açıklar. O ve yeni yetenekleri ile Kilise üyeleri yeniden organize insan toplumları ve kültürleri mümkün olacaktır. Smith, Fosterites tarafından hazırlanmış bir çete tarafından vurulur. Smith, ölüm korkusu ve sonra intihar girişiminde kurtardığı Juballe, konuşur ve ölür. Jubal Smith'in hatıraları kaybolmadan ve istekleri doğrultusunda eski koşulları yeniden yaratmak için Jubal evine döner. Bu arada Smith enkarne olarak Fosterites kurucusu Baş Melek olarak belirir .

ROBERT A. HEİNLEİN VE ETKİLERİ

Kitapta başlıca aşağıdaki konulara el atar.

- 50'li yılların muhafazakâr doğasını sorgular
- evlenmeden birlikte yaşamaya
- bireysel özgürlükler
- barış
- hükümetin eylemleri sorgulamak

Kitabın içindeki komünal yaşantı, serbest seks ilişkileri, iktidara karşı güvensizlik Heinlein'den beklenmeyen fikirlerdir ve çıktığı yıllarda A.B.D. ölçütünde küçük çaplı olaylara sebep olur. Savaş sonrası hippi akımının yükselişe geçtiği yıllardır ve Hippiler bu kitabı kutsal kitap gibi kabul ederler.

Hatta o kadar ki Heinlein'in evinin çevresine hippi hayranları kamp yapmaya başlar, bir tür kutsal mekân olur. Oysa yazarımız askeri geçmişten de gelen etkiyle -Stranger in Strangerland içinde tersini yazsa bile bunlara hâlâ karşıdır ve hippilerden rahatsız olup evinin çevresine dört metre yüksekliğinde duvar ördürür.

Valentine Michael Smith, romanda, bazen Adem aleyhisselâm, İsa aleyhisselâm, Mesih, görünümlerine girerken, bazen de bütün dünya dinlerini birleştirmek için geri dönmüş bir peygamber ve mesih olduğu görülmesi; kitaptaki dine karşı eleştiriler dinsizliğin propagandası haline döndüğünden Hıristiyan dünyada yasaklanmaya ve sansürlenmesine neden olmuştur. İslam dünyası Dr Mahmud ile eleştirilmiştir. (Bizim dünyada zaten kimseler pek bilmiyor) Daha sonraki bölümlerde Hz İsa yı çağrıştıracak ögeler taşıyınca kutsal kitap özelliğine bürünmesini sağlar. Bu şekilde Marstan Gelen Adam, tanrılaşmış kişiliğe bürünmüş vasfıyla dünyaya yeni düzen getirmek isteyenlere ilham kaynağı olmuştur. Yine Hz. İsâ aleyhisselâm gibi Smith öldürülür. Enkarne olur.

Oberon Zell-Ravenheart tarafından oluşturulan "Dünyalar Kilisesi" ve inanışın temelleri Robert A. Heinlein'in yazdığı "Stranger in a Strange Land" adlı romandan ve Yunan Mitolojisi, paganizm ve şamanizmden esinlenerek oluştu. Oberon Zell-Ravenheart sadece kilise kurmakla kalmadı, ayrıca insanların birbirlerini iyileştirmeleri için "Grey School of Wizardry" adında bir büyücülük okulu da açtı. Oberon ve karısı Morning Glory Zell-Ravenheart tarafından yönetilen kilisenin amaçları arasında, Yunan tanrıçası Gaia'yı uyandırmak da vardır.

Yine Charles Manson kurduğu tarikatı Robert Heinlein'ın yazdığı Yaban Diyarlardaki Yabancı romanındaki yapılanmaya dayandırır. Hatta müritlerinden birinin oğlunun adı Valentine Michael Smith'tir.

Kaynak:

Robert A. Heinlein, 'Yaban Diyarlardaki Yabancı' Orijinal Adı : Stranger in a Strange Land İngilizce Aslından çeviren : Kağan Çam, Yayına Hazırlayan : Ferhan Ertürk**, Artemis Yayınları,** 1. Basım : Aralık 2003, İstanbul

Heinlein, Robert A. *Stranger in a Strange Land*. 1961. NY: Ace Books, 1987.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Yaban_Diyarlardaki_Yabanc%C4%B1

http://en.wikipedia.org/wiki/Stranger_in_a_Strange_Land_%28disambiguation%29

http://en.wikipedia.org/wiki/Stranger_in_a_Strange_Land

http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=ktp&haberno=2493

http://en.wikiquote.org/wiki/Stranger_in_a_Strange_Land

http://www.shmoop.com/stranger-strange-land/

http://www.sparknotes.com/lit/strangeland/

http://ismailhakkialtuntas.com/2014/01/10/charles-manson-bir-seri-katilin-hikayesi/

KİTAPTAN ALINTILAR “Türkçe Çeviri”

“Smith bir insan değil. Bir insanın genlerine ve soyuna sahip ama insan değil. İnsandan daha çok bir Marslı o. Biz gidene kadar asla bir insan görmemişti. Bir Marslı gibi düşünüyor, bir Marslı gibi hissediyor. Bizimle hiçbir ortak noktası olmayan bir ırk tarafından yetiştirildi. **Yahu, cinsellik bile yok onlarda.** Smith daha önce hiç kadın görmedi ve emirlerime uyulduysa hâlâ da görmemiştir. İnsan soyundan gelme ama çevresi ve yetiştirilişiyle bir Marslı.

Şimdi, eğer onu çıldırtmak ve meşhur ‘bilimsel hâzinenizi’ ziyan etmek istiyorsanız, kaim kafalı profesörlerinizi çağırın da onu didik didik etsinler. Ona iyileşip güçlenmesi ve bu dünya denen tımarhaneye alışması için hiçbir şans vermeyin. Devam edin, limon gibi sıkın onu. Benden günah gitti; işimi yaptım!”

Sessizlik Genel Sekreter Douglas’ın bizzat kendisi tarafından sakince bozuldu. “İşinizi çok da iyi yaptınız, Kaptan. Önerileriniz dikkate alınacaktır ve alelacele bir şeyler yapmayacağımıza emin olun. Eğer bu Smith denen adamın ya da Mars’tan Gelen Adam’ın uyum sağlamak için birkaç güne ihtiyacı varsa, eminim ki bilim biraz bekleyebilir, bu yüzden, sakin ol, Pete. Tartışmanın bu kısmını kapatalım beyler ve diğer konulara geçelim. Kaptan Van Tromp yorgun.” Sh: 16

--

“‘Kesinlikle Kadın Yok’ emri de ne demek oluyor? Bu adam bir çeşit seks manyağı mı?”

“Bildiğim kadarıyla değil. Tek bildiğim onu buraya Champion’dan (Uzay Gemisi) getirdikleri ve kesin bir sessizlik içinde olması gerektiği.

“‘Champion mu?’” dedi ilk piyade. “Tabii! Şimdi anlaşılıyor.

“Ne anlaşılıyor?”

“Sebebi var. Aylardır hiç kadınla beraber olmadı, hiç kadın görmedi, hiçbir kadına dokunmadı. Ve hasta. Anlıyor musunuz? Eğer bir kadınla olursa kendisini öldürür diye korkuyorlar.” Göz kırptı ve dumanı üfledi. “Benzer durumda olsaydım ben kesin kendimi öldürürdüm. Etrafında hiç piliç istememelerine şaşmıyorum.” Sh: 21

--

Hemşire Jill sütunun Ben’in kendi sendikaya bağlı makalesi olduğunu gördü.

KARGA YUVASI-Ben Caxton

Herkes, hastanelerin ve hapishanelerin ortak bir yönü olduğunu bilir: İkisinden de kurtulmak çok zor olabilir. Bazı yönlerden bir mahkûm bir hastadan daha az tecrit edilmiştir; avukatını çağırtabilir, Adil Tanık talebinde bulunabilir, Kamuya açık bir mahkemede kendisini hapseden makamdan sebep göstermesini isteyip Habeas Corpus'tan yararlanabilir.

Habeas Corpus: Kişinin keyfi olarak gözaltına alınamayacağını ve bir mahkeme emri gerektiğini belirten hukuki terim. 16.yüzyılda İngiltere'de Habeas Corpus Act adı altında kanunlaşmış ve Dünya çapında bir hukuk kavramı olmuştur.

Fakat kafadan kontak kabilemizin büyücü doktorlarından birisinin emriyle konulan basit bir **ZİYARET YASAK** levhası, bir hastayı Demir Maskeli Adam'ın karşılaştığı unutulmuşluktan çok daha derinine atabiliyor.

Tabii ki hastanın en yakın akrabası bu yöntemle uzak tutulamaz ama Mars'tan Gelen Adam'ın en yakın akrabası yokmuş gibi görünüyor. Talihsiz Envoy'un mürettebatının Arz'da kalan bağları çok azdı; eğer ki Demir Maskeli Adam'ın, pardon "Mars'tan Gelen Adam" demek istemiştim, çıkarlarını koruyan herhangi bir akrabası varsa, (bu satırların yazarı da dahil olmak üzere) birkaç bin araştırmacı gazeteci hâlâ bunu doğrulayamadı.

Öyleyse Mars'tan Gelen Adam adına kim konuşuyor? **Kim çevresine silahlı nöbetçiler yerleştirilmesini emretti?** Ondaki dehşetengiz hastalık ne ki bırakın ona bir soru sormayı, adamı göz ucuyla bile gören yok. Size sesleniyorum Sayın Genel Sekreter; "fiziksel zafiyet" ve "G-Yorgunluğu" açıklamalarını yutmuyoruz; eğer cevap bu olsaydı, silahlı muhafızların işini kırk beş kiloluk bir hemşire de yapardı. Bu hastalık, doğası gereği mali olmasın sakın?

Ya da (kibarlığı elden bırakmayalım) siyasi? Sh:56-57

--

"Ben, neden biri böyle bir gücü istesin ki?"

"Neden güveler ışığa doğru uçarlar? **İktidar hırsı cinsellik güdüsünden bile daha mantıksız ve daha güçlüdür.**. Ama bunun iki yönlü bir soru olduğunu söylemiştim. Smith'in mal varlığı neredeyse Mars'ın sözde Kralı-İmparatoru olmasının yarattığı özel durumu kadar önemli. Hatta, bir Yüksek Mahkeme kararı onu Mars üzerindeki fiili işgal hakkından edebilir ama Lyle İtkisi ve Lunar Girişimcilik'teki yüklü hissesi üzerindeki mülkiyetini sarsacak bir şeyin varlığından şüphe ederim. Her şeyden önce sekiz vasiyet kamuya açık kayıtlar ve en önemli üç durumda vasiyetli ya da vasiyetsiz mirasa konuyor. **Ölürse ne olur?** Bilemiyorum. Tabii ki ortaya binlerce kuzen adayı fırlar ama Bilim Vakfı böyle açgözlü pislikleri yirmi yıldır savuşturmayı becerdi. **Öyle gözüküyor ki eğer Smith vasiyet bırakmadan ölürse muazzam serveti devlete kalacak."** Sh:66

--

"Sefahat dolu bir hafta sonu için Atlantic City'ye gidelim hemen, sadece ikimiz."

"Ama Jubal!"

"Faydalanmaya kalktığımda minnetin ne kadar derine kadar gidebildiğini gördün mü?"

"Ah! Hazırım. Ne zaman gidiyoruz?"

“Haydi oradan! Kırk yıl önce gitmiş olmalıydık. Kapa çeneni. Söylemek istediğim ikinci şey; haklısın; çocuk gerçekten de insan âdetlerini öğrenmek zorunda. Camiye girerken ayakkabısını, sinagoga girerken şapkasını çıkarmak ve tabu bunu gerektirdikçe çıplaklığını örtmek zorunda, yoksa kabilemizin şamanları onu sapkınlıkla suçlayıp yakarlar. **Ama çocuğum, Şeytan’ın beş farklı yüzü adına, ne yaparsan yap, bu süreçte onun beynini yıkama.** Her zaman alaycı kalmasını sağla.”

“Ih, bunu nasıl başarabileceğimi bilmiyorum, Jubal. Yani, Mike’ta alaycılığın zerresi yok gibi.” Sh:183

--

“Şimdi bana o stereovizyonda ne gördüğünü ve ondan ne grokladığını anlat.”

Ardından yaptıkları konuşma Mike ile yapılan her zamanki sohbetlerden bile daha uzun, karmaşık ve yorucuydu. Mike aptal kutusunda gördüğü her bir ayrıntıyı, hareketi, sesi ve mimiği -reklamları da dahil ederek anlattı. Ansiklopediyi okumayı neredeyse bitirmişti. “Din”, “Hıristiyanlık”, “İslam”, “Musevilik”, “Konfüçyüsçülük”, “Budizm” ve din ile ilgili başka birçok maddeyi de okumuştu. Ama bunların hiçbirini groklamamıştı.

En azından Jubal kafasındaki bazı fikirlerden emindi, (a) Mike Fostercı töreninin dini bir şey olduğunu bilmiyordu; (b) Mike dinler hakkında okuduklarını hatırlıyor ama bunları anlamadığının farkında olduğundan gelecekte üzerine düşünmek için saklıyordu; (c) aslında Mike’ın asıl anlamadığı sözlükte yazan dokuz karşılığını da tekrarlayabilecek durumda olmasına rağmen “din” kelimesinin kendisiydi; (d) Mars dilinde buna karşılık gelen ve Mike’ın karşılaştırabileceği bir kelime (ya da kavram) yoktu; (e) Jubal’in Duke’e anlatmış olduğu Marslı “dinsel törenler”in Mike’a göre bunlarla ilgisi yoktu; Mike için bu gibi şeyler Jubal için markete gitmek zorunluluğu kadar sıradandı; (f) **Mars dilinde “din”, “bilim”, “felsefe” gibi insana özgü kavramları ayrı ayrı ifade etmeye imkân bulunmuyordu.** Mike da artık akıcı bir İngilizce konuşuyor olsa da hâlâ Marsça düşündüğünden bu kavramlardan herhangi birini diğer ikisinden ayırabilmesi mümkün değildi. Tüm bu meseleler kısaca **“Eskiler”**den gelen öğretilerdi. Hiç şüphe duymamıştı ve araştırması gerekmemişti (Marsça’da her iki kavramın da karşılığı yoktu); her sorunun cevabı Eskiler’den alınmalıydı. Onlar, ister kozmik teoloji isterse sh:239

--

“Sonuç?”

“Sen bana ‘Dünyayı Tanrı yaptı’ dedin.”

“Hayır! Hayır!” dedi Harshaw, aceleyle. “Ben sana tüm bu dinlerin açıklamaları farklı olsa da çoğunun ‘Dünyayı Tanrı yaptı’ dediğini söyledim. Bunu tam olarak groklamasam da kullanılan terimin ‘Tanrı’ olduğunu söyledim.”

“Evet, Jubal,” diye onayladı Mike. “Kelime ‘Tanrı’,” diye ekledi. “Grokluyorsun.”

“Hayır! İtiraf edeyim ki groklamıyorum.” “Grokluyorsun,” diye ekledi Mike, kararlı bir şekilde. “Ben açıklayacak kelimeyi bulamamıştım. Sen grokluyorsun. Anne grokluyor. Ben de grokluyorum. Ayaklarımın altındaki çimen de mutlu ve güzelce grokluyor. Ama kelimeye ihtiyacım vardı. Bu kelime **‘Tanrı’.”**

Jubal kafasını temizlemek istercesine iki yana salladı. “Devam et.”

Mike zafer kazanmış edasıyla parmağını Jubal’e doğrulttu. “Sen Tanrı"sın!”

Jubal eliyle alnına vurdu. “Ah, İsa aşkına: Ben ne yaptım? Bak, Mike, sakin ol! Acele etme! Beni anlayamadm. Üzgünüm. Çok üzgünüm! Söylediklerimi unut ve başka bir gün en baştan başlayalım. Ama...”

“Sen Tanrı’sm,” diye tekrarladı Mike, sakince. “Groklayabilen kişi. Anne, Tanrı. Ben Tanrı’yım.sh:249

--

Smith hâlâ “Tanrı” denilen insan sözcüğünü doğru grokladığını düşünüyordu; karışıklık, onun diğer insan sözcüklerini seçmekteki başarısızlığından kaynaklanmıştı. Kavram aslında o kadar basit, o kadar temel ve o kadar gerekliydi ki herhangi bir yuvalı bunu rahatlıkla açıklayabilirdi tabii ki Marsça’da. O zaman sorun, doğru şekilde konuşmasını sağlayacak insan sözcüklerini bulmakta ve kendi insanlarının dilindeki benzerlerin uyacak şekilde sıraya koymaktaydı.

Bunu, İngilizce’de bile olsa söylemenin neden zor olduğu üzerine kısa bir an için şaşkınlıkla düşündü, sonuçta bu, herkesin bildiği bir şeydi... öyle olmasa canlıyken groklamak mümkün olmazdı. Belki de kelimelerin durmadan değişen anlamlarıyla uğraşıp durmak yerine **insanların Eskilerine bunu nasıl tarif edeceğini sormalıydı.** Eğer öyleyse, Jubal bunu ayarlayıncaya kadar beklemeliydi çünkü burada kendisi sadece bir yumurta sayılırdı ve böyle bir şeyi ayarlaması mümkün değildi.sh:256

--

“Her zaman bir seçenek vardır! Bu seferki ‘kötü’ ve ‘daha kötü’ arasında bir seçim... bu da ‘iyi’ ve ‘daha iyi’ arasındakinden çok daha üzücü.”

“Şey, Jubal? Ne yapmamı bekliyorsun?”

“Hiçbir şey,” diye karşılık verdi Harshaw. “Çünkü bu gösteriyi tümüyle kendim yürüteceğim. Ya da neredeyse hiçbir şey diyelim. Şu yazdığın günlük pislikte Joe Douglas’ı bu görüşmeyle ilgili olarak yerden yere vurmaktan kaçınmanı istiyorum hatta onu ‘bir devlet adamı gibi kendini kontrol edebildiği’ için biraz övebilirsin de.”

“Şimdi kusacağım!”

“Çimenlere kusma lütfen. Şapkanı kullan. Çünkü, neler yapacağımı, neden yapacağımı ve Joe Douglas’ın bunları neden kabul edeceğini sana önceden söyleyeceğim. **Bir kaplanın sırtında yolculuk etmenin en önemli kuralı, kulaklarını asla bırakmamaktır.”**

“Ukalalığı bırak. Durum ne?”

“Kaim kafalılığı bırak da dinle. Bu çocuk meteliksiz bir ‘hiç kimse’ olsaydı, sorun olmazdı. Ama o, Karun’un hayal bile edemeyeceği kadar büyük bir servetin tartışmasız tek varisi... artı Sekreter Fall’ın Doherty’nin vermediğini kanıtladığı rüşveti almakla suçlanması örneğinden bu yana görülen en aptalca politik-adli iddia ile bu servetten de büyük bir politik güce sahip olduğu düşünülüyor.”

“Evet ama...”

“Kontrol bende. Jill’e de söylediğim gibi, şu ‘Gerçek Prens’ saçmalığıyla işim yok. Ayrıca tüm o serveti ‘onun’ olarak da görmüyorum; bir kuruşunu bile kendisi kazanmış değil. Kendisi kazanmış olsaydı bile -onun yaşında bu imkânsız ‘mülk’, çoğu insanın düşündüğü doğal ve açıkça ortada olan kavramdan biraz farklıdır.”

“Anlayamadım?”

“Herhangi bir şeyin mülkiyeti çok karmaşık bir soyutlamadır, mistik bir ilişkidir, gerçekten de Tanrı biliyor ki hukuk teorisyenlerimiz bu gizemli ilişkiyi iyice karmaşık hale getiriyorlar; ama bunun ne kadar ince bir nokta olduğunu Marslıların anlayışını görünceye kadar fark etmemiştim**. Marslıların mülkü yok. Hiçbir şeyin... kendi vücutlarının bile sahibi değiller”**

“Bir dakika, Jubal. Hayvanların bile mülkü vardır. Marslılar hayvan değiller; büyük şehirleri ve tüm o başka şeylerle çok gelişmiş bir uygarlıkları var.”

“Evet. ‘Tilkilerin delikleri ve havadaki kuşların yuvaları vardır.’ Ye kimse bir mülkün sınırlarını ve onunla ilgili hakları bir bekçi köpeğinden daha iyi bilemez. Ama Marslılar öyle değil. Tabii ki her şeyin birkaç milyon ya da milyar yaşlı vatandaş -sana göre ‘hayalet’ tarafından ortak olarak sahiplenilmesine ‘mülkiyet’ diyorsan başka.”

"Söylesene, Jubal, şu Mike'm bahsettiği **'Eskiler' de ne?" "Resmi versiyonu mu istersin? Yoksa benim kişisel fikrimi mi?"**

"Ha? Kişisel fikrini. Ne düşünüyorsun?"

"O zaman bunu kendine sakla. Bence tümüyle dinsel bir saçmalık, gübre olarak kullanılacak nitelikte. Bence, bir çocuğun kafasına daha sonra kurtulmasını imkânsız kılacak kadar erken yaşlarda sokulmuş bir batıl inanç bu."

"Jill, sanki inanıyormuş gibi konuşuyor." Sh:320-321

--

Marslıların bireyler arası ilişkilere verdikleri yüksek değeri doğru şekilde grokluyordu.

Ortada yapacak bir şey yoktu; **Valentine Michael ile suyu paylaşmıştı ve şimdi dostunun güvenini boşa çıkarmaması gerekiyordu.**.. elinden sadece bu Yankeelerin tümüyle onursuz insanlar olmadıklarını ümit etmek geliyordu.

Böylece yüzünde sıcak bir gülümsemeyle Jubal'in elini sıktı. "Evet. Valentine Michael bana –gururla hepinizin onunla..." (Dr. Mahmud Marsça bir kelime söyledi) "... olduğunuzu söyledi."

"Hı?"

"Su kardeşliği. Anlıyor musunuz?"

"Grokladım."

Mahmud'un bu konuda ciddi şüpheleri vardı ama belli etmeden devam etti: "Zaten onunla böyle bir ilişkim olduğundan ailenin bir parçası olarak kabul edilmeyi diliyorum. Sizin adınızı biliyorum ve sanırım bu da Bay Caxton; aslında resminizi köşenizin üzerinde görmüştüm, Bay Caxton; fırsat buldukça okuyorum. Bakalım genç bayanları tanıyabilecek miyim. Şu, Anne olmalı."

"Evet. Ama şu anda cüppesi üzerinde."

"Evet, tabii ki. Mesleğiyle meşgul olmadığı bir zamanda ona saygılarımı sunarım."

Harshaw onu diğer üçüyle tanıştırdı... ve Jill onu, bir su kardeşine söylenen hitap şeklini doğru kullanarak şaşırttı. Sesi yetişkin bir Marslıya göre üç oktav daha tizdi ama gırtlaktan gelen aksansız telaffuzu doğruydu. Bu, Jill'in güçlükle anladığı yaklaşık yüz kelime içinde telaffuz edebildiği birkaç kelimeden biriydi; bu kelimeyi çok iyi öğrenmişti çünkü her gün defalarca duyuyor ve kullanıyordu.

Dr. Mahmud'un gözleri şaşkınlıktan hafifçe büyüdü; belki de bu insanlar basit, sünnetsiz barbarlar olmayabilirlerdi... ayrıca genç dostunun sezgileri güçlüydü. Hemen Jill'e doğru hitapla karşılık verdi ve başını eğerek onu selamladı.

Jill, Mike'ın durumdan çok memnun olduğunu açıkça görebiliyordu; biraz beceriksizce ama anlaşılır şekilde bir su kardeşinin karşılık vermekte kullanabileceği dokuz sözcükten en kısa olanını söyledi; oysa bunun anlamını tam olarak groklayamıyordu ve insan biyolojisindeki karşılığını (İngilizce olarak) yeni tanıştığı bir adama karşı kesinlikle kullanmazdı!·

Oysa Mahmud, söyleneni anladı ve (insanlar için imkânsız olan) direkt tercümesini değil, sembolik anlamını aldı ve uygun karşılığı verdi. Ama Jill'in linguistik yeteneğinin sınırı bu kadardı; adamın söylediğini anlamamıştı ve gündelik İngilizce'yle bile kişilik veremezdi.

Ama bir anda ilham geldi. Masaya belirli aralıklarla insanların yüzyıllardır konuşma sırasında kullandıkları birer eşya konmuştu; su dolu sürahiler ve yanlarında da bardaklar. Uzandı, sürahilerden biriyle bir bardak aldı ve su doldurdu.

Mahmud'un gözünün içine baktı. **"Su. Yuvamız senindir,"** dedi içtenlikle. Bardağı dudaklarına değdirdi ve Mahmud'a uzattı.

Mahmud ona Marsça bir karşılık verdi, sonra anlamadığını görünce tercüme etti. **"Suyu paylaşan her şeyi paylaşır."**

Bir yudum aldı ve tam bardağı Jill'e geri veriyordu ki yanlışını düzeltti, Harshaw'a baktı ve bardağı ona sundu.

"Ben Marsça konuşamıyorum, evlat; ama su için sağ ol.

Asla susuz kalmayasın," dedi Jubal. Bir yudum aldı, sonra bardağın üçte birini bitirdi. "Ah!"sh:334

--

"Dilin kendisi bir insanın en temel düşüncelerini belirler."

"Evet ama... Doktor Mahmud, Arapça biliyorsun, değil mi?"

"Eh? Uzun yıllar önce, pek de iyi olmasa da biliyordum," diye kabullendi Jubal. "Bir süre AFS aracılığıyla Filistin'de bulunmuştum. Ama artık pek hatırlamıyorum. Hâlâ biraz okuyabiliyorum... çünkü peygamberin sözlerini orijinal haliyle okumayı tercih ediyorum."

"Gayet uygun. Kuran tercüme edilemeyeceğinden dolayı... ne kadar dikkatli olunursa olunsun tercüme sırasında 'harita' değişir. Öyleyse İngilizce'nin bana ne kadar zor geldiğini anlayabilirsin. Sadece benim dilimin kelimelerinin anlamlarının daha sınırlı olması ya da zamanların daha az olması değil; tüm 'harita' değişiyor. İngilizce, insan dilleri içinde en genişi en yakın rakibinden birkaç kat fazla kelime içeriyor; sadece bu bile İngilizce'nin dünyanın lingua francası ' [Lingua franca: İtalyanca, eri yaygın şekilde kullanılan dil.] olmasının kaçınılmaz olduğunu gösteriyor çünkü -barbarların etkisine rağmen en zengin ve en esnek dil bu... ya da belki de barbarların etkisi yüzünden demeliyiz. İngilizce, karşısına çıkan her şeyi yutuyor ve buradan yeni bir İngilizce türetiyor. Kimse, korunan ve sınırları olan bazı dillerde olduğu gibi bu süreci durdurmaya çalışmadı... muhtemelen bunun sebebi de bir 'Kraliyet İngilizcesi'nin olmayışı; çünkü '**Kraliyet İngilizcesi' Fransızca'd**ır. İngilizce, kimsenin nasıl büyüdüğünü umursamadığı karışık bir dildi... ve o da büyüdü! Devasa boyutlara ulaştı. Öyle ki bu canavarı kucaklamayı göze almayan kimse eğitimli sayılmıyor artık.

"Bu çeşitlilik, incelik ve mantıksız, yerel ağızlara bağlı bu karmaşıklık, başka dillerde söylenmesi mümkün olmayan şeyleri İngilizce söylememizi sağlıyor. Bu, neredeyse beni çıldırtıyordu... ta ki bu dilde düşünmeyi -ve bu sayede doğup büyüdüğüm 'haritanın' üzerine bir başkasını koymayı öğrenene kadar. Birçok açıdan daha iyi bir harita bu; en azından daha ayrıntılı olduğu kesin."

"Ama yine de basit bir dil olan Arapça'da söylenip de İngilizce'de karşılığı olmayan şeyler var."

Jubal başıyla onayladı. "Çok doğru. İşte bu yüzden, az da olsa Arapça okumayı bırakmadım."

"Evet. Ama Mars dili İngilizce'den öyle karmaşık -ve evrenin algılanmasını soyutlayışı bakımından çok farklıki kıyaslarsak İngilizce ve Arapça aynı dil sayılabilir. Bir İngiliz ve bir Arap birbirlerinin düşüncelerini diğerinin dilinde anlamayı öğrenebilirler. Ama herhangi birimizin (kendine özgü bir şekilde öğrenen Mike dışında) Marsça düşünebileceğinden emin değilim -evet, ikinci bir dil olarak Marsçayı öğrenebiliriz zaten benim konuştuğum da bu.

"Şimdi bu kelimeyi ele alalım: 'grok'. Anlamı sanırım Marslıların bir ırk olarak düşünmeye ve konuşmaya başladıkları zamana kadar uzanıyor -bu da onların tüm 'haritasını gözler önüne seriyor ve aslında oldukça basit. 'Grok', 'içmek' demek."

"Ha?" dedi Jubal. "Ama Mike sadece içmekten bahsederken asla 'grok' demiyor. O..."

"Bir dakika." Mahmud, Mike'la Marsça konuştu.

Mike biraz şaşırmış görünüyordu. "Grok içmek demek," dedi ve konuyu kapattı.

"Ama Mike aynı zamanda," diye devam etti Mahmud, "söyleyeceğim yüzlerce başka kelimeyi de kabul ederdi, bizim farklı kavramlar, hatta zıt kavramlar olarak adlandıracağımız sözcükleri bile. Ve 'grok', nasıl kullandığınıza bağlı olarak bu anlamların hepsini kapsıyor. 'Korku' demek, 'sevgi' demek, 'nefret' demek Marslıların 'haritasına' göre bir şeyi tümüyle groklamadan, onunla kendinizi bütünleşmiş sayacak kadar iyi anlamadan ondan nefret edemezsiniz. Kendinizden de nefret etmeniz gerekir. Ama bu, aynı zamanda o şeyi sevmenizi ve bağrına basmayı gerektirir. İşte o zaman nefret edebilirsiniz ve (bence) Marslıların nefreti öyle yoğun bir duygu ki bizim buna en yakın duygumuz onun yanında ancak hafif bir hoşnutsuzluk gibi kalır."sh:355

--

"Kaptan, Jubal'in çıkarımını destekleyecek sağlam kanıtlar var," diye aniden araya girdi Mahmud. **"Bir kültürü diline bakarak analiz edebilirsin ve Marsça'da 'savaş' anlamına gelen bir sözcük yok."** Durdu, kafası karışmış gibiydi. **"En azından ben olmadığını sanıyorum. Ayrıca 'silah' ya da 'kavga' anlamına gelen sözcükler de yok. Bir dilde bir kavramla ilgili sözcük yoksa, o sözcüğün sembolize ettiği şey de yok demektir."**

"Ah, saçmalama, Kokarca! Hayvanlar dövüşür... hatta karıncalar organize savaşlar yapar. Bana onların savaşmadan önce bunun için bir kelime icat etmek zorunda olduklarını mı söylemeye çalışıyorsun?"sh:385

--

Örneğin, "Zuruf suresi' yetmişinci ayet, değil mi, Kokulu?"

"'Cennet'e girin! Siz ve eşleriniz ikramlarla ağırlanacaksınız.' İngilizce'ye aşağı yukarı bu şekilde tercüme edilebilir," diye onayladı Mahmud.

"Şey," dedi Miriam, "Muhammedi erkeklerin cennete gittiklerinde oynamaları için onlara sunulan güzel hurilerden bahsedildiğini duydum, bu da karılarına pek ihtiyaç kalmadığı anlamına geliyor."

"Huriler kadın değildir," dedi Jubal. "Onlar, tıpkı cinler ve melekler gibi farklı yaratıklardır. İnsan ruhlarına ihtiyaçları yoktur, onlar zaten ruhturlar, yaşlanmazlar, değişmezler ve güzeldirler. Erkek huriler de vardır ya da en azından erkeğe eşdeğer olanlar. Hurilerin Cennet'e girmek için uğraşmaları gerekmez, onlar zaten çalışanlar listesindedirler. Sınırsız lezzetli yiyecekleri, asla baş ağrısı yapmayan içkileri taşırlar ve istenildiğinde başka eğlenceler de sunarlar. Ama insan kadınlarının ruhları da tıpkı erkekler gibi Cennet'te ev işi yapmak zorunda değildir, değil mi, Kokulu?"

"Gerçeğe oldukça yakın, kullandığın saygısızca sözcükleri saymazsak tabii. Huriler..." Bir anda durdu ve öyle hızla doğruldu ki Miriam sırtından düştü. "Hey! Siz kızların ruhu olmayabilir! "

Miriam doğruldu. "Seni nankör kâfir! Sözünü geri al!" dedi kızgın bir sesle.

"Sakin ol, Meryem. **Ruhun yoksa zaten bir ölümsüzsün demektir, ruha ihtiyacın olmaz.** Jubal... bir insanın ölmesi ve bunu fark etmemesi mümkün mü sence?"

"Bir şey diyemeyeceğim. Hiç denemedim."

"Mars'ta ölmüş ve eve döndüğümü sadece hayal etmiş olmam mümkün mü? Etrafına bak! Peygamberin kendisinin bile memnun kalacağı bir bahçe. Her an leziz yiyecekler ve içecekler taşıyan dört huri. Hatta, huysuzluk edip fazlasını istersen erkekler de var. Burası Cennet mi?"

"Öyle olmadığını garanti ederim," dedi ona Jubal. "Bu hafta vergilerimi ödemem gerekiyor."

"Bu beni etkileyen bir şey değil."

"Ve şu hurileri ele alalım -tartışma adına onların tanıma uygun olarak kabul edilebileceklerini varsaysak bilesonuçta güzellik gözlerdedir, bakılanlarda değil..."

"Kesinlikle geçer not alırlar."

"Ve bunu ödeyeceksin, Patron," diye ekledi Miriam.

"... hâlâ hurilere ait bir özellik eksik kalıyor," dedi Jubal. "Hımm..." dedi Mahmud, "bu konuya girmesek iyi olur. Cennet'te bu geçici bir fiziksel durum değil, kalıcı bir ruhsal durum olurdu; düşünüş şekli gibi. Değil mi?"

"Bu durumda," dedi Jubal, "bunların huri olmadıklarına eminim."

Mahmud iç çekti. "Bu durumda birini kendi dinime çekmem gerekecek."

"Neden sadece birini? Dünya üzerinde hâlâ kotanın tamamını doldurabileceğin ülkeler var."

"Hayır, dostum. Yasalar dördüne izin verse de Peygamber'in hadislerinde bir erkeğin birden fazla kadınla hakkını vererek ilgilenmesinin imkânsız olduğu yazar." Sh:454

--

Neden, biliyor musun? Bir ahmağı ahmak yapan şeyin ne olduğunu bilmiyorsun; onların zihnine giremiyorsun. Gerçek bir sihirbaz sadece ufak bir bozuk para numarasıyla bile kurbanların ağzını bir karış açık bırakır. Şu yaptığın Thurston levitasyonu... bundan daha mükemmelini yapanı görmedim ama kurbanlar bir türlü ısınamadılar. Psikoloji yok. Şimdi, örnek olarak beni alalım. Ben havadan bir çeyreklik bile yaratamam... lanet olsun, kendimi yaralamadan çatal bıçakla yemek yemeyi bile zor beceriyorum.

Oyunculuk yeteneğim de yok... ama işe yarar bir numara, var. Kurbanları tanıyorum. Kalplerinde neyin yattığını, nerede ve ne kadar, olduğunu biliyorum. Onlar bilmese bile ben neyi arzuladıklarını biliyorum. Şovmenlik budur, evlat. **Seçilmeye çalışan bir politikacı da olsan, kürsüde tepinen bir vaiz de olsan... bir sihirbaz da olsan budur. Ahmakların ne istediklerini öğren, numaralarının yarısını yapmana gerek bile kalmaz."**

"Haklı olduğundan eminim."

"Haklı olduğumu biliyorum. **Ahmaklar seks, kan ve para ister.** Onlara gerçek kan vermeyiz... tabii alev yutan ya da bıçak atanlardan biri korkunç bir hata yapmadığı sürece. **Onlara para da vermeyiz; sadece kazanma umudu sunarız ve bu sırada ceplerindeki parayı azar azar alırız.** Onlara gerçek seks de sunmayız. Peki neden her on müşteriden yedisi ekstra sürprize bilet alır? Bir hatunu çıplak görmek için -ve sadece bakmanın karşılığında iki onluk kazanma şansı olduğundan oysa muhtemelen evlerinde en az bizimki kadar, belki daha da güzel ve üstelik istediklerinde çıplak görebilecekleri bir tane vardır. Onlar çıplak bir kadın da görmez, para da kazanmazlar; buna rağmen onları evlerine mutlu bir şekilde yollarız.

"Ahmaklar başka ne ister?"

Gizem! Öyle olmadığını gayet iyi bilmesine rağmen dünyanın romantik bir yer olduğunu düşünmek isterler. Senin işin bu... sadece nasıl yapacağını henüz bilmiyorsun. Lanet olsun, evlat, kurbanlar bile senin numaralarının sahte olduğunu bilir... sadece gerçek olduğuna inanmak isterler ve onların, çadırda oldukları sürece inanmalarını sağlamak da senin işin. İşte sende bu eksik."

"Bunu nasıl yapabilirim, Tim? Ahmakların ne istediğini nasıl öğrenebilirim?" sh:476

--

Peder Foster, mesele dini özgürlükleri savunmak olunca bronz muştalar, sopalar ve polislerle kavga etme hevesinin pasif direnişten çok daha etkili olduğunu daha en başta fark etmişti. Onun kilisesi kuruluşundan itibaren militandı. **Ama kendisi aynı zamanda bir taktisyendi; büyük savaşlar ancak topçu desteği Tanrı'nın yanındaysa yapılıyordu.** "... ve onu kurtarıyorlar, onu oraya atan putperest yargıcı da katran ve tüye buluyorlar. Ön tarafa dönüyoruz. Ih, pek iyi göremiyorsunuz; sutyenim çoğunu örtüyor. Ne kötü." Sh:491

--

“Patty Teyze dedi ki “Inancın bana neler yaptığını görmenizi istedim. Ama bu sadece dışarıdan görünen; esas değişiklik içeride. Mutluluk. Bunu size anlatmayı denemeliyim. Yüce Tanrı biliyor ya, benim hitabet yeteneğim hiç yoktur... ama denemek zorundayım. Sonra da becerebilirsem sorularınızı cevaplamaya çalışacağım. Öncelikle diğer sözde kiliselerin Şeytan’nın tuzakları olduğunu kabul etmeniz gerekiyor. Sevgili İsa Gerçek İnancı duyurdu, Foster böyle söylüyor ve ben de ona inanıyorum. Ama Karanlık Çağlarda onun sözleri bilerek çarpıtıldı ve eklemelerle İsa’nın kendisinin tanıyamayacağı hale getirildi. İşte Foster bu yüzden dünyaya gönderildi, Yeni Vahiy’i duyurmak ve her şeyi düzeltip açıklığa kavuşturmak için.”

Kilise mensubu Patricia Paiwonski bir parmağını uzattı ve bir anda çok etkileyici göründü, kutsal bir ahlak ve mistik sembollerle donanmış bir rahibe gibiydi. “Tanrı Mutlu olmamızı istiyor. Tüm dünyayı, eğer ışığı görürsek bizleri mutlu edecek şeylerle doldurdu. İçip neşelenmemizi istemeseydi üzüm suyunun şaraba dönüşmesine izin verir miydi? Üzüm suyu olarak kalmasını sağlayabilirdi... ya da kimseye azıcık keyif bile vermeyerek doğrudan sirkeye dönüşmesini. Bu doğru, değil mi? Tabii ki körkütük sarhoş olup karınızı ihmal etmenizi ve çocuklarınızı dövmenizi kastetmedi... ama bize kullanabileceğimiz güzel şeyler verdi, tabii ki kötüye kullanmamız... ya da umursamamamız için değil. Ama ışığı görmüş arkadaşlarının arasında birkaç kadeh içmek istiyorsan ve bu da sende zıplayıp dans ederek Tanrı’ya şükranlarını sunma isteği uyandırıyorsa... neden yapmayasın? Tanrı alkolü de yarattı, ayakları da... ve onları ikisini bir araya getirip mutlu olalım diye yarattı.”

Durakladı. **“Kadehi doldur, şekerim; vaaz vermek insanı susatıyor; bu sefer o kadar fazla gazoz koyma; viski gayet güzel. Ve hepsi bu da değil. Tanrı kadınlara bakılmasını istemeseydi, onları çirkin yaratırdı... bu mantıklı, değil mi? Tanrı hile yapmaz. Bu oyunu kendisi yarattı; onu kurbanların asla kazanamayacağı şekilde ayarlamamıştır. Hileli bir oyunda kaybettikleri için kimseyi Cehennem’e yollamaz.”**

“Pekâlâ! Tanrı Mutlu olmamızı istiyor ve nasıl olacağını da söylemiş: ‘Birbirinizi sevin!’ Zavallının ihtiyacı varsa bir yılanı sevin. Işığı görmüşse ve kalbinde sevgi varsa komşunuzu sevin... ve sizi belirlenmiş yoldan saptırıp Cehennem çukuruna götürmeye çalışan günahkârlar ve Şeytan’ın yoz uşaklarına da elinizin tersiyle çakıverin. Ve ‘sevgi’ derken sadece tenin baştan çıkarıcılığına kapılmamak için kafasını ilahi kitaplarından kaldırmayan şu duygusal yaşlı teyze sevgisini de kastetmedi. **Tanrı tenden nefret ediyorsa, Niçin o kadar ten yarattı? Tanrı ödlek değildir.** Grand Canyon’u ve gökyüzünde gezen kuyruklu yıldızları, kasırgaları ve depremleri yarattı... tüm bunları yapan bir Tanrı’nın, genç kızın biri bir şey almak için eğildi ve adamın biri de onun göğüslerini gördü diye altına kaçırıyor olması mümkün mü? Öyle olmadığını iyi biliyorsun, şekerim; ben de biliyorum! Tanrı bize sevmemizi söylediğinde bize bir kart uzatmıyordu; gerçekten onu kastediyordu. Sürekli altlarının değişmesine ve sevgiye ihtiyacı olan küçük bebekleri sevelim ve güçlü, kokulu erkekleri de sevelim ki sevecek başka bebekler de olsun... ve ikisinin arasında sevişmeye devam edelim çünkü sevişmek çok güzel!

“Tabii ki bunda da bir viski şişesine fazlaca dalarak sarhoş olup sonra da gidip bir polis dövmek gibi aşırılığa kaçmayacağım. Aşkı satamazsın, mutluluğu satın alamazsın, ikisinin de fiyat etiketi yoktur... öyle olduğunu düşünüyorsan, Cehennem’e giden yollar sana açık demektir. Ama açık yüreklilikle verir ve Tann’nın sonsuz kaynağından alırsan, Şeytan sana dokunamaz. Para mı?” Jill’e baktı. “Şekerim, şu su paylaşma işini birisiyle, diyelim bir milyon dolar karşılığı yapar mıydm? On milyon yapalım, vergisiz.”

“Tabii ki hayır.” (“Michael, bunu grokluyor musun?”)

(“Neredeyse tümüyle, Jill. Beklemek var.”)

“Görüyor musun, tatlım? Ne anlama geldiğini biliyordum, o suda sevgi olduğunu biliyordum. Sizler arayıcısınız, ışığa çok yakınsınız. Ama sizi ikiniz, içinizde sevgiyle Michael’ın dediği gibi **‘suyu paylaşıp daha da yakınlaştığınıza’ göre, size normalde bir arayıcıya anlatmayacağım şeyleri de anlatabilirim...”**

Kendi kendini öyle ilan etmiş ya da doğrudan doğruya Tanrı tarafından ilan edilmiş, otoriteden otoriteye değişir. Rahip Foster, yaşadığı kültür ve zamanın nabzını tutmak konusunda en az, becerikli bir panayır çalışanının bir kurbanı tanıması kadar yetenekliydi. “Amerika” adıyla bilinen ülke ve kültür tüm tarihi boyunca bölünmüş bir kişiliğe sahip olmuştu. Kanunları, Rabelaisçi [Rabelais, François: Ortaçağ skolastizmini ve batıl inançlarını eleştiren Fransız yazar ve hümanist] olmaya eğilimli bir halk için fazlasıyla püritendi; büyük dinlerinin hepsi çeşitli derecelerde Apolloncuydu; dinlerin yeniden uyanışlarıysa Dioniysosçu denecek kadar isterik olabiliyordu. Yirminci yüzyılda (Arz’ın Hıristiyan Dönemi), seks Dünya’nın hiçbir yerinde, Amerika’daki kadar baskı görmemişti ve başka hiçbir yerde de sekse bu kadar büyük bir ilgi yoktu.

Rahip Foster, dünyadaki tüm diğer büyük dini liderlerin sahip olduğu iki özelliğe sahipti: Çok çekici bir kişiliği vardı (onu eleştirenler, başka sıfatlarla birlikte “hipnotize edici” sözünü de sık sık kullanıyorlardı) ve cinsel olarak insan normları içinde bir yere sahip değildi. Dünyadaki büyük dini liderler ya tümüyle cinsellikten uzaktılar ya da bunun tam tersi geçerliydi. (Büyük liderler, yeni bir şeyi başlatanlar ama üst düzey yöneticiler değil.) Foster cinsellikten uzak değildi.

Karıları ya da baş rahibelerinin hiçbiri de öyle değildi. Yeni Vahiy Kilisesi’ne geçiş ve kabul edilme, genellikle Valentine Michael Smith’in daha sonradan yakınlaşma için uygun bulduğu töreni de içerirdi.

Tabii ki bu, yeni bir şey değildi. Arz tarihindeki pek çok mezhep, tarikat ve sayılamayacak kadar çok sayıda büyük din özünde aynı tekniği kullanmıştı ama Foster’ın zamanından önce Amerika’da bunu büyük ölçekli bir şekilde görmek mümkün olmamıştı. Metodu ve organizasyonunu tarikatının yayılmasını sağlayacak şekilde “mükemmelleştirmeyi” başaramadan Foster’ın, kasabalardan kovalandığı çok olmuştu. Organizasyonunda masonluk, Katoliklik, Komünist Parti ve Madison Caddesi’nden etkilenmeler vardı, tıpkı Yeni Vahiy’i yazarken eski metinlerden birçok parçayı bir araya toplaması gibi... ve hepsini, müşterilere uygun şekilde Hıristiyanlığın özüne dönüş adında bir şekerle kaplamıştı. Herkesin katılabileceği bir dış kilise ayarlamıştı... insan, bu kilisenin pek çok hizmetinden yararlanıp yıllarca “arayıcı” olarak kalabilirdi. Sonra sırada dışarıya “Yeni Vahiy Kilisesi” olarak görünen orta kilise vardı, günahlarından arınmış mutlu kişiler, katkı paylarını ödüyorlar, kilisenin sürekli genişleyen iş bağlantıları ağından yararlanıyor ve hepsinin keyfîni bitmek tükenmek bilmez karnaval atmosferinde çıkarıyorlardı, Mutluluk, Mutluluk, Mutluluk!

Günahları bağışlanıyordu ve kiliselerini destekledikleri sürece geriye günah olan pek az şey kaldığından diğer Fostercılarla dürüstçe geçiniyor, günahkârları lanetliyor ve Mutlu kalıyorlardı. Yeni Vahiy özellikle eşlerin birbirini aldatmasını savunmuyordu; sadece cinsel ilişkiyi tartışırken mistik bir hava takınılıyordu.

Orta kilisenin günahtan arınmış üyeleri doğrudan saldırı gerektiğinde şok askerleri olarak görev yapıyorlardı. Foster, yirminci yüzyılın başlarında var olan Wobblielerden [Wobblieler: Tüm işçilerin gücü ve etkinliğini artırmayı hedefleyen radikal bir işçi sendikası.]bir numara ödünç almıştı; bir toplum gelişen Fostercı hareketini bastırmaya çalışırsa, başka yerlerden gelen Fostercılar, polis de hapishaneler de yetersiz kalıncaya dek o kasabaya doluşuyorlardı ve genellikle polisler dayak yiyor, hapishaneler de yıkılıyordu.

Bir savcı olaylardan sonra dava açacak kadar cesur davransa bile, davayı sürdürmesi imkânsız oluyordu. Foster (savaş alanında dersini aldıktan sonra) böyle suçlamaların gerçekten de kanuni suçlamalar olduğunu fark çtmişti; bir Fostercınm tutuklanması, Foster aleyhinde ne eyalet mahkemesinde, ne de ulusal Yüksek Mahkeme’de bir dava açılmasına yol açmadı.

Ama görünürdeki kiliseye ek olarak bir de İç Kilise vardı, bu isim dışarıya hiç sızmamıştı... bunlar sadece rahipliğe yükselecek kadar adanmış olanlar, kilisenin tüm cemaat liderleri, anahtarları ve kayıtları koruyanlar ile politika belirleyenlerden oluşuyordu. Bunlar “yeniden doğanlar”dı, günahın ötesindeydiler, cennetteki yerleri hazırdı ve iç kilisenin gizemlerini sadece onlar bilirdi... ayrıca doğrudan Cennet’e yollanmaya sadece onlar adaydı.

Foster, bunları büyük bir titizlikle seçiyordu, operasyon çok fazla büyüyene kadar her birini kendi elleriyle seçmişti. Mümkünse kendisi gibi erkekler ve rahibe eşleri gibi, dinamik, tümüyle ikna olmuş (kendisinin olduğu gibi), inatçı ve en basit, insani anlamıyla kıskançlıktan uzak (ya da günah ve kusurları temizlendikten sonra böyle olmaya hazır) kadınlar. Hepsi de potansiyel satirler ve nymphelerdi çünkü iç kilise, Amerika'da hiç görülmemiş ve bu yüzden talebin çok fazla olduğu Dioniysyen bir yapıya sahipti.

Ama çok dikkatli davranıyordu; adaylar evliyse, her iki de gelmek zorundaydı. Bekâr bir adayın cinsel açıdan çekici ve yine cinsel açıdan atak olması gerekirdi; ve rahiplerine her zaman erkeklerin sayısının kadınlara eşit ya da daha fazla olmasını öğütlemişti. Hiçbir yerde Foster'ın Amerikan tarihindeki benzer tarikatların tarihini araştırdığı yazmıyordu... ama bunların çoğunun çöküş sebebinin rahiplerin sahiplenici cinsel tutkularının sonuçta kıskançlığa ve şiddete yol açması olduğunu ya biliyordu ya da hissetmişti. Foster bu hataya asla düşmedi; hiçbir kadını sadece kendisine saklamadı, yasal olarak evli olduğu karısını bile.

Ayrıca kendi iç grubunu büyütmeye de çalışmadı; halk tarafından bilinen orta kilise, suçluluk duygusuyla yüklü ve mutsuz kitlelerin ihtiyaçlarını karşılamak için yeterince seçenek sundu. Bir yerdeki uyanış, "Cennetsel Evliliğe" uygun iki çift bile çıkarsa, Foster'a yetti; eğer uygun kimse yoksa Foster tohumların büyümesini bekledi ve bir rahip ya da rahibe göndererek bunların beslenmesini sağladı.

Ama mümkün olduğu sürece her zaman aday çiftleri, yanında birkaç adanmış rahibeyle birlikte kendisi test etti. Böyle bir çift zaten orta kiliseden geçip "arınmış" olduğundan pek bir risk taşımadı... kadın adayla ilgili risk hiç yoktu ve her zaman rahibelerini yollamadan önce erkek adayı kendisi iyice değerlendirirdi. Sh:504-507

--

Jill, Mike'ın yumuşak ama kesin bir sesle konuştuğunu duydu.

"Sen Tanrı'sın."

"'Sen Tanrı'sın...'" diye uyuşmuş gibi bir sesle fısıldadı Patricia.

"Evet. Jill Tanrı'dır."

"Jill... Tanrı'dır. Evet, Michael."

"Ve sen de Tanrı'sın."

"Sen Tanrı'sın. Şimdi, Michael, şimdi!"

Jill sessizce yatak odasına döndü ve dişlerini fırçaladı. Bu sırada zihninden sessizce Mike'a uyanık olduğunu haber verdi ve Mike'ın bunu zaten bildiğini öğrenince hiç şaşırmadı.

Oturma odasına tekrar geldiğinde perdeler açılmış, sabah güneşi içeriyi dolduruyordu. "Günaydın, sevgililerim!" İkisini de öptü.

"Sen Tanrı'sın," dedi Patty, basitçe.

"Evet, Patty. Ve sen de Tanrı'sın. Tanrı hepimizin içinde." Patty'ye sabahın çiğ, parlak ışığında baktı ve yeni kardeşinin hiç de yorgun görünmediğini fark etti. Patty sanki bir gecelik uykusunu, hatta biraz da fazlasını almış gibiydi... üstelik her zamankinden daha genç ve tatlı görünüyordu. Bu etkiyi biliyordu... Mike, okumak ya da düşünmek yerine bütün gece ayakta kalmaya karar verirse Jill, ona eşlik etmekte hiç zorluk çekmiyordu... ayrıca önceki gece aniden uykusunun bastırmasının da Mike'ın fikri olduğundan şüpheleniyordu... ve zihninde Mike'm bunu onaylayan düşüncesini duydu.

"Şimdi, siz iki sevgilime birer kahve... ve bana da tabii. Ayrıca, bir kutu portakal suyu da almıştım."

Mutluluk içinde, hafif bir kahvaltı ettiler. Jill, Patty'nin düşünceli olduğunu gördü. "Sorun nedir, tatlım?"

"Ih, bunu söylemekten nefret ediyorum... ama siz çocuklar neyle geçineceksiniz? Patty Teyze'nin oldukça dolu bir cüzdanı var ve düşündüm de..."

Jill bir kahkaha attı. "Ah, sevgilim, üzgünüm; gülmek istememiştim. Ama Mars'tan Gelen Adam zengin! Bunu biliyorsun herhalde? Yoksa haberleri okumuyor musun?"sh:514

--

Benmerkezcilik Turnuvası'ndan adının silindiğini hatırlıyorum, bu onun serbest görevde olduğuna işaret çünkü Mike bu bölgedeki en hevesli benmerkezcilik oyuncularından biridir."

"Ama bu düşünce müstehcen!"

"Patronun en iyi fikirlerinin kaçının bazı bölgelerde 'müstehcen' olarak adlandırıldığını duysan şaşarsın ya da yerinde araştırma sırasında yaptıkların göz önüne alınırsa, şaşırmaman gerekir. Ama 'müstehcen' diye bir kavrama ihtiyacın yok; teolojik bir anlam içermiyor. 'Temiz olana her şey temiz gelir."'

Ama... sh:519

--

"Teşhircilik", onun için sadece anormal psikolojide kullanılan bir sözcük olmuştu; hep aşağılayarak baktığı nevrotik bir zayıflıktı. Oysa şimdi, kendi hislerini incelediğinde ya böyle bir kendini beğenmişliğin normal olduğuna ya da başından beri kendisinin anormal olduğu ama bunun farkına varmadığına karar verdi. Ama kendini anormal hissetmiyordu; sağlıklı ve mutluydu... hatta her zamankinden daha da sağlıklıydı. Sağlığı hep yerinde olmuştu -hemşirelerin böyle olmaları gerekirdi ama en son ne zaman burnunu çektiğini ya da midesinin kötü olduğunu hatırlamıyordu bile... hey, diye düşündü şaşkınlıkla, âdet dönemi sancıları bile yoktu.

Pekâlâ, gayet sağlıklıydı -ve sağlıklı bir kadın kendisine bakılmasından hoşlanıyorsa, tabii ki bir biftek gibi değil! sağlıklı bir erkeğin bir kadına bakmaktan hoşlanması da gecenin ardından gündüzün gelmesi kadar normaldi, yoksa işin bir mantığı olmazdı! O anda nihayet Duke ve resimlerini entelektüel bir düzeyde anladı... ve zihninde Duke'ten özür diledi.

Bunu Mike'la tartıştı, değişen bakış açısını ona anlatmaya çalıştı... kolay değildi çünkü Mike, Jill'in herhangi bir zamanda, herhangi biri tarafından kendisine bakılmasını neden umursadığını anlayamıyordu. Dokunulmak istememesini anlıyordu; Mike da kabalık etmeden bunu yapabiliyorsa el sıkışmaktan kaçmıyordu, sadece su kardeşlerine dokunmayı ve onların kendisine dokunmasını istiyordu. (Jill, bunun Mike'ın kafasında erkek kardeşlerini ne kadar kapsadığından tam olarak emin değildi; Mike, hakkında bir şeyler okuyup groklamayı başaramadığında ona homoseksüelliği açıklamıştı... hatta ona bir homoseksüel gibi görünmemesi ve birilerinin ona asılmasını önlemesi konusunda öğütler de vermişti. Çünkü Mike, tatlı biriydi ve Jill onun böyle şeylere maruz kalacağını -doğru şekilde tahmin etmişti. Mike onun tavsiyelerine uyup yüz hatlarını başlangıçta sahip olduğu androjen güzellikten kurtarıp daha erkeksi bir hale getirmişti. Yine de Jill, Mike'ın, diyelim Duke'ten gelecek böyle bir daveti reddedeceğinden emin değildi... neyse ki Mike'ın erkek su kardeşlerinin hepsi oldukça erkeksi adamlardı, tıpkı diğer kardeşlerinin oldukça dişi kadınlar olduğu gibi. Jill, her şeyin böyle kalmasını umuyordu; zaten Mike'ın zavallı arada kalmışlarda bir "yanlışlık" groklayacağım düşünüyordu... öylelerine asla su sunulmazdı.)

Mike onun artık kendisine bakılmasından neden hoşlandığını da anlamıyordu. İkisinin bakış açılarının neredeyse aynı olduğu tek zaman, panayırdan ayrıldıkları dönemdi. Jill, bakışları umursamamayı öğrenmişti... Patty'ye söylediği gibi, bir işe yarayacak olsa gösterilerine "anadan doğma" da çıkabilirdi.

Jill, şu andaki kendini tanımasının o noktada gelişmeye başladığını fark etti; gerçekte hiçbir zaman için erkeklerin bakışlarına karşı kayıtsız kalmamıştı. Mars'tan Gelen Adam'la birlikte yaşamanın tamamen kendine has gerekliliklerine uyum sağlayabilmek için o yapay, eğitimle geliştirilmiş kişiliğinin, hiçbir şekilde saçmalığa yer olmayan bir mesleğin tüm zorluklarına rağmen, bir hemşirenin koruyabildiği o hanımefendilere özgü titiz kaygıların bir kısmını fırlatıp atmak zorunda kalmıştı. Ama Jill, bundan kurtuluncaya kadar böyle titiz kaygıları olduğunun farkında bile değildi.

Tabii ki Jill her zamankinden bile daha fazla "Hanımefendi"ydi ama kendini bir "centilmen" olarak düşünmeyi tercih ediyordu. Ama artık içinde bir yerlerde çevredeki erkek kedileri azdırmak için göbek atan kızışmış bir dişi kedi kadar utanmaz bir şeyler olduğunu kendinden gizleyemiyordu (gizlemek gibi bir isteği de yoktu). Sh:528

--

Bir gün Jill eve geldi ve Mike'ı transta olmadığı halde hiçbir şey yapmadan kitapların ortasında otururken buldu. Bunların aralarında Tevrat, Kama-Sutra, çeşitli İncil versiyonları, Ölüler Kitabı, Mormonlar Kitabı, Patty'nin değerli Yeni Vahiy kopyası, çeşitli Apocryphalar, [Apocryphalar: İbranice orijinal metinde yer almadığı için Protestanlar tarafından kabul görmeyen 14 kitaplık İncil metinleri grubu.] Kurân, Altın Dal'ın orijinal kopyası, Yol, Kutsal Metinler Anahtarıyla Birlikte Bilim ve Sağlık, küçüklü büyüklü bir düzine başka dinin kutsal metinleri hatta Crovvley'in Kanun Kitabı gibi sıra dışı eserler bile vardı.

"Sorun nedir, tatlım?"

"Jill, groklamıyorum." Eliyle kitapları işaret etti. ("Beklemek, Michael. Tamamlanana kadar beklemek var.")

"Beklemenin bunu tamamlayabileceğini sanmıyorum. Ah, sorunun ne olduğunu biliyorum; ben gerçek bir insan değilim, bir Marslıyım; yanlış bir vücuda hapsolmuş bir Marslıyım."

"Bana göre yeterince insansın, tatlım... ayrıca vücudunun şekline de bayılıyorum."

"Ah, neden bahsettiğimi grokluyorsun. İnsanları groklamıyorum. Dinlerin bu çeşitliliğini anlamıyorum. Benim insanlarım arasında..."

538 "Senin insanların mı, Mike?"

"Üzgünüm. Marslılar arasında demeliydim, sadece bir din vardır... üstelik o da bir inanç değildir, kesin bir gerçektir. Sen grokluyorsun. 'Sen Tanrı'sın!'"

"Evet," diye onayladı Jill. "Grokluyorum... Marsça'da tabii. Ama biliyorsun, tatlım, İngilizce'de ya da bir başka insan dilinde aynı şeyi ifade etmiyor bu. Nedenini bilmiyorum." "Hımm... Mars'ta, bilmemiz gereken bir şey olduğunda herhangi bir şey Eskilere danışırız ve aldığımız cevap da asla yanlış olmaz. Jill, insanların 'Eskiler'inin olmaması mümkün mü? **Bunun anlamı ruhların olmaması demek. Biz çözüldüğümüzde –öldüğümüzde tümüyle ölüyor muyuz... geriye hiçbir şey kalmıyor mu?** Bir önemi olmadığı için mi cehalet içinde yaşıyoruz? Yaşamımız bir Marslının bir konuyu düşünmek için harcayacağı kadar kısa bir zamanda, hızla geçip gittiği için mi? Söyle bana, Jill. Sen insansın."

Jill sakin ve ciddi bir şekilde gülümsedi. "Bunu bana sen kendin söyledin. Sonsuzluğu bana sen öğrettin ve bunu geri alman da mümkün değil. Ölemezsin, Mike; ancak çözülebilirsin." Elleriyle kendi vücudunu gösterdi. "Senin gözlerinle görebilmeyi bana öğrettiğin ve o kadar güzel şekilde sevdiğin bu vücut... bir gün yok olacak. Ama ben bir yok olmayacağım... ben neysem oyum! Sen Tanrı'sın, ben Tanrı'yım ve hepimiz Tanrı'yız, sonsuza dek. Nerede olacağımı ya da bir zamanlar hastaların altlarını temizlerken ve sahne ışıkları altında vücudunu sergilerken mutlu olan Jill Boardman olduğumu hatırlayıp hatırlamayacağımı bilmiyorum. Bu vücudu sevdim..."

Mike, alışılmadık derecede sabırsız bir hareketle Jill'in giysilerini yok ediverdi.

“Teşekkürler, tatlım,” dedi sessizce Jill, oturduğu yerde, ufak bir hareket bile yapmamıştı. “Bu benim için güzel bir bedendi -senin için de onun hakkında düşünen ikimiz için de. Ama işim bittiğinde onu özleyeceğimi hiç sanmıyorum. Umarım ben çözüldüğümde bedenimi yersin.”

“Ah, seni yiyeceğim, tabii ki... tabii ki ben senden önce çözülmezsem.”

“Öyle olacağını sanmam. Güzel vücudun üzerindeki o sağlam kontrolün sayesinde en azından birkaç yüzyıl yaşayacağını sanıyorum. Tabii ki bunu istersen. Daha önce çözülmeyi seçmezsen.”

“Bunu yapabilirim. Ama şu an değil. Jill, denedim, denedim. Kaç kiliseye gittik?”

“San Francisco’daki tüm kiliselere sanırım... tabii ki adreslerini rehberlere koymayan küçük, gizli kiliseler hariç. Kaç kez arayıcı ayinlerine katıldığımızı hatırlamıyorum bile.” Sh:538

--

“Jubal, sen korkağın tekisin.”

“Aynen öyle, bayım! **Beni endişelendiren, bu masumların kendi düzenlerini çirkin bir dünyaya uydurup uydurmayacakları.** Ah, bunu daha önce de deneyenler oldu ve her seferinde dünya onları asit gibi yıpratıp yok etti. İlk Hıristiyanlardan bazıları -anarşi, komünizm, grup evliliği hatta şu kardeşlik öpücüğünde bile ilkel, Hıristiyanca bir hava var. Belki de Mike bunu oradan öğrenmiştir, sonuçta yaptığı her şey, özellikle de şu Toprak Ana töreni, diğer inanışlardan hazırlanmış bir karma.” Jubal kaşlarını çattı. “Bunu ilkel Hıristiyanlardan aldıysa -yani sadece kızları öpmekten hoşlandığı için yapmıyorsa bu durumda erkeklerin erkekleri öpmesini de beklerim.”

Ben homurdandı. “Söylemeyi unuttum, onu da yapıyorlar. Ama bu homoca bir şey değil. Bir kez yakalandım; sonrakilerden kurtulmayı başardım.”

“Yani? Her şey yerli yerine oturuyor. Oneida Kolonisi [Oneida Kolonisi: 1848’de Oneida, New York’ta kurulan ve 1880’de dağılan, komünist ilkelere dayanan bir dinsel ve sosyal deney sayılabilecek ütopik topluluk.] Mike’ın ‘Yuva’sına oldukça benziyordu; uzunca bir süre ayakta kalmayı başardılar ama nüfus yoğunluğunun düşük olduğu bir yerdeydiler; kalabalık bir şehrin ortasında değil. Pek çok başka örnek de var, hepsinin de hikâyesi aynı: kusursuz bir paylaşım ve kusursuz bir sevgiyi düşünerek hazırlanmış, büyük umutlar ve idealler içeren bir plan... hemen arkasından gelen suçlamalar ve kaçınılmaz başarısızlık.” Jubal

“Daha önce Mike için endişeleniyordum; şimdi hepsi için endişeliyim.”

“Sen mi endişelisin? Sence ben ne haldeyim?

Jubal, senin şu tatlı mutluluk teorini kabul edemem. Yaptıkları yanlış!”

“Ne olmuş? Ben, senin boğazında kalan şey sadece şu son olay.”

“Şey... belki de. Ama hepsi o değil.”

“Hemen hemen hepsi o. Ben, seksin etiği can sıkıcı bir problemdir... çünkü hepimiz ‘ahlaki değerler’ denilen aptalca, işe yaramaz ve kötü bir toplum kuralları sistemiyle uyum sağlayabilmek için pragmatik çözümler bulmak zorundayız. Çoğumuz bu sistemin yanlış olduğunu biliyor ya da en azından öyle olduğundan şüpheleniyor ve bu kuralları çiğniyoruz. Hepimiz toplum içinde bunları onayladığımızı söyleyip gizli gizli çiğnemenin suçluluğunu duyarak bedelini ödüyoruz. İster istemez, bu kural bizi yönetiyor, ölü ve pis kokuyor. Biliyorum, kendini özgür birisi olarak görüyorsun ve bu şeytani kuralı kendin yıkmış durumdasın ama cinsel ahlak açısından daha önce rastlamadığın bir sorunla karşılaştın, bilinç düzeyinde uymayı reddettiğin bu Yahudi-Hıristiyan kuralını bilinçaltında geçerli kıstas olarak aldın. Dolayısıyla, otomatik olarak miden bulandı... ve senin refleksinin seni ‘haklı’, onları da ‘haksız’ gösterdiğine inandın hâlâ da inanıyorsun. *Öğğğ!* Senin mideni suçu tespit eden bir araç olarak kullanmaktansa eziyet çekmeyi tercih ederim. Midenin yansıtabildiği tek şey, daha mantığın oluşmadan önce sana öğretilmiş olan önyargılar.”

“Senin midenden ne haber?”

“Benimki de en az seninki kadar aptal ama ben onun aklımı yönetmesine izin vermiyorum. Ben en azından Mike’ın ideal bir insan ahlakı yaratma çabasındaki güzelliği görebiliyorum. Ve bu -sen dahil pek çok insanı ürkütecek kadar radikal değişiklikler içerse de böyle ideal bir ahlakın ancak ideal cinsel davranışlarla kurulabileceğini gördüğü için de onu alkışlıyorum. Bu yüzden ona hayranlık duyuyorum... onu Filozoflar Birliği’ne aday göstermeliyim. Çoğu ahlak filozofu bilinçli ya da bilinçsiz şekilde kültürümüzün cinsel kurallarının doğruluğunu kabul eder; aile, tekeşlilik, kendini kontrol, şu senin canını çok sıkan gizlilik kanunu, cinsel ilişkiyi gerdek gecesine bağlama ve benzeri şeyleri. Kültürel kurallarımızın tamamının üzerinde uzlaştıktan sonra ayrıntılarla uğraşırlar... kadın göğsünün görünmesinin ahlaksızlık olup olmadığı gibi saçmalıklarla! Ama çoğunlukla insan denen hayvanın bu kanunlara uymaya nasıl ikna edileceğini ya da zorlanacağını tartışırlar, oysa çevrelerinde gördükleri acılar ve trajedilerin bu kurallara uymamaktan değil, tam tersine bu kuralları birebir uygulamaktan kaynaklandığını görmezden gelirler.

“Şimdi, Mars’tan Gelen Adam dünyaya iniyor, bu kutsal kuralları görüyor ve hepsini birden reddediyor. Mike’ın cinsellik anlayışını tam olarak anlamıyorum ama bana anlattığın azıcık şeyden bile onun görüşlerinin tüm Dünya’daki tüm büyük devletlerin kanunlarına karşı olduğunu ve herhangi bir dine bağlı ‘aklı başında’ birini -hatta agnostiklerin ve ateistlerin çoğunu da öfkelendireceğini anlayabiliyorum. Ama yine de bu zavallı çocuk...”

“Jubal, tekrar söylüyorum, o bir çocuk değil, yetişkin bir insan.”

“O bir ‘insan’ mı? Acaba? Anlattığına göre bu zavallı yapay Marslı, seksin birlikte mutlu olmanın bir yolu olduğunu söylüyor. Buraya kadar Mike’a katılıyorum: Seks mutluluk getirmeli. Oysa biz en kötüsünü yapıp seksi birbirimizin canını yakmak için kullanıyoruz. Asla acı vermemeli; mutluluk getirmeli ya da en azından keyif vermeli. Bundan başka bir şey olması için anlamlı bir sebep yok.

“Kurallar diyor ki: ‘Komşunun karısına göz dikmeyeceksin’; peki sonuç ne? Gönülsüz bekâret, zina, kıskançlık, trajik aile kavgaları, yumruklar ve bazen cinayetler, dağılan yuvalar ve mahvolan çocuklar... ve şehir kulüplerindeki dansçı kızlara yapılan ufak, gizli ziyaretler, cinsel birleşme olsun olmasın hem erkeği hem de kadını alçaltacak türden. Bu emre uyan oldu mu? ‘Göz dikmemeyi’ öngören Emirden bahsediyorum; fiziksel bir şeyden değil. Sanmam. Bir erkek bana gelip sadece öyle emredildiği için bir başkasının karısına yan gözle bakmadığına dair İncil üzerine yemin etse ya adamın kendini kandırdığını ya da cinsel bir eksikliği olduğunu düşünürüm. Bir çocuk sahibi olabilecek kadar erkek olan herkes pek çok kadına yan gözle bakmıştır; bir girişimde bulunup bulunmamasının önemi yoktur.

“Şimdi, Mike gelip diyor ki: ‘Benim karıma yan gözle bakmana gerek yok... onu sev! Onun sevgisinin sınırı yok, böylece hepimiz kazanırız... korku, suçluluk, nefret ve kıskançlık dışında kaybedeceğimiz bir şey yok.’ Bu teklif o kadar safça ki muhteşem. Hatırladığım kadarıyla sadece uygarlık öncesi Eskimolar bu kadar saftılar ve bizden o kadar uzaktaydılar ki onlara da ‘Mars’tan Gelen Adamlar’ diyebilirsin. Ancak, kısa sürede onlara kendi erdemlerimizi aşıladık ve onlar da artık bizim gibi mutlu bir paylaşım yerine bekâret ve zinaya sahipler; tabii ki bu sadece dönüşüm sırasında hayatta kalmayı başaranlar için geçerli. Acaba onlara ne yararı oldu? Ne dersin, Ben?”

“Eskimo olmayı istemem, teşekkür ederim.” Sh:638-640

--

Kadınlarla ilgili bir şey.”

“Şu anda duymak istemiyorum. Sabaha söylersin.”

“Şimdi, Jubal.”

İç çekti. “Konuş. Olduğun yerde kal.”

354 Yazılar

"Jubal... sevgili kardeşim. Erkekler, biz kadınların nasıl göründüğüne çok önem verir. Biz de güzel olmaya çalışırız ve bu da bir iyiliktir. Bir zamanlar bir striptizciydim, bildiğini biliyorum. Bu da bir iyilikti, erkeklere onlar için ne kadar güzel olduğumu göstermek. Benim verebileceklerime ihtiyaçları olduğunu bilmek de benim için bir iyilikti.

"Ama Jubal, kadınlar erkekler gibi değildir. Biz bir erkeğin ne olduğuna önem veririz. 'Varlıklı mı?' gibi aptalca bir şey de olabilir, 'Çocuklarıma bakıp onlara iyi davranacak mı?' gibi bir şey de. Ya da bazen bu 'İyi biri mi?' olur senin iyi olduğun gibi, Jubal. Bizim sizde gördüğümüz güzellik, sizin bizde gördüğünüzden farklıdır. Sen güzelsin, Jubal."

"Tanrı aşkına!"

"Doğru konuştuğunu düşünüyorum. Sen Tanrı'sın ve ben de Tanrı'yım; ve sana ihtiyacım var. Sana su sunuyorum. Paylaşıp yakınlaşmama izin verecek misin?"

"Ah, bak, küçük kız, ne sunduğunu yanlış anlamadıysam..."

"Grokladın, Jubal. Sahip olduğumuz her şeyi birlikte paylaşmak. Kendimizi. Benliğimizi."sh:707

Not: Roman aşırı uç fikirleri ile cennetvârî bir hayatı, savaşın, acının olmadığı her şeyin yekdiğeriyle uyumlu olabilirliğini savunsa da, sonuçta insan fıtratından getirdiği vahşilik, cahillik, bencillik vb sıfatlarla bunu başaramadığından, kanun ve din penceresinin hakimiyeti altında tutulması toplum düzeni için gerekli oluşunu hatırlatır. Fikirler içerisindeki hususların kabul edilip edilmeme konusunda içtimâi sansürün etkili olması ve bünyesinde sakladığı vasıfların sikleti ile bağlantılı da olunca, aynı siyasette en yüksek mertebede bulunan Niccolò Machiavelli'nin başına gelenler olması, süpürülmesi işin kolay tarafı olmuştur. Her düşünce sahibi itiraz edenin hücumuna uğrasada, bir yandan bu hususlarına itirazcı göz kırpar. Bazı fikirler, şarabın kadehte durduğu gibi sakin değildir. Bunları bilmemizde fayda olabilir. Yeri gelmişken Mevlana Celaleddin Rumî kaddesellâhü sırrahu'l azîz efendimizden bir hususu nakledilim:

Bir gün Sultan Veled hazretleri (Tanrı onun sırrını kutlasın) zamanı överek:

"Bu zaman ne de güzel bir zamandır; bütün insanlar mutekit ve samimîdirler. Münkirler varsa da kuvvetleri yoktur," diyordu. Mevlânâ hazretleri:

"Bahâeddin, bunu nasıl söylüyorsun?" dedi. Sultan Veled:

"Şundan dolayı ki, bundan önceki zamanlarda: **'Ben Tanrı'yım,'** dediği için Mansur'u idam ve kaç defa Bayezid'in katline kastettiler, ne kadar ulu şeyhi öldürdüler ve belki **'haksız yere peygamberleri öldürdüler'** (Kur'ân-ı Kerim, Âli İmran, 181) âyeti geçmiş asırlar hakkında vâki olmuştur. Tanrı'ya hamdolsun zamanımızda Hudâvendigâr'ın her beytinde bir **'Ben Tanrı'yım, ve ben tesbih edilmeğe lâyıkım'** sözü vardır. **Kimse de ağzım açıp itiraz edemiyor,"** dedi. Mevlânâ hazretleri gülerek:

"Onların makamı âşıklık makamı idi. Âşıklar belâlara müptelâ olurlar,' buyurdu. Şiir:

"Dostun belâda ve öd ağacının da ateşte bulunması iyidir."

Bizim makamımız ise mâşukluk makamıdır. Mâşuk daima hükmünü yürütür ve mâşuka itaat olunur. O ruhların sultanı ve nefislerin emîri, akılların hâkimi olur," buyurdu. Nitekim demiştir. Şiir:

"Şems-i Tebrizî'nin ayağı ruhların başlan üzerinde mi? Onun ayağının bastığı yere ayağını basma, başını koy." Ve başka bir yerde de: Şiir:

"Aşk delidir, biz delinin delisiyiz. Nefis emmaredir, biz emmarenin emmaresiyiz," buyurdu (Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, c.1, 439. Menkabe)

HZ. MEVLÂNÂ Kaddesellâhü Sırrahu'l Azîze YANLIŞ YAPMANIN BEDELİ

Daha önce yazılmış bir yazıya ektir.

Bir gün arkadaşlardan bazıları Hz. Mevlânâ kaddesellâhü sırrahu'l azîzin yanında Muineddin Pervane'nin adaletinden, hayrat ve hasenatından bahsederek:

''Bu zâtın cömertlik timsali olan vücudu ile dünya rahata erişmiştir. Büyük bir emniyet, sonsuz bir feyiz ve berekete kavuşmuştur. Onun zamanında bilginler, şeyhler ve fâzıllar medrese ve hânekâhlarda refah ve huzur içinde yaşıyorlar," diyor ve çok takdirlerde bulunuyorlardı. Mevlânâ:

"Evet, dostlarımız doğru söylüyorlar. Onun hayrat ve hasenatı bu dediklerinden yüz misli daha fazladır. Yalnız (burada dikkat edilecek) bir şey vardır. Bu sizin dediğiniz Kâbe'yi ziyarete giden hacıların hikâyesine benziyor,"

dedi ve şu hikâyeyi anlattı:

Fakir bir adamın, bir çöl yolunda devesi hastalandı. Ne kadar uğraştılarsa yerinden kalkmadı. Nihayet onun yükünü başka bir deveye yükledi, onu da orada bırakıp geçip gittiler. Bunlar, devenin yanından ayrılır ayrılmaz birçok vahşi ve yırtıcı hayvan onun etrafım çevirdi; fakat hiç biri deveye yaklaşmadı. Bunu uzaktan gören hacılar kafilesi:

"Acaba bu vahşi hayvanlar niçin bu deveyi parçalamıyor da ondan çekiniyor?" deyip şaşakaldılar. Bunun sırrını anlamak için birisi kafileden arta kaldı. Devenin boynunda bir hamayilin bağlı olduğunu gördü. Hamayili devenin boynundan çıkarıp gidince yırtıcı hayvanlar hemen hücum edip deveyi parça parça ettiler.

Şimdi biliniz ve haberdar olunuz ki bu dünya, işte o deve gibidir ve bu dünyada bulunan bilginler, emirler, fakirler v.s. de bu hac kafilesi gibidir. Bizim vücudumuz, bu âlem devesinin boynuna asılmış hamayile benzer. Bu hamayil onun boynunda oldukça işler yolundadır. Dünya kafilesi de selâmetle yoluna devam eder. Bu heykeli, 'Ey tatmin edilmiş olan nefis, Rabb'ine sen ondan, o da senden razı olduğu halde dön' (Fecr, 27-28) **mucibince dünya devesinin boynundan çıkardıkları vakit dünyanın ne olacağını ve insanların nereye gideceklerini, sultanların, bilgi ve kalem ve alem sahiplerinin nasıl yok olacaklarım görürsünüz."**

Dostlar, feryad edip çığlıklar kopardılar. Derler ki, Mevlânâ hazretlerinin sırlandığı zamandan daha bir yıl geçmemişti ki dünyanın bütün sultanları, dinin ileri gelenleri, büyükler ve tacirler biribiri ardı sıra öteki dünyaya göç ettiler. Rum ülkesi yetim vs devletsiz kaldı ve buyurdukları gibi dünya altüst oldu: **Dirlik, düzenlik ve huzur izleri bütün dünyadan silindi.** (Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, c.1, 28. Menkabe)

**

Yine rivayet ettiler ki: Selçukoğulları devletinin yıkılmasının ve yok olmasının sebebi şu idi:

Sultan Rükneddin Mevlânâ Hazretlerine mürit olup onu kendine baba yaptıktan bir zaman sonra eşi benzeri olmayan büyük bir toplantı (iclâs) yaptırdı. Derler ki o zamanda Şeyh Baba-yı Merendî denilen ihtiyar bir adam vardı. Riyazet sahibi, zâhit ve bilgin (müteressim) bir adamdı, insan yüzlü bir takım şeytanlar bu şeyhle arkadaş olmuşlardı. Bunlar, sultanın yanında bu şeyhi o kadar övdüler ki sultan onun sohbetini büyük bir arzu ile istedi. Nihayet emretti, sarayın holünde (Taşthane) bir semâ tertib edip tam bir ikramla **Şeyh Baba-yı Merendî**'yi getirdiler. Bütün büyükler onu karşılayarak çok izaz ve ikramla başköşeye oturttular. Sultan da bir kürsü koyarak kendi tahtının yanında oturdu. **O sırada Mevlânâ içeri girdi, selâm verip bir köşeye çekildi.** Kur'an-ı Mecid'in okunmasından sonra muarrifler, fasıllar okudular. İslâm sultanı, Mevlânâ hazretlerine bakarak: **"Hüdâvendigâr'ın, ulu şeyh ve bilginlerin malûmu olsun! Bu hâlis kul, şeyh Baba hazretlerini baba edindi, o da beni oğulluğa kabul etti,"** dedi. Orada bulunanların hepsi:

"Âferin, mübarek olsun," dediler. Hüdâvendigâr hazretlerinin, gayyur (çok kıskanç) sıfatını zuhur ettirince; **"Gerçekten Sa'd çok kıskançtır, ben Sa'd'dan daha kıskancım, Tanrı da benden**

daha kıskançtır. Eğer sultan onu baba edindi ise, biz de kendimize, başka birini oğul ediniriz," dedi ve nara atarak yalınayak çıkıp gitti. (Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, c.1, 59. Menkabe)

[Sahih-i Buhârî, Kitabu't-Tevhİd, B.20, Hds.44. Sahih-i Müslim, Kitabu'1-Lian, B.l, Hds.16-17. Sünen-i Dârimî, Kitabu'n-Nikâh, B.37, Hds.2233.]

http://www.sorularlaislamiyet.com/qna/14976/allahin-kiskanc-oldugunu-haber-veren-rivayetleri-nasil-anlamak-gerekir.html

**

Yine nakleder ki: Beylerbeyi (melikül ümara) Eşref oğlu Mubarizeddin Çelebi Mehmet bey, Çelebi hazretlerini Beyşehir'de misafirliğe davet etmişti. Çelebiye karşı, hadden aşırı niyaz ve itikat göstererek türlü hizmetlerde bulundu ve oğlu Süleyman Şahı saraydan çağırıp tam bir itikadla Çelebinin hizmetine verdi, ona mürit yaptı. Süleyman Şah'ın beline bulunnaz bir kemer bağlayıp bırakıverdiler. Çelebi Mehmet Bey baş koyup; **«Bu çocuğun sonu ne olacak»** diye sordu. Çelebi:

"Sizden sonra bu vilâyet, bu çocuğun elinde harap olacak ve bu topluluk onun ayakları altında dağılıp gidecek ve sonunda onu bu göle atıp yok edecekler" buyurdu. Zavallı baba ağlamağa bağladı ve etrafında bulunanlar da ağladılar. Çelebi:

"Yazık! Bu budala çocuğun başında hiç talihi yok ve başkanlığa ve bagbuğluğa da hiç lâyık değildir" dedi, Şiir

> **"Ne kadar büyük adamların oğlu var ki kötülüklerinden ve kendilerinin çirkin işlerinden babalarının bir yüz karası olmuşlardır".**

Ve hakikat o gocuk Çelebinin buyurduğu gibi oldu. Timurtaş Devleti zamanında Beyşeshir'i fethetti. Memleketi yağma ettiler ve birkaç gün sonra Süleyman Şahı oradaki göle attılar. Memleket tamimiyle harap oldu.

Konya, Karamanlıların elinde bulunduğu devirde Çelebi hazretleri, Moğol askerisi istediği için Karamanlıların canları sıkılıyor ve daima: **"Biz sizinle komşu ve sizi sevenlerden olduğumuz halde siz bizi istemiyor sunuzda yabancı Moğol'ları istiyorsunuz"** diyorlardı. Bunun üzerine Çelebi de;

"Biz dervişleriz. Bizim nazarımız, Tanrı'nın iradesine bağlıdır. O kimi ister ve memleketi kime verirse, biz de onun tarafındayız ve onu isteriz."

Şiir

> **"Hakk'ın kazasına kul razı olunca, onun hükmünün istekli kulu olur".**

Şimdi Tanrı, sizi değil, Moğol askerlerini istiyor. Memleketi Selçukluların elinden alıp hâin Çengizhanlara verdi **"Tanrı, mülkünü dilediğine verir"** (Bakara, 248). **Biz de Tanrı'nın istediğini istiyoruz"** dedi. Karamanoğulları **"İhlas sahibi mürid ve muhib olduk"** ları halde incindiler ve Çelebi hazretlerinden çekinmeğe bağladılar. Bu müddet zarfında Konya kalesinin muhafazasını Tekgozlü Kılıcı Bahadır adında birine verdiler ve o ev hırsızını (duzd i dar) kale muhafisi (dizdar) yaptırıp yüz kadar utanmaz, insaniyetini kaybetmiş Türk askeriyle kaleyi muhafaza etmeye kalktılar. Tesadüfen bir gün Çelebi hazretleri, arkadaşlarıyla birlikte Dervaze-i Sultan denilen kale kapısından geçiyordu. Köpek yaratılışlı olan Bahadır korkarak emretti, dostları, incittiler. Çelebinin bindiği atın sağrısını kamçılatır. Çelebi hazretleri, mübarek medreseye döndü, fakat o kadar kızıp sıkıldı ki anlatılmaz. Bir an sonra Bahaaeddin'in göbek kuluncu tuttu, toprak üzerinde yuvarlanıp feryatlar etti. Ne kadar macun ve tiryak verdilerse de sana kesilmedi. Üç gün sonra o yanıp yakılma içerisinde kâfirlikle dolu olan karnında bir şiş peyda oldu. Pis ve Tanrı korkusundan boş olan vücudu şişmeğe bağladı. Hayli feryat ve figanlar edip Çelebi hazretlerinden medet ve aman diledi; fakat mümkün olmadı. Sonra kuyruksuz alçak eşeği bir arabaya bindirip Larende şehrine götürdüler;

fakat yarı yolda bir ah çekip patladı ve imansız olan canını Cehenneme gönderdi. Bu tayfadan da hiç kimse kalmadı. **(Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, c.2, sh: 389)**

<u>358 Yazılar</u>

**

Başlangıçta Moğolların zuhuru Baha Veled hazretlerinin duası ile olmuştu. Çünkü onun mübarek kalbi Hârizmşah tan ve onun tâbilerinden incinmişti, zira bunlar akılla hareket edenlere uymuş ve akıl bağlarıyla bağlanmışlar. Bunlar, velilerin mükâşefe âleminden mahrum kaldıkları için kibirlendiler ve inat gösterdiler. Çengiz devletinin inkılâbı ve saltanatlarının zevali yine onların mübarek hatırlarının incinmesinden olmuş ve Mevlânâ'nın Pervane'ye verdiği cevap tahakkuk etmiştir. Bu dünyada vaki olmuş çok acayip bir keramettir. **Bunu anla ve Tanrı'dan yardım dile.** Bununla bütün âlem Sıddık Ailesinin Tanrı'ya ne kadar yakın olduğunu bilsin ve dualardın nasıl mutlaka kabul edildiğini görsün. Onların bu özel yakınlıklarım ve sonsuz özelliklerini gösteren âyetler ve alâmetler çok açıktır. Bu haberlerin hüccetleri Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemden naklolunmuş ve güvenilen râvilerin adlan bütün kitaplarda yazılmıştır. Geçmiş velilerin keşif ve kerametleri herkesçe meşhurdur. Bununla beraber böyle bir bilgelik, kuvvet, kudret, yakınlık, kadem, nefes, hîlm ve ilm gelmemiş ve zuhur etmemiştir. Nitekim buyurmuşlardır: Şiir:

> **"Felekler, Adem devrinden şimdiye kadar çok dolaşmış, fakat bu devirlerin hepsi bizim devirlerimize hayran kalmıştır."**

Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellemden sonra aşkın en temiz mazharı, onun mübarek zâtı idi. Peygambere uymanın hakikati zahirde ve bâtında ona mahsus olmuştur. Şiir:

"Başka bir sır vardır, fakat bunu anlayıp dinleyecek başka bir kulak nerede ? Bu şekeri yemek istidadına hâiz papağan nerede? Has papağanlar için hususî surette hazırlanmış kocaman bir şeker vardır. Alelade papağanların ondan nasibi azdır. Yani <u>"Biz onların ağzını mühürledik"</u> (Yâ-Sîn, 65) **âyetinin ne demek olduğunu anla. Tarikat yolcusu için önemli olan budur."** **(Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, c.2, sh:** 455**)**

Kaynak:

Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, trc: Tahsin Yazıcı,1954, Ankara

KEMALİN, KEMAL VE ZEVAL MERTEBESİ

91. Yıl Yorumları (Hicrî ve Miladî Ortalama Üzerinden)

1.TARİH	:	29/10/1923
2.TARİH	:	17/12/2013
FARK		
90 yıl 1 ay 19 gün (toplam 32922 gün)		

32922/365=90.1972602739726

32922/355= 92.73802816901409

كمال= Kemal=91

زوال= Zeval=44

Zevalin Zevali= 88

12 Haziran 2011 [G.Seçim]

1.TARİH	:	29/10/1923
2.TARİH	:	12/06/2011
FARK		
87 yıl 7 ay 13 gün (toplam 32003 gün)		

32003/365= 87.67945205479452

32003/355=90.14929577464788

Kemalin Zevali:91/44=2.0681818181818183

Mustafa Kemal Paşa tarafından kurulan partinin başına tekrar Kemal getirilmesi Kemalin Kemali veya zevaline işaret olabilir. Burası yoruma açıktır.

1.TARİH	:	12/06/2011
2.TARİH	:	27/12/2013

FARK
2 yıl 6 ay 15 gün (toplam 929 gün)

22 Mayıs 2010

1.TARİH	:	29/10/1923
2.TARİH	:	22/05/2010
FARK		
86 yıl 6 ay 24 gün (toplam 31617 gün)		

31617/365=86.62191780821918

31617/355=89.06197183098591

1.TARİH	:	30/03/2014
2.TARİH	:	29/10/1923
FARK		
90 yıl 5 ay 1 gün (toplam 33025 gün)		

33025/365=90.47945205479452

33025/355=93.02816901408451

Kemalin Kemali:182

Kemalin Zevali=91-44=47

2013+47 = 2060

2013+182=2195

Gaybı Allah Teâlâ bilir. Yapılan hesaplamalar "Ebced"in maverasından akan neticelerdir. Yılar önce bir Osmanlıca bir metni latinize etmiş ve kenarına bir not düşmüştüm. Sizlerle paylaşmak istedim. Bulunduğumuz **[2014]** yılı bir dönüşüme veya başkalaşıma işaret olması yönünden çok önemli olduğu kadar dikkat edilmesi gerekir. Bu yıl içerisinde alınacak her türlü kararın, kaderi cephede karşılığı bulunduğu gibi, zamanın ilerisini ve gerisini etkileyecek olacağını da tahmin ediyoruz. O seneler konuya bir yönden bakmıştım. Fakat birçok yönden tevili vardır, ehline bırakıyorum. Yıllar öncesinde

(1999) ancak bu kadarı fehmimize gelmişti. Bu bahsedilen bilgiler harflerin ve kelimelerin yorumudur. Hakikat Allah Teâlâ katındadır. Yaşadığımız her şey kaderin gereği ve gerçeğidir. Bunun önüne kimse geçemez. Geçtiğimizi de zannetsek, bu da yine de yine kaderdir.

Allah Teâlâ, Kur'ân-ı Kerim'de buyurdu ki;

"Allah sana bir sıkıntı verirse, onu O'ndan başkası gideremez. Sana bir iyilik dilerse O'nun nimetini engelleyecek yoktur. O'nu kullarından dilediğine verir. O, bağışlayandır, merhametlidir. " Yûnus, 107. **Her dilediğini yapıp-gerçekleştirendir.** Buruc, 16; **Onu engelleyecek hiç birşey olmayacaktır.** Tur, 8
Allah, dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun yanındadır. Ra'd, 39 **Bir şeyi istediğinde O'nun emri sadece ona: "Ol" demesidir. O da hemen oluverir.** Yâ-Sin, 82

İhramcızâde İsmail Hakkı

AN ADVENTURE İN SPACE AND TİME (2013) Dr. Who: Uzay ve Zamanda Bir Macera

- Gideceğim. Anladım. Bence en iyisi bu olacak.
Gerçekten öyle düşünüyorum.
Böyle devam edemezsin.
Ayrıca izimi de bıraktım. Herkese yapabileceğimi gösterdim.
- Çok daha ilginç şeylere yol açacaktır.
- Evet.
Ben... Ben... Gitmek istemiyorum. Gitmek istemiyorum.
Dr. Who

Yönetmen: Terry McDonough
Ülke: İngiltere
Tür: Dram
Vizyon Tarihi: 12 Kasım 2013
Süre: 90 dakika
Dil: İngilizce
Müzik: Edmund Butt
Çekim Yeri: London, England, UK
Oyuncular Brian Cox, David Bradley, Jessica Raine ,Steven Moffat, Sacha Dhawan

Özet

BBC televizyonunda Sydney Newman, Yapımcı Verity ve yönetmen Waris Hussein ve William Hartnell'nin Dr Who dizisini yayınlarken geçirdikleri aşamalar gözler önüne seriliyor. Çocukların sevdiği Dr. Who dizisis bu kişilerin hayatına çok şeyler kattı

Sydney Newman 1967'ye kadar BBC'de çalışmaya devam etti. Kanada'ya geri döndüğünde, "Sunday Times" gazetesi İngiliz Televizyonunun bir daha asla aynı olmayacağını yazdı.

Waris Hussein İngiltere ve Amerika'da başarılı bir film ve televizyon kariyeri yürüttü. Bunların arasında Verity Lanbert'la pek çok ortak çalışması oldu.

Verity Lambert, 2007'deki ölümünden önce İngiltere'de yayıncılık alanında bir efsane haline geldi. Hastalığı yüzünden güçten düşen William Hartnell emekliliğinden önce sadece birkaç tane daha rolde oynadı. 1975 yılında 67 yaşındayken vefat etti. William Hartnell'in eksantrik bir karakteri oynaması zordu Fakat Bill Hartnel rol yapmaya başladığında rol yapmıyordu. O da kendine göre, eksantrikti. Bill'in bütün olayı tahmin edilemez oluşuydu. Ne yapacağını asla bilmezdiniz. Gizemli bir tarafı vardı. Doctor Who'yu onun gibi canlandıran gelmemiştir. Zorla başladığı rolü zorla bıraktı.

Hakkında

Filmin konusu olan Doctor Who (Türkçe anlamıyla Doktor Kim) BBC yapımı İngiliz bilim kurgu televizyon dizisidir.
Dizi; Doktor olarak bilinen, zamanda yolculuk yapan insansı Dünya dışı yaratık olan **Zaman Lordu**'nun maceralarını anlatmaktadır. Doktor, dışarıdan 1950'lerden kalma bir polis kulübesi gibi görünen **TARDIS** adındaki **bilince sahip ve zamanda yolculuk edebilen bir uzay gemisi** ile evreni araştırır. Doktor, yardımcıları ile beraber uzay ve zamanı keşfeder, sorunları çözer, yaratıklarla yüzleşir ve tarihe yapılan müdahalelere engel olur.

Guinness Rekorlar Kitabı tarafından dünyanın en uzun süren bilim kurgu televizyon programı olarak listelenen dizi aynı zamanda İngiliz popüler kültürünün de önemli bir parçasıdır. Dizi iyi planlanmış

hikâyeleri, ilk yayınlandığı dönemdeki düşük bütçeli yaratıcı özel efektleri ve elektronik müzik kullanımındaki önderliği ile tanınır.

Doktor, Gallifrey gezegeninden gelmektedir ve oradaki tüm ırk gibi bir zaman lordudur. Zaman lordları ve **Dalekler** arasında gerçekleşen ve **"Son Büyük Zaman Savaşı" (The Last Great Time War)** olarak bilinen büyük savaş her iki ırkın da sonunu getirdikten sonra, Doktor hayatta kalan ve türünün sonuncusu olan tek zaman efendisi olarak TARDIS ile beraber kaçmayı başarır ve büyük yolculuğuna başlamış olur.

Doktor neredeyse ölümsüzdür ve bunun kaynağı, onun ölümü kandırmak olarak tanımladığı ve tüm zaman lordlarının yapabildiği hücre yenilenmesidir. Hücre yenilenmesi, zaman lordlarının ölüm zamanı geldiğinde, dış görüntülerinin tamamen değişip yeni biri olarak hayata dönmeleri anlamına gelmektedir. Her ne kadar hayatlarının devamını sağlasa da, bu süreç, görüntülerinin yanında tüm benliklerinin ve karakterlerinin de değişmesine neden olduğu için zorlu ve acı vericidir. Doktor, şu ana kadar karakter değişimine sebep olan 10 hücre yenilenmesi geçirmiştir. Ancak modern serinin 4. sezon bölümü Journey's End'de geçirdiği hücre yenilenmesinde enerjisini kesilmiş eline kanalize edip, aynı DNA'ya yoğunlaştırarak yeni bir görünüş ve karaktere sahip olmadan 10. Doktor olarak kalmış fakat böylelikle bir hakkını harcamıştır. Şu an görüntüde 11. hayatındadır ancak 11 hakkını kullanmıştır. Hücre yenilenmesi sonsuza kadar devam etmemektedir ve zaman lordları yalnızca 12 defa yenilenebilmekte, yani 13 hayata sahip olabilmektedir. Ancak Doktor'un yaratılış ve genetiğindeki farklılık nedeniyle hücre yenilenmesinin sınırı bilinmemektedir.

11 hayatı boyunca, insan ırkının eşsiz duyguları nedeniyle Dünya'ya zaafı olan Doktor, kendine neredeyse her zaman Dünyalı bir yol arkadaşı seçmiştir ve bu yol arkadaşlarıyla uzayın ve zamanın en ücra köşelerine yolculuk yapıp, olmaması gereken yanlışlıkları onarmakta ve evrenin düzenini korumaktadır.

Doctor Who'nun 1963'te ilk kez izleyicisiyle buluşmasıyla yolcuğuna başlayan Doktor, 90'lardan itibarenki 10 senelik bir aradan sonra, 2005'te daha modern ve yeni bir seriyle karşımıza yeniden çıktı ve 9. Doktor (Christopher Eccleston), yeni bir TARDIS ve yeni bölümlerle ekranlara dönerek günümüzde hala devam eden yolculuğuna yeniden başlamış oldu.

Daha Geniş bilgi Erişim: http://tr.wikipedia.org/wiki/Doctor_Who

Filmden

Şu unutulmamalıdır ki, geçmişi tekrar yazamazsınız. Tek bir anını bile. Tabii ki bu, Uzay ve Zamanda bir Macera'ya atıldığınızda geçerli değildir.

--

“Spor fanatiklerinin yanında çocukları da ekrana kilitleyecek bir şey lazım.”

--

Bir bilim-kurgu dizisi yapmak istiyoruz. Ciddiyiz ama.

- Tenekeden robotlar veya BGC'ler olmayacak.

- BGC mi ?

Böcek gözlü canavarlar! Bilirsin ya... Mutantlar ve Ölüm Işınları. Cam kavanozlarda beyinler gibi saçmalıklar işte. Bütün yıl sürecek. Güzel bir adam, güzel bir kadın ve başını türlü belaya sokan bir de çocuk olacak. Bir de yaşlı bir adam. Tuhaf. Ona sonra geleceğiz. Zaman ve uzayda seyahat ederek zor durumlara düşecekler!

- Çok güzel bir fikir! –

Beni bilirsin. Pop! Pop! Pop! Tarih de olsun istiyoruz. Gerçek tarih. Evdeki çocuklar bir şeyler öğrenmeli. Peki ya diğer adam ?

Tuhaf olan karakter ?

- O bir doktor.

- Doktor mu ?

Sence de doktor olması uygun değil mi ?

Onu bir çeşit otorite haline getiriyor. Güven verici.

--

Size bir tür akıl hocası olarak yardım edecek.

-"Bir geminin iki kaptanı olmaz."

--

Tek söylemek istediğim, tecrübe kötü bir kelime değildir. Bizimle mücadele etmeyin. Belki de damarlarınızda akana biraz sıcak bira da ekleyebilirsiniz...

- Deli kanı...

- Karışıma. Sadece şimdilik.

--

"Hepimiz yabancı bir diyarından gelen yabancılarız."

" Yaban Diyarlardaki Yabancı/ Robert A. Heinlein"

--

"Süslü Hintli oğlan!" "Ve ısrarcı Yahudi kuş!"

Yahudilerin huzur içinde yaşadığı ülke: Hindistan

Parsiler ve Yahudiler, Sürgün ve Geri Dönüş

--

- Kontrollerdeki tuşlar! Bütün o anahtarlar ve tuş takımlar. Ne yaptıklarını bilmem gerekiyor. Ya kapıyı açmak için bastığım bir düğmeyi gelecek hafta hepimizi havaya uçurmak için kullanırsam ?

Anlıyorsunuz ya ?

Çocuklar böyle hatalarınızı yakalar.

--

- Çocuklar için çok korkunç.

- Onları korkutmaya çalışıyoruz sanmıştım. Korkutacağız. Travmaya uğratmayacağız!

--

Bill. Beni ben yapan Doctor Who oldu. Ama neden değişmek zorunda?

Neden her şey değişiyor ?

Neden olduğumuz gibi kalamıyoruz ?

Hayat işte.

--

- Biz Doctor Who'nun devam etmesini istiyoruz.

- Evet. Ama seninle değil. Dediğin gibi, işler değişmek zorunda. Anlıyorum.

- Aklınızda kim var ?

- Senden sonra gelecek birini bulmak zor, Bill. Beni pohpohlamana gerek yok Sydney. Tanıyorsun beni. Kim ?

Onaylıyor musun ?

Evet, evet kesinlikle. Patrick Troughton.

-Mükemmel seçim.

Çok üzgünüm, Bill.

"İyi geceler kısmetim, bir kez daha gülümse ve çarkı çevir." Kral Lear. Bir kere oynamıştım. Mızrak taşıyordum. Uzun zaman önceydi. Çok uzun zaman önce.

--

- Gideceğim. Anladım. Bence en iyisi bu olacak.

Gerçekten öyle düşünüyorum. Böyle devam edemezsin.

Ayrıca izimi de bıraktım. Herkese yapabileceğimi gösterdim.

- Çok daha ilginç şeylere yol açacaktır. - Evet.

Ben... Ben... Gitmek istemiyorum. Gitmek istemiyorum.

--

THE TRİALS OF CATE MCCALL / Cate Mccall Davası 2013

Kaçırmayın diyeceğimiz bir film.
İleriki zamanlarda muhakkak sansüre uğrayabilir.

Yönetmen: Karen Moncrieff
Ülke: ABD
Tür: Dram
Vizyon Tarihi:28 Kasım 2013
Senaryo: Karen Moncrieff
Müzik: Peter Nashel
Görüntü Yönetmeni: Antonio Calvache
Yapımcı: Marc Bienstock, Joe Dain, Barbara Fiorentino
Oyuncular: Kate Beckinsale, James Cromwell, David Lyons, Nick Nolte , Clancy Brown

Özet

Mesleğinde son derece başarılı olan bir avukat [Kate Beckinsale] alkolle sorun yaşasa da müvekkillerinin davasında sonuna kadar mücadele vermektedir. Her ne kadar işi avukatlık yapmak olsa da aslında doğru bildiği ve inandığı davalarda her ne pahasına olursa olsun sona kadar gitmekten çekinmez. Alkol yüzünden avukatlığı askıya alınsa da ücretsiz olarak bir dava alır. Bunda ise bir çocuğun velayetini almak için davayı üstlenmiştir. Öncelikle kadının haksız yere suçlandığı bir cinayetten temyiz kararı çıkması gerekmektedir. Bu zorlu süreçte deneyimli avukat [Nick Nolte] ile beraber mücadele verirler. Ancak delillerin noksanlığı, yalan ifadeler ile doğru ve yanlışın karıştığı bir davada işi bir hayli zordur.

Filmden
"Duygular delil sayılmaz."
--
"Hikâyen mantıklı olmalı."
--
"Polisler sana neden zarar vermek istesinler ki"
--
"Adaletin çarkları masumları ezmek üzeredir."
--
Benim mahkemede geçerli sebep değil."
--
"Biz davayı yalan dayanarak kazandık, hangisine güveneceğiz."
--
"Benim kadar hakimlik yapsan duruşmaların "yalan yarışması" gerçeğine alışmış olurdun. Önemli olan emniyet güçlerine açık bir mesaj göndermiş olduk."
"Aptal küçük kurallar hiçbir şeye yaramıyorlar. Ben kuralları uyguladığım için bir adam tam 11 yıl hapis yattı, kuralları uyguladığım için bir katil kurtuldu, şimdi kuralları uyguladığım için çocuğumu kaybettim."
"Kuralların canı cehenneme,"
"Sorun ne biliyor musun, sen iyileri kötülerden ayıramıyorsun"
"Eskiden farkı anlamak kolaydı, tıpkı senin gibi ne pahasına olursa olsun kötüleri yakalamak istiyorum."

PAMELA MEYER: BİR YALANI NASIL FARK EDERİZ
FLİGHT-Uçuş (2012)- YALAN'IN TUTSAK EDEMEDİĞİ İNSAN: MÜMİN
POLİTİKA: YALANINA İNANDIRMA SANATI MI?
http://en.wikipedia.org/wiki/Kate_Beckinsale
http://en.wikipedia.org/wiki/The_Trials_of_Cate_McCall

BEDDUÂ, KÖTÜYE YARDIM ETMEK MİDİR?

İlm-i Ledün sahipleri bir kötüye yardım etmek istedikleri zaman o kişiye beddua ederler. Avam-ı nas ise muhayyilesinde bunu düz manada yorumlar. Aslında bu beddua kötünün necatı olmuştur.

Bir kadının bir tavuğu vardı, ondan başka hiçbir varlığı da yoktu. Bu tavuk, kadın için yumurtluyordu. Derken bir gün bir hırsız gelip tavuğu çaldı. Kadın tavuğun çalındığını öğrenince hırsıza bedduâ etmedi, bilakis bu işi Allah Teâlâ'ya havale etti. Hırsız tavuğu aldı, boğazladı ve tüylerini yoldu. Birden bire hırsızın yüzü tavuğun tüyleriyle kaplanıverdi. Ne yaptıysa bu tüylerden kurtulamadı. Kime sorduysa hiç kimse onun tüylerden nasıl kurtulacağına dâir bir çözüm sunamadı. Derken İsrailoğullarından bir bilgine rastladı. Durumu ona da anlattı. Bilgin şöyle dedi:

"Bunun ancak bir şifâsı vardır. Tavuğunu çaldığın kadının sana bedduâ etmesidir. Şâyet bedduâ edecek olursa, bu hastalığından da kurtulursun." Bunun üzerine adam kadına bazı kimseleri gönderdi. Bu kimseler:

"O senin tavuğun nerede?" diye sordular. Kadın:

"Çalındı." dedi. Onlar:

"Desene çalanlar sana çok eziyet etmişler." dediler. Kadın:

"Evet öyle oldu." dedi. Onlar:

"Canını çok yakmış olmalılar, baksana yumurtasından da mahrum kaldın." dediler. Kadın:

"Evet öyle oldu." dedi. Onlar bu şekilde sorularla kadının öfkesini iyice kabarttılar. Derken kadın, hırsıza bedduâ ediverdi. Bunun üzerine hırsızın yüzünden tüyler dökülüp kayboldu. Bu durum İsrailoğullarından olan bilgine haber verildi. Bilgine:

"Bunun bu şekilde iyileşeceğini nereden bildin?" diye sordular. O:

"O kimse, kadının tavuğunu çaldığı zaman kadın ona bedduâ etmedi ve işini Allah Teâlâ'ya havale etmişti. Allah Teâlâ da kadının yerine ondan intikam almıştı. Fakat kadın bedduâ edince, kendi nefsi için intikam almış oldu. Bunun üzerine de hırsızın yüzünden tavuğun tüyleri düşüp yok oldu." buyurdu.[İbn Ataullah el-İskenderî, trc: Abdullah Mağfur, Letâifül-Minen Fî Menâkıbı'ş-Şeyh Ebi'l-Abbas ve Şeyhihi Ebi'l-Hasan- Allah'ın İki Velî Kulu, Üsküdar Yayınevi, Nisan 2011 İstanbul, s. 202]

İyi olarak bildiklerimizin bedduasını şer olarak anlamak yerine yardım olarak kabul etmek gerekir. Onların yaptıkları bu zahiri hareket aciliyet kesbetmiş cezanın tehirine sebep olmuştur. Büyükler eğer kızmışlar ve kaderi cephede bir rahmet zuhur etmemişte, gazabı ilâhiye tecelli edecekse sukût ederler. Bu felaketin ta kendisidir. Bu ahvalden Allah Teâlâ'ya sığınmak gerekir. Bu minvalde rahmet mefhumu içeren bir beddua muhteviyatı vardır ki, onu da ancak ehli anlar. Hz. Mevlâna Celâleddin Rumî kaddesellâhü sırrahu'l azîz Efendimizden bir örnek verelim.

Mevlânâ sözleri arasında buyurdu ki: Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem hazretleri birinden incindiği vakit, Allah Teâlâ'ya:

"Ey Allah'ım, onun malını ve çocuklarını artır," diye bedduada bulunuyordu ki, adam onlarla meşgul olup onun sohbetinden mahrum kalsın. Bundan Allah Teâlâ'ya sığınırız. Fakat birinden memnun olduğu vakit de kendi geniş inayetini o kimseye can yoldaşı yapar ve:

"Ey Allah'ım, onun malını ve çocuklarını azalt," diye buyururdu ki, o daha fazla yalnız kalsın, hafiflesin ve o mânaya istidat kazansın. **(Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, c.1, 436. Menkabe)**

İşte bu ilim bizim Ledünnî olan ilmimizdir, medrese ilmi değildir. Bunun üzerine hepsi başkoyup insafa, geldiler ve Şeyh Bahaüddin Allah Teâlâ'nın kazasına razı olarak tam bir doğrulukla mürid ve kul oldu ve:

"Mademki bu dünyadan gideceğim hiç olmazsa lanete mazhar olan bir kul gibi değil, inayete mazhar olan bir kul gibi gideyim" dedi. Bahaeddin bir kaç gün hasta oldu ve on üç günde Allah Teâlâ'nın rahmetine kavuştu. **(Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, c.2, sh:420)**

Konya beylerinden biri Sultan Veled'in gazabına uğradı ve on gün içinde o haneden ve soydan hiç bir kimsesi kalmadı. Erkek ve kadınlarının hepsi anî bir ölümle ölüp gittiler. O kadar ki evlerinde bir kedi bile kalmadı. Nihayet onların bu hali insanlara ibret oldu. Onların helâk ve felâketleri söylenip yazıldı. Onun edepsizliğinin uğursuzluğu onların hanümanını yok etti. **(Menakıb-ül Arifîn, Eflâkî, c.2, sh:276)**

Allah Teâlâ'm, Senden yine Sana sığınırım.

İhramcızâde İsmail Hakkı

THE TRİALS OF HENRY KİSSİNGER (2002) Henry Kissinger'in Yargılanması

"Aktivist Reed Brody, pek çok diktatörün sonunu matematiksel hesaplarla tanımlarken hiç de haksız değildi aslında: Eğer birini öldürürsen cezaevine düşersin, eğer bir McDonald's'ta 20 kişiyi otomatik tüfekle tararsan akıl hastanesi olur sonun, eğer 20 bin siyasi hasmını ortadan kaldırırsan siyasi sığınma için sana uygun bir ülke bakılır."

Yönetmen: Eugene Jarecki
Ülke: ABD, İngiltere, Danimarka, Fransa, Kanada, Avustralya
Tür: Belgesel
Vizyon Tarihi: 14 Haziran 2002 (ABD)
Süre: 80 dakika
Dil: İngilizce
Müzik: Peter Nashel
Oyuncular:Brian Cox, Anna Chennault, Amy Goodman, Alexander Haig, Seymour Hersh

Hakkında:

Christopher Hitchens tarafından yazılan aynı adlı kitaptan 2002 yılında uyarlanan filmde, bir dönem Amerikan Dış Politikası'nı yönlendiren isimlerden biri olan Henry Kissinger'a karşı yapılan suçlamalar ele alınmakta. Belgesel niteliği gösteren film Vietnam, Kamboçya, Doğu Timor, Şili vb. ülkelerde gerçekleşen insan hakları ihlallerinde Amerika Birleşik Devletleri ve bu çerçevede Kissinger'ın rolünü incelemekte.

"Yöneticiler, her zaman doğru olamazlar. bir iyi ve diğer kötü arasında seçim yapmak zorunda kalırlar."
Henry Kissinger

Belgeselden

Birilerinin saygı duyduğu, bir diğerlerinin nefretle andığı adam: Henry Kissinger.

İyi diyenler:

O iyi bir arkadaştır.

Ona saygı duyuyorum. O hayatımızın önemli bir gücü olmuştur.

Dr Kissinger, ABD'nin önde gelen uzmanlarından olduğu gibi, bu alanda ve bugünün dünyasında ona erişen olmamıştır.

O büyüleyici bir güç ve strateji karışımıdır.. Bazen O'nun ünlü gücü isteyene daha fazla güç verir.

Kötü diyenler:

Kissinger olağanüstü parlak bir adam olduğunu düşünenler, halkın gözünden hataları gizleseler de Harpers Dergisi'nde [Christopher Hitchens] " Henry Kissinger Davası ", başlıklı bir makalede yayınlandığı gibi **bir savaş suçlusu, bir yalancı, cinayet, adam kaçırma, vb suçları olan bir adamdır.**

Kissinger kesinlikle uluslararası bir mahkeme tarafından yargılanmalıdır.

Onun Nobel Barış Ödülü alması insanlığa karşı suçlar örtbas edemez.

Şili'deki Eski diktatör General Augusto Pinochet gibi yargılanmalıdır.

--

Henry Kissinger'ın hayatı karanlık, çok karanlıktır. 1923 yılında Almanya'da doğan, Naziler iktidara geldiğinde 10 yaşındaydı. Kissinger Yahudi aydınların yaşadıkları toplumda ezilirken ego ve güvensizlik bu karışımı büyüdü. Yahudi olduğu için horlandı. 1938 yılında, ailesi ile Amerika Birleşik Devletleri ve New York'a yerleşti. 1944 yılından 6 yıl sonra Almanya'ya geri döndü. Bu kez Amerikan üniforması vardı. Savaştan sonra Kissinger Bohembolda geldi, biraz güneyindeki sinagog, aile yadigârları tahrip olmuştu. Akrabaları kamplarda ölmüştü. **Bu karmaşık yapı onun iç dünyasını etkiledi. Bütün dünyadan hesabını sormaya sebep olmuş olabilir.**

--

Augusto José Ramón Pinochet Ugarte (d. 25 Kasım 1915 – ö. 10 Aralık 2006), 1973 yılından 1990 yılına kadar Şili'yi dikta rejimi ile yöneten general. 1973'ten 1998'e kadar Şili ordusunun başkomutanı ve 1973'ten 1981'e kadar Şili Cunta Hükümeti'nin başkanı oldu. 11 Eylül 1973 tarihinde Salvador Allende'nin Unidad Popular hükûmetini deviren ve ülkedeki sivil yönetimi 48. yıldönümüne bir hafta kala sona erdiren bir askeri darbe ile iktidara geldi.

Pinochet dönemi çok sayıda insan hakları ihlallerinin yaşandığı bir dönem olarak kabul edilmesine karşın Pinochet taraftarlarına göre, Pinochet sayesinde ülkede büyük bir ekonomik kalkınma sağlanmıştır. 10 Aralık 2006'da, ev hapsinde tutulurken 91 yaşında kalp krizi geçirerek ölmüştür.

11 Eylül 1973'de General Pinochet önderliğindeki silahlı kuvvetler yönetime el koydu. Önce Şili hava kuvvetleri başkanlık sarayı La Moneda'yı bombaladı, daha sonra ise kara birlikleri saraya girdi. Darbe sırasında başkan Allende intihar etti.

Darbenin ardında Şili kara kuvvetleri komutanı ve darbecilerin başı Augusto Pinochet devlet başkanı ilan edildi. Böylece Şili'de Pinochet'in 1990 yılında iktidardan ayrılmasına kadar sürecek olan diktatörlük dönemi başladı.

ABD Hükümeti 17 Eylül 1970 tarihli bu belge ile amacı Salvador Allende'yi devirmek olan FUBELT projesini başlatıyor.

Washington'daki Amerikan yönetimi, Salvador Allende yönetiminin iktidara gelmesinden hiçbir zaman memnun olmamıştı. Allende'nin Amerikan şirketlerinin elinde olan bakır endüstrisini devletleştirmesi bu memnunsuzluğu daha da arttırdı. ABD başkanı Nixon'un ulusal güvenlik danışmanı **Henry Kissinger'in 5 Kasım 1970 tarihinde raporunda Allende'nin iktidara gelmesi "bu yarımkürede karşılaştığımız en büyük sorunlardan biri" olarak tanımlanıyordu.** Bu sebeple Amerika, Allende'yi devirmek için çalışmalar yapmıştır.

1970ler boyunca CIA, Allende'nin rakiplerini mali yardım yapmak suretiyle desteklemiş ve Allende'nin seçilmesini engellemek istemiştir. Bunu başaramayınca da askeri darbe ile Allende'nin yönetiminden kurtulmaya çalışmıştır. 16 Ekim 1970 tarihli CIA raporunda

Şili'de darbe yapılması için çalışmalara başlanması emrediliyordu.

Amerika Birleşik Devletleri, 1964-1970 yılları arasında Şili'ye yaklaşık 1 milyar $'lık ekonomik yardım yapmıştı. 1970'de Allende'nin başa gelmesiyle bu yardımlar kesilmiştir. 72-73 yıllarında bakır fiyatlarının düşmesiyle bu yardımların kesilmesi birleşince Şili ekonomisinde büyük sorunlar baş göstermişti. 9 Ekim 1973'de Nixon ile danışmanı Kissinger arasında telefon görüşmesinde Nixon, darbenin başarıya ulaşmış olmasındaki mutluluğu dile getiriyor ve **"darbenin başarılı olması için gerekli koşulları yarattıklarını"** söylüyordu.

“ Ülkesinin insanlarının sorumsuzluğu yüzünden bir ülkenin komünist olmasına seyirci kalamayız. Meseleler, Şilili seçmenlerin kararına bırakılamayacak kadar önemlidir. „ Henry Kissinger

--

Kissinger Sovyetler Birliği, Çin ve Amerika Birleşik Devletleri güçlerini dengelemede yani **"Üçgen Diplomasisi"**nde büyük bir başarı sağladı.

--

‘KISSINGER TOPLU ÖLÜMLERİN SORUMLUSU’

Kissinger’ın, 1969-1975 yılları arasında ulusal güvenlik danışmanı, 1973-1977’de dışişleri bakanı olarak görev yaptığı dönemde Vietnam, Laos ve Kamboçya’da savaş suçu işlenmesine yardım ettiğini ileri sürüldü.

İspanyol yargıcı Baltasar Garzon da Kissinger’ı, konferans vermek için Londra’ya geldiği sırada eski Şili diktatörü Augusto Pinochet’yle ilgili dosya çerçevesinde sorgulamak için İngiltere’den izin istemişti. [http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/148249.asp]

--

EK YAZILAR:

HENRY KİSSİNGER, SAVAŞ SUÇLUSU

David Jiménez- Çeviren Bülent Kale

Belki de şimdi buna bir üst mertebeyi daha eklemenin tam sırasıdır: Peki ya yasal hükümetlere karşı devlet darbeleri hazırlarsan, farklı düşünenleri ortadan kaldırması için diktatörlerle birlikte çalışırsan, ülkeleri gizlice bombalarsan… o zaman ne olur? Eğer isimin Henry Kissinger ise konferans başına bir servet kazanabilirsin, The New York Times’da köşe yazıları yazabilirsin, hatta FIFA’nın son yıldız transferi olabilirsin.

Amerika Birleşik Devletleri’nin eski Dışişleri Bakanı şimdi de FIFA’nın “Baba”sı Sepp Blatter’in önerisiyle örgütü suça karışan isimlerden temizlemek için oluşturulan sürrealist ekibin -Placido Domingo yahut FBI başkanı Louis Freeh’le beraber- bir parçası oluyor. Kissinger, teklifi alçakgönüllülükle kabul ederek **“Eğer bir yardımı olacaksa, birlikte çalışmaya hazırım”,** dedi.

Orwell teorisinin uç örneği

Uluslararası liderlerin, çokuluslu şirketlerin ve hatta sportif örgütlenmelerin Kissinger’in tavsiyelerine başvurmayı sürdürmeleri, Orwell’in, herkes eşittir ama bazıları daha eşittir teorisinin uç bir örneğine

karşılık geliyor. Eğer 'Realpolitik'in bu ustası tarafından yapılanın onda birini yapmış olsa herhangi bir Afrikalı kendisini Uluslararası Mahkeme'nin karşısında bulurdu (ya da Brody'nin işaret ettiği gibi, eğer bizimkilerden biriyse, sürgünde yaşardı).

Sağcı ya da solcu, komünist ya da kapitalist, Amerikan yanlısı yada karşıtı olmaktan bahsetmiyoruz. Yalnızca bu tecrübeli Amerikalı siyasetçinin bir savaş suçlusu olduğundan, 1969 ve 1977 yılları arasındaki eylemlerinin milyonlarca insanın hayatına mal olduğunu gösteren belgelenmiş -ve pek çok durumda itiraf da edilmiş- suçlarından bahsediyoruz. Yazar Christopher Hitchens The Trial of Henry Kissinger (2001) isimli kitabında 1973 Nobel Barış Ödülü sahibi bu siyasetçiyi yargılamak için ulaşabildiği bütün hukuki gerekçeleri bir araya getirdi ve o zamandan bu yana suçlamaları destekleyen pek çok yeni bilgi, kayıt, tanıklık daha ortaya çıktı.

Gelin birlikte hatırlayalım: Kissinger Vietnam Savaşı sırasında Kamboçya ve Laos'ta sivil halkın kitlesel ve gizli bir biçimde bombalanmasını organize etti, Doğu Timor'da nüfusun beşte birinin hayatına mal olan Endonezya İşgali'ne alenen onay verdi, Şili'de kendi diktatörlüğünü kurması için Pinochet'le birlikte çalıştı, Latin Amerika'dan Afrika'ya kadar başka pek çok tiranı baskı rejimi konusunda cesaretlendirip destekledi, Pakistan'ın Bangladeş'teki kanlı işgalinin suç ortağı oldu… "Kissinger'in bizzat kaleme aldığı anılarında bir tutum takınmadan önce yaptığı mikro hesaplar üzerine yaptığı açıklamalar herhangi önemli bir olayın onun bilgisi ya da yetkilendirmesi olmadan kararlaştırılmış olması düşüncesini tümüyle ortadan kaldırıyor." diye yazıyor Hitchens kitabında.

Milyonlarca dolar kâr

Ancak bu 88 yaşındaki siyasetçi yalnızca suçlarının bedelini ödememekle kalmıyor, bir taraftan da "deneyimli diplomatik kariyeri"nin getirilerini toplamayı sürdürüyor. Kendisine ait danışmanlık şirketi Kissinger Associates, büyük çokuluslu şirketlere ve farklı hükümetlere yurtdışında nasıl hareket etmeleri gerektiği üzerine tavsiyelerde bulunarak milyonlarca dolar kar ediyor. Şirketin web sitesinde açıklanan ilkeleri arasında dürüstlük ve saygıyla beraber "KİŞİSEL SORUMLULUK" da yer alıyor. Sormak gerek, hiç de hak etmediği altından bir emekliliğin keyfini sürmesi bir yana bu açıklamalarıyla Kissinger aynı zamanda ölülerin geride kalan yakınlarıyla da alay etmiş olmuyor mu?

Görünüşe göre bunların hiçbiri önemli değil. ABD'li devlet adamıyla bir konferansta geçirilicek bir saatlik süre için 18 bin dolar ödeniyor. Washington, Afganistan ya da Arap Dünyası'ndaki çatışmalar konusunda kendisinden tavsiyeler almayı sürdürüyor. FIFA ise, örgütü rüşvet olaylarından temizlemek ve kuruma kaybettiği prestiji kazandırmak için ideal adamın o olduğuna inanıyor.

Sonra batılı liderlerin uluslararası adaleti güçlendirmenin gerekliliği üzerine yaptığı konuşmaları dinliyorsun. Herhangi birinin, kim olursa olsun, milliyetinden ya da mevkiinden bağımsız olarak, bir hükümetin koruması altında işlenmiş olsa dahi, işlediği suçlardan sorumlu olması gerektiği bir adaleti mi kast ediyorlar? Yoksa dünyanın bir parçasının geri kalanları yargılama hakkını elinde tuttuğu, kendilerine gerçekte var olmayan farazi ahlaki üstünlüklerine dayandırdıkları bir dokunulmazlık bahşettikleri, onlar için yontulmuş bir başka adaleti mi?

--

KİSSİNGERVARİ HAYVANLAR

Turgut DURDURAN
Hayvanlar Adası, 14 Şubat 2001

Bu haftanın hayvanı iki ayaklı bir hayvan cinsi. Bu hayvanlar her zaman vardılar ve ne yazık ki her zaman var olacaklar. Bunların belki de yaşayan en meşhur örneği Henry Kissinger'in adı bu cinse uygun **--Kissigerian ya da Kisingervari hayvanlar.** Döneminin bütün krizlerine karışmış. Vietnam'dan tutun Kıbrıs'a kadar birçok yerde binlerce belki de milyonca insana karşı suç işlemiş bir hayvan bu.

Bu haftasonu **"Harper's Magazine" de Kıbrısla ilgili de bir kitabı olan Christopher Hitchens'in "The Case Against Henry Kissinger"** adlı yazısı dikkatimi çekti. Yani Henry Kissinger'e karşı dava konusundan bahsediyor. Konu da Henry Kissinger'in bir savaş suçlusu olması. Yazının ikinci bölümü Mart'ta yayınlanacak ve Kıbrıs da bir örnek olarak ele alınacak o bölümde.

Henry Kissinger'in ne kadar masum (!) birisi olduğunu zaten biliyordum. Belki de bu yazıyı okuyan sizler de bunu çok iyi biliyorsunuz. Yazıyı okurken aklıma acaba ikinci bölümde Kıbrıs hakkında neler söylenebileceği geldi. Malum Amerikan gizli servislerinin Kıbrıs'a burunlarını nasıl soktuklarını anlatan **"Cyprus Conspiracy" (Kıbrıs Komplosu)** kitabı bugünlerde adından çok bahsettiren bir kitap. Gene Hitchens'in son baskısı **"Hostage to History, Cyprus from the Ottomans to Kissinger" (Tarihin Esiri, Osmanlılardan Kissinger'e Kıbrıs)** başlıklı kitabı, sonra Kissinger'in İngiltere de kitapevlerinden çektirmeyi başardığı iddia edilen Stern'in **"Wrong Horse" (Yanlış At)** adlı kitapları da sık sık karşıma çıkıyorlar..

Hitchens, Kissinger'in yaptıklarına ***"Kissingerian Offenses" (Kissingervari Suçlar)*** deyip bu yazıda sadece kanuni olarak Kissinger'e karşı savaş suçları, insanlığa karşı suçlar ve içinde cinayet, adam kaçırma ve işkence komplosu kurma dahil kabul edilen veya geleneksel uluslararası kanunlara karşı suçları ortaya koyacak konularla ilgilendiğini söylüyor. Kissinger'e karşı suçlamayı bir araya getirmek kolay bir iş da değil. Belki de bilerek, isteyerek ve önceden planlanmış bir şekilde adaleti önleme sayılabilecek bir davranışla Kissinger delillerin birçoğunun saklı kalmasını ve/veya yok edilmesini sağladı. Zaten yazının girişinde de Kissinger'in New York Times'ın ilk sayfasında Şili ile ilgili suç dosyalarının Amerikan arşivlerinden açıklanacağına dair bir yazı çıkması üzerine bir editörü arayıp şikayet etmesinin band kaydından alıntı var **(editör de Kissinger'in telefonunu ararken "1-800-BOMB-CAMBODIA" olsa gerek diye espri yapıyor. Yani "1-800-Kamboçyayı bombalayın!)**

Ancak Kissinger'in kendinin yaratıp Şili halkına hediye ettiği (!) Pinochet'nin yargılanması ve suçlu bulunması devlet dokunulmazlığı zamanında işlenen suçlardan da sorumlu tutulabileceğini gösterdi. Kissinger'e karşı bu suçlamaları getirmemek ve onu yargılamamak gerek Nuremberg örneğine bağlı olduğu iddia edildiği için gerekse Pinochet örneğinden dolayı, bu tür suçların sorumlusu olarak sadece kaybedenlerin ya da göreceli olarak önemsiz sayılan ülkelerin despotlarının tutulabileceği anlamına gelir. Bu da uluslararası kanunların iddia edildiği gibi bir çifte standarddan başka bir şey olmadığını gösterir. Uluslararası hukukun tek koruyucusu, dünyanın polisi rolünü oynayan **Sam Amcanın kendi kendini sorguladığı, cumhurbaşkanını istifaya zorladığı dönemin hızlı bürokratı, devlet adamı, gizli polisini yargılamayı bırakın onu araştırmak isteyenlerin bilgiye ulaşımını engellemesi zaten dünyanın eline kaldığı polisin halini belli etmiyor mu?**

Nuremberg mahkemelerinde Amerika'nın baş avukatı ***General Telford Taylor*** o mahkemelerin ve Japon savaş suçlularının Tokyo ve Manila'daki mahkemelerin ahlaki ve hukuki dayanaklarını inceledi ve **"Nuremberg and Vietnam"** kitabında eğer Manila ve Nuremberg standartları eşit şekilde Vietman savaşını düzenleyen Amerikan bürokrat ve devlet adamlarına uygulanırsa İmparator Hirohito'nun ordu kumandakı General Yamashita Tomoyukinin sonuna varacaklarını iddia etti. Savaşın daha devam ettiği yıllarda yazılan kitaptan bir alıntı dikkatimi çekti;

> *Başkan ve onun Beyaz Saray, Pentagon ve 'Foggy Bottom'da ki yakın danışmanlarının Vietnamda sivil ölümlerin miktarı ve nedenini ile ülkedeki yıkımı ne kadar bildikleri tartışılabilecek bir konudur. Ancak bazı şeyleri bildikleri kesindi. Dönemin Savunma Bakanı müsteşarı (ya da asistanı) John McNaughton 1967 yılında Beyaz Saray dönüşünde getirdiği mesajda* ***'Biz Vietkong'u yok etmenin tek yolu bütün köyleri yerle bir edip, ormanları yok ettikden sonra bütün güney Vietnamı asfaltla kaplamak gerektirir anlayışıyla hareket ediyor gibiyiz'*** *demişti!*

Başka söze gerek var mı?

--

HENRY KİSSİNGER'IN SAVUNMASI

Liberal entelijansiya arasındaki yaygın görüş, ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı (1969–1975) ve ABD Dışişleri Bakanı (1973–1977) Henry Kissinger'ın kötü bir adam olduğu yönündedir. Ancak bu ifade az bile olabilir. **Revaçta olan ortak görüş Kissinger'ın yalnızca kötü bir adam olmadığı, bir savaş suçlusu olduğudur.**

İşlediği iddia edilen suçların sayısı kabarıktır:

Kuzey Vietnam ve Kamboçya'nın bombalanması; Şili Devlet Başkanı Allende'ye karşı 1973'te yapılan darbeye üstü örtülü destek verilmesi; muhtelif sağcı çirkin rejimlere destek verilmesi; Akbaba Operasyonu olarak bilinen cinayet ve adam kaçırma harekâtına katkıda bulunduğu iddiası. **Gazeteci Christopher Hitchens gibi onun en yüksek sesli muhalifleri yargılanması için açıkça çağrıda bulunurken, 2001'de Fransız bir savcı, Şili'de kaybolan siviller ile ilgili ifade vermesi için Kissinger'ı mahkemeye çağırmaya çalışmıştı.**

Küresel gücün koridorlarında, çok uluslu şirketlerin yönetim kurulu odalarında son derece saygı görse de, durmaksızın konuşan sınıfların salonlarında ancak bir paryadan biraz daha iyi durumda. Ama bu, hak edilen bir şöhret mi?

Henry Kissinger'ın resmi biyografisi üzerinde yaklaşık dört yıl çalıştıktan sonra, rağbette olan görüşün ona adil davranmıyor olabileceği sonucuna vardım. Baştan beri bildiğim bir şey hiçbir Amerikalı'nın ve birçok Avrupalı'nın ona karşı tarafsız olamayacağı idi. Onu ya seviyorlardı ya da ondan nefret ediyorlardı. Sanırım ben ilk gruptakilerdenim. Bu, Kissinger'ı kusursuz bulduğum anlamına gelmiyor. Yalnızca, onun büyük bir adam olduğu sonucunu görmezden gelemiyorum.

Kissinger'ın nam saldığı Watergate, Nixon, Yom Kipur Savaşı, Vietnam, tam da onun büyüklüğünü anlatan olgular olmuştu. Kissinger, Soğuk Savaş'ın katı hareketsizliğini kırmak, Vietnam'daki savaşı bitirmek, Ortadoğu'daki savaş döngüsünü durdurmak için olumlu bir şeyler yapmaya çalışan az sayıdaki devlet adamından biriydi hiç kuşkusuz. Watergate'in Kissinger'ın Vietnam'da "onurlu barış" gibi nihai hedeflerini elde etmesine engel olması gibi, şartlar gerçekten de "olağanüstü zor" olabilir. Ama en azından başkana deli gömleğini giydiren bu gelişme sayesinde Kissinger kendinden önce ve sonra gelen hiçbir dışişleri bakanına verilmeyen fırsatlara ve güce sahip oldu.

Bir biyografi yazarı olarak Kissinger'ın resmi biyografisini yazmaktansa, yalnızca hayatındaki bir yılı, 1973'ü yazmaya karar verdim. O yılın ekim ayında dünya Ortadoğu'daki Yom Kippur Savaşı ile sarsılmıştı. Kissinger'ın Vietnam Savaşı'nı bitiren anlaşmayı ve Sovyetler Birliği ile işbirliği anlaşmasını imzaladığı yıldı. **Ama bütün her şeyi gölgeleyen Watergate skandalı patlak verdi. Ve Kissinger, skandalın tam ortasında Nobel Barış Ödülü'nü kazandı ve Dışişleri Bakanlığına getirildi.**

1973'te nereye vardığına bakalım. Kissinger için bir önceki yıl sona ermiş, ancak ABD dış ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik beklentilerin tavan yaptığı bir ortamda, Kissinger kendi rolü konusunda kuşku içindeydi. **Yeni seçimden zaferle çıkan Nixon ile ilişkisi asgari seviyede iken, anılarını yazmak için ciddi ciddi All Souls Oxford'da öğretim üyeliği yapmayı düşünüyordu.** Yoğun ajandasına göre 1973'ün yılbaşı günü Paris'e gizli bir seyahat yapıp Vietnam Savaşı'nı bitirecek anlaşma için Kuzey Vietnamlılar'la görüşmeyle başlıyordu. Bunu Mao'nun hüküm sürdüğü Çin'e yapılan ve Nixon ile son iki yıl üzerinde birlikte çalıştıkları açılımları emniyete almak için Pekin'e yapılacak iki seyahat izliyordu.

Ajandada daha sonra Sovyet tehdidine karşı NATO'yu yeniden canlandırma maksadıyla Amerika'nın Avrupalı ortakları ile yapılacak görüşmeler vardı. Kissinger büyük bir yanlışlıkla 1973'ü "Avrupa Yılı" olarak adlandırınca Fransız Cumhurbaşkanı Pompidou'nun ekşisert yanıtıyla karşılaştı: **"Fransızlar için her yıl Avrupa yılıdır".** Herşeye rağmen Kissinger Sovyetler ile balistik füzelerin karşılıklı sınırlandırılmasını sağladı ve böylelikle Brejnev'in Washington ziyaretine önayak oldu.

" Nuclear Weapons and Foreign Policy **(Nükleer Silahlar ve Dışpolitika - 1957**). CFR projesinin bu kitabı Kissinger'ca yazılıp Gordon Grey'in adıyla basılmıştır. Feodal, sınırlı, "böl-parçala" (set-piece) taktik nükleer savaşı över; aynısı Bernard Earl Russell'ın desteklediği Pugwash Konferansı'nda da savunulmuş; bu konferansın ilk oturumlarının çoğuna Kissinger katılmıştır. Kitap şöyle der: **"Askeri operasyonların aşama aşama olabildiği ölçüde, bir seri olay, bir sonraki aşamaya geçmeden önce sonuçlandırılır; böylece bu şartları değerlendirmek ve anlaşma teklif etmek imkanını verir. Nükleer çağın çelişkilerinin sonuncusu, gizlilik örtüsünün yokluğunun askeri hedeflere varmayı kolaylaştırması değildir; bu çok gelişmiş teknoloji çağında, "savaşlar feodal dönemin tarzı gösterilere dönüşecek ve yine güçten çok irade sınanır olacaktır." Bu, tam da Lord Russell'ın Pugwash dostu Dr. Leo "Strangelove" Szilard'ın kendi Ortadoğu'da "dar alanda sınırlı nükleer savaş" senaryosunda savunduğu şeydir.**

Yine de, Amerikan dış politikasının 1973'te yaptığı her hamle Watergate skandalının kararari bulutlarının altında gölgeleniyordu. Kissinger skandalın tüm boyutlarını ilk kez Nisan 1973'te öğrenmişti. **Bir yıl sonra Nixon istifa ederken, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin başındaki kişi olan Kissinger, şansın da yardımıyla ve akıllıca davranarak ayrıcalıklı Beyaz Saray ekibi içinden skandalı lekelenmemiş olarak atlatan tek kişi oldu.**

Skandala bulaşmış olması, ABD dış politikası için ve bana kalırsa dünya için bir felaket olurdu. Bana bir kaç kez şöyle dedi: "Böbürlenmek için söylemiyorum ama, 1973'te herşeyi bir arada tutan harç bendim."

Egoizmi ve güvensizliği nedeniyle tereddüt eden Nixon, Eylül ayında Kissinger'ı Dışişleri Bakanı olarak atadığında iki uluslararası kriz masada duruyordu. Bunlardan ilki, Şili'de seçimle işbaşına gelen Allende rejiminin şiddet yoluyla devrilmesi; ikincisi ve daha tehlikelisi Yom Kipur Savaşı'nın ya da Arap terminolojisiyle Ekim Savaşı'nın patlak vermesiydi.

Enver Sedat'ın Mısır'ı ile Hafız Esad'ın Suriye'sinin İsrail'e saldırması dünya çapındaki istihbarat örgütlerini, İsrail'i, Kissinger'ı ve hatta Mısır'ın Sovyet destekçilerini bile tamamen şaşırtmıştı. Bir an için olası bir Sovyet askeri müdahalesi söz konusu oldu. Buna **(Nixon alkol nedeniyle iş yapamaz duruma geldiğinden) Kissinger'ın nükleer alarm seviyesini "Defcon 3"e yükseltmesi eşlik etti.**

Brejnev geri adım attı. Ortadoğu'daki ateşkesi, iki taraf için de zor kazanılmış bir barış görüntüsü takip etti. Bu barış mükemmeliyetten uzak olsa da son derece kötü alternatif sonuçları düşündüğümüze, Kissinger'a hakkını teslim etmeliyiz.

İdeolojik olarak, özellikle de uluslararası siyasette askeri gücün rolü bağlamında, Kissinger'ı bir reel-politik canavarından başka birşey olarak görmeleri zor olan insanlar vardır. Bense biyografisini yazan kişi olarak daha tarafsız bir bakış açısına sahibim. **Bence Kissinger'ın kariyeri başarılar ve hezimetlerin bir karışımı olmuştur.**

Ve elbette Vietnam. Nisan 1975'te Saygon'un düşüşü ile Amerika'nın Hindi-Çini hayalleri yıkılmış, Kissinger Hanoi'nin çetin Le Duc Tho'su ile zorlu müzakerelere girilmişti. Bugün Vietnam'ı hayatının en büyük hayal kırıklığı olarak gören Kissinger, Vietnam'ın hiç bitmeyen bir pişmanlık kaynağı olduğunu söylemektedir. Son Amerikan helikopteri de Saygon'daki büyükelçiliğin çatısından havalandığında, geriye bugün de hâlâ hissedilen bir **"boşluk duygusu"** kalmıştır.

Daha iyisini yapabilir miydi? O noktada Watergate'in gölgesinin ağırlığını hatırlayalım. 1973'te Kongre Vietnam'daki tüm Amerikan birliklerinin tasfiyesine karar vermiş, Nixon'ın Güney Vietnam'a bir nebze de olsa askeri yardım yapılması çağrıları baltalanmıştı. Kissinger Watergate'in ezici temayülüne karşı savaşabilir miydi? Bu elbette savaşın sonucuyla ilgili bir soru, Amerika'nın daha en baştan savaşa girmesinin doğru olup olmadığıyla ilgili değil. Ama Vietnam Savaşı'nı Kissinger başlatmamıştı.

Kissinger'ın benden en çok puan alan başarısı ise Yom Kipur Savaşı'nı sona erdirmesi ve temelde bugüne kadar yürürlükte kalan barışın inşasına katkıda bulunan **"mekik diplomasisi"**dir. Mısırlılar 35 yıldır savaş yüzü görmedi. Bu kolay başarı değil.

Ancak Kissinger Amerika'nın ilk Musevi Dışişleri Bakanı olarak, dört devasa handikapla masaya oturmuştu.

1. Araplar içgüdüsel olarak ona güvenmiyordu.

2. Atalarından gelen bir Yahudi aleyhtarlığını taşıyan Ruslar da ona güvenmiyordu.

3. İsrail Başbakanı Golda Meir, onun İsrail için daha fazla çabalaması gerektiğini düşünüyordu.

4. Washington'daki "İsrail" lobisi onu rahat bırakmıyordu.

Bu engellere rağmen, Kissinger'ın Moskova, Kudüs, Kahire ve Şam arasındaki durmak bilmeyen "mekik diplomasisi", dünyanın şükran göstermekte isteksiz kaldığı muazzam bir başarıydı.

Yom Kipur Savaşı'ndan sonra Kissinger, bir yandan Sovyetler'in (1956'daki Süveyş bozgunundan beri yaptıkları gibi) bölgeye burunlarını sokmamaları için bir barış anlaşması imzalanması için çalışırken, diğer yandan iyi ilişkileri korumaya çalışıyordu. Kolay iş değil. Bana kalırsa Kissinger'ın o dönemdeki çabalarından ötürü değil de, kaderin cilvesine bakın ki başarısızlıkla sonuçlanan Vietnam üzerine Nobel Barış Ödülü almasına acırım.

Görevi bırakalı 33 yıl olsa da Kissinger bugün 86 yaşında ve Washington koridorlarında, Moskova'da ve Pekin'de hatırı sayılır bir etkiye sahip.

Böyle bir saygıyı hak ediyor mu? Yoksa zulmün azmettiricisi olarak maskesi mi düşürülmeli? Yalnızca kişisel kanaatimi tekrar edebilirim. Kissinger'ın ağır basan mirası rakip Doğu ve Batı blokları arasında çoğunlukla da başarılı olan bir dengeli bir barışın tesisi arayışı içine girmesi ve kazara çıkacak bir nükleer savaş tehlikesini yatıştırmak için gösterdiği ısrarlı gayrettir. Bu mirası hafife almaya niyetlendiğimizde, 1914'te dünyayı boğan ve ziyadesiyle kaza eseri soykırımı hesaba katmamız gerekir.

Aleyhte delil

Joan Smith (gazeteci ve yazar):

Benim kuşağımdakiler için o en büyük şeytan figürlerinden biriydi. Onu büyük Soğuk Savaş kuramcılarından biri olarak görüyorum. Kötü bir şekilde. Amerika'ya karşı oluşan ve bugün hâlâ duyulan antipatinin sorumlusu olan agresif bir dış politikanın iştirakçisi olarak. Bir imparatorluk hâlindeki Amerika'nın kötü yüzü. Amerika önce gelir düşüncesi ve bütün dış politikanın hedefi bu. Amerikalı siyasetçiler, Amerikan halkı hakkında konuşurken dünyanın geri kalanı hiç umurlarında mı acaba diye merak ediyorsunuz.

Aleyhte delil

John Pilger (gazeteci, yapımcı):

Kissinger ve Nixon 1969 ve 1973 arasında Kamboçya'nın yasadışı ve gizlice bombalanmasını yürüttüler. Beş Hiroşima'ya bedel ağırlıktaki bombardımanda 700.000 Kamboçyalı öldü. Pilotların seyir kayıtları tahrif edildi, Kongre kandırıldı. 1973'te Kissinger demokratik Şili hükümetini deviren faşist General Pinochet'e destek verdi. 1975'te Kissinger ve Gerald Ford, Endonezya diktatörü Suharto'ya Doğu Timor'u işgal etmesi için yeşil ışık yaktı ve yasadışı olarak Amerikan silahlarıyla donatıldı. En az 200.000 kişi hayatını kaybetti.

Aleyhte delil

Timothy Lynch (University of London, Amerikan Dış Politikası bölümünde kıdemli öğretim üyesi):

Diplomasi tarzı zaman içinde ABD'nin etkisini zayıflattı. Dünyaya karşı gerçekçiliğe dayalı bir yaklaşımı vardı ama etkisi yüzeyseldi. Amerika görünürde Sovyetler Birliği ve Çin ile ilişkilerini geliştirirken, berikiler Afrika ve Latin Amerika'da etkilerini artırdı. Bana kalırsa Çin ve Sovyetler Birliği ile samimiyeti artırmak Amerikan çıkarları ilerletmedi. Reelpolitik, Batı'nın düşmanlarına can verdi. Bütün bunlar Kissinger yaklaşımının sonuçları.

Aleyhte delil

Christopher Hitchens, yazar

Kissinger'ın yargılanması için hakkında tutuklama emri çıkarılmaması için hiçbir gerekçe yok. İddianamede yer alması gereken suçları da sayayım:

"Hindiçini'nde sivillerin topluca ve kasten öldürülmeleri; Bangladeş'teki toplu katliam için gizli anlaşma; ABD'nin savaş hâlinde olmadığı, demokratik bir ülke olan Şili'de meşru ve üst düzey bir memurun katledilmesinin planlanması ve teşviki; Kıbrıs'taki demokratik ulusun devlet başkanının katledilmesi planına iştirak; Doğu Timor'daki soykırım için tahrik ve destek... "

Aleyhte delil

Trevor McCrisken, İngiliz Amerikan Güvenlik Enformasyon Konseyi Başkanı

Demokrasi ve başka insanlar hakkındaki görüşleri, Şili hükümetinin alaşağı edilmesinin takibinde sarf ettiği sözlerde özetlenebilir: **"Vaziyet, Şili'li seçmenlerin kendi kararlarına bırakılamayacak kadar önemli."** Soldaki birçok kişinin onun hakkında olumlu şeyler düşünmemesi hiç de şaşırtıcı olmamalı.

Yazının orijinali şu adrestedir:

http://www.independent.co.uk/news/world/americas/thecaseforhenrykissinger1773365.html 19 Ağustos 2009, Çarşamba,Çeviren: Yasin Kokarca, Independent / 18 Ağustos 2009

****

Kitap: Christopher HİTCHENS, Henry Kissinger'in Yargılanması, Orjinal isim: The Trail of Henry Kissinger, Henry Alfred Kissinger, Everest Yayınları 198 s. Mehmet Harmancı İstanbul

http://www.itusozluk.com/goster.php/henry+kissinger

http://www.tlaxcala-int.org/article.asp?reference=5072
http://www.stwing.upenn.edu/~durduran/hamambocu/authors/tdr/tdr1_14_2001.html
http://www.guncelmeydan.com/pano/gizli-planlar-tasarlandiklari-sekilde-uygulanamadiginda-greg-guma-ceviri-cem-hayrullah-ozbudun-t36437.html

“HAYAL” DEN GÜNÜMÜZE KALANLAR

Hayal Gazetesi, 30 Ekim 1873-30 Haziran 1877 yılları arasında 368 sayı yayımlanmıştır. 4 sayfalık bir gazetedir. Başlarda haftada iki defa çıkan gazete, 35. sayıdan sonra haftada üç defa yayımlanır. Hayal gazetesinin yazar kadrosunda da **Teodor Kasap** ve **Ebüzziya Tevfîk** bulunmaktadır. Gazetenin ilk sayısında Türkçenin dışında Fransızca, Rumca, Ermenice, Bulgarca dillerinde de yayımlandığı Karagöz – Hacivat muhaveresinde söylenir.

Geniş Bilgi için: Yök Tezlerinde bulabilirsiniz.

Alparslan OYMAK, Osmanlı Mizahında Teodor Kasap (Diyojen, Çıngıraklı Tatar Ve Hayal Gazetesi Üzerine Bir İnceleme) Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı Doktora Tezi İstanbul 2013

FİLOZOF DİYOJEN’DEN SEÇMELER

Diyojen (Diogenes), M.Ö. 412 - M.Ö. 320 yılları arasında yaşamış olan ve kendine yetme ile sadelik ilkelerine dayanan Kinik yaşam biçiminin öncülerinden Sinop'lu çileci düşünürdür. Hakkında doğruluğu kuşkulu pek çok öykü anlatılan Diyojen'in gündüzleri Atina sokaklarında elinde fenerle dolaşarak, dürüst bir adam aradığı söylenir. Atina'da gelenekçiliğe karşı tavır almış, toplumdaki yapaylıklara ve gelenek haline gelmiş saçma span değerlere meydan okumuş ve her tür yerleşik kuralın insanın doğallığına aykırı düştüğüne inandığı için toplumun tüm yerleşik kurallarına karşı çıkmayı, tahrifata uğramış inanışların çoğunun boş olduğunu göstermeyi ve insanları yalın ve doğal bir yaşam biçimine çağırmayı amaçlamıştır. Ona göre, sade bir yaşam tarzı, sadelikten başka, örgütlenmiş, dolayısıyla toplumların görenek ve yasalarını da önemsememek anlamına gelir. Diyojen, doğaya aykırı bir kurum olan ailenin yerini, kadınların ve erkeklerin tek bir eşe bağlı olmadığı, çocukların ise bütün toplumun sorumluluğunda bulunduğu doğal bir durumun alması gerektiğini savunmuştur.

SEÇMELER

Sokrat ölüme mahkum edildiğinde, eşi: - Haksız yere öldürülüyorsun, diye ağlamaya başlayınca, Sokrat: Ne yani, demiş. Bir de haklı yere mi öldürülseydim!

Dünya nimetlerine ehemmiyet vermeyen yaşayış ve felsefesiyle ünlü filozof Diyojen, bir gün çok dar bir sokakta zenginliğinden başka hiçbir şeyi olmayan kibirli bir adamla karşılaşır. İkisinden biri kenara çekilmedikçe geçmek mümkün değildir...

Mağrur zengin, hor gördüğü filozofa: **Ben bir serserinin önünden kenara çekilmem"** der. Diyojen, kenara çekilerek gayet sakin şu karşılığı verir:

“Ben Çekilirim.”

DİYOJEN’DEN ÖZÜR DİLEYEN DARİUS

“M.Ö. 335... Pers Kralı Darius her gün;

‘Dünyanın en güçlü ve en mutlu kralı benim’ diyordu çevresindekilere...

Bir gün bir konuk geldi Karadeniz kıyılarından...

Kral Darius alışıldık repliğini akşam yemeğinde o konuğun yanında da tekrarladı...

Karadeniz’den gelen konuk, büyük bir özgüvenle çatalını bıçağını tabağının kenarlarına bıraktı...

Dudaklarının üzerini ve kenarlarını yumuşakça sildi...

Gövdesini ve başını dikleştirdi;

"Sinop'ta fıçı içinde yaşayan yaşlı ve bilge bir adam var" diye başladı konuşmasına...

Bakışlarını Kral Darius'un gözlerinin içine dikip devam etti;

"O yaşlı adam şöyle diyor;

'Dünyada mutlak güç, mutlak mutluluk yok... Her şey anlıktır, geçicidir... Kalıcılık son nefeste belli olur...'

Darius elindeki bıçak ve çatalı öfkeyle masanın üzerine fırlattı...

"Bu benim gücüme ve mutluluğuma karşı yapılmış en büyük hakarettir..."

Konuk oralı bile olmadı...

Az önce bıraktığı çatal ile bıçağı eline alıp yemeğine devam etti...

Ertesi sabah Darius büyük bir orduyla sefere çıktı...

Karadeniz kıyısındaki Sinop'a varıp fıçı içinde yaşayan o yaşlı adamı buldu...

Konuğunun söylediklerini aktarıp sordu:

"Sen kimsin ki benim gibi mutlak güce ve mutluluğa sahip bir kralın yalan söylediğini savunursun?"

İhtiyar başını bile kaldırmadan verdi cevabını:

"Ben Diyojen; Yine aynı şeyleri söylüyorum... Dünyada mutlak güç, mutlak mutluluk yok... Her şey anlıktır, geçicidir... Kalıcılık son nefeste belli olur..."

Darius küstah bir kahkaha atıp Diyojen'in yanından hızlı adımlarla uzaklaştı...

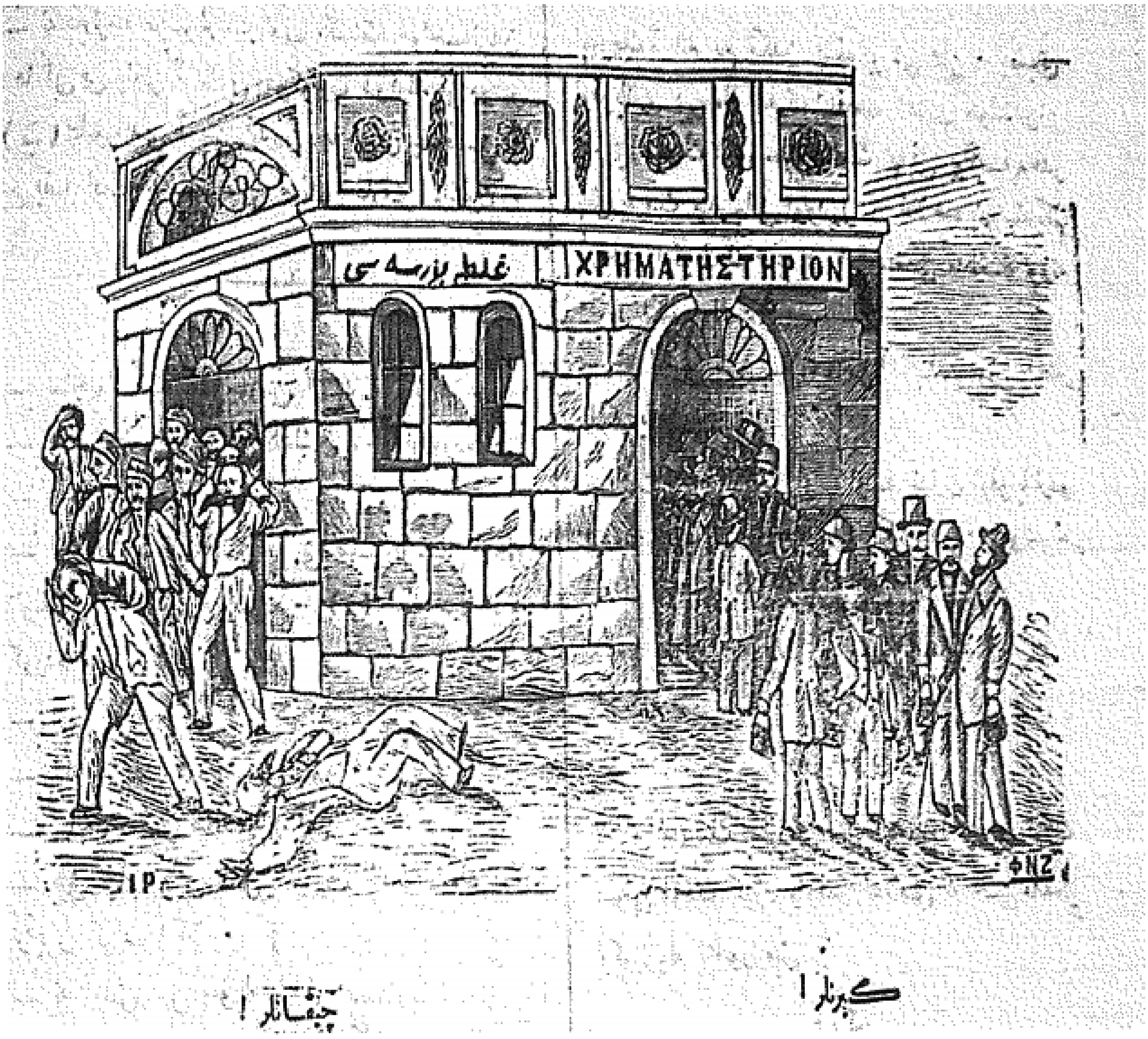
O Sinop hüsranından sadece bir yıl sonra, M.Ö. 334'te Kral Darius; Makedonyalı, henüz otuz yaşında bir kral olan İskender'in ordularına tacını, tahtını kaybetti...

Yetmezmiş gibi hem karısı hem de kızı İskender'e kadınlık yaptılar...

Darius son nefesinde Sinop'ta fıçı içinde yaşayan Diyojen'i bulmalarını ve kendisi adına özür dilenmesini istedi ve ekledi:

"Haklıymış ihtiyar... Mutlak güç ve mutluluk son nefeste belli olurmuş..."

Güçsüz, mutsuz, yenik, ezik bir Kral olarak verdi son nefesini..."

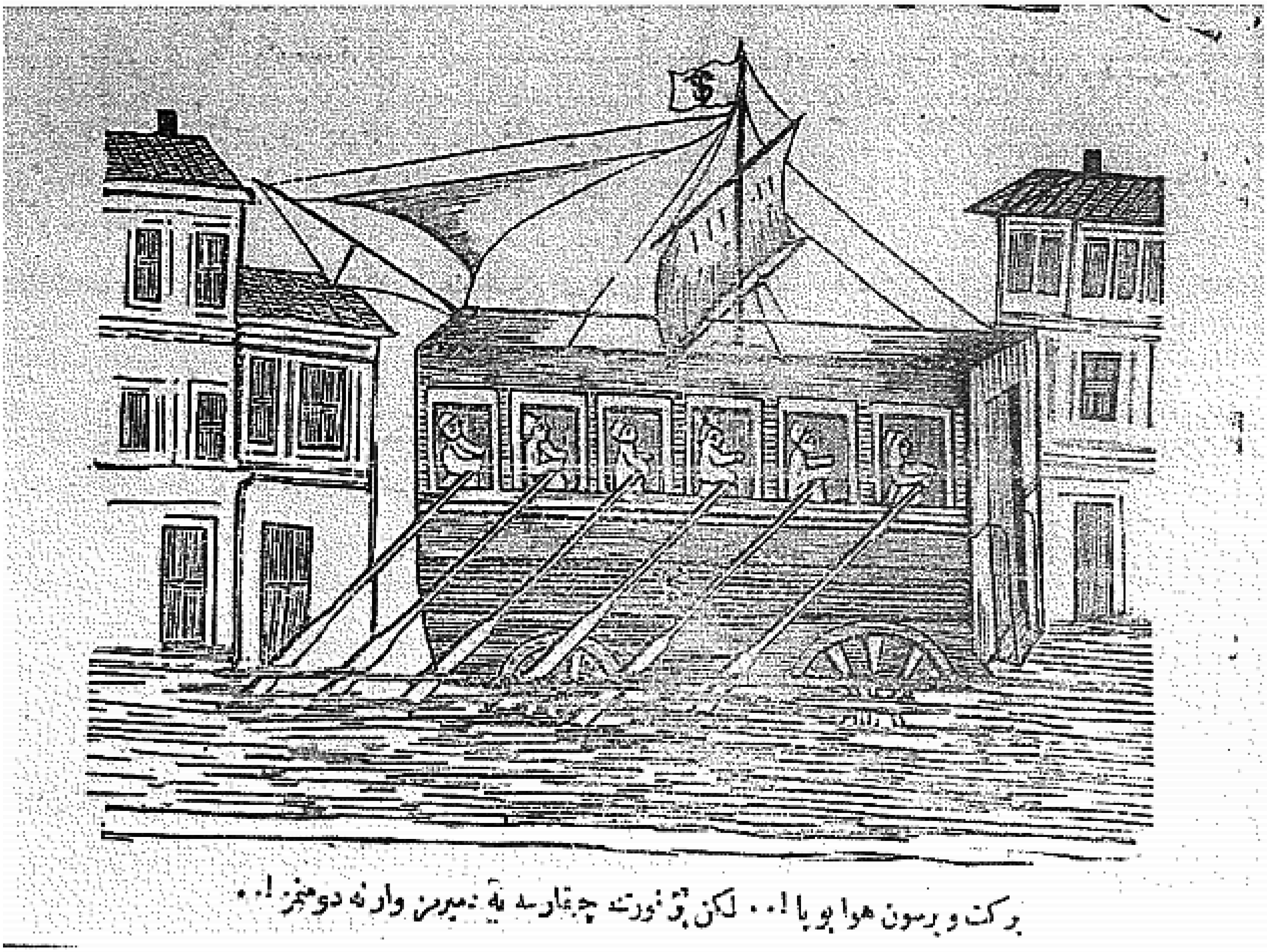

Karikatür 1. 1.
Hayal, nr. 101, 23 Eylül 1874, s. 4.
"Girenler!–Çıkanlar!"

Hayal'in kapatılmasına neden olan karikatür.

Karikatür 3. 4.
Hayal, nr. 301, 30 Eylül 1876, s. 4.
— Doldurabilirlerse aşk olsun!!!

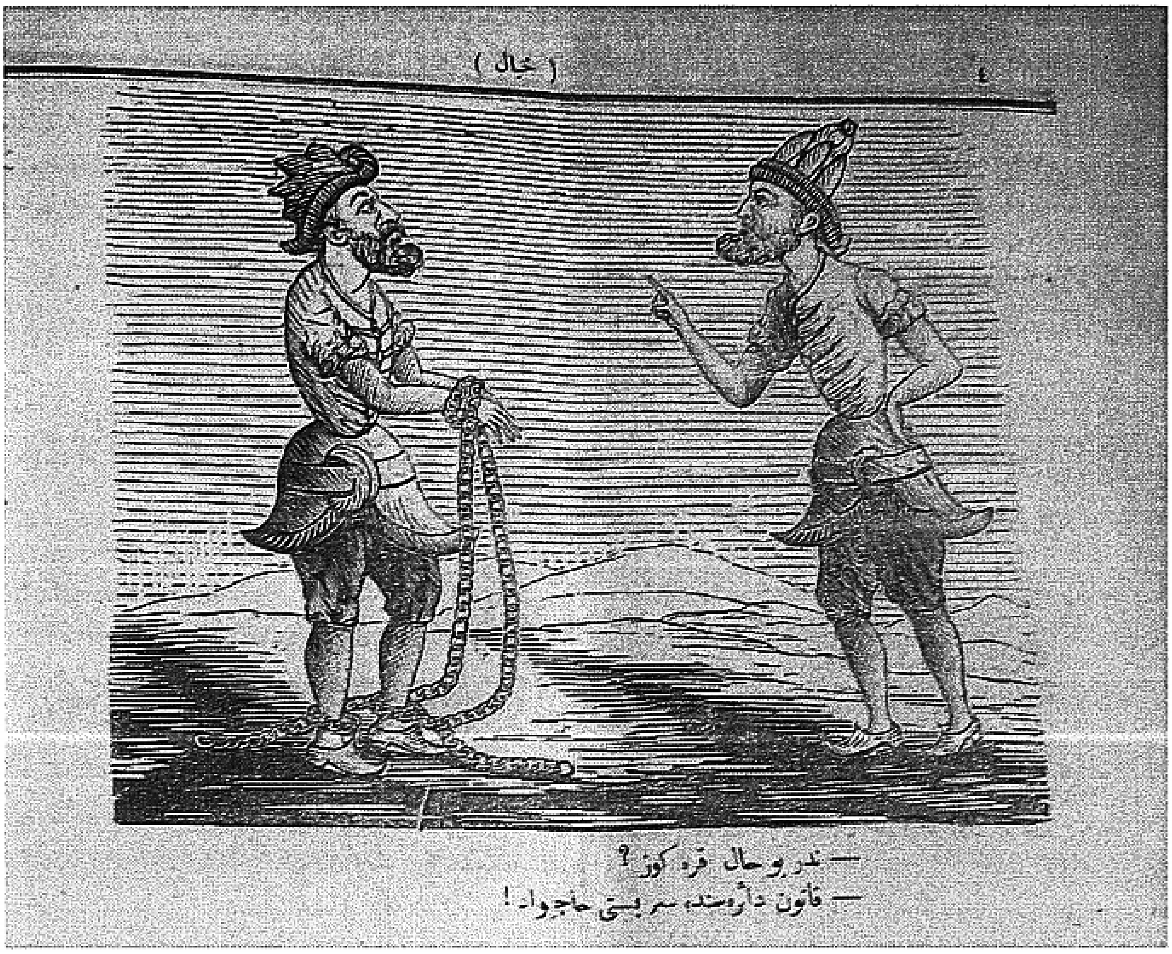

Karikatür 4. 2.
Hayal, nr. 27, 4 Şubat 1874, s. 4.
Bereket versin hava pupa…! Lakin bir fırtına çıkarsa ne demirimiz var ne dümenimiz..!

Karikatür 3. 6.
Hayal, nr. 26, 31 Ocak 1874, s. 4.
İstanbul'da bir gazete idarehanesinde.

Gazete bu karikatür yüzünden 368. sayısında tamamen kapatılır.

Karikatür 3. 5.
Hayal, nr. 319, 20 Şubat 1877, s. 4.
—Nedir bu hal Karagöz?
—Kanun dairesinde serbestî Hacivat!

THE WOLF OF WALL STREET/ Para Avcısı (2013)

Zengin olma hayalini kolay yoldan gerçekleştirenlerin pespayeliğini yüze çıkaran film. Ayrıca, kadının aşağılandığı bir film oluşu hakkında feministler ne der bilemiyoruz?

Film, faiz batağının getirisi ancak bu olur denilen hayatı gözler önüne seriyor. Son dönemlerde bu tür filmlerin gösterilmesi, kapitalist dünyanın kendini yenilemek ve doğurmak için korku salmalarını, daha ilerisi insanlara kazık atacaklarını deşifre ediyor. Bu sene Amerikan bütçesinin geç onaylanmasının ve yeni bir finansal krizin olma olabilirliğini düşündürünce, aklı biraz fazla olanların tedbir almaları için uyarı mı yapılıyor, diyebiliriz.

Rezillikleri ile filmin verdiği mesaj faiz-borsa, karapara, pamuk dolu ambarlar gibidir dedirtirken, yok olmasının kolayolduğunu, her zamanki gibi "Bankalar için sosyalizm, yoksullar için kapitalizm" esasının geçerliliğini gösteriyor., Michael Moore'nun dediği gibi filmi seyrederiz, haz alırız, sonra da unuturuz.

Yönetmen: Martin Scorsese
Ülke: ABD
Tür: Biyografi, Komedi, Suç, Dram
Vizyon Tarihi: 07 Şubat 2014 (Türkiye)
Süre: 180 dakika
Dil: İngilizce, Fransızca
Senaryo: Terence Winter, Jordan Belfort
Müzik: Howard Shore
Görüntü Yönetmeni: Rodrigo Prieto
Yapımcı: Riza Aziz, Leonardo DiCaprio, Georgia Kacandes
Firma: Red Granite Pictures | Sikelia Productions | Appian Way
Oyuncular Leonardo DiCaprio, Jonah Hill, Matthew McConaughey, Jon Bernthal, Cristin Milioti

Özet

Jordan Belfort 24 yaşında genç ve hırslı bir adamdır. Para kazanma arzusuyla Wall Street borsasında komisyoncu ve Stratton Oakmont adında bir yatırımcı firmasında zengin olmak için her şeyi yapmaya hazır bir CEO olur. 90'ları yürütmektedirler ve New York işlem salonunda her şey olabilmektedir.

Önemsiz tahviller ve birçok yatırımcıyı aldatarak, Belfort kısa zamanda bir para makinasına ve aynı zamanda bir harcama makinasına dönüşür. Bir günde hesapları milyon dolarlarla doldururken o gece hepsini aynı hızda harcayabilir. Profesyonel hayatının yanı sıra uyuşturucu, fahişeler, son derece pahalı lüks fantezilerle dolu kirli bir oyunun içindedir. Bu karakterin hayatındaki her şey abartılı bir şekilde devam etmektedir. Sonunda batar hapse girer. Çıkar.

Jordan Belfort felsefesi herşeyi satabilirsin, kendini, işini, haysiyetini, yeter ki talep oluşturmayı bil.

Bum. Sat bu kalemi bana. İzleyim. Hadi bakalım. Bu boktan kalemi mi satmamı istiyorsun?

İşte benim oğlum. Her boku satabilir.

-Bana bir iyilik yapsana. Oradaki peçeteye adını yazsana.

-Kalemim yok. Kesinlikle. Arz - talep dostum. Demek istediğimi anladınız mı?

Kaçınılmazlık yaratıyor. Bu hisseyi almak için seni zorluyor. İhtiyaçları olan bir şeymiş gibi gösteriyor.

- Anlıyor musun?

Eleştiri

http://www.beyazperde.com/filmler/film-127524/elestiriler-beyazperde/

Filmden

Yatırım dünyası balta girmemiş orman gibidir. Boğalar, ayılar, ardı arkası kesilmeyen tehlike. İşte bu yüzden Stratton Oakmont'ta en iyisi olduğumuz için gurur duyuyoruz. İyi eğitimli profesyoneller vardır. Finansal sahrada size rehberlik eder.

--

Beyler, Stratton Oakmont'a hoş geldiniz. Artık hedefiniz **Amerikalıların %1'i olan en varlıklı insanlar. Balinalardan bahsediyorum. Moby Dick'lerden. Bu senaryoyla ki kendisi sizin yeni zıpkınınız olur hepinize Kaptan Ahab olmayı öğreteceğim. Anladınız mı?**

Kaptan kimmi dedin?

Kaptan Ahab. Şeyden kitaptan. Orospu çocuğu, kitaptan. Çalıştır şu kafanı! Beni dinleyin. Yeni ismi olan yeni bir şirketiz. **Müşterilerimizin inanabileceği bir şirket. Müşterilerimizin güvenebileceği bir şirket. Wall Street'e derinlemesine kök salmış bir şirket. Kurucularımız Mayflower ile gelip Stratton Oakmont ismini boktan kayaya tırnaklarıyla kazımışlardı. Anladınız mı?**

Yapacağımız şey şu. Öncelikle Disney, AT&T IBM, değerli pay senetleriyle yakından ilgileneceğiz. Bu şirketlerdeki insanlar sızlanır. **Onları kandırdığımızda, ellerine ne var ne yok alırız. Borsa dışı piyasalar, angarya hisseleri. Para kazanacağımız yerler. 50% komisyon** var. Böyle bir durumda para kazanmanın anahtarı yapılanma öncesi pozisyonunu almaktır. Zira konuyu Wall Street gazetesinde okuduğunda iş işten geçmiştir. Siz bekleyin. Bekleyin. İlk konuşan kaybeder. Üzgünüm, aradığınız için teşekkürler.

--

Bunu gerçekten düşünmem gerek. Eşimle konuşmalıyım. Sizi sonra arasam olur mu?

Bilmiyorlar değil mi?

Düşünmeleri gerekiyor. **Eşleriyle ya da diş perisiyle falan konuşurlar. Asıl mesele şu ki, ne söyledikleri hiç önemli değil. İtiraz etmelerinin tek sebebi size güvenmemeleri. Hem size neden güvensinler ki?**

Yani, şu halinize bir bakın. Bir avuç ahlaksız satışçılarsınız değil mi?

--

Alınacak hisseler olarak Bu dünyada bildiğim bir şey varsa o da havayolu şirketleridir. (Bizdede otobüs şirketleri Kushon Havayolları geleceğin havayolu şirketidir.

--

Önemli olan şu ki aklınızda tutmanız gereken şey yerin kulağı vardır. İnsanlar bir araya gelirler ve dedikodusunu yaparlar. - Güzel bir noktaya değindin. - Duymak istemeyeceğimiz şey ise onların bir araya gelip "bizimle eğlendiler" demeleri.

- Stratton'ın adını lekeleyecektir.

--

JOHN RABE

John Rabe, (d. 23 Kasım 1882, Hamburg - ö. 5 Ocak 1950, Berlin), Alman işadamı.

John Rabe, II. Dünya Savaşı sırasında Çin'in Nanking bölgesinde 200.000'den fazla Çinli'nin hayatını kurtarmıştır. Japon işgali sırasında Nanking Güvenlik Bölgesi ve civarında meydana gelen katliamlara karşı direnerek, gerek bölgenin sivil halkı, gerekse Çinli askerlerinin yaşamaları için mücadele eden Rabe, Alman Siemens şirketinin temsilcisi olarak Nanking'te görevli bulunmaktaydı. Şirketinin kendi yerine atadığı görevliye rağmen işini bırakmayıp, savaşın ortasında kalan işçilere yardım etti.

İşiyle ilgili olarak görevi nedeniyle 1908 yılında Afrika'ya giden Rabe, 1910-1938 yılları arasında Çin'e gitti. Burada Siemens adına Nanking bölgesine elektrik üreten bir fabrika kurdu ve Çinli işçiler çalıştırmaya başladı. 27 yıl bölgede kalan John Rabe ve eşi, şehir bombardımanla karşı karşıya kaldığında yabancı ülke vatandaşları ve diplomatlarının teşviki ve arkadaşlarının yardımıyla Japon yetkilileri ikna ederek "güvenli bölge"yi oluşturdu. Bu gölgeden sorumlu Nanking Güvenlik Bölgesi Uluslararası Komitesi başkanı seçildi. 29 Aralık 1937 tarihinde Nazi yanlısı Japonlar tarafından istifaya zorlandı. Aynı tarihte önce Şangay'a oradan da Berlin'e geri döndü.

John Rabe, Almanya'da Nazi düşmanı Çinlilerle işbirliği yapmakla suçlanarak, elindeki bütün film, belge ve kaynaklara el konuldu. Günlükleri yasaklandı. Gestapo tarafından gözaltına alındı. Daha sonra bir süre daha Siemens için çalıştı. Savaşın bitiminde, savaştan önce Nazi Partisi üyesi olduğu için önce Ruslar, sonra da İngilizler tarafından sorgulanan **Rabe, 1946 yılında aklandı. 27 yıl boyunca kazandığı yaklaşık 50.000 dolarlık birikimini de Nanking'teki sivilleri kurtarmak için harcayan John Rabe, Çin'de halk kahramanı ilan edilmesine karşın, 1950 yılında Berlin'de yoksulluk içinde öldü. 1997 yılında naaşı Berlin'den Nankin'e getirildi. Mezarı Nankin katliamı için yapılan anıt bölgede bulunmaktadır.** Bugün Nankin'de o yıllarda oturduğu ev, aslına uygun restore edilerek kendi adıyla anılan bir müze haline getirilmiştir. John Rabe adına "Barış ve iletişim merkezi" açılmış, heykeli dikilmiştir.

John Rabe hakkında 1995, 2007 ve 2009 (2 kez) yıllarında 4 film çekildi. Günlükleri ise bir otobiyografi haline getirilerek, Nankin'den 60 yıl sonra The Good Man of Nanking adı altında yayımlandı.

SON KAHRAMAN (2009) JOHN RABE

KEEP THE ASPİDİSTRA FLYİNG (1997) Zambak Solmasın / Uçan Zambağı Tutun [A Merry War- Bir Mutluğun Savaşı]

Yönetmen: Robert Bierman
Ülke: İngiltere
Tür: Komedi, Dram, Romantik
Vizyon Tarihi: 08 Eylül 1997 (Kanada)
Süre: 101 dakika
Dil: İngilizce
Senaryo: George Orwell, Alan Plater
Müzik: Mike Batt
Görüntü Yönetmeni: Giles Nuttgens
Yapımcı: Robert Bierman, Sara Giles, Joyce Herlihy
Nam-ı Diğer: A Merry War | A Merry War
Firma: BBC Films | Bonaparte Films | Overseas FilmGroup
Web Sitesi: First Look Media
Çekim Yeri: Ealing Studios, Ealing, London, England, UK
Oyuncular: Richard E. Grant , Helena Bonham Carter, Julian Wadham , Julian Wadham ,Jim Carter, Harriet Walter

Hakkında ve Özet:

İngiliz romancı George Orwell, Hayvan Çiftliği adlı siyasal masalında, zorbalığa dönüşen Stalin yönetimini yerden yere vurmuş; Bin Dokuz Yüz Seksen Dört adlı ünlü yapıtında da insanlığı belleksiz ve muhalefetsiz bir totaliter toplum tehlikesine karşı uyarmıştı. Ama bu iki büyük yapıtından önce, 1930'lar İngiltere'sinde 'sınıf atlama özlemi'ni benzersiz bir kara mizahla eleştirdiği Aspidistra romanını kaleme almıştı. Aspidistra, sınıf atlama özentisindeki dar gelirlilerin bir statü simgesi olarak gördükleri, evlerinden eksik etmedikleri çiçeksiz bir zambak türüdür. Bir reklâm ajansında metin yazarlığı yapan Gordon Comstock, kapitalizmin yutturmacası olarak gördüğü reklâmcılıktan nefret eder, orta sınıfın boğucu yaşamından kaçarak şairliğe soyunur. Paraya savaş açmış bu uğurda herşeyini kaybetmeyi göze almıştır. Aynı zamanda kültürlü ve zeki pek çok dinsiz gibi ahlak kurallarına sıkı sıkıya bağlıdır. bu sebeple sevilen bir insan olmasına rağmen etrafındaki bu çember pek ilgisini çekmez. Her hareketi ve davranışı ile sevgilisini kendisini terk etmeye zorlar bir havası vardır ve her arıza adam gibi inadına sevilir.

Orta sınıfın simgesi olan aspidistra saksılarını da sürekli eleştirir ancak ondan da bir türlü vazgeçmez. Hayatın gerçekleri ile tamamen kendi uydurduğu bir takım prensipleri arasında kalmış sürekli olarak kendi içinde çelişen, toplumda arıza olarak nitelenen adamlardandır Bu uğurda sevgilisinden ayrılmayı bile göze alır; ama sürpriz sonunu yine sevgilisi yaratacaktır.

Kaynak:

(Keep the Aspidistra Flying)Aspidistra (Roman)George Orwell, Çeviri : Şemsa Yeğin, 2005, İstanbul,

https://eksisozluk.com/keep-the-aspidistra-flying--1710431

GEORGE ORWELL VE NEDEN YAZIYORUM?

“Sahtekârlığın evrensel düzeyde egemen olduğu dönemlerde, gerçekleri söyleyebilmek devrimci bir eylemdir.” George Orwell

Eric Blair, ya da yazarlıktaki müstear ismiyle, George Orwell üstüne söz söylemek yürek ister. En başta kendisi çok yürekli biriydi. İngiliz’di, fakat İngiliz sınıf sisteminden nefret ederdi. İspanyol İç Savaşı'nda sosyalizmin mümkün olduğunu, ama komünistlerin savaşı kaybedeceğini, Stalinist komünist yönetimin kayalara vuracağını, "Big Brother" (Büyük Birader) tehdidini ve daha neler neler. Yaşadığı çağın her oluşumunu inanılmaz zekâsıyla irdeledi, gidişini gördü ve hiç korkmadan, herkesten erken söyledi. Erken de, öldü...

Eserleri totalitarizme, tiranlığa ve dayatmacılığa karşı âdeta birer manifesto haline gelen George Orwell’ın, yazdıklarının aradan geçen yıllara rağmen hâlâ bu denli ilgi görüyor olması, yalnızca etkileyici gözlem gücü ve anlatım yeteneğiyle değil, ele aldığı konuların güncelliğini yitirmemesinden kaynaklanır.

Orwell’ı hem düşünce hem yazım anlamında Orwell yapan süreç nasıldı? Bu konuda hayatının çeşitli dönemlerini anlattığı birçok deneme ile Neden **Yazıyorum** oluşmuştur. Kitaba adını veren makale, özel olarak Orwell’ın yazın hayatı ve politikaya ilişkin düşünceleri, genel olarak ise yazma eylemi üzerine önemli ipuçları sunuyor. Orwell, edebiyatla bir şekilde uğraşan herkesin ya kendisine sorduğu ya da başkaları tarafından ona sorulan klasik sorunun peşine düşüyor:

Neden yazıyorum?

Yazmaya çok küçük yaşlarda, gün içinde kurduğu hayalleri kâğıda dökme isteğiyle adım attığını söyleyen Orwell, istemsizce sürüklendiği tasvir etme arzusundan dem vurarak yazısına başlıyor. Daha sonra ise yazmayı iyi betimlemelere ve klasik ifade biçimlerine indirgeyen anlayışa karşı çıkarak yazmanın bir zorunluluktan kaynaklandığını iddia ediyor.

Uzun süren gazetecilik deneyiminin kazandırdığı bir itkiyle, yazdıklarına yaşadığı dönemin politik atmosferi ve gerçeklikleriyle ilgili pasajlar da ekleyen Orwell, eleştirmen dostlarının, **Katalonya’ya Selam**’dan sonra onu nasıl **“iyi kitapları gazeteciliğe çevirmekle”** ve dolayısıyla iyi edebiyatı kısıtlı bir şeye indirgeyip rezil etmekle suçladığını anlatıp ekliyor: **“Söyledikleri doğruydu, ama başka türlüsünü yapamazdım. İngiltere’de çok az insanın bilmesine izin verilen bir şeyi, masum insanların haksız yere suçlandığını biliyordum. Buna sinirlenmemiş olsaydım, kitabı asla yazmamam gerekirdi.”**

Orwell’ı dönüştüren etkenler

Bu noktada Orwell’ın hayatına bakmakta fayda var. 1903 yılında Bengal’de doğan Orwell, ilk gençlik yıllarında şiir yazıyor, gazetecilik yapıyor ve başarılı bir öğrenci olarak burslar kazanıyordu. 1922 yılında ise 1927’ye kadar kalacağı Burma’ya polis olarak gider ve bu beş yıllık süre boyunca karakterini ve hayatını derinden etkileyen birçok olay yaşar. Orwell’ın zihinsel –ve dolayısıyla yazınsal– dünyası İspanya İç Savaşı’ndan sonra ise geri dönüşü olmayan bir şekilde değişmiştir. Üretken ve etken olduğu gençlik yılları iki dünya savaşı arasında geçen Orwell İspanyol iç savaşına katılmaya karar verir. Çağdaşı pek çok Avrupalı yazar, şair ve sanatçıda onun gibi yapmıştır. Barselona’ya gitmeden önce son gün Paris’te Henry Miller’le yemek yer ve daha sonra birliğine katılır. İlk sözü **“Faşizme karşı savaşmaya geldim.”** olmuştur. 1936’dan sonra İspanya İç Savaşı ve diğer olaylar neticesinde, o yıllardan sonra yazdığı ciddi eserlerin her satırının **“doğrudan ya da dolaylı olarak, totalitarizme karşı durduğunu ve demokratik sosyalizmi desteklediğini”** belirtmiştir.

Çocukluğundan itibaren edebi ve süslü ifadeye meyilli olan Orwell, **Neden Yazıyorum**’da, yazma eylemine girişen herkesin geçtiği süreçlerden bahsediyor. **Eğer bir insan yazıyorsa, Orwell’a göre bunun dört sebebi olabilir:**

Geçmişimle ilgili tüm bu bilgileri veriyorum, çünkü bir yazarın dürtülerinin ilk gelişimine dair bir şeyler bilinmeden değerlendirilebileceğine inanmıyorum. Yazarın meselesi yaşadığı çağ tarafından belirlenecektir -bu en azından bizimki gibi hareketli ve devrimci çağlar için geçerlidir- fakat yazar, daha yazmaya başlamadan, hiçbir zaman tamamen kurtulamayacağı duygusal bir tutum edinmiş olacaktır. Kuşkusuz, coşkusunu dizginlemek ve olgunlaşmamış bir aşamada, sapkın bir ruh halinde takılıp kalmaktan kaçınmakla yükümlüdür; fakat erken dönem etkilerinin hepsinden birden kaçtığında, yazma itkisini de öldürmüş olur. Geçimini sağlama gereksinimini bir kenara bıraktığımızda yazmayı (en azından nesir yazmayı) sağlayan dört temel dürtü vardır. Bu dürtüler, her yazarın içinde farklı derecelerde bulunur ve ölçüleri her yazarda zamana ve içinde bulunduğu ortama göre değişir. Bunları şöyle sıralayabiliriz:
1-Katıksız egoizm. Zeki görünme, hakkında konuşulma, ölümden sonra hatırlanma, çocukluğunda kendisini hakir gören yetişkinlerden intikam alma vb. arzular. Bu dürtü yokmuş, güçlü değilmiş gibi davranmak saçmalıktır. Yazarlar bu özelliği bilim insanları, politikacılar, avukatlar, askerler ve başarılı iş adamlarıyla; kısacası insanlığın üst tabakasıyla paylaşır. İnsanların büyük çoğunluğu aşırı bencil değildir. Otuz yaşından sonra, birey olma hissini neredeyse tamamıyla terk eder ve genellikle başkaları için yaşar, veya sadece ağır işlerin altında ezilirler. Ancak bir de, sonuna dek kendi hayatlarını yaşamakta kararlı olan iradeli ve yetenekli insanlardan oluşan bir azınlık vardır ve yazarlar bu sınıfa dahildir. Şöyle söyleyebilirim ki, ciddi yazarlar gazetecilere oranla paraya daha az düşkün olsalar da, sonuçta daha kibirli ve benmerkezcidirler.
2-Estetik coşku. Dış dünyada ve diğer yandan sözcüklerde ve sözcüklerin doğru bir şekilde düzenlenmelerinde güzelliğin algılanması. Şu ya da bu sesin etkisinden, iyi nesrin sertliğinden ya da iyi bir hikayenin ritminden zevk duymak. Kişinin değerli bulduğu, kaçırılmaması gerektiğini hissettiği bir deneyimi paylaşma tutkusu. Estetik dürtüsü, birçok yazarda oldukça güçsüzdür; ama propaganda ya da ders kitabı yazan bir yazar bile, faydacı olmayan nedenlerle hoşuna giden sözcükleri ya da ifadeleri sevecektir veya tipografiyi, kenarların genişliğini vs. önemseyecektir. Demiryolu kılavuzu seviyesinin üstündeki hiçbir kitap estetik kaygılardan tamamen muaf değildir.
3-Tarihsel Güç. Şeyleri oldukları gibi görme, gerçekleri bulma ve gelecek nesillerin kullanımı için saklama arzusu.
4-Politik amaçlar. "Politik" sözcüğü mümkün olan en geniş anlamında kullanılarak. Dünyayı belirli bir yöne götürme, diğer insanların uğrunda çabalamaları gereken toplumun nasıl bir şey olduğu hakkmdaki fikirlerini değiştirme. Bir kez daha söylüyorum: Hiçbir kitap politik eğilimlerden gerçekten bağımsız değildir. Sanatın politikayla hiçbir ilgisinin olmaması gerektiği fikrinin kendisi de politik bir tutumdur. (sh:10-11)

Orwell, "politik amaçlar" olarak nitelendirdiği motivasyondan bahsederken şöyle diyor: **"Barışçıl bir çağda şatafatlı ya da sadece betimleyici kitaplar yazabilir ve politik bağlılıklarımdan neredeyse bihaber olabilirdim. Ancak şimdi bir tür propagandacı olmak zorunda bırakıldım."** Arka planına savaşı alarak yazılmış bu makalelerde, Orwell'ın savaş yıllarından geri dönüşü olmayan bir zihinsel durum ve politik kimlikle çıktığını görüyoruz.

En çok okunan romanları olan **1984** ve **Hayvan Çiftliği**'ni düşündüğümüzde bu değişikliği anlamak güç değil. **Neden Yazıyorum'daki denemelerde ilk defa her türlü baskıcılığa karşı duruşunun kurgusal bir metne yedirilmemiş halini, Orwell'ın açık seçik ifadelerini görüyoruz.**

Yedi yıldır roman yazmıyorum, fakat çok yakında bir tane daha yazmayı umuyorum. O da bir başarısızlık olmaya mahkum. Her kitap bir başarısızlıktır, fakat ne tür bir kitap yazmak istediğimi açık bir biçimde biliyorum.
Dönüp son birkaç sayfaya baktığımda, sanki yazma dürtüm sadece toplum yararına odaklanan türdenmiş gibi gösterdiğimi görüyorum. Bıraktığım son izlenim bu olsun istemem. Tüm yazarlar kibirli, bencil ve tembeldir ve dürtülerinin altında bir gizem yatar. Kitap yazmak, acı verici bir hastalığın uzun süren nöbetleri gibi insanı bitiren korkunç bir mücadeledir. Ne karşı koyabileceği ne de anlayabileceği bir iblis tarafından itilmese, insan asla böyle bir işe kalkışmazdı. Biliyoruz ki, bu iblis, herkeste, bir bebeğin ilgi çekmek için ciyak ciyak ağlamasına yol açan içgüdünün aynısıdır.

Fakat yine de, sürekli kendi kişiliğini gizleme mücadelesi vermediği sürece insanın okunabilir hiçbir şey yazamayacağı da doğrudur. İyi nesir, pencere camına benzer. Hangi dürtülerimin daha güçlü olduğunu kesin olarak söyleyemem, fakat hangilerinin peşine düşülmesi gerektiğini biliyorum. Ve dönüp eserlerime baktığımda, politik bir amacım olmayınca hep ruhsuz kitaplar yazdığımı ve ağdalı pasajlara, anlamsız cümlelere, süslü sıfatlara ve genel olarak saçmalığa kapıldığımı görüyorum.(sh:15-16)

Dört makaleden oluşan derleme, Orwell'ın yazma süreçleri dışında, İngiliz sömürgesi olan Burma'da yaşadıklarını ve İngiltere hakkındaki düşüncelerini ele alıyor. Onun İngiltere halkı için düşündüğü eylem planına bir örnek olarak **Neden Yazıyorum'**dan bir pasaj aktaralım.

İngiltere halkının kendi hedeflerini belirlemesinin zamanı geldi. İstenen şey basit, insanlara benimsetilebilecek ve çevresinde kamuoyu görüşünün şekillenebileceği somut bir eylem planı. Aşağıdaki altı maddelik programın ihtiyaç duyduğumuz türden bir şey olduğunu düşünüyorum. İlk üç madde İngiltere'nin iç politikasıyla, diğer üçüyse imparatorluk ve dünyayla ilgili:
1-Toprağın, madenlerin, tren yollarının, bankaların ve temel endüstrilerin kamulaştırılması.
2-Britanya'daki en yüksek vergisiz gelirin, en düşük gelirin on katından fazla olamayacağı şekilde gelirlerin sınırlandırılması.
3-Eğitim sisteminin demokratik bir hat çerçevesinde reforme edilmesi.
4-Hindistan'a savaş bitiminde ayrılma hakkıyla beraber hemen Dominyon statüsü (Büyük Britanya İmparatorluğu'nun, anavatanla aynı hakları olan deniz aşırı parçalarından beherine verilen isim) verilmesi.
5-İçinde renkli insanların da yer alacağı bir emperyal genel konseyinin kurulması.
6-Çin, Etiyopya ve faşist güçlerin tüm diğer kurbanlarıyla resmi müttefiklik ilanı.
Bu programın genel eğilimi âşikar. Oldukça açık bir biçimde, bu savaşı devrimci bir savaşa, İngiltere'yi ise sosyalist bir demokrasiye dönüştürmeyi hedefliyor. Programa, sıradan insanların anlayamayacağı ya da sebebini kavrayamayacağı hiçbir şeyi özellikle koymadım. Verdiğim haliyle Daily Mirror'm ön sayfasında basılabilir. Ancak bu kitabın amaçları doğrultusunda daha ayrıntılı bir açıklamaya ihtiyaç var.
1- Kamulaştırma. Endüstri bir çırpıda "kamulaştırılabilir", fakat esas süreç yavaş ve karmaşıktır. İhtiyaç duyulan şey, tüm temel endüstrilerin mülkiyetinin resmi olarak sıradan insanları temsil eden devletin eline geçmesidir. Bu bir kez yapıldığında, sadece tapular ve ortaklık belgelerinin mülkiyeti sayesinde geçinen salt sahipler sınıfının ortadan kaldırılması olanaklı hale gelir. Dolayısıyla, devlet mülkiyeti kimsenin çalışmadan yaşamayacağı anlamına gelir. Bunun endüstrinin idaresinde ne kadar hızlı bir değişim anlamına geldiğiyse pek belli değildir. İngiltere gibi bir ülkede, en azından savaş zamanı tüm yapıyı yerle bir edip silbaştan yeniden inşa edemeyiz. Endüstriyel şirketlerin çoğunluğu, kaçınılmaz olarak aynı personelle devam edecek; bir zamanların mülk sahipleri ile yöneticileri işlerini devlet çalışanı olarak sürdürecektir. Küçük kapitalistlerin bu tür düzenlemeleri aslında sevinçle karşılayacağını düşündürecek sebepler var. Direniş; büyük kapitalistlerden, bankerlerden, toprak ağalarından ve başıboş zenginlerden, kabaca ifade edecek olursak yılda iki bin sterlinden fazla kazanan sınıftan gelecektir; ama ellerine bakan herkesi saysak bile, bu insanlar İngiltere'de yarım milyondan fazla etmiyor. Tarım alanlarının kamulaştırılması; çiftçilerle sorun yaşamak zorunda kalmadan toprak ağalarını, aşar vergisi toplayanları kesip atmak anlamına geliyor. İngiliz tarımının, çiftliklerin çoğunu (en azından başlangıçta) birer birim olarak korumadan yeniden örgütlenmesini beklemek zor. İşinin erbabı olan bir çiftçi, maaşlı bir müdür olarak devam edecektir. Esas itibarıyla bu çoktan böyledir, ancak ek olarak kâr elde etme ve bankaya sürekli olarak borçlu olma dezavantajlarına sahiptir. Küçük ticaretin belirli türleriyle, hatta küçük ölçekli toprak mülkiyetiyle devletin muhtemelen herhangi bir sorunu olmayacaktır. Örneğin, küçük çiftlik sahipleri sınıfını kurban ederek başlamak büyük bir hata olurdu. Bu insanlar gerekli ve genel olarak yeterlidir ve çalışma süreleri, "kendi efendileri" olma hislerine bağlı. Fakat devlet, toprak mülkiyetine göre kesinlikle bir üst sınır (muhtemelen en fazla 15 dönüm) koyacak ve şehirlerde toprak mülkiyetine hiçbir şekilde izin vermeyecektir.

Bütün üretim araçlarının devlet mülkiyeti ilan edildiği andan itibaren, sıradan insanlar, şimdinin aksine, devletin kendileri olduğunu hissedeceklerdir. Savaş olsun ya da olmasın bizden beklenen fedakarlıklara katlanmaya hazır olacaklardır. Ve hatta İngiltere'nin çehresi hiç değişmiyormuş gibi dursa bile, temel endüstrileri alanlarımızın resmen kamulaştırıldığı gün, tek bir sınıfın egemenliği sona erecektir. O andan itibaren vurgu, mülkiyetten yönetime, ayrıcalıktan yeterliliğe kayacaktır. Kendi başına devlet mülkiyetinin, savaşın genel zorluklarından daha az toplumsal değişime yol açması gayet mümkün. Fakat bu, herhangi bir gerçek yeniden yapılanmanın mümkün hale gelmesi için zorunlu olan ilk adım.

2-Gelirler. Gelirlerin sınırlandırılması, var olan tüketim mallarının miktarına dayalı olarak yönetilen bir iç para biriminin varlığını imleyen bir asgari ücret saptanması anlamına geliyor. Ve bu da, şimdi yürürlükte olandan daha sıkı bir tayın planlaması demek. Dünya tarihinin bu aşamasında, her insanın tamamen eşit gelire sahip olması zorunluluğuna gerek yok. Belirli işleri yapmak için bir tür maddi karşılıktan başka teşvik edici hiçbir şey olmadığı tekrar tekrar gösterildi. Diğer yandan, maddi karşılığın çok büyük olması gerekmiyor. Gelirlerin benim önerdiğim kadar katı bir şekilde kısıtlanması uygulamada imkânsız. Aykırılıklar ve yakasını kurtaranlar hep olacaktır. Ancak bire onun maksimum normal fark olmaması için hiçbir sebep yok. Ve eşitlik hissi bu sınırlar dâhilinde olanaklı. Haftada üç sterlini olan adamla yılda bin beş yüz sterlini olan adam, Westminster düküyle rıhtımdaki banklarda uyuyanların aksine, birbirlerini denkleri olarak görebilirler.

3-Eğitim. Eğitim reformu, savaş zamanında başarı göstermekten çok geleceğe yönelik bir vaat olmak zorunda. Şu anda okuldan ayrılma yaşını yükseltecek ya da ilkokullardaki eğitimcilerin sayısını arttıracak durumda değiliz. Fakat demokratik bir eğitim sistemi yönünde acil olarak atılabilecek adımlar var. Özel okulları ve eski üniversiteleri, özerkliklerini ortadan kaldırarak, sadece beceri temelinde seçilen ve devlet yardımı alan öğrencilerle doldurabiliriz. Günümüzde özel okul eğitimi; kısmen sınıfsal önyargı eğitimi, kısmen de orta sınıfın belirli mesleklere girebilme karşılığında üst sınıfa ödediği bir çeşit vergi. Koşulların değişmekte olduğu doğru. Orta sınıflar, eğitimin pahalılığına isyan etmeye başladı ve savaş bir iki yıl daha sürerse özel okulların çoğunu batıracak. Boşaltma da belirli küçük değişimlere yol açıyor. Fakat daha eski okullar arasında finansal fırtınaya en uzun dayanabilecek olanların şu ya da bu şekilde var olmayı sürdürerek züppelik merkezleri olarak irin toplaması tehlikesi var. İngiltere'nin sahip olduğu 10.000 "özel" okul gibi, onların da neredeyse hepsinin baskılandırılması gerekiyor. <u>Bu kurumlar sadece ticari girişimler olmaktan ibaretler ve çoğu durumda eğitim seviyeleri ilkokullarınkinden daha düşük. Yalnızca devlet tarafından eğitilmenin utanılacak bir şey olduğu fikri yaygın olduğu için var olmaya devam ediyorlar.</u> Devlet, başlangıçta bir jestten fazlası olmasa da, tüm eğitimden kendisini sorumlu ilan ederek bu fikri bastırabilir. Eylemlere olduğu kadar jestlere de ihtiyacımız var. Zeki bir çocuğun hak ettiği eğitimi alıp almayacağını sadece doğumundaki bir tesadüf belirlerken, bu noktadaki "demokrasiyi savunma" konuşmalarının saçmalıktan ibaret olduğu fazlasıyla açık.

4-Hindistan. <u>Hindistan'a vermemiz gereken şey, "özgürlük" değil; daha önce de söylediğim gibi bunu vermek imkansız; Hindistan'a daha ziyade müttefiklik, ortaklık, yani eşitlik önermeliyiz.</u> Fakat aynı zamanda Hintlilere isterlerse ayrılmakta özgür olduklarını da söylemek zorundayız. Bu olmaksızın eşit ortaklık olamaz ve renkli insanlarımızı faşizme karşı koruma iddiamız inanılırlığını yitirir. Ama Hintlilere kendilerini başıboş kılma özgürlüğü verildiği anda bunu yapacaklarını düşünmek bir hata. Bir Britanya hükümeti koşulsuz bağımsızlık önerdiğinde onlar bunu reddedeceklerdir. Zira ayrılma hakları olduğu sürece, bunu yapmak için temel nedenleri ortadan kalkmış olacaktır.

İki ülkenin birbirlerinden bütünüyle ayrılmaları, hem İngiltere hem de Hindistan için bir felaket olur. Akıllı Hintliler bunu biliyorlar. Şu anda Hindistan yalnızca kendini savunamamakla kalmıyor, aynı zamanda neredeyse kendini beslemekten bile aciz. Ülke idaresinin tamamı, ağırlıklı olarak İngilizlerden oluşan ve beş ya da on yıl içinde yerlerine yenileri konamayacak olan uzmanlardan (mühendisler, ormancılar, demiryolu memurları, askerler, doktorlar) oluşan bir kadroya dayanıyor. Dahası, İngilizce ülkenin temel ortak dili ve Hindistan entelijansiyasının neredeyse tamamı son derece İngilizleştirilmiş durumda. Yabancıların egemenliğine girme -zira Britanyalılar çıktığı anda, Japonlar ya da başka güçler Hindistan'a gireceklerdir- taşlarm inanılmaz biçimde yerlerinden

oynamasına yol açacaktır. Ne Japonlar ile Ruslar ne de Almanlar ile İtalyanlar Hindistan'ı Britanya'nın ulaştığı düşük verimlilik seviyesinde dahi idare etmeyi başarabileceklerdir. Hintliler, gerekli olan teknik uzman kitlesine ya da diller ve yerel koşullar hakkındaki bilgilere sahip değiller ve muhtemelen Avrasyalılar gibi vazgeçilmez arabulucuların güvenini kazanamayacaklardır. Eğer Hindistan yalnızca "özgürleşecek", yani Britanya'nın askeri korumasından azade olacak olursa, bunun ilk sonucu yeni bir yabancı işgali, İkincisiyse birkaç yıl içinde milyonlarca insanın ölümüne yol açacak olan büyük kıtlık dizileri olacaktır.
Hindistan'ın ihtiyacı olan şey, Britanya'nın müdahalesi olmaksızın, ama askeri koruma sağlamak ve teknik danışmanlığı garanti eden türden bir ortaklık ilişkisinde kendi anayasasını oluşturma hakkına sahip olmaktır Bu, İngiltere'de sosyalist bir hükümet olmadığı sürece, hayal dahi edilemez. İngiltere, Hindistan'ın gelişimini -kısmen Hindistan'da endüstrinin fazlasıyla gelişmesi durumunda ticari rekabetten duyduğu korkudan, kısmen geri kalmış insanlar medeni olanlardan daha kolay yönetildiğinden- en azından sekiz yıldır yapay olarak engellemekte. Ortalama bir Hintli'nin kendi vatandaşlarından Britanyalılara oranla daha çok çektiği herkesçe biliniyor. Küçük Hint kapitalisti şehirli işçiyi son derece acımasızca sömürüyor, köylü doğumundan ölümüne tefecinin kıskacında yaşıyor. Fakat tüm bunlar, Hindistan'ı yarı bilinçli olarak mümkün olduğunca geri bırakmak isteyen Britanya egemenliğinin dolaylı sonuçları. Britanya'ya en sadık olan sınıflar prensler, toprak sahipleri ve iş çevreleri; yani genel olarak statükoda durumu çok iyi olan gerici sınıflardır. İngiltere Hindistan'la ilişkisinde sömüren olmayı bıraktığı anda güç dengesi değişecektir. O zaman Britanyalıların, yaldızlı filleri ve yapay ordularıyla gülünç Hint prenslerini methetmesine, Hindistan'da sendikaların büyümesini engellemeli…….(sh:72-77)

Burma Günleri (Aslan ve Unicorn), İngiltere ve İngiliz halkı üzerine düşünceleri ve dönemin politik atmosferi üzerine yorumlarından oluşuyor. Ulusal yaşam standartlarını düşürmek istemeyen Britanya iktidarının karşılaştığı zorluklar ve benimsediği savunmacı anlayış, Nazizm gerçeği, iktidardaki kesimin halktan kopukluğu ve gelmekte olan savaş karşısındaki pragmatist, umursamaz tutum kendine yer buluyor:

"Yaşanan; yaşam tarzlarında bir değişikliğe yönelmekte isteksiz zengin sınıfın tamamının, faşizmin ve modern savaşın doğasına gözlerini kapatmasıydı. Ve reklamlardan geçindiği için ticaret koşullarının normal kalmasında çıkarı olan adi basın tarafından halk kitlelerine suni iyimserlik pompalanıyordu."

Bir Fili Vurmak başlıklı kısacık makalede ise yaşadığı ilginç bir olayı anlatıyor. Burma'da polis olarak çalışan Orwell'a, bir şekilde kaçıp şehre gelen, pazar yerinde kontrolsüzce "dehşet saçan" bir fil olduğu söyleniyor ve olayı halletmesi isteniyor. Tüfeğini kapıp pazar yerine gelen Orwell'ın, koca bir Hintli topluluğunun karşısında, görevini yapması beklenen bir "İngiltereli" polis olarak âdeta bütün Hint halkıyla, kimliğinden ötürü hesaplaşmasını izliyoruz.

Bir İdam ise Orwell'ın hapishanede görevli olduğu dönemde tanıklık ettiği bir hikâye. Kısacık, yarım saatlik bir zaman diliminde geçiyor ve neredeyse gerçek olduğu unutularak, âdeta bir kurgu gibi okunuyor; Orwell'ın psikolojik gözlem yeteneğini ve gizleyemediği edebi dehasını bir kez daha gözler önüne seriyor. Orwell'ın tüm bu makalelerde usanmadan değindiği, vurguladığı bir şey var. O da, kendi politik söylemini nasıl yıllar içinde kazandığı –maruz kaldığı da diyebiliriz– deneyimleri estetik yetkinlikle birleştirerek sunmaya çalıştığı ve bunun önemi. Ona göre politik tavrın edebi bir söyleme kavuşması ancak belirli bir estetik deneyimi aştıktan sonra mümkün olabilir, bu yüzden daha önce yazdığı bazı metinleri sırf estetik kaygılarla yazılmış, gereksiz arayışlara işaret eden şeyler olarak görüyor.

BURMA'DA BİR İDAM

Burma'da oldu bu anlatacaklarım. Ipıslak bir gündü, bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Ölgün, teneke pası gibi sarı yampirik bir ışık, hapishane avlusunun yüksek duvarlarına yansıyordu. İdam mahkûmlarının hücrelerinin dışında bekleşiyorduk. Hayvanların kapatıldığı kafesler gibi, çift parmaklıklı iğrenç barakalardı bunlar. Her hücre, enine boyuna üç buçuk metre kadar genişti. Çıplak

bir mekândı, tahta bir döşek ve bir su kabı dışında. Kimi hücrelerin esmer tenli sakinleri, battaniyelerine sarılmış, demir parmaklıkların gerisinden ölgün nazarlarla dışarıyı seyrediyordu. Hepsi idam mahkûmuydu, bir iki haftaya kadar asılacaklardı.

Mahkûmlardan birini hücresinden çıkardılar. Adam Hindu idi. Ufak tefek, zayıf, kavruk biriydi. Başı tıraşlı, sulanmış gözleri bulanık bakıyordu. Çelimsiz vücuduna hiç uymayan, yeni sürgün gibi fışkırmış kalın bir bıyığı vardı. Hani, şu komedi filmlerindeki abartılı, gülünç adamların bıyıkları gibi. Boyu iki metreye yaklaşan, çam yarması gibi Hindu muhafızlar mahkûmu derdest etmiş darağacına hazırlanıyorlardı. İki muhafız ellerinde tüfek ve sürülmüş kasaturaları ile adama vaziyet ederken, öbürleri ellerini kelepçeliyordu. Kelepçeyi zincirlediler ve kollarını da büküp bağladılar. Neredeyse, mahkûma yapışık yürüyorlardı, elleri devamlı onu kavramış, sanki onun yanlarında olduğundan emin olmak ister gibi, adamı sımsıkı tutuyorlardı. Biri balık tutmuş da, henüz canlı balık tekrar suya atlamasın diye elinde hapsetmeye çalışıyor sanırdınız. Ama mahkûm öylece ilgisiz duruyordu, ellerini bağlasınlar diye uzatırken, ne olup bittiğinin farkında değil gibiydi.

Saat sekizi çaldı. Uzaktaki barakalardan. Islak havayı delerek gelen bir boru sesi... Hepimizden ayrı, mesafeli duran canı sıkkın hapishane müdürü, değneğiyle kumu eşelerken, boru sesini duyunca başını kaldırdı. Müdür, askeri doktordu, fırça gibi gri bıyıklı, boğuk sesli biri. Sinirli sinirli, "Tanrı aşkına çabuk ol Francis" dedi. "Bu adamın bu saate kadar ölmüş olması gerekiyordu. Daha hazır değil misin?"

Baş gardiyan Francis, kapkara elini havada sallarken: "Tamam efendim, tamam efendim" diye fokurdadı. Keten bezinden bir elbisesi ve sarı çerçeveli metal gözlükleri vardı. Ama, ş'leri tıslayarak konuşuyordu. "Herşey ayarlandı efendim. Cellat bekliyor. Hemen işe koyuluyoruz."

"İyi, haydi bitirin şunu. Bu iş bitmeden mahkûmlar kahvaltılarını yiyemeyecekler."

Darağacına gidiyoruz. İki muhafız mahpusun iki yanında yürüyor, tüfekler takılı, öbür iki muhafız ise, adamı hem itekliyor, hem de sanki düşmesin diye tutuyordu. Geri kalanımız, hâkimler ve diğerleri, arkadan geliyorduk. Aniden, birkaç metre yürüdükten sonra, hiçbir ikaz ya da emir olmaksızın, tören alayı yarıda kesildi. Berbat bir şey oldu, nereden çıktığı belirsiz bir köpek avluya daldı. Avaz avaz havlayarak aramıza girdi, bir sürü insanı bir arada bulduğu için sevinçli, tüm vücudunu sarsarak etrafımızda atlayıp sıçramaya başladı. Uzun karışık tüylü, yarı teriyer, yarı sokak köpeği bir mahluk. Biraz atladı, zıpladı, sonra, kimsenin durdurmasına kalmadan, mahkûmun üstüne sıçradı ve yüzünü yalamaya çalıştı. Herkes donakaldı, köpeği yakalamayı bile akıl edemedik. "Bu belalı köpeği kim saldı buraya?" diye öfkeyle haykırdı hapishane müdürü.

"Biriniz yakalayın şunu!"

Muhafızın biri kafileden ayrıldı, sarsak bir edayla köpeğin ardından seyirtti. Ama, umursamaz köpek, hiç ele gelmiyor, oyun oynar gibi dans ediyordu. Genç bir melez gardiyan yerden bir avuç çakıl taşı alıp köpeğe fırlattı, ama köpek taşlardan kurtulup tekrar peşimizden geldi. Havlamaları hapishane duvarlarında yankılanıyordu. İki muhafızın tuttuğu mahpus, tüm bunlar infaz formalitesinin olağan bir parçasıymış gibi, ilgisiz bakıyordu. Neden sonra, nihayet biri köpeği yakalayabildi. Mendilimi boynuna dolayıp uzaklaştırdık onu. Ama, köpek hâlâ direniyor ve inliyordu.

Darağacına kırk metre kadar kalmıştı. Önümde yürüyen mahpusun çıplak kahverengi sırtına baktım. Eli kolu bağlı, sarsak yürüyordu. Yine de, Hintlilerin o dizlerini hiç germeden hafif yaylanan yürüyüşü çok istikrarlıydı. Her adımda, adaleleri yerli yerine oturuyor, Bir keresinde, her iki omuzunu yakalamış adamların kıskacına rağmen, bir su birikintisine basmamak için, hafif yana çark etti. Tuhaftır, o ana kadar, sağlıklı, bilinçli bir adamı yok etmenin ne demek olduğunu asla kavrayamamıştım. Mahpusun su birikintisine basmamak için yana çekilişini görünce, yolunda giden bir hayatı kısa kesmenin gizemini, dile getirilemez yanlışlığını gördüm. Bu adam ölmüyordu ki, bizim kadar canlıydı. Vücudunun tüm organları çalışıyordu, bağırsakları sindirdiğini dışarı atıyor, cildi kendini yeniliyor, tırnakları uzuyor, dokuları oluşuyordu. Darağacına çıktığında, sonra da saniyenin onda birinde havada düşerken, tırnakları hâlâ uzuyor olacaktır. Gözleri sarı çakılları ve gri duvarları görüyor, beyni hâlâ her şeyi hatırlıyor, akıl yürütüyor, hatta su birikintilerine bile dikkat ediyordu. O ve biz, bir grup insan,

beraberce yürüyor, aynı dünyayı görüyor, hissediyor, anlıyorduk. Ama iki dakika sonra, ani bir kopuşla, içimizden biri gitmiş olacaktı, bir beyin eksik, bir dünya eksik.

Darağacı, hapishane bahçesinden ayrı, her yanını dikenli uzun otların sardığı küçük bir avluda idi. Bir hangarın üç tarafı gibi, tuğladan yapılmış, üstüne kalın bir tahta döşenmiş, onun üstüne de iki direk ve kol demiri oturtulmuştu, en tepede de bir halat sallanıyordu. Hapishanenin beyaz üniformasını giymiş, gri saçlı bir mahkûm olan cellat, cihazının yanında bekliyordu. Avluya girer girmez, köleler gibi yerlere eğilerek hepimizi selamladı. Francis'in bir sözü üzerine, iki muhafız, mahpusu daha da sıkı tutup itekleyerek darağacına doğru götürdüler ve sakarca basamaklardan çıkardılar. Sonra, cellat tırmanıp halatı mahpusun boynuna geçirdi.

Beş metre ötede dikilmiş bekliyorduk. Muhafızlar darağacının etrafında halka olmuştu. Ve sonra, ilmik boynunda sıkıştırıldığında, mahpus tanrısının ismini haykırmaya başladı. Yüksek sesle, nakarat gibi devamlı tekrarlanan bir feryattı bu, "Ram! Ram! Ram! Ram!" Canhıraş, korku dolu, acil bir imdat çağrısı değil, sabit, ritmik, neredeyse çan çalışı gibi bir seslenişti. Köpek bu sese sızlanır gibi karşılık verdi. Darağacında dikilen cellat, hemen un çuvalı gibi keten bir torba çıkarıp mahpusun başına geçirdi. Fakat, kumaşın emmesine rağmen, feryadı hâlâ işitiliyordu: "Ram! Ram! Ram! Ram! Ram!"

Cellat darağacından indi, manivelayı tutarak bekledi. Dakikalar geçti gibi geldi. Mahpusun sabit, soğuk haykırışı sürdü de sürdü: "Ram! Ram! Ram! Ram! Ram!" sesi bir saniye bile duraksamadı. Hapishane müdürü başını çenesine eğmiş, değneğiyle toprağı eşeliyor ve muhtemelen zihninde belli bir sayıya kadar izin vermiş, mahpusun feryatlarını sayıyordu, elli belki de yüz. Herkesin beti benzi attı. Hintliler'in suratları berbat kahve gibi griye dönmüştü ve birkaçının kasaturaları da titriyordu. İpin ucunda bağlı, kukuletalı adama bakıyor ve haykırışlarını dinliyorduk, her feryat, iki saniye daha hayat demekti. Hepimizin kafasında da aynı fikir vardı: Oh, öldür adamı çabucak, bitir şu işi, durdur şu iğrenç gürültüyü!

Aniden, hapishane müdürü kararını Verdi. Başını kaldırdı, değneğiyle hızlı bir hareket yaptı. Neredeyse vahşi bir sesle "Chalo!" diye bağırdı. Madeni bir gürültü ve sonrasında ölüm sessizliği. Mahpus yok olmuştu, ama halat kendi üstüne dönüp duruyordu. Köpeği salıverdim, hayvan hemen dört nala darağacının arkasına koştu, ama oraya varır varmaz aniden durdu, havladı ve sonar avlunun bir köşesine çekilip otların arasında dikildi ve ürkek ürkek bize bakmaya başladı. Ölüye bakmak için darağacının arkasını dolandık. Ayakları dümdüz yere dönük, vücudu yavaş yavaş sallanıyordu, bir taş kadar kaskatı ve cansızdı.

Hapishane müdürü elinde değneğiyle geldi, çıplak vücudu dürttü, ceset sallanınca, belli belirsiz bir sesle, "Bu iş tamam" dedi. Darağacından uzaklaştı ve derin bir nefes aldı. Yüzündeki sıkkın ifade derhal kaybolmuştu. Kol saatine şöyle bir göz attı: "Saat sekizi sekiz geçiyor. Bu sabahlık da bu kadar, tanrıya şükür!"

Muhafızlar kasaturalarını çözüp marş marş uzaklaştılar. Uslanan ve bir hata yaptığının farkında olan kopek, muhafızların peşinden gitti. Biz de, darağacını bırakıp hükümlülerin bekleştiği hücreleri geçtik ve hapishanenin büyük avlusuna geldik. Hükümlüler, muhafızların nezaretinde kahvaltılarına çoktan başlamışlardı. Uzun kuyruklar halinde, ellerinde birer teneke kase çömelmiş bekleşiyor, aralarında dolaşan muhafızlar da pilav dağıtıyordu. İnfaz sahnesinden sonar, çok evcil, neşeli bir manzara gibi göründü. Görev yerine getirildiği için hepimiz müthiş ferahlamıştık. İnsanın içinden şarkı söylemek, koşmak ya da alabildiğine gülmek geliyordu. Herkes birden neşeyle çene çalmaya başladı. Yanımda yürüyen melez delikanlı, geldiğimiz yolu başıyla işaret ederek gülümsedi ve "Biliyor musunuz efendim, arkadaşımız (ölen adamı kastediyordu) temyiz talebinin reddedildiğini öğrendiğinde, hücresine pislemişti.

Korkusundan. Lütfen, bir sigaramı alın, efendim. Yeni gümüş tabakamı beğendiniz mi? İki rupiye aldım. Kaliteli Avrupa tarzı."

Birçoğu güldü, neye güldüklerini bilmeksizin. Francis hapishane müdürünün yanında yürürken, çalçene konuşuyordu: "Şey efendim, her şey mükemmelen tamamlandı, bitti. Şipşak bitirdik işi. İşte

böyle. Oooo, hayır. Her zaman böyle olmuyor. Doktorun darağacının altına gidip mahkumun ölümünü garantilemek için bacaklarına asıldığını bilirim. Ne nahoş bir durum!"

"Ayaklarına asılıp buruluyor öyle mi? Çok kötü" dedi hapishane müdürü.

"Ah efendim, mahkûmlar söz dinlemeyip direndiği zaman daha da berbat oluyor. Hatırlıyorum, bir adam, infaz için geldiğimizde hücresinin demir parmaklıklarına yapışıp kalmıştı. Söylediklerime belki inanmayacaksınız, ama adamın ellerini parmaklıklardan kurtarabilmek için, her bir bacağına üç muhafızın asılması gerekmişti. Makul davranması için onu iknaya çabaladık.

"Bak sevgili dostum, dedik, bize yaptığın şu eziyete bak!" Ama, gelin görün ki, adam bize kulak asmadı. Ah, ah, bize büyük sorun çıkarmıştı."

Bir de baktım ki, avaz avaz gülüyorum. Herkes gülüyordu. Hapishane müdürü bile hoşgörülü bir ifadeyle sırıttı. Gülerek, "Haydi hepiniz gelin de birer içki için" dedi. Arabada bir şişe viskim var. Hepimize yeter."

Hapishanenin kocaman çift kapılarından geçip yola çıktık. "Bacaklarına asılmak ha?" dedi Burmalı bir hâkim ve kahkahalarla boğuldu. Hepimiz tekrar gülmeye başladık. O anda, Francis'in öyküsü olağanüstü komik gelmişti. Avrupalılar ve yerliler gayet dostane bir hava içinde, beraberce içki içtik. Ölen adam bizden sadece yüz metre uzaktaydı. ["The Collected Essays, Journalism and Letters of George ORWELL" G.Orwell'in Derlenmiş Denemeleri, Gazete Yazıları ve Mektupları Volume 1, An Age Like This, 1920-40 Cilt 1, İşte Böyle Bir Çağa 1920-40)]

Kaynak:
George Orwell, Neden Yazıyorum, Orjinal isim: Why I Write, trc: Levent Konca, İstanbul, 2013
http://www.prensesemektuplar.com/2011/01/george-orwell.html
http://marmaracommunity.net/blog/2013/11/27/george-orwellin-acik-secik-ifadeleri/
http://webarsiv.hurriyet.com.tr/2000/04/17/198958.asp

1984 NİNETEEN EİGHTY-FOUR (1984)

ANİMAL FARM / Hayvan Çiftliği (1999)

DİE VİERTE MACHT/ Dördüncü Kuvvet (2012)

Yönetmen: Dennis Gansel
Ülke: Almanya
Tür: Gerilim
Vizyon Tarihi: 08 Mart 2012 (Almanya)
Süre: 115 dakika
Dil: İngilizce, Rusça
Senaryo: Dennis Gansel, Florian Schumacher
Müzik: Heiko Maile
Görüntü Yönetmeni: Daniel Gottschalk
Yapımcı: Thomas Friedl, Nico Hofmann, Nina Maag
Nam-ı Diğer: The Fourth State | The Year of the Snake
Oyuncular: Moritz Bleibtreu , Kasia Smutniak , Max Riemelt, Rade Serbedzija, Yevgeni Sitokhin

Hakkında

We are the Night / Geceler Bizim ve The Wave / Dalga filmleriyle adını duyuran Alman yönetmen Dennis Gansel bu kez Rusyada geçen bir casus-aksiyon filmine imzasını atıyor. Filmin konusu hakkında başlangıçta kurgusal olduğu söylense de araştırılınca, Rusyanın yakın tarihini işlediği anlaşılmaktadır. Seyretmenizi tavsiye ederim.

Konusu:

Filmin kahramanı Paul Jensen, Rusyanın Meşhur gazetecisi olan Norbert Jensen'in oğludur. Babası bir araba kazası süsü verilerek öldürülmüştür. Paul Jensen, bir iş nedeniyle Berlin'den Moskovaya taşınır ve deneyimleri sayesinde popüler bir gazetenin sosyete sayfalarının editörü olur. Moda gösterileri, partiler ve şöhretlerle dolu debdebeli hayata alışmışken, Katja adında bir aktiviste âşık olur ve Rusyanın siyasal gündemine aşina olmaya başlar. Ne var ki, en iyi gazetecilerden olan **Jazinsky** Kanal TR6 TV program yaparken, bir dergide yazması teklif edilir. O da derginin görüş politikasının muhalifi olduğundan ret eder. Ve sokak ortasında öldürülür.

Paul Jensen ise babasının arkadaşı olan bu muhabirin öldürülmesine tanık olduğundan misafir geldiği dergide "Büyük gazeteci "O artık bizimle. " "Sesi bozulmamış ..." " Hepimiz onu özleyeceğiz. " başlıklı bir küçük bir habere imza atar. Fakat bu haberle başı hem teröristler, hem gizli servis hem de Rusya'nın meşhur adalet sistemiyle belaya girecektir.

Aktivist Katja ile bir gece vedalaşırlarken metroya düzenlenen terör eylemine karışır. Katja kaybolur. Paul, bir patlama öncesi Katja ile görüntülendiğinden mahkum edilir.

Çeçen Direnişçilerinin bulunduğu koğuşa düşer. Orada babasını tanıyan **Aslan Natirov** ile arkadaş olur. Hapiste alman asıllı gizli servis elemanı Lukoviç, Aslan'ı ispiyonlar. Aslan sorguya götürülür. Dönüşte Aslan Lukoviç'i arkadaşları ile intihar süsü vererek öldürseler de hapishanenin infaz memurları onu da katlederler. Aslanın arkadaşı Şamil, Paul'un bu olayda suçlu olduğu vehmine kapılır. Paul'ü boğmaya çalışır. Bu sefer Paul koğuştan çıkarılıp ayrı bir hücreye konur. Bu arada babasının eski arkadaşı Alexei Mikhailoviç avukatı getirip anlaşmaya imza atarsa serbest bırakılacağını söyler. Paul anlaşmayı istemeyerek imzalar. Ancak Gizli servis onu başka bir yere götürmek isteyince kaçar. Arananlar listesine düşer. Elçiliğe sığınmak için gelir. Fakat görür ki, Alexei Mikhailoviç'nin gizli servisle ilişkisi olduğunu fark eder. Paul çaresiz dolanırken, metro eylemi sırasında gördüğü bir kişinin peşine düşer. Takip eder. Takip sonucu hiç beklemediği Katja ile karşılaşır. Paul, Katja ile bir arkadaşının evine giderler. Katja, tehditle kardeşi Anatoly'i kurtarmak için gizli servisin emrine girdiğini, Aktivistlerin başı Vladimir Lesov'unda tehditle gizli servis elemanı olduğunu söyler.

Araştırmalarını artıran Paul babasının kendisine şifreli olarak bıraktığı CD yi bulur. Bu CD Çeçen savaşının nasıl çıkarıldığını anlatmaktadır.

Babası bıraktığı Mesajda şunları söylemişti.

Ben Sevgili Paul, 1998 sonbaharında yıkıcı biri bombalamalar ile Moskova sarsıldı. Hükümet herhangi bir kanıt olmadan Çeçenleri suçlayan açıklama yaptılar. Bende yapılan saldırıyı araştırmak zorunda kaldım. Ben gerçek faillerin bulunmasında ısrar ettim. Kısa bir süre sonra saldırıyı gören yaşlı bir kadınla tanıştım. Gece saldırıda birini gördün mü dediğimde bir araba gördüm dedi. Binanın çevresini inceledim. Arabanın plakası bilindiği halde kimse ilgilenmediğine şaşrımıştım. Meğer saldırıda kullanılan 2 kg patlayıcı ile bu araba kullanılmıştı. Çok ilginçtir bu olaydan kısa bir süre önce yeni Başkan hakkında ciddi bir yolsuzluk skandalı patlak vermişti. Skandal kontrolden çıkmıştı. Başkanın genç varisi başkan seçildi. Size gereken ilk şey, bu CD'yi Başkan'a vermekti. Kovuşturma sırasında dokunulmazlığı olan Timur Dagilijeva tanıştım. Gizli servis tarafından tutuklandı. Bir sürü sipariş saldırılar oldu . Rusya, Çeçenler'e savaş ilan etti. Bir savaş başladı. Seçimlerde peşini takip etti, Başkanın Genç halefi oyların çoğunluğunu kazandı. Ben, Paul, oğlum. Bunları anlamak için araştırmalı daha sosyal olmalı. Üzgünüm. Benden bu kadar.

Bu olaylar Terörle Mücadele yasasının çıkmasına sebep olur. Paul, muhabir Jazinsky'in neden öldürülmüş olduğunun üzerinde Katja ve arkadaşı Dima ile tartışırlar. Katja ile otele giden Paul, gece uyuyamaz ve ["Kanlı Sonbahar Saldırısı" "**Yazan Paul ve Norbert Jensen**"] makalesini yazarak Rusya'daki bombalama saldırıları arkasında kim var diye sorgular. Katja'dan ayrılır ve geceleyin babasının arkadaşı Alexei Mikhailoviç'nin evine gider. CD hakkında sorular sorar. Hazırladığı makaleyi vererek insanların gerçeği öğrenmelerini sağlamasını ister. Alexei ise bunu yapmanın doğru olmadığını dikte ederek şunları söyler.

-İnsanların gerçeği bilmesi umurumda değil. Biz onların geleceğine dikkat ederiz. Ve uzun zaman önce olmuş savaşın hatıraları unutulmuş değil. Hele bunlar Hükümet'in hiç umurunda değil. **Terörist tehditler insanları birleştirmek için vardır.** Bunu biliyorsun. Bu temel bir ilkedir. Bu durum sadece Rusya'da ilgili değildir. Ortaçağ'a Kafkasya gerçeğine bakmanı istiyorum. Çünkü bomba çağlar öncesi Çeçenistan'ın ortasında zaten patladı. Berlin'de ilk bomba patlayana kadar bekle.. Sizde sıranızı beklemek zorundasınız. Her şey hızla değiştirilmek için vardır. Açık tartışmalar, Sonsuz anlaşmalar ...

Sen bunları Boşver! Biz savaştayız. **Kanlı savaş, kültürel bir savaş** ... Rusya'da bir savaşa girdi ve savaştı. Kazandı. Bunu biz istedik çünkü, bizim başka seçeneğimiz zaten yoktu. Üzgünüm. Bence bu makaleyi yayınlaman uygun olmaz. Ve seni istemiyorum. Eğer evine gitmek istiyorsan senin için yardımcı olabilirim?

Paul'u gizlice evinden çıkarır. Yolda giderken Alexei dedi ki;

"Paul, dinle. Rusya, dizlerinin üzerinde durabildi. 1988, ülke zayıflamıştı. Bir üçüncü dünya ulus olacaktı. Ülke halkları için çok iyi değilse de, dünyanın en güçlü ikincisidir. Her şey çökmüştü. Ordu, ekonomi, sosyal düzen. Biz uçurumun önünde idik. Sonra bizim Başkan yönetimde başarısız oldu. Paha biçilmez şeyler için bir aptal düşüncelere kapılmamalı. Babanın için artık çok geç. Bu yapılanlar/komplolar onun kalbini kırdı. Aynı hatayı sen yapma."

Paul, babasının ölümünden Alexei sorumlu tuttuğunu ifade etti ise de, Alexei ise Babasının intihar ettiğini söyledi. Havalanına geldiler. Alexei CD ve silahı istedi. Paul'la vedalaştı.

Daha sonra Alexei Mikhailoviç, gizli servis elemanı Nikolai Romanovich'in yanına gelir. CD yi teslim ederken aralarındaki gerçek konu olan parasal bir mevzuya el atarlar.

Alexei Mikhailoviç, dedi ki;

" Nikolai Romanovich, bilginiz dahilindeki hesabınıza dün 40.000 hisse aktarılmıştır. Bugün durum iyi ve tahminleri bakılırsa, yakında çok para kazanacaktır."

Nikolai Romanovich:

"Sana güvenebilir miyim?" derken güvensizliğini imâ ediyordu.

Paul, uçağa binerken, CD'nin bir kopyasını dergiye göndermiş editörün eline geçmişti.

Fakat Ajanslara **"Onegin öldürdüler!" "Bu sabah tarafından 08:35 de Alexey Onegin arabasına bomba yerleştirilerek öldürüldü. Kafkasya'lı ayrılıkçılardan şüpheleniliyor "** haberi düştü. Siyasetçiler tarafından bildik demeçler verilir.

Filmden

Sevgili Paul, **filozoflar sadece dünyayı yorumlar. Önemli nokta ise, onu "değiştirmek"tir.** *Ailenizde gerçeği bulun. Ailenizde gerçeği bulmak için sana iki fotoğraf gönderdim. Derinden teşekkür ederim.* (Ön yüzünde 11 Eylül 2001'de vurulan ikiz kuleler vardır.)

--

"Güce sahip insanlar gerektirdiği süre için bir Teröre neden oldular." Machiavelli.

--

Açıklamalı Notlar: Filim kurgu denilse de gerçek olaylarla örtüşmelerini göstermek için alıntılar size aktarıyorum...

Marx'a göre, yapılması gerekenler arasında, "teorisyen ve filozof olmaktan vazgeçmek" de bulunuyordu. Feuerbach Üzerine Tezlerin en ünlüsü olan 11. Tez de aynısını söylüyordu: **Filozoflar dünyayı yalnızca farklı şekillerde yorumladılar; ama önemli olan, onu değiştirmektir.**

[MEW, Karl Marx, Friedrich Engels: Werke, Dietz-Verlag, Berlin 1956, Karl Marx-Friedrich Engels, Ausgewählte Werke, ed: Mathias Bertram, Directmedia, Berlin 1998, Digitale Bibliothek Band 11, c. 3, s. 536.]

--

Machiavelli'nin terörü meşrulaştırırken anlattığı hikâye şöyledir:

Papa Borgia, zalim bir komutanını isyan çıkaran bir şehre göndererek, katliam yolu ile isyanı bastırmasını ister. İsyan bastırıldıktan sonra Borgia halkın kendisine kin beslemesini önlemek için komutanını herkesin gözü önünde öldürterek cezalandırır. Böylece halk cezadan memnun kalırken, Borgia'ya karşı korku ile karışık saygı duyulur. Machiavelli'nin bu tavsiyelerinin sebebini kendi sözlerinde bulabiliriz. (Hükümdar)

--

İkinci Çeçen Savaşı - Vikipedi

1996 yılı Ağustos ayında yapılan Hasavyurt Antlaşması'nın ardından Ruslarla Çeçenler 12 Mayıs 1997'de yeni bir anlaşma daha imzalandı. Fakat imzalanan bu anlaşmalar Çeçenler'nın antlaşma şartlarına uymaması nedeniyle Çeçen sorununa kalıcı bir çözüm getiremedi. 1994–1996 Birinci Çeçen-Rus Savaşı esnasında tahrip olan Çeçenistan'ın yeniden inşası konusunda yardım sözü veren Rus Yönetimi Mashadov'u bir federasyon anlaşması imzalamaya ikna edemeyince, taahhüdünü yerine

getirmemiştir. Bu arada Dağıstan'da yeni bir hareketlenme gözlendi. Dağıstan'ın Çeçenistan sınırındaki köylerinde yaşamakta olan Çeçenlere yönelik olarak başlatılan saldırılar Şamil Basayev ve Çeçen direnişçilerin bir kısmının bu coğrafyaya geçmesine ve Müslüman tarafa destek olacakları bir sürecin başlamasına neden oldu. Aynı süreç Moskova tarafından bir fırsat olarak değerlendirildi. Çeçenistan'daki bağımsızlığa razı olmayıp bu topraklara işgal güçlerini sokmak için fırsat kollamakta olan Moskova, 11 Ekim 1999 tarihinde Dağıstan'daki direnişi başlatanların Çeçen kökenli olmalarını gerekçe göstererek işgal güçlerini yeniden Çeçenistan'a soktu. Bu arada, Moskova'da ve bazı büyük şehirlerde Rus istihbaratı tarafından gerçekleştirilen patlamaların sorumluluğu da Çeçenler üzerine atılarak bu işgalde gerekçe olarak kullanıldı.

O zaman Rusya başbakanı olan Vladimir Putin, Çeçenistan'ın Rusya toprağı olduğunu ve istedikleri şekilde müdahale edebileceklerini söyledi. Oysa Rusya 1996'da imzalanan Hasavyurt Antlaşması ile Çeçenistan'ın bağımsızlığını kabul etmişti. Dolayısıyla Rusya, Çeçenistan'a asker sokarak hem uluslararası anlaşmaları hem de Çeçenistan'la imzaladığı ikili anlaşmayı ihlal etmişti. Rusya bu kez saldırılarını sivillere yönelik hava bombardımanları şeklinde yoğunlaştırdı. Saldırının yoğunluğu ve geniş bir bölgeyi kapsaması nedeniyle insanlar kalabalık gruplar halinde yurtlarını terk ederek başta İnguşetya olmak üzere Dağıstan, Osetya, Azerbaycan ve Gürcistan gibi ülke ve bölgelere göç etmeye başladılar. Çeçenlerle direk olarak yüzleşmekten çekinen Rusya sivil insanlara yapılan baskının mücadele edenler üzerinde bir baskı unsuru oluşturması ve teslim olmalarını sağlamasını ummaktaydı. Ama hava saldırılarından hedeflediğini elde edemedi ve başkent Grozni'nin kapılarına kadar dayanarak Çeçen direnişçilerle direk karşı karşıya gelmek zorunda kaldı. Bu göğüs göğüse çatışmalar ise Rus güçlerinin beklemediği şekilde kayıplar vermesine yol açtı.

RUSYA DEVLET BAŞKANLARI LİSTESİ

TERÖR OLAYLARI

1990'ların başında, özellikle 1991'de Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından Kuzey Kafkasya'da ayrılıkçı hareketlerin ortaya çıkması ve yüzyıl sonuna kadar gelişmesiyle birlikte Rusya, zaman zaman Dağıstan ve Çeçenistan özerk cumhuriyetlerinde ayrılıkçılar tarafından gerçekleştirilen saldırılarla karşı karşıya kaldı. Geride kalan 20 yıl boyunca, Rusya'da metrolarda veya halka açık diğer yerlerde gerçekleşen hemen hemen tüm bombalama eylemleri ayrılıkçılara atfedildi. Ancak yalnızca birkaç örnekte bu terörist eylemlerin failleri tanımlandı.

Putin 2000 yılında iktidara geldiği zaman, bir grup Çeçen'i ve Dağıstanlı'yı Rusya hükümetiyle işbirliği yapmaya ikna ederek Moskova'yı sakinleştirmeye çalıştı. Eş zamanlı olarak da, ayrılıkçı hareketlerin köklerini yıkmak amacıyla Cahar Dudayev ve Aslan Maşadov gibi etkili Çeçen figürlerini tasfiye etti. Bu iki politika büyük ölçüde başarılı olduğunu gösterdi, ancak ihtilafları tamamen ortadan kaldıramadı.

TERÖRLE MÜCADELE YASASI

Rusya Federasyonu'nun terörle mücadele stratejisi başlangıcından günümüze kadar büyük oranda Kuzey Kafkasya odaklı olmuştur. Çeçenistan ve sonrasında Kuzey Kafkasya'nın geneline yayılan terör, 1990'lı yılların sonundan itibaren Rusya'nın merkezine kaymaya başlamıştır. Bu gelişmeler, **1999 yılından itibaren Rusya Federasyonu yönetiminde etkin olmaya başlayan Putin'in Çeçenistan'ı kontrol altına alma girişimini de terörle mücadele stratejisi içerisinde değerlendirmesine olanak vermiştir. 11 Eylül 2001 terör saldırıları ile küresel boyutta ortaya çıkan terörle savaş eğilimi uluslararası kamuoyunda, kazanılan ikinci Çeçenistan savaşı ve Çeçenlere atfedilen Moskova Tiyatrosu ve Beslan terör eylemleri ise iç kamuoyunda, Putin'in terörle mücadele stratejisini destekleyen unsurlar olmuştur.** Rusya Federasyonu'nun terörle mücadele stratejisi Kuzey Kafkasya'da faaliyet gösteren terör örgütleri ve ayrılıkçı Çeçenlerin amaçlarına ulaşmalarını engellemiştir. Ancak bölgedeki istikrarsız durum, hem Moskova'yı hem Kuzey Kafkasya halkını rahatsız etmeye devam etmektedir. Bu makalede, Rusya Federasyonu'nun terörle mücadele stratejisinin Kuzey Kafkasya'nın istikrarı üzerine etkileri ele alınmaktadır.

ULYSSES (1967)

Yönetmen: Joseph Strick
Ülke: İngiltere, ABD
Tür:Dram
Vizyon Tarihi: 14 Mart 1967 (ABD)
Süre: 132 dakika
Dil: İngilizce
Senaryo: Fred Haines, James Joyce, Joseph Strick
Müzik: Stanley Myers
Görüntü Yönetmeni: Wolfgang Suschitzky
Yapımcı: Wilfred Eades, Fred Haines, Walter Reade
Firma: Laser Film Corporation | Ulysses Film Production
Oyuncular Barbara Jefford, Milo O'Shea, Maurice Roëves, T.P. McKenna, Martin Dempsey

Hakkında ve Özet

Film James Joyce'un, Ulysses romanından uyarlananmış bir dramdır. Ayn Rand'ın Atlas Silkindi romanı gibi Ulysses'i filme uyarlanması zor olan örneklerdendir. Joyce'un romanının da filme uyarlanması imkânsız olduğunu düşünülse de seyirciye bu şekilde bile sunulması roman muhtevasına vakıf olmak isteyenler açısından çok önemli bir fırsattır.

Dublin, 16 Haziran 1904. Konu, iktidarsız evli bir Yahudi'nin [Leopold Bloom] hayatında, eşi Molly ve Dublin'de bir öğrenci / şair [Stephen Dedalus] ile aralarında geçen olaylar üzerine kuruludur. Bloom, sürekli pornografi fantazilerin hayalini kurmaktadır.

Stephen Dedalus entellektüellik ve Bloom'un bedenselliği arasındaki romanın önemli ikilemi, Stephen (erkek), Bloom (kadınsı erkek) ve Molly (kadın) arasındaki üçgen arasında geçmesidir. Bir şair olarak kendini fantezilerine Stephen Dedalus'un, orta yaşlı bir Yahudi Leopold Bloom'u bir baba figürü olarak buluşu ile dostluk kurmalarıdır. Diğer rollerinde eylemleri ve karakterlerin düşünce ve fantezileri üzerine daha fazla odaklanarak, Joyce, önce kültürde yasaklı olan bazı hususları gün yüzüne çıkarmıştır.

Dedalus ve Bloom şehirde bir gün dolaşırlar. Bu arada, cenaze töreninde Stephen babalık duygularını sarsılır. Molly yasak aşkı üzerine göndermeler bulunmaktadır Film Bloom'un günü, eşi Molly ile bir yakınlaşması ile biter.

Filmin unutulmaması gereken taraflarından biri Mr. Bloom'un işlediği günahlar (plajda engelli kadına karşı duyduğu şehvet-genelevi ziyareti) nedeniyle aşağılanması sahnelerindeki aşırılıklar göze çarpınca filmin **unutulmaya/unutturulmaya** çalışıldığı görüşünü dile getirebiliriz.

İngilizce alt yazısının üç yıl önce hazırlanması/sunulması ile filmin, diğer dillere çevrimi başlasa da, Türkçe alt yazısı hala bulunmamaktadır.

Ulysses Romanı hakkında Nevzat Erkmen tarafından tercümesi ve okuma sözlüğü bulunmaktadır. Roman, zor okunanlardan olduğu için filme bakmanızı tavsiye ederiz.

Roman

James (Augustine Aloysius) Joyce'in 2 Şubat 1922'de yayınlanan eseri. Ulysses Amerikan dergisi The Little Rewiev da Mart 1918 den Aralık 1920 ye kadar seri olarak yayımlanmıştır. Sylvia BEACH tarafından bir bütün halinde 2 Şubat 1922 yılında Paris'te basılmıştır. Modern edebiyatın en önemli eserlerinden birisidir. 1922'de yazılan roman, 1930'larda müstehcen bulunarak ABD, İngiltere ve Avustralya'da yasaklandı. ABD'de yasak 1933'te kalktı. Ulysses, Yahudileri rencide eden bir Roman olduğu konusunda birkaç örnek verebiliriz.

TÜRKÇE ÇEVİRİDEN ALINTILAR

—Gidin başımdan, dediydi o.

Hemi de bakındı, kapıya kadar vardıydı da, öbürleri onu tutarlarkene Bloom'un arkasından şarladıydı:

—Yaşasın İsrail!

Aboov, peygamber aşkına o topuz gibin götünün üstüne otursan da kendini el âleme rezil rüsva etmesen ya. Tanrım, daima pezivenk soytarının biri çıkar da pezivenk bi havagazı yüzünden böyle pezivenkçe kepazelikler çıkarır hep. Bakındı, vallahi insanın kursağındaki biraların kesilmesine yol açacak bak, billahi.

Diyerekten yalınayak başıkabak ne kadar çocuk varsa ne kadar kaldırım süpürgesi varsa kapıya toplandılardı, Martin isem arabacıya derhal hareket etmesini söylediydi, abem isem uluyup ürüdüydü, Joe ilen Alf isem ona çenesini kapamasını söyledilerdi, seninki isem Yahudilere hakaret edilmesine içerlemiş vaziyette, sokaktaki ayaktakımı isem konuşsana ülen diye bağırdılardı da Jack Power seninki arabada otursun da o pezivenk çenesini tutsun diyem uğraştıydı ve bi gözü bağlı bi ipikırık ***Aydaki adam bi Yavudi miydi, Yavudi miydi, Yavudi miydi*** diyem çığırmaya başladıydı da bi şırfıntı da ona doğru ünlediydi:

—Ey, bayım! Dükkânın açılmış, bayım!

Ve o da dediydi kin:

—**Mendelssohn Yahudiydi, Kari Marx, Mercadante ve Spinoza da Yahudiydi. Hazreti İsa da Yahudiydi ve onun babası da Yahudiydi. Sizin Allahınız.**

—Onun babası yoktu ki, dediydi Martin. Hadi yeter artık. Sür evladım arabayı.

—Kimin Allahı? Dediydi abem.

—E, amcası bir Yahudiydi ya, dediydi o. Sizin Allahınız bir Yahudiydi. İsa, benim gibi bir Yahudiydi.

Bakındı, abem apansız dönüp içeriye daldıydı.

—**Hazreti İsa adına, dediydi, o mübarek ismi ağzına alan o pezivenk Yahudinin beynini dağıtayım da görün.** Hazreti Isa adına, seni çarmıha gereceğim ulan, vallahi de billahi de. Verin şu bisküvi kutusunu bana, ulan.

—Dur! Yapma! Dediydi Joe.

…

Bakındı, şeytan bilem durduramaz o pezivenk bisküvi kutusunu ille de kaptığı gibin dışarıya vardıydı da bızdık Alf onun dirseğine yapışmış kasaplık domuz gibin avaz avaz ciyakladıydı kin kraliçenin Royal Tiyatrosu'ndaki bi pezivenk piyesten farksız:

—Nerede o herif? Öldüreceğim onu!

Bu arada Ned ile J. J. gülmekten kırıldılardı.

—Hay Allahın belası, dediydim ben, kıyamet mi kopucak yoksam.

Ama şansı varmış kin, arabacı beygirin kafasını öbür tarafa çevirdiği gibin, pırlayıp gittilerdi.

—Yapma, abem, dediydi Joe. Dur!

Bakındı, elini şöyle bi kaldırdığıynan kolunun bütün hızıynan öyle bi savurduydu kin, Şükür Allaha güneş gözünü kamaştırdıydı, yoksam seninkinin leşini yere sererdi billa. Bakındı, kutuyu nerdeysen Longford kontluğuna yollayayazdı. Pezivenk beygirin ürküp bi kaçışı var kin, emektar köpek desen arabanın peşinden çılgın gibin koşarkene ordaki milletin alayı ne bağırdı ne güldüydü ya senin o tenekekutunun sokaktaki tangırtısı, yarabbim.

…

Ulaa, ömrü hayatında böyle bi şeyi ne görmüşsündür ne de işitmiş. Bakındı, o kocuman tenike saksısına bi konuvirsiydin o zaman Altın Kupayı tam hatırlardı seninki, billahi de, ama bakındı, abemi tecavüzden adam dövmekten, Joe'yu da yardakçılık yapıp onu kışkırtmaktan içeri tıksalardı o zaman. Arabacı atları öyle deli gibin dehleyivirdiğinnen seninkinin canını kurtarmış olduydu, vallahi de tallahi de. Ne? Namussuzum, hakikati söylüyom. Ötekiysen seninkinin yedi ceddinden bando mızıkaynan geçtiydi.

—Öldürdüm mü onu, dediydi, ne olduğunu annayamadım?

Sonra, pezivenk köpeğe buyurduydu:

—Koş, Garry! Yakala onu, evlat!

Son gördüğümüzde, senin keçisuratlının üzerinde el kol hareketleri yaptığı pezivenk araba köşeden kıvrıldıydı da pezivenk köpek de kulaklarını arkaya doğru yatırıp olanca kuvvetiynen haydee şeninkini paramparça etmek için arabanın peşinden öyle bi koşturduydu. Beşe yüz ha! Aboov, burnundan fitil fitil getirirler insanın, görürsün. (sh: 387-391)

--

Fantazilerinden

(Kollarım kavuşturur. Bloom ciyaklar; *aklı bokuna karışır.)*

BLOOM

Acıyın bana, annee! Yapmayın!

BELLO

(gene girişir) B i r d a h a!

BLOOM

(çığlık çığlığa) Aman, cehennem buymuş meğer! Vücudumun her bir azası nasıl da kıyılıyor!

BELLO

(bağırır) Oh, canıma değsin, hasbinallah ve ni'melvekil! Altı haftadır işittiğim en güzel haber bu. Al sana, beni bekletmesene ulan hırt! *(suratına bir tokat aşkeder)*

BLOOM

(inler) Senin niyetin beni dövmek. Gidip anlatacağım....

BELLO

Tutun şunu yerde, kızlar, ben üstüne binesiye kadar.

ZOE

Elbet. Üstünde yürüsene! Ben yürüyeceğim.

FLORRY

Asıl ben yürüyeceğim. Öyle açgözlü olma.

KITTY

Olmaz, ben yürüyüm. Bana bırakın onu.

(Kırış kırış suratlı, kırçılsakallı genelev aşçısı, Mrs. KeogJı, yağa batmış önlüğü ve yeşil erkek çorapları ve pabuçlarıyla, yüzü gözü un içinde, üzerinden taze hamur parçaları sarkan bir oklavayı çıplak kırmızı kollu eliyle tutmuş, kapıda belirir.)

MRS. KEOGH

(zalimâne) Yardıma ihtiyaç var mı?

(Bloom'u yakalayıp kımıldatmadan yerde tutarlar.)

BELLO

(hırlayarak Bloom'un yukarıya dönük yüzünün üzerine çömelir; *tombalak bacağını kavrayarak purosunun dumanını üfler)* Bakın, Keating Clay, Richmond Yetimhanesinin idaremeclisi reis muavinliğine seçilmiş, Guinness'in imtiyazlı hisseleri de on altı üç çeyreğe dayanmış. Craig ile Gardner'in bahsettiği o hisseleri almamakla ne ahmaklık etmiştim ya! Kahrolası, kör talihim benim. Ya o hiç hesapta olmayan Alahın cezası *Throwaway*'in bire yirmi kazandırması! *(purosunu öfkeyle Bloom'un kulağında söndürür)* Nerede o Allahın cezası kültablası?

BLOOM

(dürtüklenerek ve kıçı ezilerek) Ayy! Anam! Canavarlar! Zalim adam!

BELLO

On dakkada bir af dile. Yalvar. Hayatında yalvarmadığın kadar yalvar. *(elini ve iğrenç purosunu müstehcen bir işaret yaparak uzatır)* Nah, öp bunu, ikisini de. Öp. *(bir bacağını yana atar ve*, *dizleriyle binici gibi bastırarak*, *haşin bir sesle çığırır)* De eh! Atımıza bindik, gidiyoz biz. Haydii, Edipse çekilişlerine gidiyoruz, *(iki yana doğru eğilir ve atının taşaklarını hoyratça ezerken*, *bağırır)* Hahayt! Atıl ileri evlat! Seni usulünce beslerim ben. *(oyuncak atına biner*; *eyerinin üzerinde hoplar)* Hanım atıyla gider tıngır mıngır, arabacı gider şıngır mıngır, bey atıyla gider dıgıdık dıgıdık dıgıdık dıgıdık.

FLORRY

(Bello'yu kolundan çeker) Ben bineyim biraz da. Yeterince bindin sen. Ben daha önce demiştim.

ZOE

(Florry'yiçekerek) Ben. Ben. Hâlâ yetmedi mi be, sülükler?

BLOOM

(boğulurcasına) Dayanamıycam.

BELLO

Aa, dur daha. Sabret. *(durup biraz nefes alır)* Kahrolası. İşte. Bu tıkaç patlamak üzere. *(Arkasından tıkacını çıkarır: Sonra, her yanını burarak muazzam kafası üzerine oturarak bir osuruk salar)* Buyur işte! *(kendisini yeniden tıkaçlar)* Evet, Allahıma, on altı üç çeyrek.

BLOOM

(birden her yanından ter boşanır) Erkek değil, *(burnunu çekerek koklar) Kadın.*

BELLO

(ayağa kalkar) Bu iş de burda biter. Hasretini çektiğin şey gerçekleşti işte. Bundan böyle sen erkek sayılmazsın, essahtan benim oldun, bir kürt memet. Şimdi de cezalandırma robunu giy. Bu erkek giysilerini çıkaracaksın, anladın mı, Ruby Cohen? Bu şanjanlı ipeği giyince başından ve omuzlarından aşağı öyle güzel ve dökümlü duracak ki! Ama acele et, ya!

BLOOM

(ürkerek) İpek, diyor hamfendi! Ah, kırıştı! Büzüştü! Tırnaklarımın uçlarıyla mı dokunmam lazım buna?

BELLO

(fahişeleri imleyerek) Onlar şimdi nasılsalar sen de öyle olacaksın: Peruklu, permanandi, parfüm spreyli, pirinç unupudralı, koltuk altları perdahtıraşlı. Teninin üzerinden mezurayla ölçülerin alınacak.

Balina kemikli karın altı elmas işlemeli yumuşacık güvercin tüyü satenden mengene gibi korselerin içine sonuna dek zar zor tıkılıp bağlanacaksın, serbest olduğu durumdan daha tombul bir hale gelecek olan endamın da kafes gibi sıkı roplarla ve üzerlerine müessesemizin arması işlenmiş olan güzelim iki onzluk jüponlar, saçaklar ve şunun bununla ve, elbet, Alice için hazırlanmış kokularla zaptedilecek. Alice jartiyerin sıkılığını hissedecek. Martha ile Mary de önceleri böylesi çıtkırıldım bir kalça örtüsü içinde biraz üşüyeceklerse de çıplak dizlerini çeviren dantellerin ipince kıvrımları sana hatırlatacak ki ....

BLOOM

{yanakları allık içinde, hardal rengi saçları, iri erkek elleri ve burnu, sırıtan ağzıyla sevimli bir subret) Holles Street'te onun giysilerini sadece iki kez giymiştim, latife işte. Elimiz dardayken çamaşır yıkatma masrafı olmasın diye onları ben yıkardım. Kendi giysilerimi tersyüz ederdim. Sırf tasarruf olsun diye.

BELLO

(alaylı) Anneyi memnun edecek küçük işler, he? Sonracığıma, kapalı perdelerin ardındaki aynada balo giysisinin içinde eteksiz kalçalarınla erkekkeçi memelerin çeşitli teslimiyet pozlarında civelekçe racon keserdin, he? Hah! Hah! Güleyim bari! Ya Mrs. Miriam Dandrade'in sana Shelbourne otelinde sattığı, ırzına son geçildiğinde dikişleri tümden sökülmüş o eldendüşme siyah bluzla kısacık donlar, he?

BLOOM Miriam. Siyah. Demimondaine.

BELLO

(alaylı bir kahkahayla) Aman yarabbi, ne kadar da komiksin! Servis kapındaki kılları tıraşlayıp o şeyi giyince yatakta teğmen SmytheSmythe, Mr. Philip Augustus Blockwell M. P., gürbüz tenor Signor Laci Daremo, asansörcü oğlan mavigözlü Bert, Gordon Bennet denli ünlü Henri Fleury, Sheridan, dörttebir melez Krezüs, emektar Trinity üniversite kürek takımından sekiz numara, Newfoundlandlı afili ve Manorhamilton dul düşesi Bobs tarafından düzülmeye hazır vaziyetteki Mrs. Dandrade gibi aygın baygın uzanmışsındır. *(yeniden alaycı bir kahkahayla güler)* Yarabbim, kargalar dahi gülmez mi keyfiyetin böylesine?

BLOOM

(elleri ve yüz hatları devinerek) Gerçek bir korse tutkunu haline gelmeme, High School'daki *Vice Versa* oyununda ben kadın rolündeyken, arkadaşım Gerald neden olmuştu. Sevgili Gerald. Kız kardeşinin korselerinin büyüsüne kapılarak meftun olmuş. Şimdilerde aziz Gerald pembe makyaj boyalarıyla gözkapaklarını süslüyor. Güzellerin kültü.

BELLO

(iblisçe bir neşeyle) Güzel! İçimiz açılsın biraz! Eteğinin dalgalı volanını kaldırarak oturulmaktan pasparıldak tahta, kıçını kadınsı bir dikkatle yerleştirdiğin zaman.

BLOOM

Bilim. Her birimizin tat aldığı çeşitli zevkleri karşılaştırmak amacıyla. *(içtenlikle)* Aslında pozisyon olarak yeğlenir.... **zira sık sık ıslatırdım.**

BELLO

(haşince) İtaatsizlik istemem! Bıçkıtozu köşede duruyor senin için. Sana kesin talimat verdim, değil mi? Ayakta yapacaksınız, efendim! **Bir dübürzade gibi davranmasını öğreteceğim sana!** Kundakbezinde bir parça ıslaklık görürsem, alimallah! Yaa! Doran'ın eşşeği üzerine yemin ederim ki benim eli maşalı biri olduğumu anlayacaksın. **Mazide işlediğin günahlar karşısında dikilip hesap soruyorlar. Sayısız. Yüzlercesi.**

MAZİNİN GÜNAHLARI

(sesleri karışarak) **Kara Kilise'nin kuytusunda en azından bir kadınla mahrem biçimde bir tür evlilik**

geçirdi. D'Olier Street'teki bir adreste eğleşen Miss Dunn'a hayali telefonla ağza alınmaz sözler söylerken, bir yandan da telefon kulübesindeki cihazın karşısında müstehcen pozlar takınmıştır. **Gerek sözleri gerek eylemleriyle bir gece orospusunu boş bir evin önünde yer alan gayri sıhhî bir müştemilatta dışkı ve sair maddeyi tevdi etmesi için teşvikte bulunmuştur. Beş umumi tuvalette nikâhlı eşini tüm güçlüazalı erkeklere teklif eden yazılar çiziktirmiştir.** Ayrıca leş gibi kokan zaçyağı tesislerinin ordan Allahın gecesi geçerek nerelerini ne kadar görürüm diye çift çift sevişen sevgililerin önünden geçen de o değil miydi? Yatağında yatarken, yabani bir domuz gibi, zencefilli çörek ve bir posta havalesiyle kışkırtılmış rezil bir fahişenin ona sunduğu bir parça ziyadesiyle istimal edilmiş tuvaletkâğıdını mest olmuşçasına seyretmemiş miydi?

BELLO

(yüksek sesle ıslık çalar) Baksana! Suçluluk hayatındaki en iğrenç müstehcenlik neydi ki? Tafsilâtıyla anlat bir. Çıkar bakalım! Bi defacık samimi ol.

(Sessiz, insanlıktan uzak yüzler,; yan yan bakarak, zail olarak, aşılmazcasına konuşarak üşüşürler: Booloohoom, Poldy Kock, *Bağcıklar bir peniye, Cassidy'nin cadalozu, kör delikanlı, Larry gergedan, genç kız, kadın, fahişe, o öbürü, dar sokak.)*

BLOOM

Sorma bana! Müşterek dinimiz. Pleasants Street. Ben sanmıştım ki yarısı... Mukaddesatım üzerine yemin ederim ki....

BELLO

(mütehakkim) Cevap ver. İğrenç sefil! Bilmek istiyorum. Beni eğlendirecek bir şeyler anlat, artık bir belden aşağı bir laf mı olur yoksa helâlinden bir hortlak hikâyesi mi veya bir mısra şiir mi, çabuk, çabuk, çabuk! Nerede? Nasıl? Ne zaman? Kaç kişiyle? Üç saniye vaktin var. Biir! İkii! Üü

BLOOM

(uysal, çağıldar) Ben iğrererenç burunlu iğrerererenç...

BELLO

(müstebit) Haydi be, git ordan, sümüklü şey! Tut dilini! Sana hitap edildiğinde konuş.

BLOOM

(eğilir) Beyefendi! hanımefendi! Erkek terbiyecisi!

(Kollarını kaldırır: *Halhali arı düşer.)*

BELLO

***(hicivli)* Gündüzleyin kokulu iççamaşırlarımızın üzerine çullanıp onları tahtayla vurarak yıkarsın, aybaşımızda olmamız fark etmez senin için, sonra eteklerini iğneyle tutturup kıçına da bir bulaşık bezi kıstırıp helalarımızı temizlersin. Ne âlâ olur, değil mi? *(Bloom'un parmağına bir yakut yüzük geçirir)* Şimdi oldu! Bu**

BELLO

Başka ne işe yararsın ki, sencileyin iktidarsız birisi? *(eğilerek ve inceli ley erek, yelpazesini hoyratça Bloom'un kalçalarının tombul kıvrımlarının altına batırır.)* Kalk! Kalk! Manx Kedisi! Nedir bunlar böyle? Hani senin nargilen, kestiler mi yoksa ülen, arıkuşum? Ot, kuşum, öt. Bir arabanın arkasında çişini yapan altı yaşında bir çocuğun pipisi gibi sölpük. Git bir kova al ya da tulumbanı sat. *(yüksek sesle)* Bir erkekten beklenilen işi yapabilir misin?

BLOOM

Eccles Street....

BELLO

(müstehzi) Hislerini incitmek aklımdan dahi geçmez ama orada koç gibi bir adam vaziyete hâkim. Vaziyetler değişti, cici genç bayım! Ordaki tam teşekküllü bir açıkhava adamı gibi bir şey. Şansına küs, iki elinle bir sikini doğrultamayan sen dostum, şayet senin de her bir yanı yumrular topaklar etbenleriyle dolu bir silahın olsaydı. Herifçioğlu mermisini patlatmış, inan bana! Ayak ayağa, diz dize, karın karına, meme göğüse! Haremağası değil o kesinlikle. Ardından süpürgeotu gibi demet demet kızıl kıllar fışkırıyor onun! Dokuz ay bekle, evlâdım! Aman Tanrım, daha şu anda kadının karnında tekmelemeye aksırmaya başladı! Seni kudurtuyor bu, değil mi? Yüreğini mi dağlıyor? ***(horlarcasına tükürür)*** **Tükürük hokkası!**

BLOOM

Haksızlığa maruz kaldım, ben .... Polise müracaat. Yüz sterlin. Sözü mü olur. Ben....

BELLO

İstiyorsun ama elinden gelmiyor, sersem kaz. Bizim istediğimiz sağanak senin çiselemen değil.

BLOOM

Beni çıldırtmak için mi! Moll! Unuttum bile! Affettim! Moll.... Biz.... Hâlâ

BELLO

(acımasızca) Yo, Leopold Bloom, sen Uykulu Vadi'de yirmi yıl süren gece boyunca uyuyalıdan bu yana kadının istenci her şeyi değiştirdi. Evine dön de gör.

(Yaşlı Uykulu Vadi tepelerin üzerinden seslenir.)

UYKULU VADİ Rip van Wink! Rip van Winkle!

BLOOM

(paramparça çarıkları ve paslı av tüfeğiyle, ayaklarının ucuna basa basa, parmaklarıyla yoklaya yoklaya, iri kemikli sakallı solgun yüzü kurşunlu yontma camlardan bakarak, bağırır) Onu görüyorum! İşte o! Mat Dillon'un evindeki ilk gece! Ama o giysi, yeşili! Saçını sarıya boyamış, ve o....

BELLO

(istihzaylagüler) O senin kızın, ürkürük şey, Mullingarlı öğrenciyle.

(Sarışın, yeşilyelekli, inceuzunsandallı Milly Bloom, mavi eşarbı deniz rüzgârında dalgana dursun, gözleri şaşkın apaçık, âşığının kollarından sıyrılarak seslenir.)

MILLY

Şuraya bak! Babacık bu! Ama, Babacık, ne kadar da yaşlanmışsın!

BELLO

Değişmiş, di mi? Biblo rafımız, üzerinde hiç yazmadığımız yazımasamız, Hegarty Teyze'nin koltuğu, eski ustalara ait klasik reprodüksiyonlarımız. Bir adamla erkekdostları orada keyif sürmekteler. Gugukların Tekkesi! Niçin olmasın? **Kaç kadına atladın, he, onları karanlık sokaklarda muttasıl izleyip boğuk hırıltılarınla onların içini gıcıklayıp, söylesene, seni erkek fahişe seni?** Ellerinde fileleri, masum kadınlar. Bak maziye. Üzüm üzüme baka baka kararırmış, Ey.

BLOOM Onlar.... Ben..,

(sh: 578-587) *Kaynak: Ulysses / James Joyce Özgün adı: Ulysses Çeviren: Nevzat Erkmen, Yapı Kredi Yayınları 500 Kâzım Taşkent Klasik Yapıtlar Dizisi – 26, 15. Baskı, İstanbul*

DİL VE DİN İLİŞKİSİNDE BOĞANIN SIRRI

Din, sosyal organizasyon ve ahret inancı gibi konular dilsiz olmaz. Özellikle dini konular ve bunlarla ilgili mitoslar bilinçdışının ürünleridir ki, bilinçdışı dil yoluyla oluşmuştur. Din kavramının oluşması, zihinde yer edinmesi ancak dil yoluyla mümkün olabilir. Dil, dinin ve tanrının koşuludur. Dil olmaksızın, inanç mümkün değildir. Tanrının buyruğu dille iletilir. Daha da önemlisi tanrının varlığı dil yoluyla gerçekleşir. **Dil yoksa tanrı da yoktur, öteki dünya da.** Bu yüzden inanç sahibi tek canlı insandır. İnsan konuşarak tanrıyı yaratmıştır. **Tanrının insanı yaratması ise yine dil yoluyla olmuştur. Ol!, demiştir tanrı. Ol! demiştir ve her şey olmuştur.** Çünkü insan gibi tanrı da konuşmaktadır. Dil yaratıcıdır ya da yaratıcı olan dildir. Her şeyden önce söz vardır.

Ontolojik sorunların diyalektik materyalizmle yanıtlanabileceğim ileri sürdüğü, **Madde ve Mana** isimli kitabında Saffet Murat Tura, bu konuda bireyin doğduktan sonra içine düştüğü kültür dünyasının bir gereği olarak tanrıya inandığını ileri sürer. Ona göre, insanın tanrıya inanması maddi bir beyin olayının sosyal pratikteki yansımasıdır (2011:282). İnsanın inancının sosyal bir olay olduğunu, yaşadığı sosyal ortam gereği insanın kendi varlığına *aşkın* bir anlam yüklediğini ve bu dünyadan başka bir dünya olmadığını ispat etmeye çalışan Tura, bununla birlikte bu inanç ve anlam dünyasının dil yoluyla gerçekleşebileceğini söylemektedir. Yani sonuçta nereden kaynaklanırsa kaynaklansın, hangi ihtiyaca binaen şekillenirse şekillensin, inanç bir dil ve yasa dünyasıdır. Ve insanın yaşamını şekillendiren fallik baskılarla varlığını güçlendirmeye çalışır. (sh:92-93)

Yazılı kültürün en eski mitik ifadelerinden birisi olan Gılgamış, boğanın *ölümle* ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Mezopotamya'nın yazılı tabletlerine yansıyan, tanrılar ve ölüler ülkesi ile ilişkili boğa (Gugalnanna) figürü, tarih öncesi mağaraların duvarlarından fırlamış gibidir. Öte yandan Yakındoğu'nun kadim kültürlerinde, neredeyse bütün yazının temel taşları olan alfabeler A harfi ile başlarlar. **Alaf ya da alfa öküz demektir.** **Bu harf İslami Arap kültüründe *Elife* dönmüş ve *Allah* manasını almıştır.** Alfabenin ilk harfinin rakamsal değeri de ***birdir.*** Öküzün, bir anlamına gelmesi ve ilk harf olması büyük bir tesadüf değildir. Sözün başında ölüm vardır. İnsanın zihnini meşgul eden asli konu bu olduğundan öküz alfabenin ilk harfidir. Her şeyden daha önemli ve anlamlıdır. Bu nedenle de önceliği vardır. *Elif* in *Allah'ı* sembolize etmesi de bu anlamı güçlendirmektedir.

Antik Yunan kültüründeyse bu hayvan [Gökboğası] ancak genç erkek veya kızları yiyerek teskin olan, bir labirente hapsedilmiş *Minotauros*'tur (Hard 2006:339).[32] Aynı boğa belki de binlerce yıl sonrasında ve bambaşka bir coğrafyada Boğaç Han'ın bir yumrukta yere serdiği boğaya dönüşmüştür. Birçok kültürde varoluş ancak büyük bir hayvanın parçalanması sonucunda gerçekleşebilir.

Örneğin Doğu'nun gizemli dinlerinden birisi olan *Mitraizm'* de, *Mitras'ın Kozmik Boğayı* öldürmesinin ardından ancak maddi dünya yaratılabilmiştir. Yaşamın varlığı boğanın ölümüne borçludur (Russel 1999:174-177). [Kur'ân-ı Kerimde geçen Bakara Suresinin (İnek. Dişi sığır) varlığıda bu konuyu imâ ediyor olmalıdır]

Anadolu'nun pek çok yerinde boğa başta olmak üzere, boynuzlu hayvanların kafataslarını bahçe duvarlarına asma geleneği halen devam etmektedir. Dünya hızla dönmüş, zaman su gibi akmış ama Paleolitik mağaraların gürbüz hayvanlarının anlamı hiç değişmemiştir. Ölümü alt etmeye çalışan insan, bugün bile hâlâ İspanya'da arenalarda boğayı alt etmeye çalışmaktadır. Tüm bu süregelen örneklerin dayandığı mitleri biliyoruz. Ancak öykülerini bilmediğimiz mağara duvarlarına yansıyan resimlerin de benzer mitik anlatımlar olduğu çok açıktır. *Hayvan kurbanı, kendisine verilen yaşamın bedeli olmasının yanı sıra insan için tanrılara, tanrısallığa ve cennete ulaşmanın bir yoluydu; zaman bu anlamın özünü hiç değiştirmemişti.* Allah Teâlâ en eski insandan başlayarak yasalarını koymuş, insanı hayvanlara mecbur kılmıştır. (sh:102-103)

Kaynak:
İsmail GEZGİN, Fallusun Arkeolojisi- Doğal Olanın Kültüre, Kültürün İktidara Dönüşümü, Ekim 2012,İstanbul

ŞEYTANIN GÖR DEDİĞİ: "ENRON"LAR

Riva ŞALHON B YÜZÜ- 29 Ocak 2014/Şalom Gazetesi

Başlık, Çetin Altan'ın köşesinin ismidir yıllardır. Meğer Barış Manço'nun da Dıral Dede'nin Düdüğü adlı şarkısında geçermiş aynı söz.

"Aç gözünü daha vakit erken gör şeytanın gör dediğini / Bir kulak ver de dinle sağır sultanın duyduğunu / Sen öyle devekuşu gibi şaşkın şaşkın bakınırsan / Bir gün elbet duyarsın Dıral Dede'nin Düdüğünü."

Bugünkü yazı, göz önünde olduğu halde gizli olduğu sanılan bilgilerle ilgili olduğuna göre başlığı ödünç aldım. Zira şeytanın gör dediği, başkalarının göremediği, farkına varamadığı incelikleri ve gerçekleri yakalamak anlamında kullanılıyor dilimizde.

İlk önce klasik anlamdaki istihbarattan bahsedelim. İstihbarat, bilmece çözmeyi gerektirir. Yani, gizlenmekte olan ve yetersiz olan bilgilerin açığa çıkarılmasını, elde edilen ipuçları ile daha büyük bilgilere ulaşmayı hedefler. Hâlbuki günümüzde çoğu durum, fazlaca önümüze yığılmış bilgi içinden deneyim ve sezgi yeteneği ile açıklığa kavuşabiliyor. Gizliden daha çok bilgi fazlası var. Ancak bu bilgi yığınlarından anlam çıkartmak imkânsız. Bu durumda daha fazla istihbaratçıya değil daha fazla deli dahiye ihtiyaç doğuyor. Örneğin **Enron Elektrik şirketinin sahibi 2001 yılında hissedarlarını ve çalışanlarını fena halde dolandırdığı gerekçesi ile yargılandı, ancak ortada tam olarak gizlenmiş bir bilgi yoktu, hatta 3000 adet yan şirketle yaptığı sözleşmelerin hepsinin binden fazla sayfadan oluşan dökümanları vardı. Finansal piyasalar Enron vakasını daha ciddiye alsaydı, belki de 2008 krizi hiç olmayacaktı.**

Bir bilmece eklenen yeni bilgiyle daha basit hale gelir ancak günümüzdeki muammalar, bilgi fazlalığından içinden çıkılmaz hale geliyor. Yani eksperlerin iş alanları ile ilgili verdiği karmaşık açıklamalar bizim iyiliğimiz içindir inanışı artık geçersiz. O açıklamaların hangi yönde kullanılacağına karar verirken artık kimse sorumluluk almak istemiyor. Örneğin bankalar binlerce analiz sunuyor, ama bu durumda en doğrusu bilmem ne para birimine veya bilmem ne temalı sektörlere yönelmektir demiyor. Hâlbuki eskiden analizler bu kadar göz önünde değilken bilmeceler basitti. Aynı şekilde kanser gibi artık öntanı yapılabilen ve üremesi olası görülen hastalıklarda eskiden olduğundan daha fazla bilgiye sahipken bile muamma çözülemiyor, hastanın tedavisinde ne yol izlenmesi bilginin artması ile kesinleşmiyor.

Kısaca demek istediğim şu: Artık çarpıtma göz önünde de yapılabiliyor. **İstihbarat yaparak bilgiye ulaşmaya çalışmanın devri geçti.** İstihbarat servislerinin de bu konuda daha uyanık olması ve ajan sayılarını arttırmak yerine bilgileri doğru değerlendirebilen vatansever, vizyon sahibi, biraz da ortalama zekanın üzerinde yeni bir insan profiline yönlenme zamanıdır… Her sektör, gelişmelerin hızına ayak uydurmalıdır.

VAHDETTİN HANGİ CAMİLERİ YIKTI HANGİ CAMİLERİ SATTI ?

Sinan MEYDAN

"*Başbakan Erdoğan'ın "Tarih Tezleri"ne* ***EL-CEVAP*"** adlı kitabımda Başbakan Erdoğan'ın Cumhuriyet Tarihiyle ilgili birçok iddiasının "tarihi belgelere" göre gerçek dışı olduğunu kanıtladım. Erdoğan'ın "kült" iddialarından "*Tek Parti döneminde camiler ahır, tuvalet, depo yapıldı*" şeklindeki iddiasına da cevap verdim. **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'**ndeki belgelere göre Tek Parti döneminde "tamir ettirilen" ve "onarılan" yüzlerce caminin tamir bedelleriyle birlikte listesini yayınladım. Ayrıca tarihimizde en büyük cami kıyımının Başbakan Erdoğan'ın çok sevdiği **Menderes** döneminde gerçekleştiğini anlatarak yine belgelerle **Menderes döneminde sadece İstanbul'da buldozerle yıktırılan 60'dan fazla caminin** listesini yayınladım. Dahası Başbakan Erdoğan'ın **AKP'**si döneminde de çok sayıda caminin "satıldığını" belirterek bu camilerin de listesini yayınladım.(Bkz. EL-CEVAP)

EL-CEVAP adlı kitabım yayınladıktan sonra tarihimizdeki cami kıyımı konusunda başka bir gerçekle karşılaştım. Usta araştırmacı **Atilla Oral**'ın hazırladığı "***İşgalden Kurtuluşa İstanbul*"** adlı çalışmada Son Padişah "hain" **Vahdettin**'in işgal yıllarında İstanbul'da birçok tarihi eserle birlikte bazı tarihi "camilere de ihanet ettiğini" gördüm. Bu konuda araştırmalar yapınca bugüne kadar toplumdan gizlenmiş bir gerçekle karşılaştım. İşte bu yazıda EL-**CEVAP adlı kitabımın 3. Baskısına eklediğim** bu tarihi gerçeği, hem söz konusu kitabımın ilk iki baskısını alanlarla hem de kitabı okumamış olanlarla paylaşmak istiyorum.

VAHDETTİN TAKSİM CAMİİ'Nİ FRANSIZLARA SATTI

Sağcı/İslamcı siyasetin en önemli seçim vaadlerinden biri **Taksim'e cami** yaptırmaktır. Başbakan Erdoğan da zaman zaman Taksim'e cami yaptırmaktan söz etmiştir. Ancak Taksim'e cami yaptırmaktan söz eden siyasilerimizin çoğu, bir zamanlar Taksim'de cami olduğundan ve **Taksim'deki o camiyi işgal yıllarında Vahdettin'in Fransızlara sattığından** habersizdir.

Tarihimizin en "acımasız" cami satışı son Osmanlı padişahı "hain" Vahdettin tarafından gerçekleştirilmiştir. İşgal yıllarında saray ve hükümet, para ihtiyacı için İstanbul'daki ecdad mirasını; tarihi camileri, tarihi hamamları, medreseleri, hatta mezarlıkları bile işgalcilere satmıştır.

Bu konudaki belgeleri ortaya çıkaran Atilla Oral'ın ifadeleriyle; "*Vahdettin, atalarının emanetine sahip çıkmak isteyen bir padişah değildi. Eğer böyle biri olsaydı ilk önce kültür miraslarına, ata yadigarlarına sahip çıkması gerekirdi. Oysa bunlara sahip çıkmak amacıyla hiçbir çaba göstermedi. Aksine hayırsız mirasyediler gibi ne var ne yoksa satıp savurdu. Camileri, türbeleri, mezarları dahi sattırdı. Mimar Sinan eserlerini yıktırdı. İşgal yıllarında Vahdettin'in hissizliği ve acımasızlığı sonucu kültür ve sanat varlıklarımız büyük zarar gördü."*[1]

En iyisi herşeyi en başından anlatayım:

Osmanlı Devleti, Balkan Savaşı yıllarında para bulabilmek için ülke içindeki kaynaklara yönelmiş, askeri doyurabilmek için İstanbul'daki bazı gayrimülkleri satışa çıkarmıştır. Taksim Kışlası ve Talimhane Meydan'ı da satışa çıkarılan gayrimülkler arasındadır. Talimhane ve Kışla, 500 bin liraya Faransız sermayeli "*İstanbul Emlak Şirket-i Osmaniyesi*"ne satılmıştır. (7/20 Şubat 1913).[2]

Ancak oTaksim Kışlası içinde **Mehmetçiğin ibadeti için** bir de **camii şerif** vardır. 1913 yılındaki satış sözleşmesine kışlanın içindeki *"bu caminin korunması*" hükmü koydurulmuştu. Sözleşmeye göre Taksim Camisi ibade açık olacaktı. [3]

Ancak çok geçmeden I. Dünya Savaşı çıkınca Takşim Kışlası'nı satınalan Fransız şirket İstanbul'u terk etmiştir. I. Dünya Savaşı'ndan sonraki işgal sürecinde (Mütareke döneminde) Fransız şirket yuetkilileri İstanbul'a geri dönmüştür. Ancak **Fransız şirket bu sefer kışla içindeki Taksim Camisi'ni de satın almak istemiştir.** Daha önceki hükümetlerin ve Padişah Mehmet Reşat'ın özellikle satmadığı **Taksim Camisi'ni Padişah Vahdettin, İstanbul Hükümeti'nin Maliye Nazareti Vekili Tevfik Bey imzasıyla Fransız şirkete satmıştır.** (23 Ağustos 1922). Dönemin **Maliye Nazırı Vekili Tevfik Bey** anılarında Taksim Camisi satış sözleşmesine de yer vermiştir.[4]

Sonuçta Taksim Camisi, Padişah Vahdettin'in emriyle ve 7000 lira bedelle Fransız sermayeli "*İstanbul Emlak Şirket-i Osmaniyesi*"ne satılmıştır. Cami satışına halkın tepki duyacağı düşüncesiyle ahalisinin tamamı Müslüman olan Safra Köy'de bir cami inşasına karar verilmiştir. Ancak o dönemde böyle bir cami yapılmamıştır. Bakırköy'deki Safra Köy Camii bölge halkının topladığı paralarla ancak 1957 yılında yapılmıştır.[5]Ayrıca Vahdettin'in bu onur kırıcı satış sözleşmesi dönemin resmi gazetesi **Takvim-i Vekayi**'de de yayımlanmayarak adeta halktan gizlenmiştir. [6]

Bu apaçık gerçeğe rağmen saltanat sevicisi Cumhuriyet düşmanları "*Taksim Camisi'ni İsmet İnönü yıktı!"* yalanını söylemişlerdir. Örneğin, Prof. Dr. Ekrem Buğra Ekinci, Taksim Camisi'ni, 1940 yılında İsmet İnönü'nün yıktırdığını iddia etmiştir.[7] Tekrar hatırlatayım: **Taksim Camisi, hain Vahdettin tarafından, üstelik Türk ordularının 30 Ağustos 1922 tarihli Büyük Zafer'inden (Büyük Tarruz)'dan tam yedi gün önce 23 Ağustos 1922'de Fransızlara satılmıştır.** O tarihte İsmet Paşa, Mustafa Kemal Paşa ile birlikte Anadolu'da Haçlı emperyalizmine karşı savaşmaktadır. **Fransızlar da camiyi cami olmaktan çıkarmıştır.**

VAHDETTİN BEYOĞLU AĞA CAMİİ'Nİ DE SATMAK İSTEDİ

İşgal yıllarında İstanbul Hükümeti ve Padişah Vahdettin, Beyoğlu'nun göbeğindeki tarihi **Ağa Camii'**ni de satmaya kalkmıştır. Taksim Camii'nin satışında olduğu gibi, "*Camii şerifi başka bir yere nakledeceğiz!*" taktiğiyle tarihi Ağa Camii de satılmak istenmiş, fakat cami mütevellisinin muhalefeti yüzünden satış gerçekleşmemiştir.[8] İleri gazetesi, Ağa Camii'nin satışı için yapılan girişimleri öğrenip *"Cami Satılır mı? Ağa Camii Etrafında Dönen Dolaplar"* başlıklı bir haber yapmıştır.[9] Bunun üzerine hükümet, cami arsasının bazı bölümlerini gayrimüslim bir şirkete kiraya vermiştir. Dönemin gazetelerinden öğrendiğimize göre cami arsasına apartman inşa edilmesine çalışılmış, bu iş için yapılan ihaleyi Lefter adlı bir Rum almış.[10] Bu sırada Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'nı kazanması, İstanbul'un, işbirlikçi İstanbul Hükümeti'nden ve işgalcilerden temizlenmesi sayesinde Ağa Camisi de satılıp yok edilmekten kurtulmuştur. Ağa Camii, satılmaktan ve yıkılmaktan son anda kurtulmuştur ama işgal yıllarının ihanetlerini, kirini, pasını taşımaktadır. Bir hayli yıpranmış, kırık dökük haldedir.

Şair Nazım Hikmet, Ağa Camisi'nin o mahzun halini "*Ağa Camii*" adlı şiirinde şöyle dile ifade etmiştir:

"Hafsalam almıyordu bu hazin hali önce,
Ah ey zavallı cami, seni böyle görünce,
Dertli bir çocuk gibi imanıma bağlandım,
Allah'ımın ismini daha çok candan andım.
Ne kadar yabancısın böyle sokaklarda sen!
Böyle sokaklarda ki anası can verirken,
Işıklı kahvelerde kendi öz evladı var.
Böyle sokaklardaki çamurlu kaldırımlar,
En kirlenmiş bayrağın taşıyor gölgesini,
Üstünde orospular yükseltiyor sesini,
Burda bütün gözleri bir siyah el bağlıyor,
Yalnız senin göğsünde büyük ruhun ağlıyor,
Kendi elemim gibi anlıyorum ben bunu,
Anlıyorum bu yerde azap çeken ruhunu,
Bu imansız muhitte öyle yalnızsın ki sen,
Bir arkadaş bulurdun ruhumu görebilsen!
Ey bu caminin ruhu: Bize mucize göster,
Mukaddes huzurunda el bağlamayan bu yer,
Bir gün harap olmazsa Türk'ün kılıç kanıyla,
Baştan başa tutuşsun göklerin yangınıyla!"

Nazım Hikmet bu şiiri, işgalin en kötü günlerinde, 1921 yılında yazmış.[11] Ve şiirinde "*Ey bu caminin ruhu: Bize mucize göster,"* diye haykırmış… Çok değil bir yıl sonra o mucize gerçekleşmiş! Kurtuluş Savaşı kazanılmış ve işgalciler geldikleri gibi çekilip gitmiştir.

VAHDETTİN'İN SATMAK İSTEDİĞİ AĞA CAMİİ'Nİ ATATÜRK KURTARDI

İstiklal Caddesi üzerindeki tek cami olan Ağa Camisi'ni satılmaktan, yıkılmaktan kurtaran da Atatürk Cumhuriyeti'dir. Cami, 1937 yılında Vakıflar İdaresi tarafından restore edilmişir.[12] Üstelik Vakıflar İdaresi, bu restorasyon için tam 22.432.30 lira para harcamıştır.

Görüldüğü gibi Vahdettin, sadece işgalcilerle işbirliği yaparak vatanı satmamış, ayrıca tarihi camileri yabancılara satarak, satmak isteyerek veya satılmasını engellemeyerek de kendi tarihine, kültürüne ihanet etmiştir.

VAHDETTİN'İN TARİHE, KÜLTÜRE, CAMİYE İHANETİNİN BİLANÇOSU

Vahdettin'in "satış" girişimleri sadece İstanbul Taksim Camisi ve Beyoğlu Ağa Cami ile sınırlı değildir. **Ağa Camisi Vakfı Mütevellisi Ahmet Kemalettin Bey**'in 15 ve 17 Temmuz 1922'de **İleri gazetesinde** yayımlanan beyanlarına göre ve dönemin gazetelerindeki haberlere göre **Vahdettin İstanbul'da ayrıca tarihi ve dini önemi olan çok sayıda yapının satılmasını da onaylamıştır**. Satılan yapılar arasında birçok cami vardır. Satılanlar dışında yıkılan, yok edilen tarihi, kültürel, dini varlıkların sayısı da çok kabarıktır.

İşte Vahdettin'in tarihe, kültüre, dine ihanetinin kısa bir bilançosu:

1. Taksim Müslüman Mezarlığı'nın 17.000 liraya gayrimüslim sermayeli bir elektirk şirketine satılması.
2. Ayasofya Camii Şerifi'ndeki mahsenin satılması,
3. Laleli'de Sultan Mustafa Han Medresesi'nin önce satılması, sonra yıkılması ve yerine Laleli apartmanlarının yapılması.[13]
4. Mustafa Ağa Camii Şerifi'nin 1300 liraya Harunaçi Efendi'ye satılması,[14]
5. Sultan Mahmut Türbesi karşısındaki 2 caminin satılması,
6. Üsküdar'da Acıbadem Dergahı'nın yıkılıp yerine Tramvay Fabrikası'nın yapılması,
7. Bahçekapı'da Hamidiye Medresesi ile Eyüpsultan'da Mihrişah İmareti'nin ardiye olmak üzere kiraya verilmesi,
8. Bereketzade Camii Şerifi'nin satılmasına çalışılması.(Cami son anda kurtuldu)[15]
9. Kasımpaşa-Beyoğlu Müslüman mezarlığının Vahdettin'in kararnamesiyle satılması.[16]
10. Mimar Sinan'ın Haseki Sultan Hamamı'nın yıkılması.[17]
11. Üsküdar Tahir Efendi Camisi'nin depo olarak kullanılmak üzere Amerikalılara kiraya verilmesi.[18]
12. Vakıf çeşmeleri, sebillerin parayı bastırana kiraya verilmesi.[19]
13. Yol yapıyoruz diyer tarihi Yediklule Surlarının yıkılmaya başlanması.[20]
14. Alemdağ ormanlarının satılığa çıkarılması.[21]
15. General Harrington'un Taksim Ermeni mezarlığını futbol sahasına çevirmesi.[22]
16. Bakımsız ve sahipsiz bırakılan camilerin soyulup soğana çevrilmesi.

(Konunun ayrıntılarına Haluk Oral'ın "***İşgalden Kurtuluşa İstanbul"*** adlı kitabından ulaşabilirsiniz.)

Demek ki neymiş? Tarihimizde camilerin satılmasından, yıkılmasından, depo yapılmasından söz edeceksek, Atatürk'ten, İnönü'den önce hain Vahdettin'den başlamak gerekiyormuş. Vahdettin'in sadece ülkesini değil, ülkesinin en nadide camilerini, medreselerini, hamamlarını, hatta mezarlıklarını bile satıp savdığını bilmek gerekiyormuş!

1923 yılında Şam'daki **Yavuz Sultan Selim Camisi** Şam yönetimince ahıra çevrilmiştir.[23] Vahdettin, o sırada Sanremo'da "konyak" içip, **kendisinden 40 yaş küçük saray bahçıvanının küçük kızıyla** oynaşırken Şam'daki Yavuz Sultan Selim Camisi'nin ahıra çevrildiği haberleri gazetelerde yer almıştır. Ancak sorsanız "halifeliği" kimselere bırakmayan Vahdettin **Şam'daki caminin ahır yapılmasına karşı** kılını bile kıpırdatmamıştır. Ancak ilahi adelete bakın ki, Vahdettin öldüğünde Şam'daki o Yavuz Sultan Selim Camisi'nin avlusuna gömülmüştür.[24]

Taksim Gezi Olayları sırasında "*Camide içki içtiler*" iddianız değil ama işgal yıllarında Padişah vahdettin'in Taksim Camii'ni Fransızlara sattığı iddiamız doğru Sayın Başbakan!

Eğer bundan sonra birileri tarihimizdeki cami kıyımından söz edececekse artık Vahdettin'in işgalcilere sattığı camilerden başlaması gerekecek!

Sinan Meydan/03.02.2014 /Odatv.com

[1] Atilla Oral, **Charles Harington, "Sömürge Valisi'nin Himayesinde Vahdettin'in İhanetleri ve İşgal İstanbul'u",** İstanbul, 2013, s. 352

[2] **İleri**, 7 Aralık 1921, s.3

[3] Oral, **age,** s. 354

[4]Tevfik Biren, **Bürokrat Tevfik Biren'in II. Abdülhamit, Meşrutiyet ve Mütareke Hatıraları**, Haz. Fatma Rezzan, C.2, İstanbul, 2006, s. 499,500, Oral, **age**, s. 358-359.

[5] Oral, **age**, s. 358,359

[6] **age**, s. 359-362

[7] "*Taksim'deki Camiyi İsmet İnönü Yıktırdı*"**, http://www.haber5.com**, 19 Eylül 2012.

[8] Oral, **age,** s. 364

[9] *"Cami Satılır mı?Ağa Camii Etrafında Dönen Dolaplar",* **İleri,**11 Temmuz 1922

[10] **İleri,** 15 Temmuz, 1922, Oral, **age,** s. 365

[11] **Anadolu'da Yeni Gün**, 21 Mart, 1921, Nazım Hikmet, **İlk Şiirler,** 1998.

[12] "*Ağa Camisi Zarif Bir Şekil Aldı",* **Cumhuriyet**, 8 Ocak, 1937, s.2.

[13] Oral, **age,** s. 406-408

[14] **age**, s.424-425

[15] "*Ağa Camii Vakfı Mütevellisi Ahmet Kemalettin Bey'in Açıklaması*", **İleri,** 15 Temmuz 1922.Oral, **age,** s. 368-369. Hain Vahdettin'e toz konduramayan saltanatçılar, Mimar Sinan'ın Sultan Hamamı'nın Tek Parti döneminde yıktırıldığı "yanını" söylemişlerdir. Örneğin Diyanet'in İslam Ansikolopedisi'ne göre hamamın yıkım tarihi 1930 yılı olarak gösterilmiştir. (**Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, C.16, İstanbul 1997, s. 369-370.) Ancak Atilla Oral'ın da belgelere dayalı olarak ifade ettiği gibi, *"Oysa Sinan'ın eseri bu tarihten tam on yıl önce, 10 Ocak 1920'de yıktırıldı"* (**İleri**, 11 Ocak 1920, s.6, Oral, **age,** s. 399).

[16] "*Metruk Mezarda İnşaat",* **İleri,** 14 Ekim 1921, Oral, **age**, s. 386-390.

[17] Oral, **age**, s. 390-401

[18] Camiyi kiralayan Amerikalı şirket caminin içini çeşitli eşyalarla doldurunca camii çökmüştür. Caminin çinileri sökülüp harap bir halde bırakılmıştır. (Oral, **age,** s.404-405.) İleri gazetesi bu olayı, "*Bir Camii Şerifte Gaz Deposu*" başlığıyla okurlarına duyurmuştur. (**İleri,** 2 Nisan 1921, s. 3)

[19] Oral, **age,** s. 408-410

[20] **age**, s. 410.

[21] "*Alemdağ Ormanlarıyla Stılığa Çıkıyor. Büuyük Bir Zarar Büyük Bir Günah*", **İleri**, 10 Ocak 1921, s. 2, Oral, age, s. 411.

[22] Oral, **age,** s. 440-444. İngiliz işbirlikçisi Vahdettin, İşgal Kuvvetleri Komutanı Harington'un bu saygısız davranışı karşısında "sessiz " kalmak dışında hiçbir şey yapmamıştır. Ayrıca şunu da belirtmek lazım! İşgalci Harington, Vahdettin gibi mezarlıkları parselleyip satmamış, mezarlıkları bozup, mezarlık

alanını top sahası yapmıştır. Üstelik bu işi bir menfaat uğruna değil, hastalık derecesindeki futbol sevgisi yüzünden yapmıştır.

[23] "*Şam'da Ahır Yapılan Camii Şerif",* **İleri,** 6 Eylül 1923, s.2, Oral, **age,** s. 438

[24] Oral, **age,** s.440.

****

"Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a, Allah'a imanın gerektirdiği esaslara, âhiret gününe iman edenler, namazı âdâbına riâyet ederek, aksatmadan kılanlar, vicdanlarını, servetlerini, sosyal bünyelerini arındıran, berekete vesile olan zekâtı verenler, yalnızca Allah'tan içleri titreyerek korkanlar imar ederler, canlandırırlar, şenlendirirler. Bunların, hidayete ermiş olanlardan, hak yolda, İslâm'da sebat edenlerden olmaları umulur."

[Kur'ân-ı Kerim, Tevbe, 18 (Ahmet Tekin Meali)]

Konuya Uygun Haberler

DEVLET YIKIMA SESSİZ
FATİH'TE TARİH YOK EDİLİYOR!
FATİH BELEDİYESİ 99 CAMİ VE TEKKEYİ İMARA AÇIYOR
SKANDALA İNCELEME

(Not: Ne olduğunu anlamıyorum, bu haberlerin linkleri giriş yapılınca biraz geç açılıyor, onun için beklemelisiniz.)

****

İSTANBUL 2012 KAYIP CAMİLER

ADI 2012 PLANI 2005 PLANI KAYIP ESER PLANI ADA/PARSEL

Eser adı: Parsel no:
Acı Çeşme Camii - + + 2499/20
Acı Musluk Mescidi - - + 304/26
Acemoğlanlar Mescidi - + + 918/46
Ahır Kapı Camii - + 160/11
Ahizade Mescidi - + + 1454/2
Ahmet Paşa Camii - + + 14/1
Alaca Mescidi - + 762/5-6
Ali Paşa Mescidi - + 1351/3
Ayazmakapısı Mescidi - + 371/9
Balabanağa Mescidi - + + 917/68
Bayram Çelebi Mescidi - + + 789/17
Bostancı Başı Camii - + 859/39
Cankurtaran Mescidi (ALANI KÜÇÜLTÜLMÜŞ) + + + 70/59
Cezaevi Cami - - + 58/4
Cezayirli Ahmet Paşa Camii - + 15/5
Çakırağa Camii - + + 865/20
Çatladı Kapı Camii - + 166/1
Çınar Mescidi - - + 481/79
Çıplak Mescidi - + 371/9
Çırçır Mescidi - - + 2418/26
Dalsayanlılar Mescidi - - + 2129/63
Daye Hatun Mescidi - - + 1/13
Defterdar İbrahim Efendi Mescidi - + + 2546/15
Değirmenkapı Camii - + 2192

Demirci Mescidi - - + 2128/1
Denizabdal Mescidi - + + 1848/22
Ebe Kadın Mescidi (ALANI KÜÇÜLTÜLMÜŞ) + + + 1095/14-15-16-23
Elvan Mescidi - - + 1/13
Emir Mescidi - + + 1/13
Esekapı Mescidi - + 1158/20
Etmeydanı Mescidi - - - Ahmediye Caddesi
Güngörmez Mescidi - + + 99/4-5-6
Hacı Ferhat Camii - + 236/10
Haki çelebi Camii - - + 2707/112
Hamza Paşa Camii - + 231/19
Hasan Halife Camii - + 2038/49-76
Hatice Sultan Camii - + 2067/61
Himmetzade Tekkesi ve Mescidi - + + 1848/55
Hobyar Camii - + + 1138/13
Hoca Hayruddin Mescidi - + koyunbaba parkı (kadastral boşluk)
Hoca Rüstem Camii - + 47/19
İğciler Mescidi - - + 909/44
Kabasakal Mesddi - + + 65/2-3
Kadı Hanı Camii - + 42/32
Camcı Ali Mescidi - - + 667/16
Karagöz Mescidi - + + 941 kadastral boşluk
Kara Hasan Ağa Mescidi - + 1275/25
Kara Mehmet Paşa Cami - + 853/41
Kemha Mescidi - - + 1892/3
Kenekçi Ali Mescidi - + + 2428/67
Kepekçiler Mescidi ve Çeşmesi - + 2439/55
Keskin Dede Camii - + (kadastral boşluk)
Kırmasti Mescidi Kermasi Camisi - + 1918/19
Kızıltaş Camii - + + 762/25
Kovacılar Camii - + + 850/61-64
Malkoç Süleyman Ağa Mescidi - + + 821/7
Manastır Mescidi Tülbentçi Hüsamettin Camii - + 1313/10
Merdivenli Mescid - + + Yolda
Meydancık Camii - + 417/25
Mimar Ayaz Camii - + + 1061/81
Molla Fenari Camii - + 296/183
Molla Gürani Camii - - + 1786/1
Molla Kestel Camii - + 915/65
Musalla Cami - + 782/25
Mustafa Bey Mescidi - - + 1058/3-34-35
Münadi Mescidi - - + Yolda
Namazgah - + kenedy cad
Ördek Kasap Mescidi - + + 1847/33
Papazoğlu Mescidi - - + 624/31
Revani Çelebi Mescidi - + 967/27
Saraçhane Mescidi - + + 2172/1
Sarı Nasuh Mescidi - + + 2057/22-23-32-57-60
Sarı Nasuh Mescidi - - + 1702/49
Sarı Musa Camii - + + 1787/53
Sekbanbaşı Hüsrevağa Camii - + + 2406/10
Sekbanbaşı İbrahimpaşa Mescidi - + + 2961/38

Servili Mescidi - + 327/3
Simkeş Mescidi - + + 1844/7
Sinan Ağa Mescidi - + 236/50
Soğanağa Mescidi - - + 371/10
Solak Başı Mescidi - + 204/2-23
Sultan Camii - - + 852/9
Sünni Ali Eşir Tekkesi - - + 1492/1
Şehremini Mescidi - + + 3003/68
Şeyhül Harem Camii - + + 1138/1
Tausan Taş Mescidi - + 688/2-3
Terlikçiler Camii - - + 632/83
Toklu Dede Mescidi - - + 2867/70
Tülbentci Hüsamettin Camii - + + 1313/10
Uzun Şucaa Camii - + 129 ada
Üçler Mescidi - + 124/10-11
Voynak Suca Mescidi - + 2899/6
Yakup Ağa Camii - + 997/31
Yanmış Camii Harabesi - - + 54/2
Yahya Kemal Mescidi - - + 2899/5
Yavaşça Mehmet Ağa Camii - + + 1851/5
Yedekçiler Camii Şerifi - - + 2367/86
Yeni Bahçe Mescidi Halil Attar Namazgahı - + + 1827/52
Yolgeçen Camii Karamani Ahmed Ağa Mescidi - + + Yolda

TÜRKİYE'DE KURAN KURSLARI KAPATILIYOR, KİLİSELER AÇILIYOR

Türkiye genelinde son 8 yılda onlarca kilise restore edilip ibadete açılırken 30 binin üzerinde de kilise ev açıldı. Buna karşın bin 711 Kur'un Kursu'nun kapısına kilit vuruldu.

Yıkılmış, harap olmuş veya onarım gerektiren mabetler, AB Uyum Yasaları çerçevesinde hızla restore edilerek ibadete açılıyor. Bunun yanı sıra AB uyum yasaları çerçevesinde yapılan kanun değişikliği ile başlatılan ibadethane açma serbestliğinden dolayı Hristiyan misyonerler faaliyetlerini daha da yaygınlaştırdı. Yasanın çıkmasından bu yana Türkiye'de 30 binden fazla kilise ev açıldığı belirtiliyor.

KİLİSELER AÇILIRKEN KUR'AN KURSLARI KAPATILIYOR

Diyanet İşleri Başkanılığı'nın verilerine göre ise 2010 yılı itibariyle Türkiye genelinde kapatılan Kur'an kursu sayısı bin 711.

MEDRESELER EĞELENCE MERKEZİNE DÖNÜŞTÜRÜLÜYOR

AB Uyum Yasaları çerçevesinde restore edilerek ibadete hazır hale getirilen kilise ve havralar sadece açılışlarının yapıldığı gün dolup taşarken, diğer günlerde cemaatsizlik nedeniyle boş kalıyorlar. Açılışa gelenler ise genellik yurt dışından özel olarak getiriliyor. Buna karşın Selçuklu ve Osmanlı'dan kalma medreseler ise eğlence merkezlerine dönüştürülüyor.

SON OLARAK ADIYAMAN'DA SÜRYANİ KİLİSESİ RESTORE EDİLDİ

Adıyaman Mor Petrus-Mor Paulus Kilisesi'nin 18 aydır devam eden koruma ve restorasyon işlemleri sona erdi.

Süryani Kadim Cemaatine ait Mor Petrus-Mor Paulus Kilisesi pazar (3 Temmuz 2011) günü düzenlenen büyük ayin ile açılacak.

Bu yıl 13. Süryani Kadim Cemaati'nin büyük ayininin, Adıyaman'da geniş katılımla gerçekleştirilmesi bekleniyor. Mor Petrus Mor Pavlus Kilisesi'nin kuruluş yıldönümü nedeniyle düzenlenen büyük ayine İstanbul, İzmir ve Ankara başta olmak üzere Almanya, Norveç, İsveç, Hollanda, Amerika ve birçok

yerden Adıyaman'dan çeşitli nedenle ayrılmış olan Süryanilerin katılması bekleniyor. Adıyaman, Şanlıurfa, Malatya, Hatay, Mersin ve Elazığ bölgesinden sorumlu Adıyaman Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi Metropoliti Melki Ürek, uzun bir aradan sonra gerçekleştirilen Kilisenin restorasyonu ve Metropolitlik binasının yapımı ve çevre düzenlemeleriyle yeniden eskisi cemaatimize hizmet vermeye devam edeceğini söyledi.

METROPOLİTİN SEVİNCİ

Her yıl geleneksel olarak 29 Haziranda gerçekleştirilen Adıyaman Süryani Kadim Cemaatine ait Mor Petrus-Mor Paulus kilisenin kuruluş yıl dönümü ayininin bu yıl restorasyon çalışmaları nedeniyle 3 Temmuz 2011 Pazar gününe ertelendiğini belirten Adıyaman, Şanlıurfa, Malatya, Hatay, Mersin ve Elazığ bölgesinden sorumlu Adıyaman Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi Metropoliti Melki Ürek, kilisede yapılan çalışmalar hakkında şu bilgileri verdi: "Adıyaman metropolitliği bugünkü konumuyla Mot Petrus ve Mor Paulus kilisesi 1883 de kuruldu. Daha önce yıkılan Meryem Ana kilisesi üzerine kurulan bir kilisedir. Çok eski tarihi vardır. Bu kilise elbette aktiftir. 1984 yıllarına Adıyaman'daki Süryani Kadim Cemaatine hizmet veren kilisemiz bir süre Metropolit olmadığı için kapalı kaldı ancak o dönemde buranın ruhanisi cemaat dağılınca kendileri de Adıyaman'dan gitti. Böylece kilise 15 yıl kapalı kaldı. 2001'de bu kilise tekrar açıldı. Buraya geldiğimde kilisenin genel durumu pekiyi değildi. Tadilat görmesi gerekiyordu. Restorasyon projelerini kurumlara sundum. Adana Anıtlar Kurulu bölge müdürlüğü bize restorasyonla ilgili proje onayladı. Bu şekilde kiliseyi iç dokuya göre restore ettik. Daha sonra burası metropolitlik konumuna gelmiştir. 1925'te vefat eden en son metropolitten sonra metropolitlik olmamış. Böylece biz 2002'den başlayarak 2010'a kadar restorasyon peşindeydik. Çok uğraştık. Sağolsun şimdiki hükümet bize bu fırsatı verdi. 1,5 sene sonra aldığımız onayın ardından kilise yenilendi. Güçlendirme gündemdedir. Tanrı dilerse 3 Temmuz 2011'de kilisemizin açılışı yapılacaktır. Yani bu demek oluyor ki avlu ve bina restore edildi. Bizim insanımız buraya gelip tekrar buluşacağız. İyi olmasını diliyorum. Adıyaman yerel yönetimini de davet ettik."

8SUTUN .COM

Related posts:

1. Restorasyonu Tamamlanan Kilise Hazır Restorasyonu Tamamlanan Kilise Hazır Adıyaman Süryani Kadim Cemaati'ne ait Mor Petrus-Mor Paulus Kilisesi, 3 Temmuz'da yapılacak ayin ile açılacak. Adıyaman Süryani Kadim Cemaati'ne ait Mor Petrus-Mor Paulus Kilisesi, 18 ay süren koruma ve restorasyon çalışmasının tamamlanmasının ardından 3 Temmuz'da yapılacak ayin ile açılacak. Metropolit Melki Ürek, restorasyon çalışmalarının tamamlanmasının ardından...
2. 13. Süryani Kadim Cemaati Büyük Ayini 13. Süryani Kadim Cemaati Büyük Ayini 13. Süryani Kadim Cemaati Büyük Ayini Adıyaman'daki Süryani Kadim Cemaati'ne ait Mor Petrus-Mor Paulus Kilisesi, 18 aydır devam eden restorasyon çalışmalarının ardından "büyük ayin" ile açıldı. Adıyaman'daki Süryani Kadim Cemaati'ne ait Mor Petrus-Mor Paulus Kilisesi, 18 aydır devam eden restorasyon çalışmalarının ardından "büyük ayin"...
3. Süryani Ortodoks Metropoliti Mor Grigorius Hanna İbrahim'den Suriyeliler için dua isteği Süryani Ortodoks Metropoliti Mor Grigorius Hanna İbrahim'den Suriyeliler için dua isteği Adıyaman'daki Süryani Kadim Cemaati'nin Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi'nde ayini gerçekleştiren Halep Metropoliti Mor Grigorius Hanna İbrahim, Suriye'deki Müslümanlar ve Hıristiyanlar için dua istedi. Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi'ndeki 18 aylık koruma ve restorasyon çalışmalarının ardından, yeni yapılan hizmet binası ve...
4. Haber7.com: "Restore edilen tarihi kilise ibadete açıldı" Haber7.com: "Restore edilen tarihi kilise ibadete açıldı" Adıyaman'da Süryani Kadim Cemaatine ait Mor Petrus-Mor Paulus Kilise'si 2,5 yıl süren restorasyon çalışmalarının ardından ibadete açıldı. Süryani Kadim Kilisesi Metropoliti Melki Ürek, kilisenin ibadete açılması dolayısıyla düzenlenen programda, restorasyon çalışmalarının bu kadar uzun sürmesinin ekonomik sıkıntılar ve bazı bürokratik engellerden kaynaklandığını savundu....

5. 12. Süryani Kadim Cemaati Büyük Ayini, Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi'nde düzenlendi 12. Süryani Kadim Cemaati Büyük Ayini, Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi'nde düzenlendi Adıyaman'da bulunan Süryani Kadim Cemaati'ne ait Mor Petrus-Mor Paulus Kilisesi'nde, '12'nci Süryani Kadim Cemaati Büyük Ayini' düzenlendi. Düzenlenen ayinde, Süryaniler Türkiye ile Suriye arasındaki gerginliğin son bulması için dua etti. Mor Petrus-Mor Paulus Kilisesi'ndeki ayine; Almanya, İsviçre, Fransa ve...
6. Süryani metropolit Yusuf Çetin, Süryani halkının sıkıntılarını dile getirdi Süryani metropolit Yusuf Çetin, Süryani halkının sıkıntılarını dile getirdi Kahta Gündem sitesinde yayınlanan haberde; Adıyaman'daki Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi'nde biraraya gelen Süryani Kadim Cemaati'nin ayin düzenlediği belirtiliyor. Ayini İstanbul, Ankara Süryani Ortodoks Cemaati Ruhani Reisive Patrik Vekili Metropolit Filüksinos Yusuf Çetin ile Adıyaman Mor Petrus-Mor Pavlus Kilisesi Metropoliti Melki Ürek'in...
7. Mor Petrus Mor Pavlus Süryani Ortodoks Kilisesi'nde Paskalya kutlandı Mor Petrus Mor Pavlus Süryani Ortodoks Kilisesi'nde Paskalya kutlandı Adıyaman'da onlarca Süryani, Paskalya Bayramı'nı Mor Petrus Mor Pavlus Kilisesi'nde düzenlenen ayinle kutladı. Ayinde, kardeşlik için dualar edildi. Paskalya Bayramı nedeniyle Mor Petrus Mor Pavlus Kilisesi'nde düzenlenen ayine; Adıyaman ve ilçelerinin yanı sıra Şanlıurfa, Malatya, Gaziantep, Mersin, Hatay ve Kahramanmaraş'tan çok...
8. Hurriyet.de: "Süryani Cemaati'nden sıcak diyalog çağrısı" Hurriyet.de: "Süryani Cemaati'nden sıcak diyalog çağrısı" Hurriyet.de sitesinde yayınlanan haberde; Köln kentinde faaliyet gösteren Mor Petrus-Por Paulus Kilisesi ve Süryani Kadim Cemaati Yönetim Kurulu Başkanı İbrahim Alıcı ve yöneticilerin, Köln Başkonsolosu Mustafa Kemal Basa'yı makamında ziyaret ettiği belirtilirken, cemaat başkanının açıklamalarına yer veriliyor. KAYNAK...
9. Adıyaman Mor Petrus Mor Pavlus Kilisesi 'nde Noel kutlandı Adıyaman Mor Petrus Mor Pavlus Kilisesi 'nde Noel kutlandı Hıristiyanlar tarafından Hazreti İsa'nın doğum yıldönümü olarak kutlanan Noel bayramı nedeniyle Adıyaman Mor Petrus Mor Pavlos Kilisesi'nde ayin düzenlendi. Süryaniler, Bölge Metropoliti Melki Ürek'in yönettiği ayinde dualar ederek Noel'i kutladı. Kilisede yapılan ayinde, İsa'nın doğuşunu müjdeleyen çoban ateşi yakılarak dualar edildi....
10. Beyoğlu Süryani Kadim Meryemana Kilisesi Vakfı'ndan Kamuoyuna Duyuru Beyoğlu Süryani Kadim Meryemana Kilisesi Vakfı'ndan Kamuoyuna Duyuru Son zamanlarda yazılı ve görsel basında Süryaniler'i temsil ettiklerini belirten kurum, kuruluş, dernek ve şahısların Süryaniler ile ilgili demeç ve söylemlerini, Süryaniler adına yayın organları çıkardıklarının duyurularını gözlemlemekteyiz. Türkiye'de yaşayan Süryaniler'in büyük bir bölümünü oluşturan Süryani Ortodoks Cemaati nin %85'i İstanbul'da ikamet...
11. HaberExpress.com.tr: "Anadolu'nun en eski kilisesi ziyarete açılıyor" HaberExpress.com.tr: "Anadolu'nun en eski kilisesi ziyarete açılıyor" Laodikya antik kentinde yapılan kazı çalışmalarında üç yıl önce, İncil'de adı geçen 7 Kutsal Kilise'den biri olan kilise gün yüzüne çıkarıldı. M.S. 313 ile 320 yılları arasında Büyük Konstantin döneminde yapılan Kutsal Kilise'nin Anadolu'daki en eski kilise olma özelliğini taşıması nedeniyle kazı heyeti...
12. CizrePostasi.com: "Süryani Mor Kuryakos Kilisesi yenilendi" CizrePostasi.com: "Süryani Mor Kuryakos Kilisesi yenilendi" CizrePostasi.com sitesinde yayınlanan haberde: Dargeçit (Kerboran) Belediyesi tarafından Süryani Mor Kuryakos Kilisesi'nde yapılan restorasyon çalışmasının tamamlandığı, Dargeçit Belediye Başkanı Süleyman Asan'ın harabe bir durumda olan Süryani Mor Kuryakos Kilisesi'nin restorasyonu için 30 bin TL harcama yaptıklarını, kiliseyi Süryani halkının hizmetine sunduklarını söylediği belirtiliyor. KAYNAK...
13. Mesrob II (Mutafyan)'ın hayali gerçek oluyor, Vortvots Vorodman Kilisesi açılıyor Mesrob II (Mutafyan)'ın hayali gerçek oluyor, Vortvots Vorodman Kilisesi açılıyor Türkiye, Fransa

parlamentosunun 'Ermeni soykırımı'nı inkârı suç sayan yasayı kabul ettiği bir dönemde, dikkat çeken bir adam attı. Gümrük ve Ticaret Bakanı Hayati Yazıcı, restorasyonu tamamlanan ve 1. Dünya Savaşı'ndan beri kapalı olan Ermeni Vortvots Vorodman Kilisesi'ni bugün törenle açacak....

14. Süryanice ve İbranice kursları 2012-2013 öğretim yılında Mardin'de verilecek Süryanice ve İbranice kursları 2012-2013 öğretim yılında Mardin'de verilecek Mardin Artuklu Üniversitesi Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü tarafından 2012-2013 öğretim yılında sertifikalı Süryanice ve İbranice kursları açılacağı bildirildi. Üniversite bünyesinde açılan İbranice ve Süryanice kurslarına katılmak isteyen adaylar 22 Ağustos ile 7 Eylül tarihleri arasında Yaşayan Diller Enstitüsü (Zinciriye Medresesi)'ne başvuracak....
15. Adıyaman Süryani Kadim Metropoliti'nin Ramazan kutlaması Adıyaman Süryani Kadim Metropoliti'nin Ramazan kutlaması Süryani Kadim Metropoliti Ğriğoriyos Melki Ürek, yayımladığı Ramazan Bayramı mesajında tüm Müslüman vatandaşların bayramını kutladı. Ramazan Bayramı öncesi bir mesaj yayımlayan Adıyaman Süryani Kadim Kilisesi Metropoliti Ğriğoriyos Melki Ürek, tüm Müslüman vatandaşların bayramını kutlayarak, ülkenin barışı ve huzuru için dua ettiklerini söyledi. Ğriğoriyos Melki...
16. Süryani cemaatinden Adıyamanlılar Vakfı'na ziyaret Süryani cemaatinden Adıyamanlılar Vakfı'na ziyaret Haber Yurdum sitesinde yayınlanan haberde; Adıyaman'daki Süryani cemaatinin Adıyamanlılar Vakfı'nı ziyaret ettiği belirtiliyor. 'Çok Kültürlülük ve Hoşgörü Buluşmaları' kapsamında düzenlenen toplantıya, Adıyaman Süryani Cemaati Metropoliti Ğriğoriyos Melki Ürek, Adıyamanlılar Vakfı Adıyaman Şubesi Başkanı Murat Demirkol, STK başkanları ve Adıyamanlılar Vakfı Adıyaman Şubesi yönetim kurulu üyelerinin...
17. Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu: "Kiliseler için izinsiz restorasyon yapacağız" Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu: "Kiliseler için izinsiz restorasyon yapacağız" 10.01.2012 – 16:40 Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu II. Hrisostomos, Kilise'nin bazı durumlarda, KKTC Devleti'nin izni dahi olmaksızın; Kuzey Kıbrıs'taki bölgelerdeki dini anıtların restore edilmesi için müdahalede bulunacağını iddia etti. Rum Başpikospos'un "Bazı durumlarda izin almadan kiliselerin restorasyonunu yağacağız." dediği öne sürüldü....
18. Burdur Kavaklı Ortodoks Kilisesi restore edilecek Burdur Kavaklı Ortodoks Kilisesi restore edilecek Burdur'da bulunan 19. yüzyıla ait Kavaklı Rum Kilisesi'nin, yapılacak restorasyonun ardından Doğa Tarihi Müzesi haline getirileceği bildirildi. İl Kültür ve Turizm Müdürü Mehmet Tanır, yaptığı yazılı açıklamada, Kavaklı Rum Kilisesi'nde restorasyon çalışmalarının geçen yıl başladığını kaydetti. Geçen yıl kilisenin çatı onarımının yapıldığını belirten Tanır,...
19. Mardin'deki Süryani Ortodoks manastır ve kiliseler onarıldı Mardin'deki Süryani Ortodoks manastır ve kiliseler onarıldı Mardin Valisi Hasan Duruer, Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında, şu ana kadar iki manastır ve dört kilisenin restorasyonunun tamamlandığını bildirdi. Duruer, AA muhabirine yaptığı açıklamada, Turabdin bölgesi olarak bilinen Midyat ve Mardin arasındaki bölgede, Süryani cemaatine ait manastır ve kiliselerin bulunduğunu söyledi. Manastır ve...
20. Dünyanın En Eski 3. Kilisesi (Bursa Başmelekler) ibadete açılıyor Dünyanın En Eski 3. Kilisesi (Bursa Başmelekler) ibadete açılıyor Hakimiyet gazetesinde yayınlanan haberde; Ekümenik Ortodoks Patrikhanesi Bursa Metropoliti Prof. Dr. Elpidophoros Lambriniadis'in, Patrikhane'nin satın aldığı Bursa Kumyaka köyündeki dünyanın en eski 3. kilisesi olan Başmelekler Kilisesi'nin restorasyon çalışmalarının hızlı ilerlediğini ve buranın en kısa sürede ibadete ve ziyarete açılmasını istediklerini...
21. Akşehir'de tarihi kilise restore edilecek (Memleket.com.tr) Akşehir'de tarihi kilise restore edilecek (Memleket.com.tr) Memleket.com.tr sitesinde yayınlanan haberde; Akşehir'de moloz, kesme taş ve tuğla malzemelerden yapılan ve 19. yüzyıldan kalan kilisenin restorasyon

projesinin hazırlanarak Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden onaylandığı, eskiden 500 kişilik bir cemaatin ibadet edebildiği tarihi kilisenin restore edildikten sonra hem kültür merkezi hem de turizm...

22. İzmir Torbalı Protestan Baptist Kilisesi açılıyor İzmir Torbalı Protestan Baptist Kilisesi açılıyor İZMİR'in Torbalı İlçesi'nde birçok cami ve medrese yaptıran Osmanlı Devleti'nin son Padişahı 2'nci Abdülhamid'in adını taşıyan caddedeki bir apartmanın zemin katı Protestan kilisesi yapıldı. Kilisenin Torbalı'da yaşayan 50'ye yakın Hıristiyanın talebi üzerine yapıldığı bildirildi. Kilise rahibi İhsan Celal Çetin, "Burada bizlere çok iyi davranıyor....

23. Ayvalık'ta dinlerin kardeşliği ve AIMA Müzik Festivali (Bahar Akıncı) Ayvalık'ta dinlerin kardeşliği ve AIMA Müzik Festivali (Bahar Akıncı) Hürriyet gazetesinde yayınlanan, Bahar Akıncı'ya ait makalede; Ayvalık'taki müzik festivalinden ve restore edilerek kullanıma açılan Ayvalık Taksiyarhis Ortodoks Kilisesi hakkında bilgiler yer alıyor. "1844'te inşa edilen, Osmanlı'dan sonra uzun yıllar Tekel deposu olarak kullanılan 170 yıllık Taksiyarhis Kilisesi, Kültür ve Turizm...

24. İlham Aliyev'den, Alman Luteryen Kilisesi'ne ziyaret İlham Aliyev'den, Alman Luteryen Kilisesi'ne ziyaret 1News sitesinde yayınlanan haberde; Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in, Alman Luteryen Kilisesi'ni ziyareti konu ediliyor. "Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev, önceki gün ziyaret ettiği Şemkir ilçesinde onarılarak restore edilen Alman Luteryen Kilisesi'ni gezdi. Cumhurbaşkanı Aliyev'e kilise ile ilgili bilgi verilerek, Mayıs 2012 başlanan restorasyon çalışmalarının geçtiğimiz...

25. Tarsus Aziz Pavlus Kilisesi ibadete açıldı Tarsus Aziz Pavlus Kilisesi ibadete açıldı TARSUS Saint Paulus Kilisesi ve Anıt Müzesi ayin törenlerine kapılarını açmaya başladı. İnanç turizmi kapsamında Hıristiyanların ayin törenlerine ev sahipliği yapan Saint Paulus Kilisesinde İtalyan'dan Tarsus'a gelen 76 kişi, ayin yaparak, "Dünya barışı" için dualar ettiler. Papaz Don Gıovannı Cazanıga'nın başkanlık yaptığı ayin töreni...

26. Gürün'deki Tarihi Kilise Restore Edilecek (MYNET.com) Gürün'deki Tarihi Kilise Restore Edilecek (MYNET.com) MYNET.com sitesinde yayınlanan haberde; Sivas'ın Gürün ilçesinde Pınarönü Mahallesi'nde bulunan 19. yüzyıldan kalma tarihi Ermeni kilisesinin restore edileceği, bir dönem cezaevi, sinema ve depo olarak kullanılan Kilisenin çevresinde hafriyat çalışmasına başlandığı ve en kısa sürede yapılacak ihalenin ardından restorasyon çalışmalarının başlayacağı, halk arasında "Meryem Ana Kilisesi" olarak...

27. Adıyaman Süryani Metropoliti Griğoriyos Melki Ürek'ten, Adıyaman Üniversitesi'ne ziyaret Adıyaman Süryani Metropoliti Griğoriyos Melki Ürek'ten, Adıyaman Üniversitesi'ne ziyaret Adıyaman Üniversitesi'ni ziyaret eden Adıyaman Süryani Cemaati Metropoliti Griğoriyos Melki Ürek ve beraberindeki Almanya Süryani Eğitim Grubu, Adıyaman Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Talha Gönüllü'ye nezaket ziyaretinde bulunarak, iyi niyet temennilerini iletti. Rektörlük makamında gerçekleşen ziyarette Metropolit Ürek Rektör Gönüllü'ye, Adıyaman...

28. Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu: "Türkiye yüzünden kiliseler yıkılmak üzere" Kıbrıs Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu: "Türkiye yüzünden kiliseler yıkılmak üzere" Fileleftheros gazetesi, KKTC'deki dini mirasın durumuna ilişkin Papa'nın müdahalesini talep eden Hrisostomos'un şimdi de aynı konuyu, KKTC'deki dini özgürlükler konusuyla beraber, Brüksel'de gerçekleştireceği temaslar çerçevesinde gündeme getirmeye hazırlandığını yazdı. Habere göre Hrisostomos gazeteye yaptığı açıklamada; "Türkiye'nin amacının KKTC'deki tüm Hıristiyan kilise...

29. Kiliselerarası Birlik Duası Haftası BİRLİK DUASI HAFTASI 15-22 Ocak 2011 Günler, Kiliseler, Temalar, Okuma bölümleri 1. Gün (15 Ocak 2011 Cumartesi, saat 18.00) Aya Yorgi Rum Ortodoks Kilisesi Ebuzziya Cad. No: 15 Bakırköy Tel: 212-5716013 KUDÜS'TEKİ KİLİSE Yoel

2:21-22, 28-29 Protestan Kilisesi Mezmurlar 46 Süryan Kadim Kilisesi Res. İşleri 2:1-12 Ermeni Resuli Kilisesi Yuhanna...

30. Süryani Metropolit Melki Ürek Adıyaman Üniversitesi rektörünü ziyaret etti Süryani Metropolit Melki Ürek Adıyaman Üniversitesi rektörünü ziyaret etti Adıyaman Süryani Cemaati Metropoliti Melki Ürek, Adıyaman Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Mustafa Talha Gönüllü'yü ziyaret etti. Rektörlük makamında gerçekleşen ziyarette Ürek, Prof. Dr. Mustafa Talha Gönüllü'ye rektörlük görevinde başarılar diledi. Adıyaman Üniversitesinin Adıyaman'ın gelişmesinde önemli bir misyona sahip olduğunu söyleyen Ürek,...

İNSANLAR NEDEN KORKU FİLMİ SEYREDERLER?

KANIN ESTETİĞİ

Kariyerinin başında, Dario Argento'ya büyük bir zevkle, kadın düşmanlığı suçlamaları yağdırıldı. Film eleştirmeni Mark Le Fanu bir keresinde Argento'nun 'kadın karakterlerini öldürmek için tuhaf ve artan bir şekilde dehşet verici yöntemler tasarlamakla meşgul olduğunu' ifade etti.[31]

Ancak bu yönetmenin sıkı entelektüelliğini, film dilini ve tekniğini kavrayışını göz ardı ederek ve Argento filmlerinde ölümleri uzun uzun filme çekilmeseler de erkeklerin de, daha güvenli olmadığı gerçeğinin üzerinden atlayarak Argento'nun çalışmasını aşırı basitleştirmekti.

Kadın düşmanlığıyla suçlanan diğer yönetmenler en azından çalışmalarını savunma girişiminde bulundular. Örneğin *Dressed to Kill -Öldürmeye Hazır* (1980) ve *Body Double - Sahte Vücutlar* (1984) gibi ilk filmleri kadın düşmanı olarak etiketlenen Brain De Palma şunları kaydetti:

> **Tehlikedeki kadınlar gerilim türünde daha çok işe yarıyor. Bu *The Perils of Pauline* (1914)'e kadar uzanır. Eğer perili bir ev ve şamdanla yürüyen bir kadın varsa, onun için iri yarı bir adam için duyduğunuzdan daha fazla korku duyarsınız.**[32]

Ancak Argento hiçbir zaman kendisini açıktan savunuyor izlenimi uyandırmadı. ***'Kadınları severim, özellikle de güzel olanları; güzel bir yüzleri ve görünüşleri varsa, çirkin bir kız ya da adamı izlemek yerine onların cinayete kurban gidişlerini izlemeyi tercih ederim'***[33] şeklinde açıklamalar yaptığında, Argento, böyle eleştirileri bastırma girişiminde bulunuyor gibi görünmedi. Bu belki de Argento'nun çalışmalarına resimsel yaklaşımına ve kadın tarzına yakınlığına uygun düşebilir. Eğer birisi onun çalışmalarına dikkatli bir şekilde bakarsa, inkâr edilemez biçimde, bol bol takip edilen ve katledilen güzel kadınların görüntülerinin öne çıkarılmasına rağmen, cinsiyet politikaları asla apaçık değildir. Erkekler aynı sapkınlıkla öldürülür ve Argento kendisinin bir ***'fırsat eşitliği katili'*** olduğu şakasını yapmıştır. Argento'nun çalışmalarında kadının daha zayıf, daha vicdanlı ve bu yüzden daha savunmasız olduğuna dair çok eski stereotip altüst edildiği kadar kullanılmıştır da. Filmleri güçlü dişi karakterler tarafından yönlendirilir. Katiller çoğu zaman kendisini koruyan veya kötü niyetli erkeklik-ten intikam alan kadınlardır. Hatta bu, anlam kargaşası ve cinsel entrikaların daha dolambaçlı yollarım açar.

Argento'ya yöneltilen kadın düşmanlığı iddialarını körükleyen bir diğer şey de gözü pek bir şekilde eşi Daria Nicolodi ve kızı Asia'ya sık sık roller vermesidir. Argendo ve Nicolodi *Derin Kırmızıyı* çektiklerinde tutkulu ve sık sık fırtınalı bir ilişkiye başladılar. Onların ilişkileri Argento'nun bazı en büyük çalışmalarına yol açtı. İlk başlarda Nicolodi yönetmen için ilham kaynağı oldu ama ilişkilerinin karanlık anları da yok değildi. Eleştirmenler bu ilişkideki bozulmanın Argento'nun filmlerinde izini sürmenin mümkün olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Deep Red Derin Kırmızı'da göz alıcı bir kadın kahraman gibi görünse de, Nicolodi'nin canlandırdığı karakterlerin hepsi gitgide daha şiddetli ve kanlı ölümlerle karşılaştılar. *Inferno Cehennemide* esrarengiz bir şekilde mavi ışıklı bir tavan arasında şeytan ruhlu kedilerce paramparça edilen nevrotik ve ürkek bir kadını canlandırır. *Terebre - Ölümün Sesi'* nde yaşananlardan sağ kurtulsa da incinmemiş değildir, karakteri delirmenin eşiğine itilmiştir. ***Phenomena***'da ustura kullanan bir şempanze tarafından parça parça doğranır.

Opera yıllar içerisinde birlikte çalıştıkları son film olur. Bu filmde Nicolodi bir kapının gözetleme deliğinden bakarken başından vurulur. Tipik Argento stiliyle, kamera havada geri doğru düşen Nicolodi'nin gözlerinden girip başının arkasından düşmesini ağır çekimle takip eder. En son bir araya

31 Reviewv of Tenebrae from Films & Filming (Sepi 1983)

32Clover, Carol J, 'Her Body, Himself: Gender in the Slasher Film' in Barry Keilh Grant (ed), The Dread of Difference: Gender and ihe Horror Film (University of Texas Press, 1996), s 77

33 Age, s 77

gelişleri Argento'nun 'Üç Anne' üçlemesinden *Mother of Tears: The Third Mother Gözyaşlarının Annesi*'nde, Nicolodi mezardan kızma öğütler veren bir hayalet anne olarak görüntülenir.

Dario ve Daria arasında bu problemli ilişki Argento tarafından kızı Asia ile ekranlardaki ilişkisinde tekrar tekrar ziyaret edilir. Halihazırda çalışmalarında var olan rahatsız edici ve belirgin Freudyan temayüllere yenilerini ekleyerek, Argento kızının canlandırdığı karakterlerin uyuşturulduğu, tecavüz edildiği, dövüldüğü veya cinayete kurban gitmekten kıl payı kurtulduğu birçok filmi yönetmiştir. Buna rağmen baba ve kızın birlikte çalıştığı filmlerin her ikisinin kariyerinde keskin, güçlü, problemli ve bütünüyle çetin çalışmalar olarak yer edindiği göze çarpıyor.

Her ne kadar ekranlarda olsa da, Asia'nın *Scarlet Diva*'da annesini öldürmesiyle Argento ailesi meselelerini işleri aracılığıyla çözüyor ve ilişkilerindeki kötü yönleri işleriyle defediyorlar; sinema seyircisinin önünde ve zalimce şiddetli yollarla.

Argento'nun diğer kızı Fiore'nin *Demons, Phenomena* ve Rest'de ekranlarda göründüğünde daha iyi iş çıkarmadığım belirtmek ilginç. (Kamera arkası çalışmayı tercih ediyor.) Ayrıca Argento'nun annesiyle ilişkisinin sorunlarla dolu olduğu söylenir, bu yüzden filmlerinde onun korkunç anaç figürlere olan Hitchcockçu saplantısı saklıdır.

Tüm bu spekülasyonlar sadece Argento'nun insan doğasının karanlık yanının ve karanlık düşüncelerin katarsisinin keşfinde biriktirdiği absürd ve dehşetli namına nam katar. Zaman zaman Argento'nun bundan haz duyduğu görülüyor.

MÜKEMMEL ÖLÜM

Argento neredeyse ansiklopedik nizamda edebiyat, sanat, felsefe ve gerçekte sinemadan etkilenmiştir. Ancak Argento, Edgar Allan Poe'nin dehşet verici yazınının çalışması üzerinde büyük etkisi olduğunu özel olarak aktarmıştır. Argento'nun filmlerini ve çalışmalarında açıktan kurbanları ve suçluları cinselleştirişini izlerken Poe'nun de seks ve ölümle kafasını meşgul ettiğini ve her ikisinin de karanlık bir dünyada iç içe olduğunu fark etmek sürpriz olmayabilir.

Poe ***'Yazma'nın Felsefesi'*** isimli makalesinde şunları ileri sürer:

> **Kendi kendime sordum; tüm melankoli konularından insanlığın evrensel anlayışına göre en melankolik olanı hangisidir? Aşikar yanıt, ölümdü. Ve o zaman dedim ki bu en melankolik konu en şiirsel konu mudur? Ölüm kendisini güzellikle birleştirdiğinde, güzel bir kadının ölümü sorgulanamaz biçimde dünyadaki en şiirsel konudur.**

'Ölüm estetiğine' olan bu büyülenmeden dolayı Argento çoğu zaman Edgar Allan Poe ile aynı yerdeydi. Argento'nun kendisi de şöyle demiştir:

> **Çocukken Poe'yu okumak beni rahatsız etti ve bende uzun bir zaman tuhaflık ve hafif üzgünlük hissi uyandırdı... Film yapmaya başladığımda temalarımın Poe'nun hikayelerinde anlattığı olaylar; evham verici sözcükleri, kanlı hayal gücüyle benzer yanlar taşıdığını fark ettim... Tek başıma olduğum anlarda bazı korkutucu fikirler beni sarstığında ve 'bu fikirlerle bir film yapacağım' diye düşündüğümde Poe'nin yakışıklı ve keskin yüzü beni izler, dikkatli olmam, kulak asmam konusunda beni uyarır.**[34]

Belki de basit bir şekilde kadına ve -ölüme ilginin esin kaynağı· Edgar Allan Poe'ya duyulan ilgi ve ikisinin bir araya getirildiğinde nasıl bir sonuç vereceğini araştırma Argento'yu aşk ve ölüm hedefine sürükledi. Her şeye rağmen, Argento'nun Jung terminolojisini kullanmada, insan ruhunun karanlık

---

34 *Jones, Alan,* Profondo Argento: The Man, the Myths & the Magic *(FAB Press, 2004), s 195*

aynasına bakmakta ve derinliklerde yatan esrarengiz şeyleri ele almada zorlandığı açık. Seks ve ölümün bu türbülansı bir keresinde şunları söyleyen Argento tarafından daha karanlık, ölümcül bir alana düşürülmüştür:

> **Cinayet gibi yoğun bedensel bir eylemde, katil ve kurbanı arasında çok hassas, bir şekilde derinlemesine erotik bir ilişki kurulur. Bu eylemler, erotik ve kana susamış eylemler arasında bağ kuran bir şey var... ölüm orgazmı ve cinsel orgazm**[35]

Bu sanat ve edebiyatın dünyasını etkilediği görüşünü pekiştirecek bir ifade gibi görünüyor. Argento filmleri tarz sahibi olduğu kadar kesinlikle alt-metinsel anlamdan da yoksun değillerdir; aslında kritik analize de gayet uygundurlar. Aslında Argento'nun etkilerinin nereden kaynaklandığını anlamak is-teyen biri, Rönesans ressamları tarafından yaratılan kadın ve ölüm tasvirlerine -Hasn Baldung'un 'Kadın ve Ölüm'ü gibi kadın ölümlerinin melankolik ve kendinden geçmiş grafik ve tutkulu tasarımlarınabakmalıdır.

Sanat, ölüm ve şiddetin bu karışımı yönetmen Lucio Fulci tarafından da kuru bir şekilde "Şiddet İtalyan sanatıdır" diye yorumlanmıştır. Aslında İtalya'nın geçmişi kan ve şöhretle ıslanmıştır ve bu yerilmek yerine sanat ve kültüründe kutlanmıştır. Michelangelo, Da Vinci ve Caravaggio gibi büyük Rönesans dönemindeki İtalyan sanatçılar miraslarının geçiciliğini kutlayan barok ve görkemli sanat çalışmalarını yarattılar. Boccaccio ve Dante'nin koyu romantik metinleri diri diri gömmelerin ve Cehenneme düşüşlerin cehennemsi tasvirlerinden zevk alırlar. *Opera* da derinlemesine tutkuludur ve dehşetli taşkınlık ve sapkın aşk ve ölümü içerir.

Şiddet sahnelerini izlemenin röntgenci dürtüleri binlerce yıllık bir geçmişe sahip; birilerinin halka açık infazı?
Roma gladyatörleri?
Boks?

Önceki İtalyan sineması da seks ve şiddetin sınırlarını zorlamayı başardı: Francesca Bertini muhtemelen ekranlarda kısmen çıplak görünen ilk hakiki sinema yıldızıdır. Tarihi İtalyan filmleri ve 'kılıç-sandalet' (sword-and-sandal) filmleri geniş ölçekli kanlı savaşları gösteren ve yakın çekim kanlı ölümleri detaylandıran ilk filmlerdi. Spagetti Western ve *gialli* İtalyan filmlerinin neredeyse şiddet, seks ve abartılı ölümle eşanlamlı olmasını kesinleştirerek aynı yoldan devam etti. Lucio Fulci ve Ruggero Deodato'nunkiler gibi zombi ve yamyam filmleri sarsıcı aşırı dehşet ve kan dökme görüntüleriyle bu meşguliyeti kucaklayacak ve derinleştireceklerdir.

Violence in Arts (Sanatta Şiddet) yazarı John Frazer şu yorumda bulunmuştur:

> ***Birisinin kendi değerlerini tekrar teyit etmek veya tekrar değerlendirmek ve mümkün olduğu kadar güçlü ve net ortaya konulmuş bir değerler sisteminin, keskin bir şekilde tariflenmiş özbenliğin, diğerlerine karşı olabildiğince uyanık olmanın ve kararlı bir iradenin gerekliliğini tanımak durumunda olduğu yer şiddetle karşılaştığı yerlerdir.***

Filmlerinin şiddetten dolayı kabul gördüğü eleştirilerine rağmen, Argento kan serpiştirilmiş eserleriyle şiddet ve karanlık eylemleri keşfetmeye, değerler ve ahlakın zayıflığını açığa çıkarmaya ve belirlenmiş kurallara karşı mücadele etmeye devam eder. Argento'dan ciddi biçimde etkilenen, diğer bir şiddet filmi ustası Quentin Tarantino bir keresinde şöyle demiştir: *'Bir film yapımcısı olarak şiddetle uğraştığınızda aslında iyi bir iş yapmakla cezalandırılmışsınızdır'*[36]

Sonuç olarak Argento seyircilerin İtalya sinemasında sevdiği ve nefret ettiği her şeyin simgesi oldu.

[35] Fuchs, Christian, Bad Blood: An Illustrated Guide to Psycho Cinema (Creation Books, 2002), s 295

36 Knapp, Laurence F (ed), Brian De Palma: Interviews - Conversations with Filmma- kers Series (University Press of Mississippi, 2003), s 143

Onun şık ölüm ve kargaşa sahneleri sinema tarihinin en sarsıcı sahneleri arasındadır.

Kaynak:

James GRACEY, Korku ve Gerilim Filmlerine İtalyan Dokunuşu, Kitabın Orijinal Adı: Darıo ARGENTO, Türkçesi: Zeynel Gül, İngilizce 1. Baskı: Kamera Books 2010 Türkçe 1. Baskı: Ocak 2011, Kalkedon Yayınları 2011, İstanbul, sh: 15-21

[1] Revievv of Tenebraefrom Films & Filming (Sepi 1983)

[2] Clover, Carol J, 'Her Body, Himself: Gender in the Slasher Film' in Barry Keilh Grant (ed), The Dread of Difference: Gender and ihe Horror Film (University of Texas Press, 1996), s 77

[3] Age, s 77

[4] Jones, Alan, Profondo Argento: The Man, the Myths & the Magic (FAB Press, 2004), s 195

Fuchs, Christian, Bad Blood: An Illustrated Guide to Psycho Cinema (Creation Books, 2002), s 295

[5] Knapp, Laurence F (ed), Brian De Palma: Interviews - Conversations with Filmma- kers Series(University Press of Mississippi, 2003), s 143

GERÇEĞİN ÇÖLÜNE HOŞGELDİNİZ – Slavoj Zizek

Amerikalıların nihai paranoyak fantazisi, tam bir tüketici cenneti olan küçük, masalsı bir Kaliforniya şehrinde yaşayan bir bireyin, birdenbire, içinde yaşadığı dünyanın, onu gerçek bir dünyada yaşadığına inandırmak üzere sahnelenmiş bir düzmece, bir gösteri, etrafındaki bütün insanların da aslında devasa bir şovun parçaları olan aktörler ve figüranlar olduğundan şüphelenmeye başlamasıdır.

Bunun en son örneği, Jim Carrey'nin, günde 24 saat yayınlanan bir TV şovunun kahramanı olduğunu keşfeden küçük kasaba kâtibi rolünü oynadığı, Peter Weir'ın The Truman Show (1998) filmidir:

Doğup büyüdüğü kasaba dev bir stüdyo üzerinde kurulmuştur, kameralar devamlı onu takip etmektedir. Bu filmin ataları arasında Philip Dick'in Time Out of Joint (1959) romanından bahsetmekte fayda var; bu romanda, 50'li yıların sonlarında küçük, masalsı bir Kaliforniya kasabasında mütevazı bir hayat süren kahraman, yavaş yavaş, bütün kasabanın onu tatmin etmek amacıyla sahnelenen bir düzmece olduğunu keşfeder … **Time Out of Joint'la The Truman Show'un** temelinde yatan deneyim, geç kapitalist Kaliforniya tüketici cennetinin, tam da hiper-gerçekliği içinde, bir anlamda gerçekdışı, tözsüz, maddi ataletten yoksun olduğu deneyimidir. Demek ki mesele sadece, Hollywood'un ağırlıktan ve maddi ataletten yoksun bir gerçek hayat sureti sahnelemesi meselesi değil geç kapitalist tüketim toplumunda, "gerçek toplumsal hayat"ın kendisi, bir şekilde, sahnelenmiş bir düzmecenin özelliklerini ediniyor, komşularımız "gerçek hayat'ta sahneye çıkmış aktörler ve figüranlar gibi davranıyorlar … Aynı şekilde kapitalist, faydacı, tinsellikten arındırılmış evrenin nihai hakikati, "gerçek hayat"ın kendisinin maddilikten-arınması, bir hayaletler şovuna dönüşmesidir. Başka birçok yazar gibi Christopher Isherwood da, Amerikan gündelik hayatının, motel odasıyla örneklenen gerçekdışılığını ifade etmişti:

"Amerikan motelleri gerçekdışıdır! / .. ./ Kasten gerçekdışı olacak şekilde tasarlanmışlardır. /… / Avrupalılar bizden nefret ediyorlar, çünkü bizler, tıpkı tefekküre dalmak için mağaralara giren münzeviler gibi, reklamlarımız içinde yaşamaya çekilmiş durumdayız." Peter Sloterdijk'ın "küre" kavramı burada düz anlamıyla gerçekleşmiştir: Bütün şehri kuşatan ve tecrit eden dev metal küre. Yıllar önce, Zardoz'dan Logan'ın Kaçışı'na bir dizi bilimkurgu filmi, bu fantaziyi cemaati de kapsayacak şekilde genişleterek günümüzün postmodern müşkül vaziyetini önceden haber vermişlerdi: Dışa kapalı bir alanda mikropsuz bir hayat yaşayan tecrit edilmiş grup, gerçek dünyanın maddi çürüme deneyimini özler.

Wachowski biraderlerin hit filmi Matrix (1999) bu mantığı son noktasına vardırmıştır: Hepimizin etrafımızda görüp yaşadığımız maddi gerçeklik, hepimizin bağlı olduğu devasa bir mega-bilgisayar tarafından yaratılan ve eşgüdümlenen sanal bir gerçekliktir; (Keanu Reeves'in oynadığı) kahraman "gerçek gerçeklik"te uyandığı zaman, yanıp yıkılmış harabelerle dolu ıssız bir manzara görür – küresel savaştan sonra Şikago'dan geriye bunlar kalmıştır. Direniş lideri Morpheus onu şu ironik ifadeyle selamlar: "Gerçeğin çölüne hoşgeldin." II Eylül'de New York'ta benzer şeyler olmadı mı? New York sakinleri o gün "gerçeğin çölü"yle tanıştı – ortaya çıkan manzaranın ve çöken kulelerden yakaladığımız karelerin, Hollywood'un yozlaştırdığı bizlere, büyük felaket prodüksiyonlarındaki en nefes kesici sahneleri hatırlatmaması imkansızdı.

Bombalamaların bütünüyle beklenmedik bir şok olduğu, akla hayale gelmeyecek imkansız'ın gerçekleştiği söyleniyor; o zaman 20. yüzyılın başlarındaki öteki belirleyici felaketi, Titanik felaketini hatırlamalıyız: O da bir şoktu, ama Titanik 19. yüzyılın sanayi uygarlığının kudretini simgeleştirdiği için, ideolojik fantazilerde böyle bir felakete çoktan yer ayrılmıştı. Aynı şey bu bombalamalar için de geçerli değil mi? Medyanın bizi terörist tehdit laflarıyla sürekli bombardımana uğratmasının da ötesinde, bu tehdide bariz bir libidinal yatırımda da bulunuluyordu – New York'tan Kaçış'tan Bağımsızlık Günü'ne uzanan filmler dizisini hatırlayın. Saldırılarla Hollywood felaket filmleri arasında sık sık kurulan bağlantının gerekçesi de burada yatıyor: Gerçekleşen İmkansız fantazi nesnesiydi, yani Amerika bir bakıma fantazisini kurduğu şeyi elde etmiş oldu ki en büyük sürpriz de buydu.

Tam da şu anda, bir felaketin çiğ Gerçeğiyle karşı karşıya olduğumuz zamanda, onun algılanmasını belirleyen ideolojik ve fantazmatik koordinatları akılda tutmamız gerekiyor. Dünya Ticaret Merkezi kulelerinin çöküşünde herhangi bir simgecilik varsa, bu, eski moda "mali kapitalizmin merkezi" anlayışında değil, DTM kulelerinin sanal kapitalizmin, maddi üretim alanından kopmuş mali spekülasyonların merkezine karşılık geldikleri anlayışında aranmalıdır. Bombaların yarattığı paramparça edici etki, ancak bugün dijitalleşmiş **Birinci Dünya'yı Üçüncü Dünya'daki "Gerçeğin çölü"nden ayıran sınır çizgisi göz önünde bulundurularak açıklanabilir.** Uğursuz bir failin bizi sürekli imha etmekle tehdit ettiği düşüncesini doğuran şey, yalıtılmış, yapay bir evrende yaşadığımızın farkında olmamızdır.

Sonuç itibariyle, bombalamaların ardındaki beyin olduğundan şüphelenilen Usame Bin Ladin, James Bond filmlerinin çoğundaki baş suçlu olan, küresel yıkım eylemleri tezgahlayan Ernst Stavro Blofeld'in gerçek hayattaki muadili değil midir? Bu noktada şunu hatırlamak gerekir ki Hollywood filmlerinde bütün yoğunluğu içinde üretim sürecini bir tek, James Bond'un baş suçlunun gizli bölgesine sızıp burada yoğun emek harcanan (uyuşturucuların arıtılıp paketlenmesi, New York'u havaya uçuracak bir roketin inşası) fabrikanın yerini tesbit ettiği zaman görürüz. Baş suçlunun Bond'u ele geçirdikten sonra, onu çoğunlukla yasadışı fabrikasında bir tura çıkarması, Hollywood'un bir fabrikadaki üretimin toplumcu-gerçekçi, gururlu sunumuna en yaklaştığı zaman değil midir? Bond'un müdahalesinin işlevi de, tabii ki, üretim mekanını havaya uçurarak "işçi sınıfının ortadan kaybolduğu" bir dünyada sürdürdüğümüz gündelik hayat suretine dönmemizi sağlamaktır. DTM kulelerinin patlamasıyla, tehditkar Dışarı'ya yönelik bu şiddet bize geri dönmüş olmuyor mu?

Amerikalıların içinde yaşadıkları güvenli Küre, aynı zamanda hem kendilerini gözlerini kırpmadan feda eden hem de korkak olan, hem son derece zeki hem de ilkel barbarlar olan terörist saldırganların oluşturduğu bir Dışarı'nın tehdidi altındaymış gibi deneyimlenmekte. Ne zaman böyle katıksız kötü bir Dışarı'yla karşı karşıya gelsek, Hegel'in verdiği dersi onaylama cesaretini bulmamız gerekir: Bu katıksız Dışarı'da, kendi özümüzün imbikten geçirilmiş versiyonunu görmemiz gerekir. Son beş yüzyıldır, "medeni" Batı'nın (görece) refahı ve huzuru, acımasız şiddet ve yıkımın "barbar" Dışarı'ya ihraç edilmesiyle sağlanmıştır: Amerika'nın fethinden Kongo'daki katliama kadar uzanan uzun hikaye. Kulağa her ne kadar acımasız ve umursamaz gelse de, bu saldırıların gerçek etkisinin gerçek olmaktan çok daha büyük ölçüde simgesel olduğunu, her zamankinden fazla, aklımızda tutmamız gerekir: Afrika'da, her Allahın günü, DTM'nin çökmesinin bütün kurbanlarından daha fazla sayıda insan AİDS'ten ölüyor ve görece ufak mali önlemlerle bu insanların ölümü kolayca önlenebilir. ABD, Saraybosna'dan Grozni'ye, Ruanda'dan Kongo ve Sierra Leone'ye dünyanın dört bir yanında her gün olup bitenlerin çok küçük bir bölümünü yaşadı sadece. New York'taki duruma tecavüzcü çeteleri ve sokaklarda yürüyen insanlara körlemesine ateş açan bir düzine kadar nişancıyı eklersek, on yıl önce Saraybosna'nın nasıl bir durumda olduğuna ilişkin bir fikir edinebiliriz.

İki DTM kulesinin çöküşünü TV ekranından seyrettiğimizde, "reality TV şovları"nın sahteliğini görmek mümkün oldu: Bu şovlar "gerçek" olsa bile, insanlar bunlarda yine de rol yaparlar – kendilerini oynarlar. Romanların klasik tekzibi ("bu metindeki kişiler kurmacadır, gerçek kişilerle her türlü benzerlik tesadüften ibarettir"), "reality şov" programlarına katılanlar için de geçerlidir: Gerçek hayat içinde kendilerini oynasalar da, orada kurmaca kişiler görürüz. "Gerçeğe dönüşe" farklı yorumlar da getirilebilir elbette: Bazı muhafazakarların, bizi böyle yaralanabilir hale getiren şeyin tam da açıklığımız olduğu iddialarını duymaya başladık bile – arka planda bundan çıkarılması gereken kaçınılmaz sonuç, "hayat tarzımızı" korumak istiyorsak, özgürlüğün düşmanları tarafından "suistimal edilen" özgürlüklerimizin bazılarını feda etmemiz gerektiğidir tabii ki. Bu mantık bütünüyle reddedilmelidir: Birinci Dünyalı "açık" ülkelerimizin bütün insanlık tarihinde en çok kontrol edilen toplumlar olduğu bir. vakıa değil midir? İngiltere'de, otobüslerden alışveriş merkezlerine bütün kamu alanları sürekli kamerayla izleniyor; bütün dijital iletişim biçimlerinin neredeyse bütünüyle kontrol edildiğinden hiç bahsetmeyelim.

Yine George Will gibi sağcı yorumcular hemen, Amerika'nın "tarihten aldığı mola"nın sonunun geldiğini -gerçekliğin darbesinin liberal hoşgörülü tutumun yalıtılmış kulesini ve Kültürel Araştırmalar

okulunun metinsellik üzerindeki odağını paramparça ettiğini- ilan ettiler. Şimdi, bir darbe de biz indirmek, gerçek dünyadaki gerçek düşmanlarla cebelleşmek zorundayız, onlara göre… İyi de, darbeyi kime indireceğiz? Verilen cevap ne olursa olsun, hiçbir zaman doğru hedefi vuramayacak, bizi tam olarak tatmin edemeyecektir. Amerika'nın Afganistan'a saldırmasının gülünçlüğü apaçık ortada: Dünyadaki en büyük güç, köylülerin çorak tepelerde zar zor yaşamaya çalıştıkları, dünyanın en yoksul ülkelerinden birini imha ederse, bu iktidarsızlıktan kaynaklanan eylemin en uç örneği olmayacak mıdır? Aslında Afganistan ideal bir hedeftir: Zaten harabeye dönmüş, hiçbir altyapısı olmayan, son yirmi yıldır savaşlar yüzünden tekrar tekrar yıkılmış bir ülke … Afganistan tercihinin ekonomik kaygılar tarafından da belirleneceği sonucuna varmak da kaçınılmaz: **Tutulacak en iyi yol, insanın öfkesini, kimsenin umursamadığı ve yıkılacak hiçbir şeyi olmayan bir ülkeden çıkarması değil midir? Ne yazık ki büyük olasılıkla Afganistan'ın seçilecek olması, kaybettiği anahtarını sokak lambasının altında arayan deli fıkrasını hatırlatıyor insana; adama anahtarını arkadaki karanlık köşede kaybettiği halde niye orada aradığı sorulunca "ama ışıkta aramak daha kolay oluyor" demiş hani. Kabil'in şu anda zaten Manhattan'ın merkezi gibi görünüyor olması son derece ironik değil mi?**

Şu anda harekete geçip misillemede bulunma itkisine yenik düşmek demek, tam da, 11 Eylül'de olup bitenlerin gerçek boyutlarıyla hesaplaşmaktan kaçmak demektir – gerçek amacı, bizi gerçekte hiçbir şeyin değişmediğine inandırarak uyutmak olan bir eyleme girişmek demektir. Uzun vadeli gerçek tehditler, DTM binalarının çöküşünün yanlarında soluk kalacağı başka kitlesel terör eylemleridir onun kadar seyirlik olmayan, ama çok daha korkunç eylemler. Bakteriyolojik savaşa, ölümcül gazların kullanımına ne dersiniz, peki ya DNA terörizmi (sadece belli bir genoma sahip olan insanları etkileyecek zehirler geliştirme olasılığı)? Çabucak öfke boşaltıcı eylemlere girişmek yerine, şu zor sorularla hesaplaşmak gerekir: 21. yüzyılda "savaş" ne anlama gelecek? "Onlar", eğer devletler ya da suç çeteleri olmayacaksa, kimler olacak?

Burada karşılaşıldığı söylenen "medeniyetler çatışması" anlayışı kısmi bir hakikat içerir – ortalama Amerikalının şaşkınlığına bakın: "Nasıl oluyor da bu insanlar kendi hayatlarını bu kadar hiçe sayan bir tutum takınabiliyorlar?" Bu şaşkınlığın öbür yüzünde üzücü bir gerçek, yani Birinci Dünya ülkelerinde yaşayan bizlere, insanın uğruna kendi hayatını feda edebileceği kamusal ya da evrensel bir Dava hayal etmenin bile gittikçe daha zor gelmesi yok mudur? Bombalamalardan sonra, Taliban dışişleri bakanı bile Amerikalı çocukların "acısını hissedebildiği"ni söylerken, Bill Clinton'ın alameti farikası olan bu tabirin hegemonik bir ideolojik rol oynadığını onaylamış olmuyor mu? Sanki Birinci Dünya ile Üçüncü Dünya arasındaki yarılma, gittikçe daha çok, maddi ve kültürel zenginlikle dolu uzun, tatminkar bir hayat sürme ile kişinin kendi hayatını aşkın bir Dava'ya adaması arasındaki karşıtlık üzerinden gelişiyor gibi görünüyor.

Gelgelelim, bu "medeniyetler çatışması" anlayışı bütünüyle reddedilmelidir: Bugün tanık olduğumuz şey, her medeniyetin kendi içindeki çatışmalardır. Üstelik İslam'la Hıristiyanlığın tarihine kıyaslamalı olarak şöyle bir baktığımızda, İslam'ın (anakronik bir terimle söylersek) "insan hakları sicili"nin Hıristiyanlığınkinden çok daha temiz olduğunu görürüz: Geçtiğimiz yüzyıllarda, İslam diğer dinlere karşı Hıristiyanlıktan çok daha hoşgörülü bir tutum takınmıştır. Ortaçağ'da, biz Batı Avrupalıların antik Yunan mirasına Araplar sayesinde tekrar ulaşabildiğimizi hatırlamanın da zamanıdır artık. Bu gerçekler, günümüzün korkunç eylemlerini hiçbir suretle haklı çıkarmasa da, İslam'ın "kendisi"ne kayıtlı bir özellikle değil, modem sosyo-politik koşulların sonucuyla karşı karşıya olduğumuzu açıkça kanıtlıyorlar.

Öteki'ne atfedilen bütün özellikler ABD 'nin tam ortasında çoktan mevcuttur: Canice fanatizm mi? Bugün ABD'de, (kendi) Hıristiyanlık(anlayış)larıyla meşrulaştırdıkları kendilerine özgü bir terör uygulayan iki milyondan fazla Sağcı popülist "fundamentalist" vardır. Amerika bir şekilde onları "barındırdığı"na göre, Oklahoma bombalamasından sonra ABD Ordusu'nun onları da cezalandırması mı gerekiyordu?

Jerry Falwell ve Pat Robertson'ın bombalamalara verdikleri tepkiye; suçu hazcı materyalizme, liberalizme ve gemi azıya almış cinselliğe yıkıp bunu Tanrı'nın, Amerikalıların günahkâr hayat

tarzlarını sürdürmeleri yüzünden ABD üzerindeki korumasını kaldırmış olması olarak algılamalarına ve Amerika'nın layığını bulduğunu söylemelerine ne demeli?

Güvenli bir sığınak olarak Amerika mı?

Bir New Yorklu'nun, bombalamalardan sonra, artık şehrin sokaklarında emniyetle yürünemeyeceğini söylemesinin ironik yanı şudur ki, bombalardan çok daha önce, New York sokakları saldırıya uğrama ya da en azından soyulma tehlikesiyle meşhurdu – bombalamalar farklı bir şey yaptıysa o da yeni bir dayanışma hissinin gelişmesine genç Afro-Amerikalıların, caddeyi geçmesi için yaşlı bir Yahudi kadına yardım etmeleri gibi, daha birkaç gün önce hayal bile edilemeyecek sahnelere yol açmış olmalarıdır.

Şimdi, bombalamaların hemen ardından gelen şu günlerde, sanki travmatik bir olay ile yarattığı simgesel etki arasındaki o eşsiz zaman diliminde -hani bir yerimiz çok derin kesilir de acısı dank etmeden önce kısa bir an geçer ya, ona benzer bir anda- ikamet ediyoruz; olayların nasıl simgeselleştirileceği, simgesel etkilerinin ne olacağı, hangi eylemleri haklı çıkarmak için bunlara başvurulacağı belli değil. Burada, gerilimin son haddine vardığı bu anlarda bile, bu bağ otomatik değil, olumsal. Şimdiden ilk uğursuz işaretler ortaya çıktı bile; örneğin kamusal söylemin içinde eski Soğuk Savaş terimi "özgür dünyalının birdenbire yeniden dirilmesi gibi: Şimdi "özgür dünya" ile karanlık ve terör güçleri arasında bir mücadele varmış. Burada sorulması gereken soru şudur elbette:

Özgür-olmayan dünyaya ait olanlar kim peki?

Mesela, Çin ya da Mısır bu özgür dünyanın birer parçası mı? Asıl mesaj, tabii ki, Batılı liberal-demokratik ülkeler ile tüm diğerleri arasındaki eski ayrımın bir kez daha gündeme getirildiğidir.

Bombalamanın ertesi günü, Lenin hakkındaki uzunca bir yazımı basmak üzere olan bir dergiden, yazının yayımını ertelemeye karar verdiklerini söyleyen bir mesaj aldım – bombalamanın hemen ardından Lenin hakkında bir yazı yayımlamanın uygunsuz kaçacağını düşünmüşler. Bu, ardından uğursuz ideolojik gelişmelerin, 70'Ierin Almanyası'ndakinden daha güçlü ve daha yaygın yeni bir Berufsverbot'un (radikalleri istihdam etme yasağının) yaşanacağını mı gösteriyor? Bugünlerde, şimdi bir demokrasi mücadelesi verildiği cümlesi sık sık duyuluyor – doğru, ama bu cümleyle genelde kastedilen şeyler kastedilmiyor. Daha şimdiden kimi Solcu arkadaşlarım böyle zor anlarda başımızı eğip kendi gündemimizi dayatmamanın daha iyi olacağını yazdılar bana. Kriz karşısında başını kuma gömmeye yönelik bu eğilime karşı, Solun şimdi daha iyi bir analiz sunması gerektiğinde ısrar edilmelidir – aksi takdirde, Sol, gayet sıradan insanların yaptıkları gerçek kahramanlıklar (sözgelimi, rasyonel bir ahlaki eylem modeli sunarak, uçak kaçıranları etkisiz hale getiren ve uçağın erken düşmesini sağlayan yolcuların yaptığı gibi: İnsan kısa bir süre içinde ölecekse, cesaretini toplayıp başka insanların ölmelerini engelleyecek şekilde ölmelidir. ..) göz önünde bulundurulduğunda, siyasi ve ahlaki yenilgisini peşinen ikrar etmiş olur.

Ya her yerde işitilen "11 Eylül'den sonra hiçbir şey eskisi gibi olmayacak" lafına ne demeli? Bu cümlenin arkasının hiçbir zaman getirilmemesi manidardır – aslında ne söylemek istediğimizi bilmediğimizde "derin" bir şeyler söylermiş gibi yapmayı sağlayan içi boş bir jestten ibarettir. O zaman buna vereceğimiz ilk tepki "Sahi mi?" demek olmalıdır. Oysa gerçekten değişen tek şey, Amerika'nın ne tür bir dünyanın parçası olduğunu anlamak zorunda kalması değil mi? Öte yandan, algıdaki bu tür değişiklikler her zaman belli sonuçlar yaratır, çünkü içinde bulunduğumuz durumu algılama biçimimiz, onun içinde harekete geçme biçimimizi belirler. Siyasi bir rejimin dağılması süreçlerini, örneğin 1990'da Doğu Avrupa'daki Komünist rejimlerin yıkılışını hatırlayalım: Belli bir anda, insanlar birdenbire oyunun bittiğinin, Komünist'lerin kaybettiğinin farkına vardılar. Kopuş tamamen simgeseldi; "gerçeklikte" hiçbir şey değişmemişti – yine de, o andan itibaren, rejimin nihai olarak çökmesi birkaç günlük bir mesele haline gelmişti … Ya 11 Eylül'de aynı tür bir şey olduysa?

Bu olayın ekonomide, ideolojide, siyasette, savaşta nasıl sonuçlar yaratacağını henüz bilmiyoruz, ama bir şey kesin: Şu ana kadar kendisini bu tür şiddete karşı şerbetli, bu tür şeyleri sadece TV ekranının güvenli mesafesinden seyreden bir ada olarak algılamış olan ABD, artık doğrudan işin içindedir. O zaman alternatifler şöyledir: Amerikalılar "küre"lerini daha da fazla tahkim etmeye mi karar ve-

recekler, yoksa ondan çıkmayı göze almaya mı? Amerika'ya "Bu neden bizim başımıza geldi? Burada böyle şeyler olmaz!" şeklindeki o son derece ahlaksızca tutumda ısrar edecek, hatta bu tutumu güçlendirerek tehditkar Dışarı'ya karşı daha çok saldırganlık göstermeye, kısacası paranoyaklığı eyleme dökmeye yönelecek; ya da en nihayet onu Dış Dünya'dan ayıran fantazmatik Perde'nin ardından çıkmayı göze alacak, Gerçek dünyaya geldiğini kabul edecek ve "Burada böyle şeyler olmamalı!,'dan "Böyle şeyler hiçbir yerde olmamalı!" tavrına o çok gecikmiş geçişi yapacaktır. Bombalamalardan çıkarılması gereken asıl ders budur: Bu olayların burada bir daha olmamasını sağlama almanın tek yolu, bunların başka herhangi bir yerde olmasını önlemektir. Kısacası, Amerika bu dünyanın bir parçası olarak kendi yaralanabilirliğini tevazuyla kabullenmeyi öğrenmeli, sorumluları cezalandırma işini cana can katan bir misilleme olarak değil, üzücü bir görev olarak yapmalıdır.

Amerika'nın "tarihten aldığı mola", sahte bir molaydı: Amerika'nın huzuru, felaketlerin başka yerlerde devam etmesi sayesinde satın alınmıştı. Bugünlerde, hakim bakış açısı, Dışarı'dan gelip vuran o ağza alınmaz Kötülük'ün karşısındaki masum bakışınkidir – bu bakış karşısında, yine cesaretimizi toplayıp ona Hegel'in şu ünlü düsturunu uygulamamız gerekir: Kötülük, her yanında Kötülük gören masum bakışın kendisindedir (de).

Başkan Bush seçim kampanyası sırasında, hayatındaki en önemli kişinin İsa olduğunu söylemişti. Şimdi bunu cidden söylediğini kanıtlamak için eline eşsiz bir şans geçti: Tüm Amerikalılar için olduğu gibi, onun için de, "Komşunu sev", "Müslümanları sev!" anlamına gelmelidir! Yoksa hiçbir anlamı yoktur.

Kaynak:
Kırılgan Temas- trc:Bülent Somay,Tuncay Birkan Metis yayınları / Üçüncü Basım / Mayıs 2011, sh:293-301

“DİL”İN GERÇEĞİNDE KİMLİK BOZUMU

Dil, insanların karşılıklı konuşmasını mümkün kılar. Bu da dilin yapısında önceden belirlenmiş ve biz onları öğrenmeden önce de var olan anlamlara uyduğumuz takdirde mümkün olabilir. **Kişiye özel bir dilden söz edilemez.** İnsanlar farklı bir mana kasteder veya kullanmaya çalışırsa iletişim kurabilmek için kullandığı dili **“çevirmek”** zorunda kalır. Ancak bu kelimenin karşıtlığı konusunda kimin kontrolünde olacağı sorununu çıkardığı gibi/çözüm bulmayı gerektirir.

Dil, kültür ve geleneksel kurumların kontrolünde geliştiğinden dilde kesin olmayan ögeler artar/ karşılık bulmanın sorunsalı baş gösterdiğinde paylaşılan değerler sarsılmaya başlar. Ayrışmanın başlamasına neden dilin karşılığını bulmada çekilen sıkıntıdır. Bilinçsizliğin [Bilinçdışı] temelide dil gibi olduğunu söylerken Lacan bu ayrışmaya dikkat çeker.

Kelimeler göstergesinin hiçbir öğesi bir diğerini belirlemediği, gösterge anlamını “açık” etmediği gibi, gösterilen de formla ya da sesle benzeşmez. Tam tersine, gösteren ve gösterilen arasındaki ilişki rastlantısaldır. Mesela “Köpek” sözcüğünün köpeğe özgü hiçbir yanı yoktur. Zaten olamaz da, çünkü Dili yeni öğrenen çocuklar, kelimenin ancak göstergesini öğrendikleri zaman anlamı da ayrımsamayı öğrenirler. Bir terimi doğru kullanabilmek, anlamını bilmekten geçer. Yunanca bilmiyor olabilirsiniz. Kelimedeki bir inceliğe örnek olarak aşağıdaki Yunanca kelime saf bir göstergedir:

λόγος

Yazıldığı zaman yukarıdaki şekli alır; seslendirilişi de şöyledir: logos. Ve eğer Yunanca biliyorsanız gösterilenin tam bir İngilizce karşılığı olmadığını da bilirsiniz; “sözcük”, “düşünce”, “anlam” ve “mantık” gibi karşılıklarını verebilirsiniz. Eğer baş harfini büyüterek şeklini çok az -ve sessizce- değiştirirsek, **Λόγος** halini alır ve gösterilen bir anda **“Tanrı’ya ya da “Us”a dönüşür.**

Dildeki karşıtlığın maddî ve mânevi yönden sorunları olduğu günümüzde, icraatın içinde olanların zafiyetlerini örtbas etmek konusunda, hitabet sanatından alınan güçle dil kullanımını, ileri seviyeye kavuşturma trendleri ile kemiyet faktörlerini, keyfiyete üstünlük sağlayabilirler. İmaj/mecaz/hile/toplumu-dizayn tasarımcılığı ile başarısızlıklarını örtbas edebilirler. Bu konuda yine revaçta olan reklamcılığın temelinde yatanda dilin kullanımı gelmektedir.

Kelime göstergelerinin, adetler, gelenekler, vs. birer tezahürü olarak düşünmeye başladığımızda, zafiyet göstermeye ve değişim gösterememeye başlamış olgulara yeni bir anlam kazandırmanın gerekliliği ortaya çıkmıştır. Mesela: Günümüzde ağartıcı ya da amonyak kullanan geleneksel temizlik ürünleri mikroplara karşı “savaş açar” ya da kirleri “yok eder” denilerek dramatize edilmektedir. Oysa ikinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından satışa sunulan deterjanlar, kiri kumaştan “nazikçe” çıkarmayı vaat ediyorlardı. [“Deterjanların esas amacı nesneyi koşullara bağlı kusurlarından arındırmaktır” sözlerinden yola çıkarsak, deterjanın üstün meziyetleriyle karşılaşan yabancı maddeler uzaklaşıyor ve beyazların düşmanları bertaraf oluyordu. Aslında kast edilen, “onların işlevi savaşmak değil, toplumsal düzeni korumak”tı.] Şimdi ise soğuk savaş döneminde “savaş” kelimesi ile çağrıştırılıyor. Yine cilt bakım ürünü reklamlarında “mahrem olanın abartılı temsilinden yola çıkıyor”, söz konusu nemlendiriciler cildin derinlerine dışarıdan **“sızarak”** ve **“nüfuz ederek”** kırışıklıkları önlüyor ve ona doğal güzelliğini geri kazandırıyor, şeklinde dile getirilerek, bilinçdışı/bilinçsizlik etki altına alınarak, insanlar yönlendirilmeye çalışılıyor.

Günümüz reklamcılarının çoğu, Roland Barthes’in 1957’de Fransızca olarak basılan **Mythologies** (Çağdaş Söylenler) kitabını okumuştur. Barthes burada Saussure’ün kültürel değerlerimizi anlamlandırırken dilin kullanımına dair getirdiği açıklamalarından çıkarımlar yapar.

j. Lacan’da insanı toplumsal bir organizmadır ve yaşadığı sorunların temelinde kopukluk yatar diye ele aldığı kimlik/özne sorununu açıklarken, insan birer organizma olarak doğar (elbette) ve daha sonra birer özneye dönüşür, der.. Ama nasıl? Dünyaya geldiğimiz andan itibaren çevremizi kuşatmaya başlayan ve göstergesel uygulamalarla bezeli kültürümüzü özümseyerek, konuştuğumuz dili öğrenme

sürecinde birer özneye dönüşürüz ki, bu da artık "ben"i gösterebilme yetisine sahip olduğumuz anlamına gelir. Bunun da bir getirisi, bir isteğimiz olduğunda çaresizce ağlamak yerine artık onu dile getirebilir, doğru otobüse binebilir, dostlarımıza e-posta gönderebilir ve siyasi konuşmalar yapabiliriz-ya da zevkimize göre felsefe okuyabiliriz. Tüm bunları mümkün kılan dil, her şeye rağmen Ötekidir. Lacan bu tanımı yaparken özellikle büyük harf kullanarak dilin Ötekiliğini ve insanlar arasındaki kültürel ötekiliği ayrı tutmaya çalışmasına karşın, göstergenin Ötekiliğini diğer insanlardan öğrendiğimizi ve içselleştirdiğimizi de aklımızdan çıkarmamak gerekir, der. En nihayetinde, bunlar hepsi dilin ürünleridir.

"Büyük Öteki" dediğimiz şey bizden önce de oradadır, varlığı bizim dışımızdadır ve bize ait değildir. Örneğin, bir isteğimizi iletirken kullanmamız gereken terimleri, iletişim kurabilmek adına ve başka bir seçeneğimiz de olmadığı için Ötekinden temin etmemiz gerekir. Bu sayede başlangıçta kendisi ve dünya arasında herhangi bir ayrım yapma duygusundan yoksun, bu insan denen küçük organizma, her ne kadar yabancılaştıran bir etkisi de olsa, çevresinden ayrışarak dilin içinde zaten kullanıma hazır olan ayrımlardan yola çıkarak isteklerini formüle etmek durumunda kalır.

Oysa burada eksik olan bir şeyler var - organik varlığımızın devamlılığından gelen bir kalıntı ya da isteklerimizi sözde tanımlaması gereken göstergelerin yetersizliğidir. **Lacan bu kaybolan şeyin hakikat olduğunu söyler.** Aslında kültürün bize gerçek olarak sunduğu hususların geneli hakikatin kendisi değildir. Anlamlamanın dışında yer alan özne organik varlıktır. Özne'de hakiki olan bizler bunun tam olarak ne olduğunu asla bilemeyiz, çünkü nesnenin bulunduğu çevredeki adlar dünyasında ona "tüm olarak" işaret edebilecek bir gösterge bulunmaz. Hakikat, bilincimizde kavranabilir olmaktan uzaklaştığı için bastırılmıştır ve bildiğimizi sandığımız gerçeklikle olan ilişkimizi zedelemek ve altüst etmek için durmaksızın geri döner. Var olan dilin imkâsızlığında kaybolan hakikat, rüyalarımızda, dil sürçmelerimizde, sözcük oyunlarında, esprilerde ya da hastalıklarla ve psikolojik bir nedeni olmaksızın gelişen yetersizlikler gibi bedensel belirtilerle kendini gösterebilir. Bunu uyumsuzluklarda daha çok görebiliriz.

Kaybolmuş fakat kendisinden kaçış olmayan organik varlığımıza ait hakikatin o bildik etkisi, tam olarak tanımlayamadığımız bir tatminsizlik duygusuyla ortaya çıkar. Artık organizma ve gösteren özne arasında bir boşluk vardır ve işte bu boşluktan da arzu/lar doğar. Lacan'nın deyişiyle arzu adlandırılamaz, çünkü o bilinçdışına[bilinçsiz tarafımıza] aittir ve dilin bize sunduğu bilincin bir parçası değildir. Ancak, yine de, kayıp hakikatin emaresi olan o boşluğun bir neticesi olması ve dolayısıyla biçimsiz oluşu nedeniyle yapısaldır da. Arzu/lar her ne kadar bilindışımızdan da doğsa, pek çoğumuz çeşitli nesnelere bağlanır, onları arzularımızın merkezi haline getirir ve böylece tekrar bir bütün olabileceğimizi, özne ve kayıp hakikat arasındaki uçurumu kapatabileceğimizi umarız. Oysa bunu asla başaramayız - yine de salt bu arayış bile bize keyif verebilir. Ancak yapılanmış dilin gerçekliğindeki hakiki/hakikat sorun olmaya başlayınca öznenin kimlik sorunu taraf bulmakta zorlanır. Bu en fazla cinsiyette ve ayrımda büyük sorunları oluşturur. "Abel Barbin"'in bütün geçmişini silerek yeni bulduğu kimliği kazanamadığı gibi dönüşünü sağlayamamasında gördüğümüz durum ile **The Truman Show'(1998) un** temelindeki hiper-gerçekliğin**, "gerçek toplumsal hayat"**ın kendisi için bir şekilde, sahnelenmiş bir düzmece olduğunun farkına varması aynı argümanları dile getirir….

Dilin karşılığında olan kimlik/özneyi bulmakta, Lewis Carroll'un **"Aynanın İçinden"** kitabında, Humpty Dumpty biraz da küçümseyen bir tonla, **"Bir sözcüğü kullandığım zaman, onun anlamı, ben ne demek istemişsem odur - ne eksik ne de fazla,"**deyişinde Alice'in buna verdiği karşılık, "Yalnız buradaki sorun, sözcüklere pek çok farklı anlam yüklenip yüklenemeyeceği,"cevabını verince **"Asıl sorun,"** der Humpty Dumpty ve ekler, **"hangisinin Patron olduğudur - hepsi bu."**

Eğer sözcüklerin anlamı kişiye göre değişiyor olsaydı, başkalarıyla iletişim kurabilmemiz mümkün olmazdı. Bu nedenle anadilimizi öğrenme sürecinde, Öteki'nin anlam kurgusuna başvururuz. Küçük çocuklar ördek ve sincap arasındaki ayrımı daha önce öğrenmiş olanlardan öğrenirler: ördekler uçar gibi. Ama çocuklar hatalar da yapar: uçak uçabilir ama bu onun ördek olduğu anlamına gelmez.

Buradan sözün bağlamını günümüzdeki insanın kimliğini kaybetmiş düşünce, yaşayış [bilhassa siyaset] alanında eşcinsel karakterlere bürünmüş olmasıdır. Birilerinin erkek veya kadın olduğu şüphesi çoğunluk üzere yaygınlaşmıştır. Rasûlullâh sallallâhü aleyhi ve sellem Efendimiz ahir zamanda **“sabah mümin, akşam kâfir olurlar”** buyurarak, kayganlaşmış sosyal bir zeminin olacağını ve “ben”in yapısallığındaki keşmekeşe yön vermenin zorlaşacağı hikmetini haber vermesi çok mânidardır. İnsan fıtratının, temiz ve uyumlu değerleri yapılanırken uğradığı bozulmaların, bastırılması, aktarılması ve bilinç seviyesinden bilinçsizliğe ulaşmasında zor günleri yaşadığımızı söyleyebiliriz.

İhramcızâde İsmail Hakkı
Yazı oluşturulurken faydalanılan Kaynak:
Postyapısalcılık, Poststructuralism, Cathenne Belsey, Türkçesi, Nursu Örge, Dost Yayınları, 2013, Ankara

JACQUES-MARİE EMİLE LACAN

JACQUES LACAN “BENİM ÖĞRETTİKLERİM” ve “TELEVİZYON” İSİMLİ ESERLERİNDEN

YAMUK BAKMAK- Popüler Kültürden Jacques Lacan’a Giriş , Slavoj Zizek

LACAN’I ANLAMA KILAVUZU

‘BİLİNMEYEN BİLİNENLER’, BİLDİĞİMİZİ BİLMEDİĞİMİZ ŞEYLER: Slavoj Zizek

THE PERVERT’S GUİDE TO CİNEMA / Normdışı Olanlar İçin Sinema Rehberi (2006)

DALLAS BUYERS CLUB/ Sınırsızlar Kulubü (2013)

Yönetmen: Jean-Marc Vallée
Ülke: ABD
Tür: Biyografi | Dram | Tarihi
Vizyon Tarihi: 28 Şubat 2014 (Türkiye)
Süre: 117 dakika
Dil: İngilizce, Japonca
Senaryo: Craig Borten, Melisa Wallack
Görüntü Yönetmeni: Yves Bélanger
Yapımcı: Robbie Brenner, David L. Bushell, Nicolas Chartier
Firma: Voltage Pictures | Truth Entertainment (II)
Oyuncular: Jared Leto, Matthew McConaughey, Jennifer Garner , Dallas Roberts , Denis O'Hare

Özet

“Emin olduğum şeylerden biri, karakterin anarşist mizahına ve bencil bir serseri olduğu gerçeğine sadık kalmaktı.”

Amerikalı tipik bir kovboy Ronald Woodroof, beyaz, taşralı, ırkçı ve homofobik. Çok yakında bu ‘sempatik’ kişiliğine yeni bir özellik ekleyecek: ilaç kaçakçılığı. AIDS’liolduğunu ve 30 günlük ömrü kaldığını öğrenip büyük bir öfke nöbeti geçirdikten sonra, bize bir adamı neyin ‘iyi’ yaptığını göstermek üzere harekete geçiyor. FDA (Amerikan Gıda ve İlaç Dairesi) onaylı ilaçların hastalıkla savaşta etkisiz kaldıklarını anlayınca, internette duyduğu etkili ama yasak ilaçları edinmek üzere Meksika’ya yola çıkıyor. 80’lerden bahsediyoruz.

AIDS sendromunun en yüksek olduğu, AIDS’li insanları dışlamanın meşru olduğu dönemler… Doktorların ve ilaç şirketlerinin hastaların yaşamı pahasına korkunç paralar kazandıkları dönemler… Fondaki gerçeklik buyken, bizim adamımız Dallas’ta bir satış noktası kuruyor: Sınırsızlar Kulübü. Kendisiyle aynı durumdaki yüzlerce insana ilaç temin ediyor. Drama ve sosyal eleştiriyi maharetle birleştiren etkileyici bir gerçek hayat hikâyesi… Merkezinde de sevgiyle nefret edilesi, nefretle sevilesi bir anti-kahraman.

DALLAS SATINALMA KLÜBÜ

Filmden

Azidothymidine yani AZT aslında kanser için geliştirilmişti. Gel gör ki HIV'in başlangıcı ile, Avinex Endüstüri'de efekte laboratuar hayvanlarına AZT tatbik etmeye başladık. İlk buluşlar CD4 değerinin yükseldiğini,... - ...T hücrelerinin onarıldığını... - Hayvan testlerinde bazı can sıkıcı yan etkiler olduğu doğru değil, değil mi?

Kırmızı ve beyaz kan hücrelerinde aşırı düşüşün olduğu. Evet, ama virüsün etkileri test edilmiş diğer her şeyden daha iyi. 1964'te AZT kanser tedavisi için geliştirildiğinde ertelenmişti. Anti kanser etkisi yoksunluğu ve toksik etkiden dolayı. Doz bazlı olduğuna inanıyoruz. Yani başka bir hayvan testi daha yürütüyorsunuz?

FDA insan testi için bize izin verdi. Bu yüzden buraya geldim. ABD'nin her yerinde plasebo kontrollü çift kör çalışma yöntemi yürütüyoruz.

--

Doktor. Bana AZT bulabilir misin? Bir ay ömrün var diyorlar.

Avinex Endüstri, ilacı test için daha yeni piyasaya sürdüler değil mi?

- Hemen şimdi biraz satın almak istiyorum.

- İşler öyle yürümüyor. Bir yıl kadar bir grup hastaya ilaç ya da plasebo veriliyor, tamamen şansına kalmış, doktorların bile bilmeye hakkı yok.

-Ölen insanlara şeker mi veriyorsunuz?

İlacın işe yaradığını anlamanın tek yolu bu. Benim için biraz bulabilir misin?

--

Dr. Vass'ı arıyordum.

- Buyurun. AZT için arıyorum. Öyle mi?

Onu burada bulamazsın. Kendini zehirlemek mi istiyorsun?

- Allah kahretsin!

- Maria?

Onu kontrol edin. ***Kokain, alkol, metamfetamin. AZT mi?***

Buna felaketin formülü derim işte.

- Burası berbat bir yer, doktor.

- Doktor olduğumu kim söyledi?

Lisansımı 3 yıl önce iptal ettiler.

Bu yüzden bu berbat yerdeyim. Neden?

Ne yaptın?

Kullandığın uyuşturucular bağışıklık sistemini bozuyor, enfeksiyonlara karşı duyarlı yapıyor.

Kokain beni zatürree mi etti yani?

Hayır, kokain seni daha duyarlı yaptı diyorum. Tıpkı AZT gibi. AZT'nin beni iyileştirmesi gerekiyor sanıyordum. AZT sadece onu satanlara yardım eder. İrtibata geçtiği her hücreyi öldürür. Sana bir dozaj vitamin ilaveten mineral çinko yazıyorum. Bağışıklık sistemin inşa etmek için. Ayrıca esansiyel yağ asidi de alacaksın.

Eğlenceli geliyor mu?

Son deneme randevunu kaçırdın, Ray. Neredeydin?

Bu elbiseyi beğendin mi?

Çünkü bence ön taraf biraz fazla aşağıda gibi. Bu çalışmanın tek amacı AZT'nin insanlara yardım edip etmediğini belirlemek. Hadi ama Eve, bana yardım edecek bir şey olmadığını biliyorsun. Bu denemeyi bırakacağım anlamına gelmez.

Bana karşı neden bu kadar iyisin?

Üç Ay Sonra Pekala?

Daha iyi. - T hücrelerin gelişme gösteriyor.

- Hala HIV var mı?

HIV'in her zaman pozitif çıkacak, ve şimdi de AIDS'sin, kanına pompaladığın bütün o pislikler toksik olabilir. Bağışıklık sistemini vurmuşsun. Şimdi diğerlerinin arasında bir de zatürreesin. Hafıza kaybı, ruh hali değişimi,... - ...eklemlerde ağrıya sebep...

- Berbatsa bende vardır. Dalgamı kaldıramam filan falan.

- Her ne boksa bende var değil mi?

- Evet. Acıma partisini erkenden başlatmayalım. **Bu DDC. AZT gibi virüs önleyici ama daha az toksik. Ve bu Peptide T. Protein, hiç toksik yok. Önceki çalışmalar bunların yardımı dokunabileceğini gösterdi. Buraya geldiğinden beri sana bunları veriyordum.**

- Bunlardan ABD'de satın alınamıyor mu?

- Hayır, onaylanmadılar.

Şuraya bak. Çinliler, homolar, mahkumlar. Seksi hemşireler. Burada yeni dünya düzenin var, Vass. Bundan bir servet kazanabilirdin. Eğer yakalanırsan AIDS olduğunu söyleme. Yoksa bir daha gelmene izin vermezler.

--

Zararlı AZT faydalı ilaç gibi piyasaya sürüldü. [Rant]

Avinex Endüstiri AZT'nin AIDS tedavisinde onaylanan ilk ilaç olduğunu bugün duyurdu. AZT hasta başına yıllık 10 bin dolarlık fiyatıyla ilaç piyasasındaki en pahalı ilaç oldu. Avinex borsada sıçrama yaparak %12 yükseldi.

--

AZT Rakibi Peptide T

Sizin. AZT kullandık, başlarda biraz yardımcı oldu

Öncelikle, o pisliği tuvalete atın. Kötü haber.

İkincisi, içinizi yakacak her şeyden uzak durun. Temiz kalmanız lazım. Tamam mı?

Üçüncüsü, sağlıklı yaşayın ve beyninizde sorun olursa Peptide T düzeltecek. Tamam mı?

Başlangıç paketim var. Bir hafta içinde daha çok gelecek. O zamana kadar, yediğinize ve kiminle yiyiştiğinize dikkat edin.

--

Roger Thompson?

Bu benim hastam. Bu insanları sen mi tedavi ediyorsun?

- Kendi kendilerini tedavi ediyorlar.

- Neyle?

Vitamin, Peptide T, DDC. Sizin sattığınız zehirler harici her şey.

--

FDA onaylı AZT, Rakibi Peptide T karşısında yenik duruma düşünce kanunî hilelere başvuruyor.

11 Mart 1987 FDA mevzuatında daimi değişikliğe gidiyor. Bu yeni mevzuatlar özellikle doğrudan hayati tehlike taşıyan durumlar için uygulanacak. Bu tür hastaların normal durumlara göre daha büyük risk olduğu kabul edilecek. Bu mevzuat sadece hekim tarafından reçete yazılmış hastaları kapsayacak. Ne demek oluyor bu?

Onaylanmadık demek. Artık yasa dışıyız!

--

Dr. Vass:

Tırtılların kuluçka döneminde kendilerini korumak için kullandıkları hücre içi salgılar insanlarda virüs önleyici olarak davranıyor ve toksik değil. Soruna cevap. Şuna bir bak. The Lancet tıbbi incelemesi. Fransa'da yürütülen bir çalışma yayınladılar. AZT'nin tolere edilmek için çok toksik olduğunu kanıtlıyor. HIV'in kandaki seviyesine de kalıcı bir etkisi yok. Elbette Avinex ve NIH kendi yayınlarında buna yer vermediler. Elbette vermezler. Bunlar önceki Fluconazole deneme sonuçları.

- Mantar önleyici mi?

- Evet. - Okumuştum.

- Biraz eve götürmek ister misin?

- Taşıyabildiğim kadar.

--

Peptide T'yi neden kestiniz

İşe yaradığına dair kanıtım olan toksik olmayan ilacı. Sadece Uluslararası Akıl Sağlığı Enstitüsü değil, sizinkiler de öyle diyor. Tamamen güvenilir.

Bay Woodroof. Korkarım sıradan bir uyuşturucu satıcısından farkınız yok.

- Ben mi uyuşturucu satıcısıyım. Hayır, sensin o. Lanet olsun, insanlar ölüyor. **Ve siz oradakiler, siz olmadan bir alternatif bulacağımızdan korkuyorsunuz. İlaç şirketleri kendi mallarını kabul ettirmek için FDA'e para ödüyor.** Ama yok, benim araştırmalarımı görmek istemiyorlar. Cebimde bunlara bahşiş verecek kadar para yok.

--

Karar

San Francisco Bölge Mahkemesi Anayasa, özellikle 9. Düzenleme zihinsel ya da fiziksel olarak sağlıklı olma hakkınızı ifade etmez. Kendi tıbbi tedavinizi seçme hakkınızı ifade eder. Ama bu yorum FDA tarafından tıbbi tedavi olarak onaylanmıştır. FDA'e gelince, mahkeme FDA'in zorba yöntemlerini ve sahibi olduğu ajans tarafından ilacın toksik olmadığının bulunması konusunda doğrudan müdahalede bulunmasından aşırı rahatsız olmuştur. FDA insanları korumak için kurulmuştur onların yardım almasını engellemek için değil. Kanunlar bazen sağ duyulu gözükmeyebilir. **Eğer kişi ölümcül derecede hasta olarak bulunmuşsa elinden geldiğince hastaya yardım edecek şekilde her şeyi vermelidirler ama bu kanun değil.** Bay Woodroof, zor durumunuzdan etkilenmiş bulunmaktayım. Ama buradaki yetersizlik adli makama müdahale etmektir. Üzgünüm. Bu dava böylelikle kapanmıştır.

--

Sonuç

Mahkemenin Devamında FDA Ron'un kişisel kullanımı için Peptide T almasına izin verdi.

Ronald Woodroof AIDS olduğunu öğrendiği gün bir ay sonra öleceğini duysa da mücadelesi sonuç verdi. 2557 gün sonra 12 Eylül 1992'de HIV teşhisinden yani 7 yıl sonra öldü. İlaç karışımları ile yaygınlaşan düşük doz AZT kullanımı milyonlarca hayat kurtardı.

****

Sınırsız hayat yaşayanların imtihanları ağır olur. Ancak onların bu halini yine insanlık için hayra çeviren Allah Teâlâ'ya şükretmek gerekir. Onlar olmasa idi sömürücü ilaç şirketlerinin elinden çok çekerdik. Cesur adamlara selam olsun.

Aşağıdaki yazılara bakmanızı tavsiye ederim

Not: Son günlerde vitaminler üzerine bir operasyon başlatıldı. İki ay öncesi B12 Vitamini piyasada yoklar arasına katıldı. Talep çok olunca serbest bırakıldı. Şimdilerde ise "D VİTAMİNİ İŞE YARAMIYOR" bunun benzeri vitamin haberleri iki günde bir yayınlanıyor. Yeni bir salgın olacağı şüphesini duyuyoruz. Ayıca Deposilin (nedense 2Tl gibi ucuz bir fiyatlı aylık pensilin iğnesi) piyasa yok satıyor.

Unutmadan yıllarca milletimize kollestrol hikayesi ile yumurta, tereyağ yedirmeyenler şimdi yiyin diyorlar. Milleti aptal yerine koydular. Şimdi düzeltmeye çalışıyorlar….

İlmî çevrelerdeki ters bilgilerin akışı ve çıkışı üzerine Rahmetli Aytunç Altındal Beyefendinin açıklamaları hepimize ışık tutacaktır.

AYTUNÇ ALTINDAL BEYEFENDİNİN AÇIKLAMALARI

DÜNYAYI KİM YÖNETİYOR?

İnsan dünyayı yönetendir. Hayvanın yöneticilik vasfı yoktur. Peki yönetmek ve yönetilmekteki kıstas nedir? Bunda esas olan bilenler, bilmeyenleri yönetmekle hükümlü kılınmış olasıdır. Ancak "Bilen Yöneteciler" çıkar çizgisinde olunca sorunlar çıkmaktadır. Tarihin geçmişinden gelen yönetenleden en güçlü olanlar okült örgütlerdir. Bunların yönetimdeki etkinlikleri ve dünya yöneticilerini fark etmekte zor olmaktadır.

Gizliliğin içinde olan okült yönetenleri bilebilmek için gizli ilimlere ulaşan bilgiye sahip olmak ve onların kendi aralarında kullandığı takvimi bilmek gerekir. Onların takvimi 360 gün üzerinedir. Bu nedenle onların bize göre gaybî kendilerine göre huzûrî bilgileri bugün itabarıyla 2500 gün öncedendir. Onların bu bilme özellikleri ile yönetilen dünya üzerinde hâkimiyet kurmaktadırlar.

Dünyayı yönetenlerdeki hâkimiyette bir ayrıcalık var mı diye düşündüğümüzde, onlar için devletlerin esası ve varlıkları üzerinde **"üst tasarımcılar"** diye adlandırılırlar. Bu hâkimiyet her zaman bir şekilde kendilerini yok eder gibi, görünerek bir diğer guruba intikal ettirilir.

Dünyada olaylar bahsedilen takvim esasına göre 36 yıllık periyotlar ile 108 yıllık zaman çevresinde doğudan batıya dönüşümlü olarak devreder. Her otuzaltı yılda insanlar bir önceki yılın inkarı ve çelişkisi ile uğraştırılırken "üst tasarımcılar" yönetilen bilmeyenlere hâkim olurlar.

Günümüz itibarıyla yönetenler, 19 yüzyılın izimleri iken, gelecek yüzyılı kuantum ve teknoloji terorileri bilgileri ile mücehhez olanlar yönetecektir, denilebilir.

Yöneten "üst tasarımcılar" koydukları kuralları tespit eder. Yönetilen insanlara bildirdikleri kavramlar da kozmik âlemde pek değer taşımayanlardır. Her 36 yılda değişim tekrar eder. (1989 baz aldığımızda enigma oprasyonlarının bu yüzyıl için başlangıç kabul edilmektedir.) eski bilgiler paçavraya dönüştürlmekte ve yeni bilgiler ile inasn bilgilikleri sarsıntıya uğratılmaktadır. İşte bu sebeple bazı kimselerin önceden bildikleri komplo türüne varacak kadar olan bu bilgiler ve olaylar 2500 gün önceden tasarlanmış ve uygulamaya sokulmuş planın aksiyon şeklidir.

Kavramlar, bilgiler **"üst tasarımcılar"** elinde oyuncak gibidir. Bu şekilde oluşan gelecek zaman zuhuratı, daha önceden yönetilenlere kehanet ve öngürü gibi sunulması ve ön aşamada kastî bilgi sızdırılması ile mümkün olmaktadır. Neticede bu tür bilgiler toplumda tatmin sağlama yanında bir korku imparatorluğu da oluşturulmaktadır. Bu korku yönetilen gurubta tahliye, tasfiye ve mankurtlaşmayı sağlamaktadır.

TAVİSTOCK ENSTİTÜSÜ

İlluminati, gül ve haç kardeşliği vesair örgütlerin en tepesinde bulunan ve bir çatı vazifesi gören bu örgütlenme CIA'in kontrol etmek istediği ülkelerde operyasyon yapabilmek için kurduğu bir enstitüdür. Bunlar anglo sakson kökenlidir ve dünyadaki atmosfere İngiltere kanadından gizli olarak yön verildiği kanısı oluşurken göz ardı edilmemesi gereken örgütlenmedir. Haklarında çok geniş bilgiye ulaşmak mümkün değildir.

tavistock enstitüsü'nün ilham kaynağı ünlü psikanalist Sigmund Freud'un "insan davranışlarının kontrolü" konusundaki araştırmaları olmuştur. Zihin kontrol operasyonları, toplumların psikolojileri ve insanların psikolojileri üzerinde çok derin araştırmalara sahiplerdir ve bir enstitü olmasından dolayı bu alanda çok önemli çalışmaları vardır. Bu örgütün en üstte olduğunu düşünmek, işlerini gizliden yönetmeleri ve doğrudan insan ve toplum psikolojileri üzerine çalışmalarından dolayı gayet mantıklı bir yaklaşımdır. Teknolojik yapılanma ve tasarımda bu örgüt ve silsilesinde on yıllar olacak kadar en üst düzeydedir.

AMERİKA'NIN DIŞ SİYASETİ

Amerika tarihte tek başına bir savaş kazanamamıştır. Bir tek 81 ölü vererek Ordusu olmayan Panama'ya karşı kazanmıştır.

Amerika'da her şey olağanüstüdür. Hiçbir olay, suikast vb. onun imajını zedelemez.

Amerikan toplumunda ekonomik çıkarları zedelenenince temizleme operasyonları vardır. Kovboy demokrasisi olduğundan Amerika'nın imajı hiç zedelenmez.

Amerikan, son dönme dış siyasette Afganistandan Suriye meselesine kadar 40 000 askeri öldüğü için Amerika artık **HOLİSTİK DIŞ POLİTİKA** uygulamasına geçmiştir.

HOLİSTİK, şumulî bütünselci, bütüncülük, eşyaların bütün birimler olduğu ve bunların böylece muamele görmesi ve birbirinden ayrılmaması teorisi dir. Yani bedensel hastalıkların tedavisi ancak beden tarafından yapılmalı, dışarıdan müdahale edilmemelidir. Ancak dışardan yardımcı olacak takviye yapılarak bedene yardımcı olmaktır. Bu nedenle son dönemde Amerika İslâm âlemine bir bütün olarak bir hastalığı var olarak bakmaktadır. Hastalık vardır, bu İslâm Dininin kendisidir ve bu din getirmiştir demektedirler. Öyle ise biran önce İslâm Devletlerine **Laikleşme ve sekülerleşme** ilacı verilmelidir. Dil yapısına göre Fransızca konuşanlara ve kültürüne yakın olanlara laisizm, İngilizce konuşanlara ve kültürüne sahip olanlara sekülerizm ilacı verilmesi gerekiyor, diye dış politikalarını geliştirmektedirler.

Dünya bankası Amerika'ya ı değil, BM ye bağlı ekonomik Ve sosyal Konseye bağlıdır. Bu Konseyde 26 şirkete bağlıdır. Son Arap Baharı da Finans sektörüne 65 Milyon Kredi kartı kullanıcı sağlanması için demokratikleşme paketi altında canlandırma operasyonlarının görünmeyen yüzüdür.

İSRAİL HAKKINDA

İsrailin güvenliği Ortadoğu'daki terörle korunmakta olduğundan Siyonistlerin iktidarda kalabilmeleri için bir Orta Doğuda 20-30 yıl daha sürmesi beklenen Kürt problemi çıkartılmıştır. Çünkü Amerika'nın İsrail'in toprak büyütmesine izin vermemesi ve Filistin arasında büyük bir savaş yükünü çekmek artık mümkün değildir.

Yakın zamanda bir İsrailli ere karşılık 1073 Filistinli serbest bırakılması, İsrail için bir vatandaşının ne kadar değerli olduğunu göstermektedir. Ayrıca Filistin BM devlet olmak için başvurduğu için İsrail'in ona direk olarak bir saldırı yapması mümkün olmadığından pasif görünümden kaçınma politikalarına örnek teşkil eder.

İsrailin hedefleri için yeni "çatışma bölgeleri" oluşturulması gerekiyordu. Bu nedenle sorun merkezi için Türkiye en uygun bölge seçilmiş ve 1960 larda PKK yı İsrail bir örgüt olarak dizayn etmiştir. Burada unutulmaması gereken hiçbir zaman PKK istese de dahi kendi iradeleri ile silah bırakamazlar.

İsrailin gerçek adı "İsrail Siyonist Devleti" dir. Yahudiler ikiye bölünmüştür. Siyonizm tutarsızlıkları nedeni ile çökecek önümüzdeki 20 yılda bir çok değişim tedbirleri almazsa sıkıntılara düşeceği görülmektedir. Çünkü Siyonizm İsrailin de başına bela olmuştur.

KÜRT AÇILIMINDAN SONRA GELECEK DİĞER AÇILIMLARDAN

Türkiyenin bütünlüğünü bozmak için Kürt açılımından sonra "Laz açılımı" da hazırlanmaktadır. Almanya'da yaşayan Lazlar kendi anadillerine sahip çıkmak için kurdukları Lazebura Birliği'yle dillerine

sahip çıkmaya çalışıyorlar adı altında Lazebura, 1983'te bir çalışma gurubu olarak Almanya'nın Stutgard yakınlarında Üç kişi tarafından kuruldu.. Aralarında etnolog Wolfgang Feurstein de vardır. Lazca'ya uygun bir Latince alfabe geliştirdiler. Ayrıca 1984'te Kafkasoloji Kongresi'ne sunulmuştur.

IRAK DEVLETİ

1930 yılında Irak hükümeti bağımsız bir devlet olma yolunda İngiltere ile 25 yıllık bir anlaşma imzalarken, 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne bağımsız bir devlet olarak katıldı. Irak Devleti (1932)de BM girişinde 12 maddeyi kabul etmiştir. Bu 12 maddeden biri Sınırlarında Irak'ın kontrol edemediği bir sınır çatışmasında ve bir şiddetle karşılaştığı zaman sınırdaşı olduğu komşu ülkeyi davet etme hakkı vardır. (Yani Amerika'dan izin alması gerekmez.)

Irak tarih boyunca kaynayan kazan gibi etnik çatışma kabiliyetine sahip konumdadır. 1933 Kral Faysal'ın ölümünün ardından ülkede dinsel ve etnik çatışmalar arttı. Son zamanlarda Amerika Kuzey Irakta tam teçizatlı 600 Binlik taşeron bir ordu kuruluşuna yardım ettiği için ileride Irak kendi arasında çatışmalara sahne olacaktır, denilebilir.

TESETTÜR SOYGUNU- İTALYA İLİŞKİSİ "SEVAB, KEBAB, MENFAAT ÜÇGENİ"

Nino Lo Bello tarafından yazılan The Vatican Empire "Vatikan İmparatorluğu" isimli kitabın son bölümünde 1958 de Katolik kadınlar nasıl tesettüre girme yani başlarına şapka giydirdiklerini ve örttürdüklerini izah etmiştir.

1958 baharında, Amerika (İtalyan Menşeli) şapka üreticileri **"Dinsel araştırmalar Merkezi"** diye bir paravan örgüt kuruyorlar. Guido Orlando adında bir gazeteci Amerika Şapkacılık Enstitüsü tarafından işe alındı.[1] Orlando derhal ilan Araştırma Enstitüsü, oluşturulan yirmi milyondan fazla "bir anketin sonuçları" Kuzey Amerika'da kadınların her hafta ayinine katılırken başlarını kapatmadan gitmedikleri hakkında bir rapor hazırlayarak **Papa Pius XII** giderek sundular. Katolik kadınların kiliseye giderken başlarının örtmesi gerektiğini belirterek papayı yönlendirip bir açıklama yapmasını istediler. Papa kiliseye ve dini törenlere giderken şapka giysinler diyerek bildiri yayınlandı. Sonuçta şapka üreticileri 63 Milyon şapka satıldı.

Daha sonra aynı şirket İran'da ortaya çıkıyor. Şahın döneminde bu İtalya'daki şirket İran'da eşarp, çarşaf ile İranı din adına soydular. Daha sonrada Türkiye'de aynı senaryo dindarlık adına uygulamaya sokuldu ve başarı sağlandı. Şimdilerde Lüks Eşarplar ve giyim tarzı Lümpen burjuva (Paçavra burjuvası)nın bütün hayatî alanlarını da kapsayacak şekil ve tarzda muhafazakar ve mutaassıp geçinen elit tabaka tarafından temsil ediliyor. Yeni olarak İtalyanlar Kuzey Irak'ta Kürt kadınlarına başlarını nasıl modern örtmeleri gerektiği şekilleri empoze ediyorlar.

ARAP KARNIBAHARI

Arap baharından sonra Mısır Libya hepsi ikiye bölüncektir. Doğu- batı, şii- sünni, kuzey güney diye ayrılacaktır, öngörüsü hâkimdir.

TÜRKİYENİN İÇ VE DIŞ SİYASASI[2]

Üniter Devlet Tevhid anlayışını kabul eden Merkezi sistem içerisinde bireysel özgürlükleri savunan Müslüman devlet tipine denir. İslam devletleşme tipidir. Muhammedanlar da denir.

Avrupa'da üniter devletler yoktur. 12 tane krallık vardır. **Türkiye devleti üniter devlettir.** Osmanlıdaki Ümmet toplumundan Cumhuriyet Türkiye'sinde millet toplumuna geçilmiştir.

Anayasada Türk Devleti değil, Türkiye devleti denmiştir. Niçin, Özellikle bir ırka dayalı devlet kurulmadığını belirtmek için denmiştir. Ayrıca Hilafet makamı TBBM bünyesinde mevcuttur.

ULUS DEVLET

Ulus Devleti demek kendi içerisinde başka ulusları barındıran ve anayasal vatandaşlıktır. Bir kişinin Çerkez olması kültürel kimliktir. Ancak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Osmanlı döneminde insanlar Ümmet kategorisinde "kul" vasfındadır. Cumhuriyet dönmesinde Ulus devlet içinde bir vatandaştır.

Dilleri **ana, resmi ve meşru dil** diye ayrım yapılarak ayrışıma gidenler, meşru dile literatürde yer bulamazlar, bu uydurma bir terimdir.

***

“Dış siyasette ve komşularla sıfır sorun yoktur” bir masaldır.

***

Türkiye’de her genelge ve söylevle 30 yıldır irticai faaliyetler ve bölücülük terimleri ile süslendiğinden bölünmenin psikolojik alt yapısı zihinlerde hazırlanmış bu şekilde Türk insanının beyni yıkanmıştır. Bu meyanda bu iki unsurun biri iktidarda diğeri dağda faaliyet göstermektedir.

***

Türkiye de siyasetçi kıtlığı vardır. Osmanlıda Siyasî at cambazı olarak geçmektedir. Bizdeki siyasilerin ekseriyeti devlet adamı da olamamışlardır.

***

“Türkiye hiçbir şeye hazır değildir” politikası her zaman geçerlidir.

***

Avrupalılar Türkiye’yi merak ederler. Türkiye bir şey yapmayacak olsa bile Tarih Türkiye’yi bir şey yapmaya zorlamaktadır.

***

Ortadoğudaki insanların davranışları incelenmiş, Anadolu’daki insanların olaylar karşısındaki tepkiler tahmin edilemeyen ülke insanların kategorisinde olduğu görüldüğünden yabancılar Türkiye İnsanı ile güven sorunu yaşarlar.

NOT: Aytunç ALTINDAL Beyefendinin internet üzerindeki video bilgilerinden derlenmiştir.

---

[1] http://tr.scribd.com/doc/13225339/Bello-The-Vatican-Empire-The-Authoritative-Report-That-Reveals-the-Vatican-as-a-Nerve-Center-of-High-Finance-and-Penetrates-the-Secret-of-Papal-We

[2] **Siyasa,** İngilizcedeki policy sözcüğünün karşılığıdır**. Belli bir konuda belirlenen hedef, izlenen yöntem ve izlemler bütünüdür.** Örneğin Türkiye’nin kurduğu barajlar, Türkiye’nin su siyasasının bir parçasıdır. Siyasa sözcüğü, siyaset bilimi dışında fazla yaygın değildir. Onun yerine siyaset ya da politika sözcükleri kullanılmaktadır. **Siyaset biliminde en çok kullanılan kelimelerden biridir. Yerini “siyaset” kelimesi almıştır.** ama aralarında ince bir nüans farkı yok değildir. Buna göre, siyasa, daha ziyade kâğıt üzerindeki temel, genel planı ifade ederken siyaset, işin daha çok eyleme geçirilmiş, somutlaştırılıp daraltılmış halini anlatır.

Siyaset, siyasadan daha özel ve somuttur. Siyasa ise daha genel ve daha soyuttur.

****

FUTUR ANTERİEUR'DE [Gelecekte Bitmiş Zaman] NE OLACAK? Slavoj ZIZEK

TABİATIN SONU

Bugün tehdit altında olan, sadece Tarihin sürekliliği değil şahit olduğumuz, bizzat Tabiatın sonu gibi bir şey. **Yakın zamanlarda Pakistan'da vuku bulan su baskınlarının ya da Rusya'daki yangınların etkisi Meksika Körfezi'ndeki petrol sızıntısından çok daha feci.** Yoğun nüfuslu dev bir toprak parçasının sular altında kaybolması ve böylelikle milyonların yaşam alanlarının temel koordinatlarını yitirmesi, bunu bizzat yaşamamış kişi için hayali güç bir olay: Toprak, sadece üstündeki tarlalarla değil ama oralarda yaşayanların rüyalarının malzemesini teşkil eden kültürel anıtlarla birlikte ortadan kalkmıştır ve böylelikle insanlar, suyun orta yerinde kalmış olmakla birlikte, sudan çıkmış balık gibidirler. Aynı şekilde, sokağa çıkıp solumanın artık tehlike arz ettiği Moskova gibi bir megapolde kişinin neler hissettiğini hayal etmek de çok güçtür binlerce kuşağın hayatlarının en aşikar temeli olarak gördüğü çevreler çatırdamaya başlamış gibidir. Tabii yüzyıllardır benzer afetlerin varlığını biliyoruz, hatta bunların bir kısmı tarihöncesidir. Ancak bugün yeni olan bir şey var: Artık biz, "büyüsünü yitirmiş" din-sonrası bir çağda yaşadığımız için bu türden afetleri, büyük doğal döngünün bir parçası ya da tanrısal gazabın bir ifadesi olarak anlamlandıramıyoruz bunlar artık, çok daha dolaysız bir biçimde, açık bir nedeni olmayan yıkıcı bir öfkenin anlamsız müdahaleleri olarak yaşantılanıyor. Fukusima nükleer santralının civarında yaşayan Japonların yaşantıladığı çıkmazı tahayyül edelim yıkım ve radyasyon, artık basit tabii felaketler olarak değil, Tabiatın sonu, tabii döngülerdeki derin bir bozukluk olarak yaşantılanmaktadır. Bu durumla kıyaslamak üzere, William James'in depreme verdiği tepkiyi nasıl anlattığına bakalım:

> **"Neşe ve hayranlıktan başka bir şey hissetmedim. Neşe, 'deprem' gibi soyut bir fikrin somutlanıp duyumsanır gerçekliğe tercüme edildiği zaman kazandığı canlılıktan ötürü /.../ ve hayranlık hissi de böylesi bir sallantıya rağmen, şu çelimsiz küçük ahşap evin kendini birarada tutmasından, dağılmamasından ötürü. Yüreğimde bir dirhem olsun korku yoktu; deprem tam bir zevkti, hoş gelmiş sefalar getirmişti."**

Yakın zamanlarda hayat alanlarını ta temellerinden sarsan depremi Japonlar'ın hissediş şeklinden ne kadar uzağız, bu alıntıda. Zaten, biyogenetikteki büyük buluşlardan çıkan ders de Tabiatın sonunun geldiği değil miydi? Gelişmelerini düzenleyen genetik mekanizmalara ulaşabilir hale geldiğimizde doğal organizmalar, teknolojik manipülasyonlara boyun eğen nesnelere dönüşecek. Sigmund Freud **"medeniyetin memnuniyetsizliğinden söz etmişti insan denilen hayvan, medeni hayatın talep ettiği kısıtlar altında asla huzur bulamıyor, insanların içindeki bir şey daima medeniyete başkaldırıyor,** diyordu. Çağda bilim ve teknolojinin getirdikleriyle birlikte memnuniyetsizlik, kültürden bizzat tabiata yöneliyor: Nüfuz edilemeyen yoğunluğunu kaybettikçe insani formunda olsun ya olmasın tabiat gayri tabiileşiyor. Bu haliyle bize, herhangi bir anda patlayıp felaketli istikametlere doğru saçılabilecek kırılgan bir mekanizma gibi görünüyor.

Günümüzde bilim ve teknoloji, hedefini doğal süreçleri anlamak ve yeniden üretmekle sınırlamıyor; bizi şaşırtacak yeni hayat biçimleri yaratmayı da hedefliyor. Amaç artık, (olduğu şekliyle) tabiata efendilik yapmaktan ibaret değil; amaç, alışageldik tabiattan buna kendimiz de dahil daha büyük, daha güçlü, yeni bir şey yaratmak doğal olamayan metotlarla üretilmiş tüm ucubeler, deforme inek ve ağaçlar, ya da, daha olumlu bir rüyadan örnek verelim, genetik manipülasyona uğratılmış organizmalar, hep işimize gelen bir istikamette "geliştirilmiştir. Acaba, nanoteknolojik deneylerin hangi öngörülmemiş sonuçlara gebe olduğunu tahayyül edebilecek miyiz: Kontrol dışı, kanser benzeri biçimlerde kendini yenide nüreten yeni yaşam biçimlerini?

Radikal ekolojinin perspektifinden bakıldığında, işbu "tabiatın sonu" hali, Darvinizm'in temel dersi akılda tutularak tüm risk ve açılımları ile kabul edilmelidir: Tabiatın nihai öngörülmezliği. Biosfer üzerinde tam bir denetim sağlamayı beceremiyoruz; buna karşılık, maalesef, tabiatı çığrından

çıkartabilir, dengesini bozup çıldırmasına ve arada bizi de süpürüp atmasına yol açabiliriz. Örnek, yakınlarda Batı Sibirya'da keşfedilen dev donmuş turbalık (Fransa'yla Almanya'nın toplamı büyüklüğünde): Bu turbalık çözült meye başladı; bu hal, ihtimaldir ki, karbon dioksitten yirmi kez daha reaktif bir sera gazı olan metandan milyarlarca tonu atmosfere salıverecek./ Bu hipotez üzerine düşünürken, bir yandan da **Mayıs 2007 tarihli bir raporu13 da okumak gerek.**

Radyasyonla Beslenen Mantarlar

Albert Einstein College of Medicin'deki araştırmacılar, bu makalede, bir kısım mantarın radyoaktiviteyi besin üretmek ve büyümelerini hızlandırmak amacıyla kullanma kapasitesine sahip olduğuna dair bulgular aktarıyor. Araştırmacıların ilgisini çeken şey, beş yıl önce, o sırada hâlâ yüksek radyoaktivite saçan Çernobil'deki reaktöre gönderilen bir robotun, yıkılan reaktörün duvarından aldığı siyah, melanin açısından zengin mantar örnekleriyle dönmesiydi. Araştırmacılar bundan sonra pek çeşitli mantarlar kullanarak bir dizi deney yaptılar. **Biri melanin üretmeye zorlanan, diğeriyse tabii olarak melanin içeren iki tip mantar, iyonizasyona yol açan radyasyonun normal düzeyinin yaklaşık 500 katına tabi tutuldu; melanin içeren türlerin her ikisi de normal radyasyon seviyesindekine nisbetle kayda değer ölçüde hızlı büyüme kaydetti.** İncelemelerini sürdüren araştırmacılar, melaninin, radyasyona maruz bırakıldıktan sonraki elektron spin rezonansını ölçtüler ve radyasyonun elektron yapısını değiştirecek şekilde melaninle etkileştiğini tespit ettiler ki bu, besin üretmek üzere radyasyonu zapt edip bir başka enerji formuna dönüştürmekte kritik bir adımdır. Böylelikle, radyasyon yiyen mantarı gelecek uzay yolculuklarının menüsüne eklemek yollu fikirler de dolaşıma girmiş bulunuyor: Iyonizasyona yol açan radyasyon, uzay boşluğunda bolca mevcut bulunduğundan, uzun sürecek uzay yolculuklarında ya da başka gezegenlerin kolonizasyonu esnasında astronotlar, tükenmez bir besin kaynağı olarak mantardan yararlanabilir...

Bu ihtimal karşısında dehşet hissine teslim olmaktansa, böyle durumlarda kişinin zihnini yeni olanaklara açık tutmasında fayda var. Unutmamalı ki "tabiat", ihtimallere gebe, çokyüzlü bir mekanizma; tıpkı Altman'ın Sosyeteden İnsan Manzaraları'ında [Short Cuts] feci bir araba kazasının hiç akılda olmayan bir arkadaşlığa yol açtığı gibi tabiatta da felaketler beklenmedik olumlu sonuçlar da yaratabilir.

Futur anterieur'de [Gelecekte bitmiş zaman kipi]

Çevreciliği, "Batıyı kahreden ve sürekli genişleyen bir ruhi boşluğu doldurmak üzere şehirli ateistlerin benimsediği köktenci bir din"[Adam Morton, "Sceptics Shadow of Doubt" The Age (Sidney), 2 Mayıs 2009, s. 4.] diye reddetmek kolay olmakla birlikte, ekoskeptiklere holokost inkarcılarının bir başka versiyonu gibi davranmak için hiçbir neden yok.

Global ısınma ile ilgili olarak ekoskeptiklerden öğrenilmesi gereken ikili bir ders var:

(1) Ekolojik kaygılara fiilen ne kadar çok ideolojik yatırım yapıldığı;

(2) faaliyetlerimizin doğal çevreler üzerindeki etkileri hakkında fiilen ne kadar az bilgimiz olduğu.

Ancak, bu "ucu açık" tarih mefhumu bile yetersiz kalıyor. Çizgisel tarihi evrimin ufkunda düşünülmez olan şey, geçmişe şamil olarak kendi varlığının imkanını başlatan seçim/eylem mefhumudur: Radikal bir Yeni'nin ortaya çıkmakla geriye dönük olarak geçmişi değiştireceği fikri tabii kasıt, aktüel geçmiş değil (burada bilimkurgu yapmıyoruz); kasıt, geçmişteki ihtimaller, ya da daha formal terimlerle ifade edecek olursak, geçmişe değin modal önermelerin değeri. Jean- Pierre Dupuy'un yaklaşımı şu ki, eğer (sosyal ya da çevresel) bir felaket tehdidi ile kozumuzu gereğince paylaşmak istiyorsak şu "tarihi" zaman- sallık mefhumundan da kurtulmamız gerekiyor: Yeni bir zaman mefhumunu devreye sokmak zorundayız. Dupuy bu zamanı **"bir projenin zamanı"** diye, geçmişle gelecek arasındaki bir kapalı devrenin zamanı diye adlandırıyor: Gelecek, geçmişteki eylemlerimiz tarafından rastlantısal olarak üretilir, bu sırada bizim eylemimiz de gelecekle ilgili kestirimimiz ve bu kestirime verdiğimiz tepki tarafından belirlenir.

> *"Felaketin kaydı geleceğe, şüphesiz, bir kader olarak düşülür ama olumsal bir kaza olarak da:* **Futur anterieur'de [Gelecekte bitmiş zaman kipi]** *zorunluluk kimliğinle gözükse de bu felaket vuku bulmayabilirdi. /.../ eğer sıradışı bir olay, örneğin bir felaket, cereyan etmişse, artık cereyan etmemiş olması mümkün değildir; ama henüz vuku bulmadığı sürece bu olay kaçınılmaz değildir. Öyleyse, olayın kaçınılmazlığını geçmişe dönük olarak yaratan şey, onun gerçekleşmesidir - vuku bulmuş olmasıdır.''*

[Jean-Pierre Dupuy, Küçük Tsunami Metafiziği, Paris: Seuil 2005, s. 19.]

Dupuy, Fransa'da 1995'te yapılan başkanlık seçimlerini örnek veriyor; ülkenin başlıca kamuoyu araştırma kurumunun Ocak tarihli öngörüsü şöyle:

> ***"Eğer, önümüzdeki 8 Mayıs'ta Madam Balladur seçilecek olursa, başkanlık seçiminin sonucunun vukuundan önce karara bağlanmış olduğu söylenebilir"***

Eğer –hasbelkader- bir olay cereyan edecek olursa, kendisiyle birlikte onu kaçınılmaz gösteren olaylar zincirini de yaratacaktır. Hegel'deki olumsallık zorunluluk diyalektiği **"in nuce"** budur, altta yatan zorunluluğun kendini zahirinin tesadüfî oyunları içinde ve bunlar vasıtasıyla ifade ettiğine dair beylik lafız değil. **Bu anlamda, kader tarafından belirlenmiş olmakla birlikte, kaderimizi seçmekte özgürüz.** Dupuy, ekolojik krize de böyle yaklaşmamız gerektiğini söylüyor: Felaket ihtimalleri hakkında "realistik" tahminlerde bulunarak değil, sözün eksiksiz Hegelci anlamında, çevre felaketini bir Kader olarak kabul etmek suretiyle: Balladur'un seçilmesi gibi, eğer felaket gerçekleşecek olursa, gerçekleşmesinin vukuundan önce tayin edildiği söylenebilecektir. **Kader ve özgür eylem ("eğer'i kaldırmak üzere) demek ki kol kola gitmektedir: Özgürlük, en radikal şekliyle, kişinin Kaderini değiştirme özgürlüğüdür.**

Öyleyse, Dupuy'un felaketle nasıl yüzleşmemiz gerektiğine dair önerisi de şöyle oluyor: Önce felaketi kaderimiz gibi, kaçınılmaz bir olay olarak, anlamamız ve bunu takiben de kendimizi bu kadere yerleştirerek, onun nokta-i nazarını kabul ederek geçmişe şamil olmak üzere onun geçmişine (geleceğin geçmişine) karşı olgusal ihtimaller ("şunu şunu yapsaydık, içinde bulunduğumuz felaket vuku bulmazdı.") eklememiz ve son olarak da, bugünden bu karşı-olgusal ihtimallere dayalı eylemler üretmemiz gerekir.

İhtimaller seviyesinden bakıldığında, geleceğimizin yazgısı karadır, felaket vuku bulacaktır, kaderimizdir o ancak bundan sonra, bu kabulün ön planında, bizzat bu kaderi değiştirecek aksiyon için seferber olmalı ve böylelikle geçmişe yeni bir ihtimal yerleştirmeliyiz. Paradoksal ama felaketi engellemenin yegane yolu, onu kaçınılmaz kabul etmektir. Badiou'ya göre bir olaya sadakatin kipi ***"futur anterieur"*** dur: **Kendini geleceğe doğru sollayarak geçen kişi, bugünkü eylemlerini, gerçekleşmesini istediği gelecek sanki şimdiden vakiymiş gibi düzenler. İşbu döngüsel futur anterieur stratejisi, aynı zamanda, bir felaket ihtimali (mesela, bir ekolojik felaket) karşısında yegane gerçekten efektif stratejidir: "Gelecek ihtimallere açıktır, hâlâ eyleme geçmek ve fecaatin büyüğünden kaçınmak için zamanımız var,"** demek yerine kişi, felaketi kaçınılmaz olarak kabul etmeli ve sonra da kaderimiz namına **"yıldızlarda yazılı"** olanı geçmişe şamil olmak üzere silmek üzere geçmelidir.

Fransızcada "gelecek" anlamına gelen iki ayrı sözcük var ki bunları İngilizceye anlam kaybı olmadan çevirmek mümkün değil: **futur ve avenir.**

Futur şimdiki zamanın bir devamı, mevcut eğilimlerin tam bir aktüalizasyonu anlamında gelecek demekken; **avenir,** daha çok, bugünle radikal bir kopuşa, süreksizliğe işaret eder. Avenir, "gelmek" fiilindeki gibi gelecek olan /avenir/ anlamını taşır, sadece olacak olan anlamında değil. Farz edelim, günümüzün kıyamet benzeri global durumunda **"geleceklin nihai ufku, Jean-Pierre Dupuy'un distopik "sabit nokta"sı, ekolojik yıkımın, global ekonomik ve sosyal kaosun sıfır noktası vb. olsun gelmesi süresiz olarak ertelenebilse bile bu sıfır noktası, kendi haline bırakıldığında gerçekliğimizin esas "atraktoru"udur. Bu felaketle savaşmanın yolu, felaketli "sabit nokta"ya doğru işbu kayışı kesintiye uğratan ve radikal bir Başkalık'ın 'gelmesi' için risk alan eylemlerden geçmektedir. Burada**

“gelecek yok” sloganındaki çokanlamlılık da görünür hale gelmektedir: Daha derin bir düzlemde slogan, ihtimallere kapalılığa, değişimin imkansızlığına değil, tersine, uğrunda çabalamamız gereken şeye işaret etmektedir felaketli “gelecek”in savunmasını kırmaya ve böylelikle Yeni bir şeyin “gelmesi”ne.

Yirminci yüzyılda Sol, ne yapması gerektiğini (proletarya diktatörlüğünü kurmak, vb.) biliyordu, ancak bunun için bir fırsatın doğmasını sabırla beklemek zorundaydı. Bizim durumumuzsa, bu sevimsiz halin tam tersidir. Bugün biz, ne yapmamız gerektiğini bilmiyoruz buna mukabil hemen şimdi eyleme geçmek zorundayız; zira eylemsizliğin sonuçları feci olabilir. Bugün biz, hepten uygunsuz koşullar altında, Yeni’nin gayyasına doğru adımlar atmak; sırf Eski’nin iyi yanlarını korumak için bile Yeni’nin özelliklerini yeniden icad etmek zorundayız. 1920’lerin ilk yıllarında **Gramsci**’nin yazılarını yayımladığı derginin adı Ordine Nuovo ’ydu (Yeni Düzen) sonraları bu isim aşırı Sağ tarafından iç edilecekti. Bu iç etme eyleminden hareketle, **Gramsci**’nin kullandığı adın altında yatan “doğru”nun kendini ortaya koyduğunu düşünmek ve, otantik bir Solun isyankar özgürlüğüne aykırı bulup hepten terk etmek yerine, her devrimin bir kere başarılı oldu mu kurmak zorunda kalacağı yeni düzeni tanımlamaktaki zorluğun bir endeksi sayıp bu ada geri dönmek gereklidir. Özetle, içinde yaşadığımız zamanlar, Stalin’in atom bombasını anlatmak için kullandığı sözlerle karakterize edilebilir: Sinirleri zayıf kişilere göre değil.

Bütün bunlardan çıkarılacak temel ders şu ki, insanlık daha “plastik” ve konargöçer bir tarzda yaşamaya hazırlıklı olmak zorundadır: Çevredeki yerel ve global değişimler, benzeri görülmemiş geniş-çaplı toplumsal transformasyonları zorunlu kılabilir. Diyelim dev bir volkanik patlama tüm bir İzlanda’yı yaşanmaz hale getirdi: İzlanda halkı nereye göçecek?

Hangi koşullarda?

Onlara kendilerine ait bir toprak parçası mı verilecek yoksa İzlandalılar dünyanın şurasına burasına mı dağıtılacak?

Ya da Kuzey Sibirya bugünkünden daha yaşanır ve tarıma uygun hale geldi, Sahra’nın Güney bölgeleri ise büyük bir nüfusu beslemek için fazla kuraklaştı buralardaki nüfusun hareketi nasıl örgütlenecek?

Geçmişte benzer şeyler olduğunda sosyal değişim vahşi ve spontan şekillerde, şiddet ve yıkım eşliğinde, cereyan etmişti böyle bir ihtimal bugünün koşullarında, tüm ulusların elinde kitle imha araçları varken, büyük bir felaket demektir. Şurası açık: **Ulusal egemenliğin radikal bir şekilde yeniden tanımlanması ve global işbirliğinin yeni formlarının icad edilmesi gerekiyor.** Peki, yeni iklim koşullarının ya da su ve enerji kaynaklarındaki bir kıtlığın zorunlu kılacağı muazzam iktisadi ve tüketimsel değişiklikler ne olacak? Hangi karar alma süreçleri ile bu değişimlere karar verilecek ve bunlar uygulanacak? Böylesi projelere girişmeye hazır mıyız?

Nicholas Stern, iklim krizini “insanlık tarihinin en büyük pazarlama fiyaskosu’’ diye nitelerken haklıydı. Yakınlarda Kishan Khoday adlı bir BM grup lideri bir yazısında şöyle diyor: **“Yükseliş halinde bir global çevresel yurttaşlık ruhu ve iklim değişikliğini tüm insanlığın ortak kaygısı olarak görme arzusu var.”**

Burada “global yurttaşlık” ve “ortak kaygı” terimlerini olanca ağırlığı ile anlamak gerek global bir politik örgütlenmeye ve piyasa mekanizmalarını nötralize edip yönlendirecek bir katılıma duyulan ihtiyaç, sözün gerçek anlamıyla komünist bir perspektif anlamındadır. “Ortak mülkiyet’e yapılan işbu atıf Komünizm mefhumunu diriltmenin de bir haklı gerekçesi olarak görülmelidir: Bu atıf, ortak olanın durmadan “çevrilip kapatılması” sürecininin, bu meyanda mülklerinden mahrum bırakılanların da proleterleştirilmesi süreci olduğunu görmemizi sağlar. Toplumlarımızdaki çeşitli proleterleşme süreçlerinin bir kıyamet noktasına doğru ilerlediği de artık bir sır sayılmaz: Ekolojik çöküş, insanların biyogenetik tarafından manipüle edilebilir makinelere indirgenmesi, hayatlarımız üzerinde mutlak dijital kontrol... Günümüzün tarihi durumu, bizi proletarya mefhumunu terke falan zorlamıyor;

tersine, tarihi durumumuz bizi bu mefhumu Marx'ın bile muhayyilesini zorlayacak bir varoluşsal seviyeye dek radikalize etmeye zorluyor.

Kaynak:

Slavoj ZIZEK, Kıyametin Versiyonları, İngilizce Orijinali Versions of the Apocalypse Çeviren: Mehmet Budak, ENCORE, 2012,İstanbul, sh:59-76

THE DEAD / Ölüler (1987)

"Bir kadının gönlünü fethetmek,
gökyüzünden bir melek indirmek gibidir."
Mümin

Yönetmen: John Huston
Ülke: İngiltere , İrlanda ,, ABD,
Tür: Dram
Vizyon Tarihi: 01 Ağustos 1989 (Türkiye)
Süre: 83 dakika
Dil: İngilizce
Senaryo: Tony Huston, James Joyce
Müzik: Alex North
Görüntü Yönetmeni: Fred Murphy
Yapımcı: William J. Quigley, Wieland Schulz-Keil, Chris Sievernich
Nam-ı Diğer: John Huston's The Dead

Özet:

Dublin'de iki yaşlı kız kardeş, yeni yılın hemen ertesinde bir davet verir. Görünürde herkes çok eğlenmektedir: Güzel bir ziyafet sofrası, sohbetler, müzik ve dans, davetlileri birbirine yakınlaştırır. Konuklar arasında ev sahiplerinin yeğeni olan Gabriel ve karısı Gretta da bulunur. Ancak dinlediği hüzünlü bir şarkı Gretta'ya kocasıyla paylaşmadığı bir sırrı hatırlatacaktır. Gecenin sonunda açığa çıkan bu sır yüzünden, Gabriel sadece eşiyle olan ilişkisini değil, yaşamın ve ölümün anlamını da sorgulayacaktır.

Filmden

"İnsan, düşüncenin eziyetinde bir musiki işittiğini sanıyor."

--

Şimdi öykü zamanı. Bay Grace bizi bir kere daha büyüleyecek misiniz?

Bayanlar ve baylar!

Bu akşam niyetim size eğlenceli bir öykü sunmaktı. Ama son zamanlarda elime öyle bir şey geçti ki bunu sizlerle paylaşmayı çok istiyorum. Bayan Gregory'nin çevirdiği Mükemmel bir aşk şarkısı gibi öykü. Adı **"Tutulmamış Yeminler".**

"Dün gece geç bir saatti.
Köpek seni konuşuyordu.
Bataklıktaki çulluk senden söz ediyordu.
Bütün ormana dağılan o yalnız cümle
sendin ve belki de bir eşin yoktu
ta ki beni bulana kadar.
Bana söz verdin.
Ve bana yalan söyledin.
Sürünün toplandığı yerde beni bekleyeceğini söylemiştin.
Islık çaldım, 300 kez adını haykırdım ama orada meleyen kuzulardan başka hiçbir şey bulamadım."
"Bana zor olanı bulma sözü vermiştin. Gümüş direkli bir altın gemi. Her birinde pazar yeri olan 12 kasaba ve denizin kenarında beyaz, güzel bir avlu. Bana mümkün olmayan şeyler söz verdin. Balık derisinden yapılmış bir çift eldiven. Kuş derisinden yapılmış pabuçlar verecektin. Ve İrlanda ipeğinden yapılma bir elbise."

"Annem bana seninle konuşmamamı söyledi. Ne bugün, ne yarın ne de pazar. Ama bana bunu söylemek için kötü zaman seçmiş. Bu kapıyı, ev soyulduktan sonra kapatmak demek. Doğuyu benden alıp götürdün. Batıyı benden alıp götürdün. Önümde olanı, arkamda olanı alıp götürdün. Benden Ay'ı aldın. Benden Güneş'i alıp götürdün. Korkarım ki, benden Tanrı'yı alıp götürdün."

Bayan Gregory'nin çevirdiği bir öykü, çok tuhaf ama çok güzel. Böylesini hiç duymamıştım. Son derece gizemli. Böyle bir aşk hayal edemiyorum.

- Bence de çok güzeldi.

- Çok güzeldi. Mükemmel bir aşk şarkısı gibi.

--

Farklı bir isim kullandığınızı biliyorum.

- Benim mi?

- G.C. kim?

Daily Express'e yazı yazdığınızı öğrendim. Bence kendinizden utanmalısın.

- Kendimden neden utanacakmışım?

- Ben sizden utanıyorum. Basit bir İngiliz gazetesine yazdığınız için. Batılı Briton olduğunuzu düşünmemiştim.

"Batılı Briton" da ne anlama geliyor?

Sadece kendimize inanmak yerine, kurtuluşumuzu İngiltere'de gören biri demek.

--

Bayan Julia Morkan bir köle gibi gece gündüz kendini kilise korusuna adadı. Gece gündüz. Noel sabahı saat 6'da oradaydı, peki ne için?

Tanrı'ya övgü için olabilir mi Kate Teyze?

Kate Teyze:

Tanrı'yı övmenin ne demek olduğunu çok iyi bilirim Mary Jane. Papa'nın, yıllarını bir köle gibi koroya veren kadınları kovması ve yerlerini yumurcaklara vermesi bence övülesi bir davranış değildi. Papa bunun kilisenin iyiliği için olduğunu söyleyebilir ama bu hiç adil değil. Hiç değil!

Papa'nın haklılığını sorgulamıyorum. Yaşlı aptal bir kadınım, böyle bir şeyi düşünemem bile. Ama önemli başka şeyler de var, nezaket ve minnet duymak gibi. Eğer Julia'nın yerinde ben olsaydım,

--

Freddy, bir hafta sonra Melleray Dağı'na gideceğini söyledi mi?

- Sahi mi?

- Evet, çok hoş. Dinlenmek için sanırım. Orada havanın çok temiz olduğunu duydum. **Keşişler de konuklardan tek kuruş dahi talep etmiyorlarmış.** Ne konukseverler keşişler. Melleray Dağı'nda bolca kereviz bulacaksınız. Yani birisi oraya gidip, manastırı otel gibi kullanıp, yemeklerden yiyip içip sonra da tek kuruş ödemeden dönebilir mi?

Çoğu insan dönerken manastıra bağışta bulunuyor. Keşke bizim kilisemiz de böyle bir olanak sağlasa. Keşişler asla tek kelime etmezler.

- Ve her sabah ikide kalkarlar.

- Dahası tabutlarında uyurlar.

Neden?

Neden?

- Çünkü orada düzen böyle.

- Evet ama neden?

- Kural böyle, hepsi bu.

Evet ama mantıklı bir açıklaması olmalı.

-Doktrini biliyorsunuz.

-Kilisenin bakış açısını demek istiyorum. *Başkasının günahının kefaretini bizler ödeyebiliriz. Bunu bana Peder O'Rourke'un anlatmıştı. Bu şekilde hoşgörü edinilirmiş, evet. Günahlar affedilirmiş. Keşişlerinde yaptığı şey bu evet. Günahkarların bu dünyada işlediği bütün günahların bedelini ödüyorlarmış. Yaşanan bütün günahların Yani bizim ipe gitmemizi önlemeye mi çalışıyorlar?*

- **Son günde, evet. Kıyamet gününde.**

-Buna agnostikler, ateistler ve dinsizler de dahil mi?

-Senin de nazik bir dille ifade ettiğin gibi, diğer inançlara sahip olanlardan söz ediyorum. Sanırım. Bu fikirden hoşlandım. Gayet makul. <u>Bir tür beleş sigorta gibi.</u> Ama tabut yerine şöyle yaylı bir yatakta olmaz mıydı bu iş?

Keşişler çok iyi adamlardır. Dindardırlar. Tabutu, onlara nihai sonlarını hatırlattığı için kullanıyorlar.

--

Gabriel ve karısı Gretta 14 numaralı odada son konuşmaları.

Gabriel :

- Yorgun görünüyorsun.

Gretta:

- Biraz yorgunum.

- Hasta değilsin dimi?

- Sadece yorgunum, o kadar. Freddy Malins'ı düşünüyorum da.

- Zavallı Freddy Malins. - Ne olmuş?

Zavallı adam. Onunki gibi bir annem olsa, ben de kendimi içkiye verirdim. Hayır, sen sorumluluk sahibi birisin Gabriel.

Ne düşünüyorsun?

Galiba biliyorum ben de.

- Biliyor muyum?

- O şarkıyı düşünüyordum, hepsi bu.

Ne olmuş o şarkıya, seni neden ağlatıyor?

Bana eski zamanlarda o şarkıyı söyleyen birini hatırlattı.

Kimmiş o eski zamanlardaki biri?

Galway'de büyükannemle yaşarken tanıdığım biriydi.

Aşık olduğun biri mi?

O zamanlar tanıdığım genç bir çocuk. Adı Michael Furie'ydi. Sık sık bu şarkıyı, "Lass of Aughrim"i söylerdi. Çok hassas biriydi. Onu çok net hatırlıyorum. Çok güzel gözleri vardı. İri, koyu renkli gözler.

Hele gözlerindeki o ifade. Bakışları. Yani ona aşıktın. Galway'deyken onunla uzun yürüyüşlere çıkardım. Belki de Ivors'la Galway'e gitmek istemenin nedeni budur.

- Ne için?

- Ne bileyim?

Onu görmek için belki. O öldü. Öldüğünde henüz 17 yaşındaydı. O yaşta ölmek korkunç bir şey, değil mi?

- Ne yapıyordu?

- Gazhanede çalışıyordu. Anladığım kadarıyla bu Michael Furie'ye aşıktın, Gretta?

Çok iyiydik onunla o zamanlar.

Genç yaşta ölmesinin nedeni neydi?

Verem miydi?

Sanırım benim için öldü. Kış mevsimindeydik, henüz ilk günlerinde. Dublin'deki rahibe okuluna gelmek için büyükannemin evinden ayrılacaktım. O günlerde Galway'deki evinde hastaydı. Evden çıkmaması gerekiyordu. Oughterard'daki ailesine de durumu bildirmişlerdi. Kötüye gittiğini söylüyorlardı. Doğrusunu hiç bilmedim. Zavallı çocuk. Bana çok düşkündü. O çok ince bir çocuktu. Birlikte yürüyüşlere çıkardık, Gabriel. Kırların nasıl olduğunu bilirsin. Sağlığı elverse şarkı söylemeyi öğrenecekti. Çok güzel bir sesi vardı.

-Zavallı Michael Furie. Peki, sonra ne oldu?

Sonra Galway'den ayrılıp okula gelme vaktim yaklaştığında durumu daha da kötüleşmişti. Onu görmeme izin yoktu. Ben de ona mektup yazdım, Dublin'e gideceğimi yazın döneceğimi ve o zamana dek iyileşeceğini umduğumu söyledim. Yola çıkmadan bir gece önce, büyükannemin evinde valizimi hazırlıyordum. Pencereye bir çakıl taşının atıldığını duydum. Ama cam ıslaktı ve dışarısı seçilmiyordu. Hemen alt kata indim ve arka kapıdan bahçeye çıktım. Zavallı Michael orada bahçenin köşesinde soğuktan titriyordu. Ona geri dönmesini söylemedin mi?

Ona hemen eve dönmesi için yalvardım. Yağmurun altında öleceğini söyledim ama o yaşamak istemediğini söyledi. Gözleri bugün gibi gözümün önünde. Eve döndü mü?

Evet, döndü. Ama manastıra gideli sadece bir hafta olmuştu ki öldüğünü öğrendim. Onu Oughterard'a gömdüler. Ailesinin olduğu yere.

Gabriel :

Öldüğünü öğrendiğim gün Bunu öğrendiğim gün Kocan olarak hayatında ne kadar küçük bir rol oynuyormuşum. Sanki karı koca gibi hiç yaşamamışız. Eskiden nasıldın? Yüzün hâlâ çok güzel. Ama Michael Furie'nin uğruna cesurca öldüğü yüz, aynı yüz değil. Duygularım neden böyle ayaklandı? Bu nasıl oldu? Arabayla evden ayrıldık. Elini öptüğümde tepki alamadım Teyzemin partisi Aptalca konuşmam. Şarap, dans, müzik Zavallı Julia Teyze Gelin Kılığında'yı seslendirirken yüzünde bitkin bir ifade vardı. Yakında o da bir gölge olacak. Patrick Morkan ve atı gibi. Belki yakında ben de o misafir odasında siyahlar giyinmiş, oturuyor olacağım. Perdeler çekilmiş olacak. Avutucu taziye sözcükleri arayacağım ancak sadece işe yaramaz laflar bulacağım. Evet, çok yakında böyle olacak. Gazeteler doğru yazıyor. İrlanda'nın her yerinde kar var. Merkezdeki karanlık ovanın her yerini, ağaçsız tepeleri kaplıyor. Allen Bataklığı'nın üzerini örtüyor. Karanlık ve asi Shannon'ın dağlarının üzerine düşüyor **Hepimiz sırayla birer gölge oluyoruz. Diğer dünyaya tutkuyla, başımız dik, cesur bir edayla gitmek varken siliniyor, yaşlanmaya yenik düşüyoruz.** Sana yaşamak istemediğini söyleyen sevgilinin gözlerini kalbinde ne kadar sakladın? Ben hiçbir kadın için böyle hissetmedim. **Ama böylesi bir duygunun aşk olduğunu biliyorum. Bunu başaranları düşünüyorum. Zamanın varoluşundan beri. Onlar gri dünyalarına doğru yol alırken ben hafifçe çırpınıyorum. Etrafımdaki her şey gibi; onların iz bıraktığı ve yaşadığı bu dünya küçülüyor ve yok oluyor.** Karlar düşüyor. Michael Furie'nin gömülü

olduğu ıssız kilise mezarlığına yağıyor. Evren boyunca yavaşça süzülüyor ve düşüyor. **Nihai sonlarının inişi gibi, tüm yaşayanların ve ölülerin üzerine**

******

http://shortstorydunyasi.blogspot.com.tr/2012/01/olu-dead-james-joyce.html
http://shortstorydunyasi.blogcu.com/olu-james-joyce-1-bolum/3463942

'BİLİNMEYEN BİLİNENLER', BİLDİĞİMİZİ BİLMEDİĞİMİZ ŞEYLER: Slavoj ZIZEK

> ***Çin'de, eğer birinden gerçekten nefret ediyorsanız, ona "inşallah ilginç zamanlarda yaşarsın." diye beddua edilirmiş.***

Rumsfeld Ve Arılar

Kaçınmamız gereken bir çifte tuzakla karşı karşıyayız: Bir yanda, çevre felaketlerini bilim ve teknoloji yoluyla çözülebilir bir probleme indirgeyerek ekolojiyi "ideolojik olmaktan çıkarma" [de-ideologize] eğilimi; diğer yanda da, ideolojiyi New Age mitolojisi usulü "tinselleştirme" eğilimi.

Bu iki yaklaşım, ekolojik problemin ekonomik, politik ve ideolojik köklerini açıklayan somut bir sosyal analizi paylaşıyor. Bilim şarttır, ancak işi bilime bırakamayız: Hayatlarımızı nasıl dönüştürmemiz gerektiğini söyleyemez bize. Çünkü bu dönüşüm, nasıl bir hayat sürdürmek istediğimize ilişkin sosyopolitik "normatif' fikirlere dayanmak zorundadır. Öyleyse birbirine çatışır gözüken bir dizi çözümü yetersiz bulmak ve reddetmek zorundayız: Ekolojik tehditlere tamamen teknik ve yeni üretim biçimleri (nanoteknoloji) ve yeni enerji biçimleri ile çözülesi problemlerimiz gibi muamele etmek yeterli olmadığı gibi, dolaysız bir New Age ruhiyatçılığı da meseleyi halletmez. Kapitalizmin ekolojik bir yeniden örgütlenmesini talep etmek yeterli olmadığı gibi, modem öncesi organik bir topluma ve onun bütüncül bilgeliğine dönmek de meseleyi halletmez. İhtiyaç duyduğumuz şeylerden birincisi, durumumuzun benzersizliğine yeni gözlerle bakmaktır. Her ne kadar kapitalizm, sonsuz bir uyarlanabilirliğe sahipse de (akut bir çevre krizi durumunda mahut uyarlanırlık, ekolojiyi kolayca kapitalist bir yatırım ve rekabet sahasına çevirmektedir), karşı karşıya olduğumuz riskin tabiatı pazar esaslı bir çözümü tamamen dışlamaktadır.

Neden?

Çünkü kapitalizm, çok belirli sosyal şartlar altında çalışır: **<u>Pazarın "görünmez eli"ne duyulan bir güvene dayalıdır, bu güven de bir çeşit Aklın Kurnazlığı gibi, bireysel egotizmlerin kamu yararına hizmet etmesini güvence altına alır.</u>** Ancak şimdilerde radikal bir değişimin orta yerindeyiz: Bugün misli benzeri görülmemiş bir ihtimal ufukta belirmiş bulunuyor — bir ekolojik felaket, ölümcül biyogenetik mutasyon, nükleer savaş ya da benzeri bir askerisosyal belayı tetikleyen insanoğlunun müdahalesiyle dünyanın akışının felakete doğru bir şekilde değişmesi olası. Artık eylemlerimizin kapsamının sınırlı olduğu varsayımına bel bağlayamayız: Artık, biz ne yaparsak yapalım, tarihin umursamadan yoluna devam edeceği doğru değil.

Günümüzde sık sık, bilimsel uzmanlığın sağladığı bilgilere fazlaca güvendiğimiz, buna mukabil bize bilimsel-teknolojik yaklaşımda bir şeylerin hatalı olduğunu söyleyen içgüdülerimize yeterince güvenmediğimiz iddia ediliyor. Ancak problem, çok daha derinlerde; problem, bizzat, bildiğimiz şekliyle sıradan yaşantılar dünyasına uyumlanmış ve bu yüzden de gündelik gerçekliğin akışının gerçekten bozulabileceğine inanmayı bir türlü beceremeyen aklı selimin güvenilmezliğinde yatıyor. Bu noktada tutumumuz, garip bir şekilde çatallanıyor:

"Gayet iyi biliyorum ki (küresel ısınma tüm insanlık için bir tehdit oluşturuyor), ama yine de ... (buna gerçekten inanamıyorum)."

"Aklımın dolaysız bağlarla bağlı olduğu çevreme şöyle bir bakmak yeterli: Yeşil otlar ve ağaçlar, rüzgarın ıslığı, gün doğumumsan bütün bunların gün gelip bozulacağına inanabilir mi? Ozon delindiğinden dem vuruyorsunuz ancak ben göğe ne kadar bakarsam bakayım, delik falan görmüyorum; tek gördüğüm, hep o gri ya da mavi gökyüzü."

Bir kısım çiftçinin Çernobil faciasının olduğu yerlerde hayatlarını her zamanki gibi sürdürmesine şaşmamalı bunlar, radyasyon denilen nesne hakkındaki anlaşılmaz muhabbeti duyuyor, ama kulak asmıyorlar.

Her tarafta patır patır riskler beliriyor ve biz de bunlarla başa çıkar diye bilim insanlarına güveniyoruz. Problem tam da burada: Bilimcilerin bilmesi gerek, ama bilmiyorlar işte.

Bilimin toplumlarımızdaki yayılımının iki beklenmedik özelliği var: Bizler, en mahrem tecrübelerimizde bile (cinsellik ve din) bilime gittikçe fazla itimat ederken, bizzat bilimin bu heryerdelik hali, bilimsel bilgiyi de çok sayıda çatışan açıklamadan oluşan tutarsız bir alana çeviriyor. Sıkça kullanılan **"uzman görüşü"** terimi de bu yeni durumun bir belirteci: Eskiden, biz sıradan ölümlülerin türlü çeşitli görüşleri olurdu da tek, evrensel ve bilimsel doğruyu, döner bilim insanlarından beklerdik. Günümüzün yeni biliminden duyup duyacağımızsa bir dizi çatışan "uzman görüşü" oluyor... Bu durumda, Avrupa'da uçuş yasaklarının kalkmasından bir hafta sonra, medyada, bu kez bir başka "uzman görüşü"ne dayanan, ve Avrupa üstünde gerçekten tehlike arz eden bir volkanik kül bulutunun falan zaten hiç oluşmadığını söyleyen haberleri okumanın da şaşırtıcı bir yanı kalmıyor bütün yaygara, bir panik reaksiyonundan ibaretmiş meğer.

Mesele kime inanacağımızı bilmemekte: Ekolojik bozulmanın etkilerini bizzat hissetsek bile (ötede bir kuraklık, beride alışılmadık derecede şiddetli bir fırtına) uzmanların bu sonuçlarla onların nedenleri arasında kurduğu bağlantılar, biz sıradan insanlar için aşikar olmaktan uzak kalıyor.

Bilimin işbu çaresizliğini bir yandan açığa vuran ve öte yandan da uzmanların verdiği teminatların oluşturduğu aldatıcı bir perdeyle örten paradigmatik kategorinin adı, "sınır değeri"dir. Çevreyi korkmadan ne kadar daha kirletebiliriz, daha ne kadar fosil yakıt yakabiliriz, zehirli bir maddenin ne kadarı sağlığımız için tehdit oluşturmaz... (bir de ırkçı bir versiyon ekleyelim, topluluğumuza, kimliğimizi tehlikeye atmadan, daha ne kadar yabancıyı entegre edebiliriz)? Burada karşılaştığımız apaçık problem, durumun şeffaf olmaması nedeniyle, her sınır değerinde keyfi ve kurgusal bir yan bulunmasıdır doktorların önerdiği azami kan şekeri değerinin doğru değer olduğundan, bunun üstüne çıktık mı tehlikeli alana girdiğimizden, altında kaldığımızda güvende olduğumuzdan, emin olabilir miyiz? Ya da global sıcaklıkta 2 dereceyi aşmayan bir artışın tolere edilebileceğinden, bunun üstününse felaketlere yol açacağından?

Durumu daha da karmaşıklaştıran şey, ekolojik tehditlerin birçoğunun bizzat bilim ve teknoloji tarafından yaratılması (endüstrinin ekolojik sonuçları, kontrolsüz biyogenetiğin psişik sonuçları, vb.). Ama, modern bilimi suçlamak da burada fazla basit kaçıyor: Bilimler hem riskin kaynağı (kaynaklarından biri), hem tehditleri anlamak ve tanımlamakta kullanabileceğimiz yegane araç ve hem de tehditlerle başa çıkmakta, bir çıkış yolu bulmakta yararlanacağımız kaynak (kaynaklardan biri). Global ısınmadan bilimsel-teknolojik toplumu sorumlu tutsak bile, sadece bu tehdidi kaldırmak için değil, çoğu kez tehdidin farkına varmak için bile dönüp dolaşıp yine bu bilime başvuracağız gökyüzündeki "ozon deliği"ni sadece bilim insanları görebiliyor, örneğin. Richard Wagner'in Parsifal'indeki "yarayı sağaltan onu açan kargıdır, yine" dizesi yeni bir bağlam kazanıyor: Bilim-öncesi holistik bilgeliğe dönüş yok, içinde bulunduğumuz dertten bizi kurtaracak olan bilimdir, yine.

Ancak, bilgimizin işbu sınırlılığından asla, ekolojik tehdidi abartmayalım yollu bir sonuç çıkarılamaz. Tersine, madem son derecede öngörülemez bir durumdayız, o zaman daha da dikkatli olmamız gerekiyor. Kompleks sistemler teorisi, bu türden sistemlerin iki karşı özelliği bulunduğunu —bir yandan kuvvetli, dengeli bir karaktere sahip olduklarını, öte yandan da aşırı hassas olduklarını açıklar, bize. Bu sistemler, şiddetli bozucu etkilere intibak kabiliyetindedir, onları bünyelerine entegre edebilir, yeni bir denge ve stabiliteye kavuşabilirler tabii, belli bir eşiğe (bir "devrilme noktası"na) kadar. Bu eşik aşıldı mı, küçücük bir bozucu etki, topyekun bir felakete neden olabilir ve tamamen yeni bir düzenin kurulmasına yol açabilir. Uzun asırlar boyunca insanlık, üretim faaliyetlerinin çevre üzerindeki etkisini dikkate almaya ihtiyaç duymadı tabiat ormansızlaştırmaya, kömür ve petrolün kullanılmasına, vb. kendini uyarlayabiliyordu. Ancak bugün bir devrilme noktasına yaklaşıp yaklaşmadığımızdan emin değiliz gerçekten de bundan emin olamıyoruz, zira bu türden eşikleri ancak iş işten geçtikten sonra net bir şekilde algılayabiliyoruz.

2010'da global ısınmanın gerçek durumu konusunda yürütülen çok sayıda tartışmaya tanık olduk bir kısım şüpheci, olgunun varlığını bile sorguladı. Bu kesinsizlikler, durumun fazla da ciddi olmadığına

dair belirtiler olarak görülmemelidir; bunlar sadece, durumun sandığımızdan da kaotik olduğuna, doğal ve sosyal faktörlerin artık ayrılamayacak şekilde birbirine dolaşmış bulunduğuna delalettir. Bugün, doğal felaket tehdidiyle ilgili şu ikilemi yaşıyoruz: Ya tehdidi ciddiye alacağız ve eğer felaket vuku bulmazsa, bize gülünç gözükecek adımları atacağız ya da hiçbir şey yapmayacağız ve eğer felaket vuku bulursa, her şeyimizi yitireceğiz. En kötü alternatif, bu ikisinin arasında durmayı seçmek, yani sınırlı tedbirler almaktır bu durumda, ne yapsak kaybetmiş olacağız. Söz konusu olan bir ekolojik felaketse, ikisinin arası diye bir şey olamaz. Böyle bir durumda, bütün o öngörü, ihtiyatlı davranma ve risk kontrolü muhabbetleri anlamsızlaşır; çünkü, **Rumsfeld'in bilgi teorisinin terimleriyle, uğraştığımız nesne, "bilinmeyen bilinmeyenler"dir:** Sadece devrilme noktasının nerede olduğunu bilmemekle kalmıyoruz, tam olarak neyi bilmediğimizi de bilmiyoruz.

Mart 2003'te Donald Rumsfeld bilinen ve bilinmeyenin ilişkisi hakkında bir parça amatör filozofluğa soyundu:
2003'te Rumsfeld biraz amatörce, bilinen ve bilinmeyen arasındaki ilişki hakkında felsefe yapmaya girişti:

"Bilinen bilinenler vardır. Bunlar bildiğimizi bildiğimiz şeylerdir. Bilinen bilinmeyenler vardır. Yani, bazı şeyler vardır ki bilmediğimizi biliriz. Fakat bilinmeyen bilinmeyenler de vardır. Bunlar bazı şeyler ki bilmediğimizi bilmeyiz."

Onun eklemeyi unuttuğu önemli bir dördüncü tanım var:
'bilinmeyen bilinenler', bildiğimizi bilmediğimiz şeyler.

Eğer Rumsfeld, Irak'la bir ihtilaf halinde başlıca tehlikenin "bilinmeyen bilinmeyenler"den yani Saddam'dan kaynaklanan ve ne olabilecekleri konusunda bir şüphe dahi oluşturamayacağımız tehditlerden oluştuğunu düşünüyor idiyse, ona verilecek cevap, tersine, başlıca tehlikenin **"bilinmeyen bilinenler"den kaynaklandığıdır,** yani varlıklarını bile fark etmediğimiz ve onun için inkar ettiğimiz inanç ve varsayımlarımız dan...
Ekoloji söz konusu olduğunda, bu inkar edilen inanç ve varsayımlar bizi, bir felaketin muhtemel olduğuna inanmaktan alıkoymakta ve "bilinmeyen bilinmeyenler"le karışıp kaynaşmaktadır.

Arılar neden kitlesel olarak ölüyor, özellikle de ABD'de? Bazı kaynaklara göre, bu ülkedeki arı nüfusu %80'ler mertebesinde gerilemiş bulunuyor. Bu felaketin besin zincirimiz üzerinde yıkıcı bir etkisi olabilir: İnsanoğlunun gıdasının yaklaşık üçte biri, böcekler tarafından tozlaştırılan bitkilerden geliyor, ki bunun da %80'inden bal arıları sorumlu... İşte, olası bir global felaketi kafamızda tam da böyle canlandırmalıyız: Bing bang falan değil, kahredici global etkileri olan ufacık bir kesinti, insan burada yapılması gereken şeyin doğal dengeyi tekrar tesis etmek olduğundan bile emin olamıyor hangi dengeye? Ya ABD ve Avrupa'daki arılar sınai kirliliğin belli bir derecesine ve tarzına uyum geliştirdiyse?

Arıların kitlesel ölümünde bir gizem var: Aynı şey eşzamanlı olarak dünyanın (gelişmiş ülkelerin) her tarafında vuku buluyorsa da yerel incelemeler farklı nedenlere işaret ediyor: Tarım ilaçlarının arılar üzerindeki zehirleyici etkisi, iletişim araçlarının saldığı elektronik dalgaların bunların uzamsal yön bulma duyularını yitirmesine neden olması, vb. Nedenlerin işbu çokluğu, nedenle sonuç arasındaki bağı belirsizleştirmekte ve, tarihten de bildiğimiz gibi, ne zaman nedenle sonuç arasında bir kopukluk doğsa, orada daha derin bir Anlam arayışı da insanların kanına girer: Ya doğal nedenlerin altında daha derin bir ruhsal neden yatıyorsa? Yoksa, doğa bilimlerinin bakış açısıyla başka başka nedenlere bağlanan bu olgunun gizemli eşzamanlılığını nasıl açıklayabiliriz? İşte burada "ruhiyatçı ekoloji" dediğimiz nesne sahneye çıkıyor: Arı kovanları, bir çeşit köle kolonisi, arıların insafsızca sömürüldüğü temerküz kampları değil midir? Ya onları sömürdüğümüz için Tabiat Ana bize sillesini vuruyorsa?

Bu ruhiyatçı iğvaya karşı en iyi antidot, tekrar Rumsfeld'in epistemolojisine başvurarak söyleyeceğim, arılar vakasında hem bildiğimizi bildiğimiz (tarım ilaçlarına karşı hassasiyetleri) ve hem de bilmediğimizi bildiğimiz (örneğin insanın yol açtığı radyasyona nasıl tepki verdikleri)

şeyler olduğunu akıldan çıkartmamaktır. Ama her şeyin ötesinde bilinmeyen bilinmeyenler ve bilinmeyen bilinenler var. Arıların çevreleri ile etkileşiminin öyle boyutları var ki, bunları sadece bilmemekle kalmıyoruz, bu boyutların farkında dahi değiliz. Ve, bir de "bilinmeyen bilinenler" var: Arılar konulu incelemelerimizi hem saptıran ve hem de bunları tarafgir gözlerle görmemize neden olan her türlü insan-merkezli önyargı.

Ancak bu türden olayların en rahatsız edici yönü, Lacan'ın "gerçekteki bilgi" diye adlandırdığı bir başka türden bilgideki hayvansal ve bitkisel hayatı düzenleyen "içgüdüsel" bilgideki— bozulmadır. Bu anlaşılması güç bilgi birden çığrından çıkabilir. Kış fazla sıcak geçtiğinde bitki ve hayvan alemi Şubat ayındaki sıcak havayı Bahar'ın bir işareti olarak okuyup buna göre davranmaya başlar ve böylelikle gecikmiş soğuklara karşı bizzat savunmasız kalmanın dışında doğal üreme ritmini hepten aksatırlar. Büyük ihtimalle arıların başına gelen de, bu türden bir şey.

Ancak, anlam arayışını besleyen şey de, bu oldukça nedensel geçirimsizlik, nüfuz edilmezlik hali. Alışılageldik varoluş şeklimizin temel çerçevesini dengesizleştirecek bir felaket tehdidi ile karşılaştığımızda ilk ve kendiliğinden tepkimiz, gizli bir anlam arayışına girmek oluyor: Böyle bir tehdit doğduğuna göre bir şeyleri yanlış yapmış olmalıyız, diyoruz... Anlam olsun da çamurdan olsun: Gizli bir anlam varsa, evrenle bir diyalog da var demektir, işte bu nedenle, AIDS'ten ekolojik felaketlere ya da Holokost'a dek, potansiyel ya da fiili felaketlerle karşılaştığımızda anlam arayışı denilen iğvaya direnmek, bizim için hayati. **Jerry Fahvell ve Pat Robertson'ın 9/11 saldırısına ilk reaksiyonu, bu olayı, Amerikalıların sürdürdüğü günahkar hayat nedeniyle, Tanrı'nın Amerika Birleşik Devletleri'ne sağlaya geldiği korumayı kaldırdığının bir işareti olarak görmekti. Hedonist materyalizmi, liberalizmi, gemi azıya almış cinselliği suçlamış ve Amerika'nın hak ettiğini bulduğunu söylemişlerdi.** Peki, çevresel dertlerimizi doğal kaynakları insafsızca sömürdüğümüz için Tabiat Ana'nın bizden aldığı bir intikam olarak okuyan "derin çevreciler"in yaptığı da buna benzer bir şey değil mi?

Böyle iğvalara karşı, Düşüş-öncesi [37] özsel birliğe dönmeyi öneren her türü ideolojiyi ısrarla ve yoruma yer bırakmayacak şekilde reddetmeliyiz. ***Arthur Rimbaud***'nun dediği gibi **il faut etre absolument moderne** kararlı bir şekilde modern kalmalı ve kapitalizm eleştirisinden kalkıp "araçsal akıl" ve "modem teknolojik uygarlık"ın eleştirisine doğru aşırı hızlı ve üstünkörü genellemeler yapılmasını reddetmeliyiz. 28 Kasım 2008'de Bolivya devlet başkanı ***Evo Morales*** ***"İklim Değişikliği: Gezegenimizi Kapitalizmden Koruyun"*** başlıklı bir açık mektup yayınladı. Açılış cümleleri şöyle:

> *"Kardeşler: Günümüzde Tabiat Ana hasta. /.../ Her şey kapitalist sistemi doğuran 1750'deki endüstri devrimi ile başladı. 'Gelişmiş ülkeler', ikibuçuk asırda, beş milyon asırda oluşmuş fosil yakıtların çoğunu tüketti. /.../ Rekabet ve kapitalizmin sınır tanımaz kâr hırsı, gezegenimizi harap ediyor. Kapitalizmde bizler insan değil, tüketiciyiz. Kapitalizmde Tabiat Ana yok, onun yerine hammaddeler var. Dünyadaki asimetri ve dengesizliklerin kaynağı kapitalizmdir."* [www.bolwiarising.blogspot.com/2007/09/lets'respect'0ur'inother'earth.html adresinde bulunabilir.]

Morales hükümeti, Bolivya'da izlediği politikalarla, günümüz ilerici mücadelesinin en ön saflarında yer alıyor ancak alıntıladığım satırlar, acı verici bir açıklıkla, bu politikanın ideolojik sınırlarına işaret ediyor (ki, bunlar için daima pratik bedeller ödenir). Morales konuşmasında, hiç problem etmeden, çok belirli bir tarihsel anda vuku bulan bir Düşüş anlatısına dayanıyor:

"Her şey 1750'deki endüstri devrimi ile başladı" ve, tahmin edileceği üzere, bu Düşüş de Tabiat Anamızı yitirmemiz anlamına geliyor: "Kapitalizmde Tabiat Ana yok." (Burada insan, kapitalizmin bir tane iyi yanı varsa, o da, artık kapitalizmde Tabiat Ana'nın olmamasıdır, dememek için kendini zor tutuyor.) "Dünyadaki asimetri ve dengesizliklerin kaynağı, kapitalizmdir." bu, amacımız "doğal"

---

[37] Adem'in günaha düşüşü, Cennet'ten düşüşü

denge ve simetriyi yeniden tesis etmek olmalıdır, anlamına geliyor. Burada Morales'in saldırdığı ve reddettiği şey, bizzat modern öznelliğin yükselmesi sürecidir; ki, tabiat anaya (ve cennet babaya) ve tabiatın **"ana-erkil düzenindeki sağlam köklerimize dair geleneksel cinselleştirilmiş kozmolojiyi ortadan kaldıran da, bu modern öznelliktir.** Bu tür bir ekolojinin, güçlenip, yeni yüzyılın hâkim ideoloji biçimi olma ve kitlelerin yeni afyonu sıfatıyla, düşüş halindeki dinin yerine geçme şansı çok yüksek:

Eski dinin temel fonksiyonunu, sınırlar dayatabilecek sorgulanamaz bir otorite oluşturma fonksiyonunu, devir alıyor. Bu nedenden ötürü, her ne kadar çevreciler sürekli olarak, yaşam şeklimizi radikal bir şekilde değiştirmemizi talep ediyorsa da, bu talebin altında yatan şey, tam da zıddıdır **değişime, gelişmeye, ilerlemeye duyulan derin bir güvensizlik** hissidir: **Her radikal değişim hiç istemeden de olsa, bir felaketi tetikleyebilir.**

Bu konuya **"dengeli bir bakış"** *ı tercih edersek,* **Hitler***'e daha "dengeli bir bakış" talep edenler gibi davranmış oluruz:*
Tamam, Hitler toplama kamplarında milyonları öldürmüş olabilir ama bir yandan da iktidarı esnasında işsizlik ve enflasyonu kaldırdı, otoyollar yaptı, trenlerin zamanında kalkmasını sağladı... (Gerçi ekoloji konusunda önerilen "dengeli bakış", daha çok, bir kısım neoNazi yeşilin önerdiği sapkın Hitler savunmasının tersine çevrilmesine benziyor:

"Tamam, Hitler Yahudileri öldürmek gibi bir kısım iyi işler yaptı; ancak otoyollar inşa etmek ve böylelikle, tabiatı tahrip etmek gibi korkunç şeyler de yaptı. Bu nedenle onu reddetmeliyiz!") Eşiğinde bulunduğumuz felaketin konturları gitgide netleşiyor:
Deniyor ki, Çin'de, eğer birinden gerçekten nefret ediyorsanız, ona **"inşallah ilginç zamanlarda yaşarsın."** *diye beddua edilirmiş. Tarihi olarak ilginç zamanlar, kargaşa, savaş ve iktidar mücadelelerinin yaşandığı, milyonlarca masumun ağır bedeller ödediği dönemlerdir. Bugün, apaçık ki, bir ilginç zamanlar çağına yaklaşmaktayız.* [sh:23-24]

Kaynak:

Slavoj ZIZEK, Antroposen'e Hoşgeldiniz, İngilizce Orijinali Welcome to the Anthropocene trc: Mehmet Budak, Encore, Şubat 2012, İstanbul, sh:59-76

YENİ NESLİN DİNİ Wicca İLE PEYGAMBERİ Harry Potter

Çocuklarımızın 2001 yılında tanıştıkları/tanıştırıldıkları Wicca Dini ve peygamberi Harry Potter, nasıl bir **"üst çalışma"**nın ürünü olduğunu anlamakta çok geç kalmış olabiliriz. Konunun maddi getirisi yanında, çocuklarımız, peygamberimizin hayatından çok Wicca dinini ve gizlice servis edilmiş sahte peygamber Harry Potter'u çok iyi tanımaktadırlar.

Bu meyanda Allah Teâlâ, her zaman olduğu gibi, Harry Potter, karakterini canlandıran Daniel Radcliffe'nin, "Uyuşturucu Batağında" ki haberleriyle, uydurma dinin baş aktörünü ve yan getirilerinin perişan hallerini tezahür ettirmiştir. Yaşı geçkin olanlar bilir, **'Superman'** filmlerinin unutulmaz yıldızı Christopher Reeve, Reeve, attan düşerek felç olmuştu. 9 yıl felçli olarak yaşam mücadelesi vermiş ve kalp kriziyle vefat etmişti.

Burada anlatmak istediğimiz hikmet, Allah Teâlâ'nın kullarını ve İslâm Dinini muhafaza ettiğini göstermektedir. Allah Teâlâ buyurdu ki;

"İnsan kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır?"
[Kur'ân-ı Kerim,Kıyamet,36]

Lois MARTİN, Cadılığın Tarihi Ortaçağ'da Bilge Kadının Katli isimli eserinden sizlerle bir kısmı paylaşacağım.

> **Wicca dini: [Hristiyanlık öncesi geleneklere dayandırılan çok tanrılı neo-pagan din (doğa üzerine odaklanmış, genellikle inançsızlarca bir çeşit büyücülük olarak görülen)]**

Harry Potter, 2001 yılından bu yana etkinliğini sürdürüyor ve Wicca dini bugünün dünyasında en hızlı yayılan dinlerden biri olma niteliğini koruyor. Yirmi birinci yüzyılda cadılar ve cadılık bizi hâlâ ebedi bir büyünün etkisi altında tutmaya devam ediyor. Harry Potter'ın görülmemiş başarısı daha çok JK Rowling'in bazı orijinal figürleri canlandırmaktaki dahiyane yeteneğinden kaynaklanmaktadır.

Cadı, büyücü ve sihirbaz: hepimiz içgüdüsel olarak bunların kim olduğunu ve neler yapabildiklerini biliriz. Dönüştürücüler, şekil değiştiriciler, iyileştiriciler, falcılar, meydan okuyucular ve yıkıcılar: her kültür kendi cadısına ve büyücüsüne sahiptir ve her kültürde bunlara imrenilir ve bunlardan korkulur. Genç Harry Potter ve okul arkadaşları zarif bir şekilde Batı'nın cadı ve büyücü masallarının bakış açısını yansıtırlar. Süpürgelerle uçar, sivri şapkalar giyer, büyücü asalarıyla büyülü kelimeler söyler, kazanlarda iksirler kaynatır, tozlu büyü kitaplarına başvurur ve kurbağalar ile baykuşlara yakınlık duyarlar. *Hogvvarts Ekspresi*'ne binmek; gerçekliği ardında bırakmak ve iyinin ve kötünün siyaha ve beyaza dönüştüğü, kimsenin cadıların ve büyücülerin sahip oldukları yeteneklere nasıl ulaştıklarını sorgulamaktan vazgeçmediği masalsı diyarlar ve kolektif hayaller dünyasına girmek demektir.

Gerçek dünyada ise, eski zamanlardan beri beynimizdeki cadı algısının merkezinde duran ve toplumlunuzdaki cadıların ve cadılığın rolünü genellikle ölümcül sonuçlara yol açacak şekilde belirleyen sorular işte bu tür iyi ve kötü, doğal ve doğaüstü sorularıdır.

Zamanla cadılık, coğrafyayla ve hepsinden önemlisi gerçeklikle sınırlamıştır. Masallardaki cadılıkla değil, modern pagan cadılıkla ya da Avrupa dışı kültürlerdeki cadılıkla ilgilenmektedir. Bunu söylerken, yanlış anlaşılmayı ve karışıklığı önlemek adına, bir ara verip tarihsel cadılıkla neyi kastettiğimizi ve özellikle onun **Modern Pagan Wicca Dini**'nden hangi noktada ayrıldığını tam olarak açıklamalıyız. Modern pagan cadılar arasında, inançlarının kökenlerine ve tarihteki cadılarla ilişkilerine dair çok sayıda kavram kargaşası vardır.

Yakın zamanda, akademisyen Ronald Hutton Ayın Zaferi adlı kitabında kendi deyimiyle "İngiltere'nin dünyaya armağan ettiği tek din" in doğuşunun ilk tarihsel analizini yapmıştır ve böylece Wicca sonunda yarı gerçeklere ve romantik söylencelere değil de somut akademik verilere dayalı bir tarihsel temele sahip olmuştur.

Modern pagan cadılıkla tarihsel cadılık arasındaki karmaşa ve tutarsızlıkları ele almanın belki de en kolay yolu, konuya her bir cadılık türünün temelini oluşturan iki klasik düşünce sistemini ele alarak yaklaşmaktır. Wicca'nın büyücülük öğesi nihayetinde Neo-Platoncu Rönesans'ın bir çocuğu (ya da en azından torununun torununun torununun torunu) iken, tarihsel cadılık inançları köklerini ortaçağın Aristotelesçi düşüncesinden almaktadır. Orta Çağların Aristotelesçi araştırmacıları büyünün yalnızca iblislerin yardımıyla yapılabileceğine inanıyorlardı, bu nedenle cadılığı Şeytan işi olmakla suçluyorlardı. Rönesans düşünürleri ise büyünün bir doğa bilimi olduğunu ve insanların çevrelerine büyüyle yaklaşmaları için hiçbir iblise ihtiyaç duymadıklarını öne sürüyorlardı. NeoPlatonculuk büyü için doğaya dönük bir açıklama yaparken, Arisiotelesçilik ona doğa üstü bir açıklama getirmektedir.

Nco-Plaloncu düşünce sistemi, Rönesans'tan beri, büyü pratiğini tam bir doğal fenomen olarak gören gizemciler arasında oldukça yaygınlaşmıştı. Modern YVicca'da, bu Neo-Platoncu Doğal Büyü gizem felsefesi, kendine on sekizinci yüzyıl Romantik hareketinden türemiş çok tanrıcı pagan inancından bir yol arkadaşı bulmuştur.

Wicca, doğal dünyanın bütününü, doğum ve ölüm döngülerinde dolaşan ve her bir canlıya nüfuz edip onları birbirine bağlayan yaşamsal bir gücü canlandıran ve renklendiren dini bir hareketi yapılandırmıştır. **Tanrılar, tanrıçalar, periler ve ruhlar bu kutsal yaşam gücünün kişileştirmeleri ya da doğadan fışkıran madde dışı varlıklar olarak görülür. Belirgin bir iyi-kötü kavramı yoktur ve insan işi kötülükler genellikle doğadan ve onu canlı kılan yaşam gücünde yabancılaşmayla ilişkilendirilir.**

Bu cadılık; Hıristiyan Orta Çağların Aristotelesçi baskın dünya görüşüyle şekillenmeye başlayıp on beşinci yüzyılın sonuna doğru klasik basmakalıp biçimine evrilen cadılıktan tam bir dünya (ve düşünce sistemi) kadar uzaktır. Bu kitabın bundan sonraki aşamalarında peşine düşeceğimiz de, işte bu cadılık algısıdır. **Bu fikre göre, cadının Şeytanla bir sözleşme imzaladığına ve genellikle kimi yabanıl ve kuytu yerlerde ya da mağaralarda gerçekleşen Sabbat (ya da Sabbath) adıyla bilinen gece ayinlerinde ona ibadet ettiğine inanılır.** Kendisine yakın cadılarla birlikte genellikle bir süpürgeyle Sabbat'a uçar ve orada ibadet tapındıkları Şeytan'a sadakat yemini eder. İblislere dua eder, vaftiz edilmemiş çocukların etinden yapılmış dehşet verici yemekler hazırlar, ardından ışıkları söndürür ve en yakınında kim varsa utanmazca onunla ilişkiye girer. Bizzat Şeytan ya da onun hizmetindeki iblislerden biri bu Sabbat'ları yönetir. Bunlar genellikle siyah ya da siyahlar giymiş bir adam olarak tasvir edilir. Başka zamanlarda keçi, köpek, kurbağa ya da başka bir hayvan olarak görünebilir. Şeytan, cadılarını Şeytan işareti olarak bilinen tanımlayıcı bir işaretle vaftiz eder ve onlar da genellikle komşuların çocuklarını ya da davarlarını büyülemek, ürünlerine zarar vermek ve toplumlarında hastalıklara ve ölümlere sebep olmak gibi kötücül ve zararlı büyücülük işlerine girişerek efendilerine hizmet ederler. Cadılara büyücülük yetenekleri Şeytan tarafından bahşedilmiştir ve yaptıkları kötülüklerde genellikle akrabalar ya da ev hayvanları kılığına giren iblislerden yardım alırlar.

Bu cadılığın ideolojik temelleri Orta Çağlarda olsa da, onun bir ortaçağ keşfi olduğu söylenemez. O; ortaçağdan önce de sonra da görülmüştür. Cadılık inancı antik dönemlere kadar dayandırılabilir ve Cadı Avı olarak bilinen yaygın cadı idamları ciddi biçimde on altı ve on yedinci yüzyıllara dek görülmemiştir. Bir çoğumuz cadılıkla suçlananların işkenceden geçirilip kazığa bağlanarak yakıldığı meşhur **"Yakma Dönemleri"**ni duymuşuzdur. Görünürde bu idamların salgın boyutlarına ulaşması bu cadı avı feveranlarına "çılgınlık" kavramının yakıştırılmasına neden olmuştur. Modern araştırmacılara göre bu durum bir çeşit kitlesel histerinin sonucudur. Büyük ölçüde, Cadı Avı bir Batı Avrupa fenomenidir ve cadılık Batı Avrupa'da, Britanya ya da Avrupa'nın çevre bölgelerinde olduğundan daha farklı bir gelişme göstermiştir.

Aslında, Cadı Avı'nın temel gücü Batı Avrupa'nın Fransa ve Almanya ile sınırlı küçük bir bölgesinde yoğunlaşmıştır.
Tarihçi Robert Thurston'a göre, "tüm cadı avlarının yüzde ellisinden fazlası Strasbourg çevresindeki 300 mil yarı çaplı bir dairede gerçekleşmiştir."

Tarihçiler, uzun süre Cadı Avı'nın neden, ne zaman ve nerede gerçekleştiği üzerine kafa yormuşlardır. Bu, Avrupa tarihindeki belli bir döneme has bir olgudur, ancak cadılık inancı yeni bir şey değildi ve Avrupa'yla sınırlı da değildi. Cadılık üzerine tarihsel araştırmalar özellikle Cadı Avı sürecinde sözde "cadılık" suçunu işledikleri savıyla tahminen **40.000** insanın öldürülmesi sonucunu doğuran Avrupalı cadı inançlarının çok sayıda öğesini bir araya getirmeye odaklanmıştır. Cadı Avı'nı açıklamak için toplumsal, ekonomik ve dinsel çekişmelerden kadınların ezilmesine ve felaketler ile doğal afetlere günah keçileri bulma uğraşma dek pek çok işlevsel teori üretilmiştir. Her ne kadar tüm bu teoriler genelde cadı avının özelde de bireysel cadı avlarının yükselişine katkıda bulunan birçok etmenin anlaşılmasında önemli rol üstlenseler de, bunların hiçbiri olguyu tamamıyla açıklamamaktadır. Avrupa cadılık tarihini yeterli oranda kapsayan bir "numunelik" teori yoktur. Modern tarihçiler, Orta Çağlar boyunca aşamalı olarak biriken ve evrilen, aynı zamanda Cadı Avı'nın şekillenmesi için gerekli koşulları hazırlayan çok sayıda kültürel, dinsel ve yasal dizge arasındaki ilişkileri çözmeye odaklanmışlardır. Hem Kıta'da gelişmiş cadı prototipi hem de onun hizmet ettiği iddia edilen Şeytan, bir dizi farklı ideolojik ve kültürel kaynaklardan devşirilmiş ve birkaç yüzyıl boyunca Avrupa toplumunun yasal ve toplumsal örgüsündeki değişimlerle beslenmiş karma figürlerdir. Cadılık inancı, on beşinci yüzyılın sonuna dek klasik, prototip formuna ulaşmamıştır ve tarihçilerin Cadı Avı'nın altında yatan cadılık inançlarının kökenlerini ortaya çıkarmaları için daha önceki yüzyıllara bakmaları gerekir.

Cadılar ve cadılık toplumda şu ya da bu biçimde her zaman varolmuşlardır. Erken Ortaçağ Avrupası'nda büyücülere ve sihir işlerine gündelik hayatın toplumsal yapısının bir parçası olarak genellikle hoşgörüyle yaklaşılmıştır. Büyü yoluyla yaralamaya ya da ölüme sebep vermeye dair yasalar vardır ancak soruşturmalar çok yaygın değildir. Geç ortaçağ ve erken modern dönemle birlikte cadılık, bir şekilde, çok yeni ve ayırt edici bir anlam kazanmıştır. Algıda yaşanan bu değişimin sebepleri Avrupa toplumunun temellerini sarsan yeni bir paranoyada gizlidir. 1000-1400 yılları arasında Avrupa'nın toplumsal ve politik çizgisinde büyük bir değişim yaşandı. İşgalci Müslüman orduların tehdidi, doğu Ortodoks Kilisesi ile yaşanan ayrım, heretikliğin yükselişi ve Kara Ölüm'ün yıkıcı etkileri bir araya gelerek Avrupalı zihninde toplumsal, ruhsal ve politik hayatın pek çok yanında radikal değişikliklere neden olacak yeni bir kuşatılmışlık hissi yarattı.

Ortaçağ Avrupası kendini saldırı altında hissetti ve sonraki dönemler komplo teorileriyle dolup taştı. Yahudiler, cüzamlılar, heretikler ve kafirler Avrupa Hıristiyanlığını bizzat Şeytan tarafından kurgulanan acımasız bir komployla yıkmaya çalışan yeni "iç düşmanlar" olarak görüldü. Zamanla, cadı figürü topluma karşı çalışan bu gizli şeytanın nihai sembolü olarak yeşermeye başladı ve Orta Çağların paranoyası derinlere yerleşmiş bir Şeytan korkusuyla erken modern döneme taşındı, korundu ve büyütüldü.

Kaynak:

Lois MARTİN, Cadılığın Tarihi Ortaçağ'da Bilge Kadının Katli, Orijinal Adı: The History of Witchcraft Türkçesi Barış Baysal ,Kalkedon Yayıncılık, 2009, İstanbul, sh:11-16

http://www.turktime.com/haber/Harry-Potter-Daniel-Radcliffe-Uyusturucu-Bataginda-FOTO-HABER/241058/
http://www.sondakika.com/galeri/harry-potter-uyusturucu-bataginda/
http://taraf.com.tr/haber/uyusturucu-bataginda-mi.htm
http://www.acunn.com/galeri/harry-potter-uyusturucu-bataginda/7820
http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/290751.asp

MAİDE'DE OTURANLAR DEĞİŞECEK Mİ?

Allah Teâlâ dinini muhafaza eder. Kuluna muhtaç değildir. Bu hususta zatındaki samedâniyetinden neşet eden mekrin cilvesiyle aldananlar, kendilerine çıkarttıkları vazife-i vehmiye, sukuta uğrayınca, niye böyle oldu diye pişman olsalar da, iş işten geçmiş olur. Kullar kendilerini gurur, kibir gibi habis sıfatlara büründürdüğünde, onları değiştirmek Allah Teâlâ için çok kolaydır. İrade-i külliyenin emrine mutî olmaktan başka çaresi olmayan kulun, varlığının vazgeçilmez olduğu zannına düştüğünde, onun yerine daha hayırlısını getirmek Allah Teâlâ'nın kaderî muradıdır. Çünkü Allah Teâlâ sameddir. Allah Teâlâ kaderinde acele etmez. Bu hikmeti anlamayanlar sahib-i ruhsat olduklarını sanırlar. Bilmezler ki, Allah Teâlâ, **" O küfre sapanlar, kendilerine tanıdığımız süreyi sakın kendileri için hayırlı sanmasınlar, biz onlara, ancak günahları daha da artsın, diye süre vermekteyiz. Onlar için aşağılatıcı bir azab vardır."** [Kur'ân-ı Kerim, Âl'i İmran-178] diye elim kazaya uğratır .

> **54. Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar (hiçbir kimsenin kınamasına aldırmazlar). Bu, Allah'ın, dilediğine verdiği lütfudur. Allah'ın lütfu ve ilmi geniştir.**
> **55. Sizin dostunuz (veliniz) ancak Allah'tır, Resulüdür, iman edenlerdir; onlar ki Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılar, zekâtı verirler.**
> **56. Kim Allah'ı, Resûlünü ve iman edenleri dost edinirse (bilsin ki) üstün gelecek olanlar şüphesiz Allah'ın tarafını tutanlardır.[Kur'ân-ı Kerim-Mâide Süresi -54-56]**

Şeyhülislâm ibn-i Kemâl kaddese'llâhü sırrahu'l azîz buyurdu ki;

Şeriat kim, saray-ı Kibriya'dır
Hakikât mülküdür, muhkem binadır
Anın bir taşını her kim koparırsa
Yoluna başını koymak revâdır.

Bu hikmet anlayana kolay gelse de, kudretliyim zannedenlerin inkâr ettikleri bir husustur.

"Allah insanlara zerre kadar zulmetmez, haksızlık etmez. Fakat insanlar birbirlerine zulmediyorlar, kendilerine yazık ediyorlar. "[Kur'ân-ı Kerim, Yunus, 44]

Naklolunur ki: Abdülkadir Geylânî kaddesellâhü sırrahu'l azîz kendi gibi büyük bir velî ile birlikte başlarını göğe kaldırdılar, semâ'ya yaklaşıp tekrar yere indirdiler ve başlarını peş tahtasının altına sakladılar.

> **Peş tahtası: Gölge oyununda, gerginin arkasında, çerçeveye iplerle tutturulmuş raf. Buraya gergiyi ve tasvirleri aydınlatan mum, çıra ya da ışıtaç konulur. Buna destgah da denir.**

Bir derviş bu hali gördü ve sebebini sordu. Dediler ki;
"Zamanın kutublarından biri ahirete irtihal eyledi ve tâcını semâ'ya astılar. Olabilir ki başımıza giydirirler kuruntusuyla başlarımızı kaldırdık ve gördük ki, o tâcı Frenk diyandaki'da bir kâfirin başına giydirdiler ve onun şapkasını astılar."
Meleklerin birbirlerine, "Bu tâc mukarreblerden (büyük derecelere ulaşmış) birinin başına giydirilecektir", duyunca bizim (meleklerin) başımıza giydirilmesinden korkup, Allah Teâlâ'ya sığınıp yeryüzüne inip, başımızı sakladık." demişler.
Yine kitablarda zikrolunur ki, Hz. Mevlâna kaddesellâhü sırrahu'l azîz, kibir olur diye mum yakmayıp bezir yakarmış. İblis ve benzerleri, kibir, kendini beğenme, gurur ve başkasının iyiliğini istememekle dergâhı İlahîden kovulmaya ve lânete lâyık oldular.

> (Kaynak:Bor'lu Mer'aşî-zâde AHMED KUDDÛSÎ Pendnâme-Nasihatnâme-İcâzetnâme-Vasiyetnâme-Mektuplar, Tarihsiz, İstanbul, sh:43) **İhramcızâde İsmail Hakkı**

AN ENEMY OF THE PEOPLE (Bir Halk Düşmanı) 1978

Yönetmen: George Schaefer
Senaryo: Alexander Jacobs, Henrik Ibsen (oyun).
103 min
Tür: Drama
Gösterimi : 1978 (Turkiye)
Oyuncular: Steve McQueen (Dr. Thomas Stockmann), Bibi Andersson (Catherine Stockmann), Charles Durning (Peter Stockmann), Richard A. Dysart (Aslaksen).

Filmin Konusu:

Dr. Thomas Stockmann (McQueen), bölgedeki kaplıcanın suyunun kirli olduğunu keşfettiğinde bütün kasabayı karşısında bulan bir bilim adamı. Kaplıcanın açılışının durdurulması gerektiğini düşünerek belediye başkanı olan ağabeyi Peter (Durning)'le konuşur. **Ağabeyi, maliyetin çok yüksek olduğunu ve bu durumun duyulması sonucunda turistlerin gelmeye çekineceklerini öne sürerek projenin durdurulmasını reddeder.** ***Tom konuyu yerel gazetenin sahiplerine götürür, onlar da hikâyeyi yazmayı istemektedirler ama Peter bu konuyu yazacak olurlarsa, bunun suyun temizlenme masraflarını karşılamak için vergilerin arttırılmasıyla sonuçlanacağını ve bu durumun da oy kaybına neden olacağını açıklar.*** **Gazete makaleyi geri çeker.**

Dr. Stockmann'ın mücadelesinde belirginleşen iki kardeşin savaşımı giderek genişler ve önce doktorun çevresini, sonra bütün kenti kapsar. Stockmann'ın **"halk düşmanı"** ilan edilip taşlanmasına, çocuklarının okuldan atılıp, kendisini destekleyen arkadaşının işsiz kalmasına varan olaylar zinciri, konunun başkahramanını, kentsoylu çıkar çevreleri ve iktidara karşı olan, gerçekçi yolundan döndüremeyecektir.

Halkın genel çıkarı için çabalarken kimilerinin özel çıkarlarına çomak sokan birisinin sonunda çıkarlarını savunmak uğruna çırpındığı halk tarafından düşman ilan edilmesini anlatan film, Seneler geçse de farklı coğrafyalarda olsa da durumun değişmediğini görmek üzücü oluyor.

Seyirciler McQueen'i saçlı sakallı bilim adamı rolünde görmeleriyle dağılan toplumsal McQueen imajı, filmin zayıf bir gişe hasılatı yapmasının ardından gösterimden çekilmesiyle sonuçlandı. Film 70'lerin sonlarında paralı televizyon kanallarında gösterildi ve ABD prömiyerini Los Angeles bölgesini kapsayan SelectTV'de yaptı. New York'ta 1981 yılında birkaç sinematek salonunda gösterildi.

Bulunamama derecesi: 3/5

Warner Home Video tarafından piyasaya verilmişti ve kopyaların bazıları zaman zaman internet alışveriş sitesi eBay'de görülür.

Steve McQueen: Yarışmak onun hayatıydı ve spora olan tutkusu kendi akrobatik hünerlerini sergilediği The Great Escape (Büyük Firar), Le Mans (Büyük Yarış) ve elbette Bullitt (Gangsterin Sonu) filmlerinde görülebilir. Ama ne gariptir ki onu kanserden ölüme götüren şey yarış kıyafetlerinin astarındaki asbeste maruz kalmasıdır. Beyazperdede canlandırdığı karakterler gibi, ıslahevlerinde başlayan hayatı ve iki kez mide kanserinden ölümün eşiğine gelen hayatında büyük riskler aldı McQueen. The Magnificent Seven (Muhteşem Yedili) filminde silahlı soyguncu, The Thomas Crown Afjair (İkili Oyun) filminde aşık, Papillon (Kelebek) filminde kaçak mahkum rolleriyle geniş bir hayran kitlesi kazandı.
Kaynak:
Brian Mills, Unutulan 101 Film, Orijinal Adı: 101 Forgotten Films, Türkçesi: Nalan Çeper, Kalkedon Yayıncılık: 151-Sinema Kitaplığı: 9, İngilizce İlk Baskı: Kamerabooks 2008, Türkçe İlk Baskı: Mart 2011 İstanbul, sh:158-159

BLACK MAGİC (Kara Büyü) 1949

Yönetmen: Gregory Ratoff, Orson Welles
Ülke: ABD, İtalya
Tür: Dram | Gizem | Romantik
Vizyon Tarihi: 19 Ağustos 1949
Süre: 105 dakika
Dil: İngilizce
Senaryo: Alexandre Dumas père, Charles Bennett, Richard Schayer
Müzik: Paul Sawtell
Görüntü Yönetmeni: Ubaldo Arata, Anchise Brizzi, Otello Martelli
Yapımcı: Gregory Ratoff, Dario Sabatello, Edward Small
Firma: Edward Small ProdYönetmen: Gregory Ratoff
Oyuncular: Orson Welles (Cagliostro), Nancy Guild (Marie Antoinette), Akim Tamiroff (Gitano).

Filmin Konusu:

Dumas Jr, 1848 yılında babası Alexandre'ı Paris'te ziyaret eder. Büyük yazar, 19. yüzyıl şarlatanı Cagliostro'nun hipnotik güçlerinden ve Dumas'nm son eserlerini Dumas'nın değil kendisinin yazdığı iddialarından tedirgindir. "O bir iblis, bir şarlatan, aptal.!" Oğluna Cagliostro'nun gerçek ismi olmadığını ve adamın ana babasının çingene olduğunu söyler. Çocukken ismi Joseph'tir (Yusuf) ve kâhin olduğunu iddia eden bir annesi vardır. Bir çingene panayırında bir çiftçinin bebeğinin gözlerine bakıp bebeğin hastalığını önceden haber verir. Birkaç gün sonra bebek ölür ve Joseph'in ailesi mahkemeye çıkarlar. Mahkeme sonucunda Joseph'in annesinin büyücü olduğuna karar verilir ve asılarak ölüm cezasına çarptırılır.

Çocuk, ailesinin duruşmasında bağırıp çağırdığı için kırbaç cezasına çarptırılır ve eğer hayatta kalırsa

gözlerinin çıkarılmasına karar verilir. Ölmez ama gözlerinin dağlanmasından aile dostu Gitano ve çetesi sayesinde kurtulur.

Gitano çocuğa gördüğü her şeyi unutması gerektiğini söyler, ama Joseph ailesini ölüme mahkûm eden adamı, De Montagne'i her zaman hatırlayacağını söyler.

Çocuk büyür ve başıboş bir berduş olur. Viyana'da bir çingene karavanında yaptığı kara büyü gösterisi ve ölümsüzlük iksiri olduğunu iddia ettiği bir şeyle adını duyurur. Bir tesadüf sonucu hastalanarak yere düşen düşen bir kadını hipnozla acısını dindirerek iyileştirir. Bu arada birileri bazı mücevherleri saklar ve çingenelerin hırsız olduklarını iddia ederler, bunun üzerine bir kargaşa çıkar; bu kargaşa sürerken kalabalığın içinden biri iyileşmiş olan kadını sorguya çekmektedir. Bu adam **Franz Mesmer** adında bir doktordur ve artık hapiste olan Joseph ile Gitano'yu ziyaret eder. Mesmer'in gözetiminde kefaletle serbest bırakılırlar ve Mesmer, Joseph Bitano (Balsamo)'nun hipnoz edici güçlerini araştırmaya başlar.

"Bu dünyadaki hastalıkların çoğunun akılda başlar."

Gücünün daha fazlasını görmek için Mesmer felçli bir adamı getirir ve Joseph'in adamı hipnozla tedavi edişini izler. Ne var ki Joseph, Mesmer'in ortaklık teklifini geri çevirir ve felçli adamın bıraktığı 500 altını alarak çingene arkadaşlarının yanına döner. Gitano ile Zoraida'ya artık ölümsüzlük iksiri satıp, sihir gösterileri yaparak yollarda dolaşmayacaklarını, kendi ismiyle birlikte hayatlarının değişeceğini söyler. Bundan sonra adının Joseph Bitano olmadığını söyler ve annesinin bahsettiği gökyüzündeki uzak bir yıldıza bakar.

"Benim adım Cagliostro olacak."

Bknz: https://eksisozluk.com/cagliostro--389455

Böylece Cagliostro körleri ve hastaları tedavi ederek seyahat eder. Bir efsane haline gelir. *Kendini bir tanrı gibi beğendirerek büyük şehirlerden geçer.*

Etrafında toplanan kalabalıklar hakkındaki düşüncesi:

"Seni alkışlarlar ya da taşa tutarlar. İkisi de aynı duygudur,"

şeklindedir. Cagliostro Fransa'ya dönmeye karar verir ve orada karısını iyileştirmek için bir doktor arayan can düşmanı **De Montagne** ile karşılaşır. Cagliostro kadını görünce güzelliği karşısında büyülenir ve hastalığına bir şokun neden olduğunu hisseder. Kadını transa sokar ve onu bu duruma getiren olayları anlatmasını söyler...

> Strasbourg'da; Kral Louis ve Marie Antoinette şehirdedirler. "Refakatçimle birlikte at arabasında giderken bir yabancı yaklaşıyor, sonra özür dileyerek apar topar uzaklaşıyor. Adının Chambord- [Gilbert] olduğunu ve de Montagne'in çalışanlarından biri olduğunu fark ediyorum. Sonra aynı hataya başka biri düşüyor. O akşamüzeri Chambord beni saraya götürdü ve beni karıştırdığı kişiyi gösterdi: Marie Antoinette. Sonra bahçede Chambord'la birlikteyken birden bir grup adam ortaya çıktı ve aşkım kılıcıyla onlarla dövüştü, ama adamlar onu alt ettiler ve beni kaçırdılar."

Cagliostro, kraliçeye benzerliğinin bir tuzak olarak kullanılıp kullanılmadığını sorar. Kız, öyle olduğunu ve emrin Paris'te önemli bir kişiden geldiğini söyler. Cagliostro kadına uyumasını ve sadece onun sesini duyunca uyanmasını söyler. De Montagne'e kızın kraliçeye olan benzerliği ile ilgili planını bildiğini ve yardımı olmazsa kızın öleceğini söyler. Kızı beraberinde götürmekte ve hizmeti karşılığında 5,000 frank almakta ısrar eder. De Montagne gönülsüzce kabul eder ama Cagliostro kızın iyileştirilmesi karşılığında ayrıca XVI. Louis'nin sarayına takdim edilmeyi ister.

Bir saray muhafızı kızı aramaktadır ama Cagliostro ile Gitano kızla kaçmayı başarırlar. Ama çok geçmeden Cagliostro'nun evine bir şövalye gelir ve 'Lorenza' dediği kızı görmek ister. Onları adam

kaçırmayla itham eder. Zoraida, kıza gitmemesi için Cagliostro'ya yalvarır fakat Cagliostro kızı bir tarafa iter. Kendisini sevmesi için gücünü Lorenza'nm beynini etkilemekte kullanır. Kızın üzerindeki hipnotize edici etkisi sevmiş olabileceği herkesle ilgili anıları silecek kadar güçlüdür. Kız uyandığında rüya gördüğünü düşünür, Cagliostro rüyasında ne gördüğünü sorar.

Onu sevdiğini mi?

Onun kollarında olduğunu mu?

Kız öyle olmadığını söyleyerek karşı çıkar. Cagliostro kıza gitmekte özgür olduğunu, onu durduran bir şey olmadığını söyler. Kız cevap verir: "Sadece senin gözlerin." Ve o zaman kızın onu gerçekten sevmediğini, kalbinde başkasını taşıdığını anlar.

De Montagne, kızı görmek isteyen Madam du Barry ile birlikte ziyarete gelir. Du Barry, kızı gördüğünde Marie Antoinette'e benzerliği karşısında şaşkına döner. Du Barry Cagliostro'ya saraya gidecekler arasında adının bulunduğunu ve o zaman gerçek Antoinette'i göreceğini söyler. **Lorenza'yı gerçek Fransa Kraliçesi'nin yerine geçirme planlarına Cagliostro'nun da ortak olduğunu hatırlatır.** "Bu kadın olmasaydı Louis yarın benimle evlenecekti." Cagliostro artık istediği şeye, meşhur Fransa sarayında ulaşır ve Marie Antoinette ile tanışır. mistik semboller ve rütbeler ile gizli kardeşlik örgütlerinin bilgilerine ulaşır.

Marie Antoinette Cagliostro'yu görünce, Louis'ye döner, **'Görüyor musun, şimdi de cadı doktorunu saraya getirdi,"** der. Fransa kralı Louis ve Kontes Antoinette'in geldikleri duyurulur. Cagliostro'nun sağaltıcı güçlerini test etmek için birkaç sahte hastalar getirilir. Louis hepsini birden iyileştirmesini ister. Cagliostro istenileni yapmaya niyetlidir. Ancak ona karşı bir dolap çevrilmektedir ve gruplardan biri ayağa kalkıp bağırmaya başlar: "Bize bütün gereken senin tek bir bakışın ve iyileşmemiz!' Sonra dans etmeye başlarlar ve bütün saray gürültüye boğulur, en çok da Louis'nin kahkahaları duyulur. Cagliostro'nun morali bozulur.

Ama Cagliostro Louis'ye, **'Eğer iyileştirebiliyorsam, o zaman dert de verebilirim,"** dediğinde bütün kahkahalar susar. Grubun lideri olduğu anlaşılan birine yaklaşır ve dimdik bakar; ona diz çökmesini ve ayağa kalkamayacağını söyler.

"Senin derdin neydi?" diye sorar. "Sanırım felç olmalı,' diye cevap verir adam. Sonra adamı felç eder ve Fransa tahtının önünde hemencecik tedavi eder.

"Benim için Korku, ikiyüzlülük ve aptallık tedavi edilemez."

Daha sonra Chambord Lorenza'yı bulur ve alıp götürür fakat Zoraida tarafından izlenmektedirler. Bu sırada, Lorenza'nın prenses için bir kolye yapmış olan kuyumcusu Du Barry'yi ziyaret eder.

De Montagne Cagliostro'ya Lorenza'nın Marie Antoinette'in yerine geçeceğini ve kolyeyi kuyumcudan alacağını garanti etmesini söyler. Ve du Barry, bütün Fransa'nın Antoinette'in bir kolyeye bir milyon frank harcadığını öğrenecek olmasından coşkuya kapılır! Kolyeyi odasında bulacaklar ve Louis katliamın önüne geçmek için onu sürgün etmek zorunda kalacaktır. İnsanlar gecekondularda inleyip dururken kolye bulunduğunda açlık ve nefret içinde olacaklar. Ve kral onu kan dökülmesini önlemek için. kovmak zorunda kalacak Cagliostro, katliamı ve Fransa'nın yeni kraliçesini öngördüğünü söyler. Ayrıca hepsinden daha güçlü durumda olan yeni maliye bakanını da görmektedir. Gördüğü adamın sol elinde bir yara izi olduğunu söyler; bu de Montaigne'dir. Ancak Lorenza'ya geri döndüğünde onun gitmiş olduğunu görür. Nerede olduğunu söylemesi için Zoraida'yı sıkıştırır. Cagliostro onu bir kez daha büyüsünün etkisine alır ve bu kez gitmesine izin verme niyetinde değildir; onunla evlenir. Chambord kiliseye yetişir ve kızın Cagliostro ile evlenmiş olmasına inanamaz. Lorenza, trans halinde onu bir zamanlar sevmiş olduğunu ama artık sevmediğini söyler Chambord'a.

Du Barry, Cagliostro'ya Kral Louis'in beyin kanaması geçirdiği haberini getirir. Kralın ölmekte olduğunu ama onun kralı kurtarabileceğini söyler. Ama Cagliostro kraldan gözlerini açmasını istediğinde açamaz ve kral ölür. Yaverlerden biri alaycı bir tavırla, **<u>"Pekala büyücü, ölüyü ayağa kaldırabilir misin?"</u>** diye sorar. Antoinette, Du Barry'yi ülkeden sürgün eder ve Cagliostro'ya Fransa'yı terk etmesi için bir haftası olduğunu söyler. De Montagne, Lorenza'yı bulmak için Cagliostro'nun evine girmeye çalışır, Cagliostro onun öldüğünü, besbelli intihar ettiğini söyler. Kızın ölümünün sır olarak kalmasında ve Cagliostro'nun bahçesine gömülmesinde ısrar eder. Montagne gittikten sonra Cagliostro, Lorenza'yı diriltir ve rüyasında Chambord'u gördüğünü işitir. **"Onu seni sevmeye zorlayamazsın,'** der Gitano. Cagliostro Fransa'nın görüp göreceği en şeytani planı harekete geçirir...

De Montagne, Kraliçe Antoinette'ten onu Bois de Boulogne'da buluşmaya davet eden bir mektup alır. Bir atlı araba onu beklemektedir ama arabada Cagliostro ve Antoinette rolü oynayan Lorenza vardır. De Montagne, Lorenza'nm gömüldüğünü gördüğü için bunun Fransa Kraliçesi olduğuna inanmak zorundadır. Cagliostro'nun büyüsü altında Lorenza Montagne'yi sevdiğini söyler ve ona yüzüğünü verir. Ertesi gece dairesine gelmesini, muhafızların olmayacağını söyler. Ayrıca bir başka iyilik ister: Kuyumcunun onun için yapmış olduğu kolyeyi getirmesini söyler. Montagne eğer onun taleplerini ye-

rine getirecek olursa öldürüleceğini söyleyerek itiraz eder. "Tahtta ben olduğum sürece öldürülmeyeceksin,' der Lorenza. **Montagne'nin hazine parasıyla kolyeyi satın aldığını haber alan halk ayaklanır.** Chambord'a Lorenza'nın onu beklediği söylenir; Cagliostro'nun planının bir parçasıdır bu. Lorenza Chambord'a planı anlatır ve diğerleriyle birlikte onun hayatını kurtarmak için araya girmesi gerektiğini söyler. De Montagne kendisine karşı kurulan plandan habersiz Antoinette olduğunu sandığı kişiyle buluşmak üzere saraya gider.

De Montagne ve Chambord karşılaşır ve onların kolyeyi çalmaya geldikleri konusunda uyarıldıklarını söyleyen Kral tarafından durdurulana kadar dövüşürler. Cagliostro da Antoinette ile karşılaşır ve Antoinette üçünün de tutuklandığını söyler.

"Hangi suçlamayla?" diye sorar. **"Fransa tahtına ihanetle,"** diye cevap verir Antoinette. Cagliostro gardiyanı hipnotize eder ve hücresinden kaçar. Sonra yan hücredeki de Montagne ile yüzleşir, ona bir büyü yapar ve gerçekte kim olduğunu, annesini astığını ve o boğan ipi hatırlamasını söyler. **"Bak yatak çarşafların parça parça olmuş, senin için bir ip olur bu."** De Montagne kendini asar ve Chambord kaçar.

De Montagne'nin ölümüyle ilgili bilgi verecek kimse yoktur görünüşe göre. Ta ki bakanlardan biri iki kadını, Zoraida ve Lorenza'yı getirene dek. Zoraida ve Lorenza, Cagliostro'nun hazırladığı komployla ilgili her şeyi açığa çıkarırlar. Kraliçe Lorenza'ya Cagliostro aleyhine tanıklık yaparak kendini ve Fransa'yı kurtarmayı isteyip istemediğini sorar. Lorenza yapacağını söyler. Cagliostro aleyhine tanıklık yapmaya geldiğinde bir kez daha onun büyüsünün etkisine girer ve tanıklık yapamaz. Cagliostro onun tarafında olan kalabalığa oynar ve kraliçeye bunun bir mahkeme mi yoksa engizisyon mu olduğunu sorarak yakarır. Lorenza bayılınca Cagliostro bir ara verilmesini ister.

Ara sırasında Cagliostro Gitano'ya çıldırdığını açıkça gösterir ve kendini Tanrı ilan eder! Ama savcılığın bir sürpriz tanığı vardır; Dr Franz Mesmer'i içeri çağırırlar ve Cagliostro'yu sorgulamasına izin verilir; böylece onu elmas kolyeyle hipnotize eder. Mesmer, işlediği her suçu itiraf etmesini sağlar.

"Güç. Güç. dünyaya hakim olabilirim."

Ama Cagliostro, Gitano'nun yardımıyla Antoinette'i rehin alarak çatıya kaçar. Chambord peşinden gider ve ölümüne dövüşürler, Chambord kılıcıyla Cagliostro'yu öldürür. En sonunda, uzun bir aradan sonra sevgililer Lorenza -Chambord birbirlerine kavuşurlar.

Filmin büyük bir kısmında Welles Cagliostro olarak onun için yapılmış bu rolde izleyiciyi büyüler. Ünlü bir sihirbaz olarak sihrini gerçekleştirmek için her zaman sinemayı kullanmıştır; filmi **"rüyaların kurdelesi"** ve **"bir çocuğun sahip olduğu en iyi oyuncak tren"** olarak tarif eder. Biz sinema seyircileri, onun fikirlerinin treninde onun selüloit tünellerinde yolculuk ederken şaşırıp heyecanlandık: *Touch oj Evil* (Türkiye gösterimi 1965, Bitmeyen Balayı), *Citizen Kane* (Yurttaş Kane), *The Magnificent Ambersons* (Muhteşem Ambersonlar), *The Ladyfrom Shanghai* (Şanghay'dan Gelen Kadın), *Macbeth*, *Othello*, *The Trial (Dava), Chimes At Midnight* (Gece Yarısında Çanlar), *The Immortal Story* (Ölümsüz Hikaye) ve *F for Fake* (Dolandırmanın D'si). O bir dahi miydi? *Black Magic,* düzenbazlık üzerine bir film ve hiçbir zorunluluk olmadığı halde sırra kadem başmış durumda; sihrinin tekrar ortaya çıkacak kadar kuvvetli olup olmadığını ancak zaman söyleyecek.

Bulunamama Derecesi: 4/5

Üçkağıtçılar korsan kopyaları sürseler de kasa boş.

Orson Welles: O çoğu eleştirmenin tüm zamanların en iyi filmi olduğunu iddia ettikleri en yenilikçi film *Citizen Kane*'in yapımından sorumludur. Sinemada o güne kadar beyazperdede görünmüş en karizmatik dolandırıcılardan birini canlandırmış, perdede sadece on dakika görünmüştü, ama filmin adı *The Third Man (Üçüncü Adam),* oynadığı karakter Harry Lime ve o Orson Welles'ti.

Welles oyuncu, yazar, yönetmen, yapımcı, editör, kostüm tasarımcısı, görüntü yönetmeni, sihirbazdı. Bütün bu yetenekleri taşıyacak kadar büyük bir bedene ihtiyacı vardı ama aynı zamanda bitip

tükenmez iştaha sahip bir gurme olduğundan zevk-ü sefaya düşkünlüğü ona sonsuz bir kapasite sağlıyordu. Bir keresinde şöyle dediği söylenir: **"Ortada üç kişi daha olmadıkça doktorum dört kişilik samimi yemeklere son vermemi söyledi."**

Welles, *Citizen Kane* filmini yaptığında filmciliğin kurallar kitabını kaldırıp atmıştı. Her şeyi kolayca kontrol ettiği tiyatro ve radyodan geliyordu ve aynı şeyi sinemada da yapmayı umuyordu. *Citizen Kane*'de en iyi efekti sağlamak için ışıkları istediği yere yerleştirmekle başladı. Kane'i gençliğinde enerjik, tutkulu bir genç adam olarak göstermek istediği sahnelerde açık ışık kullandı. Daha sonra, Kane'in daha yaşlı ve kuşkucu biri olduğu zamanlarda her yerde devleşen gölgeler kullandı. Aydınlatma sembolik olarak yaklaşmakta olan kaçınılmaz sonu göstermek için kullanıldı; örneğin Kane tebliğ belgesini imzalarken yüzü gölgelere gömülür.

Seyircinin bir sahnede, çerçevenin içindeki birçok görüntü ve karakter arasında bakacağı şeyi seçmesini sağlayan derin odak kullanıldı. Ve tabii ki Orson Welles bu atılgan yeni fikirlerini uygulayıp mükemmelleştirecek kurt yapımcı Gregg Toland'a sahipti.

Welles ayrıca sesi bir sahneden diğerine geçişte kullanarak yeni bir sinematik keşifte bulundu; karakter bir çekimde başladığı cümlesini bir sonraki çekimde bitirir. Bütün bunlar bir hikâyeyi anlatmanın eşsiz bir yoluydu ve Welles'in alametifarikasıydılar. Her şey bir yana, bir çocuğun sahip olabileceği en büyük elektrikli tren setini keşfetmişti.

Citizen Kane'in oyuncu kadrosunun çoğu -Cotten, Moorehead, Collins, Colouris ve Stewart Welles'in Dublin'deki repertuar tiyatrosu Mercury Theatre'm oyuncularıydı ve bu oyuncuların çoğunu ikinci filmi, aristokratlıktan proleterliğe düşen bir gencin hikayesinin anlatıldığı *The Magnificent Ambersons'*ta da kullandı. Welles, RKO film şirketine karşı filmin üzerindeki kontrolünü oldukça kaybetmişti ve halka sunulan final versiyonunda film şirketinin müdahalesi açıkça belli olmaktadır. Ne yazık ki bir daha hiçbir projede kendisine açık kart verilmedi ve filmleri bu kararın bir sonucu olarak kötüye gitti. Bununla birlikte, *The Ladyfrom ShanghaV*daki çoklu ayna sekansı, *Touch of* Evirin açılışındaki uzun takip çekimi, F *for Fake*>in ustalıklı düzenlemesi her şeyden çok onun zeka kıvılcımlarının kanıtıdır.

Beyazperdede *Ed Wood* ve *Five Minutes Mr. Welles* filmlerinde aktör Vincent D'Onofrio; *RKO* 28'de Liev Schreiber, *Hayworth: The Love Goddess* (Aşk Tanrıçası: Rita Hayworth)'da Edward Edwards; *Malice in Wonderland'da* Eric Purcell; *Cradle Will* Rock'ta Angus Macfadyen; *Fade to* Black'te Danny Huston ve televizyonda Welles'in radyo oyunu *War of the* Worlds'un dramatize edilmiş versiyonu *The Night That Panicked America*'da Paul Shenar tarafından canlandırıldı. **1938'deki radyo yayını dünyanın Marslılar tarafından işgal edildiğine inanan pek çok dinleyiciyi evlerini terk etmeye ikna ederek ulusal bir panik yaratmıştı.**

Bir başka projesi, başrolünde John Huston'un oynadığı *The Other Side of the Wind* yapıldıktan sonra yasal güçlüklerle karşılaştı. Filmin, Welles'in hayatı boyunca arkadaşı olan Peter Bogdanovich tarafından yapılması ve 2008 yılında gösterime girmesi planlanıyordu.

Welles filmleri hakkında son sözü söylemek isterdi her zaman ve haklı olarak söylediği gibi, ***'Kamera bir ozanın kafasının içinde bir göz olmadıkça bir film asla gerçekten iyi olmaz.'***

Kaynak:

Brian Mills, Unutulan 101 Film, Orijinal Adı: 101 Forgotten Films, Türkçesi: Nalan Çeper, Kalkedon Yayıncılık: 151-Sinema Kitaplığı: 9, İngilizce İlk Baskı: Kamerabooks 2008, Türkçe İlk Baskı: Mart 2011 İstanbul, sh:59-67

FREUD 1962

Yönetmen: John Huston
Ülke: ABD
Tür: Biyografi | Dram
Süre: 120 dakika
Dil: İngilizce
Senaryo: Charles Kaufman, Wolfgang Reinhardt, Jean-Paul Sartre
Müzik: Jerry Goldsmith
Görüntü Yönetmeni: Douglas Slocombe
Yapımcı: Wolfgang Reinhardt
Nam-ı Diğer: Freud: The Secret Passion
Oyuncular: Montgomery Clift (Sigmund Freud), Susannah York (Cecily Koertner), Larry Parks (Dr. Joseph Breuer), Susan Kohner (Martha Freud).

Filmin Konusu:

> **İlk çağlardan bu yana insanoğlunun kendine dair inanışında üç büyük değişiklik olmuştur. Üç büyük darbe kibirimizin hakkından geldi. Kopernik'den önce, evrenin merkezi olduğumuzu tüm gökcisimlerinin dünyamızın etrafında döndüğünü sanıyorduk. Büyük astronom bu bencilliği tuz buz etti. Gezegenimizin güneşin etrafında dönen pek çok gezegenden biri olduğunu güneş sistemimizin ötesinde başka sistemler, sayısız dünyalar olduğunu kabul etmeye zorlandık.**
> **Charles Darwin'den önce insanoğlu kendisinin hayvanlar âleminden farklı ve ayrı bir tür olduğuna inanırdı. Büyük biyolog, fiziksel organizmamızın herhangi bir hayvani yaşam formu için olan kurallardan farksız olduğunu anlamamızı sağladı.**
> **Sigmund Freud'dan önce, insanoğlu söylediklerinin ve yaptıklarının sadece bilincinin ürünü olduğuna inanırdı. Büyük psikolog aklımızın gizli şekilde işleyen ve yaşantımıza dahi hükmedebilen başka bir bölümünün varlığını ispatladı. Bu Freud'un, neredeyse cehennemin bizzat kendisi kadar karanlık bir bölgenin derinliklerine inmesinin hikâyesidir:**

John Huston'ın anlattığı konuya otoriter aman hüzünlü bir hava veren gür sesiyle aktardığı Freud, büyük psikoloğun samimi ve dürüst bir betimlemesi. Film, babasının ölümünden sonra ruhsal ve fiziksel olarak yıkılan hastalarından biri olan Cecily Koertner'in vakasına odaklanır. Freud'un hastasını tedavi etme yöntemi, kadının nevrozunu kendisininkiyle ilişkilendirmek ve böylece sadece hastasını tedavi etmekle kalmayıp Odipus Kompleksi teorisini de formüle etmektir. Filmin bütün meselesi budur. Freud, sadece bir bilinç değil aynı zamanda bir bilinçaltı olduğunu keşfeder.

Sigmund Freud'u oynamak için yaratılmış Clift'in ne kadar hayret verici bir oyuncu olduğunun belgeli bir kanıtı yine. Perdede olduğu her an ruhunun gözeneklerinden sızan tedirginlikleri hissedebilirsiniz. Büyük oyuncuların çoğunda olduğu gibi, ihtişamıyla karşısında oynayan kişiyi gölgede bırakıyor.

Filmin rüya sahneleri sıra dışı ve şimdiye kadar filme çekilmiş olanın en iyisi.

Filmin Bulunamama Derecesi: 4/5

Hala kapalı dolaplardan çıkıp video raflarımıza gelmeyi bekliyor.

Montgomery Clift: Monty beyazperdede muhteşem bir oyuncu, dışarıda huzursuz biriydi. Sorunlarını içinde taşırdı ama oynadığı zaman düpedüz büyüleyiciydi. İlk oynadığı filmi The Search ona bir Oscar adaylığı getirdi; ardından A Place in the Sun (İnsanlık Suçu), From Here to Etemity (İnsanlar Yaşadıkça) ve Judgement in Nuremberg (Nüremberg Duruşması) filmleri ile üç adaylık izledi. Billy Wilder'in Sunset Boulevard filmindeki Joe Bonaventure rolü aslında Clift için yazılmıştı; High Noon filmindeki şerif rolünü de istemişti ama Gary Cooper'a kaptırdı. Clift, kimi psikolojik sorunlarını sete taşırdı ama

1950’lerin sonunda geçirdiği, yüzünün şeklinin bozulması ve şiddetli beyin sarsıntısıyla sonuçlanan trafik kazasından sonra bunlar iyice arttı ve söylenenlere göre bir daha ruhsal anlamda hiç düzelmedi.

Sonuç olarak, Freud filminin çekimi sırasında sağlığının bozukluğu yüzünden filmin çekimini aksattığı gerekçesiyle film stüdyosu tarafından dava edildi. Duruşmalarda avukatı filmin büyük bir gişe başarısı elde ettiğini söyledi ve stüdyo Clift’e yüklü bir miktar ödeme yaptı. Son büyük performansı Huston’un The Misfits (Uygunsuzlar) filminde izlenebilir.

Kaynak:
Brian Mills, Unutulan 101 Film, Orijinal Adı: 101 Forgotten Films, Türkçesi: Nalan Çeper, Kalkedon Yayıncılık: 151-Sinema Kitaplığı: 9, İngilizce İlk Baskı: Kamerabooks 2008, Türkçe İlk Baskı: Mart 2011 İstanbul, sh:120-121

THE GREAT MAN (Büyük Adam) 1956

Yönetmen:José Ferrer

Ülke: ABD

Tür: Dram

Vizyon Tarihi:01 Aralık 1956 (ABD)

Süre:98 dakika

Dil:İngilizce

Senaryo: Al Morgan, José Ferrer

Müzik:Herman Stein, Henry Mancini

Görüntü Yönetmeni: Harold Lipstein

Yapımcı: Aaron Rosenberg

Firma: Universal International Pictures (UI)

Oyuncular: Jose Ferrer (Joe Harris), Dean Jagger (Philip Carleton), Keenan Wynn (Sid Moore), Julie London (Carol Larsen), Joanne Gilbert (Ginny), Ed Wynn (Paul Beaseley), Jim Backus (Nick Cellantano).

Filmin Konusu:

Hiç kimse sadece görülebilse *The Great* Man'in büyük bir film olduğunu öğrenmek için bir teleprompter monitörünü okumak zorunda değildir. Bir televizyon muhabiri olan Joe Harris (Ferrer)’e bir saatlik programda halk tarafından sevilen ve kısa süre önce bir trafik kazasında ölmüş olan tanınmış radyo ikonu Herb Füller’i överek tanıtma işi verilmiştir. Programın yapımcısı Sid Moore (Keenan Wynn), iyi iş çıkarırsa kendisine daha iyi görevler verileceğini söyler. Ne var ki, Harris ‘büyük adam’ı tanıyanları sorgulamaya başlayınca hiç kimsenin hakkında söyleyebileceği iyi bir sözü olmadığını fark eder. Acımasız, bencil, aşağılık adamın tekidir. Ama bu arada Harris, Füller’in kinizminin ve gücü istismar etme özelliğinin iş arkadaşlarına da bulaşmış olduğunu anlar. Harris’in buradaki açmazı, Füller hakkında gerçekleri anlatmakla, Füller’i hayranlarının hatırı ve kendinden parıltılı bir övgü bekleyen patronları için aklamak arasında kalmasıdır.

Cast of Characters, *The Six-Eleven*, *To Sit on a Horse* ve daha pek çok sürükleyici roman yazmış olan Al Morgan, bu filmi aynı adlı kendi romanından uyarladı. Ferrer’in yönetimi göz alıcı ve ne büyük bir yönetmen olduğunu bir kez daha kanıtlıyor. Hayatını Füller’in yarı zamanlı metresi olarak sürdüren Carol Larsen rolünü büyük bir inandırıcılıkla oynayan, aktör Jack Webb’in karısı ve bir blues şarkıcısı olan Julie London’un da bulunduğu film kadrosu mükemmel. Ama *The Great Man* beyazperdede

görülmüş en muhteşem performanslardan birini daha içinde barındırıyor. Hiçbir mükemmel oyunculuk, hem insanların sevgilisi olup olağanüstü bir radyocu olan hem de ona yayıncılık şansını veren adamın radyosunu bir enkaza çeviren ayyaş bir aşağılık olan Fuller'le ilgili bir hikayeyi anlatan Ed Wynn (Paul Beasley)'in oyunculuğunun üzerine çıkamaz. 'Bazılarının beni komik bulduğunu biliyorum,' der Harris'e. 'Mr Beasley, ben sizi komik bulmuyorum,' diye karşılık verir Harris. Wynn altı dakikalık diyalogunu tek çekimde yapmış ve anlatılana göre bitirdiğinde bütün ekip alkışlamış, Jose Ferrer ağlamıştı.

William Hearst'un gerçek yaşam öyküsünden uyarlanan *Citizen Kane* gibi, *The Great Man* de -tam olarak değilse deArthur Godfrey'in yaşam öyküsünden esinlenmiştir.

Bulunamama Derecesi: 4/5

Bu film için bilinen tek kaynak Movielead.

Jose Ferrer: Woody Allen'm A M*idsummer Night's Sex Comedy* filmindeki Leopold rolü haricinde Ferrer'in oyunculuk ve yönetmenlik kariyerinde 1960'lardan başlayıp 1980'lere kadar devam eden feci bir kuraklık hüküm sürdü. Yine de 1950'lerde bazı hatırlanmaya değer filmlerde oynamıştır: *Cyrano de Bergerac"*ta Cyrano, *Moulin* Rouge'da Toulouse Lautrec, *The Caine Mutiny* (Denizde İsyan)'de Çavuş Barney Greenwald ve *I Accuse* (İtham Ediyorum)'da Yüzbaşı Alfred Dreyfus. Ama bu büyük oyunculuklar bile hem yönetip hem oynadığı ve ne yazık ki sonsuza dek kaybolmuş gibi görünen iki filminin mükemmelliği ile karşılaştırılınca sönük kalırlar.

The Shrike Ferrer'in yönettiği ilk filmdi ve June Allyson tarafından canlandırılan entrikacı, kötü ruhlu karısının akıl hastanesine yatırdığı Jim Downs rolünü oynamıştı. Ertesi yıl *The Great Man* filmiyle çifte başarı sağladı.

Kaynak:
Brian Mills, Unutulan 101 Film, Orijinal Adı: 101 Forgotten Films, Türkçesi: Nalan Çeper, Kalkedon Yayıncılık: 151-Sinema Kitaplığı: 9, İngilizce İlk Baskı: Kamerabooks 2008, Türkçe İlk Baskı: Mart 2011 İstanbul, sh:92-93

ADALEN 31 (1969)

Yönetmen: Bo Widerberg
Ülke: İsveç
Tür:Dram | Tarihi | Romantik
Vizyon Tarihi: 01 Mayıs 1969 (İsveç)
Süre: 110 dakika
Dil: İsveççe
Senaryo: Bo Widerberg
Görüntü Yönetmeni: Jörgen Persson
Nam-ı Diğer: Adalen 31 | Adalen Riots
Firma: Svensk Filmindustri (SF)
Çekim Yeri: Ådalen, Västernorrlands län, SwedenYönetmen: Bo Widerberg
Oyuncular: Peter Schildt (Kjell Andersson), Kerstin Tidelius (Kjell's Mother), Roland Hedlund (Harald Andersson), Stefan Feierbach (Ake), Martin Widerberg (Martin).
Filmin Konusu:

Gerçek bir hikâyeye dayanan film İsveç'te küçük bir kasaba olan Sandviken'de 1931 yılında gerçekleşen kereste fabrikası sahipleri ve işçilerinin grevini anlatır. Hükümet kargaşayı yatıştırmak için kasabaya asker gönderir ama kumanda eden subayın deneyimsizliği yüzünden ateş emri verilir ve beş işçi öldürülür.

Film, Bo Widerberg'in 1931 yılında İsveç'te gerçekleşen grevi anlatan belgesel nitelikli bir filmi. *Elvira Madigan'la* aynı izlenimci tarzda filme çekildi: her kare bir galeriye konabilecek kadar güzel

görünüyor. Bir başka başyapıt.

Bulunamama Derecesi: 5/5

Bu film neden artık film festivallerinde gösterilmiyor? Ya da neden DVD olarak piyasaya sürülmedi?

Bo Widerberg: Widerberg'in yönetmenlik dehası ile karşılaştırılabilecek çok az yönetmen olduğu halde garip bir biçimde işlerinden bazıları ya fark edilmemiş ya da hiç izlenmemiştir bile. Ana temaları bazen oldukça kasvetli olsa da, İsveç yaşamına gerçekçi bir bakış tarzı sunmuş, Bergman'ın sembolizminden çok az yararlanmıştır. Kimi zaman vahim olayları süslediği konusunda eleştirilmiştir, örneğin *Adalen 31* filmindeki sanayi isyanı ya da *Elvira Madigan* filminde sevgililerin intihar anlaşması gibi, ama onları Renoir tabloları gibi resimleyerek sahnelerdeki ironiyi vurgulamaktadır yalnızca.

Öte yandan Widerberg *The Man on the Roof, The Man from Majorca* ve küçük bir çocuğun futbolcu olma tutkusunu anlatan *Stubby* adlı dokunaklı, çekici küçük filmde olduğu gibi sağlam senaryolu gerilim filmleri yapabildiğini de kanıtlamıştır. Widerberg'in eserleri arasında büyük ve küçük bütün ekranlardan kaybolmuş olan bir diğer film, Norveçli yazar Knut Hamsun'un romanından uyarlanan ve zengin bir kıza aşık olup onu kazanmaya çalışırken büsbütün ve trajik bir şekilde kaybeden bir değirmencinin oğlunu anlatan *Victoria* filmidir. Film, *Elvira Madigan* ile aynı temayı izlemesine karşın asla onun başarısını yakalayamamıştır.

Kaynak:
Brian Mills, Unutulan 101 Film, Orijinal Adı: 101 Forgotten Films, Türkçesi: Nalan Çeper, Kalkedon Yayıncılık: 151-Sinema Kitaplığı: 9, İngilizce İlk Baskı: Kamerabooks 2008, Türkçe İlk Baskı: Mart 2011 İstanbul, sh:139-140

http://www.youtube.com/watch?v=zYhsPx10Kls

http://www.youtube.com/watch?v=_aGSPMQfaTc

HealtH (1980) Happiness, Energy And Longevity Through Health (Mutluluk, Enerji ve Sağlık Yoluyla Uzun Ömür)

Yönetmen: Robert Altman
Ülke: ABD
Tür: Komedi
Vizyon Tarihi: 12 Eylül 1980 (ABD)
Süre: 105 dakika
Dil: İngilizce
Senaryo: Robert Altman, Frank Barhydt, Paul Dooley
Müzik: Joseph Byrd
Görüntü Yönetmeni: Edmond L. Koons
Yapımcı: Robert Altman, Scott Bushnell, Wolf Kroeger
Nam-ı Diğer: H.E.A.L.T.H. | Health | Health!
Oyuncular: Carol Burnett (Gloria Burbank), Glenda Jackson (Isabella Garnell), James Garner (Harry Wolff), Lauren Bacall (Esther Brill), Paul Dooley (Dr Gil Gainey).
Filmin Konusu:

Konusu Florida'da bir oteldeki sağlıklı besinler kongresinde geçen, sağlıklı yaşam ve sağlıklı beslenme çılgınlığına hicivsel bir bakış.

Filmin adı bir kısaltma: Happiness, Energy And Longevity Through Health (Mutluluk, Enerji ve Sağlık Yoluyla Uzun Ömür) ve film organizasyonun başkanlık kampanyasıyla açılıyor.

Başlıca adaylar 83 yaşındaki bunak Esther Brill (Bacall) ile kötümser, huysuz ihtiyar Isabella Gamell (Jackson). Bağımsız aday olarak Dr Gil Gainey (Dooley) var. Carol Burnett, Beyaz Saray danışmanı GloriaBurbank'i, Henry Gibson, üçkağıtçı kampanyacı Bobby Hammer'i, Alfre Woodard otel müdürü Sally Benbow'u oynuyor.

Bütün Akman filmleri gibi bu film de sadece siyasetle dalga geçmekle kalmayıp, aynı zamanda son derece sıra dışı ve ticari olmayan bir film. Ama filmlerin çekiciliği de bu zaten.

Film 1980'deki başkanlık kampanyası sırasında gösterime girmesi için hazırlanmıştı ama 20th Century Fox şirketi filmi iki yıllığına geri çekmeye karar verdi.

Bulunamama Derecesi: 4/5

Kablolu televizyondaki gezintileri dışında film bulunmuyor.

Robert Altman: İlk filmi *The Delinquents*, Hitchcock'u o kadar çok etkilemiştir ki, Altman'ı Hitchcock Saati TV dizisinin bazı bölümlerine davet etmiştir. Altman, o tarihten itibaren film yapımcılarını ve sinema tutkunlarını etkilemiştir. Filmleri, Tim Robbins, Susan Sarandon, Jack Lemmon, Donald Sutherland, Elliott Gould, Warren Beatty, Julie Christie, Lauren Bacall, Lily Tomlin, Meryl Streep, James Garner, Woody Harrelson gibi kaymak tabaka oyuncuları kendine çekmiştir. Altman'ın filmlerinde ses doğal biçimde kullanılır ve diyaloglar gerçekte olduğu gibi sıklıkla yavaş yavaş yok olur ya da anlamsızlaşır. Alışıldık senaryoyu bir tarafa bırakıp, oyuncuların kendi diyaloglarını ve ifade tarzlarını belirlemelerine izin verir, öyle ki, izleyiciler hayatın bir parçasına kulak misafiri olduklarını hissederler. Altman, kendi film yapma yöntemini caza benzetirdi: ***"Filmini yaptığınız hiçbir şeyi planlamıyorsunuz. Ele geçiriyorsunuz."***

Film çekiminde girip çıkan ya da bir sahnenin arka planında performans gösteren insanlarla *The Player* (Oyuncu) Altman'ın doğaçlama betimlemesinin en mükemmel örneğidir. Film, işi geri çevrilen bir senaryo yazarı tarafından ölüm tehditleri almaya başlayan stüdyo yöneticisi Griffin Mili (Robbins) üzerine kuruludur. İnsanın seyretmekten yorulmayacağı, sinemanın görkemli örneklerinden biridir. Bütün filmlerinde olduğu gibi Altman, kaostan berraklık yaratmıştır. 2006 yılında, 81 yaşında ölmüştür.

Kaynak:
Brian Mills, Unutulan 101 Film, Orijinal Adı: 101 Forgotten Films, Türkçesi: Nalan Çeper, Kalkedon Yayıncılık: 151-Sinema Kitaplığı: 9, İngilizce İlk Baskı: Kamerabooks 2008, Türkçe İlk Baskı: Mart 2011 İstanbul, sh:163-164

İÇİNDEKİLER